Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering

Vurdering av sikkerheten er et av de sentrale elementer i straffegjennomføringen, og vil være relevant i en lang rekke sammenhenger, slik som ved behandling av søknader om prøveløslatelse, frigang, permisjon, osv. I slike situasjoner følger det av straffegjennomføringsloven at kriminalomsorgen skal foreta en skjønnsmessig vurdering, og at tiltaket ikke skal gjennomføres dersom sikkerheten ikke vil være tilstrekkelig ivaretatt.

Det er ikke mulig å gi noen uttømmende liste over momenter det er relevant å ta i betraktning i den sikkerhetsmessige vurderingen. Hvilken vekt man skal tillegge de ulike momentene vil variere fra sak til sak, og ut fra hvilke øvrige opplysninger man har i saken. De sikkerhetsmessige forhold skal alltid vurderes særlig nøye og basere seg på en bred helhetsvurdering av opplysningene i saken. For domfelte som er dømt for alvorlige kriminelle handlinger, må sikkerhetsvurderingene være særdeles grundige.

Kriminalomsorgen må vurdere om det er hensiktsmessig å ta kontakt med politiet i forbindelse med den sikkerhetsmessige vurderingen. Videre må man sette seg nøye inn i straffesaksdokumentene og andre dokumenter av betydning for vurderingen. Det må også vurderes om det er behov for å be Kriminalomsorgsdirektoratet om opplysninger fra Infoflytsystemet.

Domspremissene vil gjøre nærmere rede for de straffbare forholds art og de konkrete omstendighetene rundt disse. Tilsvarende vil grunnlaget for den konkrete straffutmålingen i saken fremgå her. I dommen og de øvrige saksdokumentene vil man også finne relevant informasjon om domfeltes tidligere straffbare forhold og eventuelle brudd begått i en prøvetid eller under en tidligere straffegjennomføring.

Det skal tas hensyn til om retten har anvendt straffeloven § 79 bokstav c. ved straffutmålingen, eller om dommen eller andre dokumenter inneholder opplysninger om at den innsatte har tilknytning til miljøer som nevnt i denne bestemmelsen. Det må også tas hensyn til andre opplysninger om innsattes øvrige kontakter og sosiale nettverk.

Det skal tas hensyn til de observasjoner som blir gjort av innsatte i det daglige miljøet i fengselet. Innsattes omgangskrets i fengselet og hvordan han generelt fungerer på jobb/skole og i fellesskapet, kan gi viktig informasjon til den sikkerhetsmessige vurderingen.

Det kan legges vekt på innsattes oppførsel i fengselet, og herunder hvilken utvikling han har hatt siden innsettelsen. Samtidig skal man være varsom med å tillegge en god oppførsel i fengselet for stor vekt. God oppførsel må alltid ses opp mot andre momenter i saken.

Det understrekes at den sikkerhetsmessige vurderingen er dynamisk og kan utvikle seg over tid. Det er forholdene på tidspunktet for den aktuelle utgangen som er avgjørende, selv om domfeltes forhistorie også er sentral i vurderingen.

Når sikkerhetsmessige vurderinger foretas, må det alltid tas i betraktning at de avgjørelser som fattes ikke skal stride mot andre regler.

Momentene ovenfor er, som nevnt, ikke en uttømmende liste over relevante momenter i en sikkerhetsvurdering. Det er kun en eksemplifisering av momenter det som regel er relevant og nødvendig å vektlegge. Men også andre omstendigheter vil kunne ha betydning i den sikkerhetsmessige vurderingen. Poenget er at de sikkerhetsmessige forhold alltid skal vurderes særlig nøye og basere seg på en bred helhetsvurdering av de tilgjengelige opplysningene i saken.

Alminnelige prinsipper for behandlingen av innsatte

Ved all behandling av innsatte skal det tas hensyn til norsk lovgivning og til internasjonale konvensjoner som Norge er forpliktet til å følge, se lov av 21. mai 1999 nr 30 (menneskerettsloven) med vedlegg.

Sikkerhet, kontroll og disiplin

III.1 Sikkerhet og kontroll

III.1.1 Tilsyn med innsatte

I fengsel som har flere avdelinger, skal en bestemt tilsatt til enhver tid ha ansvaret for hver avdeling og for hver gruppe av innsatte. Det skal sørges for at den tilsatte til enhver tid om nødvendig kan få hjelp, og at han får avløser dersom han må forlate sin post.

Tilsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal til enhver tid ha full kontroll over sin del av fengselet og sin gruppe av innsatte. Dette gjelder i særlig grad ved tilsyn med innsatte som har fått særskilt tillatelse til å oppholde seg utendørs. Tilsvarende gjelder for innsatte som arbeider på fengselets ytre område med mindre noe annet blir bestemt. Tilsatte skal ikke pålegges oppgaver i et slikt omfang at kontrolloppgavene vanskeliggjøres.

Det skal påses at de innsatte ikke overskrider grensene for sin bevegelsesfrihet, jf. forskrift § 3-10 og retningslinjene om innsattes bevegelsesfrihet.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke er i besittelse av eller skaffer seg gjenstander de ikke har fått tillatelse til å ha hos seg. Når det gjelder kontroll med innsatte, deres rom og eiendeler mv. vises til straffegjennomføringsloven § 28 med tilhørende retningslinjer.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke uten tillatelse kommer i forbindelse med personer utenfor fengselet, eller med personer som besøker fengselet, eller med innsatte som de ikke har tillatelse til å ha samkvem med.

Oppførsel som kan virke støtende overfor andre, bør stoppes. Inngrepshjemmelen vil i et slikt tilfelle være bestemmelsen i forskriften § 3-11, om at innsatte skal etterkomme pålegg gitt av tilsatte i kriminalomsorgen, jf. retningslinjer om sikkerhet, kontroll og disiplin.

III.1.2 Kontroll med fellesskapet

Forskriften § 3-9. Kontroll med fellesskapet

Fellesskapet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal være under stadig tilsyn og kontroll.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig bestemmes tilsynet ut fra de forhold som foreligger, herunder bygnings- og bemanningsmessige forhold og sammensetningen av innsatte.

De innsatte skal ved oppslag eller på annen måte gjøres kjent med at fellesrom, korridorer og andre områder hvor de befinner seg, kan bli gjenstand for overvåkning ved bruk av teknisk overvåkningsutstyr, herunder lytteanlegg og bruk av kamera- og TV-overvåkning.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal tilsyn med fellesskapet som hovedregel gjennomføres ved at minst én tilsatt er til stede sammen med de innsatte. Tilsynet skal ikke kombineres med gjøremål som kan virke forstyrrende på utførelsen av tilsynet. Konsentrasjon av mange aktiviteter til bestemte tidspunkter skal unngås dersom det skaper uoversiktlige forhold.

Teknisk overvåkningsutstyr kan benyttes med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 28. Bruk av teknisk overvåkningsutstyr kan ikke erstatte tilsyn av tilsatte. For øvrig beslutter leder av fengsel hva som er forsvarlig ut fra sammensetningen av de innsatte, fengselets lokaler mv.

III.1.3 Lagring og bruk av lagrede opplysninger

Lagring av opplysninger ved hjelp av teknisk overvåkningsutstyr og bruk av slike opplysninger, skal skje i henhold til personopplysningsloven.

III.1.4 Bevegelsesfrihet

Forskriften § 3-10. Bevegelsesfrihet

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå må ikke tillates å gå fritt omkring i fengselets bygninger eller områder for øvrig. I fengsler med lavere sikkerhetsnivå og overgangsboliger skal bestemmelsen praktiseres i samsvar med det sikkerhetsnivå som er i fengselet.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal bevegelsesfrihet utenfor eget oppholdsrom begrenses til særskilt angitte rom eller områder.

Innsatte skal følges fra ett sted til et annet av en tilsatt hvis det ikke i enkelte tilfelle er forsvarlig å la ham gå alene. Bevegelsesfrihet må ikke gis i større utstrekning enn at de tilsatte til enhver tid vet hvor innsatte befinner seg.

III.1.5 Låsing av dører, porter mv.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal alle bygninger, rom og områder som de innsatte har adgang til være forsvarlig sikret. Dører eller porter som låses opp, skal straks låses. Nøkler må aldri bli stående i låsen. De må ikke bæres eller oppbevares slik at innsatte eller uvedkommende kan få fatt i dem. Dette gjelder også kasserte nøkler.

Takluker, vinduer mv. skal holdes forsvarlig stengt.

Når innsatte oppholder seg på sitt rom, skal døren være stengt. Dersom det anses påkrevd av hensyn til hans helsetilstand og kan skje uten fare for sikkerheten, kan en innsatt likevel tillates å ha døren ulåst til visse tider på dagen.

Hvis det anses påkrevd at døren holdes ulåst også om natten, må det treffes betryggende sikkerhetstiltak før tillatelse gis.

Innsatte kan også ellers gis særskilt tillatelse til å ha døren ulåst til visse tider på dagen. Selv om slik tillatelse gis, må vedkommende ha spesiell tillatelse til å forlate sitt rom.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig praktiseres bestemmelsene ut fra det sikkerhetsregime direktør på regionalt nivå og leder av fengsel finner nødvendig.

III.1.6 Orden og opprydding

Fengselets rom og områder skal til enhver tid være i full orden. Inventar, redskaper, materialer, fabrikata eller annet løsøre må ikke plasseres slik at det blir uoversiktlig i rom eller på områder.

Slike gjenstander må ikke plasseres slik at de kan benyttes til rømning eller annen overtredelse av fengselets ordensregler. De må derfor ikke anbringes ved yttervegger, vinduer, gjerder eller murer på en slik måte at de kan fremme eller lette rømning.

III.1.7 Tillitsposter

Før en innsatt i fengsel med høyt sikkerhetsnivå gis en tillitspost i fengselet eller utenfor fengselets lukkede område, skal det foretas en sikkerhetsmessig vurdering av faren for om vedkommende vil unndra seg straffegjennomføringen eller begå nye straffbare handlinger eller andre uregelmessigheter.

Det skal blant annet legges vekt på det straffbare forholds grovhet og straffetidens lengde og om innsatte under nåværende eller tidligere fengselsopphold har pådratt seg disiplinærbrudd som rømning, unnvikelse, nye straffbare forhold eller andre alvorlige tillitsbrudd.

III.1.8 Telling av de innsatte

Det skal foretas telling av de innsatte morgen, middag og kveld og ellers med visse mellomrom for å kontrollere at alle er til stede.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal det på hver avdeling og for hver gruppe innsatte som er sammen i fellesskap, føres kontroll med at alle er til stede. Telling foretas alltid ved inn- og utgang når grupper av innsatte har arbeid eller annen virksomhet utenfor fengselets lukkede område. Tilsvarende skal innsatte telles før og etter lufting.

Telling skal alltid foretas når tilsynet med grupper av innsatte overføres fra en tilsatt til en annen.

III.1.9 Ro i fengselet

Det skal til enhver tid være nødvendig ro i fengselet. Larm og støy må søkes unngått.

Maskiner og andre hjelpemidler som forårsaker støy, må ikke brukes på en slik måte, eller på en slik tid eller et slikt sted at det hindrer nødvendig kontroll.

De innsatte må ikke forstyrre roen i fengselet med støyende oppførsel. Bruk av radio, fjernsyn, stereoanlegg mv. skal skje til slik tid og på slikt sted som er nærmere fastsatt. Radio, fjernsyn mv. må ikke brukes på en slik måte at roen i fengselet forstyrres og kontrollen svekkes.

III.2 Orden og disiplin

Forskriften § 3-11. Orden og disiplin. Tvangsmidler

Lokalt nivå kan gi utfyllende bestemmelser om ro, orden og disiplin i fengselet. De innsatte skal rette seg etter gjeldende bestemmelser og etterkomme pålegg og avgjørelser gitt av tilsatte i kriminalomsorgen.

Overfor innsatte som ikke retter seg etter bestemmelser om ro, orden og disiplin, kan tilsatte bruke fysisk makt når dette er nødvendig og forsvarlig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller vil fremstå som utilstrekkelig.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler og vilkårene for bruk av slike midler, vises det til straffegjennomføringsloven § 38. Tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet før de tas i bruk.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

III.2.1 Unndragelse fra straffegjennomføring. Definisjoner

III.2.1.1 Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå har funnet sted i det øyeblikk en innsatt forserer det siste fysiske stengsel rundt fengselet, for eksempel ved å klatre over eller under gjerde, mur eller ved utbrudd (gjennomtrengning).

Fengselets siste fysiske stengsel kan være gulv, vegg, tak, vindu, gitter, dør, port, gjerde eller mur.

Forholdet anses som rømning selv om innsatte umiddelbart blir pågrepet av tilsatte i fengselet.

III.2.1.2 Rømningsforsøk

Rømningsforsøk omfatter alle tilfelle hvor innsatte har forsert fysiske stengsler eller sikkerhetsforordninger som har til hensikt å hindre vedkommende i å ta seg ut av fengselet. Dette gjelder selv om beskadigelse av gjenstand ikke har funnet sted, for eksempel hvor forsering av stengsler skjer ved utøvelse av vold eller trusler mot person mv.

Rømningsforsøk omfatter også tilfelle hvor innsatte er i ferd med å forsere fysiske stengsler, men blir stanset av tilsatte eller av andre grunner oppgir sitt forsett.

III.2.1.3 Rømning fra fremstilling

Rømning fra fremstilling omfatter tilfelle hvor innsatte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater transportfører eller på annet vis unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen. Det samme gjelder tilfelle hvor innsatte forlater sykehus hvor han er innlagt med vakt fra vedkommende fengsel eller fra politiet.

III.2.1.4 Unnvikelse

Med unnvikelse menes tilfelle hvor innsatte

- uten tillatelse forlater tillatt område i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Med tillatt område menes det område som fysisk er inngjerdet eller på annen måte avgrenset for innsatte og som vedkommende fritt kan bevege seg innenfor
- under fremstilling fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig uten tillatelse forlater transportmiddel eller på annen måte unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen
- i fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater et område utenfor ytrestengsel/sperre, for eksempel en tillitspost i fengselets ytre område

III.2.2 Rømning og unnvikelse

Oppdages det at en innsatt er i ferd med å rømme eller unnvike, skal de tilsatte etter beste evne søke å hindre rømningen eller unnvikelsen og om nødvendig tilkalle hjelp. Har en innsatt rømt eller unnveket, skal fengselet gjøre hva det kan for å få ham pågrepet.

Før en tilsatt forlater sin post for å ettersøke en innsatt som har rømt eller unnveket, skal han sikre seg at de øvrige innsatte som han har tilsyn med, er under nødvendig tilsyn av andre.

Direktør på regionalt nivå og leder av fengsel skal snarest mulig underrettes. Det samme gjelder den myndighet som har beordret innsettelsen.

Dersom det ikke straks lykkes å pågripe den innsatte, skal forholdet omgående meldes til politiet med anmodning om at han pågripes og føres tilbake til fengselet. Politiet skal gis opplysninger av interesse for saken.

Det skal undersøkes hvorledes rømningen eller unnvikelsen er foregått, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket, om noen av de tilsatte har forsømt sin plikt, om det foreligger mangler ved fengselets sikkerhet, tjenestelige rutiner mv.

Det skal opptas forklaring av den tilsatte som hadde det umiddelbare ansvar for innsatte og eventuelle andre som måtte ha noe å opplyse i saken.

III.2.3 Uteblivelse

Unnlater en innsatt å vende tilbake til fengselet i rett tid etter endt permisjon eller annet lovlig fravær, skal leder av vedkommende fengsel søke å komme i forbindelse med ham og pålegge ham å vende tilbake til fengselet. Lar dette seg ikke gjøre, meldes uteblivelsen til politiet med anmodning om at innsatte pågripes og føres tilbake til fengselet.

Forsinkelse som skyldes hendelser den innsatte ikke har herredømme over, anses ikke som uteblivelse dersom han har meldt fra om forsinkelsen eller gjort det han kunne for å melde fra. Har innsatte i slike tilfelle kommet mindre enn en halvtime for sent, regnes det ikke som uteblivelse.

III.2.4 Ny kriminalitet i forbindelse med ulovlig fravær mv.

Ved tilbakekomst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse skal leder av fengsel foreta nødvendige undersøkelser for å søke og få klarlagt om det er begått ny kriminalitet under fraværet. Det skal opptas forklaring av innsatte. Avhørsrapport skal utarbeides.

Leder av fengsel bør legge til rette kontrollrutiner med politiet som kan avdekke eventuell ny kriminalitet under fraværet. Det samme gjelder dersom det avdekkes annen svikt.

III.2.5 Smugling og uhjemlet anskaffelse

Har en innsatt smuglet noe inn i fengselet, eller på annen uhjemlet måte skaffet seg eller forsøkt å skaffe seg gjenstander eller annet, skal forholdet undersøkes nærmere.

Når det gjelder midlertidig tilbakeholdelse av penger eller gjenstander, samt destruksjon av rusmidler og medikamenter, vises til straffegjennomføringsloven
§ 26 med tilhørende retningslinjer.

III.2.6 Næringsvegring

Nekter en innsatt å ta næring til seg, skal han likevel bys mat ved spisetidene. Vegrer han seg fortsatt for å spise, avgjør leder av fengsel i samråd med lege hva som videre skal gjøres.

III.2.7 Selvbeskadigelse

Ved selvbeskadigelse eller selvmordsforsøk skal det om nødvendig straks sørges for at innsatte kommer under legebehandling.

Det skal bringes på det rene hvordan selvbeskadigelsen eller selvmordsforsøket har gått for seg. I samråd med legen treffes de nødvendige forføyninger for å hindre at den innsatte igjen foretar lignende handlinger.

III.2.8 Straksvarsling

Kriminalomsorgsdirektoratet skal straks varsles om enhver rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller fra fremstilling. Det samme gjelder andre hendelser, som rømningsforsøk, unnvikelser, uteblivelser, voldshandlinger, skadeverk mv., når hendelsen antas å bli gjenstand for betydelig offentlig oppmerksomhet, når sikkerhetsmessige eller tjenestelige forhold tilsier det, når hendelsen kan medføre behov for regelendringer eller når den for øvrig har et ekstraordinært preg.

Varsel bør normalt gis per telefon. Utenom kontortiden gis varsel til ekspedisjonssjefen eller en avdelingsdirektør.

III.2.9 Rapportering

Alvorlig selvbeskadigelse, selvmord eller selvmordsforsøk innberettes uten opphold til Kriminalomsorgsdirektoratet via vedkommende region. Innberetningen skal inneholde nærmere opplysninger om den innsattes bakgrunn og hans sinnstilstand forut for hendelsen, samt legens uttalelse i sakens anledning.

Rømning og andre ekstraordinære hendelser som er omtalt i avsnittet ovenfor skal skriftlig rapporteres til Kriminalomsorgsdirektoratet så snart som mulig og senest innen én uke etter hendelsen.

Rapporten skal inneholde en oppsummering av hendelsesforløpet, herunder en faktisk beskrivelse av hendelsen, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket og eventuelle strakstiltak som er iverksatt. Rapporten skal også inneholde vurdering fra direktør på regionalt nivå av tjenestelige rutiner, herunder hvorvidt det foreligger mangelfulle eller manglende tilsynsrutiner. Mulig ansvar for tjenesteforsømmelse skal vurderes.

Etter omstendighetene skal det også gis opplysninger om varslings- overvåkings- og deteksjonssystemer, bygningsmessige forhold mv. Det bør gis forslag til oppfølgning, herunder opplysninger om mulige tiltak som på lengre sikt kan bidra til å bedre sikkerheten.

Innberetningen fra direktør på regionalt nivå skal inneholde skriftlige rapporter og forklaringer fra tilsatte som er berørt av hendelsen.

Tilgang til regelverket m.v.

Straffegjennomføringsloven, forskrifter til lov om straffegjennomføring og tilhørende retningslinjer og forskrifter om forvaring skal være tilgjengelig for domfelte og innsatte ved enhver fengselsavdeling og hvert friomsorgskontor.

Straffegjennomføringsloven og forskriften til loven foreligger i engelsk utgave, og skal være tilgjengelig på samme måte.

Andre lover og regler som kan ha betydning for den innsattes rettsstilling, skal lånes ut etter forespørsel.

For å kunne ivareta fremmedspråklige domfeltes og innsattes krav om rettssikkerhet har kriminalomsorgen plikt til å forvisse seg om at domfelte og innsatte faktisk er kjent med innholdet i vedtakene. Det skal legges opp til rutiner som sikrer at alle vedtak som er av vesentlig betydning for den domfeltes og innsattes rettsstilling oversettes til et språk vedkommende forstår, uten at saksbehandlingstiden forlenges. Skriftlig oversettelse bør som hovedregel foretas når det gjelder vedtak som er av særlig inngripende betydning for den domfelte og innsatte.

Helsetjenesten i fengsel

Forskriften § 3-16. Helseundersøkelse og behandling av innsatte

Hvis den innsatte ber om det, skal tilsatte formidle kontakt med helsetjenesten. Tilsatte skal også av eget tiltak formidle kontakt med helsetjenesten hvis det er noe som tyder på at den innsatte er syk. Hvis innsatte er under 18 år, skal tilsatte formidle kontakt med helsetjenesten så snart som mulig etter innsettelsen.

Helsetjenesten skal yte sine tjenester i samsvar med de sikkerhetsmessige behov som finnes i et fengsel. Særlig er dette viktig i forbindelse med utdeling og oppbevaring av legemidler.

Forskriften § 3-17. Bistand fra tilsatte ved bruk av legemidler

Fengselets tilsatte kan bistå ved medisinutdeling hvis praktiske hensyn nødvendiggjør dette. Hvis tilsatte skal bistå, må kommunelegen ha godkjent ordningen, og tjenestemennene skal ha mottatt nødvendig opplæring. Denne opplæringen skal gis av helsemyndighetene. Reseptbelagte medikamenter skal være dosert av helsetjenesten før tilsatte forestår en utdeling.

Underretning til pårørende ved sykdom
Det vises til lov av 2. juli 1999 nr 63 (pasientrettighetsloven) § 3-3, samt øvrige bestemmelser om taushetsplikt.

Samarbeidet med helsemyndighetene
Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på, jf. straffegjennomføringsloven § 4. Pasientrettighetsloven § 2-4 gir etter sin ordlyd alle pasienter rett til å velge ved hvilket offentlig sykehus m.v. behandlingen skal foretas. Denne bestemmelsen må i forhold til innsatte i fengslene tolkes innskrenkende, slik at praktiseringen av regelen skjer innenfor de rammer som et fengselsopphold setter. Retten til fritt sykehusvalg gjelder bare så langt det er forenlig med frihetsberøvelsen.

Leder av fengsel har som oppgave å tilrettelegge for at helsemyndighetene kan yte sine tjenester på en hensiktsmessig måte for de innsatte. Innholdet i tjenesten blir regulert av ansvarlig helsemyndighet.

Hvis det er behov for helsetjenester på et tidspunkt de ansvarlige for fengselets helsetjenester ikke er tilgjengelige, skal innsatte bringes til lege/sykehus utenfor fengselet eller legehjelp rekvireres. Fengselets faste lege skal underrettes så snart som mulig.

Legehjelp fra spesialist avhenger på vanlig måte av henvisning fra annen lege. Alle pasienter har etter pasientrettighetsloven § 2-1 b rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten. Denne rettigheten er absolutt og ufravikelig.

Den som yter helsetjenesten i fengsler er ansvarlig for tjenestens innhold. Herunder faller legemiddelforsyning, oppbevaring av legemidler, foreskriving, klargjøring og utdeling av legemidler. Helsetjenesten skal allikevel yte sine tjenester i samsvar med de sikkerhetsmessige behov som finnes i et fengsel. Eksempelvis er dette viktig i forbindelse med utdeling og oppbevaring av legemidler. Legemidler skal alltid oppbevares forsvarlig innelåst i et skap spesielt tilrettelagt for slik oppbevaring. Det skal være et begrenset antall

personer som har nøkkel til skapet. Leder av fengsel og ansvarlig helsetjeneste skal være kjent med hvem disse personene er.

Den som foretar utdeling av et legemiddel, skal ved påsyn forvisse seg om at legemiddelet tas på riktig måte.

I fengsler uten egen helsetjeneste kan det etableres et lite lager av ikke-reseptbelagte legemidler for utdeling ved behov.

Dødsfall

VI.1 Tilkalling av lege og melding til pårørende og politiet

Dør en innsatt, skal lege straks tilkalles. Legen foretar liksyn og skriver ut dødsattest. Avdødes nærmeste skal straks underrettes på en skånsom måte, for eksempel av leder av fengsel eller det stedlige politi som kan anmodes om å formidle underretningen, fortrinnsvis ved bruk av prest. Leder av fengsel, direktør på regionalt nivå og Kriminalomsorgsdirektoratet skal alltid varsles om dødsfallet umiddelbart etter at det er konstatert.

Politiet skal alltid varsles når en innsatt dør. Om nødvendig skal rommet/cellen plomberes i påvente av politiets ankomst.

VI.2 Begravelse

Skal avdødes pårørende ordne med begravelsen, overlates liket til dem, eller sendes til det sted de bestemmer. Transportutgiftene skal dekkes av fengselet.
I andre tilfelle skal fengselet ordne med begravelsen, eller underrette vedkommende kommunale myndighet slik at denne kan sørge for begravelsen.

Har fengselet hatt utgifter i forbindelse med begravelsen, skal den innen en måned etter dødsfallet melde fra til trygdekontoret for å få utbetalt gravferdshjelp. Mulig overskytende beløp av gravferdshjelpen, etter at fengselets utgifter er dekket, skal sendes avdødes ektefelle eller barn, eller sendes tilbake til trygdekontoret hvis slike etterlatte ikke finnes. Hvis begravelsesutgiftene ikke dekkes fullt ut av gravferdshjelpen eller av avdødes arbeidspenger, dekkes det overskytende beløp av fengselet.

VI.3 Melding til skifteretten og andre

Dødsfallet skal meldes til skifteretten eller til vedkommende lensmann med oppgave over avdødes eiendeler i fengselet. Den myndighet som har truffet beslutning om innsettingen, skal underrettes om dødsfallet. Det skal også sendes melding til politiet, jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11 pkt. 11.7.

VI.4 Avdødes eiendeler og arbeidspenger

Skifteretten (eventuelt lensmannen) treffer bestemmelse om hva som skal gjøres med de eiendeler den innsatte etterlot seg i fengselet. Utlevering eller sending av eiendelene skal skje mot kvittering. Utgiftene ved sendingen dekkes av fengselet.

Avdødes arbeidspenger, ut over det som måtte gå med til begravelsen, behandles på samme måte som innsattes eiendeler.

Benådning

Grunnloven § 20.

Kongen har rett til i statsrådet å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning finne sted enn fritak for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.

Endret ved grunnlovsvedtak 29 nov 1862, 20 feb 2007 kunngjort ved res. 30 mars 2007 nr. 364, 6 mai 2014 kunngjort ved res. 9 mai 2014 nr. 613.

Delegasjon av avslagskompetanse

Justis- og beredskapsdepartementet er delegert myndigheten til å avslå søknader om benådning ved kongelig resolusjon av 5. juni 1981. Myndigheten er videredelegert fra Justis- og beredskapsdepartementet til Kriminalomsorgsdirektoratet med virkning fra 1. juli 2020.

Benådning

I medhold av Grunnloven § 20 kan Kongen i statsråd benåde en domfelt for idømt straff. Benådning innebærer å oppheve eller forkorte idømt eller vedtatt straff. Benådning innebærer vanligvis at straff gjøres betinget med to års prøvetid, jf. straffeloven §§ 52-54. Unntaksvis kan benådning medføre at straffen ettergis i sin helhet. Begrepet «straff» omfatter de alminnelige straffene slik det fremgår av straffeloven § 29. Benådningsretten gjelder ikke andre strafferettslige reaksjoner, selv om de har et straffelignende formål. De strafferettslige særreaksjonene *dom på tvungent psykisk helsevern* eller *dom om tvungen omsorg* er ikke straff og derfor ikke gjenstand for benådning, jf. straffeloven § 30. Det samme gjelder inndragning, jf. straffeloven kapittel 13. Inndragning og saksomkostninger kan søkes ettergitt hos Justis- og beredskapsdepartementet, men ikke benådes.

Det kan ikke gis benådning for den subsidiære fengselsstraffen for bøter. Der det er ilagt bot, er det kun selve boten som er gjenstand for benådning.

For at det skal være grunnlag for benådning må det foreligge en straff som skal fullbyrdes. Avgjørelsen må være rettskraftig og adgangen til å fullbyrde straffen må ikke være bortfalt ved foreldelse. Det gis ikke benådning for straff som allerede er utholdt, eller for bot som er betalt.

Det er ikke praksis for å innvilge delvis benådning slik at straffetidens lengde eller botens størrelse reduseres. Dersom en del av fengselsstraffen eller boten er sonet eller betalt, kan det imidlertid innvilges benådning for den resterende del av straffen eller boten.

Dersom domfelte benådes, skal eventuell påbegynt straffegjennomføring avsluttes til den tid og på de vilkår som er fastsatt ved benådningen.

Hensikten med benådning er å forhindre at idømt straff blir fullbyrdet når det vil være spesielt uheldig eller urimelig på grunn av omstendigheter som har inntruffet etter at dommen ble avsagt, eller omstendigheter som domstolen ikke hadde kjennskap til. Regelen om benådning praktiseres restriktivt, og det skal sterke grunner til for å bli benådet.

Benådning kan være aktuelt i tilfeller hvor det foreligger ekstraordinære omstendigheter som gjør straffegjennomføring særlig byrdefullt.

Benådning skal ikke fremstå som en overprøving av rettens avgjørelse. Dette innebærer at innsigelser mot skyldspørsmålet eller straffeutmålingen ikke er relevant. Dersom domfelte mener seg uskyldig dømt eller har innvendinger mot straffutmålingen, må vedkommende anvende ordinære rettsmidler mot dommen.

Spørsmålet om benådning beror på en helhetsvurdering hvor flere momenter kan være relevante.. En benådningssøknad må derfor undergis en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering.

Forberedelse og oversendelse av sak

Spørsmålet om benådning kan tas opp etter søknad fra domfelte. Spørsmålet om benådning kan også tas opp av enhetsleder av eget tiltak. Spørsmålet om løslatelse før endt straffetid bør fortrinnsvis søkes løst på annen måte enn ved benådning dersom reglene om prøveløslatelse gir adgang til det.

Søknader om benådning sendes Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) via regionalt nivå i kriminalomsorgen eller via påtalemyndigheten, avhengig av om straffegjennomføring er påbegynt eller ikke.

Straffegjennomføringen er påbegynt på søknadstidspunktet
Er gjennomføringen av straffen påbegynt på søknadstidspunktet, skal søknad om benådning fremsettes overfor den enhet hvor domfelte gjennomfører straff. Lokalt nivå skal av eget tiltak gi uttalelse om spørsmål som antas å ha betydning for benådningssaken, herunder om søknaden anbefales eller ikke. Tilsvarende gjelder for behandlingen på regionalt nivå. Uttalelser i saken sendes tjenestevei til KDI.

Straffegjennomføringen er ikke påbegynt på søknadstidspunktet
Dersom straffegjennomføring ikke er påbegynt, skal søknad om benådning fremmes for det politidistrikt som har ansvar for den nyeste straffesaken, jf. påtaleinstruksen § 31-1 første ledd. Politiet gir sin innstilling til overordnet påtalemyndighet (statsadvokaten eller Riksadvokaten). Saken sendes deretter til KDI for behandling.

Politiets forberedelse av saken innebærer blant annet at politiet skal påse at benådningssøknaden er undertegnet av søker (annet ledd) samt opplyse om hvilken dom eller forelegg søknaden gjelder og vedlegge kopi av disse (femte ledd).

Hvis domfelte har fått hjelp til søknaden av advokat og det fremgår at søknaden er sendt på domfeltes oppfordring, kan det være grunnlag for å se lempeligere på kravet om at søknaden er signert av søker. Det skal imidlertid være godtgjort at søknaden er sendt av domfelte eller på domfeltes vegne, for eksempel etter fullmakt fra advokat.

Videre saksgang etter mottak av sak i KDI

Etter mottak av saken enten via regionalt nivå eller påtalemyndigheten vurderer KDI søknaden og kan eventuelt avslå denne.

Avslag på søknad om benådning fra KDI kan påklages til Justis- og beredskapsdepartementet, jf. forvaltningsloven (fvl.) §§ 28 flg. Avslag på søknad om benådning fra Justis- og beredskapsdepartementet kan påklages til Kongen i statsråd. Vedtak truffet av Kongen i statsråd kan ikke påklages.

Dersom søknaden er anbefalt av påtalemyndigheten eller domstolen følger det av straffeprosessloven (strpl.) § 458 første ledd at søknaden skal behandles av Kongen i statsråd. Dette gjelder uansett om KDI eller departementet ikke finner at det er grunnlag for benådning.

Søknader som KDI selv anbefaler skal også oversendes til Justis- og beredskapsdepartementet for videre behandling.

Er søknad om benådning avslått og gjennomføringen av straffen påbegynt, skal eventuell klage fremmes via lokalt nivå og regionen til KDI. Lokalt nivå skal av eget tiltak gi uttalelse om spørsmål som antas å ha betydning for benådningssaken, herunder om klagen anbefales tatt til følge eller ikke. Tilsvarende gjelder for behandlingen på regionalt nivå.

Utsettelse av straffullbyrding – strpl. § 458

Utgangspunktet er at straffegjennomføringen påbegynnes og forløper som normalt selv om domfelte har søkt om benådning. Fremsatt søknad om benådning medfører ikke *i seg selv* en soningsutsettelse.

Imidlertid følger det *enkelte* avvik fra dette utgangspunktet i strpl. § 458:

Søknad om benådning er anbefalt av domstol eller påtalemyndighet – strpl. § 458 første ledd
I tilfeller hvor benådningssøknaden er anbefalt av domstolen eller påtalemyndigheten kan ikke straffegjennomføringen påbegynnes før søknaden er avgjort. Dette følger direkte av strpl. § 458 første ledd. Kriminalomsorgen skal fatte de nødvendige formelle avgjørelser om utsettelse i tråd med forskrift om innkalling og utsettelse av soning.

Særskilt avgjørelse fra beslutningsmyndighet om utsettelse – strpl. § 458 annet ledd
For det andre kan departementet treffe særskilt beslutning om utsettelse inntil søknaden er avgjort, jf. § 458 annet ledd. Beslutningsmyndigheten i slike tilfeller er ikke delegert til KDI, og departementet treffer selv den formelle avgjørelsen om slik eventuell utsettelse.

Utsatt behandling av benådningssøknad («for-tiden-avslag») – strpl. § 458 tredje ledd
For det tredje kan departementet beslutte utsettelse av ferdigbehandling av benådningssøknaden i en prøveperiode, jf. § 458 tredje ledd, annet pkt. («for-tiden-avslag»). Dette kan være aktuelt dersom vektige grunner taler for det og domfelte samtykker. Formålet med «for-tiden-avslag» er å støtte opp under en fortsatt positiv utvikling.

I tilfeller hvor departementet har truffet et slikt vedtak skal straffegjennomføringen ikke påbegynnes før søknaden er ferdigbehandlet av departementet, jf. siste pkt. Det tilligger i slike tilfeller kriminalomsorgen å fatte de nødvendige formelle avgjørelser om eventuell utsettelse i tråd med forskrift om innkalling og utsettelse av fullbyrding av straff.

Slik utsatt behandling av benådningssøknad («for-tiden-avslag») som følger av § 458 tredje ledd er imidlertid en snever unntaksregel som er svært lite brukt i praksis.

Saker etter § 458 annet ledd og tredje ledd første pkt. er som det fremgår over ikke delegert til KDI og må fortsatt sendes departementet for behandling.

Ettergivelse av inndragning og sakskostnader

Søknad om ettergivelse av inndragning eller saksomkostninger behandles fortsatt av departementet og skal sendes dit etter forberedende behandling hos politiet jf. påtaleinstruksen § 31-2. Bestemmelsene i § 31-1 får anvendelse så langt de passer.

Erstatning

Erstatningskrav rettet mot innsatte for skade forvoldt av vedkommende under opphold i fengsel m.m., følger de alminnelige erstatningsregler.

Justis- og beredskapsdepartementet har i rundskriv av 10. april 2006 (G-2006-9) delegert til regiondirektørene å ta avgjørelser i visse erstatningssaker rettet mot kriminalomsorgen. Delegeringen gjelder ikke saker som er prinsipielle eller tvilsomme og erstatningskrav i forbindelse med personskade. Slike erstatningskrav mot kriminalomsorgen må rettes mot Justis- og beredskapsdepartementet. Krav sendes til departementet via lokalt og regionalt nivå, samt Kriminalomsorgsdirektoratet.

Krav om erstatning i medhold av lov om yrkesskadeforsikring skal behandles av Statens Pensjonskasse, jf. Hovedtariffavtalenes fellesbestemmelser § 24

KRIMINALOMSORGEN

Saksgang i saker om soningsoverføring av domfelte til fortsatt straffegjennomføring i utlandet (utenom Norden)

1. Bakgrunn

Soningsoverføring av utenlandske domfelte for videre straffegjennomføring i utlandet er en prioritert oppgave for kriminalomsorgen. Etter føringer fra Justis- og beredskapsdepartementet er det en målsetning å få overført de domfelte som oppfyller vilkårene for soningsoverføring. Gjennomføring av den resterende del av straffen i domfeltes hjemland bidrar til reintegrering, rehabilitering og sosialisering i det samfunnet vedkommende skal løslates til. Soningsoverføring frigjør også kapasitet ved fengslene og bidrar dermed til hurtigere iverksettelse av straff og varetekt i kriminalomsorgen.

Disse retningslinjene angir nærmere rutiner for behandlingen av saker om soningsoverføring for videre straffegjennomføring i utlandet utenom Norden. Hensikten er å sikre en rask og effektiv saksgang.

Retningslinjene erstatter KDI Rundskriv 1/2014 om saksbehandlingsrutiner i soningsoverføringssaker og KDI Rundskriv 2/2014 om overføring av domfelte til Romania, Latvia og Litauen etter de bilaterale avtalene.

Soningsoverføring mellom de nordiske landene skjer i medhold av Lov av 15. november 1963 om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv., jf. også rundskriv G-02/2004 med vedlegg. Saksbehandlingen i disse sakene blir derfor ikke nærmere behandlet her.

2. Rettslig grunnlag

2.1 Overføringskonvensjonen med dens tilleggsprotokoll

Lov av 20. juli 1991 nr. 67 om overføring av domfelte (overføringsloven) utgjør det rettslige grunnlaget for overføring til fortsatt straffegjennomføring i utlandet. Loven inkorporerer den europeiske konvensjonen av 21. mars 1983 om overføring av domfelte (overføringskonvensjonen) med dens tilleggsprotokoll av 18. desember 1997, og er det rettslige grunnlaget for enhver multilateral og bilateral avtale Norge inngår vedrørende overføring av domfelte.

Overføring av utenlandske domfelte tilhørende land utenfor Norden skjer hovedsakelig etter overføringskonvensjonen og dens tilleggsprotokoll.

Den europeiske overføringskonvensjonen er basert på et frivillighetsprinsipp. Det vil si at den domfelte må samtykke til en overføring. Tilleggsprotokollen muliggjør overføring uten domfeltes samtykke. Ved overføring uten domfeltes samtykke er det en forutsetning at

vedkommende er besluttet endelig utvist fra Norge, eller at domfelte har rømt fra straffegjennomføringen i Norge

2.2. Bilaterale avtaler

Norge har per 2022 inngått bilaterale avtaler med Romania, Litauen og Latvia. Avtalene er ment å erstatte, forenkle og effektivisere prosessen med soningsoverføringer som i dag følger av den europeiske konvensjonen og dens tilleggsprotokoll. De bilaterale avtalene muliggjør overføring uavhengig av domfeltes samtykke i de tilfeller domfelte er borger av og ansett bosatt i fullbyrdingsstaten, eller vedkommende er endelig utvist fra Norge. Avtalene oppstiller nærmere angitte tidsfrister for ulike ledd i saksbehandlingen.

Norge har også inngått en bilateral avtale om soningsoverføring med Thailand. Overføring etter denne avtalen krever samtykke fra den domfelte og for øvrig avviker innholdet av denne noe fra ovennevnte avtaler.

2.3 Hovedvilkår for soningsoverføring av domfelte til fortsatt straffegjennomføring i utlandet

Hovedvilkårene for soningsoverføring av domfelte til fortsatt straffegjennomføring i utlandet er felles uavhengig av hvilket hjemmelsgrunnlag som benyttes i den enkelte sak.

Hovedvilkårene er:

- domfelte må være borger av et land som har ratifisert overføringskonvensjonen/tilleggsprotokollen, eller av et land Norge har inngått en bilateral avtale om soningsoverføring med
- dommen må være rettskraftig
- domfelte må ha startet soning av dommen
- det må foreligge dobbel straffbarhet, dvs. at forholdet må være straffbart i begge land
- det må være minst 6 måneder resterende soningstid frem til tidspunktet for oppnådd 2/3- tid når anmodning om soningsoverføring mottas i fullbyrdingsstaten (utlandet)
- både den utstedende stat (Norge) og fullbyrdingsstaten må gi sitt samtykke til overføringen

3. Saksbehandling

3.1. Særlig om delegasjon av avgjørelsesmyndighet i soningsoverføringssaker

Justis- og beredskapsdepartementet besluttet i brev av 8. desember å delegere myndigheten til å avgjøre klager over enkeltvedtak i medhold av lov 20. juli 1991 nr. 67 om overføring av domfelte (overføringsloven) § 3 til Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI), med virkning fra 1. januar 2022. Delegeringen forutsetter at førsteinstansbehandlingen i saker om soningsoverføring delegeres videre til regionalt nivå i kriminalomsorgen. Som en følge av dette ble avgjørelsesmyndigheten i enkeltsakene etter overføringsloven delegert til Kriminalomsorgen region sørvest, med virkning fra 1. januar 2022. Delegeringen gjelder ikke saker som faller inn under overføringsloven § 13. Delegeringen har ingen praktisk betydning for lokalt nivås behandling av soningsoverføringssakene, utover at disse sakene etter forberedende behandling (jf. det følgende) skal oversendes region sørvest og ikke KDI fra og med 1. januar 2022.

3.2 Forberedende saksbehandling ved lokalt nivå

I saker som gjelder soningsoverføringer er det lokalt nivå som forbereder saken og Kriminalomsorgen region sørvest som forestår den videre saksbehandlingen, herunder treffer vedtak om overføring.

Når det foreligger rettskraftig dom, skal fengselet umiddelbart og innen 10 dager kartlegge:

a) hvorvidt domfelte er borger av et land som har ratifisert overføringskonvensjonen eller er borger av et land Norge har inngått bilateral avtale med.
Link til Europarådets oversikt over de land som har ratifisert overføringskonvensjonen samt oversikt over hvilke land Norge har inngått bilateral avtale med finnes på www.kriminalomsorgen.no.

b) hvorvidt domfelte soner en dom hvor resterende soningstid frem til tidspunktet for oppnådd 2/3-tid er åtte måneder eller mer. Selv om det er et vilkår at det må være minst seks måneder resterende soningstid frem til tidspunktet for oppnådd 2/3-tid, jf. pkt. 2.3. over, er åtte-månedersfristen satt under henvisning til at det også medgår noe tid til nødvendig forberedelse av saken hos Kriminalomsorgen region sørvest før den eventuelt oversendes fullbyrdingsstaten.

Dersom forholdene beskrevet i punkt a) og b) er oppfylt, skal domfelte informeres om muligheten for en soningsoverføring på et språk han eller hun forstår, og forespørres om han eller hun ønsker en slik overføring. Eget egenerklæringsskjema og informasjonsskriv tilpasset saker om soningsoverføring skal benyttes.

Lokalt nivå må påse at domfelte forstår det han eller hun skriver under på. Skjemaene er oversatt til flere forskjellige språk og er tilgjengelig på www.kriminalomsorgen.no. Det er viktig at fengselet benytter korrekt skjema basert på hvilket land domfelte er fra, da informasjonsskrivene er tilpasset de ulike hjemmelsgrunnlagene.

Domfeltes uttalelser i egenerklæringsskjemaet skrives på engelsk eller morsmål, ikke norsk. Dersom domfelte har fylt ut egenerklæringsskjemaet på norsk, skal også egenerklæringsskjemaet på domfeltes morsmål, eventuelt engelsk, fylles ut. Dette for at fullbyrdingsstaten skal kunne gjøre seg kjent med hvorvidt domfelte samtykker til soningsoverføring eller ikke, herunder hans eller hennes eventuelle begrunnelse. I de tilfeller det er på det rene at domfelte ikke forstår engelsk, skal vedkommende få dokumentet oversatt til det språk han eller hun behersker, jf. rundskriv KDI 1/2018.

Saken skal deretter oversendes til Kriminalomsorgen region sørvest, med kopi til regionen domfelte tilhører, så raskt som mulig og innen 10 dager fra lokalt nivå har mottatt dommen og denne er rettskraftig.

Oversendelsen fra lokalt nivå til Kriminalomsorgen region sørvest skal sendes via elektronisk saksbehandlingssystem og skal inneholde:

- oversendelsesbrev med informasjon om domfeltes navn, fødselsdato og statsborgerskap
- utfylt skjema for oversendelse av saker om soningsoverføring (skjemaet finnes på www.kriminalomsorgen.no)
- domfeltes signerte egenerklæringsskjema med domfeltes begrunnelse (skjemaene finnes i ulike oversettelser på www.kriminalomsorgen.no)

- dokumentasjon på identitet. Dersom det er tvil om domfeltes identitet, det ikke foreligger ID-dokumenter eller disse utløper innen kort tid, må fengselet straks ta kontakt med det ansvarlige politidistrikt for hjelp til å fremskaffe nye dokumenter
- informasjon om domfeltes adresse i hjemlandet. Dersom domfelte oppgir å ikke ha noen adresse i hjemlandet skal lokalt nivå så godt det lar seg gjøre forsøke å avklare hva som var domfeltes siste adresse i hjemlandet. Adresse kan i noen tilfeller finnes på bakerste side i pass eller på ID-dokumenter
- bekreftet kopi av dommen på norsk
- eventuell oversettelse av dommen
- andre relevante opplysninger (nye straffbare forhold, vitneplikt, om domfelte er begjært utlevert, subsidiær straff etter bot, helseopplysninger etc.)

For at prosessen skal ta kortest mulig tid er det viktig at saken forberedes godt og at alle opplysninger blir sendt til Kriminalomsorgen region sørvest. Lokalt nivå har ansvar for at innsendte dokumenter er av god kvalitet og er egnet til å bli videresendt til myndighetene i fullbyrdingsstaten. Dersom ikke alle opplysninger foreligger ved oversendelse, skal dette ettersendes.

Dersom domfelte *ikke samtykker* til en overføring, skal lokalt nivå i tillegg kartlegge:

a) hvorvidt domfelte er borger av et land som har ratifisert tilleggsprotokollen til overføringskonvensjonen. Link til Europarådets oversikt over de land som har ratifisert tilleggsprotokollen finnes på www.kriminalomsorgen.no.

b) hvorvidt det foreligger et endelig utvisningsvedtak fra Utlendingsdirektoratet (UDI) eller Utlendingsnemnda (UNE).

Kriminalomsorgen skal underrettes når utvisningssak er opprettet. Dersom lokalt nivå mottar en dom til fullbyrdelse som gjelder en utenlandsk statsborger og det ikke er opplyst hvorvidt en utvisningssak er opprettet, skal lokalt nivå straks sende en anmodning om avklaring av utvisningsspørsmålet til ansvarlig politidistrikt. Når et endelig utvisningsvedtak foreligger skal fengselet ettersende vedtaket til Kriminalomsorgen region sørvest.

Fengselet skal imidlertid ikke avvente endelig utvisningsvedtak før saken oversendes til Kriminalomsorgen region sørvest.

Etter de bilaterale avtalene er det ikke alltid påkrevet at det foreligger endelig utvisningsvedtak for å kunne sende anmodning om overføring i de tilfeller hvor domfelte ikke samtykker i overføringen. Anmodning om soningsoverføring kan sendes uavhengig av domfeltes utvisningsstatus dersom den domfelte er borger av fullbyrdingsstaten og anses som bosatt i denne staten. Kriminalomsorgen region sørvest avgjør om vilkåret anses oppfylt. Lokalt nivå bes uansett ettersende vedtak om utvisning når det foreligger.

Dersom domfelte er overført fra et annet fengsel skal mottakende fengsel alltid undersøke hvorvidt sak om soningsoverføring er forberedt og oversendt til Kriminalomsorgen region sørvest. Dersom dette ikke er gjort skal mottakende fengsel sørge for forberedelse og oversendelse av saken til Kriminalomsorgen region sørvest.

Kriminalomsorgen region sørvest avgjør hvorvidt vilkårene er oppfylt og hvorvidt det anses hensiktsmessig å sende anmodning om soningsoverføring til den aktuelle fullbyrdingsstaten.

3.3 Fengselets etterfølgende saksbehandling og oppfølging

3.3.1 Informasjon ved endrede omstendigheter

Lokalt nivå skal informere Kriminalomsorgen region sørvest dersom det inntreffer nye forhold eller omstendigheter som kan ha betydning for soningsoverføringssaken. Dette vil eksempelvis være dersom domfelte endrer sin opprinnelige erklæring, registreres med nye straffbare forhold, domfelte skal vitne i en annen straffesak, domfelte har rømt, domfelte er blitt løslatt eller andre inntrådte forhold som får betydning for soningsoverføringssaken.

3.3.2 Særskilt om underretting av utenlandske dommer og dokumenter som ledd i saksbehandlingen

Lokalt nivå kan måtte bistå Kriminalomsorgen region sørvest i underrettingen av utenlandske dommer eller andre dokumenter som mottas fra fullbyrdingsstaten som ledd i saksbehandlingen. Kriminalomsorgen region sørvest vil da oversende den aktuelle dommen eller dokumentet i eget oversendelsesbrev adressert til lokalt nivå og anmode om bistand. Hva slags bistand som er nødvendig vil fremgå av dette brevet.

Det er viktig at lokalt nivå påser at det er den dom eller det dokument som bes underrettet som faktisk påføres domfeltes signatur samt fengselets stempel og fengselsansatts signatur, og ikke selve oversendelsesbrevet. Dette fordi det er den aktuelle dom eller dokument som skal returneres til fullbyrdingsstaten som bevis for at domfelte har blitt underrettet. Det er videre viktig at dato og tidspunkt for underrettingen påføres, samt føres i KOMPIS-KIA.

Dersom domfelte nekter å signere på at han eller hun har mottatt dommen eller dokumentet må lokalt nivå påføre en kort beskrivelse av at domfelte har blitt underrettet dokumentet, men nekter å signere. Det er viktig at dette skrives på engelsk, samt at lokalt nivå stempler og påfører signatur. Dette for å kunne bevise overfor fullbyrdingsstaten at domfelte har blitt forsøkt underrettet dommen eller dokumentet, men nektet å motta eller signere. Dette skal føres i KOMPIS-KIA.

I saker hvor domfelte selv ønsker overføring og har gitt sitt samtykke i egenerklæringen, vil Kriminalomsorgen region sørvest innhente et nytt samtykke fra domfelte når man har mottatt aksept fra fullbyrdingsstaten. På denne måten vil Kriminalomsorgen region sørvest sikre at domfelte fortsatt opprettholder sitt samtykke om overføring på de vilkår som gjelder for overføringen. Lokalt nivå må bistå i innhentingen av dette.

Når Kriminalomsorgen region sørvest fatter vedtak om soningsoverføring sendes dette til domfelte for underretting og lokalt nivå til orientering. Lokalt nivå må påse at vedtaket underrettes domfelte så fort som mulig slik at ikke selve effektueringen av vedtaket blir unødig forsinket. Dato og tidspunkt for underretting skal registreres i KOMPIS-KIA.

3.3.3 Særskilt om subsidiær fengselsstraff i forbindelse med bot som er beordret fullbyrdet

I tilfeller der domfelte som er aktuell for en soningsoverføring har subsidiær fengselsstraff i forbindelse med bot som er beordret fullbyrdet, skal lokalt nivå besørge at det gis avbrudd i straffegjennomføringen av ordinær fengselsstraff for å gjennomføre subsidiær straff i medhold av bot. Det vises i den anledning til Rundskriv KDI 4/2016 som tidligere er distribuert og finnes tilgjengelig på www.kriminalomsorgen.no.

Dersom slikt avbrudd gis, skal lokalt nivå orientere Kriminalomsorgen region sørvest om når dette er gjort, samt oppgi oppdatert soningstidsberegninger for den ordinære fengselsstraffen.

3.2.4 Særskilt om forholdet mellom pågående sak om soningsoverføring og vedtak om prøveløslatelse

En sak om soningsoverføring kan erfaringsmessig ta lang tid. Dette beror på flere faktorer, blant annet sakens kompleksitet samt saksbehandlingstid i fullbyrdingslandet som kan variere fra land til land. Under henvisning til at kriminalomsorgen, så langt det er mulig, skal påbegynne og ta stilling til spørsmålet om prøveløslatelse i god tid før aktuelt løslatelsestidspunkt, vil det kunne bli fattet et vedtak om prøveløslatelse før en ev. soningsoverføring kan gjennomføres.

I den anledning påpekes det at et eventuelt vedtak om prøveløslatelse *skal* være betinget av - og inneholde et avsnitt om - at en innvilget prøveløslatelse ikke vil få noen realitet dersom det blir truffet et vedtak om soningsoverføring som kan effektueres forut for tidspunktet for fastsatt prøveløslatelse.

Dette kan eksempelvis gjøres ved å innta følgende avsnitt i vedtaket om prøveløslatelse:
Region X/X fengsel er kjent med at det er opprettet sak om overføring til hjemlandet for fortsatt straffegjennomføring. Det gjøres for ordens skyld oppmerksom på at foreliggende vedtak om prøveløslatelse ikke vil få noen realitet, dersom det forut for tidspunktet for prøveløslatelse besluttes overføring til hjemlandet for fortsatt straffegjennomføring.

3.2.5 Effektueringen av vedtak om soningsoverføring

Når vedtak om soningsoverføring er endelig og kan effektueres sender Kriminalomsorgen region sørvest et likelydende brev om iverksettelse til lokalt nivå og Politiets utlendingsenhet hvor det bes om at det samarbeides om å ordne de praktiske sider ved overføringen, herunder avtale dato for selve uttransporteringen.

Kriminalomsorgen forestår transporten fra fengselet til det overleveringsstedet som bestemmes av Politiets utlendingsenhet etter en konkret vurdering i den enkelte saken og dekker transportutgiftene knyttet til dette. Politiets utlendingsenhet forestår uttransporteringen til domfeltes hjemland etter at overlevering fra kriminalomsorgen har funnet sted og dekker transportutgiftene knyttet til dette. Det vises i denne sammenheng til rundskriv G-03/2015.

Lokalt nivå må påse at domfelte har gyldige reisedokumenter og eventuelt fremskaffe dette i god tid før uttransporteringsdato.

Retningslinjer for transpersoner i varetekt eller under straffegjennomføring

1. Bakgrunn

Den 17.06.2016 ble lov om endring av juridisk kjønn vedtatt. Av lovens § 2 følger det at personer som er bosatt i Norge og opplever å tilhøre det andre kjønnet enn det vedkommende er registrert med i folkeregisteret (transpersoner), har rett til å få endre sitt juridiske kjønn. Det er ingen krav til begrunnelse utover selvopplevd kjønn. Det juridiske kjønnet skal legges til grunn ved anvendelse av andre lover og forskrifter, jf. lovens § 6.

2.Terminologi[1]

Terminologien som brukes av kriminalomsorgen er avgjørende for å ivareta et respektfullt møte med transpersoner. Det er viktig å merke seg at det kan være variasjoner i hvordan ulike transpersoner definerer seg. Kriminalomsorgen må respektere mangfoldet av transpersoner.

Fødselskjønn: Det kjønnet en person har ved fødsel.

Juridisk kjønn: Det kjønnet en person er registrert med i folkeregisteret.

Transperson: Transperson er en samlebetegnelse for ulike grupper av personer som opplever at det ikke er samsvar mellom egen kjønnsidentitet og det kjønnet vedkommende ble tillagt ved fødselen.

Kjønnsidentitet: En persons opplevelse av å være kvinne, mann, både kvinne og mann eller ingen av delene.

Kjønnsuttrykk: Den måten en person gir seg til kjenne på som enten kvinne, mann eller utenfor samfunnets tokjønnsnorm.

Kjønnsinkongruens: Kjønnsinkongruens viser til en tilstand hvor en person opplever at det ikke er samsvar mellom egen kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk og det kjønnet vedkommende ble tillagt ved fødselen.

Transkvinne: Transkvinne brukes om en person som er født som mann, men som har en kvinnelig kjønnsidentitet. Personen kan ha gjennomgått kjønnsbekreftende behandling. Betegnelsen MtK (mann-til-kvinne) brukes også.

Transmann: Transmann brukes om en person som er født som kvinne, men som har en mannlig kjønnsidentitet. Personen kan ha gjennomgått kjønnsbekreftende behandling. Betegnelsen KtM (kvinne-til-mann) brukes også.

[1] For ytterligere forklaringer se https://www.bufdir.no/lhbt/LHBT_ordlista/

Transkjønnet (tidl. transseksuell): En diagnose (F.64.0) som gir rett til kjønnsbekreftende behandling, dvs. at genitaliene og enkelte andre ytre kjønnskjennetegn kan bli tilpasset det kjønn vedkommende opplever å ha.

Crossdressing/transvestitt: En person som bruker klær, sko, sminke, smykker etc. som tradisjonelt tilhører motsatt kjønn. Både kvinner og menn, med ulik seksuell orientering, crossdresser.

Drag: Innebærer et midlertidig skifte av kjønnsuttrykk, det vil si å opptre som det motsatte kjønn ved hjelp av ytre effekter. Dette innebærer ofte å ikle seg en rolle hvor satire, ironi, utfordrende seksuell oppførsel og frekkhet er viktige ingredienser.

3. Virkeområde og avgrensning

Kriminalomsorgsdirektoratet gir med dette retningslinjer for tilrettelegging for straffegjennomføring for transpersoner. Retningslinjene omfatter både transpersoner som har endret juridisk kjønn og transpersoner som ikke har endret juridisk kjønn. Retningslinjene gjelder for varetektsinnsatte og domfelte i fengsel.

Retningslinjene omfatter ikke personer som bruker klær, sko, sminke, smykker etc. som tradisjonelt tilhører motsatt kjønn, uten at vedkommende for øvrig lever som det motsatte kjønn (crossdressing). Retningslinjene omfatter heller ikke personer som gjør et midlertidig skifte av kjønnsuttrykk ved å opptre som det motsatte kjønn, ved hjelp av ytre effekter (drag).

4. Formål

Formålet med retningslinjene er å ivareta og sikre likebehandling av transpersoner som er i fengsel. Retningslinjene skal legge til rette for likebehandling og sikre at innsatte ikke diskrimineres eller trakasseres på grunnlag av kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk.

Retningslinjene søker å klargjøre relevante begreper og beskrive saksbehandlingen, herunder tilrettelegging

5. Regelverk

5.1 Menneskerettigheter og lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)

Transpersoner er ikke sikret rettigheter i form av en egen konvensjon. Imidlertid er transpersoner beskyttet av de internasjonale menneskerettigheter som Norge har sluttet seg til. Hva dette innebærer i praksis, er utdypet og konkretisert blant annet i de såkalte Yogyakarta-prinsippene og i Europarådets ministerkomites LHBT-anbefaling.

Likestillings- og diskrimineringsloven, gir vern mot diskriminering på grunnlag av kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, jf.§ 6.

5.2 Straffegjennomføringsloven

Straffegjennomføringsloven med forskrift og retningslinjer skiller ikke mellom kvinner og menn i varetekt eller under straffegjennomføring. Likevel er enkelte deler av regelverket av særskilt betydning for transpersoner.

5.2.1 Straffegjennomføringsloven §§ 11 og 47

Regler for plassering av innsatte følger av straffegjennomføringsloven §§ 11 og 47 med tilhørende forskrift og retningslinjer. Regelverket gir føringer for hva som skal tas hensyn til ved plassering i fengsel.

Regelverket regulerer ikke hvorvidt menn skal plasseres i mannsfengsel eller kvinner i kvinnefengsel. I praksis skal imidlertid menn plasseres i mannsfengsel/avdeling og kvinner i kvinnefengsel/avdeling.

Som en konsekvens av at straffegjennomføringsloven med tilhørende forskrift og retningslinjer ikke omtaler hvor henholdsvis menn og kvinner skal plasseres, følger det ikke et lovbestemt krav etter lov om juridisk kjønn § 6 om at transmenn skal plasseres i mannsfengsel/avdeling eller at transkvinner skal plasseres i kvinnefengsel/avdeling.

Selv om det ikke foreligger en lovbestemt rett til plassering i tråd med juridisk kjønn, aktualiserer plassering av transpersoner særskilte utfordringer.

6. Hovedregel om plassering

Hovedregelen er at innkalling til og innsettelse i fengsel skjer på bakgrunn av personnummer, dvs. juridisk kjønn. Hovedregelen omfatter både innsatte i varetekt og domfelte i fengsel, jf. punkt 3 ovenfor.

I de tilfeller hvor siktede/domfelte har endret juridisk kjønn, kan det gjøres unntak fra hovedregelen, dersom det kan være fare for dennes eller øvrige innsattes sikkerhet, eller en slik plassering fremstår som åpenbart uheldig.

Dersom innsattes kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk ikke samsvarer med juridisk kjønn, kan det etter en individuell helhetsvurdering gjøres unntak fra hovedregelen.

Tilsvarende gjelder ved overføring til annet fengsel.

7. Saksbehandling

7.1 Innkalling til straffegjennomføring og overføring fra politiarrest

Domfeltes juridiske kjønn legges til grunn for valg av fengsel i innkalling til straffegjennomføring eller ved overføring fra politiarrest, jf. punkt 6 første avsnitt.

7.2 Innsettelse

Dersom fengselet ved overføring fra politiarrest eller etter innkalling til fengsel vurderer at plassering i tråd med juridisk kjønn ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig, eller fremstår åpenbart uheldig, jf. punkt 6 annet avsnitt, må fengselet besørge overføring til annet egnet fengsel.

I de tilfeller hvor fengselet vurderer å gjøre unntak fra hovedregel om plassering i tråd med juridisk kjønn, skal innsatte få anledning til å uttale seg før overføring.

Dersom innsatte ved overføring fra politiarrest, eller etter innkalling til fengsel, uttrykker at det ikke er samsvar mellom kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk og hva som fremkommer av offisielle dokumenter, må det fengselet innsatte er innkalt eller overført til, spørre om innsattes kjønnsidentitet. Dersom innsattes kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk ikke samsvarer med hva som fremkommer av offisielle dokumenter, må fengselet klarlegge dette. Fengselet må foreta en helhetsvurdering av hvorvidt vedkommende bør overføres til annet egnet manns- eller kvinnefengsel, jf. punkt 6 tredje avsnitt.

Når det ikke er samsvar mellom kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk og hva som fremkommer av offisielle dokumenter, skal vedkommende høres før fengselet beslutter eventuell overføring.

8. Oppfølging og håndtering

8.1 Generelt

Kriminalomsorgen skal til enhver tid benytte innsattes juridiske kjønn, tittel, pronomen og ønsket navn. Det presiseres at fiktive navn eller kallenavn ikke omfattes.

Informasjon om innsattes kjønn må håndteres med forsiktighet.

Den enkelte enhet må i samråd med innsatte vurdere om det er hensiktsmessig å informere øvrige innsatte om vedkommendes situasjon. Dette forutsetter at innsatte selv skriftlig samtykker til slik orientering.

8.2 Tilgang til hygieneartikler og klær, jf. forskrift til straffegjennomføringsloven § 3-22

Av forskrift om straffegjennomføring § 3-22 følger det at innsatte ved behov skal få utdelt de nødvendigste toalettartikler. Fengselet må påse at innsatte får utdelt toalettartikler i tråd med eget behov, herunder hygieneartikler og barbersaker. Det må i denne sammenheng ses hen til fødselskjønn.

8.3 Særlig om visitasjon og undersøkelser for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler, jf. straffegjennomføringsloven §§ 28 og 29

Regelverket om visitasjon av innsatte og undersøkelser for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler tar utgangspunkt i fødselskjønn, jf. straffegjennomføringsloven §§ 28 og 29, jf. retningslinjene punkt 28.3, 29.2 og 29.3. Det er derfor nødvendig å gjøre enkelte presiseringer til regelverket.

Ved visitasjon av transpersoner skal det spørres om vedkommende ønsker at visitasjon skal gjennomføres av en mannlig- eller kvinnelig betjent. Innsattes ønske bør etterkommes så vidt det er praktisk mulig. Tilsvarende gjelder ved undersøkelser for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler.

Ved visitasjon eller undersøkelser for å avdekke bruke eller besittelse av rusmidler skal det tas hensyn til innsatte dersom vedkommende må fjerne parykk, brystbindere, brystprotester etc. Innsatte skal så snart visitasjonen eller undersøkelsen er avsluttet, få dette tilbake og gis anledning til å plassere dette før vedkommende forlater undersøkelsesrommet.

9. Opplæring

Ansatte i kriminalomsorgen skal ha kunnskap om transpersoner og hvilke utfordringer som kan oppstå i en fengselssituasjon. Fengselsleder skal påse at de tilsatte har tilstrekkelig kunnskap om transpersoner og en best mulig tilrettelegging for deres fengselsopphold. Videre skal fengselsleder sikre at tilsatte fremmer respekt og forståelse for mangfold.

KRIMINALOMSORGEN

FOREBYGGING OG HÅNDTERING AV SELVSKADING, SELVMORDSFORSØK OG SELVMORD I FENGSEL

1 Innledning

Innsatte i fengsel har høyere forekomst av selvmord enn øvrig befolkning. Risikoen er særlig høy i varetektsperioden, og en stor andel av selvmordene skjer kort tid etter innsettelse. Innsettelse i fengsel representerer en særlig sårbar situasjon knyttet til fare for selvskading og selvmord. Selve innsettelsen innebærer et brudd med tilværelsen og nettverket utenfor fengsel og kan skape en usikkerhet om framtiden. Mange som settes i fengsel sliter i tillegg med psykiske lidelser og rusmiddelproblemer, kanskje sammen med økonomiske bekymringer, skyldfølelse, skam og kan hende frykt. Dette er faktorer som kan medføre at risikoen øker.

Så langt det er mulig har kriminalomsorgen, sammen med helsetjenesten, ansvar for å forsøke å forhindre at personer som settes inn i norske fengsler skader seg selv eller tar sitt eget liv. Den enkelte enhet må derfor i samarbeid med helsetjenesten jevnlig gjennomgå egen virksomhet med tanke på å utarbeide og kvalitetssikre forebyggende rutiner, påse at enheten tilbyr forsvarlig oppfølging og sikre at fysisk utforming av celler og oppholdsrom er tilpasset det risikonivå som foreligger.

2 Begrepsavklaring[1]

Selvmord*: en bevisst og villet handling, som individet foretar for å skade seg selv, og hvor skaden har ført til døden.*

Selvmordsforsøk*: en bevisst og villet handling som en person foretar for å skade seg selv, og som vedkommende ikke kan være sikker på å overleve, men hvor skaden ikke har ført til døden.*

Selvskading*: en skade en person påfører seg selv med vilje, men uten hensikt å dø.*

3 Kartlegging ved innsettelse

Fengselsleder har ansvar for at risiko for selvskading og selvmord kartlegges systematisk ved innsettelse. Kartlegging bør skje umiddelbart eller så snart som mulig etter innsettelsen. Kartleggingen kan inngå i den ordinære innkomstkartleggingen eller foretas som en særskilt kartlegging. Dersom man gjør en særskilt kartlegging, er det utarbeidet mal for slik kartlegging som enheten skal benytte. Malen er tilgjengelig i KIKS (Kriminalomsorgens

[1] Definisjoner hentet fra Hammerlin 2009

internkontrollsystem). Kartleggingen skal dokumenteres skriftlig og lagres på innsattes journal i Doculive.

Dersom den innsatte er overført fra annen enhet i kriminalomsorgen, fra politiarrest eller annen institusjon, skal oversendt informasjon tas med i vurderingen av risiko for selvskading og selvmord. Tilsvarende gjelder informasjon fra transportansvarlige, der det er aktuelt. Dersom det ikke foreligger informasjon fra avgivende enhet eller politiet, bør dette etterspørres.

I de tilfeller der det fremkommer relevante opplysninger i kjennelse, dom eller annen dokumentasjon utarbeidet av andre, må fengselet ta disse med i sine risikovurderinger knyttet til selvskadings- eller selvmordsfare. Fengselsleder har ansvar for at det er etablert lokale rutiner som sikrer at opplysningene blir ivaretatt, og at informasjonen blir gjort tilgjengelig for dem som har ansvar for oppfølging av den innsatte. Rutiner for kartlegging bør utarbeides i samarbeid med lokal helsetjeneste.

Helsetjenesten i fengselet, eventuelt legevakt, må informeres uten opphold hvis kartleggingen viser at det kan foreligge risiko for selvskading eller selvmord. Taushetsplikten for henholdsvis fengsels- og helsepersonell faller bort ved fare for liv og helbred, jf. strgjfl. § 7a og helsepersonelloven §21.

4 Risiko og beskyttelsesfaktorer

Der kartleggingen gir indikasjon på risiko for selvmord, bør det gjennomføres og dokumenteres samtaler om hvordan den innsatte opplever det å sitte i fengsel og utfordringer i denne forbindelse. Samtalene bør gjennomføres med årvåkenhet knyttet til innsattes atferd og stemningsleie, og med særlig oppmerksomhet rundt kjente risiko- og beskyttelsesfaktorer:

Risikofaktorer:

- Psykisk lidelse
- Rusmiddelavhengighet/ rusmiddelbruk
- Tidligere selvmordsforsøk
- Selvmord i familie eller nettverk
- Kriser og relasjonsproblemer/ brudd i relasjoner
- Tap av selvaktelse, skam eller skyldfølelse
- Negative framtidsutsikter
- Mangel på nettverk/ sosial isolasjon
- Lav impulskontroll

Viktige beskyttelsesfaktorer kan være:

- Sterk tilknytning til familie og nettverk
- Personlig, kulturell eller religiøs overbevisning som motvirker selvmord
- Begrenset tilgang til gjenstander som kan brukes til selvskading og/ eller selvmord
- Evne og vilje til å søke hjelp

- Gode problemløsningsferdigheter

5 Vurdering av risiko og utarbeidelse av tiltaksplan

Dersom det fremkommer indikasjoner eller opplysninger som gir grunn til bekymring, skal det foretas en ytterligere vurdering og utarbeides en tiltaksplan. Mal for dette er tilgjengelig i KIKS (Kriminalomsorgens internkontrollsystem). Ferdig utfylt tiltaksplan lagres i Doculive på innsattes journal.

Ved utarbeidelse av tiltaksplanen skal helsetjenesten informeres og involveres. Tiltak som iverksettes av helsetjenesten, skal dokumenteres så langt mulig også av kriminalomsorgen for å sikre en helhetlig forståelse.

Ved utarbeidelse av tiltaksplan skal fokus være:

- å motivere innsatte til å avstå fra å skade seg selv og/eller ta sitt eget liv
- å hindre innsatte i å skade seg selv og/eller ta sitt eget liv

For å redusere umiddelbar fare for at innsatte skader seg eller begår selvmord, skal det foretas en gjennomgang og vurdering av hvilke eiendeler innsatte skal få ha tilgjengelig, inventar og utforming av cellerom m.v. Om nødvendig skal innsatte fratas eiendeler/gjenstander som er egnet til å lette eller gjennomføre et selvmordsforsøk eller et selvmord. Fengselsleder skal påse at cellerom som benyttes for å forhindre at innsatte tar sitt eget liv er formålstjenlig innrettet og, så langt det er praktisk mulig, uten installasjoner som er egnet til å lette eller gjennomføre et selvmordsforsøk eller et selvmord.

Det skal videre tas begrunnet stilling til spørsmålet om eventuelt tilsyn, plassering i enheten og eventuell overføring til annen enhet. Videre må det tas stilling til spørsmålet om iverksettelse av forebyggende utelukkelse fra fellesskap eller bruk av sikkerhetscelle, dersom ingen andre lempeligere midler ansees tilstrekkelig. Tiltakene er kortsiktige og gjøres med tanke på å avverge en umiddelbar risiko for selvskade eller selvmord.

Tiltaksplanen bør inneholde tiltak som har som formål å få den innsatte til å avstå fra å skade seg selv eller ta sitt eget liv. Tiltak som må vurderes, er oppfølging fra ansatte i fengselet i form av samtaler og aktivisering, samhandling med helsetjenestene, økt kontakt med familie og nettverk mv.

Dersom innsatte er i varetekt, skal aktuell påtalemyndighet informeres om bekymringen og eventuelt iverksatte tiltak. Hvis innsatte har skadet seg eller forsøkt å ta livet sitt, skal påtalemyndigheten varsles uten opphold. Varsling skal skje muntlig og skriftlig. Fengselsleder har ansvar for at det utarbeides rutiner som sikrer slik varsling.

6 Kartlegging av risiko for selvskading og selvmord under fengselsoppholdet

Kriminalomsorgsansatte må være innforstått med at risiko for selvskade og/eller selvmord kan oppstå i hele gjennomføringstiden, eksempelvis som en følge av negative endringer for den innsatte eller vanskelige situasjoner av stor betydning for den innsatte.

De ansatte må til enhver tid være årvåkne og observante med tanke på forhold som kan bidra til økt risiko for selvskading og selvmord som for eksempel konflikter med andre innsatte, opplevelse av håpløshet, hjelpeløshet og ensomhet, negative nyheter fra utsiden, opplevelse av ikke å bli tatt på alvor, endringer i sikkerhetsregimet, da særlig endringer med uforutsigbar varighet. Videre kan endring i medisinering eller abstinensplager gi økt risiko. Opplistingen er

ikke uttømmende. I disse tilfellene skal det foretas en ny kartlegging, vurdering og eventuelt ny tiltaksplan.

7 Samhandling med helsetjenesten

Samhandling med fengselshelsetjenesten er sentral. Fengselsleder har ansvar for at det etableres rutine for utveksling av informasjon og bekymringer til helsetjenesten knyttet til risiko for selvskading og selvmord. Rutinen bør inneholde en tydelig beskrivelse av hvordan ansatte i fengselet skal forholde seg i de tilfeller der helsetjenesten ikke er tilstede i enheten, herunder kontakt med legevakt. Videre bør det utarbeides rutiner for samhandling i forbindelse med utarbeidelse av tiltaksplan.

Fengselshelsetjenesten kan bidra med veiledning. Dette bør omtales i de lokale rutinene.

8 Håndtering etter selvskade eller selvmordsforsøk

I de tilfeller hvor innsatte har skadet seg selv eller gjennomført et selvmordsforsøk, skal det utarbeides en tiltaksplan som beskrevet ovenfor.

Tiltaksplanen må utarbeides ut fra en konkret vurdering av de aktuelle handlingene og hvordan man oppfatter intensjonen bak (selvskading eller selvmordsforsøk). I de tilfeller hvor man vurderer at det ikke foreligger en suicidal hensikt, bør det likevel utarbeides tiltaksplan, tilpasset denne vurderingen.

9 Håndtering ved selvmord

Fengselsleder har ansvar for at det utarbeides egen aksjonsplan med tilhørende tiltakskort knyttet til selvmord i fengselet. Planen må tilpasses den enkelte enhet, og inngå i enhetens «Operativ krise og beredskapsplan». Ansvar og roller i oppfølgingen etter selvmord må være klart beskrevet i denne.

10 Opplæring

Ansatte som arbeider direkte med innsatte, må gis opplæring slik at de kan kjenne igjen tegn på faren for selvmord. Videre må ansatte kjenne enhetens rutiner for håndtering av bekymring rundt dette og delta i kartlegging og vurdering av risiko for videre utarbeidelse av tiltak. Fengselsleder er ansvarlig for at det gis opplæring tilpasset den enkelte enhet.

Opplæring om selvmord og selvmordsrisiko inngår som en viktig del av grunnutdanningen for fengselsbetjenter. Kriminalomsorgen tilbyr kurs og seminarer for ansatte med fokus på arbeidet for å forebygge selvmord og selvskading.

11 Registrering i KOMPIS

Alle hendelser skal registreres i KOMPIS journal, under type: Selvskader og aktuell kode. Videre skal hendelsen kort beskrives i feltet for utfyllende tekst.

12 Rapportering

Alvorlig selvskading, selvmordsforsøk og selvmord skal varsles og innrapporteres til overordnet nivå.

Innrapporteringen skal inneholde en systematisk gjennomgang av hendelsen og redegjørelse for enhetens håndtering. Eventuelle læringspunkter og behov for endringer i planverk bør innberettes.

KRIMINALOMSORGEN

FOREBYGGING OG HÅNDTERING AV RADIKALISERING OG VOLDELIG EKSTREMISME I KRIMINALOMSORGEN

1. Innledning

Målgruppen for disse retningslinjene er innsatte og domfelte som gjennomfører varetekt eller dom i fengsel eller i samfunnet som er fengslet eller domfelt for terrorhandlinger eller terrorrelaterte handlinger, samt innsatte og domfelte som er vurdert som sårbare for radikaliseringsprosesser som kan føre til voldelige handlinger. Målgruppen kan også omfatte innsatte og domfelte som er fengslet eller domfelt for hatefulle ytringer eller handlinger, samt rasistisk motivert kriminalitet.

Det avgjørende er hvorvidt den innsatte eller domfelte er sårbar for radikalisering og rekruttering til voldelig ekstremisme.

Målgruppen er en sammensatt gruppe. Enkelte opplever utenforskap og søker annerkjennelsen og felleskapet de ekstreme miljøene kan representere, mens andre kan være ressurssterke personer drevet av sterke ideologiske overbevisninger. Kriminalomsorgen må ha beredskap for å håndtere dem alle.

Det er liten grunn til å tro at den enkeltes ekstremisme eller risikoen for bruk av voldelige midler vil avta som en konsekvens av fengsling eller straffegjennomføring i seg selv. Det er imidlertid grunn til å tro at en tilrettelegging av straffegjennomføringen kan redusere risikoen for kriminelle handlinger. I likhet med det dynamiske sikkerhetsarbeidet som utføres ellers i kriminalomsorgen er det viktig å styrke den enkeltes tilknytning til samfunnet, bygge og forsterke holdninger som kan bidra til en kriminalitetsfri tilværelse.

Fengslingen i seg selv kan være det som danner grunnlaget for ekstremisme og som starter en radikaliseringsprosess. Mangel på opplevelse av tilhørighet og utenforskap er tilstede for mange som gjennomfører straff. Frihetsberøvelsen og kontrolltiltakene under en straffegjennomføring kan bli en forsterkende faktor. For noen vil ekstreme ideologier kunne fylle behov og oppfattes som en løsning.

Det er samtidig viktig å være klar over at ekstrem retorikk også kan være begrenset til å være et uttrykk for motstand mot autoriteter og være en motmaktstrategi, uten at dette innebærer radikalisering. Slike uttrykk kan også være en overlevelsesstrategi som sikrer en allianse med andre innsatte og domfelte.

Våre viktigste virkemidler er dynamisk sikkerhet og en human straffegjennomføring sammenholdt med målsettingen om en hensiktsmessig rehabilitering og reintegrering. Hvordan vi innretter vår virksomhet og, hvordan den enkelte tjenestemann opptrer i møte med innsatte og domfelte kan være avgjørende for hvorvidt vi lykkes.

Kriminalomsorgen har en viktig rolle i å forebygge og avdekke ekstremisme og radikalisering som kan lede til voldelig ekstremisme. Den viktigste faktoren for å forhindre dette er det daglige arbeidet som gjøres i enhetene. Det er samtidig overfor denne målgruppen nødvendig å foreta grundige sikkerhetsvurderinger. Progresjonsrettede tiltak må avveies mot sikkerhetsmessige behov, og samfunnets behov for trygghet skal alltid vektlegges tyngst.

For ytterligere kunnskap om fenomenet radikalisering og voldelig ekstremisme, vises det til håndboken om dette tema[1].

Retningslinjene gjelder for alle personer som er underlagt kriminalomsorgens ansvar herunder innsatte i varetekt, domfelte i fengsel, domfelte som gjennomfører straff i samfunnet mv. Retningslinjene vil imidlertid i det videre benytte betegnelsen domfelte om alle personer underlagt kriminalomsorgens ansvar.

2. Organisering av arbeidet

Kriminalomsorgen skal ha en radikaliseringskontrakt i alle lokale enheter og radikaliseringskoordinator i hver region. Kontaktene og koordinatorene skal ha et særskilt ansvar for å koordinere arbeidet, bidra med kunnskap og kompetanse i håndteringen og ha samarbeid på tvers av enhetene i kriminalomsorgen og med samarbeidende etater.

Tydeliggjøringen av oppgavene til koordinatorene og kontaktene er gjort med den hensikt å skape likhet i organiseringen slik at samarbeidet mellom enhetene er enklere og at vi er en forutsigbar samarbeidspartner for andre etater.
Regiondirektøren ansvar for å utpeke en radikaliseringskoordinator og enhetsleder har ansvar for at det er utpekt radikaliseringskontakt.

Det skal foreligge en oversikt over alle radikaliseringskoordinatorer og radikaliseringskontakter. Oversikten er tilgjengelig for enhetene i KIKS under fanen «*Straffegjennomføring*». Regional radikaliseringskoordinator har ansvar for å ajourføre oversikten for enheter innen egen region og oversende KDI ved endringer.

<u>Sentrale oppgaver for radikaliseringskoordinator vil være:</u>

- å være regionens kontaktperson i saker knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme
- å gi veiledning og følge opp lokale radikaliseringskontakter
- bistå i etableringen og gjennomføringen av samarbeidsmøter med politi og PST for enhetene innen regionen
- å rapportere til KDI i henhold til den enhver tid gjeldene rapporteringsrutine

<u>Sentrale oppgaver for radikaliseringskontakten vil være:</u>

- å være enhetens kontaktperson i saker knyttet til radikalisering og voldelig ekstremisme
- å gi informasjon, råd og veiledning i saker knyttet til fagområde
- å gjennomføre opplæring i egen enhet
- å delta i vurderingsarbeidet og utarbeidelse av tiltak i enkelt sak og når det utvikles praksis og rutiner i enheten

[1] Radikalisering og voldelig ekstremisme - Håndbok for ansatte i kriminalomsorgen med særskilt fokus på håndtering i fengsel KRUS. November 2016

- å initiere og koordinere utarbeidelse av oppfølgingsplan og oppfølgingsmøter,
- å utveksle informasjon med øvrige enheter i kriminalomsorgen
- å gjennomføre samarbeidsmøter med politi og PST
- å rapportere til regionalt nivå i henhold til enhver tids gjeldene rapporteringsrutine

Ved utvelgelse av radikaliseringskoordinatorer og –kontakter, må det tas hensyn til at koordinator/ kontakt skal:

- kunne bli autorisert for tilgang til Infoflyt-systemet og om nødvendig kunne sikkerhetsklareres
- ha en rolle/stilling i organisasjonen som innebærer tilgjengelighet for samarbeidsparter og deltakelse i fora der informasjon deles og videreformidles
- ha en rolle/stilling som deltaker i saksbehandlingen, enten som saksbehandler eller beslutningstaker
- være egnet til å holde undervisning for andre i enheten
- være kontaktperson for kontaktpersoner i andre enheter, politi, PST, region eller andre

3. Kunnskap og kompetanse

Enhetsleder er ansvarlig for at den enkelte enhet besitter nødvendig kompetanse på fagområdet. Tjenestemenn som arbeider med domfelte må gis opplæring slik at kan identifisere og håndtere domfelte i overenstemmelse med disse retningslinjene. Videre må tjenestemenn kjenne enhetens rutiner for håndtering av bekymring og kunne delta i vurdering av risiko og utarbeidelse av tiltak.

Regiondirektør og enhetsleder er ansvarlig for at radikaliseringskoordinator-/kontakt får tilbud om nødvendig opplæring og gis anledning til å delta i den opplæringen som tilbys i regi av Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS) og KDI.

KRUS har ansvar for at det gis opplæring på fengselsbetjentutdanningen om radikalisering og voldelig ekstremisme. KRUS har også ansvar for å tilby relevant etter- og videreutdanning, herunder kurs og konferanser knyttet til tematikken. Videre har KRUS ansvar for å på oppdrag fra KDI utarbeide opplæringsmateriell som kan benyttes av enhetene i deres opplæring.

KRUS skal bistå KDI med å utarbeide og gjennomføre opplæring av mentorer.

KRUS har ansvar for å i samarbeid med KDI utarbeide og gjennomføre opplæring av radikaliseringskoordinatorer og radikaliseringskontakter.

Dersom KRUS blir anmodet om å bidra i lokale eller regionale opplæringstiltak, skal dette skje i samarbeid med lokale og regionale radikaliseringskoordinatorer/ -kontakter og meldes til KDI.

4. Observasjon, kartlegging og dokumentasjon

Enhetsleder har ansvar for at det etableres lokale rutiner som sikrer at enheten nedtegner uttalelser, kartlegger atferd, motivasjon og utvikling med tanke på radikalisering og voldelig ekstremisme. Kartleggingen må sees i sammenheng med informasjon som fremkommer av kjennelse, dom eller informasjon gitt av andre.

Observasjoner og eller informasjon som fremkommer skal dokumenteres skriftlig dersom det i seg selv eller som en del av et større bilde kan tyde på radikalisering.

5. Vurdere og iverksette tiltak

Dersom det foreligger en bekymring, enten på bakgrunn av observasjoner eller gjennom dom, kjennelse eller informasjon fra andre, skal det iverksettes en undersøkelse knyttet til bekymringen.

Veiledning og forslag til mal for slik kartlegging finnes i KIKS under fanen «Straffegjennomføring».

Som en del av oppfølgingen av bekymringen skal det særskilt tas stilling til:

- Sikkerhetstiltak, herunder vurdering av enhet/sikkerhetsnivå for videre straffegjennomføring /varetekt og aktuelle kontrolltiltak
- Behovet for særlig rapportering og dokumentasjon
- Iverksettelse av endrings- og motivasjonsarbeid.
- Registrering i Infoflyt-systemet dersom det ikke er gjort

6. Bekymringsmelding og varsling

Dersom det foreligger informasjon som gir grunnlag for bekymring skal lokalt nivå sendes bekymringsmelding til politiet og PST. Regionalt nivå og KDI skal varsles med kopi av oversendelsen.

Bekymringsmeldingen skal inneholde:

- Årsak til bekymring
- Hvilke tiltak som er eller vurderes iverksatt
- Hvem som er varslet om bekymringen

7. Behandling informasjon og lagring av opplysninger

Som hovedregel skal dokumentasjon sendes og lagres på vanlig måte i domfeltes saksmappe i Doculive eller føres i KOMPIS.

Dersom den domfelte er registrert i Infoflyt-systemet skal informasjon behandles i samsvar med straffegjennomføringsloven kap. 1B om Infoflyt, jf. Infoflyt – Særskilt saksbehandlingsinstruks.

Dersom domfelte ikke er registrert i Infoflyt systemet, men det likevel anses nødvendig å behandle opplysningene i samsvar med reglene i straffegjennomføringsloven kap. 1B om Infoflyt, skal registrering besluttes før videre behandling av opplysningene. Det er KDI som

er ansvarlig for registrering i Infoflyt systemet. Dersom lokalt eller regionalt nivå mener det bør foretas slik registrering, skal det sendes anmodning til KDI om dette.

Dersom det er grunnlag for gradering av dokument, skal dette skje i samsvar med sikkerhetsloven og beskyttelsesinstruksen. Gradering skal vurderes uavhengig av registering i Infoflyt systemet og det er enheten som utformer dokumentet som må ta stilling til gradering. Dersom dokument blir gradert, må enheten påse at den videre behandlingen av informasjonen skjer i samsvar med reglene i sikkerhetsloven og beskyttelsesinstruksen.

8. Informasjonsutveksling med andre enheter i kriminalomsorgen ved overføring eller løslatelse

I de tilfeller hvor domfelte overføres andre enheter i kriminalomsorgen herunder overføres til straffegjennomføring i samfunnet, har lokal radikaliseringskontakt et særskilt ansvar for å videreformidle informasjon til mottakende enhets radikaliseringskontakt. Informasjonsutvekslingen har til hensikt å sikre at det er kontinuitet i oppfølgingen, både med tanke på iverksatte sikkerhetstiltak men også tiltak knyttet til tilbakeføring. Kontakten bør etableres før en eventuell overføring eller løslatelse besluttes og gjennomføres.

9. Samarbeid med mentorordningen

Dersom det etableres et mentorforløp, er lokal radikaliseringskontakt ansvarlig for at det utarbeides rutiner for gjennomføring av mentorbesøk som distribueres til de som har behov i enheten. Rutinen bør inneholde:

- Navn og kontaktinformasjon til mentor
- Avtaler rundt besøk, herunder hyppighet, bestilling, gjennomføring, rom mv
- Avklaringer rundt mentors mulighet til å med bringe bøker, blader, effekter mv
- Andre forhold som kan ha betydning for både mentor sitt arbeidsforhold og enheten

Det er lokal radikaliseringskontakt som er kontaktpersonen for mentor og mentorordningen med mindre det særskilt avtales noe annet.

10. Fremtidsplan

I likhet med domfelte for øvrig, skal også domfelte som er siktet eller dømt for terrorrelaterte handlinger, domfelte det er bekymringer rundt og domfelte som er vurdert som særlig sårbare for ekstreme ideologier, tilbys en realistisk fremtidsplan i tillegg til særskilt oppfølgingsplan, jf. pkt 11 under.

Fremtidsplanen vil danne utgangspunkt for utarbeidelse av oppfølgingsplan, men det er viktig at disse planene holdes adskilt.

11. Oppfølgingsplan

Utarbeidelse av oppfølgingsplanen skal bidra til å kvalitetssikre at kriminalomsorgen kartlegger og vurderer risiko og sårbarhetsfaktorer. Planen skal videre sikre at det blir iverksatt nødvendige tiltak under straffegjennomføringen og at løslatelse skjer forsvarlig Planen skal også sikre samhandling med politi, PST og andre relevante samarbeidspartnere. Planen sikrer videre notoritet ved dokumentasjon av vurderinger og tiltak som er gjort.

Oppfølgingsplanen skal endelig ivareta behovet for at informasjon om og rundt domfelte blir kommunisert til de som har behov, samt avklare arbeidsfordeling der det er nødvendig eksempler på slik informasjon kan være utganger, progresjon mv.

Radikaliseringskontakten skal initiere og koordinere arbeidet med oppfølgingsplan. I arbeidet med å utarbeide planen, må radikaliseringskontakten involvere de som har kjennskap til den domfelte og som har ansvar for oppfølgingen av den enkelte. De som deltar i arbeidet må gis tilstrekkelig opplæring i håndtering av informasjon gitt i møtene.

Enhetsleder er ansvarlig for at det utarbeides oppfølgingsplan og planens innhold.

Ved etablering av oppfølgingsplan skal særskilt mal benyttes. Malen er tilgjengelig i KIKS, under fanen «Straffegjennomføring».

Utarbeidelse av planen skal skje uten den varetektsinnsattes/ domfeltes medvirkning.

Ferdig utarbeidet oppfølgingsplan skal særskilt vurderes med tanke på behandling av personopplysninger og gradering jf. straffegjennomføringsloven kap. 1B om Infoflyt-systemet, jf. rundskriv Infoflyt – Særskilt saksbehandlingsinstruks, alternativt beskyttelsesinstruksen § 4, om innholdet i dokumentet tilsier dette. En ev. anmodning om innsyn i oppfølgingsplanen fra domfelte eller andre behandles som en ordinær innsynsbegjæring etter regler om innsyn.

Regionalt nivå og KDI skal ha kopi av oppfølgingsplan og fortløpende holdes orientert om eventuelle endringer.

Dersom Kriminalomsorgen opplever utfordringer i samarbeidet med andre etater, henstilles det til at dette omgående innmeldes tjenestevei til KDI. Tilsvarende bes det om at samarbeidende etater gir melding til KDI om det skulle være utfordringer i samarbeidet med kriminalomsorgen.

12. Koordineringsmøter

Som en del av arbeidet med å utarbeide oppfølgingsplanen skal det avholdes koordineringsmøter. Som hovedregel gjennomføres møtene flere ganger i løpet av gjennomføringstiden, og i følgende faser av gjennomføringen vil de være særlig viktige:

- Oppstartsmøte. Det skal avholdes møte ved innkomst eller i starten av straffegjennomføringen for å etablere samarbeidet. Dersom bekymringen oppstår under gjennomføring skal det innkalles til møte så tidlig som mulig etter at bekymringen oppstår. I møtene deltar ansatte fra kriminalomsorgen som arbeider med den domfelte, politiet og PST.
- Oppfølgingsmøte i regi av fengselet. Det skal avholdes møter underveis i gjennomføringen som en oppfølging av samarbeidet. Det vil være særlig aktuelt å ha møter dersom det skjer store endringer eller hendelser under gjennomføringen som medfører behov for nye tiltak. Det vil videre være nødvendig med møter dersom den domfelte flytter til andre enheter under gjennomføringen. I møtene deltar ansatte fra kriminalomsorgen som arbeider med den domfelte, politiet og PST og ellers relevante samarbeidspartnere vurdert i den enkelte sak.
- Løslatelsesmøte. Når det nærmer seg løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet skal det avholdes møte hvor agendaen særlig har

fokus på tiltak i forbindelse med løslatelsen eller gjennomføringen og samarbeidet med andre etater og kommunen. I møtene deltar ansatte fra kriminalomsorgen som arbeider med den domfelte, politiet og PST og ellers relevante samarbeidspartnere vurdert i den enkelte sak. Friomsorgskontorene vil ha en særlig viktig rolle i dette møte og bør involveres så tidlig som mulig.

- Oppfølgingsmøte i regi av friomsorgskontorene. Dersom den domfelte er prøveløslatt med møteplikt eller overført til annen straffegjennomføring i samfunnet vil det være aktuelt å og avholde ved friomsorgskontorene. I møtene deltar ansatte fra kriminalomsorgen som arbeider med den domfelte, politiet og PST og ellers relevante samarbeidspartnere vurdert i den enkelte sak.

13. Mentorordningen

13.1 Målsetting

Målsetningen med mentorordningen at den domfelte gjennom dialog med mentor kan oppleve personlig vekst og utvikling, og gjennom det forebygge ny kriminalitet eller hindre en utvikling hvor kriminalitet kan bli resultatet.

Mentorene representerer det sivile samfunnet og skal være samtalepartnere som forankret i samfunnets verdier skal støtte domfelte.

Mentorordningen baseres på frivillighet. Enhetene har ansvar for å informere, oppfordre og oppmuntre alle domfelte som befinner seg i målgruppen til å ta del i mentorordningen.

Som et nasjonalt tiltak har KDI det operative ansvaret for mentorordningen.

13.2 Rekruttering av mentorer og inngåelse av kontrakt

KDI har hovedansvar for rekrutteringen av mentorene og initierer og organiserer rekrutteringsprosessen med bistand fra regionene og eller lokalt nivå.

I utvelgelsen skal det foretas en egnethetsvurdering knyttet til det særskilte oppdrag. Mentorer må kunne fremlegge uttømmende politiattest.

Mentorene jobber på oppdrag og inngår oppdragsavtale med KDI i hvert enkelt tilfelle.

13.3 Saksgang og beslutning om tilbud om mentorforløp

I samsvar med punkt 6 skal regionalt nivå og KDI motta kopi av bekymringsmelding fra enheten. Etter mottatt bekymringsmelding vurderer KDI om det skal tilbys mentorforløp.

Uavhengig av om det er innrapportert en bekymring, kan KDI tilby mentorforløp i samarbeid med lokalt og regionalt nivå med bakgrunn i lovbruddskategori, siktelse eller annen informasjon.

Dersom KDI kommer til at den domfelte ikke er i målgruppen eller kan nyttiggjøre seg av tilbudet, vil det gis en skriftlig tilbakemelding om dette. I slike tilfeller må enheten vurdere andre egnede tiltak.

13.4 Oppstart og gjennomføring av mentorforløp

Dersom det er vurdert som aktuelt å tilby mentorforløp vil det iverksettes forundersøkelser i form av samtaler med den domfelte og samtaler med enheten. KDI har ansvar for å initiere og organisere dette i samråd med regional radikaliseringskoordinator og lokal radikaliseringskontakt.

Når det er besluttet å tilby mentorforløp og den domfelte er positiv til dette, skal KDI utarbeide en plan for gjennomføringen. Planen skal inneholde oppmøtested, hyppighet og frekvens på samtalene, samtalenes fokusområder. Planen lagres i doculive på domfeltes mappe.

Underveis i mentorforløpet skal det gjennomføres samarbeidsmøter mellom KDI og enheten. Målsettingen med møtene er å avklare praktiske forhold og å utveksle informasjon som er nødvendig for begge parter med tanke på ivaretakelse av ansvar og oppgaver.

13.5 Rammene for mentoreringen

Mentor har varslingsplikt dersom det foreligger informasjon om begått eller planlagt fremtidig alvorlig kriminalitet og når det er fare for liv og helse. Varslingen skal skje til KDI ved ansvarlig for Mentorordningen.

Mentor har underskrevet erklæring om taushetsplikt om forhold som vedkommende i forbindelse med tjenesten får kjennskap til av betydning for sikkerheten i fengslene og i forbindelse med gjennomføringen av straff utenfor fengslene.

Mentor skal ikke opptre som fullmektig for domfelte under straffegjennomføringen. Mentorene skal gjøre den domfelte oppmerksom på dette.

Praktiske forhold knyttet til gjennomføring av samtaler avtales mellom mentor og enhet slik som for eksempel avtaler rundt gjennomføring av besøk.

Mentorene skal skriftlig dokumentere sitt arbeid ved bl.a. å oppi sted, dato og samtalens varighet. Dersom det er forhold mentor må avklare med oppdragsgiver, skal dette avklares i dialog med mentorordningen, tilsvarende dersom det er forhold mentor mener gir grunn for bekymring eller det i samtalene har fremkommet opplysninger mentor har opplysningsplikt om. Samtalene mellom mentor og mentorerte er av fortrolig art. Det er kun mentor og KDI ved Mentorordningen som skal ha tilgang til den skriftlige dokumentasjonen.

13.6 Avslutning av mentorforløp

Siden deltakelse i Mentorordningen er frivillig kan domfelte avslutte etter eget ønske når som helst under forløpet. KDI vil da skriftlig bekrefte at avtalen opphører. Tilsvarende kan KDI også beslutte å avslutte et mentorforløp.

Dersom lokalt eller regionalt nivå har informasjon eller innsigelser som kan ha betydning for en beslutning om gjennomføring av mentorforløp skal dette meldes KDI.

13.7 Eksternt samarbeid - Overlapping av mentorforløp til kommunen

Som en del av planlegging av løslatelsen eller avslutning av straffegjennomføringen, må ansvarlig kommune kontaktes i forbindelse med eventuell videreføring av mentorforløp.

KDI har ansvaret for å etablere kontakt og initiere samarbeid med kommuner og andre som kan bidra til å gi mentorforløpet den nødvendige kontinuitet når det anses som formålstjenlig også etter at soningsforløpet er avsluttet. I de sakene det anses hensiktsmessig kan det avtales at ansvaret for kontakten overføres til radikaliseringskontakt eller andre som er involvert i arbeidet med oppfølgingsplan.

13.8 Mentorordningens rolle i en eventuell oppfølgingsplan

I arbeidet med oppfølgingsplan er det KDI som møter som representant for mentorordningen. Rollen til mentor skal være fri og uavhengig og den skal ikke identifiseres med kriminalomsorgens myndighetsutøvelse. Tilsvarende gjelder for ansvarsgruppemøter eller andre møter hvor formålet med møtet knytter seg til informasjonsutveksling, planlegging eller beslutning relatert til straffegjennomføringen.

13.9 Oppfølging av mentor

KDI har ansvar for oppfølging av mentorene. Kriminalomsorgens interne rutiner for oppfølging ved vold og trusler hendelser gjelder tilsvarende for mentor som for øvrige ansatte, med de begrensninger som følger av at mentor arbeider på oppdrag og ikke er tilsatt i kriminalomsorgen.

13.10 Vektlegging av gjennomføring av mentorforløp i saksbehandlingen

Samtaler med mentor er frivillig for domfelte. Om varetektdomfelte ikke ønsker å benytte seg av tilbud om mentor eller ikke ønsker videreføre et samarbeid med mentor, skal dette ikke vektlegges i saksbehandlingen av saker knyttet til den domfelte.
Hensynet til tiltakets formål og frivilligheten som tiltaket bygger, på forutsetter en tydelig skille mellom deltakelse i mentorordningen og de vurderingene som gjøres i saksbehandlingen.

14. Organisasjonsanalyse

Straffegjennomføringen kan i seg selv være en faktor som bidrar til radikaliseringsprosessen gjennom å ytterligere forsterke avstanden mellom normalsamfunnet og de ekstremistiske grupperingene og/eller være en møteplass og arena for rekruttering.

Enhetsleder har ansvar for at det jevnlig foretas analyser av egen virksomhet med tanke på faktorer som kan bidra til å forsterke slike negative faktorer og utarbeide tiltak som avhjelper og motvirker dette.

KRIMINALOMSORGEN

Kriminalomsorgens retningslinjer for selvforpleining i fengsel og overgangsbolig

1. Definisjon av selvforpleining

Selvforpleining i kriminalomsorgen innebærer at innsatte selv har ansvaret for å gjøre sine egne innkjøp og tilberede egen mat under straffegjennomføringen.

2. Formål

Normalitetsprinsippet er et bærende prinsipp for kriminalomsorgens virksomhet. Så langt det er mulig, skal tilværelsen under straffegjennomføring, speile tilværelsen ellers i samfunnet.

Formålet med selvforpleining er å utvikle og styrke innsattes ferdigheter i å mestre dagliglivet ute i samfunnet. Selvforpleining gir økte muligheter for kunnskap i matlagning og ernæring, privatøkonomi og sosiale ferdigheter gjennom samhandling med andre på avdelingen. Dette vil styrke normalitetsprinsippet, redusere de utilsiktede skadevirkningene av straffen og lette tilbakeføringen til tilværelsen utenfor fengsel.

3. Virkeområde

Innføring av selvforpleining er valgfritt for den enkelte enhet i kriminalomsorgen. De enheter som ønsker det og som har tilfredsstillende forutsetninger for det, kan innføre selvforpleining. Selvforpleining kan praktiseres i ulik grad, helt eller delvis. Det innebærer at enten hele enheten eller enkelte avdelinger kan praktisere selvforpleining.

Selvforpleining kan bare etableres ved enheter hvor forholdene ligger til rette for en forsvarlig gjennomføring av ordningen. Det må foreligge tilstrekkelig bemanning og tilgang på egnet kompetanse, samt nødvendige fasiliteter når det gjelder utstyr og bygningsmessige forhold. Enhetene bør foreta en risiko og sårbarhetsanalyse før en eventuell innføring av selvforpleining.

4. Målgruppe

Som hovedregel skal innsatte benytte seg av selvforpleining dersom dette er etablert ved avdelingen. Det er enheten som tar den endelig avgjørelsen av hvorvidt selvforpleining kan benyttes ovenfor den enkelte innsatte.

Det kan søkes å legge til rette for at også innsatte som er underlagt varetektsrestriksjoner eller helt eller delvis er utelukket fra fellesskapet, kan benytte seg av selvforpleining. Det skal imidlertid alltid etableres andre løsninger for innsatte som ikke kan benytte seg av selvforpleining.

5. Kriminalomsorgens ansvar for tilrettelegging og veiledning

Selvforpleining vil være å anse som en ny oppgave som inngår i tillegg til de allerede eksisterende arbeidsoppgavene. Enhetene må sørge for å ivareta behov som vil oppstå som følge av selvforpleining. Behovet for praktisk tilrettelegging for innkjøp og tilberedning av mat sikres.

Dersom enheten har ansatte med fagkompetanse på kjøkken og ernæring bør disse bidra for å utvikle og opprettholde løsningen med selvforpleining for å sikre best mulig kvalitet.

Enhetene har ansvar for å sørge for at det gis veiledning om ernæring, matlagning, hygiene og økonomi. Dette kan gjøres ved samarbeid med helse, skole og arbeidsdrift. Enhetene må videre sørge for å ivareta innsatte som har behov for ekstra veiledning og opplæring. Det skal legges til rette for at innsatte med behov for diett- eller spesialkost får tilgang til dette. Enhetene bør ha tilgjengelig informasjon om matlaging og ernæring gjennom litteratur og oppskrifter. Det bør ses hen til Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet.

6. Hensyn til annet relevant regelverk

Straffegjennomføringsloven skal alltid legges til grunn for gjennomføringen av selvforpleining.

Enhetene må ha kunnskap om, og ta hensyn til, annet regelverk som vil kunne komme til anvendelse i forbindelse med selvforpleining. Det er særlig viktig å ha kunnskap om oppbevaring og nedkjøling av matvarer, renhold og personlig hygiene. Enhetene må utarbeide egne regler og rutiner for bruk av kjøkken, herunder for sikkerhet, renhold og hygiene. Dersom kriminalomsorgen oppbevarer eller tilbereder mat skal kriminalomsorgen ha et IK-matsystem (internkontroll) med som sikrer gode rutiner.

Aktuelle regelverk som vil kunne komme til anvendelse er:

- Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)
- Forskrift om matinformasjon til forbrukerne (matinformasjonsforskriften)
- Forskrift om næringsmiddelhygiene (næringsmiddelhygieneforskriften)
- Drikkevannsforskriften
- Forskrift om internkontroll for å oppfylle næringsmiddellovgivningen (internkontrollforskriften)
- Forskrift om identifikasjonsmerking av næringsmiddelpartier (lotmerkingsforskriften)
- Lov om vern mot smittsomme sykdommer (smittevernloven)
- Planverk for hygiene og smittevern i kriminalomsorgen (2017)

Tilfeller hvor regelverk kan få betydning:

- Kriminalomsorgen driver egen butikk med salg til innsatte
- Kriminalomsorgen oppbevarer matvarer, selv om varene er kjøpt av den innsatte fra tredjepart. Kriminalomsorgen vil da ha ansvaret for riktig oppbevaring av matvarene frem til varene leveres til den innsatte på avdeling
- Dersom innsatte bruker samme kjøkken som enheten ellers bruker for å lage mat, må de innsatte følge kjøkkenets rutiner.

7. Kostpenger

KDI fastsetter en særskilt sats for kostpenger til innsatte i avdelinger som har selvforpleining, og satsen følger av rundskriv om regler for økonomisk stønad. Innsatte som har rett på stønad fra NAV til spesialdiett, skal gis tilsvarende tillegg i kostpenger.

Kostpengene justeres årlig og skal være tilstrekkelig for å dekke den enkeltes behov for næringsrik og sunn mat.

8. Betalingsløsninger

Den enkelte enhet skal administrere og finne egnet kontantløs ordning for handling og betaling av varer.

Ulike typer betalingsløsninger:

- «Kronekort» – bankkort uten personlig kontotilhørighet, utstedt gjennom kriminalomsorgens bankavtale. Kronekortet kan benyttes til betaling både i og utenfor enheten, samt til uttak.
- Andre kortløsninger som benyttes internt i fengsel
- «Handlelapp» – ønskede varer føres opp på handlelapp. Penger trekkes fra innsattes konto etter gjennomført kjøp.

Enhetene må sørge for gode rutiner for administrering av innsattes økonomi. For de ulike betalingsløsningene skal det foreligge særskilte rutiner utformet med det formål å forhindre misbruk, utbytting og tyveri.

9. Butikkdrift, innkjøpsordninger og forholdet til kriminalomsorgens innkjøpsavtaler

Det vil være ulike forutsetninger og rammer for innsattes mulighet for innkjøp av matvarer i de forskjellige enhetene. Det vil være opp til den enkelte enhet hvordan man organiserer innkjøp av mat. Alternativene vil kunne være å benytte butikk på enheten som enten driftes av kriminalomsorgen eller ekstern aktør, at innsatte selv handler utenfor enheten gjennom for eksempel utganger eller at enheten gjør innkjøp for innsatte ved bruk av handlelapper.

Dersom enheten selv drifter butikken, bør det vurderes om dette skal skje i samarbeid med arbeidsdrift og skole, slik at innsatte kan få opplæring i handels- og butikkfag

Enhetene må forholde seg til og benytte kriminalomsorgens generelle innkjøpsavtaler. Dette gjelder både for innkjøp av varer til butikk som drives av kriminalomsorgen og innkjøp av kost til innsatte som ikke kan benytte selvforpleining.

Ved etablering av butikk i enhet som drives av eksterne og bruk av faste butikker utenfor fengsel skal gjeldende regler om offentlig anbud og anskaffelse følges, herunder lov og forskrift om offentlige anskaffelser.

Dersom butikken på enheten driftes av eksterne vil det være opp til butikken selv å bestemme pris på varene. Dersom kriminalomsorgen selv drifter butikken, skal prisene tilsvare ordinære markedspriser. Det vil være i tråd med normalitetsprinsippet å ha tilsvarende priser som ellers i samfunnet.

10. Løsninger for innsatte som ikke kan benytte seg av selvforpleining

Enheten skal sørge for at innsatte som ikke kan gjøre seg nytte av, er vurdert uegnet for selvforpleining, eller er undergitt restriksjoner, får et godt kosttilbud. Det kan benyttes ferdigretter som kun trenger oppvarming.

Fastsatt av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) 16. desember 2016

KRIMINALOMSORGEN

Kriminalomsorgens retningslinjer for gjennomføring av varetekt og straff for domfelte som er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll (”omvendt voldsalarm” - OVA).

Retningslinjene gjelder for de tilfeller hvor det er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll (OVA) og domfelte i tillegg skal gjennomføre annen straff eller varetekt.

Dersom OVA-domfelte ikke skal gjennomføre varetekt eller annen straff, eller straffegjennomføringen er avsluttet, vil kriminalomsorgens oppgaver i sin helhet være regulert av samarbeidsavtale av 16. desember 2014 mellom kriminalomsorgen og politiet.

Straffeloven § 57 *Forbud mot kontakt* lyder

Den som har begått en straffbar handling, kan ilegges kontaktforbud når det er grunn til å tro at vedkommende ellers vil

a) begå en straffbar handling overfor en annen person,

b) forfølge en annen person, eller

c) på annet vis krenke en annens fred.

Kontaktforbudet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys

a) å oppholde seg i bestemte områder, eller

b) å forfølge, besøke eller på annet vis kontakte en annen person.

Er det nærliggende fare for en handling som nevnt i første ledd bokstav a, kan den skyldige forbys å oppholde seg i sitt eget hjem.

Kontaktforbudet kan begrenses på nærmere angitte vilkår.

Dersom det anses nødvendig for at kontaktforbudet skal bli overholdt, kan retten bestemme at den kontaktforbudet retter seg mot, skal ilegges elektronisk kontroll i hele eller deler av perioden kontaktforbudet gjelder for. Slik kontroll kan bare omfatte registrering av opplysninger om at den domfelte beveger seg innenfor områder omfattet av kontaktforbudet, opplysninger om at den domfelte beveger seg i nærheten av fornærmede, og opplysninger om uteblitte signaler fra kontrollutstyret. Domfelte plikter å yte den bistand og å følge de instruksjoner som gis av politiet og som er nødvendig for å gjennomføre kontrollen. Kongen kan gi nærmere regler om gjennomføringen av elektronisk kontroll, herunder om behandling av personopplysninger i forbindelse med slik kontroll.

Rettighetstap etter bestemmelsen her kan ilegges som eneste straff hvis det ikke er fastsatt en minstestraff på fengsel i 1 år eller mer for handlingen.

Hjemmel og formål

Retten kan med hjemmel i straffeloven § 57 femte ledd idømme kontaktforbud med elektronisk kontroll (”omvendt voldsalarm”) for hele eller deler av perioden kontaktforbudet gjelder for, som en del av straffutmålingen. Kontaktforbud med elektronisk kontroll kan idømmes for å beskytte en eller flere personer mot domfelte, når det er nødvendig for at et kontaktforbud skal bli overholdt. Domfelte kan i tillegg til å bli idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll bli idømt andre straffereaksjoner, herunder betinget og ubetinget fengsel, forvaring, samfunnsstraff og bot.

I Politidirektoratets rundskriv RPOD-2013-3 er det gitt nærmere regler for bruk av kontaktforbud med elektronisk kontroll.

Kriminalomsorgens rolle

Politiet har ansvar for gjennomføringen av kontaktforbud med elektronisk kontroll, men kan overføre oppgaver til kriminalomsorgen etter nærmere avtale, jf. politidirektoratets rundskriv RPOD-2013-3 punkt 2. Arbeidsfordelingen mellom politiet og kriminalomsorgen fremgår av samarbeidsavtale av 16. desember 2014. Kriminalomsorgens oppgaver skal ivaretas av OVA-sentralen (som består av kontrollsentralen for straffegjennomføring med elektronisk kontroll og Vestfold friomsorgskontor) og det lokale friomsorgskontoret i det området hvor domfelte er bosatt. Dersom domfelte skal gjennomføre straff i et annet område, vil ansvaret kunne overføres til et annet friomsorgskontor, eventuelt at det etableres et samarbeid mellom de ulike friomsorgskontorene. Den enhet hvor domfelte gjennomfører varetekt eller straff ivaretar de funksjoner som også ellers tilligger enheten, herunder saksbehandling, beslutningsmyndighet og ansvar for sikkerhetsmessige vurderinger.

Kontaktforbudet trer i kraft når dommen er rettskraftig. Politiet har ansvar for å forkynne gjennomføringsplan og forbudssoner for domfelte umiddelbart når dommen er rettskraftig. Kriminalomsorgen har ansvaret for å montere det tekniske utstyret, herunder montere fotlenken på og av domfelte. Normalt vil det være friomsorgskontoret som gjennomfører på- og avlenking, men det kan avtales at fengselet kan avlenke domfelte. Dersom det er nødvendig at domfelte har på fotlenken, skal forkynning og montering av fotlenken skje samtidig, ved at både politiet og kriminalomsorgen er til stede. Dette vil blant annet være aktuelt dersom domfelte ikke oppholder seg i fengsel med tilstrekkelig høyt sikkerhetsnivå til at domfelte kan unnlate å bruke fotlenken. Dersom domfelte er varetektsfengslet eller gjennomfører straff i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, vil forkynning skje umiddelbart, mens montering av fotlenken først finner sted når domfelte skal forlate fengselet.

Når kriminalomsorgen mottar OVA-saksdokumenter fra politiet vil KDI sørge for at det blir opprettet en OVA-sak i *DocuLive*, eventuelt i tillegg til straffegjennomføringssaken. I den grad det er relevant, må dokumentene i de to sakene leses i sammenheng. Det opprettes kryssreferanse mellom sakene i *DocuLive*. Ved rettskraftig OVA-dom vil KDI legge inn et ”OVA-flagg” på domfeltes sak i Kompis KIA. KDI vil sørge for at aktuelle underliggende enheter orienteres om saken.

Kontakt mellom kriminalomsorgen og politiet

Dersom domfelte som er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll innsettes i fengsel, enten i varetekt eller for straffegjennomføring, skal fengselet allerede ved innsettelsen opprette kontakt med OVA-ansvarlig i det politidistriktet som hadde straffesaken. Dette for å sikre videre koordinering og samarbeid. Tilsvarende gjelder for friomsorgskontor og ND-senter i forbindelse med eventuell straffegjennomføring i samfunnet. Det er viktig at straffegjennomføringen, herunder progresjon og løslatelse, gjøres i samsvar med rammene for kontaktforbudet.

Betydning av kontaktforbud med elektronisk kontroll ved fengsling og straffegjennomføring

<u>Valg av enhet for straffegjennomføring</u>

Domfelte som er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll har ikke anledning til å

oppholde seg i nærmere angitte forbudssoner, og skal som hovedregel ikke kunne gjennomføre straff ved en enhet som er omfattet av en forbudssone. Domfelte har videre ikke anledning til å oppholde seg på steder uten GSM-dekning eller foreta reise med fly eller andre fremkomstmidler som innebærer at det tekniske utstyret er uten GSM-dekning. Domfelte har heller ikke anledning til å forlate landet i perioden for kontaktforbud med elektronisk kontroll. Det vil likevel være adgang til overføring til fengselsenhet i annen stat etter strgjfl. § 1 a.

Avgjørelse av om fotlenken skal være på – tidspunkt for pålenking

Den elektroniske kontrollen av at kontaktforbudet overholdes skal stanses når domfelte er varetektsfengslet eller gjennomfører straff i fengsel, jf. politidirektoratets rundskriv RPOD 2013-3. Leder for den enheten hvor domfelte er innsatt/gjennomfører straff bestemmer ut fra forholdene i den enkelte saken og sikkerhetsnivået ved den aktuelle enheten om domfelte skal ha fotlenken på under opphold i fengsel. I de tilfeller hvor domfelte er varetektsfengslet eller gjennomfører straff i fengsel med høyt sikkerhetsnivå når dommen blir rettskraftig, vil montering av fotlenken først finne sted når domfelte skal forlate fengselet alene, for eksempel ved permisjon eller løslatelse**.**

Domfelte som er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll og som gjennomfører straff eller varetekt i fengsel skal ikke forlate fengselet uten at fotlenken er montert på. Unntak kan etter en konkret sikkerhetsmessig vurdering gjøres ved fremstilling.

Oppbevaring av fotlenke og mobiltelefon

Ved innsettelse i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal fotlenken oppbevares av kriminalomsorgen, sammen med ladere og mobiltelefon som mottar OVA-systemmeldinger, slik at det tekniske utstyret er tilgjengelig når utganger fra fengselet er aktuelt. Ved innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig skal det gjøres en individuell vurdering av om mobiltelefonen skal oppbevares av kriminalomsorgen eller domfelte selv. Før planlagte utganger fra fengsel må kriminalomsorgen undersøke om domfelte har egnet mobiltelefon med aktivt abonnement tilgjengelig og påse at fotlenken og mobiltelefonen er oppladet. Ved utganger fra fengsel skal mobiltelefonen utleveres til domfelte på egnet sted i eller i tilknytning til fengselet. Dersom domfelte ikke har tilgang på egnet mobiltelefon, må domfelte få utdelt en OVA-mobiltelefon fra politiet, for å kunne motta nødvendige beskjeder når fotlenken er i bruk.

Ovennevnte oppbevaring og kortvarige, overvåkede bruk av mobiltelefoner ikke i strid med forbudet om bruk av mobiltelefon i fengsler med særlig høyt, høyt eller lavere sikkerhetsnivå, jf. rundskriv KDI 6/2015.

Fengsel med lavere sikkerhetsnivå, overgangsbolig og straff i samfunnet

Ved innsettelse i, eller overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig, skal domfelte som hovedregel ha fotlenken på hele tiden. I vurderingen må det blant annet legges vekt på sikkerhetsmessige forhold og mulighetene for å unnvike fra det konkrete fengsel. Dersom domfelte har frigang, skal domfelte som hovedregel beholde fotlenken på hele tiden, fremfor at den monteres på og av hver dag.

Ved overføring etter strgjfl. § 16 første ledd eller straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 16 annet ledd, skal fotlenken være montert på hele tiden. Det samme gjelder dersom domfelte gjennomfører samfunnsstraff, program mot ruspåvirket kjøring eller annen straff i samfunnet.

Institusjons- og sykehusopphold, jf. strgjfl. § 12 og § 13
Ved overføring til behandling i institusjon etter strgjfl. § 12 skal fotlenken være montert på hele tiden.

Dersom domfelte skal gjennomføre straff i somatisk sykehus underveis i straffegjennomføringen, jf. strgjfl. § 13, skal den enhet som er ansvarlig for straffegjennomføringen bestemme om domfelte må ha fotlenken på. De sikkerhetsmessige forholdene i saken skal være avgjørende for vurderingen.

Unntak gjelder ved innleggelse etter psykisk helsevernloven. I så fall skal den aktuelle institusjonen beslutte om domfelte skal ha fotlenken på, jf. psykisk helsevernloven § 1-4. Ansvarlig person ved institusjonen skal gis grundig informasjon om domfelte, sikkerhetsutfordringer og hva OVA innebærer i den aktuelle saken. Kriminalomsorgen skal orientere institusjonen om sitt syn på om domfelte skal ha fotlenken på. Dersom de sikkerhetstiltak helsevesenet kan oppstille ikke anses tilstrekkelig av kriminalomsorgen, skal fengselet på vanlig måte besørge vakthold under domfeltes opphold på institusjonen.

Dersom kriminalomsorgen blir gjort kjent med at et sykehus- eller institusjonsopphold vil bli aktuelt, må ansvarlig politidistrikt kontaktes snarest. Det samme gjelder ved akutte innleggelser.

Fremstilling av varetektsinnsatte med OVA
Dersom OVA-domfelte er innsatt i varetekt og skal oppholde seg utenfor fengselet, herunder ved fremstilling og sykehusinnleggelse, skal politiet beslutte om fotlenken skal være på.

Planlegging og koordinering av progresjon og løslatelse
Domfelte som er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll skal gis progresjon i straffegjennomføringen på alminnelig måte i henhold til straffegjennomføringsloven og underliggende regelverk. Progresjonen og vilkårene som settes må imidlertid være i henhold til rammene for kontaktforbudet. Domfelte skal gis informasjon om de praktiske konsekvenser kontaktforbudet vil kunne få for videre progresjon.

Planlegging av løslatelse for domfelte idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll må skje i svært god tid før aktuell løslatelsesdato, i samarbeid med politiets lokale OVA-ansvarlig. Løslatelsen, herunder boligsituasjon og sysselsetting, må koordineres i henhold til rammene for kontaktforbudet. Det er blant annet en forutsetning at domfeltes bolig etter løslatelsen er egnet for gjennomføring av kontaktforbud med elektronisk kontroll, blant annet med tanke på beliggenhet, mobildekning og innlagt elektrisitet, jf. RPOD 2013-3. Retten kan pålegge domfelte å flytte dersom det er nødvendig, jf. straffeloven § 57.

Saksbehandling

Ved innvilgelse av utganger, samt ved overføringer til annet fengsel eller annen straffegjennomføringsform skal kravet om bruk av fotlenken fremgå av det aktuelle vedtaket. Dersom tekniske problemer med fotlenken er til hinder for gjennomføring av tidligere innvilget utgang eller overføring, skal omgjøring av vedtak vurderes etter forvaltningsloven § 35 og strgjfl. § 7 bokstav g. Vedtak rettet mot domfelte skal være i samsvar med

gjennomføringsplanen for OVA, herunder at domfelte har ansvar for å oppholde seg på steder med GSM-dekning.

Varsling av KDI

Ved søknader/planer om utgang, frigang, overføring til annen avdeling/enhet, endret sikkerhetsnivå, endret straffegjennomføringsform eller løslatelse må KDI kontaktes i form av henvendelse til *postmottak-ova@kriminalomsorg.no*, for å sikre nødvendig koordinering knyttet til kontaktforbudet. Ved avgjørelse om utgang, overføring eller løslatelse skal KDI v/ *postmottak-ova@kriminalomsorg.no* varsles om dato og klokkeslett for hendelsen. Det vises til egen rutine for dette.

Varsling av fornærmede og etterlatte

Vedtaksorganet skal vurdere å varsle fornærmede og etterlatte i straffesaken om tidspunktet for permisjoner, straffavbrudd, frigang, straffegjennomføring utenfor fengsel og løslatelser, samt dersom domfelte unndrar seg straffegjennomføringen, i henhold til strgjfl. § 7b og § 36 tredje ledd. Det skal foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det er imidlertid en meget sterk indikator på at varsling vil være ”av betydning” at domfelte er idømt kontaktforbud med elektronisk kontroll. Dersom fornærmede har spørsmål knyttet til kontaktforbudet eller OVA-fotlenken, skal vedkommende ta kontakt med politiets OVA-ansvarlig.

Varsling av politiet ved rømning og unnvikelse

Dersom domfelte unndrar seg straffegjennomføringen og må den enheten hvor domfelte gjennomfører straff *umiddelbart* varsle det politidistrikt som har ansvaret for den elektroniske kontrollen.

Brudd på kontaktforbudet

Brudd på kontaktforbudet er straffbart etter straffeloven § 168 bokstav c. Det samme gjelder dersom domfelte forsettlig eller grovt uaktsomt hindrer iverksettelse eller pågående kontroll av OVA. Brudd i forbindelse med kontaktforbudet vil også kunne innebære brudd på vilkår ved permisjon og straffavbrudd, jf. strgjfl. § 36 første ledd og kan medføre tilbakeføring til fengsel etter § 14 sjuende ledd. Brudd i forbindelse med kontaktforbudet vil også kunne innebære brudd på vilkårene for prøveløslatelse, jf. strgjfl. § 43 annet ledd og medføre gjeninnsettelse i fengsel, jf. strgjfl. § 44 annet ledd jf. § 45.

Brudd i form av å hindre iverksettelse og kontroll av kontaktforbudet vil også kunne være brudd på vilkårene for samfunnsstraff og betinget dom, jf straffeloven § 52 første ledd bokstav b og § 39.

Informasjon

Det aktuelle politidistrikt skal ha en ansvarlig kontaktperson pr. domfelt med kontaktforbud med elektronisk kontroll som kan svare på spørsmål knyttet til gjennomføringen av kontaktforbudet. Kriminalomsorgens OVA-sentral kan svare på spørsmål knyttet til det tekniske utstyret.

Kontaktinformasjon KDI - kriminalomsorgens OVA-sentral:

postmottak-ova@kriminalomsorg.no

Anvendelsesområde

Strgjfl. § 1. ***Anvendelsesområde***

Denne loven gjelder for gjennomføring av fengselsstraff, strafferettslige særreaksjoner, forvaring, samfunnsstraff og varetektsfengsling og for gjennomføring av andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov.

Kongen kan gi nærmere regler om kriminalomsorgens virksomhet, organisering og gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring, strafferettslige særreaksjoner, varetekt, samfunnsstraff og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov.
Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604).

Forskriften § 1-1. Forskriftens anvendelsesområde

Forskriften gjelder for fengselsstraff, varetekt, personer som politiet har pågrepet og samfunnsstraff. For strafferettslige særreaksjoner gjelder forskriften så langt den passer med forskrift om gjennomføring av forvaring. For overgangsboliger gjelder forskriften med utfyllende retningslinjer gitt av Kriminalomsorgsdirektoratet.
Endret ved forskrifter 2 juli 2007 nr. 878, 26 juni 2014 nr. 878.

1.1 Definisjoner

Med kriminalomsorgen menes hele etaten. Hvilket nivå som i en konkret sak skal treffe vedtak, fremgår av § 6.

Med regionalt nivå eller direktør på regionalt nivå menes direktøren selv eller den som er bemyndiget.

Med lokalt nivå menes leder av fengsel eller leder av friomsorgskontor eller den som er bemyndiget.

Med leder av fengsel eller friomsorgskontor menes lederen selv eller den han bemyndiger. Se for øvrig avsnitt om intern delegasjon.

Med fengsel menes også forvarings- og sikringsanstalt så langt det passer.

Med vedtaksorganet menes den som etter § 6 skal treffe vedtaket i en sak.

Med forskriften menes forskrift til lov om straffegjennomføring mv., dersom annet ikke fremkommer.

KRIMINALOMSORGEN

Formål og gjenopprettende prosess

Strgjfl. § 2. *Formål*

Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Det skal gis tilbud om gjenopprettende prosess under straffegjennomføringen.

Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon.

Endret ved lov 20 juni 2014 nr. 49 (ikr. 1 juli 2014 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 795).

Forskriften § 1-2. Formål

Så langt det er forenlig med hensynet til samfunnets sikkerhet og den alminnelige rettsoppfatning, skal forholdene legges til rette for at den straffedømte gis mulighet til å endre livsførsel og hindre tilbakefall.

Varetektsinnsatte og andre som ikke kan delta i fellesskap skal prioriteres med hensyn til aktiviteter og samvær med tilsatte med sikte på å redusere skadevirkningene av isolasjon.

2.1 Gjenopprettende prosess

Gjenopprettende prosess i konfliktrådet er en statlig tjeneste som alle kan benytte, både i sivile saker og på ulike trinn i straffesaksbehandlingen. Det vises til lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven) av 20. juni 2014 nr. 49.[1]

Formålet med en gjenopprettende prosess er å tilrettelegge for dialog og forståelse, slik at partene kan komme frem til en felles forståelse av hvordan deres konflikt kan håndteres på best mulig måte. Økt forståelse av hva som har skjedd og hvordan partene har opplevet dette kan virke konfliktdempende og kriminalitetsforebyggende.

Et grunnleggende vilkår for en gjenopprettende prosess er frivillighet. Frivillighet må foreligge gjennom hele prosessen, både fra domfelte og fra fornærmede og eventuelle andre berørte.

Domfeltes deltakelse i gjenopprettende prosess er som regel knyttet til lovbruddet som vedkommende gjennomfører straff for. Gjenopprettende prosess kan imidlertid være aktuell også i andre konflikter domfelte har, eksempelvis knyttet til familie, naboer, arbeidsgivere mv.

Kriminalomsorgen skal sørge for at domfelte gis god informasjon om tilbudet om gjenopprettende prosess under straffegjennomføringen. Kriminalomsorgens enheter skal opprette samarbeidsrutiner med aktuelle lokale konfliktråd for å ivareta sitt ansvar om å gi tilbud om gjenopprettende prosess. Ansatte i kriminalomsorgen skal være godt kjent med hva gjenopprettende prosesser er og hvordan konfliktrådene kan benyttes.

[1] For mer informasjon se www.konfliktraadet.no

Konfliktrådet har ansvar for gjenopprettende prosesser herunder selve gjennomføringen av gjenopprettende prosesser og dekker selv egne kostnader ved gjennomføringen. Det er konfliktrådet som tar kontakt med de berørte parter i den enkelte sak og gjennomfører forberedende samtaler. Konfliktrådet forestår all kontakt med de fornærmede og eventuelle andre som er berørt av lovbruddet. På bakgrunn av dette innledende forarbeidet vil konfliktrådet vurdere *om* og *hvordan* et eventuelt møte mellom partene kan tilrettelegges. Konfliktrådet gjør den endelige vurdering av egnethet for gjenopprettende prosess mellom partene.

Enhetsleder foretar uavhengig av konfliktrådets egnethetsvurdering den sikkerhetsmessige vurderingen, se punkt 2.4.

2.2 Praktisk gjennomføring

Enhetslederne skal påse at alle domfelte får informasjon om gjenopprettende prosess så tidlig som mulig i straffegjennomføringen. Det er utarbeidet en informasjonsbrosjyre i samråd med Sekretariatet for konfliktrådene som skal gjøres tilgjengelig for domfelte og ansatte i fengsler og friomsorgskontor.

Der den domfelte tilkjennegir interesse for gjenopprettende prosess og der gjenopprettende prosess allerede er igangsatt, har kriminalomsorgen ansvar for å følge opp og etablere kontakt med konfliktrådet. Enhetsledere har det overordnede ansvar for at praksis blir fulgt opp i egen enhet og skal påse at de tilsatte som jobber med domfelte er kjent med hva konfliktrådet er og hvilke oppgaver konfliktrådet har.

Enhetsleder skal tilrettelegge for at konfliktrådene kan ha regelmessige informasjonsmøter med domfelte. Det skal inngås forpliktende samarbeid med konfliktrådene lokalt, slik at tilbudet om gjenopprettende prosess opprettholdes kontinuerlig i enhetene, i aktuelle faste forum og i forbindelse med andre arrangementer der samarbeidspartnere er representert.

Når initiativet til gjenopprettende prosess kommer fra fornærmede eller andre berørte, skal kriminalomsorgen i samarbeid med konfliktrådet søke å imøtekomme dette initiativet, dersom den domfelte samtykker til dette.

2.3 Fritak fra taushetsplikt

I de tilfellene der den domfelte ønsker en gjenopprettende prosess, skal kriminalomsorgen innhente samtykke fra domfelte før opplysninger gis eller mottas fra konfliktrådet. Samtykket skal være skriftlig, og den domfelte skal opplyses om hva samtykket innebærer. Domfelte skal få all nødvendig informasjon om hvilke opplysninger som skal utveksles, hva opplysningene skal brukes til og hvem som vil kunne få tilgang til opplysningene.

Domfelte skal gjøres kjent med at samtykket kan trekkes på ethvert tidspunkt.

2.4 Sikkerhetsmessige forsvarlig

Både ved tilbud om og gjennomføring av gjenopprettende prosess må det gjennomføres sikkerhetsmessige vurderinger. Det er enhetsleder som avgjør om det er sikkerhetsmessig forsvarlig at gjenopprettende prosess gjennomføres i det enkelte tilfelle. Det vises til straffegjennomføringslovens retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

Gjenopprettende prosess skal ikke gjennomføres dersom det ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig.

Kriminalomsorgens beslutning om at gjenopprettende prosess ikke er sikkerhetsmessig forsvarlig, er et enkeltvedtak som kan påklages.

2.5 Avtaler inngått i forbindelse med gjenopprettende prosess

I en gjenopprettende prosess tilrettelagt av konfliktrådet er det partene selv som kommer fram til og er ansvarlige for innholdet i en eventuell avtale. Avtalen skal imidlertid godkjennes av mekleren fra konfliktrådet. Mekleren skal ikke godkjenne en avtale som i urimelig grad favoriserer en part eller er uheldig av andre tungtveiende grunner, jf. konfliktrådsloven § 17. En godkjent avtale mellom partene er bindende. Konfliktrådet vil følge opp innfrielse av avtalen.

Møtet mellom partene og avtalen er taushetsbelagt jf. konfliktrådsloven § 9. Dersom kriminalomsorgen skal gjøres kjent med avtalen, forutsetter dette at begge parter samtykker.

Kriminalomsorgen skal ta hensyn til avtaler de gjøres kjent med i de tilfeller avtalen mellom partene gjelder oppholdssted eller unnlatelse av å ha samkvem med bestemte personer. Dette gjelder ved fastsettelse av vilkår ved gjennomføring av straff utenfor fengsel (§ 16 syvende ledd), straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll (§ 16 a tredje ledd, jf. § 16 syvende ledd), permisjon (§ 36 fjerde ledd) og straffavbrudd (§ 36 fjerde ledd) eller prøveløslatelse (§ 43 femte ledd).

Kriminalomsorgen må altså være kjent med avtalen mellom partene for at slike avtaler skal bli tatt hensyn til ved fastsettelse av vilkår for permisjoner, prøveløslatelse og andre progresjonstiltak.

Dersom partene har samtykket til at avtalen gjøres kjent for kriminalomsorgen, må enhetene sikre gode rutiner for at avtalen blir tatt hensyn til, spesielt med tanke på videreformidling av informasjon om avtaler mellom enhetene. Eventuelle avtaler partene i mellom skal følge med den domfelte ved overføring til annen enhet, herunder til friomsorgskontorene.

Dersom partene kommer frem til en avtale som omhandler oppholdssted eller unnlatelse av å ha samkvem med bestemte personer, skal kriminalomsorgen respektere avtalen såfremt den ikke fremstår som urimelig for en av partene. Ved vurderingen av om avtalen er urimelig må det foretas en skjønnsmessig vurdering. Eksempelvis kan endrede faktiske forhold eller tidsperspektivet gjøre det urimelig å opprettholde en avtale om oppholdssted eller å unnlate å ha samkvem med bestemte personer ved vilkårsfastsetting. Dersom kriminalomsorgen etter en vurdering anser avtalen for urimelig, skal ikke avtalen tas hensyn til ved fastsettelse av vilkår.

2.6 Særlig om samfunnsstraff

Ved gjennomføring av samfunnsstraff kan gjenopprettende prosess være en del av innholdet i samfunnsstraffen, jf. ”andre tiltak som er egnet til å motvirke kriminalitet”, jf. straffegjennomføringsloven § 53 første ledd bokstav c.

Innhold

Strgjfl. § 3 *Innhold*

Gjennomføringen av reaksjonen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Innholdet skal bygge på de tiltak kriminalomsorgen har til rådighet for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke nye straffbare handlinger.

Barns rett til samvær med sine foreldre skal særlig vektlegges under gjennomføringen av reaksjonen.

Domfelte har aktivitetsplikt under gjennomføringen av straff og strafferettslige særreaksjoner. Aktivitetsplikten kan bestå av arbeid, samfunnsnyttig tjeneste, opplæring, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Under sykdom eller uførhet kan aktivitetsplikten falle bort.

Ved gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner skal det så vidt mulig skje en gradvis overgang fra fengsel til full frihet og gis tilbud om deltagelse i fritidsaktiviteter.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580).

Forskriften § 1-3.Barns rettigheter som pårørende til innsatte og domfelte

Kriminalomsorgen skal ha funksjonen barneansvarlig ved alle enheter. De barneansvarlige skal koordinere kriminalomsorgens arbeid overfor barn under 18 år som pårørende, og sikre barneperspektivet.

Kriminalomsorgen skal legge vekt på hensynet til barnets beste. Barn rett til samvær og kontakt med sine foreldre skal særlig vektlegges. Barn har rett til å uttale seg om saker som angår dem.

Endret ved forskrift 20 oktober 2015 nr. 1235.

Forskriften § 1-4.Aktivitetsplikt

Aktivitetsplikten gjelder for domfelte som gjennomfører straff eller strafferettslig særreaksjon. Varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet har ikke aktivitetsplikt, men skal gis tilbud om aktiviteter så langt det passer med varetektskjennelsen og påtalemyndighetens bestemmelser. Aktivitetene skal søkes lagt til rette etter den innsattes forutsetninger.

Endret ved forskrift 2 juli 2007 nr. 878.

3.1 Sikkerhetsmessig forsvarlig

Sikkerhetsmessige hensyn skal alltid vurderes nøye. Ved alle avgjørelser skal sikkerheten i og utenfor fengslene ha høyeste prioritet.

3.2 Fremme domfeltes tilpasning til samfunnet

Gjennomføringens innhold skal bygge på individuelle behov og forutsetninger og støtte domfeltes vilje til å bryte med kriminaliteten. Domfelte skal motiveres til å arbeide målrettet for å

gjennomføre straffen på en måte som reduserer faren for tilbakefall til kriminalitet. Så vidt mulig skal forholdene legges til rette for en progresjonsrettet straffegjennomføring. Alle innsatte skal tilbys kontaktbetjent. For øvrig vises det til egne regler om framtidsplanlegging. Videre skal det arbeides aktivt for å motvirke skadelige virkninger av isolasjon.

3.3 Barns rett til samvær med sine foreldre

Ved avgjørelsen om hva som er til barnets beste, skal det om nødvendig innhentes uttalelser og dokumentasjon fra barnevern, skole, barnehage og eventuelle andre objektive instanser som kan uttale seg om hva som er til barnets beste.
Ved innhenting av opplysninger fra instanser som har taushetsplikt må barnets nærmeste pårørende, eventuelt barnet selv, fremlegge skriftlig erklæring om at de opphever taushetsplikten.

Innsatte som påberoper seg hensynet til barn i sine søknader, må fremlegge skriftlig erklæring om at de opphever fengselets taushetsplikt i forhold til de instanser som skal uttale seg om saken slik at dokumentasjon kan innhentes.

Ved avgjørelser som kan ha betydning for barnets rett til samvær med foreldre, skal det innhentes uttalelse fra dem som barnet bor fast sammen med. Om mulig skal det også innhentes uttalelse fra barnet og barnets mening skal tillegges vekt. Barn som har fylt 7 år og som er kjent med at en av foreldrene sitter i fengsel, skal alltid gis anledning til å uttale seg. Når barnet har fylt 12 år, skal barnets mening tillegges stor vekt, jf. barneloven § 31 annet ledd. Disse reglene gjelder så langt det er forenlig med sikkerhetsmessige hensyn. Det vises til FNs Konvensjon om Barns rettigheter.
Uavhengig av den dokumentasjon som måtte foreligge, har fengselet en selvstendig plikt til å undersøke forholdene på permisjonsstedet ved permisjon for volds- og sedelighetsdømte.
Tilsvarende gjelder ved avbrudd og frigang.

3.4 Aktivitetsplikten

Fritak fra arbeid kan skje ved dokumentert eller åpenbar sykdom eller uførhet. Aktivitetsplikten for øvrig faller ikke automatisk bort ved sykdom eller uførhet. Lokalt nivå bør da søke å få klarlagt mulige aktiviteter som den domfelte kan gjennomføre. Lokalt nivå kan be om uttalelse fra helsepersonell for å vurdere fritak eller annen mer egnet aktivitet.
Når det gjelder aktivitetsplikten i fengsel skal det tas utgangspunkt i arbeidstiden i fengselet. Andre aktiviteter enn arbeid bør ha tilsvarende omfang for at aktivitetsplikten skal anses oppfylt, eventuelt kan flere aktiviteter kombineres.

Når det gjelder samfunnsstraff vises det til avsnittet *Den domfeltes helsetilstand* under punkt 57.1.1 i retningslinjene til § 57.

Forvaltningssamarbeid

Strgjfl. § 4. *Forvaltningssamarbeid*

Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpasning til samfunnet.

4.1 Generelt

Domfelte og innsatte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen for øvrig.

Kriminalomsorgen må derfor så langt det er mulig, legge til rette for at samarbeidende etater skal kunne yte sine lovbestemte tjenester til domfelte og innsatte, og for at domfelte og varetektsinnsatte skal få del i tjenestene. Helsetjenester, sosiale tjenester, opplæring, arbeidsmarkedstiltak og kulturtilbud er tjenester som ytes av de offentlige etatene som ellers har ansvaret for dette i samfunnet.

4.2 Det generelle samarbeidet sentralt, regionalt og lokalt

Kriminalomsorgen skal invitere til samarbeid med etater som skal tilby tjenester til domfelte eller innsatte for å samordne ressurser og synliggjøre behov i plan- og budsjettprosesser.

Kriminalomsorgen skal tidlig informere om endringer som vil få konsekvenser for samarbeidende etaters muligheter til å tilby tjenester til domfelte eller innsatte. I denne sammenheng bør kriminalomsorgen invitere etatene til å delta i egnede fora der planer kan drøftes, der det kan søkes samordnede løsninger og der samarbeidet kan vurderes.

Både på sentralt, regionalt og lokalt nivå skal det etableres faste samordningsmøter eller andre rutiner for løpende samarbeid.

4.3 Samarbeid om den enkelte domfelte eller innsatte

I samarbeid med den enkelte domfelte eller innsatte, skal lokalt nivå søke å kartlegge eventuelle behov vedkommende har for bistand av andre etater, og om nødvendig bistå den domfelte eller innsatte med å formidle disse behovene. Ofte vil andre etaters kompetanse være viktig i forhold til denne kartleggingen, og lokalt nivå bør derfor søke samarbeid allerede under kartleggingen av behov.

Lokalt nivå har ansvar for å søke egnede samarbeidsrutiner med andre etater ved planlegging av tiltak for den enkelte domfelte eller innsatte, og bidra til en god samordning og oppfølging av tiltak.

Behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen

Strgjfl. § 4a. ***Forholdet til andre lover***

Personopplysningsloven gjelder med utfyllende regler fastsatt i dette kapitlet.
Tilføyd ved lov 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 20 sep 2013 iflg. res. 20 sep 2013 nr. 1098).

Strgjfl. § 4b. ***Behandlingsansvarlig***

Med behandlingsansvarlig menes den som etter lov eller forskrift, alene eller sammen med andre, bestemmer formålet med behandlingen og hvilke hjelpemidler som skal brukes.

Tilføyd ved lov 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 20 sep 2013 iflg. res. 20 sep 2013 nr. 1098).

Strgjfl. § 4c. ***Formål med behandlingen av personopplysninger***

Kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger som er nødvendige for å
a) planlegge, administrere og gjennomføre reaksjoner og tvangsmidler etter straffegjennomføringsloven § 1,
b) opprettholde ro og orden og ivareta sikkerheten for ansatte, innsatte, domfelte og samfunnet for øvrig,
c) sikre innsatte og domfelte tilfredsstillende forhold under gjennomføringen og tilby dem et innhold som skal bidra til å motvirke ny kriminalitet, herunder legge forholdene til rette for tjenester fra andre etater med sikte på å fremme innsattes og domfeltes tilpasning til samfunnet,
d) sikre barns rett til samvær med foreldrene under sikre og trygge forhold,
e) varsle fornærmede eller dennes etterlatte, jf. § 7 b,
f) gjennomføre personundersøkelser, jf. straffeprosessloven kapittel 14.

Tilføyd ved lov 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 20 sep 2013 iflg. res. 20 sep 2013 nr. 1098), endret ved lov 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41).

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 1 Formål

Forskriften skal sikre at kriminalomsorgen ivaretar personvernet når de behandler personopplysninger etter straffegjennomføringsloven § 4c og § 4d.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 2.Opplysningskategorier

Når det er nødvendig for å ivareta formålene i straffegjennomføringsloven § 4c, kan kriminalomsorgen behandle følgende:

a) personalia, herunder alias

b) signalement, personlige kjennetegn og bilde av domfelte og innsatte

c) kontaktopplysninger

d) opplysninger om pårørende, barn og forsørgeransvar

e) straffesaks- og soningsdata

f) politiopplysninger av betydning for straffegjennomføringen

g) helseopplysninger

h) arbeids- og utdanningsopplysninger

i) opplysninger mottatt fra samarbeidspartnere i forvaltningen

j) opplysninger om domfeltes geografiske posisjon og bevegelse

k) domfeltes biometri, herunder fingeravtrykk og ansiktssignalement

j) andre opplysninger for å ivareta sikkerheten til tilsatte, domfelte, innsatte og samfunnet for øvrig.

Kriminalomsorgen kan behandle opplysninger om siktedes, domfeltes og innsattes personlige forhold, livsforhold og fremtidsmuligheter i forbindelse med arbeid med personundersøkelse etter straffeprosessloven § 161.

Endret ved forskrift 24 juli 2020 nr. 1591.

Strgjfl. § 4d. ***Hvem kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger om***

Til formål nevnt i § 4c kan kriminalomsorgen behandle personopplysninger om
a) domfelte og innsatte,
b) pårørende og andre som har kontakt med eller prøver å oppnå kontakt med den domfelte eller innsatte,
c) personer som har eller søker å få tilgang til fengselsområder,
d) domfeltes eller innsattes barn og barnets pårørende eller andre omsorgspersoner,
e) siktede eller tiltalte som underlegges personundersøkelse.

Tilføyd ved lov 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 20 sep 2013 iflg. res. 20 sep 2013 nr. 1098), endret ved lov 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41).

Strgjfl. § 4e. ***Krav om forskriftsregulering av en behandling***

|Kongen gir forskrift om blant annet

a) hvilket rettslig grunnlag som hjemler behandlingen,
b) formålet med behandlingen,
c) hvem som er behandlingsansvarlig,
d) hvilke opplysningskategorier som kan registreres,
e) hvem i kriminalomsorgen som har tilgang til opplysningene,
f) adgangen til å utlevere opplysningene,
g) informasjonsplikt, innsyn, retting, sperring og sletting av opplysninger,
h) informasjonssikkerhet og internkontroll.

Tilføyd ved lov 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 20 sep 2013 iflg. res. 20 sep 2013 nr. 1098).

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 3 Kvalitetskrav til personopplysningene

Personopplysninger som behandles skal

a) være tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen

b) være korrekte og oppdaterte

c) ikke lagres lenger enn nødvendig ut fra formålet med behandlingen, jf. straffegjennomføringsloven § 4c.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 4 Behandlingen av personopplysninger som ikke er verifiserte

Kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger som ikke er verifiserte dersom det er nødvendig for å opprettholde ro og orden og for å ivareta sikkerheten for de tilsatte, innsatte, domfelte og samfunnet for øvrig, jf. straffegjennomføringsloven § 4c bokstav b.

Behandles personopplysninger som ikke er verifiserte, skal det nedtegnes at opplysningene ikke er verifiserte, og kilden til opplysningene skal oppgis så langt det er mulig.

Opplysningene skal søkes verifisert.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 5 Utlevering av taushetsbelagte opplysninger

Kriminalomsorgen kan utlevere taushetsbelagte opplysninger til offentlige organer og private aktører når den registrerte samtykker til utleveringen. Taushetsbelagte opplysninger kan også utleveres når det er i samsvar med forvaltningsloven § 13 flg., eller følger av andre bestemmelser gitt i lov eller med hjemmel i lov.

Opplysningene skal utleveres skriftlig. Kravet til skriftlighet kan fravikes dersom tidsmessige grunner gjør det nødvendig.

Kriminalomsorgen skal nedtegne hvilke opplysninger som utleveres, formålet med utleveringen og hvem som mottar opplysningene. Utleveres det opplysninger som ikke er verifiserte, skal det fremgå at opplysningene ikke er verifisert.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 6 Retting, sperring og sletting av personopplysninger

Kriminalomsorgen skal av eget tiltak, eller på begjæring fra den registrerte, rette de personopplysningene som er mangelfulle. Dersom det er nødvendig, skal kriminalomsorgen supplere eller oppdatere opplysningene.

Kan personopplysningene få betydning som dokumentasjon og vil en sletting kunne påvirke den registrertes legitime interesser, skal opplysningene sperres. Sperrede opplysninger kan bare brukes til de formål som gjorde at de ikke ble slettet.

Personopplysninger skal slettes senest ti år etter at straffegjennomføringen er avsluttet, med mindre de skal arkiveres etter arkivlova.

Personopplysninger som ikke er verifiserte, kan behandles i fire måneder mens kriminalomsorgen undersøker om opplysningene er relevante og nødvendige for å ivareta formålet med behandlingen jf. § 3 bokstav a og § 4 første ledd jf. straffegjennomføringsloven § 4c bokstav b. Oppfyller ikke opplysningene kravene i § 3 bokstav a og § 4 første ledd jf. straffegjennomføringsloven § 4c bokstav b, skal de slettes umiddelbart, med mindre enkeltvedtak bygger på dem.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 7 Tilgang til personopplysninger innad i kriminalomsorgen

Bare tilsatte i kriminalomsorgen som skal ivareta formålene i straffegjennomføringsloven § 4c og andre som utfører tjeneste eller arbeid for

kriminalomsorgen, skal ha tilgang til personopplysninger. Den behandlingsansvarlige er ansvarlig for at de som gis tilgang, har fått nødvendig opplæring i og autorisasjon til å behandle personopplysningene.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 8 Saksbehandling i saker om innsyn, retting, sperring og sletting av personopplysninger

Begjæring om innsyn, retting, sperring og sletting av personopplysninger skal behandles av lokalt nivå i kriminalomsorgen.

Gjelder begjæringen opplysninger som er mottatt fra politiet, skal begjæringen sendes avgivende organ i politiet for en uttalelse før kriminalomsorgen fatter vedtak.

Forskrift om behandling av personopplyninger i kriminalomsorgen
§ 9 Klage

Den registrerte kan påklage vedtak om innsyn, retting, sperring og sletting i samsvar med straffegjennomføringsloven § 7 og forvaltningsloven kapittel VI. Klagefristen er tre uker, jf. forvaltningsloven § 29.

KRIMINALOMSORGEN

Særlig om behandling av personopplysninger i Infoflyt-systemet

Strgjfl. § 4f. ***Formålet med behandlingen av personopplysninger i Infoflyt-systemet***

Kriminalomsorgen kan behandle personopplysninger om domfelte og innsatte i Infoflyt-systemet dersom det er nødvendig for å
a) forebygge og forhindre rømning når det foreligger rømningsfare
b) forebygge og forhindre anslag utenfra for å bistå til rømning
c) forebygge og forhindre gisseltaking
d) forebygge, forhindre og bekjempe organisert kriminalitet, terror, voldelig ekstremisme eller annen alvorlig kriminalitet under gjennomføringen av varetekt, straff og andre strafferettslige reaksjoner eller
e) ivareta sikkerheten til innsatte eller domfelte eller andre personer med spesielt beskyttelsesbehov.

I vurderingen av om det er nødvendig å behandle personopplysninger i Infoflyt-systemet, skal kriminalomsorgen særlig legge vekt på det straffbare forholdets art og hvor alvorlig det er, straffens lengde, strafferettslig historikk, adferd under tidligere straffegjennomføring, andre straffbare forhold som er under etterforskning eller domstolsbehandling, tilknytning til kriminelle nettverk, samarbeidspartneres kjennskap til den innsatte eller domfelte og andre forhold som gir grunn til å anta at vedkommende vil begå eller medvirke til handlinger som nevnt i første ledd bokstav a til d.

Er den innsatte eller domfelte registrert i Infoflyt-systemet, kan kriminalomsorgen behandle personopplysninger om vedkommendes besøkende, telefon- eller brevkontakter, familiemedlemmer, venner, bekjente og andre som har eller søker kontakt med den innsatte eller domfelte eller som den innsatte eller domfelte søker kontakt med, når kontakten antas opprettet eller ønskes opprettet for å begå eller medvirke til handlinger som nevnt i første ledd bokstav a til d.

Kriminalomsorgen kan også behandle personopplysninger om andre personer, dersom det er nødvendig for å ivareta sikkerheten til personene selv eller til innsatte eller domfelte i tilfeller hvor det foreligger spesielt beskyttelsesbehov etter første ledd bokstav e.

Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

Strgjfl. § 4g. ***Kriminalomsorgens informasjonsplikt***

Den behandlingsansvarlige i kriminalomsorgen skal informere den registrerte om at det behandles personopplysninger om vedkommende i Infoflyt-systemet og at opplysningene kan utleveres til politiet og påtalemyndigheten etter § 4i.

Den behandlingsansvarlige kan unnlate å informere den registrerte dersom
a) det er nødvendig for å ivareta formålene i § 4f første ledd bokstav a til e
b) det er nødvendig av hensyn til nasjonal eller offentlig sikkerhet
c) opplysningene er mottatt fra Politiets sikkerhetstjeneste eller
d) den registrerte ikke er innsatt eller domfelt, og det ikke opprettes en egen sak på vedkommende i Infoflyt-systemet.

Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

Strgjfl. § 4h. ***Den registrertes rett til innsyn***

Den registrerte som ber om det, skal gis innsyn i de opplysningene som er registrert om vedkommende i Infoflyt-systemet og de opplysningene som er utlevert til politiet og påtalemyndigheten.

Innsynet kan nektes helt eller delvis dersom
a) det er nødvendig for å ivareta formålene i § 4f første ledd bokstav a til e
b) det er nødvendig av hensyn til nasjonal eller offentlig sikkerhet eller
c) opplysningene er mottatt fra Politiets sikkerhetstjeneste.

Dersom begjæringen om innsyn ikke tas til følge og det er grunnlag for kriminalomsorgen å unnlate å informere den registrerte etter § 4g annet ledd, skal det gis et svar som ikke tilkjennegir at det foreligger en registrering i Infoflyt-systemet.

Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

Strgjfl. § 4i. ***Utlevering av personopplysninger til politiet og påtalemyndigheten***

Er det nødvendig for å ivareta formålene i § 4f første ledd bokstavene a til e eller for at politiet skal kunne foreta en risikovurdering i tilknytning til den registrerte innsatte eller domfelte, kan kriminalomsorgen uten hinder av taushetsplikt utlevere opplysninger til politiet og påtalemyndigheten.

Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

Strgjfl. § 4j. ***Datatilsynets kontroll og virkemidler***

Datatilsynet skal etter begjæring fra den registrerte eller den som antar å være registrert, kontrollere at opplysningene om vedkommende er behandlet i samsvar med loven og at reglene om informasjonsplikt og innsyn er fulgt. Dette gjelder ikke opplysninger som kriminalomsorgen har mottatt fra Politiets sikkerhetstjeneste.

Har kriminalomsorgen eller politiet besluttet unntak fra informasjonsplikten etter § 4 g annet ledd eller politiregisterloven § 48, skal ikke svaret tilkjennegi at det foreligger en registrering i Infoflyt-systemet.

Datatilsynet kan ikke gi pålegg om innsyn i opplysninger som kriminalomsorgen eller politiet har unntatt fra innsynsretten etter § 4h annet ledd eller politiregisterloven[1] § 49 fjerde ledd.

Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

Strgjfl. § 4k. ***Forskrifter***

Kongen kan gi forskrifter om
a) behandlingsansvar
b) type opplysninger som kan behandles
c) opplysningskvalitet
d) tilgang
e) samarbeid med politiet
f) framgangsmåte ved opprettelse og avslutning av sak
g) informasjonsplikt
h) innsyn
i) retting, sperring og sletting
j) handleplikt ved feil eller mangler
k) oppbevaring og bruk av sperret informasjon
l) utlevering av informasjon til politiet
m) saksbehandlingsregler
n) klage og klagefrist
o) tilsyn og

p) informasjonssikkerhet og internkontroll.
Tilføyd ved lov 23 jan 2015 nr. 3.

1. Formål

Informasjonsutveksling er viktig for å kunne foreta sikkerhetsvurderinger av innsatte. Kriminalomsorgen er blant annet ansvarlig for å motvirke nye straffbare handlinger under straffegjennomføringen og er dermed avhengig av oppdaterte sikkerhetsvurderinger for å ivareta lovpålagte oppgaver, jf. straffegjennomføringsloven § 2.

Videre er informasjonsutveksling viktig for at politiet skal kunne bekjempe og forebygge kriminalitet. Et velfungerende system for informasjonsutveksling mellom politiet og kriminalomsorgen står således helt sentralt, blant annet i forbindelse med å avverge trusler og beskytte medinnsatte. Infoflyt utgjør et slikt system for informasjonsutveksling- og håndtering.

Infoflyt-systemet er et system som er etablert for å sikre god informasjonsutveksling i samarbeidet mellom politiet og kriminalomsorgen i konkrete saker. Opplysninger som er registrert i systemet kan både være gradert og ugradert. Informasjonen må være av relevans for respektive etater, herunder med hensyn til informasjonsdeling.

I tillegg skal systemet sikre notoritet (skriftlighet og etterprøvbarhet) om hvilke opplysninger som har blitt utvekslet.

Infoflyt-systemet er ikke ment å erstatte det eksisterende og nødvendige samarbeidet mellom kriminalomsorgens lokale enheter og lokalt politi.

2. Behandlingsansvar

Direktøren for Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har ansvaret for behandlingen av personopplysninger i Infoflyt-systemet og skal herunder påse at arbeidet skjer i tråd med gjeldende regelverk. Den praktiske gjennomføringen av oppgaver som knyttes til behandlingsansvaret kan imidlertid delegeres til underordnede avdelinger eller ansatte i KDI, eller til underliggende nivåer i kriminalomsorgen.

3. Registrering og avregistrering i Infoflyt

Det er KDI som beslutter om innsatte/domfelte skal registreres og avregistreres i Infoflyt-systemet. Kriminalomsorgens regioner og enheter kan imidlertid anmode om registrering/avregistrering. Slik anmodning skal sendes tjenestevei. KDI foretar i denne forbindelse en vurdering av hvorvidt sakens opplysninger ut fra sin art og/eller alvorlighetsgrad skal registreres i systemet, jf. straffegjennomføringsloven § 4f.

Beslutning om registrering i Infoflyt-systemet innebærer at det etableres en strukturert informasjonsutveksling mellom politi/påtalemyndighet, eventuelt PST. Registreringen *i seg selv* indikerer ingen økt sikkerhetsrisiko ved den registrerte, og en registrering som sådan skal ikke innvirke på vedkommendes soningsforhold eller progresjonsmuligheter. Opplysninger som foreligger i systemet vil imidlertid være relevante i de vurderinger som kriminalomsorgen til enhver tid foretar, for eksempel i forbindelse med vurderinger av utganger og prøveløslatelse mv.

Registrering og avregistrering er ikke å regne som et enkeltvedtak, og er ikke gjenstand for klage.

Hvilke tiltak som kriminalomsorgen skal iverksette i forbindelse med registreringen, herunder hvilke observasjoner som skal gjøres rundt innsatte/domfelte, skal fremgå av beslutningen om

registrering. Dersom enheten skal utarbeide særskilt rapportering i forbindelse med registreringen skal også dette fremgå, samt hyppigheten for slik rapportering.

KDI skal føre et sentralt register over hvem som er og har vært registrert i Infoflyt-systemet. Domfelte eller innsatte registrert i Infoflyt-systemet vil også være særskilt markert («flagget») i Kompis.

Også Kripos skal føre oversikt over pågående saker som omfattes av Infoflyt-systemet. Tilsvarende oversikt skal føres i PST i saker som omfattes av deres ansvarsområde.

KDI skal fortløpende vurdere om behovet for registrering i Infoflyt-systemet er nødvendig, og skal straks avslutte saken dersom dette ikke lenger er tilfelle. Saken skal uansett avsluttes når domfelte/innsatte er løslatt ved endt tid / endt varetekt. Ved avregistrering eller løslatelse ved endt tid / endt varetekt, skal Infoflyt-mappen sendes tjenestevei til KDI.

Dersom det av hensyn til pågående klagebehandling eller annen saksgjennomgang er nødvendig å opprettholde tilgangen til saken, skal saken ikke avsluttes før klagen eller saksgjennomgangen er endelig avgjort.

4. Håndtering av informasjon

Når det er nødvendig for å ivareta formålene i straffegjennomføringsloven § 4f, kan kriminalomsorgen behandle personopplysninger om den registrerte som etaten selv besitter eller har mottatt fra politiet, informanter eller øvrige samarbeidspartnere.

Nødvendige opplysninger registreres i den aktuelle innsattes Infoflyt-mappe. Slik mappe skal opprettes både på lokalt, regionalt og sentralt nivå i kriminalomsorgen og innholdet i mappen skal være identisk på de ulike nivåer. Dersom det opprettes nye dokumenter i Infoflyt-saken, skal det straks sendes kopi til de to øvrige nivåene.

Dersom dokumentets innhold vil kunne skade offentlige interesser eller enkeltpersoner mv. dersom det gjøres kjent for uvedkommende, skal de(t) aktuelle dokument(er) graderes (FORTROLIG, ev. STRENGT FORTROLIG ved betydelig skade) i henhold til instruks av 17. mars 1972 for behandling av dokumenter som trenger beskyttelse av andre grunner enn nevnt i sikkerhetsloven med forskrifter (beskyttelsesinstruksen). Slike dokumenter skal behandles, forsendes og oppbevares i henhold til nevnte instruks, blant annet med hensyn til journalføring mv.

Eventuelle opplysninger som er gradert etter sikkerhetsloven, må behandles i henhold til sikkerhetsloven med tilhørende forskrifter.

Ved overføring mellom enheter, skal den innsattes Infoflyt-mappe følge den innsatte til ny enhet. Dersom mottakende enhet ligger i en annen region, skal dokumenter i avgivende region sendes mottakende region.

For nærmere om forsendelse og mottak av informasjon, se pkt. 8 under.

5. Utlevering av informasjon

5.1. Rettslig grunnlag

Straffegjennomføringsloven § 4i gir kriminalomsorgen hjemmel til å utlevere opplysninger til politiet og påtalemyndigheten for å forebygge, forhindre og bekjempe organisert kriminalitet, terror, voldelig ekstremisme eller annen alvorlig kriminalitet. Opplysninger kan også utleveres for å ivareta nasjonal eller offentlig sikkerhet eller sikkerheten til personer med spesielt beskyttelsesbehov. Utlevering til politiet kan videre skje når det er nødvendig for å forebygge og forhindre rømningsfare, anslag utenfra for å bistå rømning samt gisseltaking.

Opplysningene kan også utgis når det er nødvendig for politiet å foreta risikovurderinger knyttet til registrerte innsatte. Det gjelder for eksempel i tilfeller politiet har behov for oppdaterte opplysninger om innsatte, vedkommendes aktiviteter og kontakter i og fra fengsel for å kunne foreta en grundig risikovurdering. Dette er for eksempel aktuelt ved utarbeidelse av risikovurderinger knyttet til behandling av søknader om fremstilling, permisjoner, overføring til lavere sikkerhetsnivå, prøveløslatelse mv.

Politiets rett til å utlevere opplysninger til kriminalomsorgen er regulert i politiregisterloven § 19, jf. kapittel 6 i loven. I enkelte tilfeller har politiet også plikt til å underrette kriminalomsorgen om forhold knyttet til innsatte eller domfelte som er under oppfølging av kriminalomsorgen, jf. politiregisterforskriften § 10-5.

5.2. Nærmere om informasjonsutvekslingen

Forespørsel om informasjon og *oversendelse* av informasjon skal skje tjenestevei, dvs. fra lokalt nivå til regionalt nivå til KDI og motsatt.

Informasjonsutvekslingen mellom politiet og kriminalomsorgen skal foregå mellom KDI og Kripos som kontaktpunkt, eventuelt mellom KDI og PST som kontaktpunkt. I en konkret sak kan imidlertid KDI foreskrive en annen behandlingsmåte, forutsatt at informasjonen samtidig gjøres kjent for alle nivåer i etaten.

Dersom tidsmessige hensyn ikke tillater bruk av ordinære kanaler, er ikke Infoflyt-systemet til hinder for at informasjon formidles direkte mellom underliggende nivå i kriminalomsorgen og politiet. Av hensyn til notoritet skal eventuell kommunikasjon så snart som mulig skriftliggjøres i ettertid, herunder med kopi til øvrige nivåer.

Informasjon fra Kripos/politiet og PST til KDI gis i bearbeidet form. Dette innebærer at det kun skal oversendes informasjon som kriminalomsorgen har *behov* for og som er *nødvendig* i henhold til straffegjennomføringsloven § 4f. Ytterligere avskalling innad i kriminalomsorgen skal ikke finne sted. Dette innebærer at den informasjonen som KDI mottar fra Kripos/PST/politiet i sin helhet oversendes i Infoflyt-systemet, både til regionalt og lokalt nivå.

Opplysninger skal i alle tilfeller utleveres skriftlig. Kravet til skriftlighet kan fravikes dersom tidsmessige grunner gjør det nødvendig. Muntlig utlevering av opplysninger skal umiddelbart nedtegnes i et særskilt notat.

Det skal nedtegnes hvilke opplysninger som utleveres, formålet med utleveringen, hvem som er mottakeren og om opplysningene ble utlevert etter anmodning eller av eget tiltak.

5.3. Særlig om bruk av opplysninger innad i kriminalomsorgens enheter / tilgangsstyring

Det er kun autoriserte personer i enheten som skal ha tilgang til informasjonen som er registrert i Infoflyt-systemet.

Der det fremstår som sikkerhetsmessig påkrevet å dele informasjon med andre ansatte i enheten, skal enhetsleder vurdere i hvilket omfang deler av informasjonen kan videreformidles internt, herunder hvorvidt det er nødvendig av hensyn til en god tjenesteutførelse. Det forutsettes at informasjon forvaltes etter «need-to-know-prinsippet» og at informasjonen utelukkende deles med personer som har et klart tjenstlig behov.

6. Tilgang/autorisasjon

Ansatte i kriminalomsorgen som har tjenstlig behov for informasjon registrert i Infoflyt-systemet i henhold til strgjfl. § 4f, kan bli autorisert.

Autorisasjon krever at vedkommende er behovsprøvd og har fått nødvendig opplæring.

Autorisasjon skal behovsprøves jevnlig og trekkes tilbake når vedkommende ikke lenger har tjenstlig behov. Enhetene skal ved begynnelsen av hvert år foreta en gjennomgang av hvilke ansatte som er autorisert. Det skal ikke autoriseres flere personer enn nødvendig, jf. under.

Autorisasjon er personlig og kan ikke delegeres til andre.

I KDI skal som utgangspunkt 3-4 personer være autorisert, i regionen 3-4 personer, og på lokalt nivå 4-6 personer (avhengig av enhetens størrelse). Det er behov for mer enn 1 person per nivå for å sikre tilgjengelighet og inneha nødvendig fleksibilitet. Det er kun personer som har et tjenstlig behov for informasjon som skal være autorisert.

Under henvisning til behovet for å begrense spredningen av sensitiv informasjon, bør det vurderes om oppfølging av saker i Infoflyt-systemet skal håndteres av saksbehandler uten bruk av merkantilt personell. Kriminalomsorgens regioner vurderer i denne forbindelse om det er påkrevet å autorisere merkantil personell for å håndtere informasjon som inngår i systemet.

Regionene autoriserer aktuelle personer på regionalt og lokalt nivå, og skal til enhver tid ha en oversikt over autoriserte personer. Det må fremgå av oversikten i hvilken rekkefølge aktuelle personer skal kontaktes.

KDI skal fortløpende orienteres ved kopi av nye eller endrede oversikter.

Graderingene FORTROLIG eller STRENGT FORTROLIG (eventuelt BEGRENSET etter sikkerhetsloven) fordrer ikke at den som har tilgang til informasjonen er sikkerhetsklarert. Kravet om autoriserte personer, jf. over, innebærer således ikke et krav om sikkerhetsklarering. Det må imidlertid gjennomføres en autorisasjonssamtale, jf. mal for autorisasjonssamtale (iht. retningslinjer om sikkerhetsklarering og autorisasjon av personell i kriminalomsorgen).

7. Etablering av saksmappe og journal, oppbevaring

Det skal etableres egen saksmappe for hver enkelt sak, og i hver mappe skal det utarbeides en dokumentoversikt/journal hvor alle dokumenter er registrert.

I dokumentoversikten skal det fremkomme:
- dato for når dokumentet er mottatt
- tittel/navn på dokumentet
- eventuell skjermingsgrad
- hvem som har *fått tilgang til* dokumentet/informasjonen og dato for tilgang
- dersom dokumentet lånes ut fra saksmappen skal det fremkomme hvem som besitter dokumentet og når det ble utlånt

Dersom hele saksmappen lånes ut skal det fremkomme både i arkivet og av dokumentoversikten tilsvarende som for utlån av enkeltdokumenter.

Informasjonen skal være forsvarlig sikret i eget låst arkivskap, og det er kun autoriserte personer som skal ha tilgang til arkivskapet.

8. Forsendelse og mottak av informasjon

Informasjon, som ikke er gradert etter beskyttelsesinstruksen eller sikkerhetsloven, kan oversendes pr. e-post, men kun til og fra e-postmottakere internt i kriminalomsorgen og politiet (... @kriminalomsorg.no / … @politiet.no). I de tilfeller e-post benyttes må forsendelsen skrives ut og legges i saksmappen. Dersom det er tvil om e-post skal inngå som en del av saksmappen må dette avklares i den enkelte sak.

For informasjon gradert etter beskyttelsesinstruksen eller sikkerhetsloven, skal forsendelse skje i samsvar med bestemmelsene for det enkelte graderingsnivå.

Forsendelse av informasjon per post skal sendes i dobbel konvolutt hvor den indre konvolutten er tydelig merket med «Infoflyt». Konvolutten skal som hovedregel sendes enheten som mottaker.

Når enheten mottar informasjon som inngår i Infoflyt skal denne overleveres den enheten har utpekt som hovedansvarlig for Infoflyt. Informasjonen skal registreres i saksmappen så raskt som mulig.

Ved oversendelse av hele mappen til andre enheter skal enheten påse at dokumentoversikten er fullstendig og i samsvar med regionalt og sentralt nivå.

9. Særlig om innsynsrett

Innsatte/domfelte som ber om det, skal gis innsyn i de opplysningene som er registrert om vedkommende i Infoflyt-systemet og de opplysningene som er utlevert til politiet og påtalemyndigheten, jf. straffegjennomføringsloven § 4h.

Innsyn kan nektes helt eller delvis dersom:

a) det er nødvendig for å ivareta formålene i § 4f første ledd bokstav a til e,
b) det er nødvendig av hensyn til nasjonal eller offentlig sikkerhet eller
c) opplysningene er mottatt fra PST, jf. § 4h annet ledd.

Ved behandling av begjæring om innsyn i opplysninger registrert i Infoflyt-systemet må øvrig lovverk (blant annet forvaltningsloven §§ 18 flg. og straffegjennomføringsloven § 7, personopplysningsloven og offentleglova) tolkes i lys av straffegjennomføringsloven § 4h annet ledd.

Kriminalomsorgen skal uten ugrunnet opphold behandle henvendelsen om innsyn og senest innen 30 dager fra saken ble mottatt, jf. personopplysningsloven jf. popplyl. (2000) § 16 1. ledd. Om det foreligger særlige forhold som gjør det umulig å svare ut henvendelsen innen 30 dager, kan gjennomføringen utsettes inntil det er mulig å gi svar. Kriminalomsorgen skal i så fall snarest gi et foreløpig svar med opplysninger om grunnen til forsinkelsen og sannsynlig tidspunkt for når svar kan forventes, jf. popplyl. (2000) § 16 2. ledd.

Selv om det i praksis vil være en relativt vid adgang til å nekte innsyn i opplysninger registrert i Infoflyt-systemet, skal hver enkelt begjæring underlegges en konkret vurdering. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på forhold som kan medføre fare for at tiltak for å ivareta formålene med registreringen blir avslørt og dermed ineffektive. Dersom innsyn kan gis delvis, uten at det medfører fare for at formålene ikke kan ivaretas på en tilstrekkelig måte, skal dette gis.

Infoflyt-saker vil som regel inneholde en del generell informasjon om det kontroll- og overvåkningsregime som innsatte/domfelte er underlagt. Det at kriminalomsorgen eksempelvis har anledning til å føre kontroll over vedkommendes besøkende, telefon- eller brevkontakter samt øvrige observasjoner, er informasjon som allerede følger av straffegjennomføringsloven kapittel 1 B med tilhørende lovforarbeider. Det er således ikke anledning til *på generelt grunnlag* å unnta opplysninger som sier noe om hvordan kriminalomsorgen går frem i slike saker, så lenge dette utgjør informasjon som allerede følger av regelverket.

Begjæringer om innsyn skal fremsettes overfor lokalt nivå, som selv vurderer og tar stilling til hvorvidt innsyn skal gis. Dette gjelder alle opplysninger/dokumenter som utgjør en del av Infoflyt-saken, som for eksempel ukesrapporter, utskrift av e-postkommunikasjon, oversendelsesbrev mv. I særlige tilfeller kan imidlertid KDI beslutte at eventuelle innsynsbegjæringer skal behandles av sentralt eller regionalt nivå i første instans. Dette skal i tilfelle fremgå av selve beslutningen om å registrere vedkommende i Infoflyt-systemet.

Under henvisning til at det kun er KDI som har myndighet til å registrere og avregistrere innsatte i Infoflyt-systemet, skal eventuelle begjæringer om innsyn i opplysninger som gjelder *grunnlaget/begrunnelsen* for registrering i Infoflyt behandles av KDI. Dersom innsynsbegjæringen både gjelder opplysninger i Infoflyt-systemet som sådan og anmodning om *begrunnelsen* for hvorfor vedkommende er registrert, skal den delen av innsynsbegjæringen som gjelder grunnlaget for registrering videresendes til KDI for besvarelse.

Dersom en annen lokal enhet eller et annet nivå har utarbeidet det aktuelle dokumentet, skal det innhentes uttalelse fra vedkommende enhet/region. Det er likevel den enheten som har mottatt innsynsbegjæringen som skal behandle saken.

Dersom opplysningene allerede er unntatt innsyn etter politiregisterloven § 49, skal dette fremkomme av selve dokumentet eller oversendelsesbrevet fra politiet til kriminalomsorgen. Dersom informasjonen om at opplysningene er unntatt fra innsyn gis muntlig, skal politiet sørge for at denne gjøres skriftlig uten ugrunnet opphold. Kriminalomsorgen skal notere i systemet at opplysningene er unntatt innsyn etter politiregisterloven.

Gjelder en innsynsbegjæring opplysninger som politiet har delt med kriminalomsorgen, skal politiet gis mulighet til å uttale seg før vedtaket treffes og i denne forbindelse få anledning til å begrunne sitt synspunkt i innsynssaken. En eventuell forespørsel til politiet i forbindelse med innsynsbegjæringen, skal som utgangspunkt gå tjenestevei via dedikert kontaktpunkt for Infoflyt-systemet.

Dersom det foreligger graderte opplysninger etter beskyttelsesinstruksen, kan dokumentet bare nedgraderes av den etat som har foretatt graderingen, jf. beskyttelsesinstruksen § 5 nr. 4. Dersom eksempelvis politiet har foretatt graderingen skal spørsmålet om adgangen til innsyn, og dermed nedgradering, altså forelegges politiet, jf. også prinsippet i forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen § 8 annet ledd. En eventuell forespørsel til politiet i forbindelse med innsynsbegjæringen, skal som utgangspunkt gå tjenestevei via dedikert kontaktpunkt for Infoflyt-systemet.

Vedtak om innsyn skal begrunnes på vanlig måte i henhold til forvaltningsloven, jf. fvl. § 24. Unntak fra dette gjelder dersom begrunnelsen vil røpe opplysning som er unntatt fra adgangen til innsyn, jf. straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav d, jf. bokstav c. I tilfeller der begjæringen om innsyn ikke tas til følge og det i tillegg er grunnlag for kriminalomsorgen å unnlate å informere den registrerte etter § 4h annet ledd, skal det gis et svar som ikke tilkjennegir at det foreligger en registrering i Infoflyt-systemet, jf. § 4h siste ledd.

Den registrerte eller den som antar å være registrert kan påklage avgjørelser om innsyn til overordnet organ i samsvar med straffegjennomføringsloven § 7 og forvaltningsloven kapittel VI. Klagefristen er syv dager, jf. straffegjennomføringsloven § 7 bokstav e.

For øvrig oppstår innsynsrettsspørsmålet også i henhold til:

a) presse/øvrig offentlighet,
b) prosessfullmektig (advokat/forsvarer) for den innsatte/dennes tilknyttede personkrets

a) <u>Innsynsrett for presse/øvrig offentlighet:</u> Innsyn kan vurderes unntatt etter offl. § 13, jf. fvl. § 13 (personlige forhold), offl. § 21 (nasjonale trygghetsinteresser), offl. § 24 første ledd (offentlige kontrolltiltak), offl. § 24 annet ledd (anmeldelse/dokument om lovovertredelse), offl. § 24 tredje ledd (unntak for opplysninger som kan lette gjennomføringen av lovbrudd mv.) og offl. § 26 tredje ledd (personbilder i personregister). Presse vil dermed kunne nektes innsyn, og likeledes de fleste organisasjoner/institusjoner. Sivilombudet vil kunne kreve innsyn, jf. sivilombudsloven § 20. Denne har imidlertid taushetsplikt. For øvrig kan det gjøres unntak fra innsyn i dokumenter som gjelder saker hos PST, jf. offentlegforskriften § 9 tredje ledd.

b) <u>Innsynsrett for prosessfullmektig (advokat/forsvarer</u>) for den innsatte/dennes tilknyttede personkrets:
   1) Prosessfullmektig likestilles med part dersom ikke annet er bestemt. Prosessfullmektig har altså ikke en videre innsynsrett enn sin klient. Dermed er også prosessfullmektigens innsyn avskåret dersom vilkårene etter straffegjennomføringsloven § 4h annet ledd er til stede.
   2) Fvl. § 19 første ledd bokstav d gjør unntak fra innsynsretten for opplysninger om <u>en parts helse</u> eller <u>hans forhold til personer som står ham nær</u>, når det anses utilrådelig å gjøre opplysningene kjent for parten, <u>og</u> det ikke er «særlige grunner» som taler mot å gi opplysningene til prosessfullmektigen.

Kriminalomsorgens organisatoriske inndeling

Strgjfl. § 5. ***Kriminalomsorgens organisatoriske inndeling***

Kriminalomsorgen er inndelt i Kriminalomsorgsdirektoratet, regionalt nivå og lokalt nivå.

Kriminalomsorgsdirektoratet har ansvaret for den faglige og administrative ledelsen av kriminalomsorgen. Lederen utnevnes av Kongen.

Regionalt nivå ledes faglig og administrativt av en regiondirektør. Det kan bestemmes at regiondirektører tilsettes på åremål.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 28 feb 2014 nr. 3, 1 juni 2018 nr. 25 (ikr. 1 juni 2018 iflg. res. 1 juni 2018 nr. 790).

5.1 Kriminalomsorgsdirektoratet

Kriminalomsorgsdirektoratet har etter lov om gjennomføring av straff den øverste faglige og administrative ledelse av kriminalomsorgen. Kriminalomsorgsdirektoratet behandler og avgjør på eget ansvar de saker som ved lov eller beslutning av Kongen er lagt til den.

Saker som Kriminalomsorgsdirektoratet har fått fullmakt av Justisdepartementet til å avgjøre, behandles og avgjøres på departementets ansvar.

Påklages en avgjørelse fattet av Kriminalomsorgsdirektoratet til Kongen, skal saken forberedes av den avdeling i Justisdepartementet som departementets sjef bestemmer.

Kriminalomsorgsdirektoratet skal nøye følge utviklingen på kriminalomsorgens område og påse at gjeldende lover, regler og øvrige bestemmelser overholdes. Videre har den det overordnede ansvar for etatsutdanning og etatsopplæring i fengselsvesenet.

Kriminalomsorgsdirektoratet skal iverksette og gjennomføre tiltak som er nødvendige for at virksomheten skal kunne nå sine mål innenfor de rammer og det regelverk som gjelder for tilsatte, innsatte og domfelte. Videre skal den gi de nødvendige forskrifter, instrukser mv. for virksomheten i kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgsdirektoratet skal påse at regionalt nivå utfører sine oppgaver innenfor de rammer og regelverk som gjelder for dem.

Regionalt nivå skal føre tilsyn med behandlingen av de domfelte og innsatte og at de tilsatte utfører sitt arbeid i samsvar med gjeldende regler.

5.2 Regionalt nivå

Regionalt nivå skal føre tilsyn med at kriminalomsorgens enheter på lokalt nivå er i forsvarlig stand og tilfredsstiller nødvendige krav til sikkerhet, orden og hygiene og at de for øvrig er best mulig tilrettelagt for å nå sine mål.

Regionalt nivå skal iverksette og gjennomføre tiltak som er nødvendige for at regionen skal kunne nå sine mål innenfor de rammer og det regelverk som gjelder for tilsatte og innsatte/domfelte.

Videre skal regionalt nivå sørge for kompetanseutvikling innenfor sin region.

Myndighet til å treffe avgjørelser

Strgjfl. § 6. ***Myndighet til å treffe avgjørelser***

Avgjørelser etter denne loven treffes av lokalt nivå med mindre annet følger av annet ledd.

Regionalt nivå treffer avgjørelse i alle saker etter § 11, § 37 fjerde ledd og syvende ledd tredje punktum, § 38 tredje og fjerde ledd, § 44 annet ledd og § 58 annet ledd. Når den domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn ti år, idømt en strafferettslig særreaksjon eller forvaring eller innsatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd, treffer regionalt nivå også avgjørelse etter §§ 12 til 16 a, 20, 33, 35, 36 og 42 til 44.

I saker der domfelte er under 18 år, skal det sendes kopi av alle avgjørelser truffet av lokalt nivå til regionalt nivå.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 aug 2008 iflg. res. 13 juni 2008 nr. 586), 24 juni 2011 nr. 34, 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

Forskriften § 2-1. Delegering av avgjørelsesmyndighet

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å avslå søknader etter straffegjennomføringsloven § 12 til § 16a, § 20, § 33, § 35 og § 42 for domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn ti år eller som er dømt til sikring eller forvaring.

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å innvilge søknad om permisjon fra domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn ti år når regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet tidligere har innvilget ordinær permisjon og den har vært gjennomført uten svikt.

Det delegeres myndighet til lokalt nivå til å innvilge søknader etter straffegjennomføringsloven § 12, § 13, § 20, § 33 og § 35 fra domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn ti år, men som ikke er idømt sikring eller forvaring og som etter beslutning av regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet er overført til fengsel med lavere sikkerhetsnivå.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878, 24 juli 2020 nr. 1591.

6.1 Avgjørelsesmyndighet i saker fra domfelte som soner fengselsstraff

Dommens lengde og type dom er utgangspunktet for hvilket nivå som skal treffe avgjørelse.

For innsatte i fengsel med særlig høyt sikkerhetsnivå gjelder egne regler om avgjørelsesmyndigheten, se forskriftens kapittel 6 og straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd med tilhørende retningslinjer.

Direktør på regionalt nivå avgjør

- alle saker om innsettelse etter straffegjennomføringsloven § 11. Vedtak om første gangs innsettelse i fengsel kan ikke påklages jf. lovens § 7 bokstav f
- utelukkelse av en innsatt fra fellesskapet som varer over 14 dager, jf. § 37 femte ledd

- utelukkelse av alle eller en gruppe innsatte fra fellesskapet over 3 døgn, jf. § 37 åttende ledd
- bruk av sikkerhetsseng over 24 timer jf. § 38 femte ledd
- bruk av sikkerhetscelle over 3 døgn jf. § 38 sjette ledd
- at saker skal bringes inn for tingretten ved fortsatt brudd på prøveløslatelsesvilkår jf. § 44 annet ledd
- at saker skal bringes inn for retten ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff jf. § 58 annet ledd.

Direktør på regionalt nivå skal videre avgjøre saker for innsatte som har dommer på mer enn ti år eller som er dømt til sikring /forvaring i følgende saker

- gjennomføring av straff i institusjon, § 12
- gjennomføring av straff i sykehus, § 13
- overføring mellom gjennomføringsformer, § 14
- overføring til mindre restriktivt fengsel, § 15
- gjennomføring av straff utenfor fengsel, § 16
- frigang, § 20
- permisjon, § 33
- straffavbrudd, § 35
- fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd, § 36
- løslatelse, § 42
- fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse, § 43
- avgjørelser ved brudd på prøveløslatelsesvilkår, § 44

Leder av fengsel avgjør

Saker for innsatte som har flere dommer som samlet overstiger ti år.

Søknader etter straffegjennomføringsloven §§ 12 til 16 a, 20, 33, 35, og 42.

Søknad om permisjon når direktør på regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet tidligere har innvilget ordinær permisjon og den har vært gjennomført uten svikt og det ikke er bestemt i det enkelte tilfellet at også senere permisjoner skal avgjøres av overordnet nivå.

For innsatte som har dom på mer enn ti år, men ikke sikring/forvaring og som etter vedtak av direktør på regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet er overført til fengsel med lavt sikkerhetsnivå, kan leder av fengsel innvilge

- gjennomføring i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13
- søknader om frigang, § 20
- søknader om permisjon, § 33, jf. § 36
- søknader om avbrudd, § 35, jf. § 36

I enkeltsaker kan overordnet nivå bestemme at vedtak i disse saker skal treffes av direktør på regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet hvis særlige forhold tilsier det.

Det som her er sagt om kompetansefordelingen mellom lokalt og regionalt nivå, gjelder så langt ikke noe annet følger av delegasjonsbestemmelsene i forskriften § 2-1.

6.2 Saker om overføring mellom fengsler

Etter straffegjennomføringsloven § 6 er det lokalt nivå som treffer vedtak om overføring mellom gjennomføringsformer for domfelte med fengselsstraff på til og med ti år. Når en innsatt søker om overflytting, skal leder av det fengsel som skal motta den innsatte fatte vedtak i saken. Ved tvangsmessig overføring fattes vedtaket derimot av leder av det fengsel den innsatte kommer fra.

Hvis det er aktuelt med overføring etter søknad fra den innsatte til et fengsel i en annen region, må søknaden om overføring sendes det aktuelle fengselet med kopi til begge regionene.

Ved overføring til et annet fengsel fra innsatte som er idømt en fengselsstraff på mer enn ti år eller som er idømt sikring/forvaring, er det vedkommende region som treffer vedtak om overføring på tilsvarende måte som nevnt ovenfor. I slike tilfeller skal det fengsel hvor det er aktuelt å overføre domfelte til få anledning til å uttale seg før vedtak treffes.

Tilsvarende regler gjelder for overføring av domfelte fra et friomsorgskontor til et annet.

Søknader om overføring som er åpenbart grunnløse kan avslås av det fengsel hvor domfelte er.

6.3 Avgjørelsesmyndighet i saker fra domfelte som gjennomfører samfunnsstraff

Saker fra domfelte som gjennomfører samfunnsstraff skal behandles av leder av friomsorgskontor med unntak av begjæring om omgjøring av samfunnsstraff til subsidiær fengselsstraff etter straffegjennomføringsloven § 58 annet ledd.

Direktør på regionalt nivå treffer avgjørelse om å bringe saker inn for retten ved brudd på vilkårene for samfunnsstraff § 58 annet ledd.

Leder av friomsorgskontor skal etter dette treffe vedtak om det nærmere innholdet i samfunnsstraffen etter §§ 53-55, om kontrolltiltak etter § 56, straffavbrudd etter § 57 og om reaksjon på brudd på særvilkår for gjennomføringen etter § 58 første ledd.

6.4 Leder av friomsorgskontor avgjør for øvrig

I tillegg til de nevnte avgjørelser i tilknytning til gjennomføring av samfunnsstraff, avgjør leder av friomsorgskontor spørsmål om bruk av de virkemidler overfor prøveløslatte som fremgår av § 43 tredje og fjerde ledd

6.5 Adgang til delegasjon av avgjørelsesmyndighet internt i driftsenheten

Straffegjennomføringsloven § 6 angir på hvilket nivå i organisasjonen (driftsenheten, regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet) den enkelte avgjørelse skal fattes. Lederen av fengsel eller friomsorgskontor er ansvarlig for de avgjørelser som blir fattet på driftsenheten. Som hovedregel skal derfor lederen eller den han bemyndiger treffe vedtak i enkeltsaker i første instans.

I avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå er det alltid lederen eller den han bemyndiger som treffer vedtak.

Direktør på regionalt nivå er ansvarlig for de avgjørelser som treffes på regionalt nivå. Direktør på regionalt nivå bestemmer hvem som treffer avgjørelser på hans vegne.

I de fengsler og friomsorgskontor som direktør på regionalt nivå bestemmer, kan avgjørelsesmyndighet i enkeltsaker legges til andre enn lederen. Ved vurderingen av hvorvidt myndighet skal kunne legges til en annen enn lederen bør det legges vekt på bemanning i administrasjonen, saksbehandlerkompetanse, hva som er en naturlig arbeidsdeling og driftsenhetens størrelse.

Direktør på regionalt nivå kan videre bestemme at behandlingen av enkelte saksområder legges til bestemte driftsenheter innen regionen hvis dette anses formålstjenlig.

Hvis det utenom kontortid oppstår situasjoner som gjør det nødvendig å treffe vedtak umiddelbart i saker som egentlig skulle vært avgjort av direktør på regionalt nivå, kan leder av fengsel eller friomsorgskontor treffe midlertidig vedtak. Vedtaket skal snarest mulig forelegges direktør på regionalt nivå som treffer endelig vedtak.

Saksbehandlingsregler

Strgjfl. § 7. *Saksbehandlingsregler*

Forvaltningsloven gjelder med følgende unntak:
a) Domfelte, innsatte eller tilsatte i kriminalomsorgen kan ikke være fullmektig for en person som er under straffegjennomføring eller innsatt etter denne loven.
b) Saksbehandlingen kan være muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig. Det gjelder også for vedtaket og underretningen om vedtaket til domfelte eller innsatte.
c) En part har ikke krav på innsyn i et dokument som inneholder opplysninger som det av hensyn til en annen person må anses utilrådelig at parten får kjennskap til. Parten har heller ikke krav på å gjøre seg kjent med opplysninger i et dokument dersom innsyn er utilrådelig på grunn av sikkerhetsmessige hensyn, eller av hensyn til etterforskning av straffbare forhold.
d) Det kan gjøres unntak fra plikten til å begrunne vedtak etter forvaltningsloven § 24 hvis begrunnelsen vil røpe opplysning som er unntatt fra adgangen til innsyn etter bokstav c.
e) Klagefristen i saker etter denne loven er 7 dager. Dette gjelder ikke saker om reaksjon på brudd etter § 40 første til og med sjette ledd og § 58 første ledd. I slike saker er klagefristen 48 timer.
f) Beslutning om å fremme sak for retten etter § 44 annet ledd, § 58 annet ledd eller straffeloven § 39 første og annet ledd kan ikke påklages. Det samme gjelder beslutning om innsettelse i fengsel etter § 11.
g) Kriminalomsorgsdirektoratet og regionalt nivå kan, selv om fristene i forvaltningsloven § 35 tredje ledd er overskredet, av eget tiltak omgjøre et vedtak som er fattet av underordnet instans til skade for domfelte eller innsatte hvis særlige grunner tilsier det.
h) Enhver som er tilsatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for kriminalomsorgen, har taushetsplikt om det vedkommende i forbindelse med tjenesten får vite om forhold av betydning for sikkerheten i fengslene og i forbindelse med gjennomføringen av straff utenfor fengslene.
i) Taushetsplikt er ikke til hinder for at kriminalomsorgen gir opplysninger som nevnt i § 16 sjette ledd, § 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd, § 20 annet ledd, § 36 tredje ledd, § 40 siste ledd, § 42 sjette og syvende ledd og straffeloven § 45 sjette ledd, til den fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 17 des 2010 iflg. res. 17 des 2010 nr. 1668), 14 juni 2013 nr. 44, 28 feb 2014 nr. 3, 9 mai 2014 nr. 16 (ikr. 9 mai 2014 iflg. res. 9 mai 2014 nr. 625). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res 19 juni 2020 nr. 1245).

Det vises til ”Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven § 7”.

Opplysningsplikt overfor kriminalomsorgen

Strgjfl. *§ 7 a. Opplysningsplikt overfor kriminalomsorgen*

Før det gis opplysninger som nevnt i annet ledd, skal det søkes å oppnå medvirkning eller samtykke fra den opplysningene direkte gjelder.

Uten hinder av taushetsplikten har kriminalomsorgen rett til å innhente fra:

a. Folkeregisteret; opplysninger om innsattes navn, fødselsnummer, fødested, bopel og statsborgerskap.

b. Tilsatte i barnevernet og sosialtjenesten; opplysninger om innsattes barne- og familieforhold som er nødvendige for å ivareta hensynet til barnet og den øvrige familien under straffegjennomføring, ved permisjon, ved løslatelse og ved overføring til andre gjennomføringsformer enn fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

c. Helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten; opplysninger som nevnt i bokstav b, samt opplysninger som er strengt nødvendige for å avverge fare for liv og helse for den innsatte selv, andre innsatte og tilsatte.

d. Tilbyder av tilgang til elektronisk kommunikasjonsnett eller kommunikasjonstjeneste; opplysninger om avtalebasert hemmelig telefonnummer og andre abonnementsopplysninger.

Opplysningene skal gis uten ugrunnet opphold. Regiondirektøren avgjør hvem som har myndighet til å innhente og motta opplysninger som er nevnt ovenfor.

Tilføyd ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), endret ved lover 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 17 des 2010 iflg. res. 17 des 2010 nr. 1668), 24 juni 2011 nr. 30 (ikr. 1 jan 2012 iflg. res. 16 des 2011 nr. 1252), 14 juni 2013 nr. 44.

KRIMINALOMSORGEN

Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Strgjfl. § 7 b. Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

For regler om varsling til fornærmede eller dennes etterlatte om kriminalomsorgens avgjørelser, se § 16 sjette ledd, § 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd, § 20 annet ledd, § 36 tredje ledd, § 40 siste ledd, § 42 sjette og syvende ledd og straffeloven § 45 sjette ledd.

Tilføyd ved lov 7 mars 2008 nr. 5 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 7 mars 2008 nr. 242), endret ved lover 14 juni 2013 nr. 44, 9 mai 2014 nr. 16 (ikr. 9 mai 2014 iflg. res. 9 mai 2014 nr. 625). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 20 des. nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

* Henvisning i lovbestemmelsen til straffeloven § 45 sjette ledd er feil, det skal her være syvende ledd.

7b.1 Oversikt

Straffegjennomføringsloven (strgjfl.) § 7 b gir en samlet henvisning til lovbestemmelser om varsel til fornærmede eller dennes etterlatte om avgjørelser etter straffegjennomføringsloven og straffeloven. Bestemmelsen er en ren henvisningsbestemmelse som er tatt med i loven av pedagogiske hensyn. Selve hjemmelen for varsling fremgår av de lovbestemmelser som det henvises til. Det er etter dette *ikke* adgang til varsle om andre avgjørelser, herunder fremstillinger, sykehusinnleggelse, institusjonsopphold som sådan, overføring til annet fengsel, soningsoverføring eller andre situasjoner som faller utenfor § 7b.

I det følgende gis samlede retningslinjer om varsling av fornærmede eller etterlatte. Avslutningsvis gis enkelte tilleggspresiseringer.

7b.2 Generelt om varsling av fornærmede eller dennes etterlatte

Dersom det er ”av betydning for” fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte, har kriminalomsorgen en lovpålagt plikt til å varsle fornærmede eller dennes etterlatte om straffegjennomføring utenfor fengsel (§ 16 sjette ledd), straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll (§ 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd), frigang (§ 20 annet ledd), permisjon og straffavbrudd (§ 36 tredje ledd), unndragelse av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner (§ 40 siste ledd), løslatelse fra fengselsstraff (§ 42 sjette og syvende ledd) og prøveløslatelse fra forvaring (straffeloven § 45 sjette ledd).

Formålet med varsling er å gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om at domfelte kan påtreffes i et nærmere angitt tidsrom, og derved gjøre det mulig for vedkommende å innrette seg etter denne informasjonen. Med etterlatte forstås avdødes ektefelle, samboer, barn, foreldre eller søsken.

Dersom kriminalomsorgen finner det nødvendig å varsle i saker der det er flere enn en etterlatt, må det foretas en konkret vurdering av hvorvidt det anses tilstrekkelig å varsle kun en av de nærmeste, eller om flere av de nærmeste skal varsles.

For fornærmede eller dennes etterlatte vil det kunne være av stor betydning å få varsel som nevnt over, da det i gitte situasjoner kan oppleves som svært belastende for vedkommende å påtreffe den aktuelle domfelte. Påpasselighet med hensyn til varsling av fornærmede eller dennes etterlatte er av vesentlig betydning for kriminalomsorgens ivaretakelse av offerperspektivet, og utgjør en sentral del av samfunnsoppdraget.

Det er kun den fornærmede eller dennes etterlatte i de(n) straffesaken(e) domfelte faktisk gjennomfører, som kan varsles av kriminalomsorgen. Unntak gjelder i tilfeller der tidligere idømt(e) tidsbestemt(e) fengselsstraff(er) faller bort før straffens utløp som følge av at forvaring idømmes for nye forhold. I tilfeller som nevnt skal reglene om varsling komme analogisk til anvendelse, imidlertid må det tas en konkret vurdering av det reelle behovet for varsling på det aktuelle tidspunktet for utgang mv. Der det ikke lenger anses å være et reelt behov for varsling, skal varsling ikke foretas.

7b.3 Den sikkerhetsmessige vurderingen

Varsling av fornærmede eller dennes etterlatte er ikke et tiltak som i seg selv gjør en utgang mv. sikkerhetsmessig forsvarlig. Den sikkerhetsmessige vurderingen skal foretas på selvstendig grunnlag uavhengig av om det skal varsles.

Det skal alltid vurderes om varsling vil kunne få betydning for domfeltes sikkerhet. Politiet skal kontaktes for uttalelse dersom det antas å være fare for hevnaksjoner eller lignende. I så fall skal fornærmede eller etterlatte ikke varsles. Den konkrete vurderingen i slike tilfeller skal nedtegnes og følge saken, slik at det sikres notoritet.

7b.4 Vilkåret ”av betydning for”

Både hensynet til den domfelte og hensynet til at fornærmede eller dennes etterlatte ikke skal utsettes for unødige påkjenninger, tilsier at kriminalomsorgen ikke har en generell plikt til å varsle. Det kan ikke umiddelbart konstateres en generell varslingsplikt i *alle* saker som gjelder eksempelvis seksuallovbrudd, vold mv. Det at varsel skal gis dersom det er ”av betydning for” fornærmede eller dennes etterlatte, innebærer at det skal foretas en konkret skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle av hvorvidt kriminalomsorgen har plikt til å varsle.

I vurderingen skal det legges stor vekt på lovbruddets art og alvorlighet, herunder om det gjelder voldslovbrudd, seksuallovbrudd eller trusler. Videre skal kriminalomsorgen vektlegge hvilket behov fornærmede eller dennes etterlatte antas å ha for å kunne forberede seg på at domfelte kan påtreffes utenfor fengsel. Det må her ses hen til forholdet mellom domfelte og fornærmede eller dennes etterlatte, samt vurdere hvor sannsynlig det er at de vil påtreffe hverandre. Tid og sted for utgang mv. herunder domfeltes og fornærmedes/etterlattes adresse, samt geografisk avstand mellom partene, vil her være eksempler på relevante momenter.

Også andre særlige forhold kan være relevante i vurderingen, eksempelvis om domfeltes og fornærmedes nåværende relasjon er av en slik art at varsel bør unnlates. Domspremissene kan gi nyttig veiledning i slike saker.

Personer under 18 år kan ha et særlig behov for varsel. Dersom fornærmede eller dennes etterlatte er under 18 år når varsling vil kunne være aktuelt, skal varsling vurderes særlig nøye, herunder om det kan være behov for varsling også ved mindre alvorlige lovbrudd. Dersom kriminalomsorgen etter en konkret vurdering kommer til at varsel *ikke* skal gis, skal vurderingen nedtegnes og følge saken, slik at notoritet sikres. I slike tilfeller er reglene om taushetsplikt til hinder for at fornærmede/etterlatte får informasjon om beslutningen, sml. § 7 bokstav i).

7b.5 Saksbehandling

Der det ut fra straffesaken eller forhold for øvrig anses påkrevet, skal kriminalomsorgen, uten hinder av taushetsplikt kontakte politiet, sosialtjenesten, barnevernet osv. for å innhente informasjon til vurderingen av om det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å bli varslet, jf. fvl. § 13 b første ledd nr. 5. Slik informasjon skal i så fall innhentes i god tid før et varsel gis.

Kriminalomsorgen avgjør på selvstendig grunnlag om varsel skal gis. Uttalelse fra fornærmede eller dennes etterlatte skal på dette tidspunkt ikke innhentes. Først når det er endelig bestemt at varsel skal gis, er det adgang til å kontakte disse, sml. § 7 bokstav i).

Det skal, forut for *hver* utgang mv., foretas en konkret vurdering av hvorvidt det skal varsles. Beslutningen om at fornærmede eller dennes etterlatte skal varsles, er et enkeltvedtak.

Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av strgjfl. § 7. Fengselet og den domfelte er parter i saken etter fvl. § 2 første ledd bokstav e. Domfelte skal informeres om at varsel vil bli gitt, med mindre dette ikke praktisk lar seg gjøre, sml. strgjfl. § 40 siste ledd. Det skal tilstrebes å treffe vedtak om varsling i så vidt god tid at domfelte har en reell adgang til å påklage vedtaket, herunder til å få klagen realitetsbehandlet før utgangen mv.. Så langt det er praktisk mulig skal derfor fornærmede eller dennes etterlatte ikke varsles før klagefristen er gått ut eller klagen er endelig avgjort av klageorganet. Dersom tidsmessige forhold gjør det påkrevet, kan domfelte orienteres muntlig om at kriminalomsorgen har besluttet varsling og forespørres om han/hun ønsker å påklage dette.

Det nivå som treffer vedtak om utgang mv., herunder i ev. klageomgang, beslutter også om varsel skal gis. Lokalt nivå ivaretar i alle tilfeller den *praktiske gjennomføringen* av varslingen. Ved behov, særlig i tilfeller der fornærmede eller dennes etterlatte ikke har kjent adresse for kriminalomsorgen, kan politiet anmodes om å besørge varselet på vegne av kriminalomsorgen.

Varselet skal som hovedregel gis i brevs form eller via Digipost. Dersom varsel unntaksvis blir gitt muntlig pr. telefon, skal lokalt nivå snarest mulig sikre notoritet ved å skriftlig dokumentere at varsel er gitt. Under henvisning til sikkerhetsmessige forhold og personvernhensyn skal SMS, e-post og lignende elektroniske metoder *ikke* benyttes i forbindelse med varsling, uavhengig av fornærmedes/etterlattes samtykke.

Der hvor det er aktuelt å motta ytterligere varsel i fremtiden, må det fremgå uttrykkelig av varselet at fornærmede eller dennes etterlatte kan reservere seg mot dette. Det kan bl. a. avtales med fornærmede eller dennes etterlatte om det er behov for varsel ved hver enkelt utgang eller om det holder med ett varsel. Slike avtaler bør sikres god notoritet.

Varselet skal gis i tilstrekkelig god tid, slik at fornærmede eller dennes etterlatte gis reell mulighet for å innrette seg etter det. Hva som anses som tilstrekkelig god tid, vil kunne variere avhengig av sakstypen og omstendighetene i den enkelte sak. Så langt det er praktisk mulig, bør imidlertid varselet gis minimum 14 dager før aktuelt tidspunkt.

Ved unndragelse av fengselsstraff mv., skal varselet gis så snart som mulig etter unndragelsen, jf. strgjfl. § 40 siste ledd.

Dersom fornærmede eller de etterlatte er under 18 år, gis varselet til foresatte/verge. På samme måte, hvis fornærmede eller etterlatte er under vergemål (umyndiggjort), gis varsel til verge. Det vises i denne forbindelse til lov om vergemål (vergemålsloven) av 26. mars 2010 nr. 9 kapittel 4.

Dersom adressen til fornærmede eller dennes etterlatte ikke er tilgjengelig for kriminalomsorgen, eksempelvis der adressen er hemmelig eller skjermet, skal politiet anmodes om å bistå med varsling.

Varsel til andre enn politiet, fornærmede eller dennes etterlatte, kan ikke gis. Det vises til regler om taushetsplikt, jf. strgjfl. § 7 bokstav i.

7b.6 Varselets innhold

Varselet skal omfatte informasjon om tidspunktet, herunder dato og/eller tidsramme for den aktuelle utgangen mv.. Dersom saken gjelder unndragelse fra fengselsstraff mv. skal varselet omfatte informasjon om at domfelte har unndratt seg slik straffegjennomføring og når dette skjedde.

I henhold til strgjfl. §§ 16 sjette ledd, 36 tredje ledd og 42 sjette og syvende ledd skal varselet i tillegg omfatte informasjon om vilkår om at domfelte skal overholde bestemmelser om oppholdssted og unnlate å ha samkvem med bestemte personer, dersom dette er fastsatt. For prøveløslatelse skal varselet i tillegg omfatte informasjon om eventuelle vilkår om at domfelte skal overholde bestemmelser om arbeid eller opplæring. For prøveløslatelse fra forvaring, skal varselet omfatte fastsatte vilkår med hjemmel i lov eller forskrift, jf. straffeloven § 45 syvende ledd.

For å kunne gi informasjon om vilkår knyttet til utganger mv. med hjemmel i strgjfl. §§ 16 sjette ledd, § 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd, 36 tredje ledd, 42 sjette og syvende ledd og straffeloven § 45 syvende ledd, må det aktuelle vilkåret direkte gjelde fornærmede eller dennes etterlatte.

I tilfeller der varselet omfatter informasjon om vilkår om oppholdssted, skal ikke informasjonen være så spesifikk at domfeltes personvern krenkes. Samtidig skal det også tas hensyn til fornærmedes eller etterlattes mulighet for reelt sett å kunne ta forholdsregler for å unngå å påtreffe domfelte. Slik sett skal varselet kunne omfatte geografisk plassering, men uten at nøyaktig adresse kan identifiseres. Eksempler på hensiktsmessig presisering er by/kommune/landsdel.

7b.7 Særlige presiseringer

7b.7.1 Løslatelse fra fengsels- og forvaringsstraff

Strgjfl. § 42 omhandler løslatelse fra fengselsstraff som sådan, slik at varslingsplikten etter sjette ledd også gjelder ved løslatelse på endt tid. Løslatelse ved tidsrammens utløp fra forvaring omfattes imidlertid ikke av varslingsreglene, jf. straffeloven § 45 syvende ledd.

Varsel kan også gis dersom den prøveløslatte endrer bosted i løpet av den del av prøvetiden vedkommende er ilagt møteplikt, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen, jf. strgjfl. § 42 sjette ledd. Tilsvarende gjelder *ikke* ved prøveløslatelse fra forvaring, jf. straffeloven § 45 syvende ledd.

7b.7.2 Permisjon fra opphold på institusjon i medhold av § 12

Kriminalomsorgen skal ved innvilgelse av § 12-opphold vurdere behovet for varsling av fornærmede og etterlatte ved utganger, jf. § 36 tredje ledd. Dersom vilkårene for varsling er oppfylt, skal institusjonen orientere kriminalomsorgen i god tid forut for den enkelte utgangen, eventuelt ved beslutning om regelmessige utganger, slik at kriminalomsorgen kan varsle eventuelle fornærmede og etterlatte. I de tilfeller hvor det er aktuelt skal det fremgå av vedtaket om innvilgelse av straffegjennomføring i institusjon at det er besluttet varsling ved eventuelle utganger fra institusjonen.

Krav til tilsatte i kriminalomsorgen

Strgjfl. § 8. ***Krav til tilsatte mv.***

For å bli tilsatt i kriminalomsorgen kan det settes spesielle krav til utdanningen. Det må ikke være noe å utsette på vandelen til tilsatte i kriminalomsorgen eller til arbeidstakere som utfører arbeid der som ledd i forvaltningssamarbeidet. For å kontrollere om vandelskravet er oppfylt, skal kriminalomsorgen kreve fremlagt uttømmende politiattest. Uttømmende politiattest kan også kreves fremlagt for andre som utfører arbeid for kriminalomsorgen. Ved vurderingen av om personer som nevnt i forrige punktum kan utføre arbeid for kriminalomsorgen, skal det blant annet tas hensyn til vedkommendes tilknytning til kriminalomsorgen, hvilke oppgaver som utføres og omfanget og varigheten av disse, og dessuten hvem vedkommende har kontakt med ved utføringen av oppgavene.

En tilsatt kan midlertidig eller varig forflyttes til en annen driftsenhet i kriminalomsorgen dersom hensynet til tjenesten tilsier det.
Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 2-2. Krav til tilsatte i fengsler

For å bli fast tilsatt som fengselsbetjent kreves det at den tilsatte har gjennomgått og bestått en nærmere fastsatt fengselsbetjentutdanning. Kriminalomsorgsdirektoratet gir forskrift om opptak av aspiranter og innholdet i utdanningen, herunder avleggelse og gjennomføring av eksamen og prøver.
Endret ved forskrifter 23 juni 2011 nr. 853, 26 juni 2014 nr. 878.

Tilsynsråd

Strgjfl. § 9. *Tilsynsråd*

Tilsynsrådene skal føre tilsyn med fengsler og friomsorgskontor og med behandlingen av de domfelte og innsatte. Kriminalomsorgsdirektoratet beslutter den geografiske inndelingen av ansvarsområder for tilsynsrådene. Kongen gir i forskrift nærmere regler om tilsyn med fengsler og friomsorgskontor og med behandlingen av de domfelte og innsatte.

Endret ved lov 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604).

Forskriften § 2-3. Tilsynsråd

Justisdepartementet oppnevner tilsynsrådets leder, nestleder og minst to medlemmer med varamedlemmer. Oppnevnelsen gjelder for to år.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å snakke med domfelte og innsatte dersom de domfelte eller innsatte selv ønsker det og uten at tilsatte er til stede.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å delta på møter om domfelte og innsatte og kan kreve innsyn i saksdokumentene hvis vedkommende domfelt eller innsatt samtykker.

Endret ved forskrift 2 juli 2007 nr. 878.

9.1 Tilsynsrådets oppgaver, oppnevning og sammensetning

Det skal være ett tilsynsråd i hver region.

Tilsynsrådet har som oppgave å føre tilsyn med fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer i regionen og med at behandlingen av de domfelte og innsatte skjer i samsvar med gjeldende rett.

Tilsyn med langtidsdømte og innsatte som soner i fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal prioriteres. Ved friomsorgskontorene prioriteres samfunnsstraffene.

Det enkelte tilsynsråd skal bestå av leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer fra samtlige fylker som den enkelte region omfatter. Tilsynsrådene har en sammensetning som gjør det mulig at den enkelte driftsenhet innen fylket kan besøkes i gjennomsnitt tre ganger per år.

Fylkesmennene foreslår, etter forespørsel fra Justisdepartementet, medlemmer og varamedlemmer fra de respektive fylker. Justisdepartementet oppnevner leder, nestleder, medlemmer og varamedlemmer av tilsynsrådene. Rådenes funksjonstid er to år.

Minst ett av rådsmedlemmene bør være eller ha vært dommer. De øvrige medlemmene bør representere ulike yrkesgrupper. Rådet bør om mulig bestå av like mange kvinner som menn og man bør tilstrebe aldersspredning blant medlemmene. Personer som i løpet av oppnevningsperioden ville ha fylt 70 år eller mer, kan ikke oppnevnes. Medlemmene bør ikke gjenoppnevnes mer enn to ganger.

9.2 Tilsynsrådets virksomhet

Før oppstart av ny funksjonsperiode fastsetter rådets leder etter samråd med medlemmene, plan for besøk i fengslene, overgangsboligene og friomsorgskontorene og møtevirksomheten for øvrig.

Besøksplanen bør legges opp slik at alle fengsler, overgangsboligene og friomsorgskontorer i regionen får besøk av en eller flere av tilsynsrådets medlemmer minimum en gang i løpet av funksjonsperioden. Hele rådet bør møtes samlet for å diskutere og koordinere arbeidet to ganger per år. Varamedlemmene møter ved behov.

Medlemmer og varamedlemmer forutsettes bare å besøke de fengsler, overgangsboliger og friomsorgskontorer som ligger innenfor det fylket de er foreslått fra. Leder og nestleder velger selv hvilke enheter de vil besøke i hele regionen.

En eller flere rådsmedlemmer foretar hver måned minimum ett besøk i en av regionens enheter. Besøkene kan være varslet på forhånd eller medlemmene kan møte uanmeldt. Det skal ved det enkelte fengsel, overgangsbolig og friomsorgskontor føres en tilsynsprotokoll hvor medlemmene skriver inn opplysninger om besøket, varigheten og om de forhold medlemmet måtte ha noe å bemerke til.

Tilsynsrådets medlemmer har rett til å inspisere fengslenes, overgangsboligenes og friomsorgskontorenes områder og bygninger og rom der de domfelte eller innsatte oppholder seg. De kan kreve opplysninger om behandlingen av de domfelte og innsatte.

Tilsynsrådets medlemmene må ikke komme med tilsagn til de innsatte om endringer i behandlingen eller i avgjørelser som er truffet.

9.3 Tilsynsrådets saksbehandling, taushetsplikt

Tilsynsrådet kan ta opp saker etter henvendelse fra de domfelte eller innsatte eller på eget initiativ. Sakene søkes løst på lokalt nivå. Dersom dette ikke fører frem eller rådet finner grunn til å ta saken opp med overordnet myndighet, sendes saken til regionalt nivå. Ved utgangen av hvert år sender tilsynsrådet årsmelding fra arbeidet ved det enkelte fengsel og friomsorgskontor til regionen. Denne videresendes Kriminalomsorgsdirektoratet med uttalelse fra direktør på regionalt nivå.

Forvaltningslovens regler om taushetsplikt kommer til anvendelse for rådets medlemmer.

Domfelte kan ved første oppmøte hos friomsorgen spørres om de ønsker å skrive under på skjema hvor tilsynsrådet gis anledning til å delta på møter, og gis innsyn i opplysninger om personlige forhold.

9.4 Godtgjøring til utvalgsmedlemmene

Medlemmene har krav på skyss- og kostgodtgjøring etter gjeldende «Særavtale om dekning av utgifter til reise og kost innenlands».. Videre har de krav på godtgjøring etter administrative bestemmelser i Statens personalhåndbok, herunder pkt. 10.14.2 «Godtgjøring til leder, medlemmer og sekretærer i statlige utvalg». Regning sendes den region som tilsynsrådet er opprettet for.

Gjennomføringsformer

Strgjfl. § 10. ***Gjennomføringsformer***

Fengselsstraff og forvaring kan gjennomføres
a) i fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket fengsel),
b) i fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpent fengsel),
c) i overgangsbolig,
d) utenfor fengsel med særlige vilkår etter § 16, eller
e) som prøveløslatt med vilkår etter § 43 annet ledd.

Avdeling i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan tilrettelegges for innsatte med særlige behov, herunder personer som er idømt forvaring, eller innrettes med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Straff kan gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13.

Subsidiær fengselsstraff fastsatt etter straffeloven § 55, kan gjennomføres som bøtetjeneste etter § 16 a.

For domfelte under 18 år skal personundersøkelse som er foretatt etter straffeprosessloven § 161 a, danne grunnlag for valg av gjennomføringsform og andre avgjørelser om straffegjennomføringen. Det skal foretas en ny personundersøkelse dersom det har gått mer enn ett år fra personundersøkelsen ble foretatt til straffegjennomføring iverksettes, eller dersom barnets personlighet, livsforhold eller fremtidsmuligheter vesentlig er endret.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 24 juni 2011 nr. 35 (ikr. 1 jan 2014 iflg. res. 29 nov 2013 nr. 1363), 9 mai 2014 nr. 16 (ikr. 9 mai 2014 iflg. res. 9 mai 2014 nr. 625), 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 21 juni 2019 nr. 48 (ikr. 1 okt 2020 iflg. res 21 sep 2020 nr. 1788). ***Endres*** *ved lov 20 des 2019 nr. 105 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).*

* I bestemmelsens fjerde ledd er henvisningen feil, det skal her være bøtetjeneste etter § 16 b.

10.1 Innkalling til gjennomføring av fengselsstraff. Utsettelse

Forskriften § 3-1. Utsettelse av gjennomføring av straff

Domfelte som fyller vilkårene for utsettelse av gjennomføring av straff etter straffeprosessloven § 459, jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 6, § 7 og § 8, skal ikke mottas til straffegjennomføring.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

10.1.1 Innkalling til gjennomføring av straff

Den region hvor domfelte har sin bostedsadresse er ansvarlig for at straffegjennomføringen påbegynnes og for å treffe vedtak om valg av fengsel. Er domfelte uten fast bopel, er den geografiske plassering av det sosialkontor hvor domfelte er registrert som aktiv bruker, avgjørende for hvilken region som er ansvarlig. Er domfelte ikke registrert som bruker ved noe sosialkontor, er plasseringen av det politidistrikt som har behandlet straffesaken, eventuelt hovedtyngden av straffesakene, avgjørende.

Vedkommende politidistrikt sender dommen med sakens dokumenter til regionen for anvisning av plass.

Når direktør på regionalt nivå har truffet vedtak om valg av fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 11 med tilhørende retningslinjer, fastsettes det nærmere tidspunkt for innsettelsen av leder av vedkommende fengsel, så vidt mulig etter konferanse mellom fengselet og vedkommende politidistrikt. Dette gjelder både når domfelte møter selv etter pålegg og når han av politiet fremstilles for innsettelse.

Pålegg til domfelte om å møte til straffegjennomføring til fastsatt tid sendes av kriminalomsorgen i henhold til straffeprosessloven § 461 og forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2.

10.1.2 Utsettelse med gjennomføring av straff

Straffegjennomføring skal ikke påbegynnes når domfelte, på tidspunktet for innsettelsen, er blitt alvorlig sinnslidende. Dette gjelder uavhengig av om det er fremmet søknad om utsettelse med straffegjennomføringen i henhold til straffeprosessloven § 459 jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 7.

Straffegjennomføring skal heller ikke påbegynnes når domfeltes helsetilstand ellers gjør straffegjennomføring utilrådelig. Det skal innhentes uttalelse fra lege om domfeltes helsetilstand og om han antas å være i stand til å gjennomføre straffen i annen eller mindre restriktiv gjennomføringsform.

Kvinne som er gravid eller som har født for mindre enn 6 uker siden, fyller vilkårene om utsettelse med straffegjennomføringen etter forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 6 tredje ledd. Det samme gjelder kvinne som ammer sitt barn med mindre det er gått minst 9 måneder siden fødselen. Domfelte kan likevel mottas til straffegjennomføring dersom hun selv ønsker det og leder av fengsel og eventuell verge samtykker i det. Uttalelse fra fengselslegen eller offentlig lege skal innhentes på forhånd eller så snart som mulig etter innsettelsen.

Domfelte skal innsettes i fengsel hvor straffen antas å kunne gjennomføres på hensiktsmessig måte, jf. straffegjennomføringsloven § 11 med tilhørende retningslinjer.

Når det gjelder straffegjennomføring i institusjon vises til straffegjennomføringsloven § 12 med tilhørende retningslinjer.

Særlige regler om innsettelse og opphold i avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå

Strgjfl. 10 annet ledd

Avdeling i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan tilrettelegges for innsatte med særlige behov, herunder personer som er idømt forvaring, eller innrettes med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Strgjfl. § 11 annet ledd:

Dersom spesielle sikkerhetsmessige grunner gjør det påkrevet, kan domfelte settes inn i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd.

10 (2) 1 Innledende bestemmelse

Dette kapittelet gjelder de særlige sikkerhetsforanstaltninger som skal gjennomføres i avdelinger innrettet med særlig høyt sikkerhetsnivå etter straffegjennomføringsloven § 10, annet ledd, og angir hvem som kan gjennomføre straff der, hvordan straffen skal gjennomføres og hvilke tilbud de innsatte skal ha. Øvrige bestemmelser i straffegjennomføringsloven med tilhørende regler skal følges såfremt ikke noe annet fremgår av kapittelet her. Av sikkerhetsmessige årsaker skal det legges et høyt kontrollnivå til grunn for tiltak etter straffegjennomføringsloven § 17, §§ 26-36 og §§ 38-40 om fellesskap, private eiendeler, undersøkelse av personer og gjenstander, undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler, undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler mv., postsending, besøk, telefonsamtaler, permisjon, fremstilling, straffavbrudd, fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd, bruk av tvangsmidler, umiddelbar utelukkelse fra fellesskap og reaksjon på brudd. For å unngå isolasjonsskader, må det særlig legges vekt på aktiviteter etter straffegjennomføringsloven § 18, § 21, § 22 og § 23 om arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, fritidsaktiviteter, lufting og religion og livssyn. Retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 27 beskriver nærmere hvem som konkret omfattes av gruppen ”offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant”.

10 (2) 2 Avgjørelsesmyndighet og varighet

Forskriften § 6-1. Avgjørelsesmyndighet og varighet

Regionalt nivå avgjør om vilkårene for opphold i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå er oppfylt og treffer vedtak om innsettelse, fortsatt opphold, eventuell overføring til annen avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå samt overføring til fengsel eller avdeling med høyt sikkerhetsnivå.

Vedtak om innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan vare i inntil 6 måneder av gangen. Oppholdet kan fortsette uten avbrudd dersom regionalt nivå etter en fornyet vurdering bestemmer dette i et nytt vedtak.

Kriminalomsorgsdirektoratet skal orienteres umiddelbart om enhver endring i sikkerhetsnivå. Leder av fengselet skal hver måned gi innberetning til regionalt nivå om soningssituasjonen.

Overføring til annen avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan besluttes uavhengig av om vilkårene i straffegjennomføringsloven § 14 første ledd bokstav a) – e) er oppfylt, for eksempel for å hindre at innsatte knytter kontakter eller får for god kjennskap til interne sikkerhetsmessige forhold og rutiner, jf. lovens § 14 tredje ledd.

10 (2) 3 Vilkår for innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Forskriften § 6-2. Vilkår for innsettelse i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan det innsettes domfelte og varetektsinnsatte som antas å medføre særlig rømningsfare, fare for anslag utenfra for å bistå til rømning, fare for gisseltaking eller fare for ny, særlig alvorlig kriminalitet.

Når andre sikkerhetsmessige tiltak har vist seg som eller fremstår som åpenbart utilstrekkelige, kan også innsatte som har gjort seg skyldig i gjentatt vold eller særlig truende adferd omfattes.

Vurderingskriterier for innsettelse skal blant annet være

- tilhørighet til organiserte kriminelle grupperinger, terrorister, ekstreme politiske og religiøse grupper
- politiinformasjon og andre opplysninger om innsatte som Kriminalomsorgsdirektoratet har mottatt
- type lovbrudd
- domslengde
- tidligere atferd i fengsel, som for eksempel nye alvorlige straffbare forhold.

Målgruppen og vurderingskriteriene nevnt over og i forskriften § 6-2 er ikke uttømmende.

10 (2) 4 Særskilte krav til tilsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

Leder av fengselet skal kontrollere at de tilsattes tidligere arbeidsforhold er uten anmerkninger, samt at ingen tilsatte har private forhold som kan svekke deres evne til å utføre en uhildet tjeneste.

Bare fast tilsatte skal tjenestegjøre i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Det skal etableres en fast gruppe som skal utgjøre kjernen av de som skal ha tilsynet med innsatte. Sammenhengende tjeneste bør ikke overstige 12 måneder av gangen.
De tilsatte skal gis relevant oppfølging og opplæring.

10 (2) 5 Generelle sikkerhetsrutiner og fysisk organisering

Sikkerhetsrutiner og fysisk organisering skal nedfelles skriftlig av leder av fengselet, og godkjennes av regionalt nivå, med orientering til Kriminalomsorgsdirektoratet.

10 (2) 6 Fellesskap med andre innsatte

Forskriften § 6-3. Fellesskap med andre innsatte

Innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ikke ha fellesskap med innsatte fra andre avdelinger.

Lokalt nivå avgjør om flere innsatte på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ha fellesskap med hverandre.

Utelukkelse fra fellesskap i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå er ikke begrenset i tid, forutsatt at utelukkelsen ikke anses uforholdsmessig.

Avgjørelse om flere innsatte på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ha fellesskap med hverandre skal blant annet tas på bakgrunn av politiinformasjon og andre opplysninger om innsatte som Kriminalomsorgsdirektoratet har mottatt.

10 (2) 7 Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Forskriften § 6-4. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Begrensninger i fellesskapet skal kompenseres med utvidet kontakt med tilsatte og tilfredsstillende arbeids-, opplærings- og andre aktivitetstilbud og fritidssysler.

Innholdet i straffegjennomføringen må planlegges med tanke på at innsatte skal oppholde seg i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå i 6 måneder. Det må også tas hensyn til muligheten for en forlengelse av oppholdet med 6 måneder av gangen.

10 (2) 8 Religion og livssyn

Forskriften § 6-5. Religion og livssyn

Samtaler med prest, religiøs forstander, sjelesørger eller annen livssynsveileder skal som hovedregel skje under de kontrolltiltak som gjelder for vanlige besøk. Lokalt nivå kan gi lettelser i kontrolltiltakene ved religiøs aktivitet etter forhåndssamtykke fra regionalt nivå.

10 (2) 9 Reportasje og intervju

Forskriften § 6-6. Reportasje og intervju

Lokalt nivå avgjør om og når reportasje kan gjennomføres. Reporter med eventuelt følge skal til enhver tid følges av en tilsatt.

Reporter med følge har taushetsplikt om opplysninger av sikkerhetsmessig art og skal gjøres oppmerksom på dette ansvaret, samt oppfordres til å avklare med lokalt nivå om materialet det er meningen å publisere inneholder taushetsbelagte opplysninger. Media er selv ansvarlig for at presseetiske regler følges og at offentliggjøring ikke bryter andre bestemmelser.

Lokalt nivå kan sette ytterligere vilkår for den praktiske gjennomføringen av reportasje eller intervju.

10 (2) 10 Helsetjeneste

Forskriften § 6-7. Helsetjeneste

Innsatte skal ha regelmessig legetilsyn. Legetilsyn og oppfølging skal som hovedregel skje inne i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Unntaksvis kan dette skje utenfor fengselet, men det må da på forhånd vurderes om væpnet politi skal delta som vaktstyrke til enhver tid. Samtykke fra regionalt nivå skal, om mulig, innhentes på forhånd før det treffes beslutning om fremstilling til sykehus. Regionalt nivå treffer beslutning om eventuell gjennomføring av straff i sykehus.

10 (2) 11 Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Forskriften § 6-8. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

I avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå skal undersøkelse av innsattes person og eiendeler som innsatte bringer med seg, alltid foretas ved ankomst, samt før og etter utganger.

Undersøkelse foretas etter straffegjennomføringsloven § 28 med tilhørende retningslinjer.

Undersøkelser av rom og gjenstander foretas oftere enn i øvrige avdelinger.

Undersøkelser av innsattes person, rom og eiendeler kan gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen.

10 (2) 12 Undersøkelse av andre personer og gjenstander

Forskriften § 6-9. Undersøkelse av andre personer og gjenstander

Det skal på forhånd, og minst hver sjette måned, innhentes opplysninger fra det sentrale strafferegister om enhver som ønsker adgang til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, med unntak av diplomater og konsulære representanter. Om besøkende og andre personer som ikke er tilsatt i fengselet skal det også på forhånd kontrolleres om politiet har andre opplysninger av sikkerhetsmessig betydning.

Enhver som skal inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal passere metalldetektor og annen pålagt kontroll. Visitasjon kan gjennomføres etter samtykke ved positivt utslag etter kontroll med teknisk utstyr eller hund, eller ved stikkprøve- eller rutinekontroll eller etter mistanke. Dette omfatter også offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, samt tilsatte.

Dersom undersøkelsen gir positivt utslag, skal den ulovlige gjenstanden beslaglegges og overleveres til politiet eller holdes midlertidig tilbake.

Det er ikke tillatt å ta med gjenstander inn eller ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå uten særskilt godkjennelse. Alle gjenstander som tas med inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres nøye, om nødvendig ved bruk av gjennomlysningsmaskin eller lignende. Undersøkelse av gjenstander tilhørende offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, må ikke medføre at konfidensielt innhold i brev eller dokumenter avsløres eller ødelegges.

Ingen personer tillates å medta mobiltelefon eller tilsvarende inn i avdelingen. Eventuelt medbragt mobiltelefon eller tilsvarende skal tas hånd om av fengselets tilsatte inntil besøket er avsluttet.

Nektelse av kontrolltiltak, unndragelse eller forsøk på unndragelse av kontrolltiltak, kan medføre umiddelbar avvisning. Det samme gjelder dersom kontrolltiltakene gir positive utslag, eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander som ikke er tillatt inn i fengselet. Personene kan av samme grunner holdes tilbake i fengselet i påvente av politiet. Dersom det antas at øvrige sikkerhetstiltak er tilstrekkelige, kan personene likevel tillates adgang til avdelingen.

Offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan ikke holdes tilbake og kan bare avvises dersom de ikke medvirker til undersøkelsen.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Alle gjenstander som tas med inn og ut av avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres nøye, om nødvendig ved bruk av gjennomlysningsmaskin eller lignende. Dette gjelder for eksempel også all bagasje.

10 (2) 13 Besøk

Forskriften § 6-10. Besøk

Besøk skal gjennomføres med glassvegg og avlytting eller med en tilsatt i rommet. Lokalt nivå kan gi lettelser i disse kontrolltiltakene etter forhåndssamtykke fra regionalt nivå. Lettelser kan ikke gis dersom den besøkende motsetter seg de pålagte kontrolltiltak.

Offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal ha fri kommunikasjon med innsatte, uten avlytting eller tilsattes tilstedeværelse i besøksrommet. Glassvegg skal benyttes og besøket kan i tillegg gjennomføres under påsyn.

Alle samtaler skal føres på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte som utfører kontrollen behersker. Dette påbud gjelder ikke innsattes samtaler med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant. Brudd på språkpåbud skal føre til at besøket avbrytes umiddelbart.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Gjennomføring av besøk skal på forhånd være godkjent av leder av fengselet. Myndigheten kan ikke delegeres. Besøk skal forhåndskontrolleres, jf. over.

Hvis politiet under etterforskning av straffbare forhold har behov for avhør av den innsatte, skal behovet for slikt avhør, samt identiteten til besøkende polititjenestemann, bekreftes av vedkommende politistasjon.

Innsatte fra andre avdelinger skal ikke ha adgang til besøksrom i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Lettelser i kontrolltiltakene må ikke føre til at kontroll utelates helt, jf. straffegjennomføringsloven § 31 annet ledd.

10 (2) 14 Postsendinger

Forskriften § 6-11. Postsendinger

Postsendinger til og fra innsatte skal kontrolleres ved gjennomlysing eller lignende, og åpnes og gjennomleses før de utleveres eller sendes. Slike sendinger kan helt eller delvis inndras. Den samme kontroll kan gjennomføres av sendinger innsatte allerede har mottatt. Korrespondanse skal foregå på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte behersker.

Innsattes korrespondanse med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal kontrolleres ved gjennomlysing og lignende, og ved mistanke åpnes av en tilsatt i nærvær av den innsatte, men ikke gjennomleses av den tilsatte. Slik kontroll må ikke medføre at konfidensielt innhold i brev eller dokumenter avsløres eller ødelegges.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Når kontrollen medfører at ulovligheter avdekkes, skal sendingen utleveres den innsatte etter at de ulovlige/ureglementerte gjenstandene er fjernet.

Etter straffegjennomføringsloven § 30 tredje ledd, siste punktum, jf. forskriften § 6-11 første ledd, siste punktum, kan innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker. Anvendelsesområdet for disse bestemmelsene begrenses for så vidt gjelder innsatte i fengsler i Troms og Finnmark av sameloven § 3-4 siste ledd nr. 2, som gir de innsatte rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende. Det forutsettes imidlertid at disse fengslene har tilsatte som behersker samisk.

10 (2) 15 Telefonsamtaler

Forskriften § 6-12. Telefonsamtaler

Alle telefonsamtaler skal på forhånd godkjennes av lokalt nivå, og de skal gjennomføres på norsk eller engelsk eller et språk den tilsatte som utfører kontrollen behersker.

Alle telefonsamtaler til og fra innsatte skal avlyttes i sin helhet. Den innsatte og dennes samtalepartner skal på forhånd gjøres oppmerksom på avlyttingen. Samtalen kan avbrytes av den tilsatte hvis ikke språkpåbud følges, eller når det kan være grunn til å anta misbruk.

Samtaler til og fra offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, skal ikke avlyttes.

Det skal på forhånd, og eventuelt under samtalen, foretas undersøkelser for å sikre rett identitet på samtalepartneren.

Båndopptak av en samtale kan skje dersom det er mistanke om planlegging av rømning. Slike opptak kan ikke gjøres av samtaler med offentlig forsvarer og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant.

Advokater for øvrig behandles på lik linje med offentlige forsvarere.

Samtalen kan avbrytes av den tilsatte hvis ikke språkpåbud følges. Samtalen kan også avbrytes for å undersøke samtalepartnerens identitet, for eksempel for å kontrollere at ikke andre samtalepartnere kommer til. Det samme gjelder dersom det oppdages samtaleemner

som ikke er forenlig med straffegjennomføringen, for eksempel kommunisering i koder, formidling av beskjeder eller lignende som kan gi grunn til å anta misbruk.

Telefonsamtalene skal protokolleres.

10 (2) 16 Fremstillinger

Forskriften § 6-13. Fremstillinger

Fremstillinger kan bare gis i ekstraordinære tilfelle ved helsebehandling, og da bare etter reglene som fremgår i forskriften § 6-7.

Fremstillinger kan bare gis i ekstraordinære tilfeller ved helsebehandling, jf. forskriften § 6-7. Fremstilling til andre formål kan normalt ikke gis.

10 (2) 17 Avvik eller lettelser i sikkerhetsforanstaltningene

Forskriften § 6-14. Avvik eller lettelser i kontrolltiltakene

Det skal ikke under noen omstendigheter gjøres lettelser i forhold til ovennevnte regler uten etter beslutning fra regionalt nivå.

Kriminalomsorgsdirektoratet skal straks orienteres om slike eventuelle lettelser. Melding om regelbrudd skal umiddelbart rapporteres til regionalt nivå og Kriminalomsorgsdirektoratet.

KRIMINALOMSORGEN

Retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte

(§10a) 1 Om anvendelsesområdet og oppbygningen av retningslinjene

Formålet med disse retningslinjene er å gi felles føringer for hvilke forpliktelser som gjelder overfor mindreårige innsatte og domfelte i kriminalomsorgen. Retningslinjene gjelder uavhengig av om den mindreårige gjennomfører fengselsstraff, forvaring, samfunnsstraff, program mot ruspåvirket kjøring, narkotikaprogram eller varetektsfengsling.

I utgangspunktet er det de alminnelige bestemmelsene i straffegjennomføringsloven og straffegjennomføringsforskriften som gjelder for mindreårige. I tillegg er det gitt egne særregler for mindreårige i lov og forskrift. Disse lov- og forskriftsbestemmelsene finnes flere steder i straffegjennomføringsloven og -forskriften, men er blitt samlet i disse retningslinjene. I tillegg omtales enkelte av de ordinære reglene som har særlig betydning i arbeidet med mindreårige.

Pkt. (§10a) 2 til 6 og pkt. 10 gjelder all straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte. Pkt. (§10a) 7 og 8 gjelder gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, forvaring og varetekt, uavhengig av om innsatte gjennomfører straff i ordinær fengselsenhet eller på ungdomsenhet. Pkt. (§10a) 9 gjelder forberedelse til løslatelse og løslatelse av mindreårige fra fengsel, og med det både ungdomsenhet, fengsel og friomsorgskontor. I pkt. (§10a) 8.2 behandles særskilt de retningslinjene som bare gjelder for ungdomsenhetene.

Det er innsatte eller domfeltes alder på avgjørelsestidspunktet som er avgjørende for om særreglene kommer til anvendelse eller ikke, ikke hvorvidt vedkommende var under 18 år på gjerningstidspunktet. Der innsatte mellom 18 og 20 år gjennomfører straff i en ungdomsenhet tilsier hensynet til likebehandling at disse undergis samme regler som unge innsatte under 18 år, jf. pkt. (§10a) 8.2.2.

Lov og forskrift benytter begrepene «barn», innsatte og domfelte «under 18 år» og «mindreårige» om hverandre. Retningslinjene benytter de samme begrepene om personer under 18 år.

De aktuelle lovbestemmelsene gjengis i **fet skrift**. Forskriftsbestemmelsene gjengis i *kursiv*. Særreglene om unge innsatte er hjemlet i strgjfl. § 10a. De enkelte retningslinjene er derfor angitt med (§10a).

Vedlagt retningslinjene finnes en skjematisk oversikt over avgjørelsesmyndighet og meldeplikt som gjelder ved iverksettelse av ulike utelukkelsestiltak overfor innsatte under 18 år.

(§10a) 2 Kriminalomsorgens plikt til å legge til rette for innsatte og domfelte under 18 år på ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor

Strgjfl. § 10 a første ledd første setning. Særregler for unge innsatte
Når noen under 18 år innsettes i fengsel, skal oppholdet tilrettelegges etter deres behov.

Strgjfl. § 10 femte ledd
For domfelte under 18 år skal personundersøkelse som er foretatt etter straffeprosessloven § 161 a, danne grunnlag for valg av gjennomføringsform og andre avgjørelser om straffegjennomføringen.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1a andre ledd. Ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor som mottar barn
Fengsler og friomsorgskontor som mottar barn i varetekt eller til straffegjennomføring, skal tilrettelegge forholdene slik at barnets behov og rettigheter blir ivaretatt. Hvis det foreligger en personundersøkelse, skal denne tillegges vekt i vurderingen av barnets behov. Det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet skal kontaktes for å bistå med tilretteleggingen.

Tilretteleggingsplikten overfor innsatte og domfelte under 18 år gjelder på alle nivå i kriminalomsorgen, og innebærer at det må undersøkes i den enkelte sak hva som er det konkrete barnets behov, samt hvordan disse behovene kan ivaretas på best mulig måte, jf. pkt. (§10a) 5.

Det er i hovedsak ved gjennomføring av varetekt, forvaring og ubetingede fengselsstraffer at det vil være aktuelt å kontakte det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet for å bistå med tilretteleggingen av straffegjennomføringen, jf. pkt. (§10a) 3.2. Ved samfunnsstraff, ungdomsstraff og ungdomsoppfølging etc. kan det legges til grunn at hensynet til særskilt tilrettelegging av straffegjennomføringen i utgangspunktet ivaretas på det enkelte friomsorgskontoret innenfor rammene av forvaltningssamarbeidet.

Personundersøkelsen og eventuell egnethetsvurdering kan gi kriminalomsorgen relevante opplysninger, informasjon om den mindreåriges kontakt med barneverntjenesten, omfanget av og holdninger til det å begå lovbrudd, relasjoner til foreldre, atferd, mv. Hvis det foreligger slik personundersøkelse, skal denne tillegges vekt i vurderingen av barnets behov.

(§10a) 3 Tverretatlig team og bemanningen ved ungdomsenhetene

Strgjfl. § 10 a første ledd andre setning. Særregler for unge innsatte
Enheter som opprettes spesielt for innsatte under 18 år skal ha et tverretatlig team som skal ivareta de unges behov under straffegjennomføringen og forberede tiden etter løslatelse.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1a første ledd. Ungdomsenheter, fengsler og friomsorgskontor som mottar barn
Ungdomsenhetene skal ha en tverrfaglig basisbemanning, med om lag halvparten fengselsbetjenter og halvparten tilsatte med miljøterapeutisk, barnefaglig eller annen relevant sosialfaglig bakgrunn.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

(§10a) 3.1 Tverrfaglig basisbemanning

Ungdomsenhetene skal ha en tverrfaglig basisbemanning, med «om lag» halvparten fengselsbetjenter og halvparten tilsatte med miljøterapeutisk, barnefaglig eller annen relevant

sosialfaglig bakgrunn. Håndtering av enkelte innsatte kan fra tid til annen kreve ekstra bemanning med fengselsfaglig bakgrunn.

(§10a) 3.2 Tverretatlig team

Ungdomsenhetene skal i tillegg til tverrfaglig basisbemanning, ha et tverretatlig team for å sikre deltagelse fra de ulike etatene. Oppfølgingen fra tverretatlige team kan bestå i blant annet å være pådriver og kontaktpunkt overfor det lokale hjelpeapparatet for å sikre at mindreårige innsatte og domfelte får en god oppfølging både under og etter straffegjennomføring, gjennom veiledning av personalet i kriminalomsorgen eller den mindreårige direkte der dette er hensiktsmessig.

Det tverretatlige teamet skal blant annet bestå av ungdomsenhetens leder som er ansatt i kriminalomsorgen. Videre kan det være hensiktsmessig at det tverretatlige teamet består av en jurist fra kriminalomsorgen, en spesialpedagog fra utdanningssektoren, en barnevernspedagog fra barnevernssektoren og en psykolog fra helsesektoren eller lignende.

Teamets og ungdomsenhetenes funksjon er ikke begrenset til ungdomsenhetene. Ved behov kan teamene og ungdomsenhetene gi bistand til øvrige enheter i konkrete saker. Det kan eksempelvis bety at teamet bidrar med veiledning eller bistår ved tilretteleggelsen av straffegjennomføring utenfor ungdomsenheten, jf. pkt. (§10a) 2.

(§10a) 4 Kriminalomsorgens plikt til å sørge for at barnet blir hørt

Mindreårige innsatte og domfelte har rett til å bli hørt i alle spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling, jf. Grunnloven § 104 første ledd. Barn som gjennomfører straff vil alltid være over 15 år. Etter barneloven § 31 har de dermed stor selvråderett i avgjørelser om personlige forhold. Mindreårige over 15 år har betydelig grad av selvråderett, og kan derfor også langt på vei selv utøve de rettigheter som tilkommer vedkommende etter straffegjennomføringsloven, eksempelvis retten til besøk, telefonering, etc., slik dette er ved valg av utdanning og inn- og utmelding av tros- og livssynssamfunn, jf. barneloven § 32. Etablering av samarbeidsorganer eller lignende i fengsel der spørsmål som har betydning for de innsattes daglige liv diskuteres, vil være med på å bygge oppunder barnets rett til å bli hørt i fengsel, jf. strgjfl. § 25. Det samme gjelder eksempelvis de samtaler friomsorgskontoret vil ha med mindreårige ved gjennomføringen av samfunnsstraff, ungdomsstraff, etc.

(§10a) 5 Kriminalomsorgens plikt til å vektlegge barnets beste interesser

Ved alle handlinger og avgjørelser som berører mindreårige innsatte eller domfelte, skal «barnets beste» alltid være et grunnleggende hensyn. Dette betyr at kriminalomsorgen alltid må

1. avklare hva som er mindreåriges beste interesser,
2. hvordan disse interessene kan ivaretas, og
3. trekke resultatet av disse vurderingene sentralt inn i beslutningsgrunnlaget.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1b første ledd bestemmer at hensynet til «barnets beste» skal inngå i alle enkeltvedtak som angår mindreårige. Hva som best tjener mindreåriges interesse er imidlertid ikke det eneste hensynet som skal vektlegges, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet.

(§10a) 6 Myndighet til å treffe avgjørelser om mindreårige

Strgjfl. § 6 tredje ledd. Myndighet til å treffe avgjørelser

I saker der domfelte er under 18 år, skal det sendes kopi av alle avgjørelser truffet av lokalt nivå til regionalt nivå.

Etter straffegjennomføringsloven § 6 første ledd treffes avgjørelser etter straffegjennomføringsloven som hovedregel av lokalt nivå. Lokalt nivå skal likevel etter strgjfl. § 6 tredje ledd sende kopi av alle avgjørelser etter straffegjennomføringsloven overfor innsatte og domfelte under 18 år til regionalt nivå. Rapporteringsplikten skal sikre at regionkontorene får oversikt over praksis på lokalt nivå, samt påse at denne er forsvarlig og i tråd med gjeldende regelverk. Regionadministrasjonene må selv etablere rutiner for håndteringen av disse meldingene, herunder hvilke avgjørelser som skal rapporteres.

Regionalt nivå må i alle tilfeller påse at det i enkeltvedtak som treffes på lokalt nivå, fremgår at hensynet til barnets beste har vært et grunnleggende hensyn og hvilken vekt hensynet til barnets beste er tillagt av lokalt nivå, jf. pkt. (§10a) 5 og straffegjennomføringsforskriften § 3-1b annet punktum.

(§10a) 7 Prinsippet om adskillelse av mindreårige innsatte fra voksne innsatte

Mindreårige som fengsles skal holdes atskilt fra voksne, med mindre det motsatte anses å være det beste for barnet, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3, jf. FNs barnekonvensjon art. 37 c. Hvorvidt det unntaksvis vil kunne være til barnets beste å ha fellesskap med voksne etter strgjfl § 17, må alltid bero på en individuell helhetsvurdering. Det vil blant annet være aktuelt å legge vekt på nærhet i modenhetsnivå til øvrige innsatte, om innsatte har et beskyttelsesbehov som taler mot samvær med voksne, om fellesskap med jevnaldrende ikke kan etableres, om den mindreårige kan bli utsatt for negativ påvirkning, belastende omgangstone, omgangsform, om det ellers ikke vil kunne etableres fellesskap, mv.

(§10a) 8 Gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, forvaring og varetekt

(§10a) 8.1 Valg av straffegjennomføringsform

(§10a) 8.1.1 Innsettelse av barn i ungdomsenhet

Strgjfl. § 10 a første ledd andre setning. Særregler for unge innsatte

Enheter som opprettes spesielt for innsatte under 18 år skal ha et tverretatlig team som skal ivareta de unges behov under straffegjennomføringen og forberede tiden etter løslatelse.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-4 fjerde ledd

Barn som skal innsettes i fengsel, enten i varetekt eller til straffegjennomføring, skal innsettes i ungdomsenhet, med mindre barnets behov blir bedre ivaretatt i en annen fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste. Dersom det vurderes innsettelse i annen fengselsavdeling, skal det innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Strgjfl. § 10 angir gradert etter sikkerhetsnivå i hvilke regimer fengselsstraff og forvaring kan gjennomføres. Strgjfl. § 10a og straffegjennomføringsforskriften § 3-4 fjerde ledd krever at innsatte under 18 år som hovedregel skal innsettes i ungdomsenhet.

(§10a) 8.1.2 Innsettelse av barn i ordinær fengselsavdeling

<u>Straffegjennomføringsforskriften § 3-4 femte ledd</u>

Ved ekstraordinære omstendigheter, der innsettelse i ungdomsenhet ikke er mulig, kan barnet unntaksvis innsettes i annen fengselsavdeling. Kriminalomsorgen skal i slike tilfeller så snart som mulig innrette fengselsavdelingen i tråd med barnets behov og rettigheter.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Det vil kunne tenkes situasjoner der det ikke er mulig eller ønskelig at barnet plasseres i ungdomsenhet. Dette kan for eksempel være tilfelle hvor en større gjeng begår en rekke alvorlige lovbrudd, eller der kapasiteten i ungdomsenhetene er utnyttet fullt ut.

(§10a) 8.1.3 Innsettelse av barn på lavere sikkerhetsnivå

Strgjfl. § 11 sjette ledd

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere å innsette domfelte under 18 år i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig.

Strgjfl § 11 første ledd bestemmer at kriminalomsorgen skal sette voksne domfelte direkte inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå hvis ikke annet er bestemt med hjemmel i denne loven. Strgjfl. § 11 sjette ledd gjør unntak for denne hovedregelen, men gis bare anvendelse der den mindreåriges behov blir bedre ivaretatt i ordinær fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste, jf. pkt. (§10a) 8.1.2 om at mindreårige skal innsettes i ungdomsenhet. Det skal i vurderingen legges vekt på det aktuelle fengselets eller overgangsboligens muligheter for fleksibilitet med hensyn til sikkerhetsopplegg og individuelt tilrettelagt opplegg for den mindreårige, jf. pkt. (§10a) 2. Vurderingsplikten gjelder uavhengig av hvor lang straff som er idømt.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas og nedtegnes hver tredje måned, jf. pkt. (§10a) 11.5.

(§10a) 8.1.4 Straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Strgjfl. § 16 a annet ledd:

Kriminalomsorgen skal i alle tilfeller vurdere om domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll. For domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, gjelder ikke vilkåret etter første ledd om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder.

Kriminalomsorgen skal informere mindreårige domfelte og deres verger om muligheten for å søke om straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og skal, uavhengig av søknad, vurdere om elektronisk kontroll vil være aktuelt for den enkelte domfelte. Vurderingsplikten gjelder under hele straffegjennomføringen, både ved innsettelse og senere under soningsforløpet, eksempelvis som et progresjonsalternativ. Vurderingsplikten henger sammen med at barn ikke skal gjennomføre straff under strengere forhold enn strengt nødvendig. Plikten gjelder uavhengig av straffens lengde, hvor lenge det er igjen til forventet løslatelse og lovbruddskategori. Det vises til retningslinjene til strgjfl. § 16 a annet ledd.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas og nedtegnes hver tredje måned, jf. pkt. (§10a) 11.5 .

(§10a) 8.2 Særskilt om ungdomsenhetene

(§10a) 8.2.1 Prinsipper for gjennomføring av varetekt og straff i ungdomsenhet

Ungdomsenhetene tilfredsstiller de bygningsmessige og bemanningsmessige krav til fengsler med høyt sikkerhetsnivå, noe som innebærer at enhetene også er egnet til gjennomføring av varetektsfengsling med restriksjoner. Innholdsmessig skal ungdomsenhetene samtidig ivareta de enkelte mindreåriges varierende behov slik at det legges opp til muligheter for et individuelt tilrettelagt opplegg, progresjon under oppholdet i enheten, kontakt med samfunnet utenfor fengselet, herunder hyppige utganger og frigang.

I de tilfeller straffegjennomføringsloven med forskrift og retningslinjer oppstiller ytre rammer som gir rom for skjønn og fleksibilitet, og i tilfeller hvor de alminnelige regler for straffegjennomføring differensierer på bakgrunn av sikkerhetsnivå, skal det i en ungdomsenhet alltid utvises særlig fleksibilitet overfor innsatte. Dette gjelder eksempelvis ved avgjørelser om den mindreåriges kontakt med omverden, permisjoner, frigang mv., jf. pkt. (§10a) 8.8. Denne fleksibiliteten skal utøves uavhengig av formelt og tradisjonelt sikkerhetsnivå, og andre regler som er relatert til dette. Det som er til den mindreåriges beste i det lange løp, skal bare settes til side så langt det foreligger andre tungtveiende hensyn som ellers ikke vil kunne ivaretas på en tilfredsstillende måte, eksempelvis kravet om at straffegjennomføringen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig.

Disse prinsippene innebærer at det innad i ungdomsenhetene skal kunne gjennomføres ulike sikkerhetsnivåer og -opplegg samtidig, noe som krever særlig grundige vurderinger. Innsatte som er underlagt ulike sikkerhetsnivåer kan likevel etter omstendighetene ha fellesskap med hverandre innad i enheten.

Interne overføringer i ungdomsenheten er ikke uttrykkelig regulert i straffegjennomføringsloven eller straffegjennomføringsforskriften. Beslutninger skal formaliseres i enkeltvedtaks form, ettersom opplegget (adgang til besøk, telefon, fellesskap, etc.) er bestemmende for innsattes rettigheter eller plikter, jf. forvaltningsloven § 2.

(§10a) 8.2.2 Målgruppen for ungdomsenhetene

Ungdomsenhetene er i utgangspunktet forbeholdt innsatte inntil 18 år. Etter en konkret vurdering kan imidlertid *fortsatt opphold* på ungdomsenheten vurderes for innsatte inntil 20 år dersom dette er egnet til å ivareta et særlig behov for oppfølging og kapasiteten i enheten tillater det. Det skal legges vekt på om det er lenge siden innsatte fylte 18 år, nærhet i modenhetsnivå til øvrige innsatte, om innsatte har samme beskyttelsesbehovet som personer under 18 år, hvorvidt de mindreårige bør være i fellesskap med den aktuelle innsatte over 18 år, om mindreårige kan bli utsatt for negativ påvirkning, belastende omgangstone eller omgangsform, behovet for å sikre adgang til et meningsfullt fellesskap, mv.

Ungdomsenhetene skal kunne ta imot innsatte av begge kjønn. Dersom det er aktuelt å innsette både mindreårige gutter og jenter i ungdomsenheten samtidig, skal det også i denne sammenheng gjøres grundige vurderinger av om dette vil være i tråd med det enkelte barnets beste, jf. pkt. (§10a) 5. Enkelte innsatte vil ha et særskilt beskyttelsesbehov overfor det motsatte kjønn.

(§10a) 8.3 Mottak og kartlegging av mindreårige i ungdomsenhet og ordinært fengsel

<u>Straffegjennomføringsforskriften § 4-1a. Varetektsinnsatte under 18 år. Informasjon</u>

Varetektsfengsles barn skal kriminalomsorgen straks gi barnet informasjon om fengselet, hva varetektsoppholdet innebærer og bistå barnet med å komme i kontakt med pårørende, advokat, politi eller andre personer av betydning for varetektsoppholdet.

Informasjonen skal være tilpasset barnets individuelle forutsetninger, som alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring. Informasjonen skal gis på en hensynsfull måte. Tilsatte skal så langt som mulig sikre seg at barnet har forstått innholdet og betydningen av opplysningene. Tolk skal benyttes ved behov.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Ved mottak av mindreårige i ungdomsenhet eller i ordinært fengsel skal kriminalomsorgen i løpet av de første timene gjennomføre en innkomstsamtale med den mindreårige. Samtalen skal blant annet omhandle bekreftelse av innsattes personalia og vergeforhold, tolkebehov, informasjon om regler og rutiner, tanker rundt fengselsoppholdet, mv.

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at den kommunale helsetjenesten (fengselshelsetjenesten) og/eller psykologene tilknyttet enheten, kan gjennomføre en samtale med innsatte så snart som mulig, fortrinnsvis innen 24 timer etter innsettelse. Dette for å avklare om det er behov for eventuelle akuttiltak fra de ansvarlige myndigheter.

Innen 24 timer skal innsatte ha fått tildelt en kontaktbetjent/kontaktteam som sammen med den innsatte skal påbegynne arbeidet med etablere en ansvarsgruppe bestående av aktuelle samarbeidspartnere.

Det må foretas en utdypende vurdering av den mindreårige og vedkommendes situasjon. Det skal alltid vurderes om domfelte bør få tilbud om en BRIK-kartlegging. En ansatt ved enheten skal koordinere og dokumentere prosessen. Vurderingen baserer seg på samtaler med den innsatte, innhenting av dokumenter fra offentlige etater som har fulgt opp den innsatte på tidligere tidspunkt, samt utredninger som påbegynnes under oppholdet i fengselet.

Der domfelte er på frifot før straffegjennomføringen, kommer de samme mottaksrutinene til anvendelse, jf. pkt. (§10a) 11.1.3.

(§10a) 8.4 Overføring av mindreårige mellom gjennomføringsformer

(§10a) 8.4.1 Generelt om adgangen til overføring til andre fengselsenheter

Mindreårige som innsettes i fengsel skal som hovedregel innsettes i ungdomsenhet, jf. pkt. (10a) 8.1.1. I enkelte tilfeller vil det imidlertid være nødvendig å overføre innsatte til andre enheter, med eller uten innsattes samtykke, på grunn av sikkerhetsmessige forhold. I så fall kommer strgjfl. § 14 til anvendelse.

Mindreårige innsatte har alminnelig anledning til å søke overføring til annen enhet og straffegjennomføringsform etter reglene i strgjfl. § 14 fjerde ledd og strgjfl. § 15. Det må i så fall legges særlig vekt på hovedregelen om innsettelse i ungdomsenhet, hensynet til barnets beste, samt muligheten for fleksibilitet under oppholdet i ungdomsenheten. Det skal også legges vekt på bakgrunnen for ønsket om overføring til annen enhet og hensiktsmessigheten av en eventuell overføring, jf. pkt. (§10a) 8.1.

(§10a) 8.4.2 Særskilt om overføring til gjennomføring av straff i eget hjem uten elektronisk kontroll

Strgjfl. § 16 første ledd annet punktum

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført.
Kriminalomsorgen skal vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Vurderingsplikten er kontinuerlig. I motsetning til strgjfl. § 16 a kan innsatte under 18 år først overføres til straffegjennomføring etter strgjfl. § 16 første ledd når halvdelen av straffetiden er gjennomført.

Det er tilstrekkelig at vurderingen foretas hver tredje måned etter at halvdelen av straffetiden er gjennomført, jf. pkt. (§10a) 11.5. Det vises i sin helhet til de alminnelige retningslinjene til strgjfl. § 16 første ledd.

(§10a) 8.5 Særregler om besøk til barn i fengsel

Strgjfl. § 31 åttende ledd
Innsatte under 18 år kan motta besøk av nær familie som tar opphold i nær tilknytning til fengslet for inntil tre dager av gangen dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Kriminalomsorgen gir forskrift om gjennomføring av, og økonomiske bidrag til, besøk fra innsattes nære familie.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-28a. Besøk til barn. Kostnadsdekning
Barn kan motta besøk ukentlig eller oftere, og har uansett rett til å motta minst ett besøk i måneden. Kriminalomsorgen avgjør ut fra barnets behov hvor ofte besøk skal innvilges, hvor lenge et besøk skal vare og hvor mange som kan delta på hvert besøk. Barnet kan nektes besøk dersom det anses å være til barnets beste eller dersom sikkerhetsmessige hensyn gjør besøk utilrådelig.
Besøk skal kontrolleres i samsvar med bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 31. Restriksjoner og kontrolltiltak skal ikke være mer inngripende enn nødvendig.
Kriminalomsorgen dekker kostnader for reise innad i Norge og overnatting i tre dager minst én gang i måneden for inntil fire personer fra barnets nære familie. Kostnader for reise og overnatting skal avtales på forhånd med kriminalomsorgen og gjennomføres på den rimeligste eller mest hensiktsmessige måten.
Foreldre, søsken, besteforeldre og fosterforeldre anses som nær familie etter tredje ledd.
Etter en konkret vurdering kan også andre familiemedlemmer eller personer som barnet har særlig tilknytning til omfattes av regelen i tredje ledd.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Det er en forutsetning for å kunne motta besøk i fengsel at besøket er sikkerhetsmessig forsvarlig, jf. strgjfl. § 31 fjerde ledd. Om den mindreårige ønsker besøk av personer som etter kriminalomsorgens vurdering må kunne antas å utøve dårlig innflytelse på vedkommende, vil det kunne være aktuelt å nekte besøk med begrunnelse i hensynet til barnets beste, jf. pkt. (§10a) 5.

Den mindreårige innsatte har rett til å bli hørt i spørsmål om besøk, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling, pkt. (§10a) 4. Det bør innhentes uttalelse fra domfeltes verge før besøk innvilges av kriminalomsorgen, jf. pkt. (§10a) 11.3.

Besøk kan gjennomføres i besøkshus eller besøksleilighet dersom de alminnelige vilkårene for dette er oppfylt. Dersom det er til den mindreåriges beste og sikkerhetsmessig ubetenkelig, kan

pårørende gis adgang til å overnatte i besøkshus eller besøksleilighet sammen med innsatte. Dette gjelder den mindreåriges nærmeste pårørende, besteforeldre, andre familiemedlemmer eller annen omsorgsperson som innsatte har en særlig tilknytning til, sml. Rundskriv KDI 2/2017 - Barn på besøk i fengsel: Besøksavdeling, besøkshus og -leilighet som gjelder pårørende barn.

(§10a) 8.6 Særregler om telefonsamtaler

Straffegjennomføringsforskriften § 3-29 fjerde og femte ledd. Telefonsamtaler

Barn som gjennomfører straff i ungdomsenhet eller fengsel med høyt sikkerhetsnivå, er ikke underlagt tidsbegrensningen i annet ledd. Barn skal ut fra sitt behov ha adgang til å telefonere. De har rett til minst tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet per telefonsamtale. Kapasitetsmessige hensyn kan bare i ekstraordinære tilfeller begrunne at det ikke gis rett til å telefonere mer enn tre ganger i uken.

Utgifter som påløper ved telefonsamtaler skal den innsatte som hovedregel dekke selv av de dagpenger fengselet utbetaler. Nødvendige samtaler med offentlig oppnevnt forsvarer, vedkommende innsattes diplomatiske eller konsulære representant eller innsattes pårørende, kan dekkes av egne midler. I tilfelle hvor innsatte ikke har private midler skal fengselet dekke slike nødvendige utgifter. Fengselet skal på rimeligste måte dekke utgifter til varetektsinnsattes nødvendige samtaler med sin forsvarer. Det kan pålegges å ringe til fast installert telefon.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Den mindreåriges adgang til å benytte telefon reguleres av strgjfl. § 32 og straffegjennomføringsforskriften § 3-29. For mindreårige gjelder ikke den alminnelige tidsbegrensningen for bruk av telefon, herunder skillet mellom bruk av telefon på lavere og høyere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsforskriften § 3-29 annet ledd.

Mindreårige skal ha adgang til å benytte telefon ut ifra sitt behov. Dette innebærer at mindreårige har rett til minimum tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet pr. telefonsamtale, og at kriminalomsorgen bare i ekstraordinære tilfeller vil kunne beslutte at det ikke gis mulighet til telefonsamtale mer enn tre ganger i uken av kapasitetsmessige hensyn.

At mindreårige har «rett» til minst tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet per telefonsamtale, betyr at utgifter som påløper ved disse telefonsamtalene som hovedregel skal dekkes av kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen kan etter en individuell vurdering dekke innsattes telefonkostnader utover dette. Det skal legges vekt på den mindreåriges behov for kontakt med personer som regnes som nær familie etter straffegjennomføringsforskriften § 3-28a fjerde og femte ledd.

Mindreårige innsatte har i tillegg til bruk av telefon adgang til å gjennomføre videosamtaler i tråd med retningslinjene i Rundskriv KDI 3/2017 - Videosamtaler for domfelte og innsatte i fengsel.

(§10a) 8.7 Fellesskap, sysselsetting og aktivitetstilbud

(§10a) 8.7.1 Mindreåriges adgang til fellesskap

Straffegjennomføringsloven § 17 Fellesskap med andre innsatte

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Kriminalomsorgen kan beslutte hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39 og 40 annet ledd bokstav d. Innsatte skal være i enerom om natten hvis ikke helsemessige forhold eller plassmangel er til hinder for det.

Ved ungdomsenhetene skal innsatte på dagtid skal ha adgang til omfattende fellesskap med andre innsatte under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden, så langt det er praktisk mulig Det skal på forhånd være fastsatt ved den enkelte ungdomsenhet når muligheten for fellesskap mellom innsatte skal ta til og når dette skal være avsluttet (alminnelig dagsorden. Det betyr at enheten på forhånd skal fastsette rutiner for når mindreårige skal ha mulighet til å være ute av cella. Regionalt nivå skal orienteres om innlåsingsrutinene og ev. endringer i disse, jf. pkt. (§10a) 6.

(§10a) 8.7.2 Mindreåriges adgang til arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Straffegjennomføringsloven § 18. Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.

Kriminalomsorgen skal *prioritere* mindreårige innsatte med hensyn til aktivitetstilbud.

Aktivitetstilbudet skal i størst mulig grad ses i sammenheng med de behov som avdekkes hos den mindreårige og de tiltak som utarbeides i denne forbindelse. Tildelt aktivitetstilbud og begrunnelsen for dette tilbudet skal journalføres, jf. pkt. (§10a) 11.5 under.

Mindreåriges aktivitetstilbud kan bestå av sysselsetting i form av skole eller jobb, behandling/programvirksomhet, botrening, fysisk aktivitet, regelmessige ansvarsgruppemøter (deltakelse av kontaktbetjent eller -team, eksterne samarbeidspartnere, verge, m. fl.), ungdomsmøte hvor dagtilbudet for kommende uke avklares i dialog med den innsatte, samt hvor det gis tilbakemelding til innsatte på progresjon, mv.

Ved utelukkelse av mindreårige fra fellesskapet gjelder særskilte krav til aktivisering, jf. pkt. (§10a) 8.10.4.

(§10a) 8.8 Mindreåriges utganger fra fengsel

I tråd med prinsippet om at fengselsstraff og forvaring så vidt mulig skal gjennomføres med en gradvis overgang fra fengsel til full frihet, jf. strgjfl. § 3 fjerde ledd, er det i straffegjennomføringsloven lagt inn flere hjemler der innsatte kan tillates utganger fra fengsel og forvaringsanstalt.

Det gjelder ingen særregler for mindreårige om frigang (straffegjennomføringsloven § 20), permisjon (straffegjennomføringsloven § 33), fremstilling § 34, straffavbrudd (straffegjennomføringsloven § 35, prøveløslatelse (§ 42), etc. Kriminalomsorgen skal likevel i disse tilfellene se hen til hva som er til det beste for barnets interesser og trekke dette sentralt inn i beslutningsgrunnlaget, jf. pkt. (§10a) 5. Hva som best tjener barnets interesse er likevel ikke det eneste hensynet som skal vektlegges, og heller ikke alltid det avgjørende hensynet.

(§10a) 8.9 Særskilt om kroppsvisitasjon av mindreårige innsatte

Straffegjennomføringsloven § 28. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Kriminalomsorgen kan undersøke innsatte, deres rom og eiendeler for å forebygge uorden eller straffbar handling. Undersøkelsen kan skje ved bruk av teknisk utstyr eller hund, visitasjon eller ved kroppsvisitasjon.

Straffegjennomføringsloven § 28 gir adgang til rutinemessige undersøkelser av innsattes person for å forebygge uorden eller straffbare handlinger. Slike undersøkelser kan skje ved kroppsvisitasjon. Kroppsvisitasjon innebærer adgang til å kle innsatte naken og til å foreta

manuell undersøkelse på kropp og klær. Det kan ikke foretas undersøkelse av kroppens hulrom etter denne bestemmelse.

Lokalt nivå må utarbeide særskilte rutiner for kroppsvisitasjon av mindreårige som ivaretar hensynet til barnets beste interesser, jf. pkt. (§10a) 5. Regionalt nivå skal påse at disse rutinene er forsvarlige, jf. pkt. 10a.6.

Alle visitasjoner skal føres i Kompis KIA, jf. pkt. (§10a) 11.5.

(§10a) 8.10 Særregler om utelukkelse av mindreårige som forebyggende tiltak

Der fellesskap ikke er mulig som følge av mangel på andre innsatte under 18 år, får strgjfl. § 37 om utelukkelse fra fellesskapet anvendelse, jf. pkt. (§10a) 8.7.1. Foruten reglene her, vises det til de alminnelige retningslinjene til strgjfl. § 37.

(§10a) 8.10.1 Generelt

Straffegjennomføringsloven § 37 andre ledd

For innsatte under 18 år gjelder bestemmelsene i første ledd bokstav b til e tilsvarende, likevel slik at utelukkelse bare kan besluttes dersom det er strengt nødvendig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige.

Straffegjennomføringsforskriften § 3-35 fjerde ledd

Kriminalomsorgen skal i vurderingen av om barn skal utelukkes fra fellesskapet, vurdere hensynet til barnets beste. Det skal innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet, med mindre det av tidsmessige årsaker ikke er mulig.

Vilkårene for utelukkelse fra fellesskapet skjerpes dersom innsatte er mindreårig. Mindreårige kan bare utelukkes etter strgjfl. § 37 første ledd dersom det er «strengt nødvendig». Dette betyr at mindre inngripende tiltak, for eksempel delvis utelukkelse, forgjeves må være forsøkt eller anses åpenbart utilstrekkelig for å oppnå formålet ved utelukkelsen. Mindreårige kan ikke utelukkes etter strgjfl. § 37 første ledd bokstav a) («hindre at innsatte fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte»).

Hensynet til barnets beste skal alltid tas med i vurderingen av hvorvidt utelukkelse fra fellesskapet skal benyttes, jf. pkt. (§10a) 5. De må også innhentes uttalelse fra tverretatlig team, jf. pkt. (§10a) 3. Selv om slik uttalelse innhentes etter at utelukkelsen er blitt effektuert, bør uttalelsen foreligge før enkeltvedtaket om utelukkelse utformes og som sådan inngå i vedtakets begrunnelse.

(§10a) 8.10.2 Særregler om rapportering om utelukkelser til overordnet nivå

Straffegjennomføringsloven § 37 femte og sjette ledd

Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket. Dersom utelukkelsen overstiger 3 dager, skal saken oversendes regionalt nivå til ny vurdering. Dersom utelukkelsen overstiger 5 dager, skal det sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet overstiger 30 dager, skal tiltaket meldes til regionalt nivå. Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet av en innsatt under 18 år overstiger 7 dager, skal Kriminalomsorgsdirektoratet ta stilling til om den innsatte fortsatt skal utelukkes. Melding skal deretter gis til direktoratet med 7 dagers mellomrom

Særreglene for utelukkelse av mindreårige inneholder svært korte frister for rapportering til regionalt nivå og KDI. Hel utelukkelse, altså at den mindreårige overhodet ikke har noe fellesskap med andre innsatte i løpet av dagen, skal meldes omgående til regionalt nivå, og KDI etter 5 dager. Regionalt nivå treffer vedtak om utelukkelse etter 3 dager når særlige grunner gjør slik utelukkelse påkrevet, og hver tredje dag etter dette.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet av innsatt under 18 år overstiger 7 dager, følger det av § 37 sjette ledd at opprettholdelse av tiltaket må besluttes av KDI. KDI legger til grunn at dette er en inkurie fra lovgivers side, men er like fullt innstilt på at bestemmelsen skal overholdes som sådan. Lokalt nivå utarbeider innstilling og forelegger saken for regionalt nivå som utarbeider regionens innstilling og oversender saken til KDI. Dersom KDI beslutter at den delvise utelukkelsen skal opprettholdes, skal ny melding om utviklingen og de vurderinger som er foretatt rundt den mindreårige sendes regionalt nivå og KDI hver syvende dag.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.10.3 Særregler om tilsyn med mindreårige ved utelukkelse

Straffegjennomføringsloven § 37 syvende ledd
Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn.

Innsatte under 18 år som utelukkes fra fellesskapet skal ha *kontinuerlig* tilsyn. «Kontinuerlig» tilsyn innebærer i denne forbindelse at minst én av de ansatte ved fengselet alltid skal være i nærheten. Dette kan gjennomføres ved at ansatte oppholder seg i samme rom som den utelukkede, i et naborom eller lignende. Det sentrale er at den utelukkede skal kunne kontakte personalet til enhver tid og at ansatte kan respondere umiddelbart. Ved vurderingen av hvordan tilsynet skal gjennomføres bør det tas hensyn til den innsattes individuelle ønsker og behov, jf. pkt. (§10a) 4. Mindreårige innsatte skal som hovedregel ha tilsyn ved *påsyn* fra tilsatte fire ganger i timen.

(§10a) 8.10.4 Særregler om kompenserende tiltak ved utelukkelse

Straffegjennomføringsforskriften § 3-35 tredje ledd
Kriminalomsorgen skal sørge for at barn som utelukkes fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37, får utvidet adgang til lufting, samvær med tilsatte, utvidet adgang til besøk fra venner og familie, utvidet adgang til fysisk aktivitet og andre tiltak som kan forebygge skadevirkninger av å bli utelukket fra fellesskapet.

Utelukkelse av mindreårige skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig. Mangelen på fellesskap skal derfor alltid vurderes kompensert med utvidet adgang til lufting, samvær med ansatte, utvidet adgang til besøk fra venner og familie, utvidet adgang til fysisk aktivitet og andre tiltak som kan forebygge skadevirkninger av å bli utelukket fra fellesskapet. Jo lenger en utelukkelse varer, desto strengere krav stilles til tiltak og aktivitet for å motvirke eventuelle skadevirkninger.

(§10a) 8.10.5 Særregler om utelukkelse på grunn av bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, samt ved eget ønske

Strgjfl. § 37 tiende ledd første til sjette punktum
Kriminalomsorgen kan beslutte at innsatte under 18 år skal utelukkes helt eller delvis dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det strengt

nødvendig, eller dersom innsatte selv ønsker det og det anses strengt nødvendig. Mindre inngripende tiltak må forgjeves ha vært forsøkt eller være åpenbart utilstrekkelige. Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Slik utelukkelse kan opprettholdes i inntil 2 døgn. Regionalt nivå kan forlenge utelukkelsen med inntil 2 døgn dersom særlige grunner gjør det påkrevet. I så fall skal det samtidig sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Strgjfl. § 37 tiende ledd presiserer at mindreårige bare unntaksvis kan utelukkes helt eller delvis fra fellesskapet på grunn av bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, jf. «strengt nødvendig». Dette betyr at terskelen for slik utelukkelse heves når det gjelder innsatte under 18 år, sammenliknet med voksne innsatte. Situasjonen må være akutt og prekær ved at årsaken til utelukkelsen skyldes uforutsette begivenheter som ikke på forhånd kunne ha vært avverget.

Det samme strenge utgangspunktet om streng nødvendighet gjelder også utelukkelse etter ønske fra den mindreårige. Den mindreåriges eget ønske om utelukkelse skal imidlertid tillegges vekt i overensstemmelse med alder, utvikling og omstendighetene for øvrig, jf. (§10a) 4.

Etter strgjfl. § 37 tiende ledd tredje til sjette punktum gjelder særlig strenge regler for melding til overordnet nivå. Beslutning om utelukkelse på grunn av akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold, samt etter eget ønske, skal umiddelbart meldes til regionalt nivå. Lokalt nivå kan opprettholde utelukkelse på dette grunnlaget i inntil 2 døgn.

Regionalt nivå kan deretter forlenge utelukkelsen med 2 døgn om særlige grunner gjør det påkrevet. Utelukkelse på dette grunnlaget skal altså ikke overstige 4 døgn. Dersom regionalt nivå forlenger utelukkelsen utover 2 døgn skal KDI gis melding om opprettholdelse av tiltaket.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.10.6 Kollektiv utelukkelse etter strgjfl. § 37 åttende ledd

Kollektiv utelukkelse etter strgjfl. § 37 åttende ledd tillates ikke overfor innsatte under 18 år, jf. strgjfl. § 37 åttende ledd nytt siste punktums ordlyd «[f]or innsatte under 18 år gjelder tiende ledd». Dette henger sammen med at innsatte under 18 år ikke skal utelukkes som følge av at et ubestemt antall innsatte har begått handlinger som nevnt i første ledd. Kriminalomsorgen må derfor treffe individuelt begrunnede vedtak overfor innsatte under 18 år, der det ellers ville vært aktuelt å treffe vedtak om kollektiv utelukkelse (fangeopprør eller lignende).

(§10a) 8.11 Særregler bruk av tvangsmidler overfor mindreårige

(§10a) 8.11.1 Tvangsmidler må være tvingende nødvendig

Strgjfl. § 38 fjerde ledd

For innsatte under 18 år kan tvangsmidler bare benyttes dersom det er tvingende nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Uttalelse fra lege skal så vidt mulig innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om det skal besluttes bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng. Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

For at sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal kunne benyttes overfor innsatte under 18 år, må det være tvingende nødvendig. Vilkåret innebærer at det skal vesentlig mer til for å kunne benytte de mest inngripende tvangsmidlene overfor mindreårige enn overfor voksne.

Tvangsmiddelet skal bare benyttes som en siste utvei for å oppnå de formål som er nevnt i § 38 første ledd.

(§10a) 8.11.2 Rapporteringsrutiner ved bruk av sikkerhetsseng

Strgjfl. § 38 femte ledd fjerde og femte punktum

For innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetsseng omgående meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetsseng overstiger 24 timer.

Lokalt nivå treffer vedtak om bruk av sikkerhetsseng, jf. strgjfl. § 38, jf. strgjfl. § 6. Regionalt nivå skal umiddelbart gis melding om tiltaket og vurdere om bruken av sikkerhetsseng skal opprettholdes. Dette betyr at både lokalt og regionalt nivå skal utforme et enkeltvedtak samme dag, og på ny hver 24. time etter at tiltaket er påstartet. Det skal vurderes om lempeligere tiltak kan benyttes eller om den mindreårige skal overføres til sykehus etter strgjfl. § 13. Tiltaket skal meldes til KDI når bruk av sikkerhetsseng overstiger 24 timer.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.11.3 Rapporteringsrutiner ved bruk av sikkerhetscelle

Strgjfl. § 38 sjette ledd tredje og fjerde punktum

For innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetscelle som overstiger 24 timer, meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetscelle overstiger 3 døgn.

Lokalt nivå treffer vedtak om bruk av sikkerhetscelle, jf. strgjfl. § 38, jf. strgjfl. § 6. Vedtak om bruk av sikkerhetscelle utover 24 timer treffes av regionalt nivå. Det må vurderes om lempeligere tiltak kan benyttes eller om mindreårige skal overføres til sykehus etter strgjfl. § 13. Tiltaket skal meldes av regionalt nivå til KDI når bruk av sikkerhetscelle overstiger tre døgn.

Se vedlagte skjematiske fremstilling.

(§10a) 8.11.4 Særregler om tilsyn med mindreårige ved utelukkelse

Straffegjennomføringsloven § 38 fjerde ledd fjerde punktum

Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn.

Det er de samme minstekrav som gjelder for tilsyn av mindreårige ved bruk av ordinær utelukkelse som gjelder ved bruk av tvangsmidler, jf. pkt. (§10a) 8.7.3.

Avkledning av mindreårige ved effektuering av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng, skal bare skje etter en individuell vurdering (eksempelvis for å hindre innsatte i å skade seg selv), jf. pkt. (§10a) 8.9. Eventuell avkledning skal i alle tilfeller undergis en fortløpende vurdering, og det bør være to tilsatte til stede, fortrinnsvis av samme kjønn som den innsatte.

(§10a) 8.12 Forbud mot bruk av umiddelbar utelukkelse overfor mindreårige

Strgjfl. § 39 annet punktum

Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet kan ikke benyttes på innsatte under 18 år.

Tiltak etter strgjfl. § 39 har dels preg av være et forebyggende tiltak, men også et straffende tiltak. Det er derfor ikke adgang til å benytte slik utelukkelse overfor mindreårige. Eventuell utelukkelse av mindreårige må begrunnes i strgjfl. § 37 som et rent forebyggende tiltak.

(§10a) 8.13Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner overfor mindreårige innsatte.

Straffegjennomføringsloven inneholder ikke særregler om bruk av reaksjon på brudd overfor mindreårige. Kriminalomsorgen må ved ileggelse av disiplinærreaksjoner likevel ta i betraktning at mindreårige ikke alltid handler ut fra samme rasjonelle overveielser som voksne. Hvilken reaksjon mindreårige skal møtes med, eller om den mindreårige i det hele tatt skal møtes med en reaksjon, må avgjøres ut ifra en konkret vurdering, der hensynet til barnets beste interesser inngår som en del av vurderingen, jf. pkt. (§10a) 5.

(§10a) 9 Forberedelse av overføring til elektronisk kontroll eller løslatelse av mindreårige fra fengselsstraff

Strgjfl. § 41. Forberedelse til løslatelse

Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse. Dette gjelder så langt mulig også overfor innsatte som gjennomfører kortere fengselsstraff. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller privatpersoner som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring eller andre tiltak som kan bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse.

Strgjfl. § 41 pålegger kriminalomsorgen en plikt til å forberede løslatelsen i god tid og til å bidra til at forholdene legges best mulig til rette. Det må tas kontakt med offentlige myndigheter eller andre som kan yte bistand for å oppnå ordnede forhold slik at mindreårige kan stå best mulig «rustet» til å klare en kriminalitetsfri tilværelse. Tilsvarende prinsipp må gjelde for overgang til elektronisk kontroll. Barnevernet må involveres der innsatte har behov for dette, jf. pkt. (§10a) 11.6.

Ved løslatelse av mindreårige innsatte gjelder en skjerpet forpliktelse til å forberede tiden etter løslatelse. Det tverretatlige teamet må involveres. Tilsvarende gjelder ved overgang til elektronisk kontroll, jf. pkt. (§10a) 8.1.4.

Dersom prøveløslatelse anses utilrådelig, skal det alltid vurderes om straffegjennomføring med elektronisk kontroll, jf. strgjfl. § 16 annet ledd, er et tiltak som enten gjør løslatelse tilrådelig på sikt eller fremstår som den beste sikkerhetsmessige løsningen frem mot endt tid. Denne vurderingsplikten gjelder kontinuerlig, jf. pkt. (§10a) 8.1.4.

Dersom det ikke foreligger tilstrekkelig betryggende rammer i hjemmet ved løslatelsen av innsatte under 18 år, skal saken meldes til barnevernsvakten, jf. barnevernloven § 6-4.

(§10a) 10 Løslatelse fra varetekt

Innsatte mindreårige vil kunne løslates direkte fra varetektsfengsling, fordi vedkommende ikke idømmes straff, en ubetinget fengselsstraff som anses utholdt, samfunnsstraff, ungdomsstraff

eller lignende. De samme forpliktelsene som påligger kriminalomsorgen overfor domfelte innsatte ved forberedelse til løslatelse, gjelder også overfor denne gruppen innsatte.

(§10a) 11 Annet

(§10a) 11.1 Særregler om innkalling og utsettelse av straffegjennomføring

(§10a) 11.1.1 Generelt

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff av 1. april 2010 inneholder bestemmelser om å innkalle domfelte på frifot til gjennomføring av ubetinget fengselsstraff og bestemmelser om behandlingen av søknader om soningsutsettelse. Særregler om innkalling og utsettelse overfor mindreårige ble tatt inn i forskriften oktober 2015 og gjengis her i *kursiv* med retningslinjer.

(§10a) 11.1.2 Beslutningsmyndighet

Regionalt nivå har avgjørelsesmyndigheten i alle saker om innsettelse i fengsel og overgangsbolig, jf. strgjfl. § 11 og § 6 andre ledd. I praksis delegeres denne kompetansen ved at fullbyrdingsordre fordeles på enhetene ettersom disse mottas av kriminalomsorgen. Strgjfl. § 6 andre ledd forutsetter imidlertid at regionadministrasjonene tar et særskilt ansvar for mindreårige innsattes og domfeltes straffegjennomføring, jf. pkt. (§10a) 6. Regionadministrasjonen må derfor vurdere i hver enkelt sak om det skal overlates til lokalt nivå å stå for innkallingen av domfelte, og i alle fall sørge for at eventuell delegering av ansvar for innkalling av mindreårige til straffegjennomføring ivaretar de krav som fremgår av retningslinjene her.

Regionalt nivå skal ved mottak av dom på ubetinget fengsel overfor mindreårige sørge for at det alltid vurderes om straffen kan gjennomføres helt eller delvis med elektronisk kontroll, jf. pkt. pkt. (§10a) 8.1.4. Dersom det åpenbart ikke vil være nødvendig, kan regionkontoret unnlate å innhente egnethetsvurdering for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

(§10a) 11.1.3 Krav om at innkallingen tilpasses domfeltes individuelle forutsetninger

<u>Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 fjerde ledd</u>

Er domfelte under 18 år skal det sammen med innkallingen gis informasjon om fengselet eller friomsorgskontoret som den domfelte er innkalt til. Det skal også gis generell informasjon om straffegjennomføringen. Informasjonen skal være tilpasset mottakerens individuelle forutsetninger, som alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 pålegger kriminalomsorgen å ivareta den mindreåriges særlige behov for informasjon ved innkalling til straffegjennomføring. Formålet med bestemmelsen er at den mindreårige skal gis informasjon om straffegjennomføringen i god tid forut for oppstart, jf. kravet om at domfelte under 18 år skal tildeles plass så snart som mulig, og senest innen 60 dager etter at kriminalomsorgen har mottatt fullbyrdingsordre.

Regionalt nivå må sørge for at innkallingen av domfelte tilpasses domfeltes og dennes verges individuelle forutsetninger, herunder alder, kultur- og språkforståelse, modenhet og erfaring. Innkallingen kan etter omstendighetene skje muntlig ved en utfyllende samtale med den mindreårige og dennes pårørende.

Opplysninger fra personundersøkelsen av den mindreårige (PUM) vil kunne danne grunnlag for hvilken informasjon som tas med i innkallingen eller om informasjonen om straffegjennomføringen skal gis muntlig, jf. strgjfl. § 10 femte ledd. Det samme gjelder dersom det er utført en egnethetsvurdering for elektronisk kontroll.

Dersom den mindreårige settes direkte inn i fengsel eller ungdomsenhet etter pågripelse, må enheten sørge for at informasjon som nevnt i forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2 fjerde ledd gis til domfelte og ev. også verge umiddelbart etter mottak i enheten, jf. pkt. (§10a) 8.3.

(§10a) 11.1.4 Frister for innkalling

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 3 andre og tredje ledd

Dato for fremmøte til straffefullbyrding skal ikke settes mindre enn tre uker fra innkallingen antas å være kommet frem til domfelte. Normalt skal fullbyrdingen påbegynnes innen 60 dager etter at kriminalomsorgen mottok fullbyrdingsordre.

Domfelte som er under 23 år skal prioriteres ved tildeling av plass til fullbyrdelse.

Er domfelte under 18 år skal tildeling av plass skje så snart som mulig, og senest innen 60 dager etter at kriminalomsorgen har mottatt fullbyrdingsordre.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

(§10a) 11.1.5 Særregler for utsettelse av straffegjennomføringen

Forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 7 fjerde ledd

Dersom domfelte er under 18 år skal det ved vurderingen av søknad om utsettelse legges vekt på hensynet til barnets beste.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1234.

Dersom mindreårige søker om utsettelse av straffegjennomføringen skal det fremgå av vedtaket at hensynet til barnets beste har vært et grunnleggende hensyn og hvilken vekt hensynet til barnets beste er tillagt, jf. pkt. 10a.5 og straffegjennomføringsforskriften§ 3-1b annet punktum.

(§10a) 11.2 Bruk av tolk

Om bruk av tolk vises det til kriminalomsorgens regler om bruk av tolk og oversetting. Tolk skal benyttes ved alltid benyttes ved behov under mottak og kartlegging av mindreårige, jf. pkt. (10a) 8.3.

(§10a) 11.3Involvering av verge

Straffegjennomføringsforskriften § 3-1b andre ledd. Verge

Når barn varetektsfengsles eller skal gjennomføre straff, skal det registreres hvem som er verge for vedkommende, jf. vergemålsloven § 16, § 25, § 27, og utlendingsloven kapittel 11 A. Vergen skal informeres om alle handlinger og avgjørelser som er av betydning for den mindreårige.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

Den mindreårige skal selv, i tillegg til vergen, involveres i samsvar med særreglene i forvaltningsloven (fvl.) § 11d første ledd andre punktum (muntlige konferanser med mindreårige), § 16 (forhåndsvarsling av mindreårige), § 17 første ledd andre punktum og fjerde ledd (utrednings- og informasjonsplikt), § 18 første ledd (partsinnsyn) og § 27 første ledd (underretning om vedtaket til mindreårige).

Det er som hovedregel den som har foreldreansvaret for mindreårige som er vedkommendes verge, jf. vergemålsloven § 16. Hvis den mindreårige har to verger, skal disse normalt handle i fellesskap, jf. vergemålsloven § 18. Dette innebærer at kriminalomsorgen må forholde seg til begge verger og den mindreårige på lik linje, ved at vergene forhåndsvarsles og underrettes om vedtak, har adgang til å påklage vedtak, mv.

Hvis den mindreårige er uten fungerende verge, skal fylkesmannen oppnevne en ny eller midlertidig verge, jf. vergemålsloven § 27. Dette vil for eksempel være tilfellet for enslige mindreårige asylsøkere, eller når verge med foreldreansvaret er ute av stand til å ivareta den mindreåriges interesser på grunn av sykdom, sinnslidelse eller inhabilitet, jf. vergemålsloven § 34.

Ved behov for å innhente informasjon om hvem som er den mindreåriges verge kan kriminalomsorgen anmode politiet om utlevering av personaliarapporten av den mindreårige, jf. påtaleinstruksen § 8-15. Personaliarapporten vil ofte inneholde foreldrenes navn, mindreåriges statsborgerskap, skolegang, foreldrenes bosted mv. Dersom foreldrene ikke bor sammen, vil personaliarapporten også opplyse om hvem som har foreldreansvaret. Etter omstendighetene skal rapporten også gi opplysning om mistenktes personlige forhold, særlig i hjem og skole, og om det har vært truffet tiltak overfor den mindreårige med hjemmel i barnevernloven.

(§10a) 11.4 Informasjonsutveksling med andre etater

Hovedregelen og utgangspunktet er at kriminalomsorgen har taushetsplikt ved kontakt med andre offentlige myndigheter og etater. Unntak gjelder dersom den opplysningene gjelder samtykker til at informasjonen videreformidles eller ved hjemmel i lov. I den grad det er behov for det, skal kriminalomsorgen og andre offentlige myndigheter utveksle informasjon innenfor rammene av enten samtykke eller relevant lovhjemmel. Det vises i den forbindelse til unntak fra taushetsplikten, jf. forvaltningsloven §§ 13 og 13 a, strgjfl. § 7a og barnevernloven § 6-4, samt rundskriv KDI 10/2015 - Rutiner og regler for informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten.

(§10a) 11.5Nedtegning av opplysninger med betydning for straffegjennomføringen

Opplysninger som har betydning for straffegjennomføringen, skal nedtegnes av kriminalomsorgen på hensiktsmessig måte. Formålet er å beskrive gjennomføringen av straffen, slik at man har en skriftlig oversikt over fremdrift i hendelser og beslutninger, eksempelvis visitasjoner av innsatte, vurderingen av overføring til elektronisk kontroll, straffegjennomføring i hjemmet, mv. Med nedtegning, nedskriving og protokollering menes også elektronisk nedtegning i Kompis KIF eller KIA, jf. fvl. § 11 første ledd bokstav h.

Det vises til G-rundskriv 2000 nr. 111 (Om journalføring og Registrering i Kompis kia) og G-rundskriv 1999 nr. 61 (Om journalføring og registrering i kompis kif).

(§10a) 11.6 Barnevernets oppfølging av mindreårige i fengsel

Barnevernloven § 3-5 annet ledd første og andre punktum

Når barn under 18 år sitter i varetekt eller gjennomfører fengselsstraff, skal barneverntjenesten holde jevnlig kontakt med kriminalomsorgen og barnet. Barneverntjenesten skal delta i planleggingen og tilretteleggelsen av tiltak etter endt opphold.

Barnevernloven § 3-5 annet ledd forplikter den kommunale barneverntjenesten til å holde jevnlig kontakt med kriminalomsorgen og barnet når barn under 18 sitter i varetekt eller gjennomfører fengselsstraff. Dette innebærer blant annet at barneverntjenesten må informere kriminalomsorgen om aktuelle tiltak den rår over.

Dersom barneverntjenesten allerede ikke er blitt orientert om fengslingen, må kriminalomsorgen informere den aktuelle barneverntjenesten om at den mindreårige er fengslet slik at barneverntjenesten kan overholde sine forpliktelser etter bestemmelsen. Barneverntjenesten skal delta i planlegging og tilrettelegging av tiltak etter endt opphold i fengsel, samt kartlegge og vurdere hvilke tiltak som vil kunne være aktuelle å tilby, jf. Prop.106 L (2012-2013), s. 210 Kriminalomsorgen må legge til rette for barneverntjenestens bidrag, jf. strgjfl. § 4.

Oppfølgingsansvaret innebærer ikke at barneverntjenesten overtar kriminalomsorgens ansvar, men at barneverntjenesten skal etablere kontakt med mindreårige som kan trenge hjelp og tiltak etter endt opphold i fengsel.

All ungdom som oppholder seg i fengsel skal kunne motta tiltak etter barnevernloven ved løslatelse. For de som fyller 18 år under fengselsoppholdet, skal barneverntjenesten tilby ettervernstiltak, jf. barnevernloven § 1-3, uavhengig av om de har hatt tiltak fra barnevernet tidligere.

Har et barn som pågripes allerede tiltak fra barnevernet, er det barneverntjenesten i den kommune som har iverksatt barneverntiltaket, som har ansvaret for å delta i fengslingsmøter og følge opp ungdommen under fengselsoppholdet. For ungdom som ikke hadde tiltak fra barneverntjenesten før pågripelse, er det barneverntjenesten i pågripelseskommunen som har ansvaret, jfr. barnevernloven § 8-1. Ungdommen kan i visse tilfeller ha sterk tilhørighet til en annen kommune enn pågripelseskommunen. Om ikke pågripelseskommunen har inngått en avtale om å overføre den enkelte sak med den kommune som barnet har tilknytning til, vil forpliktelsene etter barnevernloven § 3-5 fortsatt påligge pågripelseskommunen.

VEDLEGG

Skjematisk fremstilling av avgjørelsesmyndighet og meldeplikt
På bakgrunn av kompliserte rutiner for melding om hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i strgjfl. § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39, har KDI og KRUS utarbeidet et skjema med oversikt over lovens krav. Tegnet < betyr «mer enn» og tegnet > betyr «mindre enn».

	Avgjørelsesmyndighet			**Meldeplikt**	
Lovbestemmelse	Lokalt nivå	Regionalt nivå	Direktoratet	Regionalt nivå	Direktoratet
Strgjfl § 37 første ledd (hel utelukkelse for å forbygge uønsket atferd)	> 3 dager	< 3 dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 5 dager og deretter hver femte dag
Strgjfl § 37 tiende ledd (Bygnings- og bemanningsmessige grunner og eget ønske)	> 2 dager	< 2dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 2 døgn og deretter annenhver dag
Strgjfl § 37 første ledd (delvis utelukkelse for å forbygge uønsket atferd)	> 7 dager	Innstilling til direktoratet	< 7 dager	Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 7 dager og deretter hver syvende dag
Strgjfl § 38 (sikkerhetscelle)	> 24 timer	< 24 timer		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 3 døgn og deretter hvert tredje døgn
Strgjfl § 38 (sikkerhetsseng)	Kan besluttes av lokalt nivå, men må omgående oversendes regionalt nivå for ny beslutning og så hver 24. time	Omgående og så hver 24. time		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	< 24 timer og deretter hvert døgn
Strgjfl § 29 andre ledd (enerom med spesialtoalett)	> 3dager	< 3dager		Omgående, jfr. § 6 tredje ledd	

Innsettelse i fengsel

Strgjfl. § 11. ***Innsettelse i fengsel og overgangsbolig***

Kriminalomsorgen skal sette domfelte direkte inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå hvis ikke annet er bestemt med hjemmel i denne loven. Domfelte bør så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig settes inn i nærheten av hjemstedet.

Dersom spesielle sikkerhetsmessige grunner gjør det påkrevet, kan domfelte settes inn i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter § 10 annet ledd.

Domfelte med særlige behov, herunder personer som er idømt forvaring, bør settes inn i avdeling tilrettelagt for dette etter § 10 annet ledd.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 2 år. Slik innsettelse skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen. I særlige tilfeller kan domfelte settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i overgangsbolig dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 1 år. Fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere å innsette domfelte under 18 år i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 14 juni 2013 nr. 44. 21 juni 2019 nr. 48 (ikr. 1 okt 2020 iflg. res. 21 sep 2020 nr. 1788).

Forskriften § 3-4. Innsettelse i fengsel

Domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre og som ellers fyller vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, kan likevel settes inn i fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom dette er nødvendig som følge av bygnings- eller bemanningsmessige forhold eller plassmangel.

Selv om hensynet til sikkerheten ikke er til hinder for det, skal innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå ikke besluttes dersom allmennpreventive hensyn eller hensynet til den alminnelige rettsoppfatning taler mot det.

Domfelte skal ved innsettelsen gjøres kjent med adgangen til å søke om overføring til straffegjennomføring i hjemlandet etter den europeiske konvensjonen av 21. mars 1983 nr. 1 om overføring av domfelte, jf. lov om overføring av domfelte av 20. juli 1991 nr. 67, eller adgangen til overføring til et av de nordiske land i medhold av lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff m.v. av 15. november 1963.

Barn som skal innsettes i fengsel, enten i varetekt eller til straffegjennomføring, skal innsettes i ungdomsenhet, med mindre barnets behov blir bedre ivaretatt i en annen fengselsavdeling og slik plassering er til barnets beste. Dersom det vurderes innsettelse i annen fengselsavdeling, skal det innhentes en uttalelse fra det tverretatlige teamet ved en ungdomsenhet.

Ved ekstraordinære omstendigheter, der innsettelse i ungdomsenhet ikke er mulig, kan barnet unntaksvis innsettes i annen fengselsavdeling. Kriminalomsorgen skal i slike tilfeller så snart som mulig innrette fengselsavdelingen i tråd med barnets behov og rettigheter.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

11.1 Innsettelse i fengsel

11.1.1 Generelt om valg av fengsel

Valg av fengsel treffes på grunnlag av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det skal tas utgangspunkt i hvilket sikkerhetsregime som anses nødvendig ut fra det straffbare forholds objektive grovhet, straffetidens lengde, tidligere kriminalitet, kjennskap til domfelte fra tidligere fengselsopphold, og øvrige opplysninger i saken. Ved behov kan politiet og friomsorgen anmodes om informasjon som kan bidra til sakens opplysning.

I den grad direktør på regionalt nivå har kjennskap til det, skal også domfeltes behov for tiltak, som opplæring, arbeids- eller fritidstilbud, programvirksomhet mv. tas i betraktning. Det skal også tas hensyn til forhold som fysisk og psykisk helsetilstand og eventuelt behov for behandling. Om mulig bør det ses hen til domfeltes eget ønske.

Domfelte med lange fengselsstraffer bør normalt plasseres i fengsel som innholdsmessig er tilrettelagt for gjennomføring av lengre fengselsstraffer. Det bør legges vekt på å begrense skadevirkningene for de helt unge og for øvrig å oppnå en hensiktsmessig gruppering av de domfelte. Det bør også legges vekt på å utnytte fengslenes kapasitet.

Dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig, bør domfelte så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig, settes inn i fengsel i nærheten av hjemstedet. Det skal særlig ses hen til om hensynet til barn tilsier en slik plassering. Behovet for nærhet til hjemstedet bør likevel vurderes opp mot andre hensyn, for eksempel hensynet til domfeltes behov for rehabilitering, helsetilstand eller andre grunner. Tilsvarende kan plassmangel tilsi at domfelte settes inn i fengsel lengre borte fra hjemstedet eller i en annen region.

11.1.2 Innsettelse i fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner skal som hovedregel påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 10 bokstav a).

11.1.3 Innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direktør på regionalt nivå plikter å vurdere om domfelte i frihet som er idømt straff av fengsel i 2 år eller mindre kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. jf. straffegjennomføringsloven § 10 bokstav b.

Det skal i hvert enkelt tilfelle foretas en konkret vurdering av om domfelte vil klare å gjennomføre straffen uten å begå ny kriminalitet, unndra seg straffegjennomføringen eller på annen måte bryte de regler som gjelder for opphold i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. retningslinjer for skjønnsutøvelsen nedenfor.

Det skal også legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå vil virke støtende på den alminnelige rettsoppfatning. Er domfelte dømt for særlig alvorlig kriminalitet kan dette tilsi at straffegjennomføringen påbegynnes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå selv om dette ikke er nødvendig av sikkerhetsmessige grunner. Det bør ved avgjørelsen legges vekt på hensynet til fornærmede og lokale forhold for øvrig.

Dersom det på grunn av plassmangel mv. er aktuelt å plassere domfelte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå til tross for at vilkårene for direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er oppfylt, skal alternative løsninger først vurderes, for eksempel direkte

innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå i en annen region. For øvrig vises til bestemmelsene ovenfor om valg av fengsel.

11.1.4 Retningslinjer for skjønnsutøvelsen

Ved vurderingen av om plassering i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er sikkerhetsmessig forsvarlig eller om domfelte vil klare å tilpasse seg et slikt opphold, bør det blant annet legges vekt på følgende momenter (oppregningen er ikke uttømmende)

- tidligere domfellelser - antall tidligere domfellelser og hvor alvorlig kriminalitet som er begått tidligere
- adferd under tidligere fengselsopphold og om det dreier seg om alvorlige regelbrudd, som rømning eller unnvikelse, straffbare handlinger, for eksempel vold, innsmugling eller omsetning av narkotika, andre rusmidler eller dopingmidler, innsmugling av gjenstander som kan benyttes til å begå straffbare handlinger mv.
- nye straffbare forhold – domfelte er under etterforskning for nye straffbare forhold eller har fått en ny dom som ennå ikke er rettskraftig
- unnlatelse av å møte til straffegjennomføring
- bruk av rusmidler - bør tas i betraktning ved vurderingen av om domfelte er i stand til å overholde vilkårene for gjennomføring av straff i fengsel med lavere sikkerhetsnivå
- helsemessige- og andre velferdsgrunner kan tillegges vekt dersom sikkerhetsmessige grunner ikke er til hinder for innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Det vises for øvrig til retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

I enkelte avdelinger eller fengsler er deltakelse i tiltak som for eksempel programmer en forutsetning for inntak, jf. straffegjennomføringsloven § 18 med tilhørende retningslinjer. Dersom innsettelse i slike avdelinger eller fengsler er aktuelt, skal domfelte orienteres om innholdet i opplegget før innsettelse besluttes.

11.1.5 Domfelte som er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år – unntaksvis adgang til direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå når domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn 2 år krever særlige og vektige grunner. Blant annet skal det legges vekt på om rehabiliteringshensyn gjør seg særlig sterkt gjeldende for unge domfelte, for eksempel hvor vedkommende før innsettelse har påbegynt et rehabiliteringstiltak som det vil være uheldig å avbryte. Tilsvarende gjelder når vektige velferdsgrunner foreligger, således når domfeltes barn har et ekstraordinært behov for kontakt eller hvor straffegjennomføring i fengsel med høyt sikkerhetsnivå vanskeliggjøres på grunn av domfeltes fysiske eller psykiske helsetilstand.

Når domfelte er idømt fengselsstraff på 2 år eller mer, skal det i særlig grad legges vekt på om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå er forsvarlig ut fra hensynet til allmennprevensjonen og den alminnelige rettsoppfatning.

11.2 Mottakelse og registrering

11.2.1 Tidspunktet for innsettelse

Innsettelse skal som regel skje om hverdagen i tiden fra kl 08.00 til 17.00, men kan om nødvendig også skje utenom denne tid.

Innsettelse etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet
Skal domfelte settes inn etter pålegg fra politiet eller ordre fra annen myndighet, skal fengselet på forhånd få oversendt i original eller bekreftet avskrift

a) den dom eller de dommer, eventuelt forelegg, som skal gjennomføres
b) fullbyrdelsesordre fra vedkommende myndighet
c) den administrative beslutning som er truffet vedrørende innsettelsen

Også sakens øvrige dokumenter skal, så vidt mulig, forelegges for fengselet før innsettelsen.

Dersom domfelte ikke møter, skal fengselet straks melde fra til vedkommende myndighet.

Personer som møter beruset, kan nektes mottatt. De skal i så fall overgis til politiet.

11.2.2 Fremstilling til innsettelse

Senest ved fremstillingen skal vedkommende fengsel få forelagt de dokumenter som er omhandlet i avsnittet ovenfor.

Finner leder av fengsel at domfelte kan mottas, gis transportføreren skriftlig bekreftelse på at vedkommende er mottatt til straffegjennomføring. Det skal også gis kvittering for de eiendeler som domfelte hadde med seg og for de dokumenter som fengselet har mottatt.

11.2.3 Fremstilling til varetektsfengsling

Ved fremstilling til varetektsfengsling, skal det legges fram skriftlig innsettelsesordre fra retten, påtalemyndigheten eller annen myndighet. Eventuelt skal den polititjenestemann som fremstiller vedkommende, gi en skriftlig innsettelsesbegjæring.

11.2.4 Kontroll med grunnlaget for innsettelsen

I fengsel innsettes personer som skal gjennomføre straff av fengsel, hefte eller arrest i henhold til militær straffelov. Det samme gjelder personer som skal gjennomføre forvaring eller strafferettslige særreaksjoner. I fengsel innsettes også personer som er pågrepet eller fengslet siktet for en straffbar handling eller som av andre grunner skal holdes i fengslig forvaring, for eksempel i medhold av utlendingsloven, utleveringsloven og konkursloven, jf. kapittel 4 i retningslinjene. Det gis ikke adgang til frivillig innsettelse i studieøyemed eller lignende.

Fengselet skal før mottagelsen kontrollere at grunnlaget for innsettelse er i orden, og at innsettelse kan skje i medhold av retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11.

Det skal kontrolleres at det foreligger fullbyrdelsesordre fra rett myndighet og at den person som skal settes inn, er identisk med domfelte.

Gyldig legitimasjon bør som hovedregel avkreves, jf. straffegjennomføringsloven § 27 med tilhørende retningslinjer. Det bør i innkallingen fremgå at slik legitimasjon skal medbringes ved fremmøte. Gyldig legitimasjon er for eksempel førerkort, pass eller bankkort med bilde.

Er det grunn til tvil om vedkommendes identitet eller om innsettelsesgrunnlaget er i orden, skal det straks meldes fra til den myndighet som har begjært innsettelse.

Hvis en person ved en feiltakelse møter eller fremstilles i et annet fengsel enn det som innsettelsesvedtaket gjelder, skal leder av fengsel straks gjøre vedkommende myndighet

oppmerksom på feilen. Direktør på regionalt nivå kan treffe vedtak om at innsettelse likevel skal finne sted i det aktuelle fengsel dersom det anses hensiktsmessig og vilkårene for øvrig foreligger, jf. retningslinjene til § 11..

11.2.5 Avlevering av eiendeler. Opphold i mottakelsesrom

Når det er brakt på det rene at domfelte skal mottas i fengselet, skal han levere fra seg eiendeler og klær han ikke tillates å ha hos seg under oppholdet. Når det gjelder eiendeler, klær mv. som domfelte kan ha til sin rådighet og eventuelt oppbevare på fengselsområdet, vises til bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer.

Eventuelt opphold i mottakelsesrom eller mottakelsesavdeling bør ikke vare lenger enn det som kreves for at fengselet skal kunne skaffe seg de nødvendige opplysninger om domfelte bakgrunn, sosiale forhold mv.

11.2.6 Orientering til domfelte

Ved mottagelsen eller så snart som mulig etterpå skal domfelte gjøres kjent med de ordensregler som gjelder for vedkommende fengsel og øvrige regler som gjelder for innsatte under fengselsoppholdet. Han skal også gjøres kjent med sine rettigheter etter lov om gjennomføring av straff og forskriften til loven.

Orienteringen skal omfatte opplysninger om fengselet og avdelingenes innredning og utstyr samt fengselets arbeids- og aktivitetstilbud, mulighet for opplæring, programvirksomhet, fritidstilbud mv.

Domfelte skal gjøres kjent med sin rett til å henvende seg til tilsynsrådet, klageretten etter forvaltningsloven og retten til å henvende seg til Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Utenlandske domfelte skal gjøres oppmerksom på retten til å kontakte sin ambassade/konsulat. Dersom domfelte ønsker det, skal fengselet legge til rette for slik kontakt, enten ved telefon eller ved skriftlig korrespondanse. Dersom domfeltes hjemland ikke har ambassade eller konsulat her i landet, vil Utenriksdepartementet være behjelpelig med å overbringe beskjed.

Domfelte skal gis adgang til å underrette sine pårørende om innsettelsen. Han skal også gjøres oppmerksom på adgangen til å søke om overføring til annet fengsel, eventuelt institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12.

11.3 Beregning av straffetidens lengde

Forskriften § 3-2. Straffetidens lengde

I forbindelse med at straffegjennomføring påbegynnes skal det foretas beregning av tidspunkt for endt straffetid, eventuelt også av dato for forventet prøveløslatelse. Domfelte skal samtidig informeres om at prøveløslatelse kan nektes dersom prøveløslatelse anses utilrådelig. Skal domfelte gjennomføre flere straffer, legges den samlede straffetid til grunn for beregningen og straffene gjennomføres i sammenheng.

Det skal gjøres fradrag for eventuell utholdt varetektsfengsling i henhold til straffeloven § 60 og straffeprosessloven § 460. Fradrag gjøres også for transporttid.

Subsidiær frihetsstraff etter straff i form av bot, skal alltid utholdes uavkortet.

Forskriften § 3-3. Endringer i beregnet straffetid

I straffetiden inngår ikke den tid
a) domfelte har vært innvilget avbrudd i straffegjennomføringen i medhold av lov om gjennomføring av straff § 35
b) domfelte har vært fraværende i forbindelse med rømning, unnvikelse eller uteblivelse etter innvilget lovlig fravær fra straffegjennomføring
c) straffegjennomføringen avbrytes ved at domfelte overføres til varetektsfengsling i annen sak eller til annen strafferettslig reaksjon enn den han er undergitt.

Ved fravær som nevnt i første ledd skal det foretas omberegning av tidspunktet for endt straffegjennomføring, eventuelt prøveløslatelse. Domfelte skal underrettes om de korrigerte tidspunkter.

11.3.1 Utgangspunktet for beregningen

Det skal tas utgangspunkt i tidspunktet for påbegynt straffegjennomføring. Straffegjennomføringen anses påbegynt den dag rettskraftig dom med fullbyrdelsesordre registreres i fengselet eller domfelte fremstilles eller møter opp for å påbegynne straffegjennomføringen.

11.3.2 Beregningsmåten

Straff som i den aktuelle dom er fastsatt i år og måneder regnes fra dato til dato, og straff som er fastsatt i dager også fra klokkeslett til klokkeslett. Med en måned forstås en kalendermåned, og med en dag 24 timer. Er straffetiden utmålt i måneder, og straffegjennomføringen påbegynnes den 29., 30. eller 31. i en måned hvor denne dato ikke forekommer, løper tiden ut den siste dag i vedkommende måned.

Ved telling av dager regnes den dato som er utgangspunkt for beregningen ikke med.

11.4 Varetektsfradrag

Ved beregning av straffetidens lengde skal det gjøres fradrag for eventuell varetektsfengsling utholdt før dom er avsagt, jf. straffeloven § 60. Varetekt utholdt i tiden før domsavsigelsen, fastsettes i domsslutningen i antall dager. Endring av det fastsatte antall dager kan bare gjøres med rettelse av vedkommende domstol (eller høyere rett).

Det skal også gjøres fradrag for varetekt utholdt i tiden etter domsavsigelsen og frem til straffegjennomføringen påbegynnes, jf. straffeprosessloven § 460.

Varetektstiden regnes i dager. Varetektsfengsling i en dag eller del av en dag regnes lik en dag av gjennomføringstiden.

11.4.1 Beregning av tidspunktet for endt straffetid og tidspunktet for prøveløslatelse

Endt tid beregnes ved at eventuelt fradrag for varetektsfengsling trekkes fra det tidspunkt da straffen uten slikt fradrag ville være gjennomført.

Etter at fradrag for varetektsfengsling er trukket fra, beregnes tidspunktet for prøveløslatelse etter 2/3, eventuelt ½ tid, med utgangspunkt i den straffetid som er fastsatt i dommen. For å finne frem til 2/3 tid trekkes 1/3 av hele dommens lengde fra det tidspunkt som fremkommer etter at varetektsfradrag er trukket fra (endt tid). På samme måte beregnes ½ tid ved at halvparten av hele dommens lengde trekkes fra tidspunktet for endt tid.

Domfelte skal så vidt mulig underrettes om de beregnede tidspunkter.

11.5 Gjennomføring av flere straffer i sammenheng

Skal domfelte gjennomføre flere straffer, gjennomføres straffene i den rekkefølge fullbyrdelsesordre er mottatt. Dersom de er mottatt samtidig, gjennomføres straffene i den rekkefølge de er ilagt med mindre den myndighet som har beordret fullbyrdelsen bestemmer noe annet.

Når en innsatt som gjennomfører fengselsstraff også skal gjennomføre subsidiær fengselsstraff ilagt i forbindelse med forelegg eller dom på bot, gjennomføres den subsidiære fengselsstraffen fortløpende etter løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, med mindre boten blir betalt i sin helhet.

Dersom innsatte gjennomfører flere fengselsstraffer i sammenheng, regnes disse sammen ved beregning av tidspunkt for prøveløslatelse, jf. forskriften § 3-2 første ledd, siste punktum. Ved avgjørelsen av om det foreligger gjennomføring i sammenheng, skal det legges avgjørende vekt på om den innsatte rent faktisk har vært løslatt mellom soningen av to straffer. Har han ikke vært fysisk løslatt, kan prøveløslatelse skje når 2/3 av dommenes samlede lengde er utholdt. Dette gjelder også hvor den innsatte etter soning av den første dommen har gått rett over på en varetektsperiode, og deretter påbegynner soning av dom nummer to.

11.6 Journaler og notater om de innsatte

11.6.1 Journalføring og registrering

Det skal føres journal hvor innsattes data føres inn. Journalen skal inneholde opplysninger om vedkommendes personalia og signalement, samt opplysninger om grunnlaget for innsettelsen. Det skal opplyses om tidspunktet for endt tid, ordinær prøveløslatelse etter 2/3 straffetid, ½ tid og tidspunktet for permisjon.

Føring av fullbyrdelsesjournal begynner ved innsettelsen og avsluttes ved løslatelsen. Dersom innsatte overføres til annet fengsel, ajourføres journalen av vedkommende fengsel.

Journalen skal kronologisk beskrive gjennomføringen av oppholdet, herunder gi oversikt over fremdrift i straffegjennomføringen, hendelser og beslutninger. For øvrig vises til rundskriv G-111/2000 om journalføring og registrering i KOMPIS-KIA.

11.6.2 Oppgave over innsattes eiendeler

Det skal settes opp en nøyaktig oppgave over de eiendeler og effekter etter bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26.

11.6.3 Håndtering av innsattes midler

Håndtering av innsattes midler reguleres av økonomiinstruksen for kriminalomsorgen.

11.7 Meldinger om innsatte

11.7.1 Meldinger til politiet

I de tilfeller som er omhandlet nedenfor skal fengselet sende melding til politiet for personer som gjennomfører frihetsstraff (unntatt subsidiær frihetsstraff), og forvaring:

a) innkomstmelding sendes ved innsettelse i fengselet, innkomst etter avbrudd eller overføring fra annet fengsel. Det samme gjelder ved innkomst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse fra permisjon, frigang eller straffegjennomføring i institusjon, jf. straffegjennomføringsloven § 12
b) endringsmelding sendes hvis det under fengselsoppholdet skjer endringer med hensyn til anbringelsestidens utløp eller endring av reaksjonsform
c) utgangsmelding sendes ved løslatelse, avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 35 og ved overføring til annet fengsel. Det samme gjelder ved rømning, unnvikelse, uteblivelse fra permisjon, frigang og straffegjennomføring i institusjon og i tilfelle hvor innsatte avgår ved døden.

11.7.2 Meldinger til NAV og opplysninger til andre etater

I samsvar med bestemmelser i folketrygdloven, skal det sendes meldinger om de innsatte til NAV.

Offentlige etater som har lovhjemmel for å kunne innhente taushetsbelagte opplysninger, skal få disse uten unødig opphold.

Gjennomføring av straff i institusjon

Strgjfl. § 12. *Gjennomføring av straff i institusjon*

Straffen kan i særlige tilfeller helt eller delvis gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon dersom oppholdet er nødvendig for å bedre domfeltes evne til å fungere sosialt og lovlydig, eller andre tungtveiende grunner taler for det. Den domfelte skal kunne holdes tilbake mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse, om nødvendig med tvang og med bistand fra offentlig myndighet. Kriminalomsorgen skal ikke beslutte slik gjennomføring hvis sikkerhetsmessige grunner taler mot det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen.

Endret ved lov 15 juni 2001 nr. 64 (ikr. 1 jan 2002).

Forskriften § 3-5. Gjennomføring av straff i institusjon

Gjennomføring av straff skal som hovedregel være påbegynt i fengsel før overføring til straffegjennomføring i institusjon finner sted. Domfelte kan unntaksvis gis adgang til å gjennomføre hele straffen i institusjon dersom særlige og tungtveiende grunner tilsier det.

Opphold i institusjon skal normalt ikke strekke seg utover 12 måneder. Innvilgelse av søknad om dispensasjon fra denne regelen kan gis av nærmeste overordnede nivå dersom særlige og tungtveiende grunner tilsier det.

12.1 Formål

Straffegjennomføring etter § 12 skal gi domfelte nødvendig behandling, rehabilitering eller bidra til tilbakeføring etter lengre tids straffegjennomføring. Overføring kan være begrunnet i domfeltes helsemessige behov, rusmiddelproblematikk eller behov for tilbakeføringstiltak og sosial rehabilitering gjennom bo- og arbeidstrening.

12.2 Målgruppe

Målgruppen for straffegjennomføring i institusjon er domfelte som gjennomfører eller skal gjennomføre fengselsstraff. Subsidiær fengselsstraff etter bøter kan gjennomføres under et § 12-opphold, forutsatt at de alminnelige vilkårene er oppfylt. Det samme gjelder ved gjennomføring av subsidiær fengselsstraff etter omgjøring av betinget dom.

Forvaringsdømte kan overføres etter § 12 når vilkårene i forvaringsforskriften § 10 er oppfylt. For forvaringsdømte må retningslinjene leses i sammenheng med forvaringsforskriften. Ved eventuell motstrid skal forvaringsforskriften og tilhørende retningslinjer legges til grunn.

Innsatte i varetekt kan ikke overføres etter § 12. Innsatte kan imidlertid overføres etter § 12 dersom det foreligger beslutning om foregrepet fullbyrding av straffen, jf. straffeprosessloven § 453 og forskrift om straffegjennomføring § 4-4. I slike tilfeller skal en eventuell overføring skje i samråd med påtalemyndigheten.

Regelverket for gjennomføring av § 12 gjelder på tilsvarende måte for samtlige kandidater, med unntak av enkelte særregler for forvaringsdømte, jf. forvaringsforskriften § 10 og § 11.

12.3 Forutsetninger for straffegjennomføring i institusjon

Straffegjennomføring i institusjon er aktuelt dersom det vil kunne bidra til å forebygge ny kriminalitet, herunder i form av behandling for forhold som indirekte kan resultere i kriminalitet. Det er en forutsetning at kriminalomsorgen ikke selv har et tilbud som imøtekommer domfeltes særlige behov.
Før innvilgelse av straffegjennomføring i institusjon må det foreligge et tilsagn om plass fra vedkommende institusjon og oppholdets lengde. Domfelte må videre samtykke til nødvendig informasjonsutveksling, herunder opphevelse av taushetsplikt, mellom kriminalomsorgen og institusjonen.

Domfelte kan overføres etter § 12 når det er nødvendig for at vedkommende kan motta behandling for problemer som har vært medvirkende til kriminalitet, for eksempel alkohol- eller narkotikamisbruk, lettere psykiske problemer, tilpasningsproblemer, adferdsforstyrrelser eller lignende. Det samme gjelder når tiltak som sosial rehabilitering, bo- og arbeidstrening eller lignende er nødvendig for å forebygge ny kriminalitet.

I særlige tilfeller kan domfelte overføres til aldershjem, pleiehjem, omsorgsinstitusjon mv. når andre tungtveiende grunner taler for det. Dette kan vurderes når domfelte har et sterkt behov for pleie eller omsorg som ikke kan tilbys gjennom et ordinært sykehusopphold og hvor domfeltes fysiske eller psykiske helsetilstand er av en slik karakter at straffegjennomføring i fengsel vil representere en urimelig belastning. Tilsvarende gjelder hvor andre spesielle omstendigheter foreligger, for eksempel hvor omsorg for barn gjør det nødvendig at straffen gjennomføres i familiehjem eller hvor domfelte er svært ung og bør gjennomføre straffen i barnevernsinstitusjon eller lignende. Om grensegangen mellom §§ 12 og 13 vises det til punkt 12.6 nedenfor.

Det skal legges vekt på domfeltes behandlingsbehov, motivasjon, mulighet for å nyttiggjøre seg institusjonens tilbud og uttalelser fra aktuelle samarbeidsparter. Domfeltes alder, fysiske og psykiske helsetilstand, eventuelle misbruksmønster, sosiale og familiære forhold mv. bør tas i betraktning.

12.4 Gjennomføring av hele straffen i institusjon

Domfelte kan gis adgang til helgjennomføring ved at hele straffen gjennomføres i institusjon. Helgjennomføring er blant annet aktuelt dersom domfelte har påbegynt et behandlingsopplegg som det av hensyn til rehabiliteringen vil være uheldig å avbryte. Helgjennomføring kan også innvilges i tilfeller hvor domfelte har fått tilsagn om behandlingsplass og straffegjennomføring i fengsel anses særlig uheldig. Domfelte kan i slike tilfeller innvilges inntil seks måneder soningsutsettelse i påvente av at behandlingen iverksettes, jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 7 om «andre vektige grunner» til utsettelse.

Ved avgjørelsen av om § 12 skal innvilges bør det ses hen til straffetidens lengde, hvor lenge vedkommende har oppholdt seg i institusjonen når søknaden fremmes og om den aktuelle institusjon kan tilby et opplegg av en varighet som tilsier at hele straffen kan gjennomføres under oppholdet.

Helgjennomføring etter § 12 skal som hovedregel ikke overstige 12 måneder. Det vises for øvrig til punkt 12.9.

12.5 Gjennomføring av deler av straffen i institusjon

Institusjonsoppholdet kan ellers gjennomføres som delgjennomføring. Dette enten i form av et midlertidig institusjonsopphold under straffegjennomføringen eller ved at den gjenstående del av straffetiden gjennomføres i institusjon som en del av et utslusningsopplegg. Overføring kan skje på ethvert hensiktsmessig tidspunkt under straffegjennomføringen, eksempelvis der en bestemt form for behandling anses egnet til å bedre innsattes evner og muligheter for å gjennomføre den resterende tid i fengsel eller ved straffegjennomføring i samfunnet.

Domfelte kan overføres til § 12 fra fengsel eller fra straffegjennomføring i samfunnet.

Domfelte som overføres direkte fra varetekt til straffegjennomføring regnes som delgjennomførere i henhold til § 12.

Delgjennomføring etter § 12 skal som hovedregel ikke overstige 12 måneder. Det vises for øvrig til punkt 12.9.

12.6 Forholdet mellom straffegjennomføringsloven § 12 og § 13

Straffegjennomføringsloven § 13 skal anvendes når domfelte innlegges i somatiske sykehus og institusjoner som er godkjent som sykehus i medhold av spesialisthelsetjenesteloven § 4-1. Straffegjennomføringsloven § 12 anvendes ved opphold i institusjoner som ikke er godkjent som sykehus, for eksempel rusbehandlingsinstitusjoner, sykehjem eller lignende.

12.7 Valg av institusjon

De enkelte institusjoner må godkjennes for bruk etter en konkret vurdering i hver enkelt sak. Ingen institusjoner kan dermed få en generell status som ”godkjent institusjon”. Ved vurderingen av om aktuell institusjonen er egnet, er det avgjørende om institusjonen kan tilby et faglig opplegg som imøtekommer domfeltes særlige behov. Institusjonens tilbud må derfor vurderes opp mot formålet med overføringen. Vurderingen foretas av den enhet som har avgjørelsesmyndighet i saken.

Det skal legges vekt på om hensynet til sikkerheten ivaretas og om institusjonens opplegg for øvrig er av en slik karakter at oppholdet kan godtas som straffegjennomføring. Den aktuelle institusjonen skal ha døgnkontinuerlig bemanning. Ordninger med hvilende nattevakt godtas. Dersom institusjonen benytter tidligere klienter som ansvarlige ledere, må det foretas en konkret sikkerhetsmessig vurdering av om overføring er forsvarlig. Det må også ses hen til formålet med straffen. I tilfeller hvor institusjonen har et behandlingsopplegg som er basert på gradvis utslusning som innebærer større selvstendighet og ansvar, kan lokalt nivå gi dispensasjon fra kravet om døgnkontinuerlig bemanning, dersom det er nødvendig av hensyn til behandlingen.

Domfelte skal være innlagt i institusjonen på døgnbasis. Dagplassering eller poliklinisk behandling kan ikke godtas.

Straffegjennomføringslovens vilkår om at domfelte må kunne holdes tilbake innebærer en hjemmel for at institusjonen kan holde domfelte tilbake i institusjonen og eventuelt bringe vedkommende tilbake ved unnvikelse. Vilkåret skal ikke forstås slik at den aktuelle institusjonen forplikter seg til å holde domfelte tilbake ved bruk av tvang. Det samme gjelder

for forvaringsforskriften § 10 fjerde ledd. Institusjonen må forplikte seg til umiddelbart å varsle kriminalomsorgen og/eller politiet ved brudd, herunder unnvikelser.

Overføring kan kun skje til institusjoner i Norge.

12.8 Tidspunktet for overføring til § 12

Overføring til institusjon kan skje på ethvert tidspunkt når det anses hensiktsmessig under straffegjennomføringen. Ved fastsettelse av tidspunktet for overføring skal det ses hen til den gjenstående straffetiden, slik at det ikke legges opp til fremskutt løslatelse, jf. § 42. Straffegjennomføring i institusjon vil ikke gi selvstendig grunnlag for fremskutt løslatelse. Dersom domfelte ikke har et helsemessig behandlings- eller omsorgsbehov, kan overføring til institusjoner hvor opplegget består av arbeids-, bo- og sosial trening skje som en utslusning mot slutten av en lengre straffegjennomføring. Helgjennomføring ved denne typen institusjoner kan unntaksvis vurderes dersom det ellers ville være svært vanskelig å få gjennomført straffen, for eksempel dersom domfelte er soningsudyktig innenfor rammene av straffegjennomføring i fengsel.

12.9 Institusjonsoppholdets lengde, jf. forskriften § 3-5 annet ledd

Straffegjennomføring i institusjon skal ha en varighet som tilsier at oppholdet får en behandlingsmessig eller rehabiliterende effekt. Kortvarige opphold i institusjon kan bare innvilges dersom domfelte vurderes å ha mulighet for å nyttiggjøre seg et slikt opphold. Dette kan for eksempel være i pleiehjem eller lignende, ved kortvarig utredning av behandlingsbehov, ved et avrusnings- eller stabiliseringsopphold i behandlingsinstitusjon eller i siste fasen av en behandling. I de tilfeller hvor det er innvilget opphold på grunn av lovfestet rett til helsehjelp, for eksempel behandlingsopphold i rusinstitusjon, skal kriminalomsorgen legge til grunn at oppholdet vil ha behandlingsmessig eller rehabiliterende effekt.

Institusjonsoppholdet skal som hovedregel ikke ha varighet utover 12 måneder. Unntak kan gjøres av overordnet nivå dersom særlige og tungtveiende grunner taler for det. Overordnet nivå kan gjøre unntak fra gjennomføringstiden dersom hensynet til domfeltes behandling eller rehabilitering i særlige tilfeller tilsier et behandlingsopphold av mer enn 12 måneders varighet. Det skal blant annet legges vekt på muligheten til å kunne fullføre et på begynt opplegg og antatt lengde av gjenstående behandlingstid eller rehabiliteringsperiode. Unntak kan også gjøres blant annet dersom domfelte er sterkt behandlings- eller pleietrengende, dersom straffegjennomføring i annen gjennomføringsform vil medføre at helsetilstanden forverres og straffen ellers ville være særlig vanskelig å gjennomføre.

Ved helgjennomføring etter § 12 anses straffegjennomføringen som iverksatt på den dato som er fastsatt i innkalling til straffegjennomføring, forutsatt at domfelte møter på eller fortsatt befinner seg på institusjonen denne datoen. Dersom det er avvik mellom fastsatt innkallingsdato og dato for oppstart av behandling skal kriminalomsorgen justere tidspunkt administrativt eller vurdere soningsutsettelse. Dette gis ikke fradrag for dager domfelte har hatt opphold på institusjonen før straffen har vært iverksatt.

12.10 Sikkerhetsmessige forhold

Gjennomføring av straff i institusjon kan bare innvilges dersom det etter en konkret vurdering

anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Opphold i institusjon skal ikke innvilges dersom det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger, unndra seg straffegjennomføringen eller på annen måte bryte vilkårene for oppholdet. Det skal i denne sammenhengen også ses hen til domfeltes egen motivasjon for å gjennomføre straffen i institusjon. Når det gjelder § 12-opphold for domfelte med rusproblematikk må det etter omstendighetene være en viss grad av aksept når det gjelder fare for inntak av rusmidler.

Dersom domfelte er siktet for nye straffbare forhold hvor det forventes ubetinget fengselsstraff, skal søknad om gjennomføring av straff i institusjon som hovedregel avslås. Det skal legges vekt på om det nye forholdet medfører usikkerhet rundt straffegjennomføringens varighet og de sikkerhetsmessige forholdene.

Ved sikkerhetsvurderingen skal det ellers legges vekt på institusjonens regime og hvor betryggende kontrollrutinene er. Det skal ses hen til om domfelte, ut fra sakens dokumenter og den kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til vedkommende, vil kunne tilpasse seg de vilkår som settes og de regler som gjelder ved vedkommende institusjon.

Det vises for øvrig til retningslinjene til straffegjennomføringsloven - Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering, som får tilsvarende anvendelse ved sikkerhetsvurderingen.

12.11 Hensynet til straffens formål

Straffegjennomføring etter § 12 skal ikke innvilges dersom det vil være i strid med straffens formål og den allmenne rettsoppfatning, jf. strgjfl. § 2.

12.12 Kontroll under institusjonsoppholdet

Institusjonen kan ikke pålegges å følge straffegjennomføringslovens regler om kontroll med personer og gjenstander, undersøkelser med sikte på å avdekke bruk av rusmidler, kontakt med omverdenen mv. Før vedtak treffes skal imidlertid vedtaksorganet forvisse seg om at institusjonen har forsvarlige rutiner som sikrer tilfredsstillende kontroll med domfelte under straffegjennomføringen. Hvis institusjonen ikke har tilstrekkelig betryggende rutiner for kontroll, skal søknaden avslås.

Dersom den aktuelle institusjonen tilbyr bruk av besøkshus eller –leilighet skal kriminalomsorgen før overføring av domfelte gjøre seg kjent med rutinene for bruk av dette tilbudet og vurdere om disse er tilstrekkelig betryggende i det aktuelle tilfellet. Ved behov kan det inngås avtale med institusjonen om hvorvidt, og innenfor hvilke rammer, tilbudet kan benyttes. Ved overføring av forvaringsdømte til § 12 eller dersom forholdene for øvrig tilsier det, skal det fremgå av vedtaket om overføring til § 12 hvorvidt domfelte kan benytte seg av et eventuelt tilbud om besøkshus eller –leilighet.

12.13 Forbud mot bruk av rusmidler mv.

Domfelte skal i overføringsvedtaket pålegges å avholde seg fra bruk av alle rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Forbudet gjelder så lenge straffegjennomføringen pågår, uavhengig av om domfelte befinner seg på institusjonens område, gjennomfører permisjoner, deltar på fritidsaktiviteter mv. Domfelte skal forplikte seg til å opplyse om eventuell bruk av legale

legemidler som kan ha innvirkning på prøveresultatene og fremlegge relevant dokumentasjon.

12.14 Kontakt med institusjonen

Kriminalomsorgen skal holde jevnlig kontakt med institusjonen og ved behov, minimum én gang pr. måned, innhente institusjonens uttalelse om domfeltes situasjon og status i gjennomføringen. Muntlige statusrapporter skal dokumenteres i Kompis eller DocuLive. Skriftlig dokumentasjon som mottas fra institusjonene skal lagres i DocuLive. Institusjonen må akseptere at kriminalomsorgen kan komme på anmeldte og uanmeldte besøk.

12.15 Permisjoner og fravær fra institusjonen

Som permisjoner fra § 12 regnes enhver utgang uten følge av ansatte. Før innvilgelse av både hel- og delgjennomføring, skal kriminalomsorgen ta stilling til om den enkelte domfelte kan gis anledning til å følge institusjonens permisjonspraksis under straffegjennomføringen. Den enkelte straffegjennomføringen, samt praksis og rutiner ved den aktuelle institusjonen må vurderes konkret. Utgangspunktet er at institusjonens permisjonspraksis gjelder også overfor domfelte.
Kriminalomsorgen kan ikke instruere institusjonene til å følge en gitt permisjonspraksis. Dersom institusjonens permisjonspraksis anses som betenkelig eller utilrådelig for den aktuelle domfelte, og institusjonen heller ikke velger å følge kriminalomsorgens regelverk, må søknaden avslås.

Det skal klart fremgå av vedtaket om innvilgelse av § 12 om kriminalomsorgens eller institusjonens regelverk for permisjoner skal legges til grunn.

I alle tilfeller gjelder imidlertid at permisjon til utlandet, herunder de nordiske land, ikke godtas. Etter en særlig grundig sikkerhetsvurdering kan imidlertid den enhet hvor domfelte er registrert for straffegjennomføring innvilge velferdspermisjon til utlandet dersom det foreligger spesielt tungtveiende velferdsgrunner. Det tillates ikke at domfelte deltar på utenlandsopphold i regi av institusjonen mens straffegjennomføringen pågår.

Institusjonen skal i alle tilfeller dokumentere tidspunktene for permisjoner. Kriminalomsorgen skal ved forespørsel få opplyst om domfelte befinner seg på institusjonen på et gitt tidspunkt eller om vedkommende befant seg på permisjon på et nærmere angitt tidspunkt tidligere under straffegjennomføringen.

12.16 Permisjoner dersom domfelte tillates å følge institusjonens permisjonspraksis

Dersom kriminalomsorgen tillater at domfelte kan følge institusjonens permisjonspraksis under § 12-oppholdet, vil permisjonstidspunkt, samt hyppighet og lengde av permisjonene bestemmes av institusjonen. Straffegjennomføringslovens regler om permisjoner vil derfor ikke være styrende for innvilgelse av permisjoner.

Dette innebærer at domfelte ved helgjennomføring i prinsippet vil kunne innvilges permisjoner fra straffegjennomføringens første dag. Flere hensyn taler for at en domfelt som allerede er i et behandlingsopplegg ved en institusjon, og allerede følger en bestemt permisjonspraksis, kan fortsette med dette under helgjennomføring etter § 12. Dersom

domfelte gis tillatelse til å følge institusjonens permisjonspraksis vil domfelte ved delgjennomføring kunne få permisjon på tross av at permisjonstid, eventuelt fremskutt permisjonstid, ikke er oppnådd.

12.17 Permisjoner etter kriminalomsorgens regelverk

Dersom kriminalomsorgens regelverk skal regulere permisjonspraksis, skal det fremgå av vedtaket at dette er en forutsetning for innvilgelse. Det er i så fall straffegjennomføringsloven med underliggende regelverk, herunder regler om permisjonstid og permisjonskvote, som gjelder.

Kriminalomsorgen fatter vedtak om en bestemt permisjonskvote, bruk av vilkår etter § 36 og eventuelt fremskutt permisjonstid, forut for at oppholdet påbegynnes. I disse tilfellene fatter kriminalomsorgen også vedtak om eventuelle velferdspermisjoner. Nærmere avgjørelser om avvikling av den enkelte permisjonen tas av institusjonen. Dersom det er nødvendig å fastsette nærmere bestemte vilkår for permisjonene, skal dette fastsettes i kriminalomsorgens vedtak om innvilgelse av § 12.

I disse tilfellene skal domfelte som hovedregel ikke innvilges en årlig permisjonskvote utover 30 døgn. Innsatte kan ved avvikling av ordinær permisjon få innvilget tillegg i permisjonstiden for nødvendig reisetid. Permisjonskvoten kan etter en konkret vurdering økes dersom særlige grunner tilsier det, men ikke utover 50 døgn.
I tillegg til den ordinære permisjonskvoten kan domfelte ved behov innvilges korttidspermisjon, dersom dette er en del av opplegget ved den aktuelle institusjonen.
Det kan i disse tilfellene innvilges en kvote på inntil 10 timer korttidspermisjon, inkludert reisetid, pr. uke. Hver enkelt korttidspermisjon bør normalt ikke overstige 5 timer. Unntaksvis kan innsatte imidlertid innvilges korttidspermisjon med varighet av inntil 7 timer, medregnet reisetid, dersom formålet med permisjonen ikke ellers kan oppnås grunnet lang reisevei. Kvoten på inntil 10 timer korttidspermisjon pr. uke kan ikke økes. Ubenyttet tid av korttidspermisjon kan ikke overføres til påfølgende uker.

Dersom kriminalomsorgens permisjonsregler skal legges til grunn må domfelte ha oppnådd permisjonstid før gjennomføring av første permisjon. Dette gjelder med mindre det foreligger "særlige og tungtveiende grunner" til å innvilge fremskutt permisjonstid, jf. forskriften § 3-31. Begrunnelsen for innvilgelse av fremskutt permisjonstid må knyttes til domfeltes spesielle behov. Dette følger også av forskriftens ordlyd som signaliserer at fremskutt permisjonstid "unntaksvis" kan innvilges. Bestemmelsen om fremskutt permisjonstid kan derfor ikke benyttes generelt for alle § 12-opphold. Behandling i institusjon er i seg selv ikke tilstrekkelig til at vilkårene for fremskutt permisjonstid er oppfylt. Omstendigheter knyttet til behandlingen kan likevel, etter en individuell vurdering, tilsi at vilkårene for fremskutt permisjonstid er oppfylt.

Ved helgjennomføring hvor kriminalomsorgens permisjonsregler skal legges til grunn bør det vurderes om det kan innvilges fremskutt permisjonstid. Dette gjelder når domfelte allerede oppholder seg i institusjonen og gjennomfører permisjoner ved påbegynnelse av straffegjennomføringen og det antas at straffegjennomføringen vil være gjennomført før institusjonsoppholdet er over. Det foretas en individuell vurdering av om vilkårene for fremskutt permisjonstid er oppfylt, jf. forskriften § 3-31. Hensynet til å kunne videreføre et uavbrutt behandlingsopplegg hvor også permisjoner inngår, vil kunne anses som en særlig og tungtveiende grunn, sett i sammenheng med formålet bak institusjonsoppholdet.

Ved delgjennomføring er det av betydning at domfelte ikke allerede i et behandlingsforløp hvor permisjoner tidligere har vært en del av det faglige opplegget. Hensynet til å opprettholde et allerede påbegynt behandlingsforløp er derfor ikke til stede og kan i disse tilfellene ikke tilsi at vilkårene for fremskutt permisjonstid er oppfylt.

12.17.1 Særlig om permisjoner for forvaringsdømte

Overfor forvaringsdømte som innvilges § 12 skal alltid kriminalomsorgens permisjonsregelverk, herunder særreglene i forvaringsforskriften § 11 legges til grunn. Regionalt nivå skal ved innvilgelse av overføring etter § 12 utarbeide en permisjonsplan for den forvaringsdømte. Planen anses ikke som rettslig bindende, men skal som utgangspunkt være styrende for permisjonspraksis under oppholdet i institusjonen. Planen bør utarbeides etter innstilling fra lokalt nivå og i samråd med den aktuelle § 12-institusjonen. I de tilfeller hvor domfelte er idømt forvaring skal kriminalomsorgen og institusjonen ha en særlig tett dialog underveis i institusjonsoppholdet, herunder om avvikling av permisjoner.

12.18 Særlig om varsling av fornærmede og etterlatte

Den aktuelle enheten skal i overføringsvedtaket ta stilling til hvilke regler som skal gjelde for permisjonspraksis, samt om eventuelle fornærmede og etterlatte skal varsles om utganger under oppholdet, jf. § 36 tredje ledd. Dersom vilkårene for varsling er oppfylt, skal institusjonen orientere kriminalomsorgen i god tid forut for den enkelte utgangen, eventuelt ved beslutning om regelmessige utganger. Kriminalomsorgen skal varsle eventuelle fornærmede og etterlatte om at domfelte skal ha utgang under straffegjennomføring, eventuelt løslates. Varslingen må praktiseres i samsvar med taushetsplikten, forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1, slik at det ikke opplyses om at domfelte gjennomfører straff etter § 12. I de tilfeller hvor det er aktuelt skal det fremgå av vedtaket om innvilgelse av straffegjennomføring i institusjon at det er besluttet varsling.

12.19 Sysselsetting under institusjonsoppholdet

Kriminalomsorgen skal forsikre seg om at eventuell sysselsetting, herunder arbeidsplassering eller skolegang som ledd i et behandlingsopplegg er sikkerhetsmessig forsvarlig. Det skal ikke godkjennes en form for sysselsetting eller sysselsettingssted som anses for nært knyttet til den virksomhet hvor det straffbare forholdet ble begått.

Dersom domfelte uten norsk statsborgerskap skal utføre arbeid under straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 12, skal kriminalomsorgen undersøke om vedkommende har gyldig oppholdstillatelse for arbeid.

Kriminalomsorgen skal informere institusjonen om de ovenfor nevnte betingelser.

12.20 Brudd på vilkår og forutsetninger

Før det treffes vedtak om straffegjennomføring i institusjon, skal domfelte skriftlig samtykke i at institusjonen gjør kriminalomsorgen kjent med eventuelle brudd på vilkårene for institusjonsoppholdet. Kriminalomsorgen skal på forhånd forsikre seg om at institusjonen underretter om forhold som kan innebære brudd etter straffegjennomføringsloven. Kriminalomsorgen skal, ved jevnlig kontakt med institusjonen, forvisse seg om at domfelte er

i institusjonen og at reglene følges.

Det skal ikke ilegges reaksjon på brudd etter § 40 når domfelte gjennomfører straff i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12. Ved brudd skal det vurderes om domfelte bør overføres til fengsel, eventuelt annen gjennomføringsform, jf. § 14. Dersom institusjonen mener at domfelte ikke må skrives ut som følge av vilkårsbruddet, skal kriminalomsorgen på selvstendig grunnlag vurdere om § 12-oppholdet bør videreføres. Dersom domfelte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder retningslinjene til strgjfl. § 40 *Særlig om unndragelse av straffegjennomføringen. Straff eller reaksjon.*

12.21 Opphør av institusjonsoppholdet

Kriminalomsorgen skal forsikre seg om at institusjonen gir varsel om eventuell utskrivning i rimelig tid og at domfelte ikke utskrives fra institusjonen uten at det er truffet vedtak om overføring annen straffegjennomføringsform.

Dersom vilkårene er oppfylt, kan domfelte innvilges prøveløslatelse eventuelt løslatelse etter endt straffegjennomføring direkte fra institusjonen, jf. straffegjennomføringsloven § 42. Dersom grunnlaget for § 12-oppholdet opphører før straffegjennomføringen avsluttes, skal domfelte overføres til fengsel eller eventuelt annen straffegjennomføringsform. Dersom vilkårene for øvrig foreligger, kan domfelte overføres til mindre restriktiv gjennomføringsform, overgangsbolig eller til straffegjennomføring utenfor fengsel, jf. straffegjennomføringsloven §§ 15,16 og 16 a.

Dersom grunnlaget for § 12-oppholdet opphører før straffegjennomføringen avsluttes, vil straffegjennomføringslovens regler om permisjoner gjelde fra tidspunktet for overføringen. Dersom permisjonstid ikke er oppnådd i disse tilfellene, vil situasjonen etter en konkret vurdering kunne utgjøre grunnlag for å innvilge fremskutt permisjonstid etter overføringen, jf. forskriften § 3-31.

12.22 Dagpenger, jf. strgjfl. § 19

Domfelte som gjennomfører straff i medhold av § 12 innvilges dagpenger etter ordinær dagpengesats i kriminalomsorgen, etter straffegjennomføringsloven § 19. Dette gjelder uavhengig av begrensningene i forskriften § 3-13. Dagpenger ved § 12 utbetales for alle 7 dager pr. uke. Den enhet domfelte overføres fra er ansvarlig for utbetaling av dagpengene.

12.23 Finansiering

Dersom institusjonsoppholdet skal vare utover tidspunktet for forventet løslatelse, skal kriminalomsorgen før innvilgelse av søknad forsøke å sikre at annen offentlig myndighet finansierer resten av oppholdet. Kriminalomsorgen skal ikke bidra med finansiering utover tidspunktet for forventet løslatelse.

Privat finansiering av hele eller deler av institusjonsoppholdet kan ikke godtas, heller ikke hvis tilskuddet gis i form av avlønning av domfelte som tilsatt i vedkommende institusjon. Finansiering fra andre private aktører (pårørende, arbeidsgiver eller lignende) godtas heller ikke.

12.24 Manglende oppmøte til straffegjennomføring etter 12

Dersom domfelte som er innvilget helgjennomføring etter § 12 unnlater å møte til straffegjennomføring, behandles situasjonen etter forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 4. Straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd jf. straffeprosessloven § 461 gjelder tilsvarende ved § 12-opphold.

12.25 Særlig om saksforberedelsen

Domfelte skal registreres for straffegjennomføring ved det aktuelle fengsel eller friomsorgskontor hvor ved kommende er innkalt eller gjennomfører straff.

Domfelte skal møte kriminalomsorgen for kontroll av identitet før straffegjennomføringen iverksettes. Møtet kan finne sted ved et fengsel eller friomsorgskontor, ved at domfelte møter kriminalomsorgen på institusjonen eller eventuelt annet egnet sted. Det er også anledning til å avtale at kontroll av identitet foretas av lokalt politi uten at kriminalomsorgen er til stede.

Dersom det anses hensiktsmessig på grunn av reiseavstand eller andre praktiske forhold kan det avtales et samarbeid om gjennomføring av praktiske oppgaver mellom ulike enheter i kriminalomsorgen.

Det må i saksforberedelsen dokumenteres at det foreligger et tilsagn om plass fra vedkommende institusjon og det må gjøres en vurdering av oppholdets antatte varighet. Kriminalomsorgen skal på selvstendig grunnlag avgjøre om vilkårene for overføring foreligger og om institusjonens opplegg er sikkerhetsmessig forsvarlig i det konkrete tilfellet. I tilfeller hvor domfelte allerede har påbegynt oppholdet ved den aktuelle institusjonen skal kriminalomsorgen forvisse seg om at domfelte fortsatt er i institusjonen når søknaden avgjøres. Har domfelte forlatt stedet, skal søknaden avslås.

Er tilbudet ved institusjonen bortfalt, skal søknaden avslås.

12.26 Avgjørelseskompetanse

Søknad om helgjennomføring etter § 12 behandles av nærmere bestemte enheter i kriminalomsorgen. Søknad om delgjennomføring etter § 12 behandles av den enhet hvor domfelte er registrert for straffegjennomføring. Den enhet hvor domfelte er registrert for straffegjennomføring håndterer også spørsmål om brudd og øvrige spørsmål som oppstår under straffegjennomføringen.

Dersom domfelte er dømt til fengselsstraff i mer enn 10 år, kan overføring etter § 12 kun besluttes av overordnet nivå. Dette gjelder med mindre domfelte er overført til lavere sikkerhetsnivå etter beslutning fra regionalt nivå eller Kriminalomsorgsdirektoratet, jf. forskrift om straffegjennomføring § 2-1. Lokalt nivå kan avslå søknader i saker hvor domfelte er idømt mer enn 10 år fengselsstraff eller forvaring. Kun overordnet nivå kan treffe vedtak om overføring av forvaringsdømte til § 12, jf. forskriften § 2-1 første ledd.

12.27 Forholdet til andre reguleringer av § 12, rundskriv mv.

Retningslinjene erstatter retningslinjer av 27. oktober 2008 om gjennomføring av straff i

institusjon, samt rundskrivene KDI 7/2014 og KDI 7/2015. Rundskriv 5/2014 Permisjonspraksis v. bruk av Frelsesarmeens rusomsorg, Elevator, gjelder inntil annet blir bestemt.

Gjennomføring av straff i sykehus

Strgjfl. § 13. ***Gjennomføring av straff i sykehus***

Kriminalomsorgen kan beslutte at straffen kan gjennomføres ved heldøgnsopphold i sykehus dersom behandling av sykdom gjør det nødvendig, og behandlingen ikke kan gis under ordinær gjennomføring av straffen.

Forskriften § 3-6. Gjennomføring av straff i sykehus

Domfelte som blir syk i løpet av straffegjennomføringen kan søkes innlagt i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevernet dersom lege finner det nødvendig.

Dersom domfelte selv har påført seg eller simulert skaden eller sykdommen for å avbryte eller unndra seg opphold i fengsel, og det anses urimelig at straffetiden løper, regnes ikke sykehusoppholdet som straffegjennomføring.

13.1 Innleggelse i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern, jf. lov av 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern

Anbringelse i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern skal vare så lenge sykdommen varer eller så lenge sykdommen mest hensiktsmessig kan behandles i sykehus eller psykiatrisk institusjon. Innleggelse kan avslås dersom det etter uttalelse fra lege anses medisinsk forsvarlig å utsette innleggelsen til etter løslatelse.

Innleggelse på heldøgnsbasis i somatisk sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern anses som en del av straffegjennomføringen. Tilknytning til sykehuset som dagpasient eller ved poliklinisk behandling er ikke tilstrekkelig for å tilfredsstille kravene til straffegjennomføring. I disse tilfellene kan det, hvis det er nødvendig og sikkerhetsmessig forsvarlig, innvilges avbrudd.

Det gis ikke adgang til gjennomføring av hele straffen i sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern i medhold at straffegjennomføringsloven § 13. Når det gjelder vilkårene for utsettelse med straffegjennomføringen på grunn av domfeltes helsetilstand, vises til straffeprosessloven § 459, jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 6 med tilhørende retningslinjer.

Ved vurderingen av om opphold i sykehus eller institusjon under det psykiske helsevern skal legges til straffetiden på grunn av domfeltes eget forhold, skal det legges vekt på vedkommendes psykiske helsetilstand, eventuelle formildende omstendigheter og forholdene for øvrig.

13.2 Innleggelse i institusjon under det psykiske helsevern

Dersom lege anser det nødvendig og vilkårene er til stede for innleggelse i psykiatrisk institusjon i medhold av lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern (psykisk helsevernloven), skal leder av fengsel, ta skritt til å få lagt ham inn.

Sykehuset skal gis de opplysninger som er nødvendige for å avgjøre om vilkårene for innleggelse er til stede, jf. psykisk helsevernloven § 3-8. Når det gjelder nærmere retningslinjer om innleggelse, behandling, varsling til påtale- og fengselsmyndighet mv. av straffedømte personer under psykisk helsevern, vises til rundskriv G-115/92 av 18. september 1992 utgitt av Sosialdepartementet og Justisdepartementet.

Det vises forøvrig til retningslinjene om helsetjeneste.

Når det gjelder informasjon til domfeltes pårørende, vises til lov om pasientrettigheter (pasientrettighetsloven) kapittel 3.

13.3 Tilsyn, vakthold mv.

Er domfelte innlagt i somatisk sykehus og sikkerhetsmessige grunner tilsier det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg straffegjennomføringen, skal vedkommende fengsel sørge for tilsyn eller vakthold. Det skal legges vekt på det straffbare forholds grovhet, straffetidens lengde og det kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til vedkommende.

Kan vaktholdet ikke utføres av tilsatte i kriminalomsorgen, skal politiet anmodes om å sørge for det.

Overlegen har det behandlingsmessige og sikkerhetsmessige ansvar for domfelte som er innlagt i institusjon under det psykiske helsevern, jf. rundskriv G-115/92 av 18. september 1992, utgitt av Sosialdepartementet og Justisdepartementet.

13.4 Tilbakeføring fra sykehus

Etter utskrivning fra sykehus, skal domfelte tilbakeføres til det fengsel hvor han er registrert for straffegjennomføring. Dersom det anses nødvendig og vilkårene for øvrig foreligger, kan han overføres til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller en mer restriktiv gjennomføringsform, jf. straffegjennomføringsloven § 14 med tilhørende retningslinjer. Når det gjelder overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform, overgangsbolig eller til straffegjennomføring utenfor fengsel vises til straffegjennomføringsloven §§ 15, 16 og § 16 a med tilhørende retningslinjer.

Vedtaksorganet skal forvisse seg om at domfelte ikke utskrives fra sykehuset uten at det er truffet vedtak om tilbakeføring til fengsel eller overgangsbolig, straffegjennomføring utenfor fengsel eller løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42.

Når det gjelder reaksjon på brudd vises til straffegjennomføringsloven § 40 med tilhørende retningslinjer.

Vedkommende fengsel skal med passende mellomrom rette forespørsel til sykehuset om domfeltes tilstand.

13.5 Utgifter ved sykehusopphold mv.

Utgifter i forbindelse med behandling i sykehus dekkes på samme måte som for personer som ikke gjennomfører straff.

Overføring mellom gjennomføringsformer

Strgjfl. § 14. ***Overføring mellom gjennomføringsformer***

Kriminalomsorgen kan overføre innsatte til et annet fengsel dersom
a) det er sannsynlig at innsatte har begått eller vil begå en straffbar handling,
b) det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen,
c) dette er nødvendig for å hindre at innsatte, til tross for at adferdssamtale er gjennomført, fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte,
d) overføring er nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengslet,
e) bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold eller plassmangel gjør det nødvendig,
f) når særlige forhold foreligger som gjør overføring nødvendig av hensyn til en tilsatt eller vedkommendes tjenesteutøvelse eller omstendighetene for øvrig gjør det påkrevet, eller
g) det er nødvendig for å unngå en uheldig sammensetning av innsatte.

Kriminalomsorgen kan også overføre innsatte til annet fengsel dersom overføringen ivaretar innsattes behov på en hensiktsmessig måte.

Innsatte som gjennomfører straff i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, kan overføres til annet fengsel for å forebygge brudd på ro, orden og sikkerhet i avdelingen selv om vilkårene etter første ledd bokstavene a til e ikke er oppfylt.

Domfelte som selv ønsker det, kan overføres til annet fengsel dersom dette er hensiktsmessig for den videre straffegjennomføring.

Domfelte som gjennomfører forvaring eller strafferettslig særreaksjon i fengsel, kan overføres til avdeling tilrettelagt for innsatte med særlige behov, jf. § 10 annet ledd, selv om vilkårene i første ledd bokstavene a til g eller annet ledd ikke er oppfylt. Overføringen må være nødvendig for å forebygge brudd på ro, orden og sikkerhet eller for å ivareta domfeltes særlige behov.

Domfelte kan midlertidig overføres til annet fengsel i forbindelse med rettsmøte. Kortvarig overføring kan også skje i påvente av transport ut av landet. Overføring kan i begge tilfeller skje til fengsel med høyere sikkerhetsnivå. I særlige unntakstilfeller kan overføring i forbindelse med rettsmøte også skje fra fengsel til politiarrest. Oppholdet i politiarrest eller i fengsel nær utreisested, skal være så kort som mulig.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16 eller § 16 a, kan tilbakeføres til fengsel dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og vilkår for gjennomføring av straff utenfor fengsel.

Domfelte skal ikke overføres til mer restriktivt fengsel enn det som er nødvendig.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 14 juni 2013 nr. 44, 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245), 26 mars 2021 nr. 15 (ikr. 1 apr 2021 iflg. res. 26 mars 2021 nr. 968).

Forskriften § 3-7. Overføring mellom gjennomføringsformer

Bygnings- og bemanningsmessige forhold eller plassmangel kan unntaksvis begrunne overføring til et mer restriktivt fengsel enn det som sikkerhetsmessige hensyn tilsier.

14.1 Alminnelige bestemmelser

Innsatte kan, uavhengig av eget ønske, overføres til en mer restriktiv gjennomføringsform, et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller en mindre restriktiv gjennomføringsform dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 14 første, annet og fjerde ledd er oppfylt.

Kriteriene for overføring i strid med innsattes eget ønske er uttømmende.

Vedtak om overføring treffes på grunnlag av en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Innsatte skal ikke overføres til en mer restriktiv gjennomføringsform enn det som er nødvendig av hensyn til sikkerheten. Overføring kan likevel unntaksvis finne sted når det er påkrevet som følge av plassmangel, jf. nedenfor.

Er overføring aktuelt på grunn av innsattes eget forhold, skal leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, først vurdere om reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 med tilhørende retningslinjer, eller forebyggende tiltak etter lovens § 37 med tilhørende retningslinjer, er tilstrekkelig.

Tvangsmessig overføring mellom gjennomføringsformer er ikke å anse som reaksjon på brudd. Reaksjon på brudd kan om nødvendig ilegges i tillegg til overføring når vilkårene for dette foreligger.
Overføring kan skje på tvers av regiongrensene dersom det anses hensiktsmessig.

Når det gjelder spørsmålet om hvilket nivå som skal treffe vedtak i saker om overføring mellom fengsler vises til straffegjennomføringsloven § 6 med tilhørende retningslinjer.

Ved vurdering av om overføring skal finne sted, bør det tas hensyn til planlagte eller igangsatte tiltak, for eksempel opplæring eller påbegynt arbeid med å tilrettelegge forholdene etter løslatelse. Før vedtak treffes bør det derfor i nødvendig utstrekning tas kontakt med undervisnings- og sosialsektoren, arbeidsmarkedsetaten mv. for å forberede eventuell overføring og sikre kontinuitet i opplegg som er igangsatt for vedkommende.

Når det gjelder valg av fengsel, vises til straffegjennomføringsloven § 11 med tilhørende retningslinjer.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 og § 16 a, kan tilbakeføres til fengsel etter de regler som er fastsatt i retningslinjene til bestemmelsene.

Straffegjennomføringsloven § 14, første ledd, bokstav a – e – de enkelte kriterier for overføring

a) Straffbare handlinger

Innsatte kan overføres til et mer restriktivt fengsel eller fengsel med like restriktivt regime når det er alminnelig sannsynlighetsovervekt for (mer enn 50%) at han har begått en straffbar

handling. Overføring kan finne sted før en straffbar handling er begått dersom det er alminnelig sannsynlighetsovervekt for at vedkommende vil begå en slik handling. Det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som taler for at en straffbar handling er eller vil bli begått.

Straffbare handlinger, herunder bruk av narkotika, vil normalt tilsi at innsatte som gjennomfører straff i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Det bør imidlertid vurderes om helt bagatellmessige forhold gir grunnlag for slik overføring.

Innsatte som representerer en særskilt sikkerhetsrisiko, kan overføres til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, jf. kapittel 6 i forskrift til lov om gjennomføring av straff retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

b) Unndragelse fra straffegjennomføring

Unndragelse fra straffegjennomføring omfatter rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller fra fremstilling fra slikt fengsel. Det samme gjelder unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå, overgangsbolig, institusjon eller sykehus og uteblivelse fra permisjon, frigang eller avbrudd.

Overføring til annet fengsel kan vedtas selv om unndragelse ikke har funnet sted når det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Det kreves en konkret og aktuell mistanke om at unndragelse vil skje.

Unndragelse fra overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå bør normalt medføre overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå.
Innsatte som representerer en særskilt rømningsfare kan overføres til avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter reglene i forskriften kapittel 6 og retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

c) Særlig negativ innflytelse på miljøet i fengselet

Overføring kan vedtas når innsatte alene eller sammen med andre i særlig grad har en negativ innflytelse på miljøet i fengselet eller ikke klarer å tilpasse seg de øvrige innsatte. Så langt det er mulig, skal vedkommende på forhånd ha mottatt en skriftlig advarsel om at overføring kan bli aktuelt. Årsakene til innsattes oppførsel bør søkes kartlagt gjennom samtale, samtidig som han varsles om konsekvensene dersom han ikke endrer sin adferd.

Overføring bør som hovedregel skje til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform. Innsatt i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan likevel overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom han på grunn av sin oppførsel ikke vurderes som egnet for straffegjennomføring i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det bør legges vekt på om hans adferd, til tross for skriftlig advarsel, har pågått over noen tid og om det er grunn til å tro at denne adferd vil fortsette.

d) Ro, orden og sikkerhet

Overføring til et annet fengsel i strid med innsattes eget ønske kan vedtas når det er nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet.

Enkeltstående tilfelle av mindre alvorlige regelbrudd som for sen tilbakekomst etter utgang, forsovelse, arbeidsnekting mv. bør ikke anses tilstrekkelig til overføring, men bør møtes med reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 eller andre tiltak.

Ved gjentatte eller alvorlige brudd på regler bør det vurderes om innsatte i overgangsbolig eller fengsel med lavere sikkerhetsnivå skal overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

Bruk av narkotika, alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet av lege, vil normalt tilsi at overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå er nødvendig, jf. også bestemmelsene ovenfor om straffbare handlinger. Det bør vurderes om helt bagatellmessige forhold gir grunnlag for overføring.

e) Bygnings- og bemanningsmessige forhold
Tvangsmessig overføring som følge av plassmangel, akutt personalmangel eller behov for å få iverksatt bygningsmessige forbedringer, bør fortrinnsvis skje til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform.

Eventuell unntaksvis overføring til en mer restriktiv gjennomføringsform enn det som er nødvendig av hensyn til sikkerheten, bør så vidt mulig være av midlertidig karakter og forholdene bør legges til rette for å redusere ulempene for innsatte.

Overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform kan finne sted dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 15 er oppfylt, jf. retningslinjene til § 15. Unntaksvis kan overføring finne sted før innsatte har gjennomført en så stor del av straffen som etter retningslinjene kreves for slik overføring. Før vedtak treffes bør imidlertid alternative løsninger være vurdert, for eksempel overføring til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform i en annen region.

14.2 Overføring til annet fengsel etter innsattes eget ønske

Overføring mellom gjennomføringsformer kan vedtas etter innsattes eget ønske dersom det anses hensiktsmessig av hensyn til hans rehabilitering, for å kunne opprettholde kontakten med familien eller av andre grunner.

Innsatte kan overføres til et annet fengsel innenfor samme gjennomføringsform eller til en mer restriktiv gjennomføringsform. Overføring til en mindre restriktiv gjennomføringsform kan innvilges dersom vilkårene i straffegjennomføringsloven § 15 er oppfylt, jf. retningslinjene til § 15.

Overføring til mindre restriktivt fengsel

Strgjfl. § 15. ***Overføring til mindre restriktivt fengsel***

Innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, eller som er tilrettelagt for innsatte med særlige behov, kan overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Det samme gjelder for personer som etter psykisk helsevernloven § 5-6 er besluttet overført til anstalt under kriminalomsorgen såfremt de samtykker. Kriminalomsorgen skal vurdere innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå for overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå med ikke mer enn 6 måneders mellomrom.

Innsatte kan, etter å ha gjennomført en del av straffen, overføres fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Kriminalomsorgen skal vurdere overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det gjenstår ett år til innsatte kan løslates på prøve.

Innsatte kan overføres fra fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå til overgangsbolig når en del av straffen er gjennomført. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Overføringen må være hensiktsmessig for å fremme en positiv utvikling og for å motvirke ny kriminalitet.

Endret ved lov 15 juni 2001 nr. 64 (ikr. 1 jan 2002)

15.1 Sviktfarevurdering

Overføring til mindre restriktiv gjennomføringsform kan bare innvilges når overføring anses som sikkerhetsmessig forsvarlig og det ikke er grunn til å tro at innsatte vil unndra seg straffegjennomføringen. Det vises til straffegjennomføringsloven § 11 med tilhørende retningslinjer om direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og de momenter det bør legges vekt på ved slik innsettelse.

Det skal legges vekt på den adferd innsatte har vist under straffegjennomføringen og det kjennskap kriminalomsorgen for øvrig har til ham, herunder hvordan eventuelle utganger har forløpt. Faren for svikt skal vurderes særlig nøye i forbindelse med domfellelser for alvorlige straffbare forhold.

Det vises forøvrig til retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

Overgangsboligenes regime med utstrakt kontakt med omverdenen og forholdsvis hyppige utganger skal tas i betraktning ved vurderingen av om innsatte anses egnet for straffegjennomføring i overgangsbolig.

Dersom innsatte er idømt straff for alvorlig kriminalitet, kan allmennpreventive hensyn og hensynet til den alminnelige rettsoppfatning tilsi at han ikke overføres til mindre restriktiv gjennomføringsform tidlig i straffegjennomføringen.

15.2 Overføring fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Bestemmelsene i dette punkt omfatter ikke varetektsinnsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 52.

Innsatte bør vurderes for overføring fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det gjenstår mindre enn to år til forventet løslatelse. Innsatte skal vurderes for slik overføring når ett år gjenstår.

Innsatte som er dømt til straff av fengsel i to år eller mindre bør fortløpende vurderes for overføring. Overføring kan skje straks når oppholdet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå utelukkende er begrunnet med plassmangel i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 11 fjerde ledd med tilhørende retningslinjer om innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og forskriften § 3-4 .

Innsatte som er i permisjonsrutine kan vurderes overført selv om vedkommende er dømt til fengsel i 2 år eller mer. Det samme gjelder innsatte som ennå ikke har oppnådd permisjonsklarering, når vedtaksorganet vurderer å ha tilstrekkelig kjennskap til ham ut fra oppholdet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå.
Innsatte med lange dommer kan overføres når det anses hensiktsmessig ut fra en rimelig og fornuftig progresjon i straffegjennomføringen.

Som utgangspunkt bør innsatte ikke overføres til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når han har mer enn 5 år igjen til utholdt 2/3 straffetid. Denne bestemmelse kan imidlertid fravikes ut fra en konkret vurdering av hans evne til å kunne nyttiggjøre seg og tilpasse seg et opphold i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Det skal særlig legges vekt på behovet for rehabiliteringstiltak, opplæring, programvirksomhet mv. særlig for unge innsatte. Innsattes fysiske og psykiske helsetilstand er også momenter som kan tas i betraktning.

15.3 Overføring til overgangsbolig

Bestemmelsene i dette punkt omfatter ikke varetektsinnsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 52.

Straffegjennomføring i overgangsbolig kan innvilges etter at en del av straffen er gjennomført i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå. Overføring direkte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til overgangsbolig kan finne sted hvis vilkårene for overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå er oppfylt. Innsatte med dommer over 2 år må likevel ha oppnådd ordinær permisjonstid, jf. forskriften til straffegjennomføringsloven § 3-30 femte ledd, og også ha gjennomført noen permisjoner uten svikt, før eventuell overføring kan innvilges.

Tilsvarende må domfelte som har fått samtykke til direkte innsettelse i fengsel med lavere sikkerhetsnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 11 fjerde ledd med tilhørende retningslinjer, ha oppnådd ordinær permisjonstid og ha gjennomført noen permisjoner uten svikt før overføring til overgangsbolig kan finne sted.

Opphold i overgangsbolig kan vedtas når innsatte har et særlig behov for bo- eller sosial trening, planlegging av løslatelse, nettverksarbeid mv. som ikke kan tilbys gjennom straffegjennomføring i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå.

Opphold i overgangsbolig skal som hovedregel innvilges for den gjenstående del av straffetiden. Opphold bør normalt ikke vare lenger enn ett år. Lengre opphold kan likevel godtas, for eksempel hvor unge innsatte har et særlig behov for tiltak som kan tilbys gjennom straffegjennomføring i overgangsbolig. Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 med tilhørende retningslinjer.

15.4 Praktiske spørsmål ved overføring mellom gjennomføringsformer

Det fengsel som mottar innsatte til fortsatt straffegjennomføring skal gis nødvendig informasjon om vedkommende og en oppgave over det han bringer med seg (klær, effekter mv.).

Transportøren bringer innsattes eiendeler med til det fengsel hvor han skal mottas. Innsattes dagpenger overføres konto i vedkommende fengsel.

Sakens dokumenter sendes med.

15.5 Overføring av domfelte for straffegjennomføring i utlandet

Det vises til lov av 15. november 1963 om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv. med tilhørende forskrifter og lov av 20. juli 1991 nr 67 om overføring av domfelte.

15.6 Transport av domfelte mellom ulike gjennomføringsformer

Slik transport utføres av tilsatte i fengselet. Det vises for øvrig til politiinstruksen kapittel 11-1 angående adgangen til å anmode politiet om bistand når sikkerhetsmessige hensyn tilsier det.

Særlige retningslinjer om overgangsboliger

Strgjfl. § 11 femte ledd:

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i overgangsbolig dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 1 år. Fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

Strgjfl. § 15 tredje ledd:

Innsatte kan overføres fra fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå til overgangsbolig når en del av straffen er gjennomført. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen. Overføringen må være hensiktsmessig for å fremme en positiv utvikling og for å motvirke ny kriminalitet.

15 (3) 1 Overføring til overgangsbolig

Innsatte som er dømt til fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner kan innsettes i overgangsbolig når vilkårene for dette foreligger, se § 15 med tilhørende retningslinjer.

Overføring til overgangsbolig må bare finne sted når det etter en konkret vurdering finnes sikkerhetsmessig forsvarlig, og hensynet til den alminnelige rettsoppfatning ikke taler mot det.

Innsatte i overgangsbolig forutsettes å gjennomgå sosial trening i rehabiliteringsøyemed.

Det er et vilkår for overføring at den innsatte innenfor normal arbeidstid er sysselsatt med arbeid eller skole utenfor fengselet. Unntak kan gjøres når særlige grunner gjør det hensiktsmessig.

15 (3) 2 Permisjoner fra overgangsbolig

De alminnelige permisjonsregler gjelder så langt de passer.

Innsatte i overgangsbolig skal som hovedregel ha en årlig permisjonskvote på 30 døgn. Permisjonskvoten kan etter en konkret vurdering økes dersom særlige grunner tilsier det, men ikke utover 50 døgn. Ytterligere utvidelse av kvoten kan ikke gis. Ordinære permisjoner skal primært tas ut i forbindelse med helger, helligdager eller høytider. Dersom særlige grunner foreligger kan dette fravikes.

I tillegg til den ordinære permisjonskvoten kan innsatte ved behov innvilges korttidspermisjon. Korttidspermisjon gis fortrinnsvis i forbindelse med medisinsk behandling m.v., og til andre formål som fremmer overgangsboligens rehabiliteringsarbeid med den innsatte. Det kan innvilges inntil 10 timer korttidspermisjon, inkludert reisetid, hver uke. Hver

enkelt korttidspermisjon bør normalt ikke overstige 5 timer. Ubenyttet tid av korttidspermisjoner kan ikke overføres til påfølgende uke.

15 (3) 3 Aktivitetsutganger

Aktivitetsutganger skal normalt skje sammen med tilsatte, og innvilges i form av fremstilling. Overgangsboligen må ha en forsvarlig kontroll ved aktivitetsutganger, slik at det med sikkerhet kan fastslås at de planlagte aktivitetene blir gjennomført i tråd med intensjonene.

15 (3) 4 Kontrolltiltak

Daglig leder skal til enhver tid ha nedtegnet hvor den enkelte innsatte oppholder seg, og skal i tillegg vite hvor mange personer som befinner seg i overgangsboligen. Innsatte kan bare forlate overgangsboligen når dette på forhånd er skriftlig innvilget av daglig leder.

Overgangsboligen skal ha etablert klare rutiner for kontroll av eventuelt misbruk av rusmidler og hormonpreparater, ved bruk av alkometer eller urinprøve. Domfelte med rusproblemer skal jevnlig kontrolleres for å avdekke mulig misbruk av rusmidler.

For øvrig gjelder de alminnelige regler for kontroll, jf. retningslinjene om Sikkerhet, kontroll og disiplin, så langt de passer.

15 (3) 5 Besøk

De alminnelige regler om besøk, jf. straffegjennomføringsloven § 31 med tilhørende retningslinjer, gjelder så langt de passer.

Det skal ikke tillates at besøkende overnatter i overgangsboligen. Barn under 15 år kan bare besøke innsatte sammen med voksne, fortrinnsvis egne foresatte eller andre pårørende.

Tilbakeføring til fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå
Dersom en innsatt i overgangsbolig forsettlig eller uaktsomt bryter reglene eller forutsetningene for soning i overgangsbolig, kan det besluttes at den innsatte skal tilbakeføres til fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå etter reglene i straffegjennomføringsloven § 14. Når bruddet er av mindre alvorlig karakter, bør tilbakeføring normalt ikke skje ved første gangs overtredelse. Den innsatte gis i slike tilfeller en advarsel.

Om innholdet i skyldkravet og kravet til bevis for at brudd har forekommet, gjelder det som i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 58 er sagt om brudd på vilkår for samfunnsstraff tilsvarende.

Gjennomføring av straff utenfor fengsel

Strgjfl. § 16 *Gjennomføring av straff utenfor fengsel*

Dersom det er hensiktsmessig for å sikre en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan kriminalomsorgen overføre domfelte til gjennomføring av straffen utenfor fengsel med særlige vilkår når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Overføring skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler mot det.

Det er en forutsetning for gjennomføring av straff utenfor fengsel at domfelte skal ha fast bopel og være sysselsatt i form av arbeid, opplæring eller andre tiltak. Domfelte skal dessuten unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen fastsette særlige vilkår. Kriminalomsorgen kan blant annet fastsette at domfelte skal

a) gjennomgå behandling,

b) delta i program,

c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter,

d) overholde bestemmelser om oppholdssted, eller

e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer.

Kriminalomsorgen kan oppheve fastsatte vilkår, endre eller fastsette nye vilkår hvis det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere at domfelte overholder forutsetninger og fastsatte vilkår. Som ledd i kontrollen kan tiltak etter § 56 iverksettes. Ved brudd på vilkår eller forutsetninger, eller dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå straffbar handling eller unndra seg gjennomføringen, gjelder bestemmelsene om tilbakeføring til fengsel i § 14 syvende og åttende ledd.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for gjennomføring av straff utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varselet skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 16 tredje ledd bokstav d og e, hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Domfelte og fornærmede skal tilbys gjenopprettende prosess. Dersom de ved avtale kommer frem til enighet om å overholde bestemmelser om oppholdssted, eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, skal kriminalomsorgen ta hensyn til avtalen ved fastsettelse av vilkår for gjennomføring av straffen utenfor fengsel. Kriminalomsorgen trenger ikke å ta hensyn til avtalen dersom den blir urimelig for fornærmede eller domfelte.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139, nytt annet ledd ikr. 1 aug 2008 iflg. res. 13 juni 2008 nr. 586),

20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 24 mai 2013 nr. 19, 28 feb 2014 nr. 3, 9 mai 2014 nr. 16 (ikr. 9 mai 2014 iflg. res. 9 mai 2014 nr. 625), 20 juni 2014 nr. 49 (ikr. 1 juli 2014 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 795), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

Forskriften § 3-8. Gjennomføring av straff utenfor fengsel. Oppmøteplikt
I tillegg til grunnvilkårene i straffegjennomføringsloven § 16 annet ledd og eventuelle vilkår etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd, skal domfelte pålegges å møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen anviser minimum én gang pr. uke.

16 (1) 1 Formål

Straffegjennomføring etter § 16 første ledd er en straffegjennomføringsform som er aktuell når overføring er hensiktsmessig for å sikre domfelte en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet. Gjennomføringen skal også ivareta en hensiktsmessig progresjon for domfelte under straffegjennomføringen, og bidra til en god tilbakeføring til samfunnet.

16 (1) 2 Målgruppe

Målgruppen for straffegjennomføring etter § 16 første ledd er domfelte som har tatt et klart standpunkt om at de ønsker å endre sin livsførsel og som under straffegjennomføringen har vist i praksis at de mener dette alvorlig og er villige til å anstrenge seg for å nå dette målet. For å videreføre og oppmuntre den positive utviklingen kan domfelte overføres til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel etter § 16 første ledd. Overføring etter § 16 første ledd er først og fremst aktuelt for domfelte som er idømt en lengre straff.

Subsidiær fengselsstraff etter bøter skal som hovedregel være gjennomført i sin helhet før domfelte kan overføres etter § 16 første ledd. Unntak kan gjøres i tilfeller hvor domfelte er innvilget søknad om bøtetjeneste, jf. § 16 b.

Forvaringsdømte kan ikke overføres til straffegjennomføring etter § 16 første ledd.

16 (1) 2.1 Vilkåret «særlig positiv utvikling»

For å kunne overføres etter § 16 første ledd må domfelte ha vist en særlig positiv utvikling. Det er av sentral betydning at domfelte har vist evne og vilje til å delta i og gjøre seg nytte av rehabiliterende tiltak i kriminalomsorgen eller hos samarbeidspartnere. Denne straffegjennomføringsformen er aktuell for domfelte som ved positiv atferd og engasjement ønsker å benytte straffegjennomføringstiden på en måte som gjør det sannsynlig at holdningen til fortsatt kriminalitet er endret. Ofte vil en ta utgangspunkt i domfeltes situasjon ved påbegynnelsen av straffegjennomføringen, eventuelt ved domfellelsen, og vurdere den opp mot situasjonen på tidspunktet for mulig overføring. Hele straffegjennomføringen skal imidlertid tas i betraktning ved vurderingen av om domfelte har hatt en særlig positiv utvikling. Domfelte skal kunne vise til en konkret og realistisk plan for tilværelsen utenfor fengselet, som skisserer et overbevisende alternativ til kriminalitet. Planen bør berøre fremtidig arbeid/utdanning, økonomi og boligsituasjon, samt eventuelle

familiære, sosiale relasjoner og fritidsaktiviteter.

Kriminalomsorgen skal tilrettelegge for at domfelte får nødvendig bistand til å planlegge tilværelsen utenfor fengsel.

16 (1) 2.2 Vilkåret «hensiktsmessig for å motvirke ny kriminalitet»

Straffegjennomføring utenfor fengsel må etter en individuell vurdering anses hensiktsmessig for å motvirke ny kriminalitet. Det er avgjørende at straffegjennomføringsformen kan knyttes til mulighetene for en hensiktsmessig rehabilitering. Adgangen til å innvilge straffegjennomføring etter § 16 første ledd forutsetter at den domfeltes mulighet for rehabilitering til et liv uten fortsatt kriminalitet forsterkes ved tiltaket.

Denne gjennomføringsformen kan for eksempel være aktuell dersom domfelte er gitt mulighet til spesielt egnet arbeid eller utdanning, eller at domfelte etter lang tids straffegjennomføring i fengsel trenger en periode i samfunnet med tett oppfølgning fra kriminalomsorgen før løslatelse. At videre straffegjennomføring i fengsel kan virke særlig destruktivt for domfelte som er i et ellers positivt rehabiliteringsopplegg, skal tillegges vekt. Det kan videre tillegges vekt dersom overføringen gjør domfelte i stand til å ha omsorg for egne barn, og omsorgsevnen ellers ville bli svekket som følge av videre opphold i fengsel. Det er en forutsetning at overføringen er til barnets beste og at domfelte har vist engasjement for barnet under fengselsoppholdet.

16 (1) 2.3 Særlig om domfelte under 18 år

For domfelte som på søknadstidspunktet er under 18 år gjelder det egne regler.
For domfelte under 18 år skal det legges avgjørende vekt på om en overføring etter § 16 første ledd er hensiktsmessig for rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet, samt sikkerhetsmessig forsvarlig. Kravene om en særlig positiv utvikling tolkes dermed mindre strengt for denne gruppen domfelte.

For denne gruppen domfelte kan ulike former for bofellesskap også godkjennes som egnet bolig. Alle som bor fast i boligen skal i så fall informeres om straffegjennomføringen og avgi skriftlig samtykke til at domfelte har bolig der under straffegjennomføringen.

Dersom domfelte ikke selv eller med bistand fra andre offentlige etater eller samarbeidspartnere kan fremskaffe et sysselsettingstilbud under straffegjennomføringen, skal domfelte alltid tilbys sysselsetting i form av samfunnsnyttig tjeneste eller annen aktivisering i regi av kriminalomsorgen.

Når domfelte under 18 år gjennomfører straff i fengsel skal kriminalomsorgen alltid i vedtak vurdere om domfelte kan overføres etter § 16 første ledd når halve straffetiden er gjennomført. Dersom det ikke er grunnlag for en overføring på det aktuelle tidspunktet, skal kriminalomsorgen regelmessig, og senest hver sjette måned, i vedtak revurdere muligheten for en overføring.

16 (1) 2.4 Gjennomføringstid

Overføring etter § 16 første ledd kan tidligst skje når halvparten av den ubetingede fengselsstraffen er gjennomført. Overføring skal som hovedregel ikke finne sted tidligere enn seks måneder før forventet løslatelse. § 16 første ledd kan innvilges også etter tidspunktet for 2/3 tid.

16 (1) 2.5 Forholdet mellom § 16 første ledd og § 16 a

Formålet med § 16 første ledd og straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 16 a er ganske sammenfallende, men målgruppen er ulik for de to ordningene. For § 16 første ledd stilles det større krav til en særlig positiv utvikling hos domfelte, samtidig som nivået på kontroll og oppfølging kan være lavere, hvilket må medføre ulike sikkerhetsmessige vurderinger.

Overføring fra § 16 a til § 16 første ledd kan være en hensiktsmessig progresjon for enkelte domfelte, og kan bidra til økt mulighet for å oppfylle vilkårene i § 16 første ledd om særlig positiv utvikling.

Overføring etter § 16 første ledd kan tidligst skje når domfelte har gjennomført minst halvparten av den ubetingede fengselsstraffen. Overføring etter § 16 a kan tidligst skje når en tredel av den ubetingede fengselsstraffen er gjennomført og det gjenstår inntil fire måneder til forventet løslatelse.

16 (1) 2.6 Forholdet mellom § 16 første ledd og løslatelse på halv tid etter § 42 tredje ledd

Det må foretas en avgrensning mellom overføring etter § 16 første ledd og prøveløslatelse etter halv tid etter § 42 tredje ledd. Prøveløslatelse etter halv tid kan skje «dersom særlige grunner tilsier det». Det er en forutsetning at det foreligger sterke og tungtveiende, godt dokumenterte momenter.

Innsatte skal fortrinnsvis overføres til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel hvis det kan avhjelpe situasjonen og de øvrige vilkår etter § 16 er oppfylt.

16 (1) 3 Straffens formål

Formålet med straffen må ikke tale mot overføring. I vurderingen skal det særlig tas hensyn til allmenn- og individualpreventive hensyn, sannsynligheten for at domfelte begår ny straffbar handling, faren for straffunndragelse, samt den allmenne rettsoppfatning.

16 (1) 4 Sikkerhetsmessige hensyn

Før en overføring etter § 16 første ledd, må sikkerhetsmessige hensyn vurderes nøye. Det forutsettes at det gjøres en konkret risikovurdering av tiltaket knyttet opp mot den domfeltes forhold og situasjon. Vurderingene skal nedtegnes og arkiveres

sammen med sakens øvrige dokumenter. Det vises for øvrig til retningslinjer vedrørende *Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.*

16 (1) 5 Utilrådelighetsvurderingen

Overføring til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel skal ikke innvilges dersom det vil være utilrådelig. Ved vurderingen av om overføring vil være utilrådelig skal det særlig tas hensyn til den type lovbrudd domfelte er dømt for. Det skal videre blant annet tas hensyn til det straffbare forholdets alvorlighetsgrad, hvem det er begått mot, domfeltes straffehistorikk og den allmenne rettsoppfatning. Det skal ved vurderingen legges vekt på hvor lang tid det har gått siden det straffbare forholdet ble begått. Det skal særlig tas hensyn til eventuelle fornærmede, pårørende og etterlatte, for eksempel dersom noen av disse bor i domfeltes nabolag. Behovet for samfunnsbeskyttelse skal tillegges stor vekt og skal inngå som en viktig del av vurderingen.

16 (1) 6 Krav til domfelte under straffegjennomføringen

Domfelte må godta de krav og forutsetninger som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen.

Domfelte plikter å følge gjennomføringsplanen som er utarbeidet av kriminalomsorgen, herunder oppfylle krav om sysselsetting, samt oppmøter for kriminalomsorgen eller andre. Domfelte må videre være villig til å motta kontrollbesøk i boligen og på sysselsettingsstedet av kriminalomsorgen eller eksterne kontrollører. Domfelte må godta at samboende får informasjon om straffegjennomføringen i forbindelse med at de avgir sitt samtykke.

Domfelte pålegges å avholde seg fra bruk av alle former for rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Domfelte skal forplikte seg til å oppgi eventuell bruk av legale legemidler som kan ha innvirkning på prøveresultatene og fremlegge relevant dokumentasjon.

16 (1) 6.1 Gjennomføringsplan

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan hvor det fremgår hvilke krav, vilkår og forutsetninger som gjelder for gjennomføringen, hvilke kontrolltiltak som kan iverksettes og konsekvensene av brudd på vilkår.

I gjennomføringsplanen skal det videre fremgå på hvilken adresse domfelte skal oppholde seg under straffegjennomføringen. Det skal fremgå i hvilke tidsrom domfelte plikter å oppholde seg i boligen, innenfor rammene som oppstilles i retningslinjenes omtale av *Krav om opphold i boligen*, se nedenfor.

Gjennomføringsplanen skal videre presisere at domfelte ikke har anledning til å forlate landet, med mindre dette innvilges etter søknad. Retningslinjene til § 33 og herunder punkt om utenlandsopphold under permisjon, gjelder tilsvarende.

Det må også fremgå av planen hvor domfelte skal være sysselsatt under

gjennomføringen og fastsatte tider for dette, for eksempel arbeidstid, turnus og lignende. Det skal også fremgå hvilke andre samarbeidspartnere som er involvert i gjennomføringen, for eksempel behandlingsinstitusjon. Det skal videre fremgå hvilken rolle sysselsettingssted og andre samarbeidspartnere har, for eksempel plikt til tilbakemelding til kriminalomsorgen.

Når gjennomføringsplanen utformes skal det tas hensyn til fornærmede i saken, vedkommendes pårørende eller etterlatte. Domfelte kan ikke gjennomføre straff i en bolig hvor også fornærmede eller etterlatte i straffesaken er bosatt, uavhengig av om vedkommende samtykker.

Det skal fremgå av gjennomføringsplanen hvem som er domfeltes kontakt i kriminalomsorgen.

Gjennomføringsplanen er å anse som et enkeltvedtak og fastsettes av kriminalomsorgen. Domfelte bør så langt som mulig selv delta i utformingen av gjennomføringsplanen. Gjennomføringsplanen skal undertegnes av domfelte og kriminalomsorgen, som en bekreftelse på at vedtaket er lest og forstått.

16 (1) 6.1.1 Avvik fra gjennomføringsplan som følge av sykdom

Avvik fra gjennomføringsplan som følge av egen eller barns sykdom skal dokumenteres fra første fraværsdag ved legeerklæring. Legeerklæringen fremlegges for kriminalomsorgen innen tre dager fra første fraværsdag.

Ved sykdom som medfører at domfelte ikke klarer å oppfylle vilkårene for gjennomføringen og som strekker seg over syv dager, skal kriminalomsorgen vurdere muligheten for at vilkårene på sikt kan overholdes og eventuelt foreta midlertidige tilpasninger i gjennomføringsplanen.

Dersom domfelte under straffegjennomføring etter § 16 første ledd legges inn i sykehus skal kriminalomsorgen vurdere om domfelte skal overføres til straffegjennomføring etter § 13.

Domfelte kan innvilges straffavbrudd, jf. straffegjennomføringsloven § 35.

16 (1) 6.2 Krav om egnet bolig

Det er et vilkår for overføring etter § 16 første ledd at domfelte har fast bolig, som kriminalomsorgen vurderer som egnet. Ved vurderingen av om en bolig er egnet skal det være avgjørende om kriminalomsorgen kan foreta effektiv kontroll av domfelte i boligen. Før søknad innvilges skal kriminalomsorgen gjennomføre minst ett hjemmebesøk for å undersøke boligforholdene, samt snakke med eventuelle samboende.

Domfelte anses bosatt der hvor vedkommende er folkeregistrert eller bor midlertidig. Midlertidig bosted kan for eksempel være der hvor domfelte studerer eller midlertidig bosetter seg under straffegjennomføringsperioden. Det kan etter en konkret sikkerhetsmessig vurdering godtas at domfelte bor hos andre under

straffegjennomføringen, for eksempel familie eller venner.

Boligen må være av fast karakter og ikke flyttbar. Det kan godtas at domfelte flytter under straffegjennomføringen, forutsatt at kravene til egnet bolig fortsatt er oppfylt. Flytting til annen adresse må forhåndsgodkjennes av kriminalomsorgen. Ved flytting skal oppholdsadressen endres i vilkårene i gjennomføringsplanen.

Dersom domfelte deler nødvendige fellesarealer som kjøkken og bad eller toalett med andre personer som ikke kan regnes som «*samboende*», jf. under, skal boligen ikke anses som egnet. Visse studentboliger, kollektiv, samt hotell og hospits vil dermed være uegnede boliger.

Kriminalomsorgen bør så langt det er mulig samarbeide med andre myndigheter, frivillige organisasjoner og lignende for å bistå domfelte i å finne en egnet bolig.

16 (1) 6.3 Krav om opphold i boligen

Domfelte skal oppholde seg i boligen når det ikke er gitt tillatelse av kriminalomsorgen til å være annet sted. Domfelte skal som hovedregel oppholde seg i boligen i perioden 21.00 – 06.00. Individuelle tilpasninger kan gjøres ved kvelds-, natt- eller skiftarbeid, slik at domfelte som hovedregel alltid har minimum 9 timer opphold i boligen pr. døgn. Det skal gjøres en individuell vurdering basert på blant annet domfeltes behov og sikkerhetsmessige hensyn. Kravene til domfeltes opphold i boligen skal fremgå av gjennomføringsplanen.

16 (1) 6.4 Samboende i husstanden

Med samboende menes enhver annen person i husstanden som har sitt hovedbosted der og som domfelte har en nær og varig relasjon til. Med *nær og varig relasjon* menes den relasjon som finnes mellom for eksempel ektefeller, partnere, slektninger og venner.

Før søknad etter § 16 første ledd innvilges skal det gjennomføres en obligatorisk samtale mellom kriminalomsorgen og samboende over 18 år. Samtalen kan skje med vedkommende alene eller når domfelte og vedkommende er til stede sammen. Samboende over 18 år skal gjøres kjent med hva straffegjennomføringen innebærer og samtykke til at domfelte kan gjennomføre straff i hjemmet. Samtykket skal være skriftlig.

Samboende skal gjøres kjent med at samtykket kan trekkes tilbake på ethvert tidspunkt, både før og etter at straffegjennomføring etter § 16 første ledd er iverksatt. Dersom en samboende ønsker å trekke sitt samtykke etter at straffegjennomføringen er påbegynt i hjemmet, bør kriminalomsorgen undersøke bakgrunnen for at samtykket trekkes tilbake, gjennom en samtale med den samboende. Når en samboende trekker sitt samtykke skal kriminalomsorgen så lang det er mulig finne andre løsninger, som for eksempel å bistå domfelte i å skaffe seg en ny egnet bolig, før overføring til fengsel eventuelt besluttes.

16 (1) 6.5 Særlig om barn

Hensynet til barnets beste vil alltid være et relevant moment ved avgjørelser som har innvirkning på barn, jf. straffegjennomføringsloven § 3 annet ledd og forskriften § 1-3. Hvis domfelte har omsorg for eller samvær med barn, eller det er bosatt barn i hjemmet hvor straffen skal gjennomføres, skal det tas hensyn til om denne type straffegjennomføring vil være til barnets beste. Straffegjennomføring i hjemmet skal ikke innvilges dersom straffegjennomføringen antas å ville ha en negativ innvirkning på samboende barn. Kriminalomsorgen skal så langt det er mulig forsikre seg om at samboende barn ikke kan komme til å lide overlast som følge av at straffegjennomføringen skjer i hjemmet. Det skal ved behov innhentes faglige råd fra rette sakkyndige, jf. straffegjennomføringsloven § 7a annet ledd bokstav b. Hvis det er mistanke eller tvil om hvorvidt straffegjennomføring i hjemmet kan ha en skadelig innvirkning på samboende barn, skal søknaden avslås.

Domfelte skal oppfordres, men har ingen plikt til, å informere barn i husstanden om at det skal foregå straffegjennomføring i hjemmet. Dersom domfelte bor sammen med egne eller andres barn, skal domfelte oppfordres til å informere barnets foreldre om straffegjennomføringen, dersom de ikke bor i barnets hjem.

Barn som er kjent med at det skal gjennomføres straff i hjemmet har rett til å uttale seg, jf. forskriften § 1-3. Barnets uttalelser skal tillegges større vekt med barnets alder og modenhet. Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener.

16 (1) 6.6 Sysselsetting

Domfelte skal være sysselsatt under staffegjennomføring etter § 16 første ledd. Kravene til sysselsetting skal fremgå av gjennomføringsplanen.

16 (1) 6.6.1 Sysselsettingens omgang

Domfelte skal være sysselsatt i minimum 20 timer og maksimalt 45 timer pr. uke. Rammene vil kunne være gjennomsnittlige dersom det er nødvendig på grunn av skiftarbeid, turnus og lignende. For domfelte som er pensjonister, sykmeldte eller har nedsatt funksjonsevne kan det gis anledning til sysselsetting mindre enn 20 timer pr. uke, men det skal likevel ikke være færre enn 15 timer pr. uke.

Krav om sysselsetting er i utgangspunktet absolutt og kan bare fravikes i helt spesielle unntakstilfeller dersom funksjonshemming eller andre helsemessige forhold hos domfelte gjør aktivisering umulig.

I uker med helligdager kan det gjøres unntak fra kravet til antall timer sysselsetting.

16 (1) 6.6.2 Hva kan godkjennes som sysselsetting?

Kriminalomsorgen skal godkjenne sysselsettingen. Med «*sysselsetting*» menes arbeid, opplæring eller andre tiltak som alene eller i kombinasjon holder domfelte i en hensiktsmessig aktivitet.

Dersom domfelte skal utføre ulønnet arbeid, kan dette bare være for offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet. Arbeid i egen virksomhet, eller som selvstendig næringsdrivende kan etter en konkret individuell vurdering godtas som sysselsetting. Tilsvarende gjelder for eventuell kvelds-, natt eller skiftarbeid. Det kan helt unntaksvis godtas at sysselsettingen krever overnatting utenfor boligen.

Kriminalomsorgen kan ikke godkjenne en form for sysselsetting eller et sysselsettingssted som anses for nært knyttet til det straffbare forholdet eller virksomheten hvor det straffbare forholdet ble begått. Sysselsettingen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig og i samsvar med formålet med straffen.
Hvis domfelte ikke har arbeid, går på skole eller studerer, skal kriminalomsorgen medvirke til å formidle kontakt og undersøke muligheter for å finne egnet sysselsetting, jf. straffegjennomføringsloven § 18. En mulighet er å tilby ulønnet samfunnsnyttig tjeneste eller ulike tiltak i regi av NAV.

For pensjonister, sykemeldte og personer med nedsatt funksjonsevne kan for eksempel dagsentra eller tilsvarende organiserte aktiviteter godkjennes. Sysselsetting, herunder omfang, skal i disse tilfellene tilpasses den enkeltes forutsetninger og eventuelt vedtak knyttet til offentlige ytelser.

Ved behov kan det pålagte sysselsettingsnivået oppnås gjennom en kombinasjon av arbeid, skolegang, studier, særskilt tilrettelagt sysselsetting, frivillig arbeid for en organisasjon, sysselsettingsfremmende tilbud, poliklinisk behandling eller andre tiltak.

16 (1) 6.6.3 Kontakt med samarbeidspartnere

Kriminalomsorgen kan etter samtykke fra domfelte ta kontakt med vedkommendes NAV-kontor, fastlege eller andre for å diskutere sysselsettingens form og omfang.

16 (1) 6.6.4 Informasjon til sysselsettingsstedet

Kriminalomsorgen skal informere en overordnet ved sysselsettingsstedet om straffegjennomføringen. Den overordnede skal signere på at informasjonen er mottatt.

16 (1) 6.6.5 Kontaktperson på sysselsettingsstedet

Det skal oppnevnes en kontaktperson ved stedet for sysselsettingen. Vedkommende skal skriftlig forplikte seg til å informere kriminalomsorgen ved ureglementert fravær eller andre uregelmessigheter i forbindelse med sysselsettingen. Kontaktpersonen skal som hovedregel være overordnet domfelte. En underordnet kollega, en slektning, eller en person som står i nær personlig relasjon til domfelte kan ikke være kontaktperson.

Dersom det ikke er praktisk mulig å ha en kontaktperson på sysselsettingsstedet, kan kontaktperson utelates under forutsetning av at kriminalomsorgen kan kontrollere domfelte på annen måte. Dersom det unntaksvis godkjennes sysselsetting uten kontaktperson, skal dettes kompenseres ved ytterligere bruk av andre godkjente kontrolltiltak. Kriminalomsorgen skal planlegge hvordan behovet for kontroll i så fall skal ivaretas. Frykt for å miste jobben gir ikke grunnlag for å unnlate å ha kontaktperson.

16 (1) 6.7 Oppmøteplikt

For å sikre nødvendig oppfølgning skal domfelte pålegges å møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen bestemmer, minimum to ganger pr. uke.

Dersom domfelte pålegges å møte for annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen har godkjent, skal det etableres en kontrollordning. I så fall skal domfelte også pålegges å møte for kriminalomsorgen minimum én gang pr. uke.

Omfanget av oppmøteplikten må vurderes individuelt hvor blant annet domfeltes forhold til rusmidler, behov for oppfølgning, og tidligere straffbare forhold vektlegges. Kriminalomsorgen kan etter en viss tid vurdere å redusere oppmøteplikten til én gang pr. uke, dersom dette anses hensiktsmessig og sikkerhetsmessig forsvarlig. Oppmøteplikten for kriminalomsorgen kan ikke oppheves.

Oppmøtene skal være av en viss varighet. Innholdet i møtene skal bestå av programvirksomhet, oppfølgingssamtaler, deltakelse i grupper, behandlingsopplegg eller annet individuelt tilrettelagt tilbud som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Møtene kan skje i domfeltes hjem dersom dette anses hensiktsmessig. Møtene skal i så fall gjennomføres av to personer.

Hvis det er grunn til å tro at vilkårene ikke følges, skal oppmøteplikten økes og eventuelle andre kontrolltiltak settes i verk.

16 (1) 7 Permisjon (midlertidig endring av oppholdssted)

Domfelte som gjennomfører straff etter § 16 første ledd kan søke kriminalomsorgen om permisjon.

Permisjon skal bidra til å støtte domfeltes rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet, men skal ikke være av et slikt omfang at formålet med straffegjennomføringen uthules.

Domfelte kan innvilges ordinær permisjon i inntil 1 døgn pr. måned, dersom vilkårene for permisjon er oppfylt. Domfelte kan videre innvilges velferdspermisjon dersom de ordinære vilkårene for dette er oppfylt. Det skal legges vekt på om formålet med permisjonen kan ivaretas gjennom det totale omfanget av utgang.

For øvrig gjelder de ordinære regler for permisjon, jf. straffegjennomføringsloven § 33 jf. § 36.

Permisjoner skal normalt bare tillates mellom kl. 06.00-22.00.

16 (1) 8 Fastsettelse, endring og opphevelse av vilkår

Ved innvilgelse av straffegjennomføring etter § 16 første ledd skal det være satt vilkår etter § 16 andre ledd. Det kan videre fastsettes vilkår etter § 16 tredje ledd dersom det er nødvendig. Det er adgang til å sette andre vilkår enn de som fremgår av § 16

tredje ledd, men også disse vilkårene må anses som nødvendige for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Hvis det under straffegjennomføring etter § 16 første ledd fremkommer opplysninger som tyder på at vilkårene ikke virker som forutsatt eller at det er praktiske problemer med å overholde vilkårene, kan det gjøres endringer i gjennomføringsplanen.

I grunnvilkårene etter § 16 andre ledd kan det likevel bare gjøres slike endringer som går ut på skifte av bopel, endring av sysselsettingssted og nødvendige endringer i behandlingsopplegg. Vilkårene etter § 16 andre ledd kan ikke oppheves.

Dersom det er fastsatt vilkår etter § 16 tredje ledd, er det derimot en forholdsvis vid adgang til å endre, oppheve eller sette nye vilkår dersom forutsetningene for den opprinnelige vilkårsfastsettelsen endres. Det er hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen som eventuelt kan begrunne slike endringer.

Ved mistanke om brudd på fastsatte krav og vilkår for straffegjennomføringen skal hyppigheten av oppmøtene økes og andre kontrolltiltak skal eventuelt settes i verk.

16 (1) 9 Kontroll

Kriminalomsorgen skal kontrollere at de fastsatte krav og vilkår overholdes og at gjennomføringsplanen følges.

Kriminalomsorgen skal ukentlig foreta minimum ett uanmeldt kontrollbesøk i hjemmet eller på sysselsettingsplassen. Videre må det lages avtaler med kontaktperson på sysselsettingsstedet og eventuelt andre samarbeidspartnere om umiddelbar tilbakemelding til kriminalomsorgen hvis det skjer brudd på vilkår eller det oppstår uregelmessigheter av noe slag.

Kriminalomsorgen skal ved behov samarbeide med politiet om hjemmebesøk i forbindelse med uregelmessigheter og ved overføring til fengsel.
Kontrollen av domfelte bør foregå på en diskret måte.

16 (1) 9.1 Kontroll av rusforbudet

Kriminalomsorgen skal foreta kontroller slik at et eventuelt rusmisbruk kan bli oppdaget. Straffegjennomføringslovens alminnelige regler for rusmiddelkontroll gjelder tilsvarende, jf. straffegjennomføringsloven § 29 med tilhørende bestemmelser og § 56. Domfelte skal avgi utåndingsprøve i forbindelse med kontrollbesøk i hjemmet, ved oppmøte for kriminalomsorgen og ellers når slik prøve avkreves. Personale fra kriminalomsorgen eller eventuelt ekstern kontrollør skal stå for prøvetakingen. Domfelte kan også pålegges å avlegge urinprøve og blodprøve. Eventuelle eksterne kontrollører bør vanligvis ikke stå for urinprøvekontroller. Blodprøve kan kun tas av helsepersonell. Ved mistanke om brudd på rusforbudet skal det alltid iverksettes kontrolltiltak etter § 56.

16 (1) 9.2 Eksterne kontrollører

Dersom det anses nødvendig for å foreta effektiv kontroll kan kriminalomsorgen utpeke en kontrollør som ikke er ansatt i kriminalomsorgen (ekstern kontrollør), på tilsvarende måte som ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 16 a. Retningslinjene om bruk av eksterne kontrollører ved elektronisk kontroll og rundskriv KDI 11/2013 gjelder tilsvarende så langt det passer.

16 (1) 10 Reaksjon på brudd på vilkår

Konsekvensen av brudd vil avhenge av bruddets alvorlighetsgrad, omstendighetene rundt bruddet og om domfelte har begått brudd tidligere.

Dersom domfelte har brutt fastsatte forutsetninger, krav eller vilkår, herunder rusforbudet eller nekter å medvirke til ruskontroll, er hovedregelen at domfelte tilbakeføres til fengsel, jf. § 14 sjuende ledd. Dette er eksempelvis aktuelt ved alvorlige eller gjentatte brudd på gjennomføringsplanen. Tilsvarende gjelder dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, eller vil unndra seg straffegjennomføringen.

Kriminalomsorgen kan alternativt ilegge skriftlig irettesettelse etter straffegjennomføringsloven § 40 tredje ledd, dersom forholdene tilsier det. Dette kan være særlig aktuelt ved mindre alvorlige brudd på gjennomføringsplanen og manglende samarbeid rundt kontrolltiltak.

Det skal være en lav terskel for tilbakeføring til fengsel. Ved brudd bør det likevel vurderes om det er tilstrekkelig å endre eller fastsette nye vilkår, jf. § 16 tredje ledd, slik at man øker oppfølgingen av domfelte i form av hyppigere kontroll og kontakt. Dette alternativet er særlig aktuelt dersom bruddet er av mindre alvorlig karakter.

16 (1) 11 Saksforberedelse

Domfelte skal som et ledd i en hensiktsmessig progresjon og utslusning gis informasjon om de ulike alternativene for gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, herunder overføring til § 16 første ledd. Kriminalomsorgen skal bidra til at søknaden foreligger i god tid før en eventuell overføring er aktuell. Kriminalomsorgen skal ved behov bistå domfelte med å skrive søknaden og tilrettelegge for kontakt med aktuelle samarbeidspartnere.

Dersom det er aktuelt å innvilge søknaden, skal det foretas en vurdering av domfelte og vedkommendes egnethet til å gjennomføre straffen utenfor fengsel, samt om nødvendige forutsetninger er til stede (*egnethetsvurdering).*

Saksforberedelse i form av egnethetsvurdering og hjemmebesøk gjennomføres av enten avgivende eller mottakende enhet, avhengig av hva som er mest hensiktsmessig i den enkelte sak.

Alle nødvendige avtaler med domfelte og eksterne samarbeidspartnere skal være inngått før søknad innvilges.

16 (1) 12 Avgjørelsesmyndighet

Den enhet hvor domfelte gjennomfører straff (*avgivende enhet*), fatter vedtak om overføring etter § 16 første ledd, fastsetter vilkår for overføringen og vurderer behovet for varsling av fornærmede og etterlatte, jf. § 16 sjette ledd.

Avgivende enhet beslutter hvilken enhet i kriminalomsorgen som skal ha ansvaret for oppfølging, kontroll og gjennomføring. Dette ansvaret omfatter også myndighet til å treffe avgjørelser i saken, herunder ved søknad om permisjon, fastsettelse, endring og oppheving av vilkår, reaksjoner, straffavbrudd, gjeninnsettelse i fengsel, løslatelse og eventuelle vilkår ved prøveløslatelse. Det skal fremgå av vedtaket om innvilgelse av § 16 første ledd hvilken enhet som skal ha dette ansvaret.

Ved vurderingen av om en annen enhet enn det aktuelle friomsorgskontoret skal ha ansvaret for oppfølging, kontroll og gjennomføring kan det legges vekt på blant annet muligheten for å opprettholde en etablert relasjon og samarbeid med domfelte, behovet for kontinuitet i arbeidet og andre praktiske hensyn. Det kan også avtales et samarbeid mellom ulike enheter om den praktiske oppfølgingen av domfelte. Ansvarsfordelingen mellom enhetene skal i så fall fremgå av vedtaket om innvilgelse.

Den enhet som er aktuell som mottakende enhet (*mottakende enhet)* skal alltid ha uttalt seg om saken og tatt stilling til om søknaden bør innvilges, før vedtak fattes. Dersom avgivende enhet selv skal ha ansvar for oppfølging, kontroll og gjennomføring, bør det vurderes om det er behov for å innhente uttalelse fra andre enheter i kriminalomsorgen før vedtak fattes.

Dersom avgivende og mottakende enhet er uenige med hensyn til om søknaden bør innvilges, fattes vedtaket av overordnet nivå.

Lokalt nivå kan ikke endre eller oppheve vilkår overordnet nivå har fastsatt med hjemmel i § 16 andre eller tredje ledd. Endring eller oppheving av vilkår foretas i så fall av overordnet nivå, etter anmodning om dette fra lokalt nivå. Det vises ellers til retningslinjene til § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser*.

Dersom domfelte er dømt til fengselsstraff i mer enn 10 år, kan overføring etter § 16 første ledd kun besluttes av overordnet nivå. Lokalt nivå kan avslå søknader i saker hvor domfelte er idømt mer enn 10 år fengselsstraff dersom både avgivende og mottakende enhet innstiller på avslag.

16 (1) 13 Økonomiske forhold

Straffegjennomføring etter § 16 første ledd skal ikke medføre en reduksjon eller avkorting i offentlige ytelser som domfelte mottar eller har krav på. Domfelte har rett til å heve eventuelle dagpenger, arbeidsavklaringspenger, alderspensjon, sykepenger o.l. under straffegjennomføringen. Om nødvendig kan kriminalomsorgen etter samtykke fra domfelte innhente opplysninger om økonomiske bidrag som domfelte mottar fra det offentlige.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Strgjfl. § 16 a *Straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll*

Dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler imot det.

Kriminalomsorgen skal i alle tilfeller vurdere om domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll. For domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, gjelder ikke vilkåret etter første ledd om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder.

Bestemmelsene i § 16 annet til syvende ledd gjelder tilsvarende.

Dersom det er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, kan kriminalomsorgen beslutte bruk av digital teknologi for å kontrollere domfeltes identitet, geografiske posisjon, bevegelse og eventuelle rusbruk. Personopplysninger som behandles ved kontroll etter første punktum skal slettes etter endt straffegjennomføring, med mindre de inngår i en sak om brudd på forutsetninger eller vilkår etter § 16 annet og tredje ledd.

Tilføyd ved lov 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19. juni 2020 nr. 1245), endret ved lov 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 sep 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245, gjelder fjerde ledd)

Forskriften § 7-1 Formål

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter straffegjennomføringsloven § 16 a er en straffegjennomføringsform utenfor fengsel, som har til hensikt å fremme domfeltes mulighet til å kunne ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføringen, å bidra til en hensiktsmessig progresjon og å redusere faren for ny kriminalitet.

Forskriften § 7-2 Hvem som kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Domfelte som ikke har påbegynt straffegjennomføring av ubetinget fengselsstraff på inntil seks måneder og som oppfyller vilkårene for elektronisk kontroll, kan innvilges helgjennomføring av straffen på denne måten for å unngå eventuelle negative konsekvenser av et fengselsopphold.

Domfelte som har påbegynt straffegjennomføring og som oppfyller vilkårene for elektronisk kontroll, kan overføres til delgjennomføring på denne måten inntil seks måneder av den resterende tiden frem til forventet løslatelse, som et ledd i en hensiktsmessig progresjon. En slik overføring kan ikke foretas før en tredel av den ubetingede straffen er gjennomført, med mindre domfelte er under 18 år eller er varig soningsudyktig. Med soningsudyktig menes domfelte eller innsatte som ikke er i stand til å gjennomføre straff i fengsel etter straffegjennomføringsloven § 10 første ledd bokstav a til c eller institusjon i etter straffegjennomføringsloven § 12 av helsemessige årsaker.

Taler formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner mot det, det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen eller det ellers anses utilrådelig, skal domfelte ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Domfelte som er dømt for seksuallovbrudd etter straffeloven kapittel 26 eller voldslovbrudd etter straffeloven §§ 274, 275, 277, 279, 281 til 286 eller 288 skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Domfelte som er dømt for voldslovbrudd etter straffeloven §§ 271 til 273, 278, 280 eller 287, eller som har fått straffen fastsatt etter straffeloven § 276 annet ledd, kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll, med mindre forholdet er begått mot barn eller en person som vedkommende bodde eller fortsatt bor sammen med, eller domfelte er domfelt for lignende forhold tidligere. Første og annet punktum gjelder ikke domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig.

Domfelte som er siktet for nye straffbare forhold eller besluttet endelig utvist fra landet, skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll med mindre det foreligger særlige grunner.

16 a 1 Generelt

16a 1.1 Definisjon av hel- og delgjennomføring

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal gjelde for domfelte som er idømt inntil seks måneder ubetinget fengselsstraff (helgjennomføring) eller har inntil seks måneder igjen til forventet løslatelse (delgjennomføring).

16a 1.2 Helgjennomføring

Helgjennomføring vil være særlig egnet for domfelte som er unge, eller som ikke har gjennomført straff i fengsel tidligere blant annet for å unngå eventuelle negative konsekvenser som følge av et fengselsopphold. Hensynet til domfeltes mulighet til å fortsette eller begynne på skole, arbeid eller annen hensiktsmessig sysselsetting skal tillegges stor vekt.

16a 1.3 Delgjennomføring

Overføring fra fengsel til straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal bidra til en hensiktsmessig progresjon, sikre en positiv utvikling og gi en gradvis overgang til et liv i frihet. Videre bør straffegjennomføring med elektronisk kontroll totalt sett fremstå som egnet med tanke på muligheter for å leve et liv uten kriminalitet.

Ved delgjennomføring skal kriminalomsorgen ta foreløpig stilling til tidspunkt for mulig løslatelse før søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan vurderes. Dersom prøveløslatelse etter utholdt 2/3-tid ikke anses som tilrådelig på det aktuelle tidspunkt, skal delgjennomføring med elektronisk kontroll vurderes som alternativ til videre straffegjennomføring i fengsel, jf. retningslinjene til § 42 punkt 42.2.2.2. Løslatelse ved halv tid etter straffegjennomføringsloven § 42 tredje ledd omfattes normalt ikke, da denne bestemmelsen er ment å ivareta andre hensyn enn utslusing fra fengsel.

Domfelte som får fradrag i straffen for utholdt varetekt, kan overføres direkte til straffegjennomføring med elektronisk kontroll dersom tiden som er gjennomført i varetekt strekker seg ut over 1/3 av straffetiden og vilkårene for delgjennomføring med elektronisk kontroll ellers er oppfylt. Hvis domfelte er løslatt fra varetekt, er det ikke nødvendig at domfelte innsettes i fengsel før overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll skjer. I slike tilfeller må en i vurderingen av om domfelte skal motta informasjon og søknadsskjema til elektronisk kontroll se hen til straffens lengde etter fratrukket varetekt.

16a 1.4 Bosted

Domfelte anses bosatt der hvor vedkommende er folkeregistrert eller bor midlertidig. Midlertidig bosted kan for eksempel være der hvor domfelte studerer eller midlertidig flytter til under straffegjennomføringsperioden. Det kan godtas at domfelte bor hos andre under straffegjennomføringen, som f.eks. slekt eller venner.

Helt unntaksvis kan også opphold i egnet institusjon regnes som bosted, se nærmere under pkt. 16a 2.1.1.

16a 1.5 Domfelte unntatt fra straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Forvaringsdømte og bøtesonere skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan ikke gjennomføres under opphold på institusjon i form av straffegjennomføring i medhold av § 12. Domfelte kan imidlertid overføres til delgjennomføring med elektronisk kontroll etter opphold på § 12-institusjon dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

Domfelte som etter brudd på samfunnsstraff, ungdomsstraff, narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring får straffen omgjort til fengselsstraff kan etter en konkret vurdering innvilges delgjennomføring, men som hovedregel ikke helgjennomføring med elektronisk kontroll. Det samme gjelder domfelte som etter brudd på vilkår for prøveløslatelse gjeninnsettes i fengsel. Unntak ved helgjennomføring kan gjøres for domfelte under 18 år, domfelte inntil 25 år, samt varig soningsudyktige.

I de tilfeller hvor domfelte har trukket samtykket til gjennomføring av samfunnsstraff, ungdomsstraff, narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring som følge av at det heller er ønskelig å gjennomføre straff med elektronisk kontroll skal det foretas en konkret skjønnsmessig vurdering om elektronisk kontroll bør innvilges.

16a 1.6 Domfelte som er idømt flere straffereaksjoner

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan innvilges for flere dommer samtidig, så lenge den samlede lengden på den ubetingede fengselsstraffen ikke overstiger seks måneder. Dersom domfelte har to eller flere dommer hvor den ubetingede fengselsstraff til sammen overstiger seks måneder, skal helgjennomføring med elektronisk kontroll ikke innvilges.

Domfelte som er idømt kombinert samfunnsstraff og ubetinget fengselsstraff kan gjennomføre den ubetingede fengselsstraffen med elektronisk kontroll.

Det samme gjelder domfelte som idømmes en kombinasjon av betinget og ubetinget fengselsstraff, såfremt den samlede lengde ubetinget fengselsstraff ikke overskrider seks måneder.

16a 1.7 Tilrådelighets- formåls- og sikkerhetsvurdering

Det skal i alle tilfeller foretas en tilrådelighets-, formåls- og sikkerhetsvurdering etter § 7-2 tredje ledd.

Ved vurderingen av om straffegjennomføring med elektronisk kontroll er tilrådelig skal det særlig tas hensyn til den type lovbrudd domfelte er dømt for. Det skal videre tas hensyn til det straffbare forholdets alvorlighetsgrad, hvem det er begått mot og den allmenne rettsoppfatning.

Det skal ved vurderingen legges vekt på hvor lang tid det har gått siden det straffbare forhold ble begått og om det foreligger gjentakelsesfare. Det skal særlig tas hensyn til fornærmede og dennes pårørende, for eksempel dersom noen av disse bor i domfeltes nabolag. Behovet for samfunnsbeskyttelse skal tillegges stor vekt og skal inngå som en viktig del av vurderingen.

Også domfeltes straffehistorikk skal vektlegges. Det må blant annet tas hensyn til om domfelte tidligere straffet for en type kriminalitet som ville utelukke straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Dersom domfelte er under 25 år eller dersom det er grunn til å tro at domfelte ikke vil være i stand til å gjennomføre straffen i fengsel på grunn av sin helsesituasjon, skal dette tillegges stor vekt. Domfelte som opptrer truende under saksforberedelsen, er påvirket av rusmidler eller på annen måte unnlater å medvirke til saksforberedelsen, skal som hovedregel anses uegnet for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Hvilken vekt man skal tillegge de ulike momentene vil variere fra sak til sak, og ut fra hvilke øvrige opplysninger man har i saken.

I vurderingen av sikkerhetsmessige forhold kan det legges vekt på blant annet om domfelte har begått kriminalitet under tidligere straffegjennomføring. Det kan videre blant annet vektlegges om domfelte har brutt vilkårene for samfunnsstraff, møteplikt eller annen straffegjennomføring utenfor fengsel, samt om vedkommende tidligere har unndratt seg straffegjennomføring eller unnlatt å møte til straffegjennomføring. Det vises for øvrig til retningslinjer vedrørende alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, kan kriminalomsorgen fastsette særlige vilkår, jf. strgjfl. § 16 tredje ledd og retningslinjene pkt. 16a 3.3 *Fastsettelse av særlige vilkår*.

16a 1.8 Særlig om seksuallovbrudd hvor straffegjennomføring med elektronisk kontroll ikke skal innvilges

Domfelte som er dømt for seksuallovbrudd etter straffeloven kapittel 26 skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det gjelder for både hel- og delgjennomføring, uavhengig av alvorlighetsgrad og hvem som er den fornærmede.

Dette gjelder likevel ikke dersom domfelte er under 18 år eller varig soningsudyktig, jf. forskriften § 7-2 fjerde ledd siste punktum, eller dersom straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurderes å være til barnets beste, jf. pkt. 16a 2.4.

16a 1.9 Særlig om voldslovbrudd hvor straffegjennomføring med elektronisk kontroll ikke skal innvilges

Domfelte som er dømt for voldslovbrudd etter straffeloven § 274 (grov kroppsskade), § 275 (drap), § 277 (medvirkning til selvmord og til selvpåført skade på kropp eller helse), § 279 (forbund om drap eller å volde betydelig skade på kropp og helse), § 281 (uaktsom forvoldelse av død), § 282 (mishandling i nære relasjoner), § 283 (grov mishandling i nære relasjoner), § 284 (kjønnslemlestelse), § 285 (grov kjønnslemlestelse), § 286 (vold mot særskilt utsatte yrkesgrupper), § 288 (hensettelse i hjelpeløs tilstand mv.), skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det gjelder for både hel- og delgjennomføring, uavhengig av alvorlighetsgrad og hvem som er den fornærmede.

Dette gjelder likevel ikke dersom domfelte er under 18 år eller varig soningsudyktig, jf. forskriften § 7-2 fjerde ledd siste punktum, eller dersom straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurderes å være til barnets beste, jf. pkt. 16a 2.4.

Med særskilt utsatte yrkesgrupper i strl. § 286 menes helsepersonell som yter medisinsk begrunnet helsehjelp, brann- og redningspersonell som yter innsats i oppdrag, personer som forestår allment tilgjengelig persontransport (for eksempel jernbane, trikk, buss eller lignende) og personer som har ansvar for opplæring i grunnskole eller videregående skole. Listen er uttømmende.

16a 1.10 Særlig om voldslovbrudd hvor straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan innvilges

Domfelte som er dømt for voldslovbrudd etter straffeloven § 271 (kroppskrenkelse), § 272 (grov kroppskrenkelse), § 273 (kroppsskade), § 278 (medlidenhetsdrap), § 280 (uaktsom forvoldelse av betydelig skade på kropp eller helse), § 287 (forsømmelse av hjelpeplikt), eller som har fått straffen fastsatt etter straffeloven § 276 annet ledd (drap eller betydelig skade på kropp eller helse etter samtykke fra den fornærmede), kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll, med mindre forholdet er begått mot barn eller en person som vedkommende bodde eller fortsatt bor sammen med, eller domfelte er domfelt for lignende forhold tidligere.

Med «bodde sammen med» menes vedkommende som domfelte bodde sammen med på gjerningstidspunktet. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal heller ikke innvilges dersom lovbruddet ble begått mot noen domfelte fortsatt bor sammen med, uavhengig av om en eventuell samboende samtykker.

Med «lignende forhold» menes tidligere domfellelser for voldslovbrudd som nevnt over eller tidligere domfellelser etter tilsvarende bestemmelser i gjeldende strafflovning på tidspunktet handlingen ble begått.

Med «tidligere» menes alle tidligere domfellelser ti år tilbake i tid fra tidspunktet for vurdering av søknad om elektronisk kontroll.

Begrensningene som fremgår over gjelder ikke domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, jf. forskriften § 7-2 fjerde ledd siste punktum. Begrensningene gjelder videre ikke dersom straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurderes å være til barnets beste, jf. pkt. 16a 2.4.

16a 1.11 Nye straffbare forhold

Dersom domfelte er siktet for nye straffbare forhold, jf. straffeprosessloven § 82, skal straffegjennomføring med elektronisk kontroll ikke innvilges med mindre det foreligger særlige grunner. De nye straffbare forhold kan være begått før eller etter de straffbare forholdene som er pådømt i den dommen som det søkes om EK. Det avgjørende her er om domfelte er siktet for straffbare forhold på tidspunktet for vurdering av søknad om straffegjennomføring.

Med «særlige grunner» menes spesielle forhold som *for eksempel* at domfelte er mindreårig, soningsudyktig eller av hensyn til barnets beste.

I vurderingen av om elektronisk kontroll kan innvilges til tross for at domfelte er siktet skal det også ses hen til det nye straffbare forholdets alvorlighetsgrad og om det eventuelt kan medføre ubetinget fengselsstraff.

16a 1.12 Særlig om utenlandske domfelte

Det er en forutsetning for innvilgelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll at domfelte med utenlandsk statsborgerskap har oppholdstillatelse i Norge. Alle utenlandske statsborgere må ha oppholdstillatelse for å kunne ta arbeid og opphold i Norge.

Domfelte som er besluttet endelig utvist fra landet, skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll med mindre det foreligger særlige grunner. Med «endelig utvist» menes utvisningsvedtak hvor eventuell klage er avgjort av klageinstansen. Dersom det foreligger særlige grunner, for eksempel at domfelte er mindreårig, soningsudyktig eller har sterk tilknytning (for eksempel lang botid, familie/barn i Norge, arbeidstilknytning mv) til Norge, kan straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurderes. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på faren for unndragelse og faren for at domfelte begår ny kriminalitet.

16a 1.13 Særlig om domfelte under 18 år

For domfelte som på tidspunktet for søknad om elektronisk kontroll er under 18 år gjelder det egne regler.

Vilkåret om at den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse ikke skal overstige seks måneder, gjelder ikke for domfelte under 18 år. Vilkåret om at en tredjedel av den ubetingede straffen må være gjennomført, gjelder heller ikke. Hvor lenge domfelte kan gjennomføre straff med elektronisk kontroll, skal fastsettes etter en individuell vurdering uavhengig av lengden på den idømte fengselsstraffen eller gjenstående tid frem til forventet løslatelse.

For domfelte under 18 år skal det legges avgjørende vekt på om elektronisk kontroll etter en individuell vurdering vil være tilrådelig, herunder sikkerhetsmessig forsvarlig. Begrensningene i adgangen til å innvilge søknader for enkelte typer lovbrudd etter § 7-2 fjerde ledd første og annet punktum gjelder ikke, jf. fjerde ledd siste punktum.

For domfelte under 18 år kan elektronisk kontroll innvilges når domfelte bor i egen bolig eller foreldrenes bolig, dersom foreldrene samtykker. Elektronisk kontroll kan videre være aktuelt i fosterhjem eller foreldrehjem for unge under 18 år dersom ungdommen, foreldre eller fosterforeldre samtykker. Ulike former for bofellesskap kan også godkjennes som egnet bolig for domfelte under 18 år.

Dersom domfelte ikke selv eller med bistand fra andre offentlige etater kan fremskaffe et aktivitetstilbud under straffegjennomføringen, skal domfelte alltid tilbys sysselsetting i form av samfunnsnyttig tjeneste eller annen aktivisering i regi av friomsorgskontoret.

Innvilgelse av søknad om elektronisk kontroll kan også gjelde for tiden etter at domfelte har fylt 18 år.

Når regionalt nivå mottar dom for domfelte under 18 år, skal det alltid undersøkes om det kan være aktuelt at straffen gjennomføres med elektronisk kontroll. Når domfelte under 18 år gjennomfører straff i fengsel, skal kriminalomsorgen regelmessig vurdere om domfelte kan overføres til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det skal av journalen i KOMPIS-KIA fremgå at slik vurdering er gjort.

Det vises for øvrig til retningslinjer til § 10a om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte.

16a 1.14 Særlig om betinget vedtak

Domfelte som er idømt ubetinget fengselsstraff fra 6 til og med 18 måneder kan fremme søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll før straffegjennomføringen iverksettes (*betinget vedtak)*. Hensikten er å gi større forutsigbarhet for domfelte, og gi bedre mulighet for planlegging av straffegjennomføringen.

Eksisterende regelverk knyttet til straffegjennomføring med elektronisk kontroll, delgjennomføring gjelder tilsvarende i saker om betinget vedtak. Imidlertid kommer særlige saksbehandlingsrutiner til anvendelse, se pkt. 16a 7.10.

16a 1.15 Varig soningsudyktige

Se Retningslinjer om straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige (EKVAS). For øvrig gjelder retningslinjene her så langt de passer.

16a 2 Betingelser for straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Forskriften § 7-3 Betingelser for straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Domfelte som skal gjennomføre straffen med elektronisk kontroll skal ha tilgang til egnet bolig med innlagt elektrisitet og mulighet for egnet telefonforbindelse. Domfelte skal godta å motta besøk av kriminalomsorgen eller andre som kriminalomsorgen bemyndiger.

Alle som er over 18 år og bor sammen med domfelte, skal ha samtykket til at domfelte innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Domfelte skal godta de krav og vilkår som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen.

16a 2.1 Egnet bolig

Ved vurderingen av om en bolig er egnet for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, skal det være avgjørende om kriminalomsorgen kan foreta effektiv kontroll av domfelte i boligen.

Med egnet telefonforbindelse menes tilfredsstillende mobiltelefondekning for det kontrollutstyret som kriminalomsorgen benytter.

Dersom domfelte deler nødvendige fellesarealer som kjøkken og bad eller toalett med andre personer som ikke kan regnes som samboende, skal boligen i utgangspunktet ikke anses som egnet. Visse studentboliger, samt hotell og hospits vil dermed være uegnede boliger.

Boligen må være av fast karakter og ikke flyttbar, slik som for eksempel en campingvogn eller husbåt. Domfelte skal i utgangspunktet bo i samme bolig gjennom hele straffegjennomføringen. Det kan godtas at domfelte flytter underveis i gjennomføringen, under forutsetning av at kravene til egnet bolig fortsatt er oppfylt.

Kriminalomsorgen bør så langt det er mulig samarbeide med andre myndigheter, frivillige

organisasjoner og lignende for å bistå domfelte i å finne en egnet bolig.

16a 2.1.1 Tilfeller hvor opphold i institusjon kan anses som egnet bolig

De unntak som fremgår i dette punkt gjelder ikke tilfeller hvor domfelte har opphold i institusjon etter strgjfl. § 12.

Det vil unntaksvis kunne tillates at domfelte med særlige behov kan gjennomføre straff med elektronisk kontroll under opphold på institusjon. Det er en forutsetning at domfelte har et *særskilt* behov, fortrinnsvis av helsemessig karakter, som i *særlig* grad kan ivaretas gjennom opphold på den aktuelle institusjon. Eksempelvis vil en folkehøgskole særlig tilrettelagt for funksjonshemmede, aldershjem, barnevernsinstitusjon eller botreningstiltak i offentlig regi kunne anses som en egnet bolig, dersom dette ivaretar domfeltes behov. Det er en forutsetning at domfelte kan kontrolleres ved hjelp av elektronisk kontroll under oppholdet. Gjennomføring av straff med elektronisk kontroll på institusjon vil innebære unntak fra kravet om at alle samboende må samtykke i at domfelte gjennomfører straff i boligen jf. forskriften § 7-3 andre ledd.

Videre forutsettes det at domfelte bor på enerom i institusjonen. Dersom domfelte likevel ikke bor på enerom, kan boligen unntaksvis likevel anses som egnet, forutsatt at de personene domfelte deler rom med samtykker til straffegjennomføring med EK.

Den aktuelle institusjonen må samtykke skriftlig til at straffegjennomføringen skjer i institusjonen og er gjort kjent med hva dette vil innebære med hensyn til den elektroniske kontrollen og kriminalomsorgens kontrollbesøk. Eventuelle særlige problemstillinger som kan oppstå som følge av at det gjennomføres straff med elektronisk kontroll i institusjon skal drøftes i forbindelse med egnethetsvurderingen.

Straffegjennomføringen må for øvrig være sikkerhetsmessig forsvarlig og i samsvar med straffens formål og allmennhetens rettsoppfatning for at gjennomføring i institusjon kan være aktuelt.

16a 2.2 Samboende

Med samboende menes enhver annen person i husstanden som har sitt hovedbosted der og som domfelte har en nær og varig relasjon til. Med nær og varig relasjon menes den relasjon som finnes mellom for eksempel ektefeller, partnere, slektninger og venner.

Samtykke fra samboende over 18 år skal innhentes etter en obligatorisk samtale mellom kriminalomsorgen og samboende, for å sikre at informasjonen er forstått og at samtykket er reelt. Samtalen kan skje med samboeren alene eller når domfelte og samboeren er til stede sammen. Samtykket skal være skriftlig.

Samboende skal forklares hva straffegjennomføringen innebærer, og at samtykket når som helst under eller før straffegjennomføringen starter kan trekkes tilbake.

Dersom en samboende ønsker å trekke sitt samtykke *etter* at straffegjennomføringen er påbegynt, bør kriminalomsorgen gjennom en samtale med den samboende undersøke bakgrunnen for at samtykket trekkes, se for øvrig pkt. 16a 7.6 *Endrede forutsetninger for straffegjennomføringen*.

16a 2.3 Domfeltes samtykke

Domfeltes samtykke skal være skriftlig og skal avgis i forbindelse med egnethetsvurderingen. Det nærmere innhold i krav og vilkår fastsettes i en gjennomføringsplan etter at domfelte er innvilget straffegjennomføring med elektronisk kontroll, men før iverksettelsen.

16a 2.4 Særlig om barn og hensynet til barnets beste

Regelverket om straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal leses i sammenheng, slik at hensynet til barnets beste alltid skal vurderes ved avgjørelser som har innvirkning på barn, jf. straffegjennomføringsloven § 3 annet ledd og forskriften § 1-3.

Hvis domfelte bor sammen med barn skal det derfor ved vurderingen av om straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan innvilges, tas hensyn til om denne type straffegjennomføring vil være til barnets beste. Dette gjelder også i tilfeller hvor det straffbare forholdets karakter tilsier at søknaden i utgangspunktet ikke skal innvilges. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke innvilges dersom straffegjennomføringen antas å ville ha en negativ innvirkning på samboende barn.

Kriminalomsorgen skal så langt det er mulig forsikre seg om at samboende barn ikke kan komme til å lide overlast som følge av at straffegjennomføringen skjer i hjemmet. Hvis det er mistanke eller tvil om hvorvidt straffegjennomføring i hjemmet kan ha en skadelig innvirkning på samboende barn, skal det innhentes faglig råd om dette hos rette sakkyndige, jf. straffegjennomføringsloven § 7a annet ledd bokstav b.

Kriminalomsorgen har en informasjonsplikt overfor eventuelle samboende barn. Se for øvrig pkt. 16a 8 *Særlig om informasjon til barn* vedrørende dette.

16a 3 Krav til domfelte under straffegjennomføringen

Forskriften § 7- 4 Krav til domfelte under straffegjennomføringen

Domfelte skal følge den gjennomføringsplanen som er utarbeidet av kriminalomsorgen.

Domfelte skal være sysselsatt i Norge under straffegjennomføringen. Sysselsettingen skal kunne kontrolleres på en tilfredsstillende måte. Kravet til sysselsetting kan fravikes helt eller delvis dersom det er umulig å aktivisere domfelte, eller aktiviseringen må begrenses på grunn av domfeltes helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming.

Domfelte skal møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen fastsetter, minimum én gang per uke. Kriminalomsorgen kan i gjennomføringsplanen fastsette flere møter, dersom dette vil fremme formål for straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 7-1.

Domfelte skal være rusfri under hele straffegjennomføringen. Kontroll for å avdekke bruk av rusmidler kan gjennomføres etter straffegjennomføringsloven § 29 jf. forskriften § 3-26 og straffegjennomføringsloven § 16 jf. § 56.

16a 3.1 Iverksettelse

Ved helgjennomføring regnes straffegjennomføringen som iverksatt når domfelte har signert gjennomføringsplanen. Dette skal gjøres samme dag som fotlenken settes på den domfelte og det øvrige tekniske utstyret installeres i domfeltes hjem. Ved delgjennomføring regnes overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll fra samme tidspunkt.

I forbindelse med iverksettelse skal domfelte avgi urin-/spyttprøve. Domfelte skal være rusfri under hele straffegjennomføringen. Etter forskriften § 7-4 fjerde ledd annet punktum kan kontroll for å avdekke bruk av rusmidler gjennomføres etter strgjfl. § 29, jf. forskriften § 3-26, samt strgjfl. § 16, jf. § 56.

16a 3.2 Forbud mot å forlate boligen

Utenom de innvilgede opphold utenfor boligen skal domfelte være hjemme under hele straffegjennomføringen. Boligen omfatter i denne sammenheng innendørs areal samt et eventuelt mindre avgrenset utendørs område i direkte tilknytning til boligen. Domfelte har ikke anledning til å benytte eventuell hage ut over dette.

16a 3.3 Fastsettelse av særlige vilkår

Kriminalomsorgen skal fastsette særlige vilkår dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, jf. strgjfl. § 16 tredje ledd. Hensynet til at gjennomføringen av straff utenfor fengsel skal kunne skje på en betryggende måte, er avgjørende for hvilke vilkår som settes.

Kriminalomsorgen kan oppheve fastsatte vilkår, endre eller fastsette nye vilkår hvis det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen, jf. § 16 fjerde ledd.

Følgende vilkår kan blant annet settes (listen er ikke uttømmende):

a) gjennomgå behandling – vil være mest hensiktsmessig for domfelte som allerede er i et behandlingsopplegg eller har sagt seg villig til å gå inn i en behandlingssituasjon.
b) delta i program – kan være aktuelt for domfelte som for eksempel har problemer med rus.
c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter – fastsettelse av slikt vilkår må skje i samarbeid med helsevesenet, blant annet for å kontrollere at vilkåret overholdes.
d) overholde bestemmelser om oppholdssted – vilkåret innebærer at det kan gis pålegg om å oppholde seg på eller forbud mot å oppholde seg på et bestemt oppholdssted. Dette kan for eksempel være et gitt geografisk område. Vilkår om oppholdssted kan også innebære at domfelte skal oppholde seg på sysselsettingssted og egen bolig dersom dette er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring.
e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer – domfelte kan nektes å ta kontakt med fornærmede i saken. Det kan også settes forbud mot at innsatte oppsøker en eller flere bestemte personer eller bestemte grupperinger som er kjent for politiet for kriminell virksomhet, forutsatt at innsatte tidligere har hatt kontakt med personen(e) eller grupperingen(e).

Det skal fremgå av vedtaket en konkret og individuell vurdering av de enkelte særlige vilkårene som er satt, herunder hvorfor vilkårene er nødvendig for å sikre en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring.

Dersom det er fastsatt vilkår etter § 16 tredje ledd bokstav d og/eller e, kan kriminalomsorgen ved brudd på vilkår iverksette sporing av domfelte, det vises her til retningslinjene pkt. 16a 4.2.1 og 4.2.2.

16a 3.4 Gjennomføringsplan

En gjennomføringsplan skal inneholde de krav og vilkår som settes for straffegjennomføringen, herunder et detaljert aktivitetsskjema hvor samtlige utganger fra og innganger til hjemmet fremgår. Gjennomføringsplanen fastsettes etter at domfelte er innvilget straffegjennomføring med elektronisk kontroll, men før iverksettelsen. Kriminalomsorgen kan i vedtak om straffegjennomføring med elektronisk kontroll fastsette særlige vilkår dersom det fremstår nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, jf. § 16

tredje ledd. Gjennomføringsplanen skal fastsette det nærmere innhold i krav og vilkår som gjelder, hvilken type teknologi som benyttes til enhver tid, hvilke kontrolltiltak som kan iverksettes og konsekvensene av brudd på vilkår.

I gjennomføringsplanen skal det videre fremgå på hvilken adresse domfelte skal oppholde seg under straffegjennomføringen, når straffegjennomføringen kan iverksettes eller overføring fra fengsel kan skje og hvem som skal være den domfeltes kontakt i kriminalomsorgen. Det skal også fremgå hvilke samarbeidspartnere som er involvert i straffegjennomføringen, som for eksempel skole, arbeidsgiver, behandlingsinstitusjon e.l.

Domfelte må, ut fra sine forutsetninger, selv bidra aktivt til å innfri de kravene som stilles for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Kriminalomsorgen skal bistå domfelte i dette.
I gjennomføringsplanen skal det tas hensyn til den enkelte domfeltes forutsetninger og behov. Den domfelte bør så langt som mulig selv delta i utformingen av gjennomføringsplanen.

Sysselsetting og bolig bør være klarlagt for hele straffegjennomføringstiden. Kriminalomsorgen kan innvilge endring av bolig eller innhold i sysselsetting underveis i straffegjennomføringen.

16a 3.5 Aktivitetsskjema

16a 3.5.1 Generelt

Som en del av gjennomføringsplanen skal det i samarbeid mellom domfelte og kriminalomsorgen utarbeides et aktivitetsskjema som viser fastsatte opphold i og utenfor hjemmet. Opphold utenfor hjemmet, med tidsangivelse og formål, skal være avtalt før straffegjennomføringen iverksettes, enten for hele straffegjennomføringen eller for en avgrenset periode. Gjennomføringsplanen skal bidra til struktur og forutsigbarhet i gjennomføringen, og det er kun unntaksvis mulig å avtale justeringer i aktivitetsskjemaet underveis.

Reisetid til og fra aktiviteter, sysselsetting og andre formål, skal medregnes når utgang fra boligen fastsettes. Det skal vurderes hvor mye tid som er nødvendig ut fra den aktuelle reiselengde og hvilket transportmiddel som benyttes, slik at man har rimelig tid til å komme seg til og fra innenfor de gitte tidsrammer. Ved fastsettelsen av reisetid til og fra sysselsetting kan det, for domfelte som har omsorg for barn, inkluderes tid til følging og henting av disse. En utvidelse av reisetiden for dette formål kan innvilges etter en totalvurdering av domfeltes familiesituasjon, herunder barnas behov for følge og om det finnes andre i familien som kan følge barna.
Dersom det oppstår uforutsette situasjoner som gjør at domfelte ikke klarer å overholde det fastsatte aktivitetsskjemaet, må domfelte underrette kriminalomsorgen umiddelbart.

Endringer i aktivitetsskjemaet er ikke et enkeltvedtak.

Når aktivitetsskjemaet utformes skal det tas hensyn til fornærmede i saken eller vedkommendes pårørende. For eksempel bør fritidsaktiviteter ikke legges i nærheten av fornærmede eller pårørendes bosted. Bestemmelser som tar sikte på å ivareta fornærmede, som restriksjoner i domfeltes kontakt med fornærmede, kan settes som særlige vilkår for straffegjennomføringen.

16a 3.5.2 Avvik fra aktivitetsskjemaet som følge av sykdom

Avvik fra aktivitetsskjemaet som følge av egen eller barns sykdom skal dokumenteres fra første fraværsdag ved legeerklæring. Legeerklæringen skal fremlegges for kriminalomsorgen innen tre dager fra første fraværsdag.

Sykdom som medfører at domfelte ikke klarer å oppfylle vilkårene for straffegjennomføring med

elektronisk kontroll og som strekker seg ut over syv kalenderdager, skal som hovedregel medføre at straffegjennomføringen avbrytes, jf. straffegjennomføringsloven § 35.

Dersom domfelte under straffegjennomføring med elektronisk kontroll legges inn i sykehus skal kriminalomsorgen vurdere om domfelte skal overføres til straffegjennomføring etter straffegjennomføringsloven § 13.

16a 3.6 Sysselsetting

16a 3.6.1 Sysselsettingens formål

Et viktig formål med sysselsetting er at domfelte skal kunne ivareta sine økonomiske forpliktelser. Et annet viktig formål er at domfelte gis mulighet til å ivareta sine sosiale forpliktelser og oppholde seg utenfor hjemmet. Det er derfor ikke et krav om at sysselsettingen må være lønnet.

16a 3.6.2 Hva kan godkjennes som sysselsetting?

Kriminalomsorgen skal godkjenne sysselsettingen.

Med sysselsetting menes arbeid, opplæring eller andre tiltak som holder domfelte i en hensiktsmessig aktivitet. Andre tiltak kan for eksempel være poliklinisk behandling i regi av helsemyndighetene eller frivillig arbeid for en organisasjon. Aktivitet som godkjennes som samfunnsnyttig tjeneste under gjennomføring av samfunnsstraff, kan være sysselsetting under straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Arbeid i egen virksomhet, eller som selvstendig næringsdrivende kan godtas som sysselsetting. Det samme gjelder ved ordinær foreldrepermisjon, omsorg for egne barn med særlige behov eller pleietrengende slektninger.

Kriminalomsorgen kan ikke godkjenne en form for sysselsetting eller et sysselsettingssted som anses for nært knyttet til den virksomhet hvor det straffbare forhold ble begått. I de tilfeller domfelte skal utføre ulønnet arbeid, kan dette bare være for offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet.

For pensjonister, sykemeldte og personer med nedsatt funksjonsevne kan for eksempel dagsenter eller tilsvarende organiserte aktiviteter godkjennes. Sysselsetting skal i disse tilfellene tilpasses den enkeltes forutsetninger. Kriminalomsorgen kan, etter samtykke fra domfelte, ta kontakt med vedkommendes NAV-kontor, fastlege eller andre for å diskutere sysselsettingens form og omfang.

Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at språkproblemer ikke skal være til hinder for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Norskundervisning kan regnes som sysselsetting.

Hvis domfelte ikke har arbeid, går på skole eller studerer, skal kriminalomsorgen medvirke til å formidle kontakt og undersøke muligheter for å finne egnet sysselsetting, jf. straffegjennomføringsloven § 18. En mulighet er å tilby ulønnet samfunnsnyttig tjeneste eller ulike tiltak i regi av NAV.

16a 3.6.3 Sysselsettingens omfang

Sysselsettingen skal i utgangspunktet skje utenfor hjemmet. Domfelte skal være sysselsatt i minst 20 timer og maksimalt 45 timer per uke. Rammene vil kunne være gjennomsnittlige dersom det er nødvendig på grunn av skiftarbeid, turnus og lignende. I særlige tilfeller kan flere eller færre timer godtas, men likevel ikke færre enn 15 timer per uke.

For domfelte som er pensjonister, sykemeldte eller har nedsatt funksjonsevne kan det gis anledning til sysselsetting i mindre enn 20 timer.

Krav til aktivisering kan fravikes helt eller delvis dersom aktivisering er umulig, eller må begrenses på grunn av domfeltes helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming. Se for øvrig retningslinjer om straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige (EKVAS).

Ved behov kan det pålagte sysselsettingsnivået oppnås gjennom en kombinasjon av arbeid, skolegang, studier, særskilt tilrettelagt sysselsetting, sysselsettingsfremmende tilbud, poliklinisk behandling eller andre tiltak.

Kvelds-, natt- eller skiftarbeid kan godtas. Utover dette skal sysselsettingen ikke være av et slikt omfang at det krever overnatting utenfor boligen. Overtidsarbeid skal som hovedregel ikke godkjennes.

I uker med helligdager kan det gjøres unntak for kravet til antall timer sysselsetting.

16a 3.6.4 Informasjon til sysselsettingsstedet

Domfelte skal informere en overordnet representant for sysselsettingsstedet om straffegjennomføringen, for eksempel nærmeste leder hos arbeidsgiver. Det forutsettes at vedkommende representant ivaretar eventuelt videre informasjonsbehov innad på sysselsettingsstedet.

16a 3.6.5 Kontaktperson

Det skal oppnevnes en kontaktperson ved stedet for sysselsettingen, og som hovedregel skal kontaktpersonen være overordnet domfelte. Vedkommende skal informere kriminalomsorgen ved ureglementert fravær eller andre uregelmessigheter i forbindelse med sysselsettingen. En underordnet kollega, en slektning, eller en person som står i nær personlig relasjon til domfelte skal ikke være kontaktperson.

Dersom det ikke er praktisk mulig å ha en kontaktperson på sysselsettingsstedet, kan kontaktperson utelates under forutsetning av at kriminalomsorgen kan kontrollere domfelte på annen måte. Frykt for å miste jobben er ikke tilstrekkelig grunn til å unnlate å ha kontaktperson. Dersom det unntaksvis godkjennes sysselsetting uten kontaktperson, skal dette kompenseres ved ytterligere bruk av andre godkjente kontrolltiltak.

16a 3.7 Møter for kriminalomsorgen

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal skje under tett oppfølging fra kriminalomsorgen. Det skal gjennomføres møter med domfelte minimum én gang per uke. Det er i gjennomføringsplanen adgang til å fastsette flere oppmøter utover minimumskravet dersom dette vil fremme formålet med straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Ved bruk av tekniske løsninger for samtaler og kontroll, skal det uavhengig av dette gjennomføres fysiske møter mellom domfelte og ansatte i kriminalomsorgen minimum én gang per måned og minimum én gang ved kortere gjennomføringstid enn en måned. Andre møter som avtales utover minimumskravet kan være med kriminalomsorgen eller med noen som kriminalomsorgen godkjenner. Dersom det pålegges å møte for annen offentlig myndighet eller organisasjon som kriminalomsorgen har godkjent, skal det etableres en kontrollordning.

Innholdet i møtene med kriminalomsorgen kan bestå av oppfølgingssamtaler, programvirksomhet, deltakelse i grupper, behandlingsopplegg eller annet individuelt tilrettelagt tilbud som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Møtene bør hovedsakelig foregå mens domfelte ellers ville oppholdt seg i hjemmet, og ikke på tidspunkter som vil gå ut over de timene domfelte er innvilget permisjon. Møtene kommer i utgangspunktet i tillegg til sysselsettingen, men kan legges innenfor sysselsettingstiden dersom dette anses hensiktsmessig. Møtene kan skje i domfeltes hjem eller andre steder dersom dette anses hensiktsmessig. Ved møter i domfeltes hjem, skal det være to personer fra kriminalomsorgen til stede.

For domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll på over fire måneder skal det midtveis i gjennomføringen foretas en vurdering av straffegjennomføringen så langt. I en slik midtsamtale skal kriminalomsorgen sammen med domfelte vurdere gjennomføringsplanen, og den domfelte og eventuelle samboende skal gis anledning til å si hva vedkommende synes om straffegjennomføringen.

Midtsamtalen skal gjennomføres istedenfor det ukentlige møtet med kriminalomsorgen, og samtalen kan skje i domfeltes hjem dersom dette gjør det enklere for eventuelle samboende å delta.

16a 3.8 Rusmidler

16a 3.8.1 Generelt

Domfelte skal forplikte seg til å oppgi eventuell bruk av legale legemidler som kan ha innvirkning på prøveresultatene. Domfelte skal oppfordres til å fremlegge relevant dokumentasjon.

Urin-/spyttprøve og utåndingsprøve skal alltid avgis samme dag som iverksettelsen av straffegjennomføringen.

Ved hel- og delgjennomføring skal prøve avlegges umiddelbart etter at straffegjennomføring med elektronisk kontroll er iverksatt. Ved delgjennomføring kan det også godtas at domfelte avlegger urin-/spyttprøven i fengselet. Dersom prøve avlegges under påsyn, kan dette skje i domfeltes hjem.

Kontroll for å avdekke bruk av rusmidler kan gjennomføres etter straffegjennomføringsloven § 29, jf. forskriften § 3-26 og straffegjennomføringsloven § 16, jf. § 56. Bestemmelsene gjelder både urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve og annen prøve, og gjelder også for domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll.

16a 3.8.2 Konsekvenser av positiv urin-/spyttprøve eller utåndingsprøve ved iverksettelse

Ved helgjennomføring skal den første urin-/spyttprøven benyttes som sammenligningsgrunnlag for senere kontroller. Dersom utåndingsprøven er positiv må kriminalomsorgen vurdere om iverksettelsen skal utsettes til prøven er negativ. Det samme gjelder ved positiv urin-/spyttprøve, dersom det er tvil om domfeltes evne og vilje til å holde seg rusfri under straffegjennomføringen.

Ved delgjennomføring er domfelte allerede under straffegjennomføring, og dersom den første urin-/spyttprøven eller utåndingsprøven er positiv vil dette medføre omgjøring av vedtaket og overføring til fengsel. Dette gjelder likevel ikke for delgjennomførere som er løslatt etter å ha gjennomført 1/3 av straffetiden i varetekt, jf. pkt. 16a 1.3.

16a 4 Kontroll av vilkår

Forskriften § 7- 5 Kontroll av vilkår

Kriminalomsorgen skal kontrollere at de fastsatte vilkårene overholdes og at gjennomføringsplanen følges.

Kriminalomsorgen kan foreta uanmeldte kontrollbesøk i hjemmet og på sysselsettingsplassen for å kontrollere at vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll overholdes.

Dersom kontroll med radiofrekvensteknologi ikke er tilstrekkelig for å kontrollere at vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll overholdes, kan kriminalomsorgen i tillegg beslutte bruk av

a) sporingsteknologi,
b) videosamtale,
c) fjernalkoholtesting, og
d) biometri, herunder fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning.

Brukes sporingsteknologi, skal kriminalomsorgen benytte situasjonsbestemt sporing. Med situasjonsbestemt sporing menes sporing som aktiveres når domfelte bryter vilkårene som er satt etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd bokstav d og e. Dersom domfelte bryter disse vilkårene, kan kriminalomsorgen foreta kontinuerlig sporing av den domfeltes geografiske posisjon.

Videosamtale kan brukes til å identifisere domfelte og kontrollere at vilkårene som er satt etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd bokstav d og e blir oppfylt. Videosamtale kan også brukes som et alternativ til kontrollbesøk etter annet ledd og oppmøte etter § 7-4 tredje ledd.

Fingeravtrykk kan brukes til å bekrefte at domfelte er i boligen. Ansiktsgjenkjenning kan brukes til å bekrefte rett person ved bruk av fjernalkoholtesting ved utåndingsprøve.

For å kontrollere om domfelte bruker alkohol, kan fjernalkoholtest foretas på ethvert tidspunkt under straffegjennomføringen med elektronisk kontroll, jf. § 7-4 fjerde ledd.

Før teknologien tas i bruk, skal kriminalomsorgen informere domfelte om hvilken digitale teknologi som vil bli brukt i den domfeltes tilfelle, hvilke personopplysninger som vil bli behandlet som følge av bruken, og hvilke konsekvenser brudd som avdekkes kan medføre.

Kontrollen skal tilpasses risikoen den enkelte domfelte vil utgjøre, og ikke være strengere eller mer omfattende enn det som er nødvendig for å ivareta formålet. Kontrolltiltakene skal vurderes fortløpende, og eventuelt justeres.

16a 4.1 Kontrollens formål og innhold

Den som gjennomfører straff med elektronisk kontroll er å anse som frihetsberøvet. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll forutsetter at det kan foretas effektiv kontroll av at de nødvendige vilkår overholdes. Kontrollen skal være organisert på en slik måte at brudd på vilkårene kan oppdages og slik at kriminalomsorgen kan sette inn tiltak døgnet rundt, alle dager i uken.

Kontrollnivået under straffegjennomføringen skal være høyt, men samtidig individuelt tilpasset den enkelte domfeltes situasjon. Kontrollnivået skal ikke være strengere eller mer omfattende enn nødvendig. Kontrollbehovet skal vurderes i forbindelse med egnethetsvurderingen, ved straffegjennomføringens begynnelse og fortløpende under straffegjennomføringen.

I kontrollen inngår foruten den elektroniske kontrollen, uanmeldte kontrollbesøk i hjemmet og på sted for sysselsetting, samarbeid med kontaktperson på sysselsettingssted og ruskontroll. Hensiktsmessige kontrollrutiner må bygge på gode kunnskaper om domfelte, om gjeldende regelverk og om hvordan det tekniske utstyret fungerer. Kriminalomsorgen må utarbeide rutiner

med henblikk på at det kan foretas hendelsesstyrte kontrollbesøk ved behov. Kontrollen av domfelte skal foregå på en diskret og respektfull måte.

Dersom kontroll med radiofrekvensteknologi ikke er tilstrekkelig for å kontrollere at vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll overholdes, kan kriminalomsorgen i tillegg beslutte bruk av sporingsteknologi, videosamtale, fjernalkoholtesting og biometri, herunder fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning. Hvilke kontrolltiltak som benyttes i tillegg til RF-basert fotlenke, bør vurderes på bakgrunn av risikoen knyttet til den domfelte.

Det vises for øvrig til at det også kan fastsettes særlig vilkår etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd dersom dette er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen, se pkt. 16a 3.3 *Fastsettelse av særlige vilkår*. I de tilfeller hvor domfelte bryter vilkår fastsatt etter § 16 tredje ledd bokstav d og e, kan kriminalomsorgen benytte situasjonsbestemt sporing, se pkt. 16a 4.2.1 og 16a 4.2.2.

16a 4.2 Bruk av ulike typer digital teknologi

For straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal utstyr med radiofrekvens-basert teknologi (RF) som hovedregel benyttes. RF viser om domfelte befinner seg i et gitt område eller ikke. Normalt vil dette være tilstrekkelig for å føre den nødvendige kontroll med at domfelte overholder påbud om opphold i egen bolig hvor basestasjon er plassert.

16a 4.2.1 Bruk av sporingsteknologi

Utstyr med sporingsteknologi kan benyttes der ordinær RF ikke anses tilstrekkelig for å ivareta en sikkerhetsmessig forsvarlig straffegjennomføring. Dette omfatter som hovedregel domfelte som ellers ikke ville fått innvilget EK med RF-basert utstyr grunnet forhold knyttet til lovbruddskategori, offer og fornærmede, har økt risiko for brudd, eller der konsekvenser ved brudd vil kunne være alvorlige. Ved bruk av utstyr med sporingsteknologi vil det som oftest benyttes GPS supplert av GSM-posisjonering.

Det er tilfeller hvor det etter en konkret vurdering anses som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring, at vilkår etter § 16 tredje ledd bokstav d) (oppholdssted) og/eller bokstav e) (unnlate å ha samkvem med bestemte personer) kan fastsettes.

I de tilfeller hvor det er satt slike særlige vilkår kan sporingsteknologi kun aktiveres dersom domfelte bryter disse vilkårene. I slike tilfeller kan kriminalomsorgen foreta kontinuerlig sporing av vedkommendes geografiske posisjon, såkalt situasjonsbestemt sporing, frem til bruddet er håndtert.

Brudd på vilkår om oppholdssted kan avdekkes elektronisk gjennom avvik fra planlagt aktivitetsskjema, for eksempel i form av at domfelte ikke er til stede i bolig til avtalt tid. I slike tilfeller vil sporingen aktiveres automatisk. Dersom bruddet avdekkes på annet vis, for eksempel ved manglende oppmøte til avtalt tid, må kriminalomsorgen beslutte å aktivere sporing.

Brudd på vilkår om forbud mot å oppsøke eller ha samkvem med bestemte personer eller grupperinger, jf. bokstav e), vil normalt ikke kunne avdekkes elektronisk, men ved at kriminalomsorgen får kjennskap til bruddet gjennom annen informasjon. I slike tilfeller må kriminalomsorgen beslutte å aktivere sporing.

Den kontinuerlige sporingen skal stanses umiddelbart etter at bruddet er avklart og/eller håndtert. Uavklarte situasjoner som utløser sporing må prioriteres avklart raskt for å vurdere om sporingen skal fortsette eller ikke.

16a 4.2.2 Bruk av videosamtaler

Videosamtaler kan benyttes som samtaleverktøy og kan erstatte enkeltstående ordinære obligatoriske oppmøter hos kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen fastsetter, jf. § 7-4 tredje ledd. Videosamtaler kan også brukes som alternativ til uanmeldte kontroller i bolig eller på sysselsettingssted jf. § 7-5 femte ledd, jf. annet ledd.

Videosamtale kan videre benyttes for å identifisere domfelte og kontrollere at vilkårene om oppholdssted eller forbud mot oppsøking eller samkvem med bestemte personer eller grupperinger, overholdes, jf. § 16 tredje ledd bokstav d) og e). Det er kun i de tilfeller hvor det etter en konkret vurdering anses som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring, at vilkår etter § 16 tredje ledd bokstav d og/eller bokstav e kan fastsettes.

I de tilfeller hvor det er satt slike særlige vilkår kan også posisjonering aktiveres dersom domfelte bryter vilkårene.

Bruk av videosamtaler kan være aktuelt for domfelte i situasjoner som gjør fysiske kontroller og samtaler krevende på grunn av reiseavstand eller andre geografiske forhold, eller som har variable oppholdssteder. Dette kan for eksempel være knyttet til enkelte former for sysselsetting. Dersom domfeltes helsetilstand gjør fysiske kontroller, samtaler og oppmøte hos kriminalomsorgen vanskelig å gjennomføre, kan videosamtaler benyttes som alternativ.

Gjennomføring av videosamtaler skal normalt være avtalt på forhånd.

Kriminalomsorgen ringer domfelte på ordinær telefon med beskjed om uanmeldt kontroll på videosamtale. Dersom kriminalomsorgen ikke oppnår kontakt med domfelte eller dersom kontrollen avdekker andre avvik, er dette å anse som brudd på gjennomføringsplanen, og nødvendige tiltak skal iverksettes.

Ved bruk av slike tekniske løsninger for samtaler og kontroll som nevnt over, skal det uavhengig av dette gjennomføres minimum ett fysisk møte for samtale og minimum ett fysisk kontrollbesøk i bolig per måned. Uavhengig av gjennomføringstiden skal det alltid gjennomføres minimum ett fysisk møte av hvert formål.

Videosamtale er ment benyttet som et supplement og hjelpemiddel og skal ikke erstatte den menneskelige oppfølgingen av den domfelte.

16a 4.2.3 Fjernalkoholtesting

Bruk av fjernalkoholtesting med tilhørende biometrisk teknologi kan benyttes på ethvert tidspunkt under straffegjennomføring med elektronisk kontroll for å avdekke bruk av alkohol
Det vises for øvrig til forskriften § 7-4 fjerde ledd og retningslinjene pkt. 16 a 4.4 *Ruskontroll.*

16a 4.2.4 Biometri

Fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning er biometriske løsninger som kan benyttes for å bekrefte domfeltes tilstedeværelse i boligen eller til å bekrefte rett identitet. Biometri skal kun brukes til disse formålene.

16a 4.2.5 Informasjon om bruk av teknologi og forholdet til personvernreglene

Kriminalomsorgen skal alltid informere domfelte om hvilke teknologiske hjelpemidler som skal tas i bruk, hvilke personopplysninger som behandles som følge av bruken, samt hvilke konsekvenser brudd som avdekkes kan medføre, før disse tas i bruk.

Behandling av personopplysninger ved bruk av digital teknologi i samsvar med beskrivelsen ovenfor, reguleres i straffegjennomføringsloven kapittel 1 A og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen § 2. For øvrig gjelder reglene i personopplysningsloven av 14. april 2000 nr. 31, jf. forskrift om overgangsregler om behandling av personopplysninger § 1.

Personopplysninger som behandles ved kontroll etter § 16 a fjerde ledd første punktum, skal slettes etter endt straffegjennomføring, med mindre de inngår i en sak om brudd på forutsetninger eller vilkår etter § 16 annet og tredje ledd.

Kriminalomsorgen skal jevnlig, og minimum én gang per måned eller ved spesielle hendelser, vurdere hvorvidt den valgte teknologien er den mest hensiktsmessige. Bruken skal umiddelbart endres dersom forholdene tilsier det. Det skal fremgå av journalen i KOMPIS-Kif at vurdering er gjort.

16a 4.3 Uanmeldte kontrollbesøk

Det skal foretas minimum ett uanmeldt kontrollbesøk per uke, og besøkene skal fordeles jevnt mellom domfeltes hjem og sysselsettingssted. Ved behov kan også andre utganger fra boligen kontrolleres. Formålet med de uanmeldte kontrollbesøkene er å utføre kontroll med at domfelte overholder de vilkår og forutsetningene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Kontrollbesøkene bør normalt være kortvarige.

Kontrollen skal gjennomføres så skånsomt som mulig og det skal særlig tas hensyn til eventuelle barn i husstanden.

Minimumskravet som nevnt over gjelder uavhengig av om det benyttes digital teknologi for å utføre kontroll med at domfelte overholder de vilkår og forutsetninger som er fastsatt.

Ved uanmeldt kontrollbesøk i hjemmet skal det alltid være to ansatte til stede, enten fra kriminalomsorgen eller eksterne kontrollører. Ved slike besøk bør domfelte varsles per telefon kort tid i forveien.

Kriminalomsorgen skal ved behov samarbeide med politiet om hjemmebesøk i forbindelse med uregelmessigheter og dersom domfelte er besluttet overført til fengsel som følge av brudd på krav og vilkår.

Kontroll ved sysselsettingsstedet kan eventuelt forsterkes eller erstattes ved telefonkontakt/videosamtale med kontaktpersonen på sysselsettingsstedet dersom dette anses nødvendig eller hensiktsmessig.

Ved bruk av tekniske løsninger for samtaler og kontroll, skal det uavhengig av dette gjennomføres fysiske kontrollbesøk mellom domfelte og ansatte i kriminalomsorgen minimum én gang per måned og minimum én gang ved kortere gjennomføringstid enn en måned.

16a 4.4 Ruskontroll

Kriminalomsorgen skal foreta kontroller slik at et eventuelt rusmisbruk kan bli oppdaget. Straffegjennomføringslovens alminnelige regler for rusmiddelkontroll gjelder tilsvarende, jf. straffegjennomføringsloven § 29 jf. forskriften § 3-26 og straffegjennomføringsloven § 16, jf. § 56. Bestemmelsene gjelder både urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve og annen prøve, og gjelder også for domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll.

Ruskontroll kan gjennomføres ved bruk av fjernalkoholtesting i enkelte tilfeller, se pkt. 16a 4.2.3 *Fjernalkoholtesting.*

16a 4.5 Eksterne kontrollører

Dersom det anses nødvendig for å foreta effektiv kontroll og kontroll ikke kan gjennomføres på annen måte, for eksempel ved bruk av videosamtale, kan kriminalomsorgen utpeke en kontrollør som ikke er ansatt i kriminalomsorgen (ekstern kontrollør).

Det er særlig aktuelt å benytte en slik ordning i de tilfeller hvor domfelte bor langt fra den nærmeste lokale kriminalomsorgsenhet. Det kan også være aktuelt med ekstern kontrollør dersom domfelte har manglende språkkunnskaper eller spesielle behov som på en bedre måte kan ivaretas gjennom bistand av ekstern kontrollør. Kriminalomsorgen skal påse at kontrolløren har den nødvendige kompetansen for oppdraget. Eksterne kontrollører må fremlegge utvidet vandelsattest og skal underlegges taushetsplikt.

Det skal inngås en skriftlig avtale hvor oppgavene og ansvarsområdene presiseres. Eksterne kontrollører bør vanligvis ikke stå for urinprøvekontroller.

En person som står i en nær og personlig relasjon til domfelte skal ikke benyttes som ekstern kontrollør overfor vedkommende.

Eksterne kontrollører kan kontrollere domfelte uten at personale fra kriminalomsorgen er til stede. Den eksterne kontrolløren kan imidlertid ikke på eget initiativ endre gjennomføringsplanen. Eksterne kontrollører skal kunne legitimere seg som representant for kriminalomsorgen overfor den domfelte.

16a 5 Permisjon

Forskriften § 7-6 Permisjon

Domfelte skal oppholde seg i hjemmet under hele straffegjennomføringen, men kan bevege seg ut når formålet er sysselsetting eller oppmøte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen anviser.

Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, kan kriminalomsorgen gi domfelte permisjon for kortere tid når det anses formålstjenlig. Domfelte som overføres til delgjennomføring med elektronisk kontroll, kan etter en individuell vurdering innvilges en permisjonskvote etter forskriften § 3-30 annet ledd.

16a 5.1 Permisjonens formål

Permisjoner fra straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal bidra til å støtte domfeltes rehabilitering og ivaretakelse av sosiale forpliktelser, men skal ikke være av et slikt omfang at formålet med straffegjennomføringen uthules.

Det forutsettes at permisjonsavviklingen fremstår som formålstjenlig, vurderes som sikkerhetsmessig forsvarlig og anses være i overensstemmelse med den alminnelige rettsoppfatning jf. strgjfl. § 33 og forskriften § 1-2.

16a 5.2 Permisjon

Ved vurderingen av om permisjon skal innvilges skal det tas hensyn til om formålet med permisjonen kan ivaretas gjennom det totale omfanget av utgang. Det bør oppfordres til å legge noe av permisjonen til dager uten sysselsetting. Permisjoner skal normalt bare tillates mellom kl 06.00-22.00.

16a 5.2.1 Utganger av kortere tids varighet

Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det og det anses formålstjenlig for gjennomføring av straffen, kan domfelte innvilges korte utganger på inntil 7 timer per uke. Permisjonen skal særlig bidra til at domfelte kan opprettholde sine sosiale forpliktelser og behov, og fremme domfeltes tilpasning til samfunnet. Permisjonen kan benyttes til ulike praktiske og personlige gjøremål.

Korte utganger som nevnt her kan innvilges både ved hel- og delgjennomføring.

16a 5.2.2 Velferdspermisjon

Velferdspermisjon, jf. forskriften § 3-30 siste ledd, kan innvilges dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det og dersom særlige og vektige grunner taler for det. Med særlige og vektige grunner menes for eksempel begivenheter med tilknytning til domfeltes nærmeste familie og andre nærstående. Høytidsdager og familiens behov for kontakt er i seg selv ikke tilstrekkelig, jf. kravet til særlige og vektige grunner. I vurderingen av om det foreligger særlige og vektige grunner skal det alltid legges vekt på begivenhetens subjektive betydning for den domfelte, eventuelt for vedkommendes pårørende.

Velferdspermisjon som nevnt her kan innvilges ved helgjennomføring samt i de tilfeller hvor delgjennomførere ikke har oppnådd permisjonstid.

Hensyn til barn som domfelte har omsorgen for skal tillegges vekt i vurderingen av om velferdspermisjon kan innvilges, jf. straffegjennomføringsloven § 3 og § 1-3 i forskriften.

16a 5.2.3 Ordinær permisjon

I henhold til forskriften § 7-6 annet ledd kan domfelte som overføres til delgjennomføring etter en individuell vurdering innvilges en ordinær permisjonskvote etter forskriften § 3-30 annet ledd på inntil 18 døgn per år. Ved vurderingen kan det tas hensyn til at behovet for permisjon kan være redusert som følge av at domfelte gjennomfører straff i eget hjem. Samtidig bør det også legges vekt på domfeltes behov for sosialisering med familie, barn og venner utenfor hjemmet, samt barnas behov for samvær med domfelte utenfor hjemmet.

En permisjonskvote på 18 døgn per år tilsvarer et uttak på til sammen 1,5 døgn per måned. Det er etter dette anledning til å dele dette opp i inntil tre utganger à 12 timer per måned ved behov. Det er videre ikke anledning til å spare opp døgn.

Permisjonsregnskapet starter fra tidspunktet for avvikling av første ordinære permisjon etter at dette er innvilget etter forskriften § 7-6 annet ledd annet punktum.

For øvrig gjelder de ordinære regler om permisjon, jf. straffegjennomføringsloven § 33, jf. § 36, så langt de passer.

Retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 40 punkt 40.9 om «*Brudd der straff gjennomføres utenfor fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 16*» gjelder tilsvarende.

16a 6 Brudd på krav og vilkår

Forskriften § 7-7 Reaksjon på brudd på krav og vilkår

Brytes kravene og vilkårene som kriminalomsorgen har satt for straffegjennomføringen, kan kriminalomsorgen beslutte at domfelte skal overføres til fengsel eller gi skriftlig irettesettelse etter straffegjennomføringsloven § 14 syvende ledd og § 40 tredje ledd.

I valg av reaksjon skal det legges vekt på hvor alvorlig bruddet er og omstendighetene rundt bruddet.

16a 6.1 Vedtak om overføring til fengsel

Alvorlig eller gjentatte brudd på fastsatte krav og vilkår for gjennomføringen skal som hovedregel føre til at domfelte overføres til fengsel. Kriminalomsorgen kan imidlertid vurdere om den domfelte kan fortsette gjennomføringen med økt kontroll, først og fremst ved å intensivere kontakten med domfelte.

Kriminalomsorgen skal beslutte overføring til fengsel når domfelte har vært påvirket av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet eller avtalt med kriminalomsorgen. Det samme gjelder dersom domfelte nekter å medvirke til at det blir tatt utåndings-, urin- eller blodprøve, med mindre det er medisinske eller andre tungtveiende grunner for dette.

Kriminalomsorgen kan også beslutte overføring til fengsel når domfelte utviser annen uakseptabel adferd, og på tross av skriftlig irettesettelse, ikke endrer sin oppførsel.

Dersom domfelte med hensikt skader eller forsøker å manipulere det tekniske utstyret kan det være grunnlag for å beslutte overføring til fengsel.

Dersom kriminalomsorgen ikke oppnår kontakt med domfelte via det elektroniske utstyret eller på annen måte, kan det fattes vedtak om overføring til fengsel og domfelte skal etterlyses via politiet. Dersom det allerede er fattet vedtak om prøveløslatelse når domfelte overføres til fengsel gjelder omgjøringsadgangen etter straffegjennomføringsloven § 7 g).

16a 7 Saksbehandling

Forskriften § 7-8 Saksbehandlingen

Kriminalomsorgen skal informere domfelte om muligheten for å søke om straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Domfelte som ikke har påbegynt straffegjennomføring, skal sende en søknad innen tre uker etter å ha mottatt informasjonsskriv fra kriminalomsorgen.

Gjelder saken delgjennomføring, skal kriminalomsorgen legge til rette for at domfelte kan søke om straffegjennomføring med elektronisk kontroll i god tid, slik at gjennomføringen kan iverksettes så nær opp til seks måneder før forventet løslatelse som mulig.

16a 7.1 Formkrav

Søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan fremsettes både skriftlig og muntlig. Dersom domfelte fremsetter søknad muntlig, skal søknaden nedtegnes.

16a 7.2 Helgjennomføring

Ved helgjennomføring skal informasjon om straffegjennomføring med elektronisk kontroll sendes til domfelte som er idømt ubetinget fengselsstraff i inntil seks måneder. Informasjonen sendes til folkeregistrert adresse.

Fristen for å søke om helgjennomføring med elektronisk kontroll er tre uker etter at domfelte har mottatt informasjon fra kriminalomsorgen. Det vil i særlige tilfeller være mulighet til å søke på et senere tidspunkt.

Søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll sendes til regionadministrasjonen hvor domfelte er bosatt eller skal bosette seg.

Søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll medfører ikke utsatt iverksettelse av soningsinnkalling.

16a 7.3 Delgjennomføring

Dersom en innsatt ønsker å overføres til straffegjennomføring med elektronisk kontroll, skal fengselet legge til rette for at domfelte kan søke om dette i god tid, slik at gjennomføring kan iverksettes så nær opp til seks måneder før forventet prøveløslatelse eller endelig løslatelse som mulig.

Fengselet skal ved behov bistå den domfelte med å skrive søknaden. Videre skal fengselet bidra til at forholdene legges til rette for overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Domfelte kan få innvilget velferdspermisjon etter straffegjennomføringsloven § 33 i forbindelse med utganger fra fengsel som ledd i saksforberedelsen og ved overføring fra fengsel til elektronisk kontroll, når sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det.

Dersom fengselet anser domfelte som aktuell kandidat for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, skal fengselet oversende saken til det aktuelle friomsorgskontoret for egnethetsvurdering. Dersom fengselet ikke anser domfelte som aktuell kandidat, herunder at det foreligger åpenbare avslagsgrunner, er det ikke nødvendig å innhente egnethetsvurdering.

Om prøveløslatelse etter utholdt 2/3 tid ikke anses som tilrådelig på det aktuelle tidspunkt, skal delgjennomføring med elektronisk kontroll vurderes som alternativ til videre straffegjennomføring i fengsel, se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 42 pkt. 42.2.2.2.

16a 7.4 Egnethetsvurdering

Friomsorgskontoret skal undersøke om forutsetningene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll er til stede og det skal foretas en egnethetsvurdering av domfelte. Den som foretar egnethetsvurderingen skal på bakgrunn av egnethetsvurderingen komme med en innstilling til hvorvidt domfelte er egnet til å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll, og om søknaden bør innvilges eller ikke. Samme saksbehandler skal ikke delta i arbeidet med både egnethetsvurdering og endelig avgjørelse av søknaden. I delgjennomføringssaker oversender friomsorgen sin innstilling vedlagt egnethetsvurderingen til fengselet.

I forbindelse med egnethetsvurderingen skal kriminalomsorgen som hovedregel gjennomføre minst ett hjemmebesøk for å undersøke domfeltes boligforhold, herunder de tekniske forutsetningene for elektronisk kontroll, samt snakke med eventuelle samboende. Domfelte skal informeres om de krav og vilkår som gjelder for straffegjennomføringen.

Egnethetsvurderingen bør skje så snart som mulig etter at kriminalomsorgen har mottatt domfeltes søknad. Dagen for iverksetting av straffegjennomføringen bør ligge så nært i tid som mulig etter at søknaden er innvilget og helst innen en måned fra vedtaket er fattet.

Domfeltes forhold til rusmidler skal fremgå av egnethetsvurderingen. Det skal også fremgå hvilke tiltak som er gjennomført under et eventuelt fengselsopphold for å forebygge misbruk. Dersom domfelte ikke viser motivasjon, vilje eller evne til å avslutte et pågående aktivt rusmisbruk i den perioden straffegjennomføringen skal vare, bør domfelte anses uegnet for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

For domfelte med ansvar for barn under 18 år bør det utredes hvordan vedkommende vil ivareta sitt ansvar for barna ved en eventuell overføring til fengsel.

Det skal om nødvendig benyttes tolk i forbindelse med kartleggingen, for eksempel dersom domfelte er alvorlig hørsels- eller talehemmet eller ikke behersker norsk. Den domfeltes behov for tolk i løpet av straffegjennomføringen skal kartlegges.

Domfelte som opptrer truende under saksforberedelsen eller som er påvirket av rusmidler eller som på annen måte unnlater å medvirke til saksforberedelsen, skal som hovedregel anses uegnet for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

16a 7.5 Gjennomføringsplan

Dersom søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll innvilges, skal det utarbeides en gjennomføringsplan. Gjennomføringsplanen skal signeres av domfelte. Det vises til pkt. 16a 3.4.

16a 7.6 Endrede forutsetninger for straffegjennomføringen

Hvis samboende som tidligere har samtykket i straffegjennomføringen trekker samtykket tilbake, skal det så snart som mulig utredes hva som er årsaken til tilbaketrekking av samtykket og om det er mulig å opprettholde straffegjennomføringen ved at domfelte tar opphold i annen bolig, før det besluttes avbrudd eller gjeninnsettelse.

Hvis den personen som det aktuelle lovbruddet rettet seg mot flytter sammen med domfelte i løpet av straffegjennomføringen, skal gjennomføringen med elektronisk kontroll opphøre.

Omstendigheter som innebærer at den elektroniske kontrollen ikke fungerer, for eksempel brann, strømbrudd, endrede forhold for telefondekning eller lignende, kan føre til avbrudd i straffegjennomføringen eller at domfelte må overføres til fengsel. Det skal imidlertid alltid vurderes om straffegjennomføringen kan opprettholdes, for eksempel ved at domfelte tar opphold på midlertidig bolig, eller kontrolleres på annen måte, før det besluttes avbrudd eller gjeninnsettelse.

16a 7.7 Vedtakskompetanse

Friomsorgskontoret treffer vedtak om innvilgelse eller avslag på søknad om å gjennomføre hele straffen med elektronisk kontroll (helgjennomføring). Den enhet hvor domfelte gjennomfører straff (avgivende enhet) treffer vedtak om innvilgelse eller avslag på å gjennomføre deler av straffen med elektronisk kontroll, delgjennomføring (delgjennomføring).

Når domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn ti år fattes vedtaket av regionalt nivå. Lokalt nivå er imidlertid gitt myndighet til å avslå søknader i saker hvor domfelte er idømt mer enn 10 år fengselsstraff, jf. forskriften § 2-1.

Friomsorgskontoret har både ved hel- og delgjennomføring ansvar for oppfølging, kontroll og gjennomføring av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Ansvaret omfatter også myndighet til å treffe avgjørelser i saken, herunder ved søknad om permisjon, fastsettelse, endring og oppheving av vilkår, reaksjoner, straffavbrudd, overføring til § 12, overføring til § 13, gjeninnsettelse i fengsel, løslatelse og eventuelle vilkår ved prøveløslatelse.

16a 7.8 Klageadgang

Enkeltvedtak kan påklages til nærmeste overordnet organ innen 7 dager etter at domfelte har mottatt vedtaket, jf. straffegjennomføringsloven § 7 bokstav e).

Klage medfører normalt ikke utsatt iverksettelse.

16a 7.9 Omgjøring av vedtak

Dersom de nødvendige forutsetninger for straffegjennomføring med elektronisk kontroll endres eller bortfaller før vedtaket iverksettes, kan vedtak om innvilgelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll omgjøres av kriminalomsorgen, jf. forvaltningsloven § 35 femte ledd. Vedtak kan ellers omgjøres i henhold til straffegjennomføringsloven § 7 bokstav g), dersom særlige grunner tilsier det.

16a 7.10 Særlig om betinget vedtak

16a 7.10.1 Målgruppe

Domfelte som er idømt ubetinget fengselsstraff fra 6 måneder til og med 18 måneder og som ikke er unntatt straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter forskriften § 7-2 fjerde ledd, kan fremme søknad om delgjennomføring også før straffegjennomføring iverksettes (betinget vedtak).

16a 7.10.2 Informasjon til domfelte, innkalling til straffegjennomføring

Regionen skal sende informasjon om muligheten til å søke til aktuelle domfelte. Informasjonsbrev til domfelte sendes samtidig som regionen overfører dommen til fengselet for innkalling til straffegjennomføring. Når saken mottas skal fengselet kalle inn domfelte til straffegjennomføring på vanlig måte.

16a 7.10.3 Søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll sendes fengselet innen 14 dager fra mottatt informasjonsbrev. Søknad kan fremsettes både skriftlig og per telefon. Dersom domfelte fremsetter søknad per telefon, skal søknaden nedtegnes.

Dersom fengselet anser domfelte som aktuell kandidat for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, skal fengselet oversende saken til det aktuelle friomsorgskontoret for egnethetsvurdering. Dersom fengselet ikke anser domfelte som aktuell kandidat, herunder at det foreligger åpenbare avslagsgrunner, er det ikke nødvendig å innhente egnethetsvurdering. Friomsorgskontoret skal utføre nødvendig forarbeid, og oversende sin innstilling vedlagt egnethetsvurderingen til fengselet.

16a 7.10.4 Vedtak

Dersom vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll er tilstede fatter fengselet betinget vedtak om delgjennomføring med elektronisk kontroll. Vedtaket skal være betinget av at forutsetningene for gjennomføringen fortsatt er tilstede ved iverksettelse, og at straffegjennomføringen i fengsel gjennomføres uten vesentlige merknader. Dersom forutsetningene bortfaller eller endrede forhold gjør straffegjennomføring med elektronisk kontroll utilrådelig, kan vedtaket omgjøres.

Unntaksvis kan vedtak fattes under forutsetning av at egnet bolig eller sysselsetting er kommet på plass på iverksettelsestidspunktet.

Varigheten, herunder antall dager/måneder, skal fremgå av det betingede vedtaket.

Kopi av vedtaket skal sendes til det friomsorgskontoret hvor domfelte skal gjennomføre straff med elektronisk kontroll.

16a 7.10.5 Vurdering av vilkår og iverksettelse

Fengselet skal i god tid før angitt tidspunkt for iverksettelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurdere om forutsetningene som ligger til grunn for vedtaket fortsatt er tilstede eller hvorvidt etterfølgende forhold tilsier at vedtaket bør omgjøres.

Domfelte må fremlegge fornyet samtykke før iverksettelsen. Det samme gjelder eventuelt samtykke fra domfeltes samboende.

«Sjekkliste før iverksettelse av vedtak om straffegjennomføring med elektronisk kontroll» skal benyttes og gjennomgås fortrinnsvis av jurist ved fengselet eller av annen person med vedtakskompetanse.

Friomsorgskontoret bør involveres dersom det er forhold knyttet til vilkår for straffegjennomføring med elektronisk kontroll som bør undersøkes nærmere.

Tidspunkt for iverksettelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal fastsettes av fengselet i samråd med det aktuelle friomsorgskontor. Det skal ved fastsettelsen ses hen til tidspunkt for forventet prøveløslatelse. Dersom prøveløslatelse ikke anses tilrådelig, skal dette likevel ikke være til hinder for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, dersom vilkårene for dette er oppfylt.

16a 7.10.6 Omgjøring av vedtak

Fengselet kan omgjøre det betingede vedtaket dersom forutsetningene for vedtaket har falt bort eller etterfølgende forhold tilsier at vedtaket bør omgjøres. Det skal klart fremgå av omgjøringsvedtak hva som er grunnlaget for omgjøringen. En omgjøring må bero på en helhetsvurdering. Dersom det har fremkommet nye opplysninger som tilsier at domfelte vil unndra seg straffegjennomføring, taler dette for omgjøring. Nye opplysninger av betydning for sikkerhetsvurderingen vil også kunne føre til omgjøring.

I vurderingen av om vilkår for delgjennomføring med elektronisk kontroll fortsatt er tilstede, skal det blant annet ses hen til om det foreligger nye straffbare forhold og domfeltes soningshistorikk, herunder om det foreligger for eksempel disiplinærreaksjoner. Forhold som kan føre til at vedtaket omgjøres er eksempelvis positiv urinprøve, ordrenekt, voldsutøvelse, alvorlig trusler, brudd på vilkår ved permisjon og unndragelse/unnvikelse. Disse eksemplene er ikke uttømmende.

Videre vil det være grunnlag for omgjøring dersom kravet til egnet bolig eller sysselsetting ikke lenger er oppfylt eller dersom samtykke fra domfelte eller samboende trekkes tilbake.

Vedtaket kan påklages til regionalt nivå på vanlig måte, se pkt. 16a 7.8 *Klageadgang.*

16a 7.11 Varsel til fornærmede

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for gjennomføring av straff utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd, jf. straffegjennomføringsloven § 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd første punktum. Varselet skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 16 tredje ledd bokstav d og e, hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte, jf. § 16 sjette ledd annet punktum. Se for øvrig retningslinjene til § 7 b Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte.

16a 8 Særlig om informasjon til barn

Forskriften § 7-9 Informasjon til barn

Kriminalomsorgen skal gi barn som berøres av en beslutning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll informasjon om straffegjennomføringen, og mulighet til å uttale seg før beslutningen tas.

Barnelova § 31 gjelder tilsvarende.

16a 8.1 Informasjonsplikt for barn som er berørt av straffegjennomføring med elektronisk kontroll

16a 8.1.1 Bakgrunn

Det følger av Grunnloven § 104 første ledd at barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og at deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling, samt at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Barns rett til å uttale seg i saker som berører dem, følger videre av FNs barnekonvensjon art. 12. Barnekonvensjonen er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2 nummer 4.

Straffegjennomføringslovens forskrift § 1-3 annet ledd slår også fast barn har rett til å uttale seg i saker som angår dem.

For at barn skal kunne danne seg en oppfatning og si sin mening, trenger de informasjon. I retten til å bli hørt, ligger det også en plikt for kriminalomsorgen til å sørge for at informasjon til berørte barn om mulig straffegjennomføring med elektronisk kontroll i hjemmet blir gitt, jf. forskriften § 7-9.

Etter at informasjon er gitt, skal barnet gis mulighet til å uttale seg før beslutningen tas.

Kriminalomsorgen skal synliggjøre i vedtaket hvordan informasjonsplikten og barnets rett til å bli hørt er ivaretatt.

Dersom domfelte motsetter seg at informasjon til barn blir gitt, og det ikke foreligger særlige unntaksgrunner, jf. pkt. 16a 8.1.2 under, skal søknad om straffegjennomføring med elektronisk kontroll ikke innvilges.

16a 8.1.2 Finnes det unntak fra informasjonsplikten?

Forskriften fastsetter at kriminalomsorgen «*skal*» gi informasjon om straffegjennomføringen til barn som berøres av en beslutning om EK. Barnet kan imidlertid selv velge å si nei til å motta informasjon og til å uttale seg. I slike tilfeller skal det journalføres at barnet er tilbudt informasjon, men ikke ønsker dette.

Det kan videre tenkes særlige tilfeller hvor informasjon etter en helhetsvurdering an unnlates, for eksempel der det foreligger konkrete og dokumenterte holdepunkter for at informasjon om straffegjennomføring i hjemmet åpenbart ikke vil være til barnets beste. Dette kan for eksempel være at barnets fungeringsnivå tilsier at informasjon ikke bør gis. Det skal imidlertid være en høy terskel for å unnlate informasjon, og unntak må begrunnes og dokumenteres særskilt Den domfeltes vurdering alene er normalt ikke tilstrekkelig til å begrunne unntak fra informasjonsplikten.

Se også pkt. 16a 8.2.3 siste avsnitt om når informasjon skal gis og uttalelse innhentes.

16a 8.2 Gjennomføringen av informasjonsplikten

16a 8.2.1 Hvem skal få informasjon og har uttalerett?

Barn som «berøres»

Informasjonsplikten omfatter i praksis alle barn som *bor* i hjemmet hvor straffen skal gjennomføres, uavhengig av i hvor stort omfang barnet bor der (delt bosted, samvær osv.). Sporadiske samvær kun på dagtid omfattes imidlertid ikke.

Informasjonsplikten gjelder videre uavhengig av om det er domfeltes biologiske barn, stebarn, adoptivbarn, fosterbarn, barnebarn, søsken mv. som bor i hjemmet.

Etter forskriften § 7-9 andre pkt. gjelder barnelova § 31 «*tilsvarende*». Dette innebærer at alle barn som er fylt syv år og yngre barn som er i stand til å danne seg synspunkter, skal gis informasjon og har rett til å uttale seg før beslutning treffes i en sak som angår dem.

Kriteriet om at barnet skal være i stand til å danne seg egne synspunkter, innebærer at det må ha nådd en modenhetsgrad som gjør at det har evnen til å mene noe som har betydning for saken. Det er vanskelig for kriminalomsorgen å vite hvor modent et barn er. Derfor kan foresattes oppfatning av dette som hovedregel legges til grunn. Modenhetsgrensen er en skjønnsmessig regel som retter seg mot barn under syv år, og det bør utvises særlig aktsomhet i vurderingen av om barn under syv år skal motta informasjon om foresattes straffegjennomføring. Dette bør avklares i dialog med foresatte.

Barnets uttalelser skal tillegges større vekt med barnets alder og modenhet. Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener. Se for øvrig under pkt. 16a 8.2.6 om vektleggingen av uttalelsen.

Dersom det er flere berørte barn i hjemmet med ulik alder og modenhet, bør det avklares i dialog med foresatte om hvem som skal få informasjon og gis mulighet til å uttale seg. Det samme gjelder om hvor mange av barna som bør delta i samtalen dersom det gjelder flere barn. Det kan i denne sammenheng vurderes om det er hensiktsmessig å gjennomføre samtaler med hvert barn for seg dersom det gjelder flere barn av ulik alder og modenhet.

Eventuelle øvrige omsorgspersoner med annen bopel
Domfelte som bor sammen med barn, men som ikke bor sammen med barnets andre foresatte, skal oppfordres til å informere vedkommende om at domfelte skal gjennomføre straff med elektronisk kontroll i barnets hjem. Kriminalomsorgen kan eventuelt bistå med dette dersom den domfelte skriftlig samtykker til det.

16a 8.2.2 Hvem skal gi informasjonen?

Det er kriminalomsorgens ansvar å sørge for at berørte barn får informasjon om straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Hovedregelen er at barnets foresatte formidler informasjonen og hører barnets syn dersom dette anses tilstrekkelig sett hen til barnets alder og modenhet i den konkrete sak. Kriminalomsorgen skal bistå foresatte med veiledning i hvordan informasjonen skal gis, bakgrunnen for informasjonsplikten, at de kan be om bistand mv. Den enkelte enhets barneansvarlig kan også bistå med praktisk tilrettelegging og under gjennomføring av samtalen dersom den foresatte ønsker dette.

Dersom det er avtalt at foresatte selv skal gi informasjon til berørte barn, skal kriminalomsorgen føre kontroll med at informasjonen er gitt. Domfelte skal bekrefte skriftlig at informasjon til berørte barn er gitt.

Dersom det ikke anses tilstrekkelig at barnets foresatte gis ansvar for å formidle informasjon og høre barnets syn, skal kriminalomsorgen bistå for å sikre at dette gjennomføres i tråd med barnets rettigheter og behov. I slike tilfeller skal informasjon gis i forbindelse med egnethetsvurdering hvor også barnet er til stede under deler av møtet. Se for øvrig pkt. 16a 8.2.3.

Dersom det vurderes nødvendig for å oppfylle informasjonsplikten, herunder sikre at barnets rettigheter og behov blir ivaretatt, kan informasjon også gis i egen samtale med barnet alene med representanter fra kriminalomsorgen.

Dersom foresatte gjennomfører straff i fengsel, skal friomsorgskontoret opprette dialog med barneansvarlig i fengselet der vedkommende er innsatt for å innhente eventuell informasjon om kriminalomsorgens kjennskap til barnet og relasjonen til den domfelte.

16a 8.2.3 Når skal informasjonen gis og eventuell uttalelse innhentes

Barnet skal gis mulighet til å uttale seg før beslutning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll tas. Barnet har ikke uttaleplikt, bare uttalerett.

Informasjon til foresatte om informasjonsplikt til barn skal gis så tidlig som mulig i prosessen og senest i forbindelse med den ordinære egnethetsvurderingen.

Dersom foresatte selv ønsker å gi informasjon kan dette gjøres på et tidspunkt de selv anser hensiktsmessig, men likevel senest slik at barnet gis reell mulighet til å uttale seg før endelig beslutning om EK tas. Informasjon til berørte barn kan også gis i forbindelse med gjennomføring av egnethetsvurderingen dersom foresatte ønsker det. Videre kan kriminalomsorgen gjennomføre

eget møte med barnet for å gi informasjon om gjennomføringen, eventuelt sammen med barneansvarlig dersom barnet og foresatte ønsker det.

Dersom barnet ikke ønsker å uttale seg umiddelbart etter at informasjon gis, skal det gis anledning til å gi uttalelse ved et senere tidspunkt, enten skriftlig eller muntlig. Uttalelse fra berørte barn må imidlertid senest foreligge slik at den kan hensyntas i den endelige beslutningen om hvorvidt EK skal innvilges. Barnets uttalelse skal dokumenteres og journalføres.

At informasjon til berørte barn er gitt eller blir gitt i eget møte, skal fremgå av egnethetsvurderingen. Dersom barnet velger å uttale seg i forbindelse med egnethetsvurderingen, skal uttalelsen inntas i egnethetsvurderingen.

Dersom det ved mottak av søknad foreligger åpenbare avslagsgrunner for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, for eksempel grunnet lovbruddskategori, er det ikke nødvendig å gi informasjon til barn. Se for øvrig pkt. 16a 8.1.2 over om når det kan vurderes å gjøre unntak fra informasjonsplikten.

16a 8.2.4 Hvilken informasjon skal gis

Kriminalomsorgen skal gi informasjon om *straffegjennomføringen* og hva den kan innebære for barnets hverdag. Dette kan gjøres med eksempler på hverdagsaktiviteter som kan bli påvirket av gjennomføringen, herunder foresattes reduserte muligheter til å delta på aktiviteter, besøk i hjemmet av ansatte fra kriminalomsorgen mv. Det kan være hensiktsmessig å vise frem fotlenken og annet utstyr som vil bli brukt. Videre skal barnet gis informasjon om at det har uttale*rett*, men ingen uttale*plikt*, samt at deres mening ikke skal ha avgjørende betydning for om foresatte skal innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll eller ikke. Informasjonen som gis må tilpasses alder og modenhet. Kriminalomsorgen må bistå foresatte med nødvendig hjelp for å hjelpe barnet med å forstå situasjonen.

Det tilligger i utgangspunktet ikke kriminalomsorgens mandat å skulle gi informasjon om det straffbare forholdet, med mindre dette skjer i samråd med forelderen. Man kan tenke seg at barnet vil stille spørsmål om dette under samtalen. Det mest hensiktsmessige vil oftest være at forelderen selv tar dette opp med barnet på en måte som tilpasses barnets alder og modenhet og egnethet for øvrig.

16a 8.2.5 Hvordan skal informasjonen gis

Hvordan informasjonen rent praktisk skal gis må vurderes konkret i den enkelte sak og tilpasses etter berørte barns alder, modenhet og funksjonsnivå samt tilpasses domslengden og hjemmesituasjonen.

Som hovedregel vil det være mest hensiktsmessig at informasjonen gis i kjente omgivelser i hjemmet og av foresatte. Dersom foresatte ønsker det kan informasjon alternativt gis i et møte hvor representant for kriminalomsorgen, foresatte og berørte barn deltar. Se for øvrig under pkt. 16a 8.2.2 om ulike gjennomføringsmåter.

Muntlig informasjon kan suppleres med skriftlig informasjon. Kriminalomsorgen har utarbeidet en brosjyre (*Martins pappa har fotlenke*) som kan benyttes til formålet.

En hovedsakelig muntlig form gir større mulighet for barnet til å stille spørsmål og gi uttrykk for det dersom det er noe som barnet ikke forstår.

Dersom domfelte er innsatt i fengsel på søknadstidspunktet, bør kriminalomsorgen legge til rette for at vedkommende kan delta i samtale som nevnt over i hjemmet sammen med berørte barn,

dersom forholdene for øvrig ligger til rette for slik utgang, herunder at vilkår for permisjon etter § 33 er oppfylt.

16a 8.2.6 Uttalelsen og vektleggingen av denne

Et barn vil i liten grad ha kunnskap og forståelse om lovbrudd og straffegjennomføring. Det bør formidles tydelig i samtalen at selve avgjørelsen ikke tilligger barnet, men at samtalen vil handle om hvordan det vil bli dersom straffegjennomføring med elektronisk kontroll blir besluttet. Det må formidles at avgjørelsen tas etter en helhetsvurdering og ikke på bakgrunn av barnets uttalelser alene.

Barnet kan uttale seg muntlig, eventuelt skriftlig i brev dersom barnet er gammelt nok til det. Barnet kan også velge å uttale seg via foresatte. Ofte vil det være tilstrekkelig at barnets syn er innhentet via den som representerer barnet.

Barnets mening skal tas i betraktning i saken, men man kan komme til at andre hensyn veier tyngre, f.eks. forhold knyttet til den domfelte selv. Hvor stor vekt man skal legges på barnets mening, avhenger bl.a. av om barnet forstår rekkevidden av sitt standpunkt, hvor fast og velbegrunnet standpunktet er, og hvilke hensyn som trekker i andre retninger. Barnet må ikke under noen omstendighet få oppfatning av at det er ansvarlig for utfallet av saken.

Kriminalomsorgen skal synliggjøre i vedtaket hvordan informasjonsplikten og barnets rett til å bli hørt har blitt ivaretatt, se pkt. 16a 8.1.1. Barnets mening i seg selv skal ikke være avgjørende for at foresatte skal få *innvilget* elektronisk kontroll eller ikke, selv om det skal hensyntas i avgjørelsen.

16a 9 Forberedelse til løslatelse

Etter at straffegjennomføring med elektronisk kontroll er påbegynt skal kriminalomsorgen forberede løslatelsen jf. straffegjennomføringsloven § 41.

16a 10 Løslatelse

Vedtak om løslatelse etter straffegjennomføringsloven §§ 42 og 43 fattes av friomsorgskontoret. Når domfelte løslates eller prøveløslates, skal kriminalomsorgen fjerne det elektroniske utstyret fra domfeltes bolig.

16a 11 Forvaltningssamarbeid

Ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal kriminalomsorgen legge til rette for at samarbeidende etater skal kunne yte sine lovbestemte tjenester til domfelte og for at domfelte skal få del i tjenestene. Dersom den domfelte har behov for behandling for psykiske eller fysiske problemer bør det opprettes kontakt med sosial- og helsemyndighetene. I utgangspunktet bør slike henvendelser rettes til vedkommendes fastlege eller til fengselshelsetjenesten.

Ved delgjennomføring skal kriminalomsorgen medvirke aktivt til å formidle kontakt mellom den domfelte og myndigheter og frivillige organisasjoner som kan bidra til å lette overgangen fra fengsel til frihet. Dersom slik kontakt allerede er etablert bør det vurderes å forsterke denne ved overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

16a 12 Økonomiske forhold

Utgangspunktet er at domfelte skal ha arbeid eller annen sysselsetting og dermed kunne sørge for eget livsopphold. Dersom domfelte, helt eller delvis, mangler midler til å dekke sitt livsopphold, skal kriminalomsorgen medvirke til at domfelte får kontakt med de aktuelle myndighetene som

kan bidra til bolig, eventuelt utgifter til utrustning av bolig, støtte til livsopphold og nødvendige midler i forbindelse med sysselsetting.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke medføre en reduksjon eller avkortning i offentlige ytelser som den domfelte mottar eller har krav på. Domfelte har rett til å heve eventuelle dagpenger, arbeidsavklaringspenger, alderspensjon, sykepenger o.l. under straffegjennomføringen der hvor vilkårene for dette for øvrig er oppfylt. Om nødvendig kan kriminalomsorgen innhente opplysninger om økonomiske bidrag som domfelte mottar fra det offentlige.

Domfelte vil normalt ikke få økonomisk kompensasjon for eventuelle utlegg i forbindelse med straffegjennomføringen. Dette innebærer at domfelte selv må dekke utgifter til egen telefon som påløper i forbindelse med gjennomføring av elektronisk kontroll. Videre må den domfelte selv bære eventuelle utgifter ved tapt arbeidsfortjeneste i forbindelse med egnethetsvurdering og ulike aktiviteter i gjennomføringsplanen, samt ved reiser til og fra egnethetsvurdering og aktuelle aktiviteter.

Dersom domfelte mangler midler til telefonutgifter eller til transport til og fra aktiviteter som følger av vedkommendes gjennomføringsplan, kan kriminalomsorgen likevel dekke slike utgifter etter søknad fra domfelte.

Kriminalomsorgen skal dekke utgifter i forbindelse med egnethetsvurdering, teknisk utstyr, kontroll og tilsyn, programvirksomhet eller annen aktivitet i kriminalomsorgens regi. Det samme gjelder tiltak og utstyr i forbindelse med rusmiddelkontroll. Utgifter til transport i forbindelse med overføring av domfelte til eller fra fengsel dekkes av den enheten som domfelte overføres fra. Hvis den domfelte har forårsaket skader på, eller mistet hele eller deler av det tekniske utstyret kommer de alminnelige erstatningsregler til anvendelse, jf. retningslinjene om erstatning. Omfattende skadeverk bør normalt møtes med politianmeldelse.

KRIMINALOMSORGEN

Retningslinjer om straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige (EKVAS)

Strgjfl. § 16 a *Straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll*

Dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler imot det.

Kriminalomsorgen skal i alle tilfeller vurdere om domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll. For domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig, gjelder ikke vilkåret etter første ledd om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder.

Bestemmelsene i § 16 annet til syvende ledd gjelder tilsvarende.

Dersom det er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, kan kriminalomsorgen beslutte bruk av digital teknologi for å kontrollere domfeltes identitet, geografiske posisjon, bevegelse og eventuelle rusbruk. Personopplysninger som behandles ved kontroll etter første punktum skal slettes etter endt straffegjennomføring, med mindre de inngår i en sak om brudd på forutsetninger eller vilkår etter § 16 annet og tredje ledd.

Tilføyd ved lov 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245), endret ved lov 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 sep 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245, gjelder fjerde ledd)

Forskriften § 7-2. Hvem som kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Domfelte som ikke har påbegynt straffegjennomføring av ubetinget fengselsstraff på inntil seks måneder og som oppfyller vilkårene for elektronisk kontroll, kan innvilges helgjennomføring av straffen på denne måten for å unngå eventuelle negative konsekvenser av et fengselsopphold.

Domfelte som har påbegynt straffegjennomføring og som oppfyller vilkårene for elektronisk kontroll, kan overføres til delgjennomføring på denne måten inntil seks måneder av den resterende tiden frem til forventet løslatelse, som et ledd i en hensiktsmessig progresjon. En slik overføring kan ikke foretas før en tredel av den ubetingede straffen er gjennomført, med mindre domfelte er under 18 år eller er varig soningsudyktig. Med soningsudyktig menes domfelte eller innsatte som ikke er i stand til å gjennomføre straff i fengsel etter straffegjennomføringsloven § 10 første ledd bokstav a til c eller institusjon i etter straffegjennomføringsloven § 12 av helsemessige årsaker.

Taler formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner mot det, det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen eller det ellers anses utilrådelig, skal domfelte ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Domfelte som er dømt for seksuallovbrudd etter straffeloven kapittel 26 eller voldslovbrudd etter straffeloven §§ 274, 275, 277, 279, 281 til 286 eller 288 skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Domfelte som er dømt for voldslovbrudd etter straffeloven §§ 271 til 273, 278, 280 eller 287, eller som har fått straffen fastsatt etter straffeloven § 276 annet ledd, kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll, med mindre forholdet er begått mot barn eller en person som vedkommende bodde eller fortsatt bor sammen med, eller domfelte er domfelt for lignende forhold tidligere. Første og annet punktum gjelder ikke domfelte som er under 18 år eller varig soningsudyktig.

Domfelte som er siktet for nye straffbare forhold eller besluttet endelig utvist fra landet, skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll med mindre det foreligger særlige grunner.

1. Formål

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige (EKVAS) skal bidra til at domfelte med alvorlige og godt dokumenterte helseproblemer, som kriminalomsorgen og helsetjenesten ikke kan ivareta på en tilstrekkelig måte under straffegjennomføring i fengsel, overgangsbolig eller institusjon, likevel skal kunne gjennomføre en fengselsstraff.

2. Nærmere om ordningen

Utgangspunktet er at en dom skal fullbyrdes straks den er rettskraftig, jf. straffeprosessloven § 452. I noen saker vil straffegjennomføringen måtte utsettes eller avbrytes en periode av hensyn til domfeltes helsetilstand. I de aller fleste saker hvor dette er aktuelt, vil straffen senere kunne iverksettes eller gjenopptas med nødvendig tilrettelegging og/eller bedring av domfeltes helsetilstand. I noen få saker er det imidlertid over tid ikke mulig å gjennomføre den ubetingede fengselsstraffen i fengsel, overgangsbolig eller institusjon. Der det ikke fremstår som mulig å gjennomføre straffen i uoverskuelig fremtid er domfelte å anse for varig soningsudyktig. I disse sakene skal kriminalomsorgen alltid vurdere om domfelte oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll (heretter EKVAS).

EKVAS er et alternativ til fengsel, overgangsbolig eller institusjon for varig soningsudyktige. Domfelte får i disse sakene innvilget langvarig soningsutsettelse og/eller straffavbrudd, noe som kan pågå i svært lang tid. Dette kan føre til at adgangen til å fullbyrde straffen foreldes. I enkelte tilfeller søker domfelte også om benådning. Terskelen for benådning er høy, og i de fleste tilfellene blir ikke søknaden innvilget. EKVAS gir domfelte som er varig soningsudyktige en mulighet til å gjøre opp for seg. Det skal imidlertid være høy terskel for å innvilge EKVAS, og ordningen er ment som et siste alternativ for å få gjennomført idømt straff.

For domfelte vil forholdene i eget hjem forutsetningsvis være kjente og trygge, og eksisterende tilpasninger og rutiner for helseoppfølging og til nødvendig helsehjelp kan opprettholdes.

Retningslinjene i det følgende gjelder kun for særlige forhold knyttet til straffegjennomføring med elektronisk kontroll for varig soningsudyktige. Der ikke annet er særlig regulert, gjelder retningslinjene til § 16a for øvrig så langt de passer.

2.1 Gjennomføringstid

Begrensningene om domslengde og gjennomføringstid som fremgår av straffegjennomføringsloven (strgjfl.) § 16a første ledd gjelder ikke for domfelte som er varig soningsudyktige, jf. straffegjennomføringsloven § 16a annet ledd annet punktum.

Gjennomføringstiden for EKVAS har ingen øvre grense. Dette innebærer at gjennomføringstiden i enkelte tilfeller kan bli lang siden domfelte som er aktuelle for ordningen kan ha idømt straff eller gjenstående straff på mange år.

Dersom domfeltes helsetilstand tilsier at det er behov for avbrudd fra straffegjennomføringen for en periode, kan det innvilges straffavbrudd, se pkt. 5.5 *Straffavbrudd.*

2.2 Begrensninger lovbruddskategori

Begrensningene i lovbruddskategorier etter § 7-2 fjerde ledd første og annet punktum jf. siste punktum gjelder videre ikke for EKVAS. Dette innebærer at varig soningsudyktige kan være kandidat for straffegjennomføring med elektronisk kontroll uavhengig av det straffbare forholdets art, herunder alvorlige volds- og seksuallovbrudd. Dette forutsetter likevel at hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring ikke taler imot innvilgelse av elektronisk kontroll jf. § 16a første ledd annet punktum.

2.3 Andre begrensninger som ikke gjelder for varig soningsudyktige

Vilkåret om at en tredjedel av den ubetingede straffen må være gjennomført etter forskriften § 7-2 annet ledd, gjelder ikke for domfelte som er varig soningsudyktige.

EKVAS kan innvilges uavhengig av om domfelte er siktet for nye straffbare forhold eller vedkommende er besluttet endelig utvist fra landet, jf. henvisningen til *«særlige grunner»* jf. § 7-2 femte ledd. Med *«særlige grunner»* menes blant annet varig soningsudyktige.

EKVAS kan innvilges etter brudd på samfunnsstraff, ungdomsstraff, narkotikaprogram med domstolskontroll eller program mot ruspåvirket kjøring hvor straffen blir omgjort til fengselsstraff. Det samme gjelder varig soningsudyktige som etter brudd på vilkår for prøveløslatelse besluttes gjeninnsatt i fengsel.

2.4 Domfeltes samtykke

Ordningen er frivillig og forutsetter domfeltes samtykke. Samtykket skal være skriftlig og skal avgis i forbindelse med egnethetsvurderingen.

Dersom domfeltes helsetilstand innebærer at vedkommende åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter og kravene til elektronisk kontroll innebærer, for eksempel fordi vedkommende lider av senil demens, er det ikke anledning til å gjennomføre straff med elektronisk kontroll.

2.5 Særlig om samboendes samtykke

Samboende skal forklares hva straffegjennomføringen innebærer, herunder lengden og omfanget av gjennomføringen, kontroll og oppfølging av domfelte i form av besøk og samtaler med kriminalomsorgen, samt begrensninger i domfeltes bevegelsesfrihet. I tilfeller hvor gjennomføringstiden potensielt kan bli lang, er det særlig viktig å gjøre oppmerksom på dette. Det

må videre informeres om at samtykket når som helst under eller før straffegjennomføringen starter kan trekkes tilbake. Kriminalomsorgen skal legge til rette for at samboende ikke skal lide unødig overlast ved gjennomføring av elektronisk kontroll.

Dersom en samboende ønsker å trekke sitt samtykke *etter* at straffegjennomføringen er påbegynt, bør kriminalomsorgen gjennom en samtale med den samboende undersøke bakgrunnen for at samtykket trekkes. Når en samboende trekker sitt samtykke skal kriminalomsorgen så langt det er mulig finne andre løsninger, for eksempel bistå domfelte i å skaffe seg en ny egnet bolig. Dersom det ikke er mulig å finne andre løsninger slik at straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan gjennomføres, må straffegjennomføringen avbrytes. For øvrig vises til pkt. 5.4 *Endrede forutsetninger for straffegjennomføringen.*

3. Krav til domfelte under straffegjennomføringen

3.1 Særlig om avvik fra aktivitetsskjemaet som følge av sykdom

Avvik fra aktivitetsskjemaet som følge av egen sykdom som er av annen karakter enn det som ligger til grunn for at domfelte er vurdert som varig soningsudyktig, skal dokumenteres fra første fraværsdag ved legeerklæring, det samme gjelder ved avvik som følge av barns sykdom. Legeerklæringen skal fremlegges for kriminalomsorgen innen tre dager fra første fraværsdag.

Dersom domfelte under EKVAS legges inn i sykehus skal kriminalomsorgen vurdere om domfelte skal overføres til straffegjennomføring etter straffegjennomføringsloven § 13.

Dersom gjennomføringen medfører at domfeltes helsetilstand forverres, skal kriminalomsorgen vurdere straffavbrudd, jf. straffegjennomføringsloven § 35. Gjennomføringen kan gjenopptas når domfeltes helsetilstand tåler det.

3.2 Særlig om sysselsettingens innhold og omfang

Sysselsetting for EKVAS må tilpasses helsetilstanden til domfelte. Det godtas flere ulike former for sysselsetting enn det som fremgår av de ordinære retningslinjene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Dersom domfeltes helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming *begrenser aktiviteten i vesentlig grad* kan det gis anledning til sysselsetting i mindre enn 20 timer.

Dersom domfeltes helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming gjør sysselsetting *umulig* kan kravet til sysselsetting fravikes i sin helhet.

Domfelte har imidlertid fortsatt anledning til å være sysselsatt utover det ovenfor nevnte dersom helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming gjør dette mulig.
Sysselsettingen skal i utgangspunktet skje utenfor hjemmet. Dersom dette ikke lar seg gjøre på grunn av domfeltes helsetilstand kan det godtas at sysselsetting skjer i hjemmet.

Kriminalomsorgen skal godkjenne sysselsettingen. Innhold og omfang av sysselsettingen må vurderes konkret i den enkelte sak.

3.3 Særlig om møter for kriminalomsorgen ved lengre gjennomføringstid

For EKVAS vil gjennomføringstiden og domslengden kunne være av lengre tids varighet enn ordinære EK-saker. For domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll på over fire

måneder skal det derfor med jevne mellomrom i gjennomføringen foretas en vurdering av straffegjennomføringen så langt. I en slik samtale skal kriminalomsorgen sammen med domfelte vurdere gjennomføringsplanen, og den domfelte og eventuelle samboende skal gis anledning til å si hva vedkommende synes om straffegjennomføringen.

Dersom domfeltes helsesituasjon ikke gjør det mulig å møte hos kriminalomsorgen, kan samtalen gjennomføres i domfeltes hjem.

4. Reaksjon på brudd på krav og vilkår

Ved brudd på krav og vilkår som kriminalomsorgen har satt for straffegjennomføringen kan kriminalomsorgen gi skriftlig irettesettelse etter § 40 tredje ledd. Skriftlig irettesettelse skal ilegges dersom bruddet er av mindre alvorlig karakter og av beskjedent omfang.

Ved brudd på krav og vilkår har kriminalomsorgen også mulighet til å endre vilkårene som er satt for straffegjennomføringen, for eksempel i form av å beslutte økt kontroll, dersom dette anses nødvendig for en videre hensiktsmessig gjennomføring.

Ved alvorlige og gjentatte brudd over noe tid, nye straffbare og dersom domfelte ikke viser vilje og evne til å endre sin adferd, skal kriminalomsorgen vurdere å stanse straffegjennomføringen. Stansen gjelder fra det tidspunktet kriminalomsorgen treffer vedtak. Saken skal da overføres til det fengselet hvor domfelte enten opprinnelig var innkalt til, hadde soningsutsettelse eller straffavbrudd fra, for en ny vurdering av om domfelte bør kalles inn, ev. innvilges straffavbrudd.

Kriminalomsorgen kan på et senere tidspunkt vurdere om EKVAS kan gjenopptas for eksempel i forbindelse med vurdering av forlengelse av straffavbrudd. Domfelte må i så fall vise vilje og motivasjon til gjenoppta gjennomføringen.

4.1 Særlig om bruk av rusmidler

Sett hen til denne gruppens særegne karakter og hensynet til at flest mulig skal få mulighet til å gjennomføre straffen, kan det utvises en noe større toleranse for eventuelle påviste rusrelaterte brudd enn i ordinære EK-saker.

5. Saksbehandlingen

5.1 Saksgang

Dersom regionalt nivå i forbindelse med behandling av saker om langvarig soningsutsettelse og straffavbrudd blir kjent med enkeltsaker hvor man på bakgrunn av opplysninger i den konkrete sak vurderer domfelte som en *mulig* kandidat for EKVAS, skal domfelte informeres om muligheten for å søke om å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll.

Ordningen er frivillig, og domfelte må selv fremme søknad om EKVAS. Søknad fremsettes for og behandles av fengselet domfelte enten har vært innkalt til eller har straffavbrudd fra, eller den enhet som har fått særlig ansvar for å behandle slike søknader.

Når domfelte er idømt fengselsstraff på mer enn ti år fattes vedtaket av regionalt nivå. Lokalt nivå er imidlertid gitt myndighet til å avslå søknader i saker hvor domfelte er idømt mer enn 10 år fengselsstraff, jf. forskriften § 2-1.

Domfelte skal som hovedregel alltid ha forsøkt å gjennomføre straffen i fengsel, overgangsbolig eller institusjon før vedkommende kan vurderes som varig soningsudyktig og innvilges EKVAS. Unntak kan kun gjøres i særlige tilfeller hvor domfeltes helsetilstand åpenbart ikke kan ivaretas av kriminalomsorgen og helsetjenesten på en tilstrekkelig måte.

I vurderingen av om domfelte er å anse som en mulig kandidat for EKVAS skal det for det første ses hen til hvor mange ganger domfelte har fått innvilget soningsutsettelser og/eller straffavbrudd begrunnet i helsetilstand. Dersom domfelte har hatt gjentatte utsettelser og/eller avbrudd i en lengre periode, skal dette tillegges vekt i vurderingen. Det må videre foretas en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering av alle sakens opplysninger, herunder foreliggende uttalelser og vurderinger fra helsepersonell sammenholdt med domfeltes historikk knyttet til tidligere soningsutsettelser/straffavbrudd.

De helsemessige årsakene til soningsudyktigheten må være godt og tilstrekkelig dokumenterte. Domfelte har selv ansvaret for å fremlegge relevant og oppdatert dokumentasjon i saken.

Eventuell uttalelse om domfeltes soningsudyktighet fra domfeltes fastlege eller annen behandlende lege eller psykolog er ikke tilstrekkelig alene.

Først dersom domfelte vurderes som en kandidat for EKVAS skal det innhentes vurdering fra uavhengig sakkyndig med hensyn til soningsdyktigheten og hvorvidt denne må anses å være varig. Kriminalomsorgen har det økonomiske og praktiske ansvar for innhenting av slik erklæring.

I de tilfeller hvor det allerede foreligger en vurdering fra uavhengig sakkyndig om soningsdyktigheten må det vurderes om denne er tilstrekkelig oppdatert i forhold til domfeltes helsetilstand på søknadstidspunktet. Dersom det ut fra sakens opplysninger ikke er grunn til å anta at domfeltes tilstand har bedret seg i tiden etter tidligere erklæring, er det ikke behov for å innhente en fornyet vurdering.

Dersom kriminalomsorgen etter innhenting av vurdering fra ekstern sakkyndig finner at domfelte er varig soningsudyktig skal det foretas en egnethetsvurdering. Se punkt 5.3 *Egnethetsvurdering.*

Ansvar under gjennomføringen

Friomsorgskontoret har under gjennomføringen ansvar for oppfølging, kontroll og gjennomføring av straff med elektronisk kontroll. Ansvaret omfatter også myndighet til å treffe avgjørelser i saken, herunder ved søknad om permisjon, fastsettelse, endring og oppheving av vilkår, reaksjoner, straffavbrudd, løslatelse og eventuelle vilkår ved prøveløslatelse.

5.2 Søknaden

Søknad om EKVAS kan fremsettes både skriftlig og muntlig. Dersom domfelte fremsetter søknad muntlig, skal søknaden nedtegnes.

Fremsatt søknad medfører ikke i seg selv utsatt iverksettelse av soningsinnkalling.

5.3 Egnethetsvurdering

Friomsorgskontoret skal undersøke om forutsetningene for EKVAS er til stede og det skal foretas en egnethetsvurdering av domfelte.

Egnethetsvurderingen skal inneholde en vurdering av domfelte og vedkommendes egnethet til å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll. Den som foretar egnethetsvurderingen skal på

bakgrunn av egnethetsvurderingen komme med en innstilling til hvorvidt søknaden bør innvilges. Friomsorgskontoret oversender egnethetsvurdering med innstilling til fengselet.

I forbindelse med egnethetsvurderingen skal kriminalomsorgen som hovedregel gjennomføre minst ett hjemmebesøk for å undersøke domfeltes boligforhold, herunder de tekniske forutsetningene for elektronisk kontroll, samt snakke med eventuelle samboende. Domfelte skal informeres om de krav og vilkår som gjelder for straffegjennomføringen.

Egnethetsvurderingen bør skje så snart som mulig etter at kriminalomsorgen har mottatt domfeltes søknad eller har funnet at domfelte er en mulig kandidat for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Dagen for iverksetting av straffegjennomføringen bør ligge så nært i tid som mulig etter at søknaden er innvilget og helst innen en måned fra vedtaket er fattet.
Domfeltes forhold til rusmidler skal fremgå av egnethetsvurderingen. Det skal også fremgå hvilke tiltak som er gjennomført under et eventuelt fengselsopphold for å forebygge misbruk.
Det skal om nødvendig benyttes tolk i forbindelse med kartleggingen, for eksempel dersom domfelte er alvorlig hørsels- eller talehemmet eller ikke behersker norsk. Den domfeltes behov for tolk i løpet av straffegjennomføringen skal kartlegges.

Domfelte som opptrer truende under saksforberedelsen eller som er påvirket av rusmidler eller som på annen måte unnlater å medvirke til saksforberedelsen, skal som hovedregel anses uegnet for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

5.4 Endrede forutsetninger for straffegjennomføringen

Hvis samboende som tidligere har samtykket i straffegjennomføringen trekker samtykket tilbake, skal det så snart som mulig utredes hva som er årsaken til tilbaketrekking av samtykket og om det er mulig å opprettholde straffegjennomføringen ved at domfelte tar opphold i annen bolig, før det besluttes avbrudd.

Omstendigheter som innebærer at den elektroniske kontrollen ikke fungerer, for eksempel brann, strømbrudd, endrede forhold for telefondekning eller lignende, kan føre til avbrudd i straffegjennomføringen. Det skal imidlertid alltid vurderes om straffegjennomføringen kan opprettholdes, for eksempel ved at domfelte tar opphold på midlertidig bolig, eller kontrolleres på annen måte, før det besluttes avbrudd.

5.5 Straffavbrudd

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan for domfelte som er varig soningsudyktige være belastende ved lengre dommer og gjennomføringstid. Kriminalomsorgen må derfor se hen til domfeltes helsetilstand og behov for avbrudd fra straffegjennomføringen, og innvilge straffavbrudd dersom helsetilstanden tilsier det. EKVAS kan gjenopptas når domfeltes helsetilstand tilsier det.

KRIMINALOMSORGEN

Bøtetjeneste

Strgjfl. § 16 b. ***Gjennomføring av subsidiær fengselsstraff ved bøtetjeneste***

Dersom den som skal gjennomføre subsidiær fengselsstraff fastsatt i dom, forelegg eller forenklet forelegg, samtykker til det, kan kriminalomsorgen beslutte at den subsidiære fengselsstraffen skal gjennomføres ved bøtetjeneste. Gjennomføring ved bøtetjeneste forutsetter at den botlagte har bosted og opphold i Norge i gjennomføringstiden. Kriminalomsorgen skal forespørre botlagte om samtykke ved innkalling til soning av den subsidiære fengselsstraffen.

Dersom vilkårene for bøtetjeneste er til stede, fastsetter kriminalomsorgen et timetall for bøtetjenesten fra 2 til 240 timer og en gjennomføringstid fra 20 dager til 8 måneder.

Kriminalomsorgen fastsetter det nærmere innholdet i bøtetjenesten innenfor de rammene som er fastsatt i dom på bot eller i forelegg. § 53 første og tredje ledd, § 54 første ledd bokstav a til c og e, annet og tredje ledd, § 56 annet og tredje ledd og § 57 gjelder tilsvarende. Kriminalomsorgen skal kontrollere at botlagte overholder forutsetninger og vilkår.

Dersom den botlagte forsettlig eller uaktsomt bryter bestemmelser gitt i eller i medhold av tredje ledd, skal kriminalomsorgen påpeke bruddet overfor botlagte, klargjøre kravene på egnet måte og gjøre botlagte kjent med følgene av gjentatte brudd.

Ved gjentatte brudd på vilkår eller forutsetninger, eller dersom det er sannsynlig at botlagte har begått eller vil begå straffbar handling eller unndra seg gjennomføringen, gjelder bestemmelsene om tilbakeføring til fengsel i § 14 sjuende og åttende ledd. Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen.

Departementet gir forskrift med nærmere regler om bøtetjenesten, herunder blant annet fastsetting av timetall, innhold og gjennomføring, og avbrudd.

Tilføyd ved lov 24 juni 2011 nr. 35 (ikr. 1 jan 2014 iflg. res. 29 nov 2013 nr. 1363). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604), 1 juni 2018 nr. 25 (ikr. 1 juni 2018 iflg. res. 1 juni 2018 nr. 790), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245, tidligere § 16 a).

§ 8-1 Målgruppe for bøtetjenesten

Etter søknad fra botlagte kan kriminalomsorgen beslutte at subsidiær fengselsstraff fastsatt i dom, forelegg eller forenklet forelegg, skal gjennomføres ved bøtetjeneste. Gjennomføring ved bøtetjeneste forutsetter at den botlagte har bosted og opphold i Norge i gjennomføringstiden.

I tilfeller der bøtetjeneste kan være aktuelt, skal kriminalomsorgen informere botlagte om muligheten for å søke om bøtetjeneste som et alternativ til gjennomføring av den subsidiære fengselsstraffen. Også den som har påbegynt gjennomføring av subsidiær fengselsstraff, kan søke om bøtetjeneste.

16 b.1 Formål
Formålet med bøtetjenesten er at personer som ikke evner å betale boten får muligheten til å gjøre opp for seg ved samfunnsnyttig tjeneste istedenfor å sone den subsidiære straffen i fengsel. Dette formålet skal være retningsgivende ved tolkning og praktisering av regelverket.

16 b.2 Målgruppe
Målgruppen for bøtetjeneste er botlagte i saker hvor påtalemyndigheten begjærer fullbyrdelse av subsidiær fengselsstraff etter bøter.

16 b.3 Søknad og saksgang
Kriminalomsorgen skal informere aktuelle botlagte om muligheten for å søke om bøtetjeneste. Botlagte skal gis en frist på tre uker til å fremsette søknad. Søknad om bøtetjeneste kan fremsettes skriftlig eller muntlig. Dersom søknaden fremsettes muntlig skal kriminalomsorgen nedtegne søknaden skriftlig, samt få botlagtes underskrift i forbindelse med kartleggingen. Søknader som fremsettes etter fristens utløp kan tas til behandling så langt det er praktisk mulig å behandle søknaden før innkallingsdato i fengsel.

Søknad om bøtetjeneste fremsettes overfor Kriminalomsorgsdirektoratet v/ kriminalomsorgens sentrale bøteadministrasjon (KSB) som deretter foretar nødvendig saksforberedelse og videresender saken til aktuelt friomsorgskontor.

Botlagte som gjennomfører ubetinget fengselsstraff eller har påbegynt gjennomføring av subsidiær straff etter bøter i fengsel, kan fremsette søknad om bøtetjeneste via fengselet. Fengselet skal i så fall umiddelbart videresende søknaden til Kriminalomsorgsdirektoratet v/ kriminalomsorgens sentrale bøteadministrasjon (KSB), med en kortfattet påtegning om eventuelle sikkerhetsmessige forhold av betydning for gjennomføring av bøtetjeneste. Fengselets behandling av søknaden skal dokumenteres i DocuLive og eventuelt Kompis KIA. KSB vil deretter forberede saken og viderefordele saken med relevant dokumentasjon til aktuelt friomsorgskontor.

Ved søknad om overføring fra fengsel til bøtetjeneste skal fengselet legge til rette for at kartlegging kan foregå, enten ved at friomsorgskontoret møter botlagte i fengsel, via telefon eller videokonferanseutstyr. Dersom søknaden innvilges må de aktuelle enhetene ha nødvendig dialog om egnet løslatelses-/ overføringstidspunkt.

16 b.4 Avgjørelsesmyndighet
Friomsorgskontoret treffer vedtak om innvilgelse eller avslag på søknad om bøtetjeneste. Friomsorgskontorets vedtak under straffegjennomføringen, herunder innvilgelse og avslag, gjennomføringsplan, endring av gjennomføringsplan, reaksjon på brudd, overføring til fengsel, straffavbrudd mv. er enkeltvedtak som kan påklages til overordnet nivå. Klage medfører normalt ikke oppsettende virkning. Forskriften § 5-3 kommer til anvendelse ved vedtak om straffavbrudd.

§ 8-2 Kartleggingssamtale og gjennomføringsplan

Etter mottatt søknad fra botlagte om bøtetjeneste, gjennomføres en eller flere kartleggingssamtaler, hvor vedkommendes evne til å gjennomføre bøtetjeneste og øvrige forutsetninger for bøtetjeneste vurderes.

Ved innvilgelse av søknaden skal kriminalomsorgen, i samarbeid med den botlagte, utarbeide en gjennomføringsplan. I gjennomføringsplanen beskrives innholdet i bøtetjenesten og øvrige rammer for gjennomføringen. Kriminalomsorgen fastsetter et timetall for bøtetjenesten, og en maksimal gjennomføringstid, før bøtetjenesten iverksettes. Timetallet skal tilsvare 2 timer bøtetjeneste for hver dag av den subsidiære fengselsstraffen. Tid brukt til kartleggingssamtale og oppstartsamtale skal ikke inngå i antall timer bøtetjeneste.

Dersom botlagte har betalt en del av boten, skal kriminalomsorgen gjøre et forholdsmessig fradrag i antall dager subsidiær fengselsstraff for gjennomføring ved bøtetjeneste. Del av en dag skal regnes som en hel dag ved omregning til antall timer bøtetjeneste. Ved fastsettelse av timetall skal kriminalomsorgen gjøre fradrag for subsidiær fengselsstraff botlagte allerede har gjennomført.

I gjennomføringstiden inngår ikke den tid domfelte har vært innvilget avbrudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 57. For øvrig gjelder forskriften § 3-3 første ledd bokstav c og annet ledd så langt det passer.

Blir boten helt eller delvis betalt etter at bøtetjeneste er iverksatt, skal kriminalomsorgen gjøre et forholdsmessig fradrag i antall dager subsidiær fengselsstraff som skal gjennomføres ved bøtetjeneste. Del av en dag regnes som en hel dag ved omregning til antall timer bøtetjeneste.

16 b.5 Kartleggingssamtale

Når kriminalomsorgen skal ta stilling til en søknad om bøtetjeneste, skal friomsorgskontoret undersøke om forutsetningene for bøtetjeneste er til stede, altså om botlagte har bosted og opphold i Norge. Dette innebærer ikke et krav om fast bopel og oppholds-/arbeidstillatelse.

Det er videre en absolutt forutsetning at bøtetjeneste skal være sikkerhetsmessig forsvarlig. Det skal sees hen til straffe- og soningshistorikk i den risikovurderingen man gjør i forbindelse med kartleggingssamtalen og ved valg av type samfunnsnyttig tjeneste.

Friomsorgskontoret og botlagte skal gjennomføre minimum én kartleggingssamtale, hvor det gjøres en kortfattet vurdering av botlagtes arbeidsevne og eventuelle sikkerhetsmessige forhold av betydning. Det skal vurderes hvilket innhold bøtetjenesten kan og bør ha for den enkelte botlagte, både med tanke på praktisk gjennomføring og sikkerhetsmessige forhold. Botlagte kan om nødvendig pålegges oppmøte til flere kartleggingssamtaler. Det kan også foretas en fornyet kartlegging underveis i gjennomføringen, dersom forholdene endrer seg eller det er nødvendig å gjennomføre et møte mellom botlagte og ekstern oppdragsgiver for å finne egnede oppdrag.

I forbindelse med kartleggingssamtalen skal den botlagte motta informasjon om hvilke krav som stilles under gjennomføringen.

Tid brukt til kartleggingssamtaler skal ikke komme til fradrag i antallet timer gjennomført bøtetjeneste.

Dersom det unntaksvis, allerede før kartleggingssamtale er gjennomført, er åpenbart at bøtetjeneste vil være sikkerhetsmessig uforsvarlig, kan søknad avslås uten gjennomføring av kartleggingssamtale. Regelen skal praktiseres som en snever unntaksregel.

16 b.6 Gjennomføringsplan

Kriminalomsorgen fastsetter en gjennomføringsplan på bakgrunn av kartleggingen. Gjennomføringsplanen skal blant annet inneholde timetall, maksimal gjennomføringstid, en timeplan for gjennomføringen og beskrivelse av innholdet i bøtetjenesten. Gjennomføringsplanen skal videre redegjøre for øvrige vilkår og forutsetninger botlagte må overholde under bøtetjenesten, herunder overholdelse av forutsetningene i straffegjennomføringsloven § 54 første ledd bokstav a-c, e og annet ledd.

Botlagte må samtykke i at kriminalomsorgen kan utveksle informasjon med eksterne oppdragsgivere i anledning gjennomføringen.

16 b.7 Fastsettelse av timetallet

Ved fastsettelse av timetallet tilsvarer én dag subsidiær fengselsstraff to timer bøtetjeneste. Én time bøtetjeneste skal ha en varighet av 60 minutter. Kriminalomsorgen fastsetter et timetall for bøtetjenesten fra to til 240 timer, som samsvarer med rammene for den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 55.

Møter botlagte til avtalt tid, og det hos kriminalomsorgen eller ekstern oppdragsgiver har oppstått omstendigheter som ikke gjør det mulig å gjennomføre avtalen, skal botlagte få godskrevet den tid som var bestemt i gjennomføringsplanen.

16 b.8 Fastsettelse av maksimal gjennomføringstid
Kriminalomsorgen skal fastsette en maksimal gjennomføringstid fra 20 dager til 8 måneder. Kriminalomsorgen fastsetter en gjennomføringstid som i hvert tilfelle anses som hensiktsmessig. Kriminalomsorgen kan forlenge gjennomføringstiden før den utløper dersom forhold hos botlagte gjør en forlengelse nødvendig. Gjennomføringstiden kan likevel ikke forlenges ut over 8 måneder. Forlengelse av gjennomføringstiden (endring av gjennomføringsplan) er et enkeltvedtak som kan påklages.

16 b.9 Endringer i beregnet gjennomføringstid
Straffegjennomføringsforskriften § 3-3 første ledd bokstav c og annet ledd gjelder tilsvarende for bøtetjenesten. Dette medfører at i gjennomføringstiden inngår ikke den tid gjennomføringstiden avbrytes ved at botlagte overføres til varetektsfengsling i annen sak eller til annen strafferettslig reaksjon enn den vedkommende i utgangspunktet er undergitt. Ved denne typen fravær skal det foretas en omberegning av tidspunktet for endt gjennomføringstid. Botlagte skal underrettes om de korrigerte tidspunkter.

16 b.10 Endring av innholdet i gjennomføringsplanen
Innholdet i gjennomføringsplanen for bøtetjenesten kan til enhver tid endres i samråd med botlagte. En slik endring bør ikke foretas hvis dette medfører at bøtetjenesten unødvendig trekkes ut i tid.

Videre kan kriminalomsorgen, uten botlagtes samtykke, endre innholdet i gjennomføringsplanen når det er nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av bøtetjenesten, jf. straffegjennomføringsloven § 53 tredje ledd. Dette innebærer blant annet at innholdet kan endres dersom det er nødvendig for å legge forholdene til rette for å motvirke ny kriminalitet eller for å motvirke uakseptabel adferd fra botlagtes side. Kriminalomsorgen skal foreta nødvendige risiko- og sikkerhetsvurderinger før og underveis ved gjennomføring av bøtetjeneste.

Selv om botlagte ikke ønsker det, kan kriminalomsorgen også endre innholdet i gjennomføringsplanen hvis bemanningsmessige forhold tilsier det, jf. § 53 tredje ledd. Dette gjelder både bemanningsmessige forhold hos kriminalomsorgen og hos andre som eventuelt bidrar i forbindelse med gjennomføringen.

16 b.11 Betaling av boten
Botlagte kan når som helst før og under gjennomføringen av bøtetjenesten betale hele eller deler av boten. Betalingen skjer i så fall til Statens innkrevingssentral og kriminalomsorgen skal ha bekreftelse fra Statens innkrevingssentral på at boten er betalt før saken avsluttes. Kriminalomsorgen kan bistå botlagte med å fremskaffe betalingsinformasjon.

Etter å ha mottatt dokumentasjon på at deler av boten er betalt skal kriminalomsorgen fastsette et nytt timetall og en ny maksimal gjennomføringstid for den gjenstående subsidiære fengselsstraffen. Kriminalomsorgen skal i samråd med den botlagte fastsette en revidert gjennomføringsplan. Ved fastsettelsen av nytt timetall og ny gjennomføringstid skal det gjøres fradrag for gjennomførte innbetalinger, slik at del av en dag regnes som en hel dag, også ved omregning til timer.

16 b.12 Fradrag for innbetalinger og gjennomført subsidiær straff
Ved fastsettelsen av timetall og maksimal gjennomføringstid skal kriminalomsorgen gjøre fradrag for alle innbetalinger registrert hos Statens innkrevingssentral (SI), tidligere gjennomføring av subsidiær straff etter bøter i fengsel og timer bøtetjeneste som er gjennomført.

16 b.13 Krav til botlagte
Straffegjennomføringsloven § 54 gjelder tilsvarende for bøtetjeneste. Kravene som nevnes i denne bestemmelsen er generelle krav som gjelder for alle som utfører bøtetjeneste.

<u>”gjennomføre straffen etter nærmere anvisning fra kriminalomsorgen”</u>
Botlagte må rette seg etter de rammer kriminalomsorgen setter for straffegjennomføringen. Botlagte skal møte til fastsatt tid og sted, jf. § 54 første ledd bokstav a. Kriminalomsorgen treffer avgjørelse om

fordeling av timene, samt om tid og sted for oppmøte til bøtetjeneste. Bøtetjenesten bør om mulig tilrettelegges slik at botlagte eventuelt kan utføre sitt ordinære arbeid, skolegang, eventuelt attføringsopplegg eller behandlingsopplegg uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen hos kriminalomsorgen eller eksterne samarbeidspartnere tilsier det, kan det kreves at botlagte tar fri fra arbeid eller skole for å utføre bøtetjeneste.

Når det er nødvendig for å få bøtetjenesten gjennomført, kan kriminalomsorgen fastsette en mer intensiv fordeling av timene i nærmere angitte perioder.

Botlagte skal samme dag gi beskjed til kriminalomsorgen og eventuelle eksterne samarbeidspartnere om eventuelt fravær.

Hvis botlagte ikke kan møte til avtalt bøtetjeneste på grunn av sykdom, kan kriminalomsorgen, avhengig av sin kjennskap til botlagte, kreve dette dokumentert ved legeerklæring. I så fall skal kriminalomsorgen sette en frist for å fremlegge slik erklæring. Det må uttrykkelig fremgå av erklæringen at botlagte ikke er i stand til å møte til den type avtale fraværet gjelder.

”være upåvirket av berusende eller bedøvende midler”
Kriminalomsorgen skal i utgangspunktet vurdere overholdelse av vilkåret om å være upåvirket ut fra en helhetlig vurdering av om botlagte fremstår som påvirket under oppmøte. Botlagte kan også pålegges å avlegge utåndingsprøve, spyttprøve og urinprøve for å kontrollere overholdelse av vilkåret om å være upåvirket under oppmøte for gjennomføring av bøtetjeneste jf. § 16 b tredje ledd jf. § 56 annet og tredje ledd.

Er det grunn til å anta at botlagte er påvirket, skal det vurderes om det er tilstrekkelig at vedkommende bortvises fra bøtetjenesten, i tillegg til å «påpeke bruddet overfor botlagte, klargjøre kravene på egnet måte og gjøre botlagte kjent med følgene av gjentatte brudd» jf. § 16 b tredje ledd. Det vises ellers til forskriften § 8-8 og underliggende regelverk om brudd og valg av reaksjon.

Botlagtes informasjonsplikt
Botlagte skal informere kriminalomsorgen om omstendigheter av betydning for gjennomføring av bøtetjenesten jf. § 54 første ledd bokstav c). Det er viktig å ha kjennskap til botlagtes adresse og kontaktinformasjon, men også andre forhold som er relevante for gjennomføringen av bøtetjenesten kan friomsorgskontoret kreve informasjon om.

Dersom botlagte ikke medvirker til å gi kriminalomsorgen nødvendige opplysninger, eller bevisst gir feilaktige opplysninger, er dette å betrakte som et brudd.

”oppholde seg i landet i gjennomføringstiden”
Det følger av straffegjennomføringsloven § 54 første ledd bokstav e) at botlagte i utgangspunktet skal oppholde seg i landet i gjennomføringstiden. Det følger av hensynet til straffens formål at utenlandsreiser i utgangspunktet er uforenlig med straffegjennomføring.

Kriminalomsorgen kan unntaksvis innvilge tillatelse til å reise utenlands i gjennomføringstiden. Tillatelse til å foreta utenlandsreiser skal kun gis hvis det foreligger særlige og vektige grunner for reisen, for eksempel i forbindelse med arbeid eller opplæring. Besøk til familie i utlandet kan også i unntakstilfelle gi grunnlag for tillatelse. Det må i slike situasjoner foreligge ekstraordinære omstendigheter, og nødvendigheten av reisen må dokumenteres. Når formålet med reisen er besøk til familie, skal særlig hensynet til barn og «barnets beste» tillegges vekt, jf. straffegjennomføringsloven § 3 og forskriften § 1-3. Tillatelse til utenlandsreise kan bare gis for et kort tidsrom. Avgjørelsen av om det skal gis tillatelse til utenlandsreise er et enkeltvedtak som kan påklages.

Botlagtes adferd under bøtetjenesten
Straffegjennomføringsloven § 54 annet ledd angir minstekrav til botlagtes oppførsel under gjennomføringen av bøtetjeneste. Kriminalomsorgen, eller eventuelt eksterne oppdragsgivere, skal

korrigere botlagte som bryter kravene til akseptabel adferd, også i tilfeller hvor denne ikke kan sies å medføre et brudd.

Dersom botlagte utviser uakseptabel adferd som påvirker miljøet på en særlig negativ måte, enten for ansatte, eksterne samarbeidspartnere eller andre involverte, foreligger det brudd på vilkårene for bøtetjeneste.

Dersom botlagte utviser truende adferd eller på andre måter truer sikkerheten under gjennomføring av bøtetjeneste, jf. § 54 annet ledd bokstav a, skal det være lav terskel for å reagere på brudd.

Ny kriminalitet
Det er et krav til botlagte under bøtetjeneste at vedkommende ikke begår ny kriminalitet under gjennomføringstiden, jf. § 54 tredje ledd.

16 b.14 Kostnader
Botlagte skal dekke kostnader knyttet til reise til og fra arbeidsstedet for bøtetjenesten. Friomsorgskontoret skal om mulig legge til rette for at disse kostnadene blir lave, blant annet ved valg av arbeidssted for den enkelte botlagte. Dersom det er praktisk gjennomførbart og sikkerhetsmessig forsvarlig kan kriminalomsorgen også tilby botlagte transport.

§ 8-3 Informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og Statens innkrevingssentral
Kriminalomsorgen og Statens innkrevingssentral skal ved behov utveksle informasjon i forbindelse med gjennomføring av subsidiær fengselsstraff ved bøter.

16 b.15 Informasjonsutveksling med States innkrevingssentral
Kriminalomsorgen må før og eventuelt underveis i gjennomføring av bøtetjeneste innhente informasjon om status i bøtesakene fra Statens innkrevingssentral. Dette for vurdering av gjenstående beløp og dato for foreldelse. Forvaltningsloven § 13 b nr. 5 hjemler unntak fra taushetsplikten ved kommunikasjon mellom kriminalomsorgen og Statens innkrevingssentral når formålet er å avklare status i bøtesak som ledd i gjennomføring av straff.

§ 8-4 Innhold i bøtetjenesten
Bøtetjeneste skal normalt bestå i å utføre samfunnsnyttig tjeneste. Eksterne oppdragsgivere kan bidra i den praktiske gjennomføringen av bøtetjenesten.
Dersom helsemessige forhold eller andre omstendigheter gjør samfunnsnyttig tjeneste særlig byrdefullt for botlagte, kan bøtetjenesten unntaksvis bestå av program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke kriminalitet.

16 b.16 Innholdet i bøtetjenesten
Bøtetjeneste skal som den klare hovedregel bestå av samfunnsnyttig tjeneste. Dette kan blant annet innebære deltakelse i arbeidsgrupper ledet av kriminalomsorgen, noe som er særlig aktuelt for botlagte som har behov for tett oppfølging og kontroll underveis i bøtetjenesten. Det kan videre være hensiktsmessig å etablere samfunnsnyttig tjeneste som et samarbeid mellom ulike enheter i kriminalomsorgen, for eksempel arbeidsdriften i fengsel og bøtetjenesten ved friomsorgskontor.

Forskriften § 8-4 annet ledd innebærer en snever unntaksregel som kommer til anvendelse kun når det er strengt nødvendig. Program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke kriminalitet benyttes derfor kun unntaksvis dersom botlagtes evne til å gjennomføre samfunnsnyttig tjeneste er alvorlig redusert i en slik grad at gjennomføringen ikke lar seg gjøre på en forsvarlig eller hensiktsmessig måte. Vurderingen av om disse vilkårene er oppfylt er svært streng.

16 b.17 Eksterne oppdragsgivere
Som ekstern oppdragsgiver kan det benyttes offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet. Botlagte kan ikke utføre arbeid i egen eller nærståendes virksomhet eller i regi av sin ordinære arbeidsgiver som innhold i bøtetjenesten.

Kriminalomsorgen skal så langt det er mulig benytte oppdragsgivere som kan tilby oppdrag som er tilpasset botlagtes forutsetninger og erfaringer. Bøtetjenesten skal ikke innebære en særlig risiko for botlagte. Kriminalomsorgen bør til enhver tid ha avtaler med eksterne oppdragsgivere som på kort varsel kan tilby oppdrag innenfor bøtetjenesten. Kriminalomsorgen bør prioritere oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag hvor botlagte inngår i et fellesskap med andre.

Hvis oppdragsgiveren i løpet av gjennomføringstiden ønsker å ansette botlagte, må innholdet i bøtetjenesten først endres, slik at den botlagte avslutter gjennomføringen hos denne oppdragsgiveren før ansettelsen eventuelt finner sted.

Oppdragsgiveren skal undertegne en avtale med det aktuelle friomsorgskontoret om gjensidige rettigheter og forpliktelser. Kriminalomsorgen skal gi oppdragsgiveren nødvendige opplysninger om lovbruddet og øvrige omstendigheter vedrørende botlagte. Oppdragsgiveren må skriftlig forplikte seg til å overholde reglene i forvaltningsloven § 13 om taushetsplikt. Oppdragsgiveren skal sørge for at botlagte får nødvendig bistand og veiledning under gjennomføringen av bøtetjenesten.

Oppdragsgiveren skal forplikte seg til å føre lister over utførte timer, og rapportere til kriminalomsorgen om timelister, eventuelle brudd og andre forhold av betydning for gjennomføringen. Kriminalomsorgen skal kontrollere at den botlagte gjennomfører tjenesten etter forutsetningene. Tilsatte hos oppdragsgiveren som blir engasjert til å føre slik kontroll i arbeidstiden skal ikke lønnes av kriminalomsorgen.

§ 8-5 Oppstartsamtale

Bøtetjenesten iverksettes ved at det gjennomføres en oppstartsamtale mellom kriminalomsorgen og botlagte. Gjennomføringstiden løper fra tidspunktet oppstartsamtalen er gjennomført. Oppstartsamtalen kan finne sted før løslatelse fra fengsel.

Forskriften § 3-1 om utsettelse av gjennomføring av straff gjelder så langt den passer.

16 b.18 Iverksettelse – oppstartssamtale

Friomsorgskontoret innkaller botlagte til en oppstartssamtale for å iverksette bøtetjenesten. Gjennomføringstiden løper fra tidspunktet oppstartssamtalen er gjennomført. Samtidig avbrytes foreldelsesfristen, jf. strl. § 97 tredje ledd.

I oppstartssamtalen forelegges gjennomføringsplanen, herunder gjeldende krav og vilkår for bøtetjenesten, for botlagte. Botlagte skal signere på å ha blitt gjort kjent med gjennomføringsplanen og gjeldende krav og forutsetninger.

Dersom botlagte gjennomfører ubetinget fengselsstraff i fengsel eller i samfunnet, eller har påbegynt gjennomføring av subsidiær straff etter bøter i fengsel, skal oppstartssamtalen skje i forbindelse med (prøve)løslatelse. Samtalen kan foregå pr. telefon. Det skal fra fengselets side legges til rette for at oppstartssamtale kan finne sted ved (prøve)løslatelsen. Den innholdsmessige gjennomføringen av bøtetjenesten kan ikke påbegynnes før botlagte er (prøve)løslatt, jf. forskriften § 8-6.

Før oppstart av bøtetjenesten skal kriminalomsorgen i dialog med Statens innkrevingssentral ha avklart status for aktuelle bøter.

16 b.19 Utsettelse av straffegjennomføringen

Dersom botlagte oppfyller vilkårene for utsettelse av straffegjennomføring i straffeprosessloven § 458 og § 459, jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff, skal det innvilges utsettelse av bøtetjenesten. Uttalelser om at botlagte ønsker å betale boten er ikke i seg selv tilstrekkelig for utsettelse av straffegjennomføringen.

§ 8-6 Botlagte som er ilagt flere straffereaksjoner

Dersom botlagte skal gjennomføre subsidiær straff etter flere bøter, gjennomføres den subsidiære straffen etter disse i prioritert rekkefølge, etter dato for vedtakelse eller idømmelse av boten.

Bøtetjeneste kan gjennomføres samtidig med møteplikt ved prøveløslatelse, program mot ruspåvirket kjøring og narkotikaprogram med domstolskontroll, forutsatt at formålene med straffegjennomføringsformene ivaretas fullt ut og det totale antallet gjennomførte timer bøtetjeneste og oppmøter for kriminalomsorgen ikke reduseres. Bøtetjeneste kan også gjennomføres ved prøvetid etter prøveløslatelse og ved prøvetid etter betinget dom.

Bøtetjeneste kan ikke gjennomføres samtidig med ubetinget fengselsstraff eller samfunnsstraff.

16 b.20 Gjennomføring av flere straffer samtidig

Dersom botlagte gjennomfører straff i fengsel og søker om overføring etter § 12 eller 16 første eller annet ledd parallelt med søknad om bøtetjeneste, kan begge søknader innvilges før botlagte overføres til institusjon eller hjemmet, eventuelt med nødvendige forbehold. Oppstartssamtale for bøtetjenesten avholdes i så fall i siste fase av gjennomføringen av den ubetingede fengselsstraffen, før (prøve)løslatelse. Selve gjennomføringen av bøtetjenesten kan ikke påbegynnes før tidspunkt for (prøve)løslatelse.

Dersom botlagte er idømt ubetinget fengselsstraff og parallelt med søknad om bøtetjeneste også fremsetter søknad om helgjennomføring av straffen med elektronisk kontroll eller helgjennomføring av straffen i institusjon i medhold av § 12, kan søknadene innvilges samtidig. Den ubetingede fengselsstraffen gjennomføres i så fall først, frem til tidspunkt for (prøve)løslatelse, før bøtetjenesten påbegynnes. Oppstartssamtale avholdes i aller siste fase før (prøve)løslatelse.

§ 8-7 Straffavbrudd

Forskriften § 5-3 første ledd om straffavbrudd gjelder tilsvarende for bøtetjeneste.

16 b.21 Straffavbrudd

Straffegjennomføringsloven § 57 om straffavbrudd og forskriftens § 5-3 første ledd gjelder tilsvarende for bøtetjeneste. Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen av bøtetjenesten dersom botlagtes helsetilstand tilsier det, eller det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte. På denne måten unngår man at gjennomføringstiden løper uten at den botlagte utfører bøtetjenesten. Når det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, skal kriminalomsorgen fastsette slike vilkår for avbruddet som nevnt i straffegjennomføringsloven § 58 første ledd.

Retningslinjene for straffavbrudd ved samfunnsstraff gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 8-8 Brudd på vilkår og forutsetninger

Kriminalomsorgen skal kontrollere at vilkår og forutsetninger for bøtetjenesten overholdes. Ved brudd på vilkår og forutsetninger for bøtetjenesten kan kriminalomsorgen ilegge botlagte en muntlig advarsel.

Ved gjentatte eller alvorlige brudd på vilkår eller forutsetninger for bøtetjenesten kan kriminalomsorgen ilegge botlagte skriftlig irettesettelse eller beslutte overføring til fengsel etter straffegjennomføringsloven § 14 syvende ledd.

Hvilken reaksjon som skal benyttes skal bero på en individuell vurdering av bruddets alvorlighetsgrad og omstendighetene for øvrig tas i betraktning.

16 b.22 Kontroll og brudd

Kriminalomsorgen og eventuelt eksterne oppdragsgivere skal kontrollere at botlagte overholder forutsetninger og vilkår for bøtetjenesten. Formålet med å reagere på brudd er å sikre at den botlagte gjennomfører straffen i tråd med fastsatte krav og forutsetninger, forebygge ny kriminalitet og markere grensene for akseptabel opptreden under gjennomføringen av bøtetjenesten.

Brudd foreligger når botlagte har brutt vilkår som følger av straffegjennomføringsloven eller andre bestemmelser, gjennomføringsplanen eller pålegg gitt av, eller på vegne av, kriminalomsorgen.

16 b.23 Valg av reaksjon ved brudd
Ved vurderingen av hvordan det bør reageres på brudd, skal det blant annet legges vekt på bruddets art og alvorlighetsgrad, individuelle forhold hos botlagte, samt bakgrunnen for bruddet, herunder om dette er relatert til rus- og helseproblemer. Hensyn til forutberegnelighet og likebehandling skal tillegges stor vekt. Så lenge forskjellen er saklig begrunnet, kan brudd som objektivt sett fremstår som identiske i enkelte tilfeller likevel møtes med forskjellige reaksjoner.

Kriminalomsorgen skal i størst mulig grad legge til rette for at botlagte ut fra sine forutsetninger skal kunne gjøre opp for seg gjennom bøtetjeneste.

Det skal foretas en helhetsvurdering av bruddets objektive grovhet og botlagtes subjektive skyld. Det skal legges vekt på forløpet av hele bøtetjenesten, om botlagte gjentatte ganger har brutt vilkårene, og hvor stor del av bøtetjenesten som er gjennomført. Ved valg av reaksjon på brudd under bøtetjeneste skal det særlig tas hensyn til utsiktene til at botlagte klarer å gjennomføre den gjenstående bøtetjenesten uten ytterligere brudd. Reaksjonen skal ikke være mer inngripende enn hva som fremstår som nødvendig for å oppnå formålet.

Muntlig advarsel
Muntlig advarsel er ikke en formell reaksjon og er ikke å anse som et enkeltvedtak. Advarselen skal føres inn i journalen i Kompis så raskt som mulig. Advarselen kan gis på stedet av oppnevnt kontaktperson eller i ettertid av friomsorgskontoret. Muntlig advarsel gis ved mindre alvorlig brudd.

Skriftlig irettesettelse
Ved gjentatte eller mer alvorlige brudd kan friomsorgskontoret ilegge botlagte en skriftlig irettesettelse. Det samme gjelder dersom bøtetjenesten etter en helhetlig vurdering er gjennomført på en lite tilfredsstillende måte over lengre tid, slik at flere konkrete omstendigheter over tid samlet sett innebærer brudd. Skriftlig irettesettelse er et enkeltvedtak. Før skriftlig irettesettelse ilegges skal det skrives avhørsrapport og botlagte skal ha mulighet til å uttale seg om situasjonen.

Overføring til fengsel
Gjentatte brudd etter ilagt skriftlig irettesettelse skal som hovedregel medføre at botlagte overføres til fengsel. Tidspunkt for overføring til fengsel, herunder om botlagte skal innkalles eller overføres direkte, vurderes konkret ut fra alvorlighetsgraden i den enkelte sak. Det skal også sees hen til tidsperspektivet, slik at adgangen til fullbyrdelse av straffen ikke foreldes før innsettelse.

Før det fattes vedtak om overføring til fengsel bør det imidlertid vurderes bruk av andre virkemidler, eksempelvis å endre innholdet i bøtetjenesten eller annen justering av gjennomføringsplanen. Overføring til fengsel er et enkeltvedtak som kan påklages. Klage på vedtak om overføring gis normalt ikke oppsettende virkning.

Tidligere vedtak om overføring av botlagte til fengsel skal vektlegges dersom botlagte på nytt søker om bøtetjeneste. Friomsorgskontoret må i disse tilfellene vurdere om botlagte har endrede forutsetninger for å gjennomføre bøtetjenesten.

16 b.24 Dersom samtykket trekkes tilbake
Dersom botlagte trekker tilbake samtykket til å gjennomføre bøtetjeneste skal botlagte overføres til fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 14 sjuende ledd. Botlagte skal informeres om konsekvensene av å trekke samtykket.

16 b.25 Dersom botlagte begår ny kriminalitet
Hvis kriminalomsorgen blir kjent med at botlagte har begått en ny straffbar handling, skal kriminalomsorgen melde dette til politiet. Trusler og straffbare handlinger rettet mot personer som

deltar under bøtetjenesten, skal alltid anmeldes til politiet. Det skal i så fall ikke ilegges reaksjon på brudd, men straffegjennomføringen kan avbrytes.

Hvis friomsorgskontoret får kjennskap til at botlagte er siktet for en ny straffbar handling, kan friomsorgskontoret fatte vedtak om at botlagte overføres til fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 14 sjuende ledd. Friomsorgskontoret må foreta en konkret vurdering av om det er hensiktsmessig og sikkerhetsmessig forsvarlig at gjennomføringen av bøtetjenesten skal fortsette. Politiet/påtalemyndigheten kan kontaktes med anmodning om en vurdering av saken. Friomsorgskontoret bør ha rutiner for innhenting av oppdatert informasjon fra politiet.

§ 8-9 Avslutning av bøtetjenesten

Bøtetjenesten avsluttes når det totale antallet timer bøtetjeneste er gjennomført, uavhengig av om gjennomføringstiden er benyttet fullt ut. Bøtetjenesten avsluttes også dersom botlagte trekker tilbake samtykket, eller dersom botlagte er besluttet overført til fengsel etter brudd på vilkår og forutsetninger for bøtetjenesten eller på bakgrunn av ny kriminalitet.

Bøtetjenesten avsluttes dersom boten betales. Dersom deler av boten betales, regnes del av en dag som en hel dag, slik at bøtetjenesten avsluttes når resterende beløp tilsvarer mindre enn én dag subsidiær fengselsstraff.

Ved avslutning av bøtetjenesten skal kriminalomsorgen utarbeide en sluttmelding som sendes politiet og Statens innkrevingssentral.

Fellesskap med andre innsatte

Strgjfl. § 17. ***Fellesskap med andre innsatte***

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Kriminalomsorgen kan beslutte hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet etter bestemmelsene i § 29 annet ledd og §§ 37, 38, 39 og 40 annet ledd bokstav d og § 45 c første ledd. Innsatte skal være i enerom om natten hvis ikke helsemessige forhold eller plassmangel er til hinder for det.

Fellesskapet for innsatte som gjennomfører straff i avdeling som nevnt i § 10 annet ledd, kan helt eller delvis begrenses av hensyn til ro, orden og sikkerhet, eller dersom hensynet til innsatte selv eller andre innsatte tilsier det, og det ikke fremstår som et uforholdsmessig inngrep.

Endret ved lover 11 juni 2021 nr. 71, 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), 17 des 2021 nr. 149. ***Endres*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 61 (i kraft 1 juli 2023).*

17.1 Alminnelig daglig fellesskap

Innenfor rammen av det enkelte fengsels innredning og bemanningsmessige ressurser skal de innsatte som hovedregel være i fellesskap under arbeid, undervisning, programdeltagelse mv. og i fritiden.

Innsatte bør gis mulighet til å innta måltider i fellesskap der egnet rom finnes, hvis ikke hensynet til ro, sikkerhet og orden i fengselet taler imot.

Begrensinger i, eller utelukkelse fra, det alminnelige daglig fellesskap kan bare vedtas hvis vilkårene i lov om gjennomføring av straff §§ 17, annet ledd, 29, annet ledd, 37, 38, 39 eller 40 annet ledd bokstav d) er oppfylt. Det vises til retningslinjene til disse bestemmelsene.

Det skal på forhånd være fastsatt når samværet mellom de innsatte kan ta til og når det skal være avsluttet.

Når det gjelder kontroll med fellesskapet, vises til forskriften § 3-9 og retningslinjene om Sikkerhet, kontroll og disiplin. For innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå gjelder egne regler i forskriften kapittel 6 og i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

17.2 Eget rom til hver innsatt – bruk av dublering og flermannsrom

Den enkelte innsatte skal som hovedregel ha sitt eget rom.

To eller flere innsatte kan likevel plasseres i samme rom dersom fengselets innredning, plassforholdene eller andre særlige forhold gjør det nødvendig.

Ved dublering (to innsatte på celle beregnet for én) må det, forut for dubleringen og fortløpende mens den pågår, foretas en nøye vurdering av de helsemessige og sikkerhetsmessige forhold. Ordningen må ikke være permanent, og det må kontinuerlig

arbeides for å fremskaffe et tilstrekkelig antall fengselsplasser, slik at dublering blir unødvendig.

Også ved bruk av flermannsrom må det i tillegg til helsemessige forhold særlig tas hensyn til de innsattes og tjenestemennenes sikkerhet.

Opphold i celle med dublering skal som hovedregel ikke overstige 30 dager. Dette gjelder både for varetektsinnsatte og domfelte. Dublering av lengre varighet kan benyttes dersom den innsatte selv ønsker det. Opphold i flermannsrom har ingen slike begrensning.

Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak

Strgjfl. § 18. ***Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak***

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.

Forskriften § 3-12. Aktivitetstilbud: forhold til aktivitetsplikten. Endring av innhold

Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak er likestilt og fyller kravene til aktivitetsplikten. Det kan ikke pålegges den innsatte å delta i opplæring, programmer og andre tiltak som behandling og lignende mot vedkommendes vilje. Arbeid kan pålegges dersom innsatte ikke ønsker å delta i slike tiltak.

Innholdet i aktiviteten kan endres når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen eller hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den innsatte.

For bruk av datautstyr i undervisning og arbeid gjelder reglene i forskriften § 3-20 tilsvarende.

Se straffegjennomføringsloven § 3 med tilhørende retningslinjer og forskriften § 1-4, om aktivitetsplikt.

18.1 Ansvar for tilrettelegging av aktivitetstilbudet

Direktør på regionalt nivå har ansvar for at det utvikles et differensiert aktivitetstilbud til innsatte i regionen, med utgangspunkt i kriminalomsorgens og regionens mål og virksomhetsplan.

18.2 Vurdering av tilbudet til den enkelte - framtidsplanlegging

Fengselet skal i samarbeid med den innsatte og ved behov med samarbeidende etater, kartlegge hvilke aktiviteter som vil være best egnet. Kartleggingen skal ta utgangspunkt i opplysninger fra innsatte, saksdokumenter om den aktuelle dommen og eventuelt dokumenter fra tidligere saker/dommer.

Fengselet skal vektlegge tiltak som kan redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel, som kan redusere risiko for gjentatt kriminalitet, samt som best mulig kan dekke den enkeltes ønsker og behov.

18.3 Samordning av aktivitetstilbudet

Leder av fengsel har ansvar for, i samarbeid med andre aktuelle instanser, at de ulike aktivitetene som tilbys samordnes, slik at den enkelte kan gjøre seg nytte av flere aktivitetstilbud dersom dette er hensiktsmessig. Samordning er særlig viktig når innsatte både skal være i arbeid eller under opplæring, og samtidig få mulighet til å delta i programmer eller andre tiltak.

Fengselet skal legge til rette for gode rutiner i forhold til samordning av aktivitetene, herunder avsette nødvendig tid til kontaktbetjentfunksjoner og framtidsplanlegging.

18.4 Arbeid

Arbeidsvirksomheten skal søkes drevet slik at alle innsatte får anledning til å ta del i sysselsetting. Arbeidstilbudet skal søke å gi den innsatte opplæring, en normal arbeidsdag og samvær med andre.

Ved behov må det vektlegges at arbeidstilbudet om mulig også kan gi en yrkesrettet opplæring, spesielt for unge innsatte, slik at tilbudet kan bidra til muligheter for videre opplæring og sysselsetting etter løslatelsen. Det bør vektlegges at tilbudet også kan være en treningsarena for innsatte som trenger arbeidserfaring/arbeidstrening og trening på sosiale ferdigheter. Fengselet bør her søke et nært samarbeid med skole og arbeidsmarkedsetat for å utvikle hensiktsmessige arbeidstilbud.

Arbeidsdriften skal omfatte det arbeid som er nødvendig for fengselets drift og vedlikehold, så langt dette er hensiktsmessig og faglig tilfredsstillende. Til dette arbeid regnes husarbeid, vedlikeholds- og reparasjonsarbeider mv.

Arbeidsvirksomheten skal når det gjelder arbeidsledernes kvalifikasjoner og når det gjelder utvalg av arbeidsgrener, arbeidsmetoder, maskinelt og annet utstyr, søkes brakt på høyde med tilsvarende virksomhet i næringslivet for øvrig.

Det skal treffes de tiltak som er mulige for å unngå yrkesskade. En innsatt må ikke settes til arbeid ved maskin eller annen innretning som kan fremby fare, uten at han på forhånd har fått nødvendig veiledning og oppnådd nødvendig kyndighet. Før en innsatt settes til å betjene en farlig maskin, skal han underskrive en erklæring om at han mener han kan betjene den og er villig til det. Tilsvarende regel skal gjelde for annet farlig arbeid. Det vises for øvrig til retningslinjer om arbeidsdriften gitt av departementet.

18.5 Arbeid utenfor fengselet

En innsatt som ønsker det kan i særlige tilfeller og under betryggende tilsyn settes i arbeid utenfor fengselet. Den innsatte kan også settes til slikt arbeid uten tilsyn, dersom dette anses ubetenkelig utfra en sikkerhetsmessig vurdering.

18.6 Opplæring

Formålet med og rettigheter til opplæring fremgår av den alminnelige lovgivning om opplæring, jf. opplæringsloven.

I forbindelse med opplæringen bør en søke å utnytte alle de muligheter som kan anvendes innenfor de rammer som følger av frihetsberøvelsen.

Fengselets tilsatte skal oppfordre innsatte til å ta del i den opplæring som tilbys i fengselet, og ellers til å søke kontakt med skolen for å få råd og veiledning når det gjelder utdanning og opplæring. Unge innsatte med mangelfull utdanning skal i særlig grad søkes motivert for, og

stimulert til deltakelse i opplæringstilbudene i fengselet og til å motta veiledning når det gjelder videre utdanning.

Fengselet skal samarbeide med skolen for å avdekke behov for opplæring og bidra til at opplæringstilbudet utvikles i forhold til innsattes behov.
Når det gjelder innsattes mulighet til å benytte skoletilbud utenfor fengselet, vises det til straffegjennomføringsloven § 20 med tilhørende retningslinjer om frigang.
Opplæring som ikke organiseres av skolen, kan søkes ivaretatt ved hjelp av andre etater (for eksempel arbeidsmarkedsetaten) eller ved kriminalomsorgen selv.

18.7 Program

Programmer er en benevnelse på tiltak i kriminalomsorgen som retter seg mot domfelte og varetektsinnsatte i form av undervisning, ferdighetstrening og/eller strukturerte samtaler. Programmer kan gjennomføres i grupper eller individuelt. Programmer kan tilbys innsatte i fengsel, inkludert varetektsinnsatte dersom de har behov for det og det er innenfor rammen av fengslingskjennelsen.

Fengselet må legge til rette for at programmenes innhold kan følges opp i den innsattes daglige liv i fengselet.

18.8 Andre tiltak

Med andre tiltak menes tiltak som tilbys av fengselet eller samarbeidspartnere, og som er hensiktsmessig at foregår på dagtid. Felles for disse tiltakene må være at formålet er å gjøre den innsatte bedre i stand til å leve uten kriminalitet, eller å redusere eventuelle skadevirkninger av å sitte i fengsel.

Andre tiltak kan omfatte organiserte kriminalitetsforebyggende tiltak som ikke kommer inn under programdefinisjonen, men som kan ha likhetstrekk med programmer. Kulturtiltak, som idrett, musikk og lignende, er som hovedregel fritidstiltak. Dette vil imidlertid kunne komme inn under andre tiltak dersom fengselet finner at det oppfyller formålet og det ikke finnes egnede arbeids- eller opplæringstilbud.

Behandling som inngår i aktivitetstilbudet kan være psykoterapeutisk eller medisinsk behandling hos lege, psykolog og lignende, som et ledd i kriminalitetsforebyggingen. Institusjonsbehandling faller utenfor aktivitetstilbudet, likeledes konsultasjon hos lege, tannlege mv., men det forutsettes at innsatte får fri til å foreta slike nødvendige konsultasjoner på dagtid.

Individuelle samtaler som inngår i aktivitetstilbudet på dagtid, kan være strukturerte samtaler med kontaktbetjent og rådgivning, konsultasjon mv. med sosialkonsulent, arbeidsrådgiver, opplæringskonsulent og lignende.

Kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging kan både foregå på dagtid innenfor aktivitetsplikten, og på ettermiddagstid og i helger som et tilbud innsatte bør benytte seg av. Det vises her til egne retningslinjer for kontaktbetjentarbeid og egne retningslinjer for framtidsplanlegging.

Andre tiltak kan også omfatte forebyggende informasjonsarbeid som innsatte deltar i, og som foregår i fengselet, i opplæringsinstitusjoner mv.

18.9 Særregler om data, m.m.

Se også retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26.

a) Tillatelse til innsattes bruk av datautstyr og lignende

Fengselet bør i straffegjennomføringen legge opp til at innsatte kan få opplæring og praktisk trening i bruk av dataprogram- og utstyr. Som hovedregel skal bruk av datautstyr og lignende skje i regi av fengselets opplærings- eller fritidsfunksjon. I fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal det bare unntaksvis kunne gis tillatelse til bruk av privat datautstyr etter straffegjennomføringsloven § 26, og da bare i helt spesielle opplæringssituasjoner hvor det er dokumentert ekstraordinært behov. Opplæringspersonalet skal informeres om reglene her, og rette seg etter dem og de øvrige pålegg som måtte gis om slik bruk. Elektronisk kommunikasjon med eksterne nettverk og lignende reguleres av straffegjennomføringsloven § 30 sjuende ledd. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan reglene her praktiseres lempeligere.

Datautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, opplæring eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. I vurderingen skal det tas hensyn både til fengselets alminnelige sikkerhetsnivå og den innsattes egne forhold.

Utstyr som benyttes av innsatte skal være godkjent av fengselet. Det kan fastsettes begrensninger i utstyr, lagringskapasitet, oppbevaring og bruksområde for utstyret.

b) Kontroll av bruk, utstyr og innhold

Dersom innsatte gis tillatelse til å bruke datautstyr og lignende, skal det etableres forsvarlige kontroll- og oppfølgningsrutiner for å avdekke misbruk av programvare, maskinvare og øvrig innhold.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet, og det må være i henhold til norsk lov for øvrig, jf. straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer og forskriften § 3-20. Det bør fastsettes en snevrere grense for innsatte som er dømt eller varetektsfengslet for volds- og sedelighetsforbrytelser.

Alt utstyr skal særskilt gjennomgås og kontrolleres. Slik kontroll kan omfatte for eksempel visitasjon og kontroll med teknisk utstyr, også med bistand fra datakyndig personell. Disse skal ha tilgang til alle deler og tilgangsnivåer på utstyret. Utstyret skal, om nødvendig, plomberes. Også alt innhold skal kunne kontrolleres, jf. straffegjennomføringsloven § 28 med tilhørende retningslinjer. Det skal kontrolleres at ulovlig bruk av datautstyr ikke finner sted i kombinasjon med bruk av mobiltelefon, modem, telefaks og lignende eller andre datamaskiner med tilsvarende tilknytningsmuligheter.

Bare programvare som fengselet har godkjent kan gjøres tilgjengelig. Programvaren skal følge regler for lisensregistrering og lignende.

Bruk av for eksempel disketter, CD-rom eller annet portabelt lagringsmedium kan bare skje etter særskilt samtykke fra fengselet, og bare når forsvarlige kontrollrutiner for merking, telling og kontroll av mediets innhold gjennomføres.

c) Forbud mot tilknytning til eksternt nettverk

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk eller eksternt datautstyr eller lignende, jf. straffegjennomføringsloven § 30 med tilhørende retningslinjer. Bruk av slikt utstyr i alle typer fengsel forutsetter at reglene for brevkontroll følges.

Dagpenger

Strgjfl. § 19. *Dagpenger*

Domfelte som gjennomfører straff i fengsel, eller utenfor fengsel etter §§ 12 og 13, kan tilstås dagpenger. Satsene fastsettes av Kriminalomsorgsdirektoratet.

Endret ved lov 28 feb 2014 nr. 3.

Forskriften § 3-13. Dagpenger

Inntekten av det arbeid som utføres i fengslene tilfaller staten. Deltakelse i arbeid, programvirksomhet, opplæring og andre tiltak innenfor aktivitetsplikten godtgjøres likt. Kriminalomsorgsdirektoratet regulerer årlig dagpengenes størrelse og fastsetter nærmere vilkår.

Den innsatte skal underrettes om hva han får i dagpenger. Ved utgangen av hver måned skal vedkommende gjøres kjent med hvor mye som står inne på hans konto.

Innsatte kan trekkes i dagpenger ved ureglementert fravær og for dårlig arbeidsinnsats. Innsatte som uteblir fra eller nekter å ta del i den aktiviteten de er satt til, skal ikke gis dagpenger.

Innsatte som av hensyn til helbredstilstand eller arbeidsevne skjønnes uegnet til beskjeftigelse innen fengselets ordinære virksomhet, skal tilstås et mindre beløp i stønadspenger etter satser som bestemmes av Kriminalomsorgsdirektoratet, jf. første ledd.

Tilsvarende beløp kan tilstås domfelte som isolerer seg frivillig og varetektsinnsatte som ikke vil arbeide.

På bevegelige helligdager som faller på normale virkedager skal alle innsatte som ikke deltar i ordinært arbeid eller som nekter å delta i den aktiviteten de er satt til, godtgjøres etter satsen for stønadspenger. Tilsvarende gjelder ved fritak fra aktivitetsplikten på særskilte og klart dokumenterte helligdager der dette på forhånd er avklart med lokalt nivå.

Domfelte som gjennomfører straff i institusjon eller sykehus etter straffegjennomføringsloven § 12 og § 13 skal i alminnelighet tilstås dagpenger etter sats for stønadspenger. Det er en forutsetning for utbetalingen at den domfelte ikke mottar dagpenger eller lignende godtgjøring fra den institusjonen som vedkommende er overført til. Dersom den domfelte er trygdet bortfaller dagpengene ved overføring etter straffegjennomføringsloven § 12 og § 13, jf. folketrygdloven § 3-27 og § 3-28.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven § 16 og § 16a skal ikke tilstås dagpenger.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878, 24 juli 2020 nr. 1591.

19.1 Generelt

I dagpenger som den innsatte ikke har fått til fri rådighet, kan det ikke tas utlegg for gjeld eller foretas trekk fra offentlig myndighet. Det skal ikke svares skatt av dagpengene.

Håndtering av innsattes midler er regulert i økonomiinstruksen for kriminalomsorgen.

19.2 Følgende prinsipper skal legges til grunn for utbetaling av dagpenger

- arbeidstiden er vanligvis fra kl. 08.00 til kl. 15.00. Annen arbeidstid kan fastsettes der dette er nødvendig av hensyn til fengselets drift. På helgedager skal det i alminnelighet bare utføres arbeid som er nødvendig for driften
- lik arbeidstid for opplæring, produksjon og økonomiarbeid
- mulighet for å kombinere arbeid, programvirksomhet, opplæring og andre tiltak innenfor aktivitetsplikten
- direktør på regionalt nivå kan gi ekstra tillegg ved arbeidsoppgaver som er spesielt viktig for fengselet, etter fastsatte satser. Tillegget må vurderes i forhold til regionens ramme, og kan være fra kroner 1,- og opp til det til en hver tid gjeldene maksimumsbeløp. Tillegget skal således kun gis innenfor tildelt budsjettramme og skal praktiseres etter en fleksibel bruk av skalaen. Oppgaven kan delegeres til lokalt nivå
- innsatte kan trekkes i dagpenger ved ureglementert fravær og for dårlig arbeidsinnsats. Ved vurdering av arbeidsinnsatsen må man se hen til den innsattes evner, helse og andre forhold
- innsatte som uteblir fra eller nekter å ta del i den aktiviteten de er satt til, skal ikke gis dagpenger. For øvrig vises det til straffegjennomføringsloven § 40, annet ledd, bokstav b med tilhørende retningslinjer.

Dersom hel eller delvis utelukkelse fra fellesskapet i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 37 og 39 medfører utelukkelse fra arbeid, tilstås stønadspenger. Innsatte som ikke selv er skyld i at de er uten arbeid, opplæring eller aktiviteter, skal tilkjennes dagpenger.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16 og § 16 a med tilhørende retningslinjer, skal ikke tilstås dagpenger. Dersom domfelte ikke har arbeidsinntekt, skal det vurderes om han har krav på ytelser etter lov om sosiale tjenester.

På bevegelige helligdager som faller på normale virkedager, skal innsatte som utfører sitt ordinære arbeid tilstås dagpenger på vanlig måte. Innsatte som ikke tilbys arbeid disse dagene, godtgjøres etter satsene for stønadspenger. Innsatte som nekter å delta i den aktiviteten de er satt til, tilstås ikke godtgjørelse, jf. ovenfor.

Disse regler gjelder uten hensyn til om den innsatte har private midler eller har oppsparte dagpenger for arbeid vedkommende har utført tidligere.

19.3 Særlig om dagpenger ved gjennomføring av straff utenfor fengsel etter §§ 12 og13

Dersom den domfelte har krav på dagpenger ved gjennomføring av straff i institusjon eller sykehus etter §§ 12 og 13, er det fengselet den domfelte overføres fra som står ansvarlig for utbetaling av dagpengene.

Det følger av forskriften § 3-13 syvende ledd at dagpenger ved slik straffegjennomføring skal tilstås etter sats for stønadspenger. Av § 3-13 fjerde ledd følger at denne satsen fastsettes av Kriminalomsorgsdirektoratet. Satsene fremgår av årlig rundskriv fra KDI.

KRIMINALOMSORGEN

Frigang

Strgjfl. § 20. *Frigang*

Kriminalomsorgen kan gi innsatte tillatelse til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak utenfor fengsel dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen av straffen.

Etter lovbestemte trekk kan arbeidslønnen kreves overført til kriminalomsorgen. Fengselet kan deretter trekke innsatte i arbeidslønnen for oppholdet ved frigang. Satsene fastsettes av Kriminalomsorgsdirektoratet. Dersom innsatte selv er ansvarlig for innkjøp og tilberedning av egen kost, skal det ikke trekkes for dette. Departementet kan gi forskrift om innsattes dekning av oppholdsutgifter under frigang, herunder hvilke kostnadselementer det kan trekkes for og beregningen av kostnadene. Departementet kan også gi forskrift om hvordan kriminalomsorgen og innsatte kan disponere resten av arbeidslønnen etter at oppholdsutgiftene er trukket.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for frigangen, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller dennes etterlatte på forhånd.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604).

Forskriften § 3-14. Frigang

Frigang kan først påbegynnes etter en sammenhengende frihetsberøvelse på minst 4 måneder. Domfelte må i tillegg ha gjennomført minst 1/3 av straffetiden.

Frigang skal som hovedregel ikke tilstås for et lengre tidsrom enn 1 år. Frigang til undervisning kan likevel tilstås i inntil 2 år dersom undervisningen er ledd i en samlet utdanningsplan.

Bestemmelsene ovenfor kan fravikes når særlige og tungtveiende grunner foreligger. Innvilgelse av søknad om dispensasjon kan gis av nærmeste overordnede nivå.

Frigang til egen eller nære pårørendes virksomhet innvilges ikke. Det samme gjelder frigang til selskaper hvor domfelte har eller har hatt betydelige eierinteresser eller viktige verv.

Samtidig med at frigang iverksettes skal domfelte gjøres uttrykkelig oppmerksom på bestemmelsene om kontroll med frigang.

Forskriften § 3-15. Arbeidsavtale ved frigang. Arbeidslønn

Ved frigang til arbeid skal kriminalomsorgen påse at det blir inngått arbeidsavtale mellom domfelte og arbeidsgiver.

20.1 Alminnelig bestemmelse om frigang

Som hovedregel skal frigang innvilges på dagtid på ukens hverdager, eller begrenses til noen timer et par kvelder i uken. Dersom det dreier seg om et begrenset antall utganger, bør det vurderes om korttidspermisjoner kan anvendes i stedet for frigang. I særlige tilfeller hvor frigang ikke kan gis på dagtid, kan det gis dispensasjon for kveldsskole. Eventuell dispensasjon kan gis av vedtaksorganet selv. Det kan ikke gis adgang til arbeid på kveldstid.

Bestemmelsene om når frigang kan påbegynnes og varigheten av frigangen, jf. forskriften § 3-14, første og annet ledd, kan unntaksvis fravikes når særlige og tungtveiende grunner foreligger. Dette kan være tilfelle når det foreligger et særskilt rehabiliteringsbehov for de helt unge innsatte. Det bør imidlertid unngås at innsatte blir gående svært lenge i en frigangssituasjon og at det legges opp til en for rask progresjon i straffegjennomføringen. Det bør unngås at eventuell utdannelse er avsluttet i lang tid før forventet løslatelse og at innsatte blir stående uten noe tilbud. Likhetshensynet skal tillegges vekt.

Eventuell dispensasjon innvilges av overordnet nivå. Vedtak om avslag på søknad om dispensasjon treffes av leder av fengsel, eventuelt direktør på regionalt nivå, dersom det er direktør på regionalt nivå som ellers har avgjørelsesmyndighet i saken, jf. straffegjennomføringsloven § 6 med tilhørende retningslinjer.

20.2 Sviktfarevurdering

Søknad om frigang innvilges bare dersom det etter en konkret vurdering anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Frigang skal ikke innvilges dersom det er grunn til å anta at innsatte vil begå nye straffbare handlinger, unndra seg straffegjennomføringen ved å utebli etter arbeid- eller skoletidens slutt, bryte vilkår eller på annen måte misbruke frigangen.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at misbruk vil finne sted. Det er tilstrekkelig at det er ”grunn til å anta” at det foreligger fare for svikt, dvs. at det foreligger en konkret mistanke om sviktfare.

Ved avgjørelsen skal det legges vekt på kriminalomsorgens totale kjennskap til vedkommende fra nåværende eller tidligere fengselsopphold, straffesakens dokumenter, tidligere kriminalitet mv. Det skal særlig legges vekt på den adferd innsatte hittil har vist under straffegjennomføringen, herunder hvordan tidligere utganger har forløpt. Vanligvis bør innsatte ha gjennomført flere permisjoner uten anmerkninger før frigang innvilges.

Frigang bør normalt foregå fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Bare unntaksvis kan frigang finne sted fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå.

Det vises for øvrig retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

20.3 Hensiktsmessighetsvurderingen

Frigang kan innvilges til arbeid, praktisk opplæring, undervisning, program eller andre tiltak utenfor fengsel dersom tiltaket kan bidra til å forebygge kriminalitet og styrke innsattes tilpasningsevne og rehabilitering.

Det skal legges vekt på innsattes behov og ses hen til i hvilken utstrekning vedkommende vil kunne nyttiggjøre seg og bygge videre på tiltaket etter løslatelse. Dersom det søkes om frigang til arbeid eller skole, skal det legges vekt på hvilken utdanning og arbeidserfaring innsatte har fra tidligere og om frigangen vil kunne bidra til at han etter løslatelse får innpass i det ordinære arbeidsmarked. Det skal legges vekt på innsattes alder, forhistorie, hvor lenge han har gjennomført fengselsstraff, motivasjon mv.

Frigang bør fortrinnsvis gis i den utstrekning kriminalomsorgen selv ikke har et tilsvarende tilbud.

20.4 Særlig om utenlandske innsatte

Innsatte uten norsk statsborgerskap som er besluttet utvist eller som har mottatt forhåndsvarsel om utvisning skal, som hovedregel ikke innvilges frigang.

20.5 Sikkerheten

Før eventuell søknad unntaksvis innvilges, skal sikkerheten vurderes nøye. Faren for unndragelse fra straffegjennomføringen ved at innsatte forlater landet skal særlig tas i betraktning. Ved avgjørelsen skal det ses hen til lengden av gjenstående straffetid, innsattes tilknytning til landet gjennom eventuelle familieforhold, hvor lenge han har oppholdt seg i landet, type kriminalitet mv.

20.6 Hensiktsmessigheten

Ved frigang til arbeid skal det alltid undersøkes om innsatte har gyldig arbeidstillatelse.

Ved vurdering av søknad om frigang til skole, eventuelt praktisk opplæring, program mv. skal det legges vekt på om innsatte vil kunne fullføre opplæringen før løslatelse. Det skal også ses hen til om opplæringen vil gi kompetanse som er anvendelig i innsattes hjemland og i hvilken grad han for øvrig kan nyttiggjøre seg tiltaket.

20.7 Kontroll med frigang

Vedtaksorganet skal påse at det, før frigang iverksettes, inngås skriftlig avtale mellom fengselet og vedkommende arbeidsgiver, skole mv. for å sikre at frigangsavtalen etterleves og at fengselet blir gjort kjent med eventuelle brudd på avtalen.

Arbeidsgiver, skole mv. skal gjøres kjent med at vedtak om innvilgelse av frigang kan omgjøres dersom innsatte begår straffbare handlinger, unndrar seg straffegjennomføringen, bryter vilkårene for frigang eller på annen måte misbruker frigangen. Det samme gjelder dersom det er grunn til å anta at misbruk vil finne sted. Arbeidssted, skole mv. skal anmodes om straks å underrette fengselet dersom det oppstår situasjoner som vil kunne anses som misbruk av frigangen, for eksempel dersom innsatte ikke møter frem til fastsatt tid eller på annen måte viser dårlig oppførsel.

Så langt det er praktisk mulig bør fengselet foreta stikkprøvekontroll med uanmeldte besøk på arbeidsplass, skole mv. Tilsatte bør i disse tilfeller opptre i sivilt antrekk.

20.8 Arbeidsavtale ved frigang. Arbeidslønn

Ved frigang til arbeid skal vedtaksorganet påse at det inngås arbeidsavtale mellom innsatte og arbeidsgiver.

Arbeidslønnen skal, etter at lovbestemte trekk er foretatt, overføres til fengselet. Hvor mye av lønnen som skal trekkes for innsattes opphold, avgjøres etter nærmere bestemmelser, fastsatt av Kriminalomsorgsdirektoratet. Dersom den innsatte selv står ansvarlig for innkjøp og tilberedning av egen kost, skal det ikke foretas trekk for dette.

Det resterende beløp avsettes på egen rentebærende konto som disponeres av fengselet og den innsatte i fellesskap. Dersom innsatte ønsker det, kan pengene settes inn på en (ikke rentebærende) konto i fengselet.
Foruten til dekning av nødvendige kost- og reiseutgifter, bør kontoen i utgangspunktet benyttes til nødvendige økonomiske forpliktelser, slik som utgifter til bolig og eventuell forsørgelsesbyrde, samt løslatelsesforberedende tiltak.

For innsatte som har frigang til skole eller deltar i programvirksomhet, utbetales dagpenger etter ordinære satser, og det skal i utgangspunktet ikke foretas trekk for opphold. Dersom vedkommende mottar skolepenger, stipendier eller lignende, avgjør leder av fengselet om trekk skal foretas. I de tilfelle hvor innsatte selv kjøper og tilbereder sin mat, skal det utbetales et passende beløp i kostpenger.

Når det gjelder utgifter i forbindelse med frigang, vises det til rundskriv til sosialtjenesteloven Hovednr. 35 av 2012-06-22.

Innsatte skal gjøres kjent med bestemmelsene i dette punkt i forbindelse med at frigangsavtale inngås.

Fritidsaktiviteter

Strgjfl. § 21. ***Fritidsaktiviteter***

Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at de innsatte skal få tilbud om deltagelse i aktiviteter på fritiden, herunder mulighet for fysisk aktivitet og kulturell virksomhet.

21.1 Fritid

Fengslene har plikt til å tilrettelegge fritidsaktiviteter tilpasset innsattes behov. Fritidsvirksomheten skal være en integrert del av straffegjennomføringen med det formål å unngå isolasjon og skadevirkninger av denne.

21.2 Boklån - lesning

De innsatte skal gis adgang til å lese litteratur, tidsskrifter, aviser mv.
Fengselet skal holde en boksamling med et allsidig utvalg av bøker med faglitteratur og skjønnlitteratur m.m. Hvis det er praktisk gjennomførbart, kan bøker også lånes fra bibliotek utenfor fengselet. Nærmere regler om boklån gis av leder av fengsel.

Får innsatte adgang til selv å skaffe seg eller motta lesestoff, vises det til straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer.

21.3 Gymnastikk og idrett

De innsatte bør gis anledning til å drive gymnastikk og idrett i fritiden, fortrinnsvis under kyndig veiledning. Unge innsatte bør i særlig grad motiveres og oppmuntres til å drive gymnastikk og idrett, og forholdene bør søkes lagt til rette for egnede fysiske aktiviteter.

21.4 Hobbyvirksomhet

Så langt det er praktisk mulig skal fengselet legge til rette for forskjellige typer hobbyvirksomheter. Det må ikke gis tillatelse til virksomheter eller fremstillinger av gjenstander som gir innsatte muligheter til rømming eller til å begå andre uregelmessigheter. Når det gjelder innsattes adgang til å skaffe seg de nødvendige redskaper og materialer, gjelder reglene i straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer.

Fengselets arbeidslokaler kan benyttes hvis en tilsatt er tilstede, etter nærmere bestemmelser gitt av leder av fengsel. Det må påses at materialer og produkter fra fengselets arbeidsdrift og fra innsattes hobbyvirksomhet ikke blandes sammen. Gjenstander og annet som den innsatte lovlig har laget i fritiden, blir hans eiendom når de er godkjent av leder av fengsel.

21.5 Radio, fjernsyn

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte kunne få se på TV og høre på radio.

Opphold i friluft

Strgjfl. § 22. *Lufting*

Innsatte skal så langt det er mulig få oppholde seg i friluft hver dag.

Innsatte som ellers oppholder seg innendørs hele dagen, skal hver dag så vidt mulig få anledning til å oppholde seg minst én time i friluft.

På søndager samt høytids- og helligdager bør innsatte så langt det er praktisk mulig gis tilbud om utvidet opphold i friluft.

Når det er praktisk mulig, kan det ellers tillates at innsatte tilbringer en del av sin fritid utendørs.

Opphold i friluft kan i særlige tilfelle begrenses eller helt unnlates for en kort tid, for eksempel dersom akutt personalmangel eller andre ekstraordinære grunner tilsier det.

Religion og livssyn

Strgjfl. § 23. ***Religion og livssyn***

Kriminalomsorgen skal gi innsatte mulighet til å utøve religion og livssyn.

Leder av fengsel skal, så langt det er praktisk mulig og forenlig med sikkerheten, legge forholdene til rette for at innsatte skal kunne utøve sitt livssyn, jf. Grunnloven § 2. Ved tilretteleggelsen må det tas tilstrekkelig hensyn til sikkerheten i det enkelte fengsel.

Innsattes ønsker om gudstjeneste eller annen religiøs eller livssynsmessig seremoni, sjelesorg eller religiøs eller livssynsmessig rådgivning skal så langt det er praktisk mulig tas til følge med nødvendige tiltak. Ved fengsler hvor det tjenestegjør fengselsprest, utfører denne den geistlige tjeneste for innsatte som er medlem i Den norske kirke, eller som selv etterspør geistlig tjeneste fra fengselspresten. Tjenesten utføres i samsvar med de regler som gjelder for fengselsprestetjenesten. Innsatte fra andre trossamfunn, religioner eller livssyn skal, dersom den innsatte selv ønsker det, kunne motta prest eller sjelesørger fra vedkommendes religiøse eller livssynsmessige menighet eller organisasjon. For eventuell kontroll av besøket vises det til straffegjennomføringsloven § 31 med tilhørende retningslinjer. Vedkommende prest eller sjelesørger skal budsendes når innsatte ønsker å tale med ham eller henne. Så vidt praktisk mulig skal det avsettes egnede lokaler i fengslene til gudstjeneste eller annen religiøs eller livssynsmessig seremoni, sjelesorg eller religiøs eller livssynsmessig rådgivning.

Reportasje fra fengslene og intervju med innsatte

Strgjfl. § 24. ***Reportasje og intervju***

Kriminalomsorgen kan gi tillatelse til reportasje fra fengsel. Det kan settes vilkår for tillatelsen for å sikre ro, orden og sikkerhet i fengslet.

Innsatte har rett til å la seg intervjue og fotografere. Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for en praktisk gjennomføring av denne retten. Kriminalomsorgen kan bestemme tid og sted for intervjuet av hensyn til ro, orden og sikkerhet i fengslet. Politiet skal samtykke til intervju av varetektsinnsatte som er ilagt restriksjoner etter straffeprosessloven § 186 annet ledd.

Den som gis tillatelse til reportasje etter første ledd, eller som intervjuer innsatte, kan pålegges taushetsplikt om opplysninger som vedrører sikkerhetsmessige forhold i fengslet. Den som forsettlig eller uaktsomt krenker taushetsplikten, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder. Forsøk straffes på samme måte. Medvirkning straffes ikke.

Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Forskriften § 3-18. Reportasje og intervju

I forbindelse med reportasje fra et fengsel kan det fastsettes vilkår om

- at det ikke uten samtykke fra vedkommende innsatt offentliggjøres opplysninger om innsatte i tekst eller bilde
- at det ikke tas fotografi av tilsatt uten at det klart fremgår av billedteksten at vedkommende tjenestegjør i fengselet. Tilsatte i fengsel kan nekte å bli fotografert og få sitt navn offentliggjort
- at en tilsatt skal følge reporteren rundt på fengselsområdet under reporterens opphold. Vilkåret settes i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå
- at reporteren ikke henvender seg til innsatte uten at vedkommende har gitt uttrykkelig tillatelse
- at tillatelsen begrenses til bestemte områder eller lokaler i fengselet.

Andre vilkår kan fastsettes dersom det anses nødvendig for å sikre ro, orden og sikkerhet i fengselet.

24.1 Innledende bestemmelser

Straffegjennomføringsloven § 27 (Undersøkelser av personer og gjenstander) og § 31 (Besøk) gjelder tilsvarende så langt de passer, og følgelig skal reporter og intervjuer med eventuelt følge behandles på lik linje med andre personer som ankommer fengselet/besøker innsatte. Det skal blant annet gis forhåndstillatelse til slikt besøk, vandelsopplysninger kan innhentes og undersøkelser og kontroll kan iverksettes hvis vilkårene for dette er oppfylt.

24.2 Særlig om reportasje

Slik tillatelse bør gis når allmenne interesser taler for det. Hensynet til ro, orden og sikkerhet skal ivaretas ved fastsettelse av vilkår. Hvis hensynet til ro, sikkerhet og orden ikke kan ivaretas gjennom fastsettelse av vilkår, kan reportasje unntaksvis nektes. Manuskriptet kan ikke kreves fremlagt for gjennomsyn.

24.3 Særlig om intervju

Retten til å la seg intervjue kan ikke avskjæres av sikkerhetsmessige- eller andre grunner. Det skal legges til rette for at intervjuet kan gjennomføres så raskt som mulig. Ved fastsettelsen av tid og sted for intervjuet kan det av hensyn til ro, orden og sikkerhet i fengselet blant annet ses hen til bemanningssituasjonen og bygningsmessige forhold.

24.4 Taushetsplikt

Taushetsplikt skal pålegges i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Taushetsplikten omfatter for eksempel opplysninger om sikkerhetsmessige foranstaltninger, rutiner i fengselet og opplysninger om hvordan tilsattes tjeneste er innrettet.

Taushetsplikten pålegges normalt i forbindelse med utstedelse av besøkstillatelsen. Pålegg gis skriftlig, og vedkommende skal skrive under på at taushetsplikten vil bli overholdt. Det bør samtidig opplyses om straffebestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 24, tredje ledd.

Det skal for øvrig påses at reporter eller intervjuer ikke gis tilgang til områder i fengselet eller at det gis opplysninger fra tilsatte, dersom slik tilgang eller slik informasjon kan medføre offentliggjøring av opplysninger som av sikkerhetsmessige grunner bør hemmeligholdes.

Reporteren eller intervjueren har ansvar for at taushetsbelagte opplysninger om sikkerhetsmessige forhold ikke gis videre. Vedkommende skal gjøres uttrykkelig oppmerksom på at ved tvil om hva som er sikkerhetsmessige forhold, bør fengselets tilsatte forespørres.

For øvrig har reporteren eller intervjueren taushetsplikt vedrørende andre innsatte. Dette gjelder i samtlige fengsler.

Samarbeidsorganer

Strgjfl. § 25. ***Samarbeidsorganer***

Dersom de innsatte ønsker det, bør kriminalomsorgen etablere samarbeidsorganer med representanter for innsatte og tilsatte. Hvis straff gjennomføres i avdeling som nevnt i § 10 annet ledd, kan slike organer etableres dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det.

Samarbeidsorganene har som formål å legge til rette for diskusjon av spørsmål som har betydning for de innsattes daglige liv. Spørsmål som angår en enkelt innsatt eller tilsatt, eller spørsmål om organisering av sikkerhetsmessige tiltak, kan ikke diskuteres.

Etablering av slike samarbeidsorganer er betinget av at innsatte ønsker det, og forutsettes etablert dersom et flertall av de innsatte ønsker det.

Leder av fengsel bestemmer hvordan slike samarbeidsorganer skal organiseres og fungere i fengselet med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 25.

Private eiendeler

Strgjfl. § 26. ***Private eiendeler***

Kriminalomsorgen kan ut fra hensynet til ro, orden og sikkerhet gi bestemmelser om hvilke gjenstander som det er tillatt å ta med inn eller ut av fengsel.

Gjenstander som tas inn eller ut av fengsel, kan undersøkes etter §§ 27 og 28.

Kriminalomsorgen kan midlertidig holde tilbake penger eller gjenstander som er forsøkt innført eller utført i strid med første ledd. Hvis pengene eller gjenstandene ikke blir beslaglagt etter straffeprosessloven kapittel 16, inndratt etter straffeloven § 67, eller holdt tilbake på annet grunnlag, skal de senest leveres tilbake ved løslatelse eller når en besøkende forlater fengslet. Kriminalomsorgen kan destruere alkohol, andre rusmidler og medikamenter mv.

Endret ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Forskriften § 3-19. Private eiendeler. Bruk av private midler

Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvilke gjenstander og hvor mange gjenstander som tillates tatt med på rommet. Tilsvarende gjelder gjenstander som innsatte ønsker oppbevart på fengselsområdet. Overdragelse mellom innsatte innbyrdes er ikke tillatt uten forhåndssamtykke.

Innsatte kan i begrenset omfang få skaffe seg nærmere bestemte næringsmidler. Anskaffelser skjer for mottatte dagpenger.

Innsatte har ikke adgang til å bruke private midler til eget behov i fengselet, med mindre lokalt nivå gir særskilt tillatelse til det.

Det er ikke tillatt for innsatte å ha symboler eller effekter som er egnet til å skape frykt hos andre innsatte eller ringeakt for dem eller som på annen måte er uheldig for miljøet i fengselet.

Forskriften § 3-20. Datautstyr og lignende

Datautstyr og lignende kan bare benyttes av innsatte til arbeid, undervisning eller andre tiltak når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. De samme regler gjelder for bruk av privat datautstyr og lignende.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå kan det bare gis tillatelse til bruk av privat datautstyr og lignende i helt spesielle opplæringssituasjoner der det er dokumentert ekstraordinære behov.

Innsatte skal som hovedregel ikke kunne disponere datautstyr o.l. som er koblet til eksternt datanettverk, eksternt datautstyr eller lignende. Dette kan bare skje dersom det er særlig grunn til det og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. Bruk av slikt utstyr forutsetter at reglene for brevkontroll følges.

Programvare og øvrig innhold må ikke i skrift, bilde, film eller lyd være av en slik art at det kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet.

Alt utstyr, tilbehør og innhold kan gjennomgås og kontrolleres. Utstyret skal, om mulig, plomberes. Før tillatelse gis til å ha privat utstyr tilgjengelig, må det innhentes skriftlig samtykke fra innsatte om at kontroll når som helst kan finne sted på dennes bekostning.

Regler om elektronisk postsending fremgår av forskriften § 3-27.

Forskriften § 3-21. Rusmidler

Det er forbudt for innsatte å bruke enhver form for alkohol, narkotika eller andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvor tobakksrøyking er tillatt.

Forskriften § 3-22. Klær, sengetøy, toalettartikler, med mer

Oppholdsrom og innsattes rom skal ha tilfredsstillende utstyr og inventar, og holdes i ordentlig stand. Innsatte skal behandle fengselets inventar og utstyr med forsiktighet og ikke påføre det skade. Innsatte skal holde sitt rom rent og i orden etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå.

Innsatte kan ha private klær og sko etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå. Privat sengetøy og håndklær tillates normalt ikke. De innsatte skal ved behov få utdelt de nødvendigste toalettartikler.

Forskriften § 3-23. Kosthold. Innkjøp

Kostholdet i fengselet skal være i overensstemmelse med gjeldende regler for dette. Bruk og oppbevaring av kosttilskudd er ikke tillatt, unntatt når kosttilskudd forordnes av lege av medisinske årsaker. Forbudet gjelder ikke ordinært vitamintilskudd som utdeles i forbindelse med måltider.

Innsatte skal ha adgang til å kjøpe nærings- og nytelsesmidler og toalettartikler minst én gang pr. uke.

26.1 Anvendelsesområde

Bestemmelsene gjelder i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og i fengsel med lavere sikkerhetsnivå. De forutsettes praktisert med lempe i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

26.2 Innsattes private eiendeler

Med gjenstander menes også penger.

Leder av fengsel skal alltid utarbeide en liste over hvilke gjenstander som er tillatt å bringe med inn i fengselet. Det må fremgå hva som kan tas med på den innsattes rom, og hva som skal oppbevares på effektlageret. Bestemmelsene må gjøres kjent for de innsatte.

Leder av fengsel bestemmer hva som kan bringes inn på fengselets område. I vurderingen skal det skal særlig legges vekt på hensynet til ro, orden og sikkerhet i fengselet, herunder hensynet til effektiv visitasjon, gjenstandenes størrelse/art/antall/verdi, størrelsen på innsattes rom og lagerkapasitet i fengselet. Innsatte bør informeres om begrensninger i lagringskapasitet før innsettelsen. Det må ikke uten rimelig grunn skapes vesentlig ulikhet mellom de enkelte innsatte.

Innsatte kan ha noen mindre, personlige eiendeler hos seg i fengselet, for eksempel private klær av nødvendig mengde (se under), en begrenset mengde ringer/smykker (se under) og gjenstander til bruk ved fritids- og hobbyvirksomhet, samt toalettartikler etter behov dersom slikt ikke utleveres av fengselet. Privat TV, radio, CD-spiller, datautstyr og annet teknisk utstyr skal ved behov - om mulig - plomberes hvis det tillates tatt inn på innsattes rom. Mobiltelefon og liknende kommunikasjonsutstyr er under ingen omstendighet tillatt. Tilsvarende gjelder for tilhørende utstyr til dette.
I fengsel med høyt sikkerhetsnivå er det som hovedregel ikke tillatt at innsatte har til rådighet teknisk utstyr som kan sende eller motta tekstmeldinger, som for eksempel tekst-TV, som kan

motta SMS-meldinger og lignende. Slik elektronisk skriftlig kommunikasjon skal kunne kontrolleres etter straffegjennomføringsloven § 30. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan dette praktiseres lempeligere.

Slike gjenstander kan innsatte gis adgang til å skaffe seg under fengselsoppholdet etter forhåndstillatelse.

Som hovedregel skal innsatte kunne ha og motta aviser, tidsskrifter og bøker. Unntak gjelder dersom innholdet i skrift eller bilde kan ha uheldig påvirkning på innsatte selv, andre innsatte eller miljøet i fengselet som helhet.

Reglene gjelder tilsvarende når innsatte mottar gjenstander/gaver fra pårørende eller andre besøkende.

Innsatte har rett til å ha bibel, nytestament og salmebok, koranen eller annen religions hellige skrift på eget språk på rommet.

26.3 Nærmere om klær

Etter behov skal fengselet sørge for at innsatte utstyres med passende klær til bruk i arbeid eller andre aktiviteter, samt i fritiden dersom egne klær ikke er egnet eller mangler.

Privat tøy tillates kun brukt hvis klærne ikke kan virke støtende på de øvrige innsatte. Innsatte skal ikke benytte klær med symboler som er egnet til å skape frykt hos eller ringeakt for andre innsatte, som for eksempel klær med nazi-, mc- eller satanistsymboler.

26.4 Andre gjenstander

Smykker og andre gjenstanser som egner seg som betalingsmiddel skal bare tillates medbragt i begrenset utstrekning. Se under angående registrering.

Ved vurderingen av hvilke gjenstander som tillates på innsattes rom må det legges betydelig vekt på å begrense gjenstander som kan brukes som våpen eller som redskap ved rømning. Det samme gjelder for toalettartikler. For øvrig må gjenstander som er vanskelig å kontrollere begrenses.

26.5 Overdragelse mv.

Overdragelse mellom innsatte innbyrdes ved gave, lån, bytte, handel og lignende er ikke tillatt uten forhåndssamtykke.

26.6 Kontroll. Registrering. Oppbevaring

Gjenstandene skal gjennomgås ved innsettelsen slik at det kan avgjøres hvilke gjenstander innsatte kan ha med seg på rommet. Eiendeler som ikke tillates tatt med inn på rommet, oppbevares innelåst på egnet lager i fengselet atskilt fra effekter som tilhører andre innsatte.

Dersom det anses praktisk, kan gjenstander som innsatte ikke gis anledning til å oppbevare på fengselsområdet, sendes til hans pårørende eller andre mot kvittering. Utgiftene dekkes av

innsatte eller mottaker. Eiendeler med liten økonomisk verdi og som vanskelig kan oppbevares, kan tilintetgjøres dersom det ikke er praktisk å overlate dem til de pårørende.

Er det grunn til å tro at noe av det innsatte bringer med seg er fratatt eieren ved et straffbart forhold, skal politiet underrettes.

Gjenstander som innsatte har med seg, utleveres mot kvittering etter beslutning av retten eller politiet.

Gjenstander som innsatte har fått tillatelse til å skaffe seg eller motta, skal nøye kontrolleres. Gjenstandene skal ikke gjemmes bort og forevises ved visitasjon.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå skal eiendelene registreres inn og ut av fengselet. Det samme gjelder for eiendeler som oppbevares på lageret. Oppgaven skal til en hver tid være à jour, og underskrives av innsatte og én tilsatt. Nekter den innsatte å underskrive oppgaven, skal en annen tilsatt ved underskrift bevitne at oppgaven over eiendeler inneholder korrekte og utførlige opplysninger. Oppgaven skal være detaljert med hensyn til antall, merke, kvalitet, osv. Direktør på regionalt nivå kan bestemme at tilsvarende regler om registrering skal gjelde i fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Utfyllende bestemmelser om registrering kan ved behov fastsettes av direktør på regionalt nivå.

26.7 Nærings- og nytelsesmidler. Oppbevaring av fyrstikker og lignende

Innsatte skal - etter leder av fengsels nærmere bestemmelser - ikke ha fyrstikker eller annet fyrtøy hos seg dersom det er fare for misbruk.

Med nærings- og nytelsesmidler menes for eksempel frukt, grønnsaker, pålegg og drikke.

26.8 Gaver. Besøk

Se straffegjennomføringsloven § 31 om besøk med tilhørende retningslinjer. Postsending til og fra innsatte er nærmere regulert i straffegjennomføringsloven § 30 med tilhørende retningslinjer. Retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26 gjelder tilsvarende så langt de passer.

26.9 Kjøp. Bruk av dagpenger og private midler

Kjøp skjer for mottatte dagpenger, jf. straffegjennomføringsloven § 19 og forskriften § 3-13. Innsatte har ikke adgang til å bruke private midler til eget behov i fengselet, jf. forskriften § 3-19, unntatt dersom leder av fengsel gir tillatelse til det. Slik tillatelse må ikke uten rimelig grunn føre til vesentlig ulikhet mellom de innsatte.

Kjøp foregår i fengselets kantine eller kiosk der slik finnes, eller besørges av en tilsatt eller gjennom andre handleordninger.
Postordrekjøp skal forhåndsgodkjennes av leder av fengsel dersom fengselet benyttes som mottaksadresse.

26.10 Inndragning eller beslag

Det er opp til påtalemyndigheten å vurdere om det er grunnlag for beslag eller inndragning etter bestemmelsene i straffeprosessloven eller straffeloven av tilbakeholdte penger eller gjenstander. Leder av fengsel vurderer om påtalemyndigheten skal varsles i det enkelte tilfelle.

26.11 Destruksjon

For illegale midler vises det straffegjennomføringsloven § 40 med tilhørende retningslinjer. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff - Straffbare handlinger.

Alkohol som er forsøkt tatt med inn i fengselet skal normalt destrueres. Legale midler for øvrig skal normalt også destrueres. Unntaksvis kan slike midler plasseres på effektlageret og utleveres innsatte ved løslatelsen, for eksempel medisin som er foreskrevet av lege.

26.12 Særlig om datautstyr, m.m.

Særreglene gjelder når ikke annet følger av straffegjennomføringsloven eller forskriften for øvrig. Se også retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 18 (særregler om data, m.m.) og retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 30 (om elektronisk kommunikasjon, m.m.).

Det kan gis tillatelse til bruk av privat datautstyr og lignende, men bare når det finnes formålstjenlig ut fra lokale forhold og når det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig. I vurderingen skal det tas hensyn både til fengselets alminnelige sikkerhetsnivå og den innsattes egne forhold.

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå kan det unntaksvis gis tillatelse til bruk av privat datautstyr, men da bare i helt spesielle opplæringssituasjoner for eksempel ved dysleksi eller andre ekstraordinære, dokumenterte behov. Dersom innsatte gis tillatelse til å disponere slikt utstyr på eget rom, skal det kontrolleres særskilt at dette ikke benyttes med annet teknisk utstyr som for eksempel mobiltelefon og lignende, jf. straffegjennomføringsloven § 30.

Alt utstyr skal registreres.

Det skal etableres forsvarlige kontroll- og oppfølgingsrutiner for å avdekke misbruk av programvare, maskinvare og øvrig innhold. Alt utstyr skal særskilt gjennomgås og kontrolleres. Slik kontroll kan omfatte for eksempel visitasjon og kontroll med teknisk utstyr, også med bistand fra datakyndig personell. Disse skal ha tilgang til alle deler og tilgangsnivåer på utstyret. Utstyret skal, om mulig, plomberes. Før tillatelse gis til å ha utstyret tilgjengelig, må det innhentes skriftlig samtykke fra innsatte om at kontroll når som helst kan finne sted på dennes bekostning. Eventuelle utgifter og risiko som følger av at utstyret må sendes ut av fengselet eller kontrolleres på annen måte, belastes innsatte.

Lagringsmedium som for eksempel disketter, CD-rom og lignende skal oppbevares samlet og lett tilgjengelig. Forsendelse av lagringsmedium reguleres av straffegjennomføringsloven § 30.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå kan reglene her praktiseres lempeligere.

Adgangen til å ha privat datautstyr og lignende tilgjengelig er å anse som en begunstigelse, jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 40.

26.13 Innsattes rom, sengetøy m.m.

Forskriften § 3-22. Klær, sengetøy, toalettartikler, med mer

Oppholdsrom og innsattes rom skal ha tilfredsstillende utstyr og inventar, og holdes i ordentlig stand. Innsatte skal behandle fengselets inventar og utstyr med forsiktighet og ikke påføre det skade. Innsatte skal holde sitt rom rent og i orden etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå.

Innsatte kan ha private klær og sko etter nærmere bestemmelser gitt av lokalt nivå. Privat sengetøy og håndklær tillates normalt ikke. De innsatte skal ved behov få utdelt de nødvendigste toalettartikler.

26.14 Låsing av innsattes rom

Hvis innsatte har nøkkel til sitt rom, skal døren holdes låst når han ikke er på rommet. Se for øvrig retningslinjene om Sikkerhet, kontroll og disiplin.

26.15 Sengetøy, m.m.

Innsatte skal tildeles egnet sengetøy og et passende antall håndklær. Dette skal normalt være merket. Sengetøy og håndklær skal skiftes jevnlig og ved behov.

27. Undersøkelse av personer og gjenstander

Strgjfl. § 27. ***Undersøkelse av personer og gjenstander***

Kriminalomsorgen kan på fengselsområdet undersøke personer og gjenstander ved bruk av teknisk utstyr eller hund for å forhindre at det tas med gjenstander som ikke er tillatt. Ved positivt utslag, eller når personen ikke medvirker til undersøkelsen, kan fengslet avvise personen. Ved funn av gjenstander som ikke er tillatt, gjelder reglene i § 26 tredje ledd.

Dersom undersøkelsen etter første ledd gir positivt utslag, eller kriminalomsorgen ellers beslutter det, kan en person visiteres dersom han eller hun samtykker. Dersom undersøkelsen etter første ledd gir positivt utslag, eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander som ikke er tillatt inn i fengslet, kan en person holdes tilbake av tilsatte inntil politiet ankommer selv om personen ikke samtykker til visitasjon. Ved funn av gjenstand som ikke er tillatt, gjelder bestemmelsen i første ledd annet og tredje punktum tilsvarende.

Undersøkelse etter første ledd ved bruk av teknisk utstyr eller hund overfor advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare finne sted i avdeling med høyt eller særlig høyt sikkerhetsnivå. Disse personer kan bare avvises etter første ledd dersom de ikke medvirker til undersøkelsen. Ved positivt utslag kan kontrolltiltak som nevnt i § 31 tredje ledd, jf. sjette ledd iverksettes.

Enhver kan avkreves gyldig legitimasjon for å sikre rett identitet.

Før kriminalomsorgen gir tillatelse til besøk til innsatte, kan det på forhånd kreves utlevert opplysninger fra politiet om den besøkende. Slike opplysninger kan utleves for å avverge og forebygge kriminalitet og for å ivareta sikkerheten i fengselet, jf. politiregisterloven §§ 27 og 30.

Ved bruk av telefon kan samtalepartens identitet undersøkes på forhånd.

Innsatte kan fotograferes for å sikre rett identitet.

Endret ved lover 24 juni 2011 nr. 35, 1 juni 2018 nr. 25 (ikr. 1 juni 2018 iflg. res. 1 juni 2018 nr. 790), 26 mars 2021 nr. 15 (ikr. 1 april 2021 iflg. res. 26 mars 2021 nr. 968).

Forskriften § 3-24. Undersøkelse av personer og gjenstander

Med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 27 kan en person holdes tilbake av tilsatte i inntil 4 timer i påvente av at politiet ankommer fengselet.

27.1 Undersøkelser

For å hindre straffbare, lovstridige eller handlinger som kan true sikkerheten, kan det foretas undersøkelser overfor alle personer som oppholder seg på fengselsområdet eller ankommer dit.

Dette gjelder bl.a. for innsatte, samtlige besøkende til innsatte, ansatte og personer som helt eller delvis utøver sitt yrke i fengselet eller befinner seg i fengselet som ledd i sin yrkesutøvelse. Slik

undersøkelse kan finne sted på rutinemessig grunnlag, uten at det foreligger konkret mistanke om handlinger som omtales her.

Undersøkelser etter bestemmelsen kan finne sted i avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå, avdelinger med høyt sikkerhetsnivå, avdelinger med lavere sikkerhetsnivå og i overgangsboliger.

Hva gjelder undersøkelser av personer og gjenstander på avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå (SHS), må retningslinjene ses i sammenheng med forskrift om straffegjennomføring § 6-9 og retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10.

For bruk av hund i søk mot personer vises det til rundskriv om gjennomføring av søk etter narkotika ved bruk av hund, jf. KDI 1/2019.

27.1.1 Prinsipper for gjennomføring av undersøkelser

Undersøkelser etter § 27 skal ikke være mer inngripende enn hva som er nødvendig for å ivareta sikkerheten i fengselet.

Formålet med kontrollen skal alltid søkes oppnådd på den måten som er minste inngripende for den som berøres, og kontrollen skal gjennomføres på en så skånsom måte som mulig. Teknisk utstyr skal benyttes med mindre dette ikke er tilgjengelig eller det legges til grunn at bruk av slik utstyr ikke vil være sikkerhetsmessig tilstrekkelig for å oppnå formålet med kontrollen.

Det vises til rundskriv KDI 5/2019 i forbindelse med innføring av sikkerhetsskanner i kriminalomsorgen og forholdet til visitasjon mv.

For advokater og offentlig myndighetsrepresentant og andre gjelder særregler, se punkt 27.4 om særregler for offentlig myndighetsrepresentanter, advokater mv.

Undersøkelser overfor barn er særskilt regulert i punkt 27.5.

27.1.2 Begrepsavklaring

Begrepet *undersøkelse* omfatter kontroll ved bruk av teknisk utstyr, hund eller manuell undersøkelse i form av visitasjon.

Med *gjenstander* forstås alt løsøre, for eksempel bagasje, postsendinger, biler på fengselsområdet, matvarer, vareleveranser, verktøy mv.

Med *teknisk utstyr* forstås teknisk utstyr som er godkjent for bruk av KDI. Dette gjelder blant annet metalldetektor og gjennomlysingsutstyr, herunder røntgenmaskin for undersøkelser av gjenstander og sikkerhetsskanner for undersøkelse av personer.

Med *fengselsområdet* forstås eventuelt også areal utenfor mur eller gjerde dersom området tilhører fengselet.

27.1.3 Positivt utslag eller manglende medvirkning

Positivt utslag foreligger når teknisk utstyr påviser gjenstander som ikke er tillatt å ta med inn i fengselet eller dersom hund markerer etter søk mot en person eller gjenstand, eller når gjenstander blir avdekket av ansatte i forbindelse med visitasjon.

Manglende medvirkning foreligger når personen motsetter seg undersøkelser, ikke samtykker til visitasjon eller opptrer slik at undersøkelsen vanskeliggjøres.

Ved positivt utslag eller ved manglende medvirkning til undersøkelsen, avgjør fengselet etter en totalvurdering om

a) personen skal avvises og dermed nektes atkomst til fengselet,
b) personen skal visiteres, jf. straffegjennomføringsloven § 27, annet ledd

c) personen skal holdes tilbake inntil politiet ankommer, jf. straffegjennomføringsloven § 27, annet ledd og forskriften § 3-24
d) personen kan få tillatelse til å komme inn i fengselet for eksempel for å besøke en innsatt, eventuelt med iverksatt kontrolltiltak under besøket eller etterfølgende kontroll av den innsatte, jf. straffegjennomføringsloven § 31.

Manglende medvirkning til undersøkelsen skal normalt føre til avvisning.

I vurderingen av om besøk kan og bør gjennomføres på tross av positivt vektlegges blant annet sikkerhetsmessige hensyn, bemanningssituasjonen, kjennskapen kriminalomsorgen har til den besøkende og innsatte. Det skal ut fra dette vurderes om besøket kan gjennomføres forsvarlig, eventuelt ved bruk av egnede kontrolltiltak og/eller etterfølgende kontroll av innsatte. Det skal videre legges vekt på formålet med besøket, herunder om det deltar barn eller om besøket er særlig viktig av andre sosiale grunner.

Det skal alltid nedtegnes som dokumentasjon i saken dersom det forekommer tilfeller som nevnt i bokstav a-d. Ved funn skal det om mulig også tas bilder som dokumentasjon.

Straffbare forhold skal anmeldes til politiet. Funn av gjenstander mv som antas å representere straffbart forhold skal overleveres til politiet sammen med skriftlig dokumentasjon.

27.2 Visitasjon av besøkende

Her reguleres visitasjon av øvrige personer som befinner seg på fengselsområdet. Visitasjon av innsatte reguleres i straffegjennomføringsloven § 28.

Visitasjon kan gjennomføres når det foreligger behov for å bekrefte eller avkrefte en mistanke, herunder dersom bruk av teknisk utstyr eller hund gir positivt utslag, kan kriminalomsorgen foreta visitasjon av personer og gjenstander. Kriminalomsorgen kan også foreta visitasjon på generelt grunnlag ved rutine- og stikkprøvekontroll dersom det anses nødvendig av sikkerhetsmessige årsaker, for å forebygge straffbare handlinger eller av hensyn til ro og orden ellers. Det kreves ikke mistanke om straffbare forhold eller forhold som kan true sikkerheten i fengselet.

Visitasjon forutsetter alltid samtykke. Personen skal gjøres kjent med konsekvensen av manglende samtykke og at visitasjon vil kunne avkrefte en eventuell mistanke. Overfor barn gis slikt samtykke av voksen ledsager på barnets vegne. Det vises til punkt 27.5 når det gjelder undersøkelser rettet mot barn.

27.2.1 Visitasjonens omfang

Det er ikke adgang til kroppsvisitasjon som innbefatter avkledning og besiktigelse av naken kropp overfor besøkende etter § 27. Det kan gjennomføres en ytre manuell visitering av klær og hår.

Munnhule kan kun besiktiges. Det kan ikke brukes makt eller benyttes gjenstander eller fingre til å gjennomføre undersøkelsen. Ansatte kan likevel be besøkende om selv å bidra til å lette undersøkelsen ved å gape høyt, løfte tungen og trekke kinnet til side på egenhånd. Dersom besøkende ikke bidrar tilfredsstillende til undersøkelsen kan kontrolltiltak i forbindelse med besøk benyttes, eller besøkende avvises.

Visitasjonen skal, så langt det er praktisk mulig, utføres av ansatt av samme kjønn. Dersom visitasjonen må gjennomføres av en ansatt av motsatt kjønn, skal en annen ansatt være til stede under visitasjonen.

Medbrakt bagasje kan visiteres fullt ut, jf. straffegjennomføringsloven § 26, annet ledd, jf. §§ 27 og 28.

27.2.2 Funn av gjenstander som ikke er tillatt

Ved funn av gjenstander som ikke er tillatt, skal gjenstanden midlertidig holdes tilbake og utleveres når den besøkende forlater fengselet, eventuelt destrueres i samsvar med straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer. Dersom det blir avdekket straffbare forhold eller forsøk på dette, skal fengselet kontakte politiet eller overlevere gjenstanden dit for eventuelt beslag eller inndragning etter straffeprosessuelle regler.

27.3 Tilbakeholdsrett inntil 4 timer

Kriminalomsorgen kan i visse tilfeller holde tilbake personer inntil politiet ankommer, jf. § 27 annet ledd, annet punktum.

Tilbakeholdsretten gjelder selv om personen ikke samtykker til visitasjon, forutsatt at undersøkelsen etter straffegjennomføringsloven § 27, første ledd gir positivt utslag eller det ellers er grunn til å anta at en person forsøker å ta med seg gjenstander eller lignende som kriminalomsorgen antar representerer straffbart forhold.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men opplysningene må være av en slik art at de gir grunnlag for mistanke om slikt forhold. Som eksempel nevnes opplysninger fra politiet eller andre sikre kilder om at innsmugling av narkotika kan skje ved et bestemt besøk.

Tilbakeholdsretten innebærer at personen kan holdes tilbake, om nødvendig ved bruk av fysisk makt, inntil politiet kommer. Det skal ikke utøves mer fysisk makt enn det som er nødvendig for å sikre at personen blir holdt tilbake. Politiet skal kontaktes umiddelbart og anmodes om å ta stilling til om politiet skal rykke ut på grunnlag av sakens art. Hvis politiet bekrefter at de ikke vil ankomme fengselet innen 4 timer etter kontakttidspunktet, opphører tilbakeholdsretten og personen skal pålegges å forlate fengselsområdet. Dersom politiet bekrefter at de vil ankomme innen 4 timer, skal det vurderes om personen bør plasseres i eget rom, og ved behov under tilsyn, i påvente av politiets ankomst. Personen kan ved behov låses inn på rom beregnet for innsatte (celle) dersom annet egnet rom ikke finnes. Personen skal gis anledning til å kontakte nærmeste pårørende, advokat eller lignende.

Fengselet skal alltid etter en konkret vurdering ta stilling til om avvisning kan være et alternativ til tilbakeholdelse.

27.4 Særregler for offentlig myndighetsrepresentant, advokat mv.

Undersøkelser som nevnt i straffegjennomføringsloven § 27 første ledd, ved bruk av teknisk utstyr eller hund, overfor *offentlig myndighetsrepresentant* kan bare gjennomføres i avdelinger med høyt eller særlig høyt sikkerhetsnivå.

Med offentlig myndighetsrepresentant menes diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Medlemmene av gjenopptakelseskommisjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlig eller kommunalt ansatte, herunder ansatte i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen.

Enhver som påberoper seg å være offentlig myndighetsrepresentant etter bestemmelsen må kunne dokumentere identitet og offentlig rolle.

Undersøkelser som nevnt i straffegjennomføringsloven § 27 første ledd, ved bruk av teknisk utstyr eller hund, overfor *advokat og advokatfullmektig* som møter på dennes vegne kan bare gjennomføres i avdelinger med høyt eller særlig høyt sikkerhetsnivå. Andre ansatte fra et advokatkontor, herunder advokatassistenter, faller utenfor særregelen og håndteres som ordinære besøkende.

Enhver som påberoper seg å være besøkende i form av advokat eller advokatfullmektig må kunne dokumentere identitet og vise til en yrkesrelatert relasjon til innsatte vedkommende skal besøke, eksempelvis ved å fremvise forsvareroppnevning i pågående straffesaker.
Undersøkelser overfor ovennevnte persongrupper skal ikke medføre at konfidensielt innhold i dokumenter kommer på avveie, kopieres, gjøres kjent eller ødelegges. Straffeprosessloven § 186 om konfidensialitet mellom klient og advokat skal overholdes.

Nektes medvirkning til at undersøkelse kan foretas med teknisk utstyr eller hund, kan personen avvises med pålegg om å forlate fengselsområdet. Alternativt kan kriminalomsorgen vurdere om kontrolltiltak i form av glassvegg kan benyttes i tilfeller der det er viktig at besøket gjennomføres og dette ikke bør utsettes.

Ved funn av gjenstander som ikke er tillatt skal gjenstanden midlertidig holdes tilbake, eventuelt overleveres til politiet, jf. pkt. 27.2. Så lenge personen medvirker til undersøkelse, skal besøket imidlertid gjennomføres på tross av funn, slik at retten til fortrolig samtale oppfylles. Besøk kan eventuelt gjennomføres med kontrolltiltak i form av eksempelvis glassvegg, jf. straffegjennomføringsloven § 31, tredje ledd, jf. sjette ledd. Samtalen kan ikke overhøres.

27.5 *Særregler for barn*

Ved valg av undersøkelsesmetode og kontrolltiltak overfor barn på besøk i fengsel skal det tas særlig hensyn til barnets alder og modenhet, og situasjonen for øvrig. Undersøkelsene skal foregå så skånsomt som mulig. Den barnet bor sammen med og andre som eventuelt følger barnet skal på forhånd orienteres om undersøkelsene som vil bli foretatt ved besøk i fengsel. Videre skal barnet i forkant og underveis ved iverksettelse av undersøkelsestiltak informeres om tiltakene på en måte som er tilpasset barnets alder og modenhet. Barnet har rett til å uttale seg om besøk i fengsel og de kontroll- og undersøkelsestiltak barnet underlegges i forbindelse med besøket. Dersom barn er involvert i situasjoner hvor det gjøres funn eller positive utslag, skal det vurderes særskilt om det likevel er forsvarlig å gjennomføre besøket med kontrolltiltak jf. punkt 27.1.3 ovenfor.

27.6 Legitimasjon

Gyldig førerkort, pass, nasjonalt ID-kort eller bankkort med bilde kan benyttes som legitimasjon ved besøk i fengsel.

Ved manglende eller utilstrekkelig legitimasjon skal personen avvises, dersom det ikke anses åpenbart at rett identitet foreligger.

27.7 Undersøkelse av besøkendes vandel

Ved besøk til innsatte skal det som utgangspunkt innhentes vandelsopplysninger før det gis tillatelse til besøk. Det kan innhentes informasjon om idømte reaksjoner, verserende saker og andre forhold som er relevante for å forebygge og bekjempe kriminalitet og ivareta sikkerheten i fengselet, jf. politiregisterloven §§ 30 og 27.

Det skal tilsvarende innhentes vandelsopplysninger om tolk, sakkyndig eller annen fagperson som deltar i forbindelse med advokatbesøk. Dersom fengselet blir orientert om at advokaten har behov for å bringe med seg flere personer under et besøk, skal fengselet besørge at advokaten er kjent med at det gjennomføres slik vandelskontroll.

Med mindre det foreligger særskilte grunner, skal det normalt ikke innhentes vandelsopplysninger for offentlig myndighetsrepresentant, advokat mv. jf. pkt. 27.4.

Det vises til straffegjennomføringsloven § 31 og retningslinjenes punkt 31.2.

27.8 Telefon

Ved bruk av telefon kan samtalepartens identitet undersøkes på forhånd. Slik undersøkelse kan foretas både ved inngående og utgående samtale.

Det vises til straffegjennomføringsloven § 32 tredje ledd med tilhørende retningslinjer.

27.9 Fotografering

Innsatte kan fotograferes for å sikre rett identitet, herunder hindre at uvedkommende gjennomfører straff på andres vegne og for at mulighetene for pågripelse etter eventuell rømning eller uteblivelse økes.

Fotografi kan tas ved innsettelsen eller under straffegjennomføringen ved behov. For langtidsdømte bør fotografiene oppdateres med jevne mellomrom. Fotografi bør ellers fornyes dersom en innsatt har endret utseende i vesentlig grad.

Fotografi av innsatte kan også tas på politiets anmodning.

Fotografiene oppbevares på betryggende måte slik at uvedkommende ikke får adgang til dem.

Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

Strgjfl. § 28. ***Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler***

Kriminalomsorgen kan undersøke innsatte, deres rom og eiendeler for å forebygge uorden eller straffbar handling. Undersøkelsen kan skje ved bruk av teknisk utstyr eller hund, visitasjon eller ved kroppsvisitasjon.

Forskriften § 3-25. Undersøkelse av innsatte, rom og eiendeler

For å forebygge eller kartlegge uorden eller straffbare handlinger kan det foretas undersøkelse av innsattes person, rom og eiendeler.

Innsatte skal ikke tillates å ha ting hos seg som kan anses betenkelig av hensyn til uorden eller fare for straffbare handlinger.

Undersøkelse trenger ikke varsles på forhånd. Innsatte skal informeres om eventuelle skader som følge av undersøkelsen.

Undersøkelser kan foretas på fengselets område, også utenfor mur eller gjerde. Dette gjelder også overgangsbolig med tilhørende område som disponeres av overgangsboligen.

Undersøkelse kan foretas ved ankomst, til enhver tid under straffegjennomføringen og før og etter utganger. Undersøkelse av innsattes person eller eiendeler kan ved ankomst og før og etter utganger bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Innsatte som er løslatt, men som befinner seg på fengselets område og personer som ennå ikke har påbegynt straffegjennomføringen, men som oppholder seg på fengselets område, kan undersøkes.

I forbindelse med undersøkelse plikter innsatte å rette seg etter de pålegg som gis og skal forholde seg rolig.

Innsatte skal ikke være til stede ved undersøkelse av rom eller fellesareal uten at dette er pålagt eller tillatt av tilsatte i det enkelte tilfelle. Innsatte kan nektes å være til stede ved undersøkelse av gjenstander.

Gjenstander eller stoff som blir påvist eller funnet kan holdes tilbake for nærmere undersøkelse eller overlates politiet.

Ett eller flere kontrolltiltak kan brukes i kombinasjon.

28.1 Innledende bestemmelse

Disse bestemmelsene må særlig sammenholdes med straffegjennomføringslovens regler i og i medhold av § 26 om private eiendeler, § 27 om undersøkelse av personer og gjenstander, § 29 om undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler, § 30 om postsendinger, § 31 om besøk, § 32 om telefonsamtaler, § 33 om permisjon fra fengsel og § 34 om fremstilling. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal reglene her gjennomføres med særlig høyt kontroll- og detaljnivå, jf. straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd med tilhørende retningslinjer.

Bestemmelsen gjelder bare innsatte i fengsel. Domfelte som gjennomfører straff etter straffegjennomføringsloven §§ 12 eller 13, (i institusjon eller sykehus), § 16 (straffegjennomføring utenfor fengsel) eller § 16 a (straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll) omfattes ikke av bestemmelsen.

28.2 Undersøkelse

For å forebygge eller kartlegge uorden eller straffbare handlinger kan det foretas undersøkelse av innsattes person, rom og eiendeler.

Innsatte skal ikke tillates å ha ting hos seg som kan anses betenkelig av hensyn til uorden eller fare for straffbare handlinger. Arbeidsredskaper, materialer, spisebestikk og annet som innsatte får bruke, skal kontrolleres regelmessig, slik at ikke noe gjemmes bort. Etter bruk skal slike gjenstander settes på plass og etterses.

Undersøkelse kan foretas rutinemessig og som stikkprøver. Dette innebærer at det ikke er nødvendig med mistanke om slike forhold som nevnt over for å gjennomføre en undersøkelse, og det er heller ikke nødvendig med konkret begrunnelse for undersøkelsen.

Undersøkelse kan foretas i form av ettersyn, visitasjon, kroppsvisitasjon og ransaking. Undersøkelse kan også skje ved bruk av teknisk overvåkningsutstyr, herunder lytteanlegg og bruk av kamera- og TV-overvåkning og lignende, jf. også forskriften § 3-9. Til visitasjon og ransaking kan det benyttes for eksempel verktøy og teknisk og kjemisk utstyr samt søk med narkotikahund. Teknisk utstyr er for eksempel metalldetektor, gjennomlysningsapparat og røntgenapparat, og kjemisk utstyr er for eksempel spray og lignende som kan påvise ulike stoffer. Flere former for undersøkelser kan benyttes i forbindelse med hverandre.

Undersøkelse må gjennomføres så hensynsfullt som mulig. Undersøkelse trenger ikke varsles på forhånd, men bør informeres om i etterkant. Innsatte skal informeres om eventuelle skader som følge av undersøkelsen, og det skal i disse tilfeller også opplyses om erstatningsordning.

Undersøkelser kan foretas på fengselets område, også utenfor mur eller gjerde. Dette omfatter også overgangsbolig med tilhørende område som disponeres av overgangsboligen.

Undersøkelse kan foretas ved ankomst, under straffegjennomføringen og før og etter utganger. En innsatt som er løslatt, men som befinner seg på fengselets område, kan undersøkes etter straffegjennomføringsloven § 27. Det samme gjelder personer som ennå ikke har påbegynt straffegjennomføringen, men som oppholder seg på fengselets område.

28.3 Undersøkelse av innsattes person

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå og i fengsler med lavere sikkerhetsnivå skal undersøkelse av innsattes person som hovedregel foretas ved ankomst og før og etter utganger, og kan dessuten gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen. Undersøkelse ved ankomst og før og etter utganger kan bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Undersøkelse skal gjennomføres hvis det kan være mistanke om at innsatte er i besittelse av ting han ikke har tillatelse til å ha hos seg.

Slik undersøkelse kan gjøres med

- teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor
- visitasjon av innsattes klær og gjenstander den innsatte bærer eller har i klær. Klær kan visiteres både når innsatte er påkledd og når han er avkledd. Som gjenstander omfattes også proteser og lignende. Visitasjon av gjenstander og klær kan også undersøkes ved gjennomlysning og annet teknisk utstyr, samt med for eksempel verktøy, kjemisk utstyr og lignende

- kroppsvisitasjon. Dette innbefatter avkledning og besiktigelse av naken kropp og av hår. Kroppsvisitasjon bør utføres av tilsatt av samme kjønn som den innsatte. Dersom visitasjonen må gjennomføres av en person av motsatt kjønn, skal en annen tilsatt være tilstede ved visitasjonen. Til hjelp ved undersøkelser av innsatte kan det benyttes for eksempel speil som letter besiktigelsen. Innsatte skal ha adgang til å velge om undersøkelsen skal gjennomføres med speil eller bare ved besiktigelse. Undersøkelse av kroppens hulrom reguleres av straffegjennomføringsloven § 29 tredje ledd, med forskrifter
- narkotikahund som søker på den innsattes person. Kriminalomsorgsdirektoratet gir særskilte regler for hvordan slik undersøkelse skal gjennomføres.

Undersøkelser av person skal føres i egen protokoll, som kontrolleres av overordnede.

Undersøkelse av person skal foretas på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdigende for den innsatte. Undersøkelsen må ikke være mer omfattende enn nødvendig. Innsatte skal få utdelt anstalttøy hvis det blir nødvendig å vente før eller etter undersøkelsen.

28.4 Undersøkelse av rom

Innsattes rom skal undersøkes jevnlig, likeledes ethvert annet rom på fengselets område. Dette kan gjøres med verktøy, speil, kjemisk utstyr, teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor og lignende, samt med narkotikahund. Det skal undersøkes om låser, dører, gitre, vinduer, dør- og vindushengsler, gulv, vegger eller tak er uskadd, eller om gjenstander som den innsatte ikke har tillatelse til å ha hos seg, er forsøkt skjult.

De innsattes beboelsesrom skal ikke overvåkes med video-, TV- kamera eller lignende.

Alle rom hvor innsatte har adgang skal etterses daglig, og det skal kontrolleres at vinduer, gitre, dører, låser, teknisk utstyr, møbler og lignende er uskadd og i orden og gir tilstrekkelig sikkerhet. Også andre rom og områder i anstalten, som for eksempel kjeller, loft, lagerrom mv. og bygningene med gårdsrom, murer, gjerder mv. skal jevnlig etterses.

Alle rom hvor innsatte har adgang skal ransakes jevnlig. Dette innebærer en grundig og detaljert kontroll av hele rommet, inkludert undersøkelse av fastmonterte møbler og utstyr i sine enkelte bestanddeler. Bruk av verktøy og lignende er en naturlig del av slik ransaking. Innsattes rom skal nøye ransakes før innsatte anbringes der.

Undersøkelser av rom skal føres i egen protokoll, som kontrolleres av overordnede.

28.5 Undersøkelse av eiendeler

I fengsler med høyt sikkerhetsnivå og i fengsler med lavere sikkerhetsnivå skal undersøkelse av eiendeler som innsatte bringer med seg som hovedregel foretas ved ankomst og før og etter utganger, og kan gjennomføres til enhver tid under straffegjennomføringen. Undersøkelse ved ankomst og før og etter utganger kan bare unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner åpenbart ikke taler mot det. Undersøkelse skal gjennomføres hvis det kan være mistanke om at innsatte er i besittelse av ting han ikke har tillatelse til å ha hos seg.

Alle innsattes eiendeler skal undersøkes, likeledes enhver annen gjenstand på fengselets område, også når eieren er ukjent. Dette omfatter også for eksempel innsattes eiendeler lagret

i fengselet og som ikke oppbevares på innsattes rom, og gjenstander som oppbevares annet sted på fengselets område, for eksempel i innsattes bil og lignende.

Undersøkelse kan gjøres manuelt, med verktøy, speil, kjemisk utstyr, teknisk utstyr som for eksempel metalldetektor, gjennomlysningsapparat og lignende, samt med narkotikahund. For brev og andre postsendinger som finnes i innsattes eiendeler vises til straffegjennomføringsloven § 30.

28.6 Hvordan innsatte skal forholde seg

I forbindelse med undersøkelse plikter innsatte å rette seg etter de pålegg som gis, og skal forholde seg rolig.

Innsatte skal ikke være tilstede ved undersøkelse av dennes rom eller ved undersøkelse av fellesareal eller andre rom uten at dette er pålagt eller tillatt av tjenestemennene i det enkelte tilfelle. Innsatte kan pålegges å ikke være til stede ved undersøkelse av gjenstander.

28.7 Følger av positive utslag eller funn av gjenstander som ikke er tillatt eller at den innsatte motsetter seg undersøkelsen

Gjenstander eller stoff som blir påvist ved hjelp av teknisk eller kjemisk utstyr eller narkotikahund kan holdes tilbake for nærmere undersøkelse. Funn av gjenstander eller stoff som ikke er tillatt kan holdes tilbake eller overlates til politiet, jf. straffegjennomføringsloven § 26.

Dersom den innsatte motsetter seg undersøkelsen, eller det påvises eller gjøres funn av gjenstander og stoff som ikke er tillatt, skal det særskilt vurderes om det skal gjennomføres undersøkelse etter straffegjennomføringsloven § 29 for å avdekke bruk av rusmidler mv., reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, utelukkelse fra fellesskap etter straffegjennomføringsloven § 39 eller § 37, bruk av tvangsmidler etter straffegjennomføringsloven § 38, begrensning i adgangen til å sende eller motta postsending etter straffegjennomføringsloven § 30, begrensning i adgangen til å få besøk eller telefonsamtaler etter straffegjennomføringsloven § 31 og § 32 eller overføring til annet fengsel etter straffegjennomføringsloven § 14.

Undersøkelse for å avdekke bruk eller besittelse av rusmidler mv.

Strgjfl. § 29. ***Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler mv.***

Kriminalomsorgen kan pålegge domfelte som gjennomfører straff etter § 10 første ledd bokstav a til e å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag, for å avdekke bruk av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at domfelte skal settes i enerom med spesialtoalett. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Under oppholdet skal domfelte ha jevnlig tilsyn av helsepersonell. Dersom det er sannsynlig at domfelte i kroppen skjuler stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen også benytte radiologisk undersøkelse for å påvise stoffet. Henvisning til slik undersøkelse besluttes av lege som vurderer om bruken av stråling er berettiget, jf. strålevernloven § 13.

Dersom det er overveiende sannsynlig at en innsatt i kroppen skjuler rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, kan kriminalomsorgen beslutte at det skal foretas kroppslig undersøkelse eller annet tiltak for å bringe stoffet frem. Uttalelse fra lege skal innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om tiltaket skal settes i verk. Inngrepet kan bare utføres av helsepersonell. Samtykke fra regionalt nivå skal innhentes på forhånd hvis dette er praktisk mulig.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

Forskriften § 3-21. Rusmidler

Det er forbudt for innsatte å bruke enhver form for alkohol, narkotika eller andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Lokalt nivå gir nærmere bestemmelser om hvor tobakksrøyking er tillatt.

Forskriften § 3-26. Undersøkelser for å avdekke bruk av rusmidler, med videre

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter én av følgende fremgangsmåter:
- prøven avgis under tilsyn, eller
- prøven kan avgis uten de tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Prøve kan deretter avgis i et egnet «nakent» rom, uten vannforsyning.

Spørsmålet om eneromsplassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

29.1 Innledende bestemmelse

Straffegjennomføringsloven § 29 gir bestemmelser om når og hvordan det kan foretas undersøkelser av domfelte for å avdekke bruk eller forsøk på å skjule rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig

foreskrevet. Dette innebærer at også såkalte dopingmidler og andre berusende midler kan avdekkes, selv om bruk av disse midler ikke er straffbart utenfor fengsel.
Undersøkelser for å avdekke besittelse av slike stoffer, noe som kan indikere bruk eller forsøk på å skjule stoffer, reguleres av straffegjennomføringsloven §§ 26-28.

Etter straffegjennomføringsloven § 52 gjelder § 29 med de tilhørende bestemmelser her også for varetektsinnsatte og pågrepede personer.

Undersøkelsen skal ikke være mer inngripende enn nødvendig.

29.2 Urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve mv.

Lokalt nivå kan beslutte gjennomføring av urinprøve, utåndingsprøve, blodprøve eller eventuelle andre mindre inngripende undersøkelser som for eksempel undersøkelse av kroppsvæsker som spytt og svette. Innsatte kan ikke velge mellom kontrollformene. Undersøkelsen kan gjennomføres selv om den medfører et visst ubehag for innsatte, tilsvarende for eksempel ubehaget i forbindelse med blodprøvetaking. Undersøkelsen må ikke medføre fare eller særlig ubehag. Med særlig ubehag menes smerte utover det som er vanlig ved blodprøve eller krenkelse av bluferdighet utover det som urinprøvetaking vanligvis medfører.

Slike tiltak kan kreves på rutinemessig og generelt grunnlag når det er ønskelig, også i form av stikkprøver. Det kreves ikke konkret mistanke om at en eller flere innsatte har ruset seg. Undersøkelsen kan foretas til enhver tid, og den kan gjennomføres både mot en enkelt innsatt eller grupper av innsatte. Undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, for eksempel for å avkrefte mistanke om refsbart forhold eller brudd på andre vilkår.

Gjennomføring av urinprøver skal skje etter en av de følgende fremgangsmåter

- prøven avgis under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede. De tilsatte bør være av samme kjønn som den innsatte. Krav til antall tilsatte gjelder likevel ikke dersom det er nødvendig å benytte helsepersonell
- prøven kan avgis uten tilsattes tilsyn dersom den innsatte på forhånd har tatt av seg alt tøy. Avkledning skjer under tilsyn, og det bør være to tilsatte tilstede, fortrinnsvis av samme kjønn som den innsatte. Prøve kan deretter avgis i et egnet ”nakent” rom, uten vannforsyning. Rommet må kontrolleres nøye før avgivelse av hver prøve.

Det må i ethvert tilfelle påses at den innsatte vasker og skyller hendene grundig før avgivelse av urinprøve. Det bør tilstrebes at den innsatte skal kunne velge en av de nevnte fremgangsmåter for urinprøvetaking.

Gjennomføring av urinprøvekontroll skal skje på en måte som virker minst mulig pinlig eller nedverdigende for den innsatte. Kontrollen skal ikke være mer omfattende enn det som er nødvendig for å forhindre ødeleggelse, ombytting eller annen manipulering av urinprøvene.

Innsatte som har problemer med å avgi urinprøve skal gis en frist på minimum 4 timer før manglende avgivelse av prøve anses som ordrenekt. Det skal foretas en konkret vurdering av om fristen bør forlenges hvis det foreligger spesielle omstendigheter som tilsier det.

Innsatte som skal avgi urinprøve i egnet rom uten tilsyn, skal tilbys klær fra fengselet under prøvetakingen. Innsatte skal ikke bli sittende over tid uten klær.

Blodprøve kan bare tas av helsepersonell. Også annet helsepersonell enn det som normalt tjenestegjør ved fengselet kan ta slike prøver. Blodprøve er særlig egnet for å avdekke bruk av preparater som ikke lar seg påvise ved urin- eller utåndingsprøver eller andre undersøkelser.

29.3 Innsetting i enerom med spesialtoalett

Lokalt nivå kan beslutte at innsatte skal innsettes i enerom med spesialtoalett. For å beslutte et slikt tiltak kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt for at stoff er skjult i kroppen. En viss antagelse er ikke tilstrekkelig med mindre den styrkes av andre forhold. Det kreves ikke særlig grunn til mistanke. Mistanken må likevel være begrunnet i konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter.

Lege skal alltid gi uttalelse om eventuelle medisinske komplikasjoner før eneromsoppholdet iverksettes. Innsatte skal før tiltaket iverksettes tilbys samtale med lege slik at legen kan gi informasjon om risiko mv. Samtaler med legen kan om nødvendig skje over telefon, og legens uttalelse til fengselet kan om nødvendig gis over telefon, men uttalelse bør bekreftes skriftlig. Legens medisinske råd skal tillegges vekt.

Innsatte skal under gjennomføringen ha kontinuerlig tilsyn av en tilsatt. Denne bør være av samme kjønn som innsatte. Det skal føres løpende protokoll. Innsatte skal ha tilsyn av helsepersonell minst en gang hver dag.

Innsatte på enerom med spesialtoalett bør ikke tilstås besøk med mindre særlige forhold tilsier det.

Spørsmålet om eneromsplassering med spesialtoalett skal forelegges for regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 3 dager.

29.4 Kroppslig undersøkelse eller annet tiltak

Lokalt nivå kan, etter uttalelse fra lege, beslutte at det skal gjennomføres kroppslig undersøkelse eller annet tiltak mot innsatte. Regionalt nivå skal samtykke på forhånd når dette er praktisk mulig. For å beslutte slike tiltak kreves at det er overveiende sannsynlig (kvalifisert sannsynlighetsovervekt), dvs at det foreligger en konkret begrunnet mistanke, om at stoff er skjult i kroppens hulrom. Slik undersøkelse kan også gjennomføres dersom den innsatte selv ønsker det, og bekrefter dette skriftlig.

Slike tiltak kan innebære undersøkelse av munnhule, rektum, vagina, herunder undersøkelse med røntgen eller ultralyd eller bruk av avføringsmiddel eller klyster. Som utgangspunkt bør avføringsmiddel foretrekkes fremfor bruk av klyster, og bruk av klyster bør foretrekkes fremfor eksplorasjon av rektum. Undersøkelsen kan bare foretas av helsepersonell.

Antall tilsatte og helsepersonell som er tilstede ved gjennomføringen av undersøkelsen bør begrenses til det som er strengt nødvendig av sikkerhetsmessige årsaker. Med unntak av helsepersonell bør tilsatte være av samme kjønn som den innsatte.

Vedtak truffet av regionalt nivå (forhåndssamtykke) kan påklages til Kriminalomsorgsdirektoratet. Slik klage har imidlertid ikke oppsettende virkning med mindre dette besluttes av regionalt nivå eller av Kriminalomsorgsdirektoratet. Det må i den forbindelse vurderes om oppsettende virkning er medisinsk forsvarlig.

29.5 Saksbehandlingsregler for øvrig

Det skal føres protokoll over undersøkelsen, som skal inneholde

- den innsattes navn og fødselsdato
- grunnlaget og hjemmelen for tiltaket
- hvem som har truffet beslutningen om tiltaket, og eventuelt om spørsmålet er forelagt lege eller regionalt nivå
- hva tiltaket bestod i, tidspunkt for tiltaket, hvem det ble utført av og hvem som ellers var tilstede
- hvilke funn som ble gjort, eventuelt hva prøven eller lignende viste.

Utskrift av protokoll for gjennomføring av kroppslig undersøkelse eller annet tiltak etter straffegjennomføringsloven § 29 tredje ledd sendes regionalt nivå uten opphold. Dersom innsetting på enerom med spesialtoalett etter § 29 annet ledd går utover tre dager, sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Narkotiske stoff som blir funnet skal sammen med en kort rapport sendes politiet. Den innsatte skal underrettes om dette. Midlertidig oppbevaring av funn må være forsvarlig.

Samlet rapport over de gjennomførte tiltak sendes etter hvert kvartal til regionalt nivå, med en vurdering av status. Regionalt nivå sender etter hvert kvartal samlet rapport over tiltakene på lokalt nivå til Kriminalomsorgsdirektoratet.

KRIMINALOMSORGEN

Postsending til og fra innsatte

Strgjfl. § 30. *Postsending*

Innsatte skal kunne sende og motta postsending hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere postsending til og fra innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå før den utleveres eller sendes. Postsending til og fra innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Postsending til og fra innsatte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll av postsending kan skje ved åpning og gjennomlesning av sendingen før den utleveres eller sendes, og ved undersøkelse som nevnt i § 27 første ledd. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan innsatte pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker. I avdeling med høyt sikkerhetsnivå kan innsatte unntaksvis og etter en individuell vurdering pålegges å føre korrespondanse på et språk de tilsatte behersker.

Kriminalomsorgen kan nekte å utlevere eller sende postsending til eller fra innsatte dersom sendingen inneholder opplysninger om planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet. Innsatte bør gjøres kjent med den delen av sendingen som uten skade kan meddeles.

Postsending som den innsatte allerede har mottatt, kan kontrolleres etter tredje ledd.

Postsending til eller fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan undersøkes etter § 27 tredje ledd. Kontroll ved gjennomlesning skal ikke finne sted. Sendingen skal alltid åpnes i nærvær av innsatte.

Kriminalomsorgen kan etter nærmere bestemmelser gi innsatte tillatelse til elektronisk kommunikasjon med tekst, lyd og bilde dersom sikkerhetsmessige grunner eller hensynet til en forsvarlig ressursforvaltning ikke taler mot det. Bestemmelsene i annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139), 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604).

Forskriften § 3-27. Elektronisk postsending

Innsatte kan unntaksvis gis tillatelse til å bruke og disponere datautstyr og annet elektronisk utstyr for å kommunisere med personer og tilsvarende utstyr utenfor fengselet dersom fengselet kan kontrollere slike sendinger etter de regler som gjelder for kontroll av brev, og dette kan gjøres uten ekstra omkostninger. Alt utstyr og tilbehør skal kunne kontrolleres av fengselets tilsatte.

Sendinger skal kunne kontrolleres ved at de i sin helhet gjennomleses, høres eller ses før de sendes ut av fengselet, eller før den innsatte mottar dem. Også sendinger den innsatte allerede har mottatt, kan kontrolleres.

Elektronisk kommunikasjon til og fra oppnevnt forsvarer, diplomater og andre bestemte personer skal behandles som øvrige postsendinger. Sendingens innhold skal ikke gjennomleses, ses eller høres, men det skal være mulig å kontrollere hvem avsender eller mottaker er.

30.1 Om begrepet postsending

Med postsending menes i tillegg til skriftlig korrespondanse eller gjenstander også konvolutten eller annen emballasje. All skriftlig korrespondanse til og fra innsatte inngår, som brev, søknader, klager, andre henvendelser, skriftlige opptegnelser og manuskripter. Begrepet omfatter videre etter straffegjennomføringsloven § 30 syvende ledd kommunikasjon ved bruk av elektroniske hjelpemidler og kommunikasjon ved tekst, lyd eller bilde, eksempelvis e-post, lydbånd eller videokassetter.

Fengselet skal sørge for at skrivemateriell er tilgjengelig for de innsatte. Utgiftene ved forsendelse av postsendinger skal innsatte normalt dekke selv.

30.2 Hovedregel om kontroll

a) Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå
Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

b) Fengsel med høyt sikkerhetsnivå
Postsending skal som hovedregel undergis kontroll. Kontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner, herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd, uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfelle.

Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger noen grunn til å mistenke innsatte eller avsender/mottaker for mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og avsender/mottaker som kan indikere at adgangen til å sende og motta post kan misbrukes, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig
Hovedregelen er at postsendinger ikke undergis kontroll. Kontrolltiltak skal begrunnes med at sikkerhetsmessige forhold gjør det nødvendig, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold.

Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at den innsatte eller avsender/mottaker vil forsøke å smugle gjenstander, herunder narkotika, inn eller ut av fengselet eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten. Konsekvent kontroll eller gjennomføring av stikkprøver i forebyggende øyemed uten indikasjoner på ulovligheter, kan ikke iverksettes.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte innsatte eller avsendere/mottakere. Lokale forhold kan berettige kontroll, herunder stikkprøvekontroll,

dersom eksempelvis funn av narkotika, brukerutstyr eller positive analyseresultatet bekrefter misbruk av narkotika.

30.3 Kontrolltiltak

Ved valg av kontrolltiltak ses reglene om postsending, besøk og telefonsamtaler i sammenheng. Kontrolltiltakene må stå i logisk sammenheng med hverandre og med innsattes muligheter for permisjon og andre former for utgang.

Kontrolltiltaket må være saklig begrunnet og ikke mer omfattende enn formålet tilsier.

Kontrollen kan begrenses til stikkprøvekontroll dersom det anses tilstrekkelig sikkerhetsmessig betryggende.

30.4 De ulike kontrolltiltak

a) Åpning av postsendinger
Ved åpning av postsending skal tilsatt forvisse seg om at det ikke er lagt noe ureglementert eller straffbart i postsendingen. Konvolutter eller annen emballasje kan unnlates utlevert innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Ved utsending skal innsatte levere sendingen i åpen stand slik at en tilsatt kan kontrollere at det ikke er lagt eller skrevet noe ureglementert/straffbart i den før utsendelse.

b) Gjennomlesning
Pålegg om et bestemt skriftspråk kan ikke gis til innsatte i fengsler med høyt eller lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig. I tilfelle hvor gjennomlesning skal finne sted må fengselet sørge for at inngående og utgående korrespondanse blir oversatt av tolk innen rimelig tid.

c) Undersøkelse av postsending ved bruk av teknisk utstyr eller hund
Det vises til bestemmelsene til straffegjennomføringsloven § 27 med tilhørende retningslinjer.

30.5 Nektelse av å utlevere eller sende postsending til eller fra innsatte

Nektelse kan skje på grunnlag av en opplysnings art.

Postsendingen kan ikke nektes utlevert eller sendt fordi sendingen inneholder opplysninger eller uttalelser som generelt kan virke støtende. Straffbart forhold skal normalt politianmeldes. Det vises for øvrig til straffegjennomføringsloven § 26 med tilhørende retningslinjer om private eiendeler. Innsatte har selv et personlig ansvar i forhold injurielovgivning mv.

30.6 Delvis nektelse, jf. straffegjennomføringsloven § 30 fjerde ledd, siste punktum

Ved inngående post bør innsatte gjøres kjent med den lovlige delen av postsendingen ved at de ulovlige deler sladdes ut. Fengselet kan i slike tilfelle beholde originalbrevet mot at innsatte utleveres en kopi av den aktuelle delen av sendingen. Ved utgående post skal den

innsatte gjøres kjent med at brevet inneholder opplysninger som nevnt i straffegjennomføringsloven § 30 fjerde ledd og at det derfor ikke vil bli sendt. Dersom innsatte foretar nødvendige endringer, kan brevet sendes adressaten.

Dersom de ulovlige opplysningene utgjør vesentlige deler av et brev, kan hele brevet nektes utlevert eller sendt. Dersom opplysningene antas å representere en straffbar handling, bør forholdet anmeldes til politiet. I motsatt fall kan brevet holdes midlertidig tilbake etter straffegjennomføringsloven § 26 tredje ledd, eller det kan ved inngående postsending tilbakesendes avsender.

30.7 Nektelse på grunnlag av funn av ureglementerte/straffbare gjenstander

Ved funn av ureglementerte/straffbare gjenstander i sendingen ved bruk av teknisk utstyr eller hund etter straffegjennomføringsloven § 27 første ledd og ved tilsvarende funn under den ordinære åpning av postsendinger etter straffegjennomføringsloven § 30 tredje ledd, gjelder straffegjennomføringsloven § 26 tredje ledd. Alternativt kan gjenstanden returneres til avsender.

Dersom gjenstanden antas å representere et straffbart forhold skal forholdet politianmeldes og gjenstanden overleveres til politiet, dersom ikke forholdet anses som bagatellmessig.

30.8 Saksbehandling

Innsatte og avsender skal normalt underrettes ved vedtak om at postsendingen eller deler av den ikke vil bli utlevert eller sendt. Dersom sikkerhetsmessige eller andre forhold ikke taler mot det, skal det framgå av vedtaket hvem som er avsender. Begrunnelse og hjemmel for hel eller delvis nektelse skal opplyses. Det vises for øvrig til forvaltningsloven og veiledningen om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven.

30.9 Særregler for bestemte personer

a) <u>Advokater og offentlig myndighetsrepresentant</u>
Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Medlemmene av gjenopptakelseskommisjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen. Det samme gjelder advokatassistenter.

Postsending fra disse personer kan aldri gjennomleses. Hvis det er nødvendig med kontroll ved åpning av postsendingen for at man skal forvisse seg om at det ikke er lagt noe ureglementert i den og at avsender er den emballasjen eller konvolutten angir, skal dette skje i nærvær av innsatte.

b) <u>Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m.</u>

For personer som korresponderer med innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør kontroll ved gjennomlesning av inngående eller utgående postsending kun skje når særlige grunner taler for det. Dette innebærer at gjennomlesning bare bør finne sted der fengselet har kjennskap til opplysninger som gir grunnlag for en mistanke om at adgangen til korrespondanse vil bli misbrukt. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kommer retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd til anvendelse.

30.10 Elektronisk kommunikasjon, m.m.

Innsatte kan gis tillatelse til å bruke og disponere datautstyr og annet elektronisk utstyr for å kommunisere med personer og tilsvarende utstyr utenfor fengselet. Dette forutsetter imidlertid at fengselet kan kontrollere slike sendinger etter de regler som gjelder for kontroll av brev uten ekstra omkostninger, jf. ovenfor. Det er ikke tillatt for innsatte å bruke eller disponere noen form for utstyr for slik kommunikasjon uten særlig tillatelse. Som hovedregel skal bruk av datautstyr og lignende skje i regi av fengselets opplærings- eller fritidsfunksjon, jf. straffegjennomføringsloven § 18, og undervisningspersonalet skal informeres om reglene her, og rette seg etter dem og de øvrige pålegg som måtte gis om slik bruk.

Kommunikasjonen kan skje gjennom tekst, lyd eller bilde ved hjelp av for eksempel internett, elektroniske prategrupper, elektronisk post og lignende i den grad dette kan kontrolleres.

Sendinger skal kunne kontrolleres ved at de i sin helhet gjennomleses, høres eller ses før de sendes ut av fengselet, og før den innsatte mottar dem, jf. reglene ovenfor om øvrige postsendinger. Også sendinger den innsatte har mottatt kan kontrolleres. Kontrollen skal foretas av de tilsatte som har ansvar for brevkontroll. I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal slik kontroll alltid foretas. I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal de som hovedregel alltid kontrolleres, og kan bare unnlates dersom det finnes sikkerhetsmessig ubetenkelig etter en vurdering av den enkelte innsatte og forholdene i fengselet for øvrig, jf. reglene for postsendinger ellers ovenfor. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og i overgangsbolig skal kontroll bare foretas dersom det er grunn til det etter reglene ovenfor om postsendinger.

Sendinger kan helt eller delvis nektes utlevert til den innsatte eller mottakeren etter reglene ovenfor om postsendinger.

Elektronisk kommunikasjon til og fra advokat, diplomater og andre bestemte personer skal behandles som øvrige postsendinger. Dette innebærer at selve det innholdsmessige ikke skal gjennomleses, ses eller høres, men det skal være mulig å kontrollere at avsender eller mottaker er en person i denne gruppen. Dette kan gjøres for eksempel ved å oversende forsendelsen som et vedlegg, hvor det i oversendelsesmeldingen fremgår hvem som er avsender eller mottaker, og at vedkommende faller inn under nevnte gruppe. Fengselet skal om nødvendig kunne kontrollere på annet vis mottakers eller avsenders identitet.

Innsatte har ikke adgang til å sende ut eller å motta elektroniske lagringsmedium som for eksempel disketter, CD-rom og tilsvarende til bruk i datautstyr og lignende.

Besøk til innsatte

Strgjfl. § 31. ***Besøk***

Innsatte skal kunne motta besøk hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere besøk i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Besøk i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Besøk i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll under besøk kan skje ved påsyn av tilsatt under besøket, ved overhøring av samtale, ved bruk av glassvegg eller ved å forby fysisk kontakt mellom innsatte og den besøkende. Dersom sikkerhetsmessige grunner gjør det nødvendig å overhøre samtalen, kan innsatte og den besøkende pålegges å føre samtalen på et språk de tilsatte behersker. Flere kontrolltiltak kan iverksettes samtidig dersom det er nødvendig. Det skal ikke iverksettes strengere kontrolltiltak enn nødvendig.

Kriminalomsorgen kan nekte besøk dersom det er grunn til å anta at besøket vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. Dersom besøket er av stor betydning for innsatte, og kontroll er tilstrekkelig for å avverge at besøket misbrukes til formål som nevnt i første punktum i dette ledd, bør besøket kontrolleres og ikke nektes.

Besøkende kan undersøkes etter § 27 første, annet, fjerde og femte ledd.

Advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan undersøkes etter § 27 annet til femte ledd. Kontroll under besøket ved at samtale overhøres skal ikke finne sted.

Besøk bør gjennomføres i besøksrom. Fengslet skal legge forholdene til rette for at besøk av barn kan gjennomføres på en skånsom måte. Ved brudd på gjeldende besøksregler kan besøket avbrytes.

Innsatte under 18 år kan motta besøk av nær familie som tar opphold i nær tilknytning til fengselet for inntil tre dager av gangen dersom det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Kriminalomsorgen gir forskrift om gjennomføring av, og økonomiske bidrag til, besøk fra innsattes nære familie.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 30 okt 2015 iflg. res. 30 okt 2015 nr. 1233), 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), 17 des 2021 nr. 149.

Forskriften § 3-28. Besøk

Innsatte kan som hovedregel selv velge hvilke personer vedkommende ønsker besøk av. Innsatte kan ved innkomst føre opp inntil 4 personer som han ønsker besøk av. Disse personene kan senere byttes ut med andre.

Den besøkende kan ikke ta med seg eller levere gjenstander til innsatte under besøket med mindre det er gitt særskilt tillatelse til det.

31.1 Besøkstillatelse

Eventuelle faste besøkende kommer i tillegg til de 4 personene innsatte oppgir. Besøk av andre krever særskilt tillatelse. Innsattes ”nærmeste pårørende” regnes som én person, herunder ektefelle, partner, registret samboer, barn, foreldre, søsken og besteforeldre.

Skriftlig besøkstillatelse sendes den besøkende i god tid før besøket sammen med gjeldende besøksregler. Besøkstillatelsen skal medbringes og den besøkende skal pålegges å vise gyldig legitimasjon, jf. straffegjennomføringsloven § 27 fjerde ledd med tilhørende retningslinjer. Ved mangler kan den besøkende avvises.

Det bør fremgå av besøkstillatelsen hvilke undersøkelsestiltak som kan anvendes ved ankomst fengselet, særlig i forbindelse med besøk av barn, jf. straffegjennomføringsloven § 27 med tilhørende retningslinjer.

31.2 Vandel

Opplysninger om den besøkendes vandel kan innhentes, jf. straffegjennomføringsloven § 27 femte ledd med tilhørende retningslinjer. Dette skal gjøres ved besøk i fengsel med høyt sikkerhetsnivå og ellers ved behov. Det bør også vurderes å innhente faglige vurderinger fra politiet.

Utenlandske statsborgere som søker om å få besøke innsatte i norske fengsler bør anmodes om å medbringe vandelsattest fra hjemlandet.

Fengselet må også selv søke å kontrollere den besøkendes vandel. Dette skal i første omgang skje gjennom direkte kontakt med andre lands politimyndigheter. Fremstår ikke slik kontakt som hensiktsmessig, må norsk politi kontaktes for vandelskontroll. Politiet skal alltid anmodes om å foreta vandelskontroll i den besøkendes hjemland, med mindre det synes ubetenkelig å unnlate dette.

Viser det seg å være umulig å foreta kontroll av den besøkendes vandel, må fengselet vurdere i hvilken grad besøket likevel kan gjennomføres og hvilke kontrolltiltak som eventuelt ansees nødvendige. Det skal da foretas en helhetsvurdering hvor den besøkendes relasjon til innsatte tillegges stor vekt. Det er videre av betydning om det dreier seg om sporadiske besøk eller besøk av en viss hyppighet. Eventuelle kontrolltiltak vurderes opp mot hva innsatte er dømt for. Manglende fremleggelse av vandelsattest vil i noen tilfeller være et av flere momenter i vurderingen av om kontrolltiltak er nødvendig. Det skal ikke iverksettes strengere kontrolltiltak enn nødvendig.

31.3 Hovedregel om kontroll

a) <u>Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå</u>
Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

b) <u>Fengsel med høyt sikkerhetsnivå</u>
Besøk skal som hovedregel undergis kontroll. Besøkskontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner - herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd - uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfellet.

Det skal allikevel alltid vurderes om det kan gis adgang til ukontrollert besøk fordi sikkerhetsmessige forhold ikke taler mot. Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger noen grunn til å mistenke innsatte eller den besøkende for mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og den besøkende, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig
Hovedregelen er at besøk gjennomføres uten kontroll. Kontrolltiltak skal begrunnes med at sikkerhetsmessige grunner gjør det nødvendig, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold. Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at den besøkende vil forsøke å smugle gjenstander - herunder narkotika - inn i fengselet, eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte besøkende eller innsatte. Lokale forhold kan berettige kontroll - herunder stikkprøvekontroll - dersom eksempelvis funn av narkotika, brukerutstyr eller positive prøver i fengselet bekrefter misbruk av narkotika.

31.4 Kontrolltiltak

Ved valg av kontrolltiltak ses reglene om besøk, telefonsamtaler og postsending i sammenheng. Det bør ses hen til innsattes muligheter til utgang fra fengselet, for eksempel permisjon. Besøkskontrollen må stå i logisk sammenheng med øvrige kontrolltiltak rettet mot den innsatte. Så langt det er forenlig med sikkerhetsmessige hensyn, bør innsattes egne ønsker tillegges vekt ved valg av kontrolltiltak.

Kontrolltiltaket må være saklig begrunnet og ikke mer omfattende enn formålet tilsier. Fengselet må begrunne hvorfor et konkret tiltak anses nødvendig. Beslutning om valg av kontrolltiltak kan påklages både av innsatte og den besøkende.

Fengselet skal vurdere om etterfølgende undersøkelse av innsatte etter straffegjennomføringsloven § 28 kan være tilstrekkelig for å hindre straffbart forhold eller ureglementert atferd slik at et besøk fra pårørende kan gjennomføres uten kontroll.

31.5 De ulike kontrolltiltak

a) Påsyn av tilsatt
Tilsatt skal føre tilsyn med innsatte og besøkende under gjennomføringen av hele besøket uten at samtalen overhøres og uten tilsattes tilstedeværelse i besøksrommet. Sporadisk tilsyn kan skje dersom det anses tilstrekkelig av sikkerhetsmessige hensyn.

Slik kontroll egner seg bare for å påse at det ikke overleveres noe under besøket. Det kan settes vilkår om forbud mot fysisk kontakt.

Dersom kontroll anses nødvendig ved besøk fra innsattes barn, skal fengselet vurdere om påsyn uten vilkår om forbud mot fysisk kontakt kan være tilstrekkelig fremfor andre kontrolltiltak.

b) Overhøring av samtale
Tilsatt skal lytte til samtalen mellom innsatt og besøkende, og kan følgelig være fysisk tilstede i besøksrommet eller overhøre samtalene gjennom lytteanlegg.

Dersom det er av stor betydning for innsatte å motta besøket og det ikke er mulig å føre samtalen på et språk tilsatte forstår, skal fengselet vurdere om besøket kan gjennomføres med bruk av godkjent tolk.

c) Bruk av glassvegg
Bruk av glassvegg benyttes når det anses nødvendig for å hindre fysisk kontakt på grunn av faren for overlevering av gjenstander, herunder beskjeder og narkotika. Bruk av glassvegg anvendes særlig i tilfeller der det foreligger opplysninger som indikerer at det kan skje forsøk på ulovlig innsmugling av gjenstander osv. ved et konkret besøk eller i tilfeller hvor forholdene i fengselet tilsier at det må være en generell, effektiv og omfattende kontroll for å forhindre for eksempel innsmugling av narkotika.

Det bør utvises varsomhet ved bruk av glassvegg ved besøk fra innsattes barn.

d) Forbud mot fysisk kontakt
En tilsatt skal være tilstede i besøksrommet for å kontrollere at innsatte og besøkende ikke berører hverandre. Ved besøk av små barn bør slikt forbud praktiseres med lempe.

Det vises til bokstav c) vedrørende anvendelsesområdet.

31.6 Nektelse av besøk

Nektelsesgrunnlagene i straffegjennomføringsloven § 31 fjerde ledd er uttømmende.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som gir grunn til å anta at et besøk vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av en straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. En løs mistanke er ikke tilstrekkelig. Fengselet må for eksempel ha mottatt troverdige opplysninger om innsatte eller den besøkende eller foretatt egne observasjoner som gir grunnlag for en mistanke om slike handlinger under besøket. Mistanken trenger ikke være knyttet til en bestemt besøkende. Innsattes egen atferd eller generelle opplysninger kan være tilstrekkelig grunnlag for å nekte besøk.

Dersom kontrolltiltak anses tilstrekkelig til å avverge den situasjonen som kan gi grunnlag for å nekte besøk, bør besøket tillates dersom besøket er av stor betydning for innsatte. Dette gjelder særlig ved besøk fra pårørende. Ved barnebesøk må fengselet i samråd med pårørende vurdere om nektelse er bedre enn kontrolltiltak som kan virke belastende og skremmende på barn.

Besøk kan ikke nektes fordi bemanningsmessige eller praktiske forhold gjør det vanskelig å gjennomføre nødvendige kontrolltiltak. Eventuelt kan besøket utsettes til det kan gjennomføres på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

Besøk fra personer som tidligere er dømt etter narkotikalovgivningen eller som på besøkstidspunktet gjennomfører straff, skal som hovedregel nektes. Det kan imidlertid gjøres

unntak hvis det er av særlig betydning for innsatte å få besøk. Ved vurderingen skal det ses hen til om iverksettelse av kontroll gjør det forsvarlig å gjennomføre besøket, hvor lang tid som har gått siden den besøkendes domfellelse og det straffbare forholdets art. I tilfeller der det er gått mer enn 5 år fra domfellelsen og den besøkende ikke har vært innblandet i nye forhold, bør besøket som hovedregel ikke nektes, men gjennomføres med kontroll.

31.7 Særregler for bestemte personer

a) Advokat og offentlig myndighetsrepresentant
Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Advokat inkluderer også advokatfullmektig som møter på dennes vegne. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i kriminalomsorgen og advokat som representerer innsatte i eksempelvis sivilrettslige saker, faller utenfor særregelen.

Disse personene har rett til å besøke innsatte med de begrensningene som følger av henvisningen til straffegjennomføringsloven § 27 annet til femte ledd.
Kontroll i form av overhøring er ikke tillatt i noe fengsel.

I avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå kan disse personer pålegges kontroll før besøket finner sted. Hvis de ikke vil medvirke til slik kontroll kan de avvises. Hvis de medvirker til kontroll før besøk og kontrolltiltakene gir positivt utslag, kan besøket ikke avvises, men skal gjennomføres med kontroll i form av glassvegg eller påsyn, men ikke overhøring av samtalen. Det vises til straffegjennomføringsloven § 27 tredje ledd.

I andre fengsler kan kontroll av disse besøkende ikke finne sted verken før besøket eller under besøket.

b) Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, mv.
For personer som besøker innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør besøkskontroll kun finne sted dersom fengselet har opplysninger som gir grunnlag for mistanke om at adgangen til besøk kan misbrukes, unntatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Disse personene kan imidlertid undersøkes etter straffegjennomføringsloven § 27 første, annet, tredje og femte ledd. Også andre personer som besøker innsatte i kraft av sin stilling kan komme inn under denne bestemmelsen, som for eksempel ansatte i kommunen, sosialkontor eller barnevern som ønsker å utøve sitt virke i fengselet.

31.8 Besøkstjenester

Besøkstjenester vil her si enkeltpersoner eller grupper som besøker innsatte som ledd i å være frivillig i en organisasjon som tilbyr slike tjenester.

a) Tilrettelegging for besøk
Kriminalomsorgen skal legge til rette for og aktivt søke samarbeid med organisasjoner som kan tilby besøkstjenester for innsatte.

Besøkstjenestene skal kunne tilbys i alle faser av varetekt og straffegjennomføring og kan være til hjelp og støtte for de innsatte under straffegjennomføringen. Besøkstjenester er videre et viktig virkemiddel i arbeidet med økt kvalitet under straffegjennomføring, som ledd i tilbakeføringsarbeidet og som tiltak i arbeidet med å forebygge negative konsekvenser som følge av utelukkelse og isolasjon.

Dersom innsatte under varetektsoppholdet er underlagt restriksjoner fra retten eller påtalemyndigheten, må godkjenning fra politiet innhentes før besøk kan gjennomføres.

b) Inngåelse av samarbeidsavtale

Samarbeidsavtale

Før det skal gjennomføres besøk skal det inngås avtale mellom enheten og den organisasjonen som tilbyr besøkstjenestene. Avtalen skal som minimum inneholde rutiner for rekruttering av frivillig besøkende og vurdering av egnethet, innhenting av vandel, opplæring og oppfølging av frivillig besøkende, samt angi kontaktperson for oppfølging av tilbudet i enheten.

Føringer for gjennomføring av besøk

Sammen med avtalen skal det vedlegges et informasjonsskriv som gir nærmere føringer for gjennomføring av besøk. Føringene skal som et minimum inneholde rammene og rollen til de(n) frivillig besøkende, herunder informasjon om sikkerhetsmessige forhold og tiltak, opplæring, rutiner med mer. Informasjonsskrivet skal være lett tilgjengelig for innsatte, frivillig besøkende og ansatte.

c) Innhenting av vandel, vurdering av egnethet og taushetsplikt

Før en person gis oppdrag som frivillig besøkende skal kriminalomsorgen innhente opplysninger om vandel, i henhold til straffegjennomføringsloven § 27 femte ledd med tilhørende retningslinjer, samt andre relevante opplysninger fra politiet.

Kriminalomsorgen skal foreta vurdering av egnethet av den enkelte frivillig besøkende før de(n) gis adgang til å gjennomføre besøk. Egnethetsvurderingen skal tilpasses forholdene i enheten samt ta hensyn til den/de innsatte som det er aktuelt å besøke.

Før en person gis oppdrag som frivillig besøkende skal vedkommende undertegne taushetserklæring og gis en innføring i gjeldende sikkerhetsrutiner.

Kriminalomsorgen skal respektere den konfidensialitet/taushetsplikt som den enkelte frivillige aktør har i sitt virke med hensyn til opplysninger de mottar i samtale med innsatte i fengsel.

For kriminalomsorgen er vern om personopplysninger et grunnleggende prinsipp og lovlig og tilfredsstillende sikker behandling av personopplysninger er en nødvendig forutsetning for at kriminalomsorgen skal bevare tilliten hos de registrerte og i samfunnet for øvrig. I dette ligger at kriminalomsorgen skal følge de til enhver tid gjeldende bestemmelser for behandlingen, samt at virksomheten skal ha en struktur og rutiner i arbeidet som gjør at dette kan kontrolleres og dokumenteres.

d) Individuell risikovurdering

Kriminalomsorgen skal gjennomføre individuell risikovurdering når det er aktuelt at innsatte kan og ønsker å motta besøk av frivillig besøkende. Risikovurderingen skal være knyttet til innsattes straffehistorikk i kriminalomsorgen, dommen, trusselsituasjon og lokale forhold på enheten, samt beskrive hvilke eventuelle sikkerhetstiltak som skal iverksettes. I de tilfeller der innsatte/domfelte får avslag på søknaden om å motta frivillig besøkende skal dette behandles

etter gjeldende saksbehandlingsregler, jf. § 31 fjerde ledd og retningslinjene pkt. 31.6 (nektelse av besøk).

e) Gjennomføring av besøk fra frivillig besøkende
Frivillig besøkende skal kontrolleres på lik linje med ordinære besøkende etter straffegjennomføringsloven § 31 femte ledd, jf. § 27 med tilhørende retningslinjer.

Under gjennomføring av besøk skal ansatte være tilgjengelige for både den innsatte og den frivillige besøkende og det skal være mulig å oppnå kontakt ved behov og få bistand om nødvendig.

Som hovedregel skal besøk fra frivillig besøkende skje i besøksrom eller annet egnet rom. Dersom besøket gjennomføres på innsattes celle skal det gjøres tiltak slik at sikkerheten til den innsatte og den frivillige ivaretas. Slike tiltak kan være at døren inn til cellen ikke lukkes helt eller at det er mulighet for visuelt innsyn. I de tilfeller hvor frivillig besøkende skal oppholde seg på innsattes celle skal personalarm bæres.

Besøk fra frivillig besøkende regnes ikke med i innsattes ordinære besøkstid og skal heller ikke inngå i antallet innsatte tillates å ha på besøkslisten sin.

Frivillig besøkende skal ikke gis adgang til enheten gjennom eget adgangskort eller nøkkel.

f) Digitale besøk
Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte kan ha kontakt med frivillig besøkende ved bruk av videosamtale. Bruk av videosamtale skal følge reglene som gjelder for besøk etter § 31 med gjeldende forskrifter, retningslinjer og eksisterende føringer.

g) Gjennomføring av besøk med hund
Besøk med hund kan tillates dersom dette på forhånd er avklart med fengselet. Slike besøk skal i hovedsak gjennomføres i luftegård eller annet egnet sted i fengselet, det må her tas hensyn til innsatte og ansatte med eventuelle allergier eller tilsvarende.

Det skal benyttes hund som er klarert av den frivillige organisasjonen.

31.9 Besøk fra organisasjoner eller andre utenforstående

Leder av fengsel kan gi tillatelse til besøk fra representanter for organisasjoner, foreninger, mv. i forbindelse med fellesarrangementer av ulik art for de innsatte. Videre kan tillatelse gis til utenforstående som for eksempel forskere og studenter.

I vurderingen av om tillatelse skal gis ses det hen til om besøket vil være sikkerhetsmessig forsvarlig, besøkets formål og kapasitet i fengselet.

Kontakt med innsatte forutsetter særskilt tillatelse og innsattes samtykke. De besøkende skal følges av minst én tilsatt under hele besøket.

Reglene om undersøkelse og kontroll gjelder fullt ut i disse tilfellene.
Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 24 angående besøk i reportasjeøyemed.

31.10 Besøkstid og varighet

Leder av fengsel avgjør ut fra lokale forhold hvor ofte en innsatt kan motta besøk og på hvilke ukedager besøk skal avvikles.

Så langt det er praktisk mulig bør innsatte innvilges minimum ett besøk per uke. Besøk bør fortrinnsvis finne sted i den innsattes fritid, men leder av fengsel kan gi tillatelse til besøk på dagtid i spesielle tilfelle dersom besøk i fritiden vil medføre særlige problemer for den besøkende.

Det enkelte besøk skal så langt det er praktisk mulig vare minst én time.

Utvidet besøkslengde skal vurderes dersom spesielle forhold taler for det. I vurderingen vektlegges særlig om den besøkende ikke kan besøke den innsatte så ofte grunnet lang reisevei, sykdom, alderdom eller lignende. I vurderingen bør det ses hen til hvor nært forhold det er mellom den innsatte og den besøkende, hvor mange andre besøk den innsatte får og fengselets totale besøkskapasitet.

Utvidet besøkslengde skal vurderes ved besøk fra innsattes barn dersom besøk er til barnets beste. Barnets interesser må vurderes i samråd med ønsker fra barnets pårørende. De pårørendes ønske bør som hovedregel være utslagsgivende. Dersom det er praktisk mulig, til barnets beste og ønskelig fra de pårørendes side, skal fengselet også vurdere å gi adgang til hyppigere besøk enn vanlig. Det skal også etter forespørsel fra pårørende vurderes om barnebesøk kan skje på dagtid dersom praktiske eller andre årsaker gjør det spesielt hensiktsmessig.

31.11 Besøksrom

Alternativ til besøksrom kan benyttes når dette anses bedre egnet eller mer hensiktsmessig i det enkelte tilfellet.

Barnebesøk skal gjennomføres i barnevennlige besøksrom eller andre velegnede lokaler, blant annet bør det være tilbud om leker/spill tilpasset ulike alderstrinn. Til tjeneste ved barnebesøk bør så langt mulig velges tilsatte som anses som særlig egnet og omgjengelige i forhold til kontakt med barn. Tilsatte bør opptre så diskret som mulig i forhold til interne rutiner som inn- og utlåsing mv. Dersom kontrolltiltak skal iverksettes ved barnebesøk, bør kontrollen gjennomføres på en så smidig og diskret måte som mulig.

Barnets pårørende skal på forhånd varsles om hvilke kontrolltiltak som vil bli iverksatt under besøket.

31.12 Gaver og lignende fra den besøkende

Medbrakte gjenstander skal avleveres før besøket finner sted mot tilbakelevering etter endt besøk.

Slik særskilt tillatelse som nevnt i forskriften § 3-28 annet ledd gis av leder av fengsel. Innsatte bør gis tillatelse til å motta en mindre pakke klær, lesestoff, matvarer, frukt, tobakk og lignende fra besøkende, særlig i forbindelse med jul og fødselsdag, samt ved spesielle anledninger ellers, dersom ikke hensyn til ro, orden og sikkerhet - herunder visitasjonshensyn - eller omstendigheter for øvrig taler mot. Av samme hensyn kan det bestemmes at slike

pakker skal være innkjøpt gjennom vedkommende fengsel for penger gitt av pårørende, besøkende eller andre.

Tillatelse kan gis under forutsetning av at tobakk, sigaretter, frukt, m.m. som den besøkende bringer med til fengselet, brukes opp under besøket/ikke tas tilbake til avdelingen etter besøket.

Se for øvrig retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 26 om private eiendeler.

31.13 Barn på besøk i fengsel: besøksavdeling, besøkshus og -leilighet

Revidert ved KDI-rundskriv nr. 2/2017 28. april 2017

31.13.1 Grunnleggende prinsipper ved besøk av barn i fengsel

Hensynet til barnets beste og sikkerhetsmessige vurderinger før og under besøket skal være grunnleggende hensyn ved besøk av barn i fengsel. Kriminalomsorgen skal innenfor disse rammene tilrettelegge for at barn med foreldre innsatt i fengsel så langt det er mulig får ivaretatt sin rett til kontakt med forelderen, jf. barnekonvensjonens artikkel 9. Kriminalomsorgen skal særlig vektlegge barns rett til samvær med sine foreldre, jf. strgjfl. § 3. Ved avgjørelser som gjelder barn skal det tas særlig hensyn til hva som er barnets beste, jf. forskrift om straffegjennomføring (heretter forskriften) § 1-3 og barnekonvensjonen artikkel 3. De øvrige retningslinjer for besøk skal forstås i lys av disse prinsippene. Praktiseringen av regelverket skal være skjønnsmessig og i samsvar med det enkelte barnets alder og utvikling.

Det skal innenfor rammene av gjeldende regelverk legges til rette for at barnets møte med kriminalomsorgen blir så positivt som mulig.

Kriminalomsorgen skal ivareta barnets rett til å bli hørt i saker som angår dem, jf. barnekonvensjonen artikkel 12 og forskriften § 1-3. Denne rettigheten må praktiseres i samsvar med barnets alder og utvikling. Taushetsplikten må samtidig ivaretas. Barn skal ikke alltid få all informasjon knyttet til varetekt og straffegjennomføring. Innhenting av barnets mening og annen informasjon som belyser hva som er til barnets beste skal som utgangspunkt skje gjennom dialogen med den barnet bor sammen med, eventuelt andre omsorgspersoner og offentlige myndigheter. Et barn som ønsker det, har rett til å si sin mening i saken, og det skal tilrettelegges for dette på en måte som er ivaretakende overfor barnet. Det vil kunne være aktuelt å innhente uttalelse fra barnet selv.

Ved vurdering av hva som er til barnets beste kan kriminalomsorgen i tillegg innhente uttalelse fra den som har foreldreansvaret eller eventuelt offentlig myndighet. Det vises til rundskriv KDI 10/2015 – *Rutiner og regler for informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten.*

Når det legges til rette for at barn kan komme på besøk til innsatte, påligger det kriminalomsorgen et særskilt ansvar for å forsikre seg om at besøkssituasjonen fremstår som sikker og forsvarlig for barnet. Risikoen for at barnet kan bli utsatt for krenkende atferd eller handlinger skal alltid vurderes særlig nøye. Dersom det foreligger omstendigheter som skaper usikkerhet rundt spørsmålet om besøkssituasjonen i alle henseender er helt trygg for barnet, skal det ikke tilrettelegges for besøk. Det vil blant annet være relevant å se hen til hvilken type lovbrudd innsatte er dømt for mv.

31.13.2 Hvem som kan ta avgjørelser om barn på besøk i fengsel

Barn skal ikke samtykke overfor kriminalomsorgen. Den barnet bor sammen med må imidlertid samtykke skriftlig til at barnet skal gjennomføre besøk i fengsel. Dersom barneverntjenesten har overtatt den daglige omsorgen for barnet, jf. barnevernloven § 4-12 jf. § 4-14, tas avgjørelsen av barneverntjenesten.

Dersom det er naturlig ut fra forholdene i den enkelte sak, kan kriminalomsorgen legge til rette for at innsatte og den andre forelderen oppretter kontakt med barneverntjenesten, familievernkontor, konfliktråd eller andre relevante aktører for å komme i dialog om hva som er til det enkelte barnets beste.

31.13.3 Barn på besøk alene i fengsel

Dersom det er i tråd med hensynet til barnets beste og vilkårene for øvrig er oppfylt, skal kriminalomsorgen legge til rette for at barn kan komme på besøk, enten sammen med en pårørende, annen følgeperson eller alene. Avgjørelsen av om et barn kan komme på besøk alene skal tas på bakgrunn av en individuell skjønnsmessig vurdering og en særlig grundig sikkerhetsvurdering.

Dersom besøket gjennomføres av barnet alene skal kriminalomsorgen og den barnet bor sammen med i ethvert tilfelle ha klare avtaler om gjennomføringen av besøk. Dersom barnets alder og utvikling eller forholdene for øvrig tilsier det, skal det avtales hvem som bringer barnet til fengselet, eventuelt følger barnet inn i fengselet, og hvem som kan hente barnet dersom besøket må avbrytes på kort varsel. Denne personen må være tilgjengelig pr. telefon under hele besøket.

31.13.4 Søknad, besøkstillatelse og informasjon

Ved bestilling av besøk skal det opplyses hvilke personer som skal delta under besøket, herunder om det skal delta barn, barnets navn og alder, samt relasjonen mellom innsatte og barnet. Det skal utstedes egen besøkstillatelse i barnets navn.

Dersom barn skal besøke innsatte alene, sendes barnets besøkstillatelse til den barnet bor sammen med. Besøkstillatelsen, samt en skriftlig bekreftelse fra den barnet bor sammen med må medbringes til besøket. Dersom dette ikke kan legges frem, skal kriminalomsorgen avvise den besøkende. Det skal fremgå av besøkstillatelsen hvilke undersøkelsestiltak som kan anvendes ved ankomst i fengselet jf. strgjfl. § 27.

Barnet bør før og under besøket gis tilpasset informasjon om fengselet og aktuelle rutiner for besøk.

Saksbehandling og vurderinger knyttet til gjennomføring av besøket skal dokumenteres på innsattes sak i DocuLive, i tillegg til alminnelig journalføring i Kompis KIA.

31.13.5 Innhenting av opplysninger fra eksterne

Dersom kriminalomsorgen og barneverntjenesten har behov for å utveksle informasjon i forbindelse med gjennomføring av besøk og vurdering av hensynet til barnets beste, skal dette skje i samsvar med rundskriv KDI 10/2015 – *Rutiner og regler for informasjonsutveksling mellom kriminalomsorgen og barneverntjenesten.*

De alminnelige reglene for informasjonsutveksling med politiet gjelder også ved saksbehandling knyttet til gjennomføring av besøk fra barn.

31.13.6 Bruk av kontrolltiltak overfor barn

Kriminalomsorgen fastsetter de nærmere kontrolltiltak eller vilkår for gjennomføring av besøk. Innsatte, den barnet bor sammen med og andre som eventuelt følger barnet skal på forhånd orienteres om kontrolltiltakene. Videre bør barnet i forkant og underveis ved iverksettelse av kontrolltiltak informeres om tiltakene på en måte som er tilpasset barnets alder og modenhet. Kontrollen skal foregå så skånsomt som mulig. Det skal søkes etablert løsninger som ivaretar hensynet til barnet og tar høyde for det enkelte barnets alder og utvikling. Ved besøk av yngre barn må kriminalomsorgen i samråd med den som barnet bor sammen med, vurdere om nektelse av besøk er bedre enn kontrolltiltak som kan virke belastende og ubehagelig for barnet. Bruk av glassvegg og forbud mot fysisk kontakt ved besøk av barn kan bare benyttes i ekstraordinære tilfeller.

31.13.7 Besøkstid, hyppighet og varighet

Utvidet besøkslengde og -hyppighet skal vurderes ved besøk fra innsattes barn dersom dette er til barnets beste. Barnets interesser må vurderes i samråd med den barnet bor sammen med, eventuelt den som følger barnet under besøket. Det skal legges til rette for at barnebesøk kan skje på et bestemt ønsket tidspunkt.

31.13.8 Besøksrom

Besøk av barn bør alltid gjennomføres i tilrettelagte besøksrom eller andre velegnede lokaler. Det bør for yngre barn blant annet være barnevennlige besøksrom med tilbud om leker, spill mv. tilpasset ulike alderstrinn. Det bør også tilrettelegges for besøk fra eldre barn, eksempelvis med mulighet for å se film, spille dataspill eller lignende. Barneansvarlig ved enheten kan bistå med råd om utforming av besøksrom og veiledning overfor øvrig personale.

31.13.9 Barn på besøk i besøkshus og -leilighet

31.13.9.1 <u>Barnets beste</u>

For å fremme barns rett til samvær med sine foreldre kan kriminalomsorgen gi tillatelse til at barn besøker mor eller far i egne besøkshus og -leiligheter i fengselet der hvor slike finnes. Besøk i besøkshus og -leilighet skal bare finne sted hvis det er til barnets beste og det er sikkerhetsmessig forsvarlig. Dette krever særlig grundige vurderinger både av barnets beste, herunder barnets mening, og sikkerhetsmessige hensyn. Det understrekes at kriminalomsorgen har et særlig ansvar for å forsikre seg om at besøkssituasjonen fremstår som sikker og forsvarlig for barnet i alle henseender, jf. også ovenfor.

31.13.9.2 <u>Målgruppe</u>

Besøk av barn i besøkshus og -leilighet kan innvilges til innsatte som er mor eller far og som har samværsrett med barnet. Innsatt som er steforelder eller fosterforelder kan etter en konkret vurdering innvilges besøk i besøksleilighet av sitt stebarn eller fosterbarn. Det skal legges vekt på tilknytningen mellom innsatte og barnet, herunder om de har bodd sammen over flere år eller fra barnet var spedbarn, og om innsatte i praksis har hatt stor del av omsorgen for barnet.

Ved bruk av besøkshus og -leilighet skal følgende situasjoner prioriteres:
barn av innsatte som gjennomfører en lang straff,
barn av innsatte som har barnet bosatt i lang reiseavstand fra fengselet,
barn av innsatte som ikke har oppnådd ordinær permisjonstid,
barn av innsatte som nærmer seg tidspunktet for overføring til straffegjennomføring i samfunnet eller løslatelse.

Det skal legges vekt på barnets behov for og rett til kontakt med sine foreldre.

Besøket kan gjennomføres enten av barnet sammen med pårørende, annen egnet person eller av barnet alene.

31.13.9.3 Veiledning om foreldrerollen

Innsatte som mottar besøk av barn i besøkshus og -leilighet skal som hovedregel ha gjennomført kriminalomsorgens foreldreveiledningsprogram individuelt eller i gruppe. Unntak kan gjøres etter en individuell vurdering basert på blant annet hvilken omsorgsrolle og relasjon det var mellom innsatte og barnet før innsettelsen i fengsel og kontakten underveis i fengselsoppholdet. I alle tilfeller skal det gjennomføres en samtale med innsatte før bruk av besøkshus innvilges.

31.13.9.4 Informasjon til barnet og den som eventuelt følger barnet

Barnet, den barnet bor sammen med og personen som eventuelt følger barnet skal i forbindelse med besøket gis nødvendig informasjon. Fengselet skal blant annet informere om at besøkshuset eller -leiligheten befinner seg på fengselsområdet, rutinene ved bruk av besøkshus, herunder regler for innlåsing, mulighet for å avbryte besøket, rutiner for tilsyn og hvordan man kan få kontakt med ansatte i fengslet fra besøkshuset eller -leiligheten. Informasjonen som gis skal tilpasses barnets alder, utvikling og språk.

31.13.9.5 Overnatting

Innsatte skal ha mottatt ordinære besøk av barnet, enten i besøksavdeling eller i besøkshus eller -leilighet, før besøk med overnatting kan gjennomføres. Det bør foretas en individuell vurdering av om det er hensiktsmessig å starte med et dagsbesøk i besøkshus eller -leilighet før overnatting innvilges.

Overnatting i besøkshus eller -leilighet med sin innsatte forelder skal som hovedregel gjennomføres sammen med en annen omsorgsperson eller annet egnet person. Dette kan være barnets nærmeste pårørende, besteforeldre, andre familiemedlemmer eller støtteperson fra frivillig organisasjon, eventuelt offentlig myndighet.

Dersom det er til barnets beste og sikkerhetsmessig ubetenkelig kan det tillates at barn gis adgang til å overnatte i besøkshus eller -leilighet alene sammen med innsatte. Overnatting alene skal kun skje etter en særlig grundig vurdering av barnets beste og sikkerhetsmessige forhold. Det skal blant annet legges vekt på barnets mening, alder og utvikling, jf. barneloven § 31 og forholdet mellom barnet og innsatte.

Barnet, den barnet bor sammen med og eventuell følgeperson skal på forhånd orienteres om at besøkshus og -leilighet holdes låst om natten.

31.13.9.6 Hyppighet og varighet

Et besøk i besøkshus og -leilighet skal normalt begrenses til ett døgn. Langvarige besøk kan som hovedregel gjennomføres én gang pr. måned. Dagsbesøk kan gjennomføres hyppigere. I særlige tilfeller kan antall besøk og varigheten av besøk utvides.

Telefonsamtaler til og fra innsatte

Strgjfl. § 32. ***Telefonsamtaler***

Innsatte skal kunne telefonere hvis ikke annet følger av denne bestemmelsen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere telefonsamtale til og fra innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Telefonsamtale til og fra innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal kontrolleres, men kontroll kan unnlates dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det. Telefonsamtale til og fra innsatte i fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig skal kontrolleres dersom det fremstår som nødvendig av sikkerhetsmessige grunner.

Kontroll av telefonsamtale kan skje ved at samtalen avlyttes. Samtalepartene skal på forhånd varsles om avlyttingen. Partene kan pålegges å føre samtalen på et språk de tilsatte behersker. Undersøkelse av samtalepartners identitet kan foretas under samtalen.

Kriminalomsorgen kan nekte innsatte å telefonere dersom det er grunn til å anta at telefonsamtalen vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil forstyrre ro, orden og sikkerhet. Dersom telefonsamtalen er av stor betydning for innsatte, og kontroll er tilstrekkelig for å avverge at samtalen misbrukes til formål som nevnt i første punktum i dette ledd, bør samtalen kontrolleres og ikke nektes.

Telefonsamtaler kan tas opp på bånd dersom det er sannsynlig at innsatte planlegger å unndra seg gjennomføringen. Samtalepartene skal på forhånd varsles om at opptak vil finne sted.

Telefonsamtale til og fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant kan undersøkes etter § 27 sjette ledd før samtalen påbegynnes. Samtalen kan ikke avlyttes eller tas opp på bånd.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139).

Forskriften § 3-29. Telefonsamtaler

Innsatte kan selv velge hvilke personer vedkommende ønsker å telefonere med, og fengselet kan ikke begrense personkretsen med unntak av adgangen til å nekte innsatte å telefonere.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal innsatte gis adgang til å føre én eller flere telefonsamtaler av til sammen inntil 20 minutters varighet pr. uke, dersom kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det. I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsboliger gjelder ikke denne tidsbegrensningen.

Lokalt nivå kan innvilge utvidet telefontid dersom det foreligger særlige grunner og kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det.

Barn som gjennomfører straff i ungdomsenhet eller fengsel med høyt sikkerhetsnivå, er ikke underlagt tidsbegrensningen i annet ledd. Barn skal ut fra sitt behov ha adgang til å telefonere. De har rett til minst tre telefonsamtaler i uken av inntil 20 minutters varighet per

telefonsamtale. Kapasitetsmessige hensyn kan bare i ekstraordinære tilfeller begrunne at det ikke gis rett til å telefonere mer enn tre ganger i uken.

Utgifter som påløper ved telefonsamtaler skal den innsatte som hovedregel dekke selv av de dagpenger fengselet utbetaler. Nødvendige samtaler med offentlig oppnevnt forsvarer, vedkommende innsattes diplomatiske eller konsulære representant eller innsattes pårørende, kan dekkes av egne midler. I tilfelle hvor innsatte ikke har private midler skal fengselet dekke slike nødvendige utgifter. Fengselet skal på rimeligste måte dekke utgifter til varetektsinnsattes nødvendige samtaler med sin forsvarer. Det kan pålegges å ringe til fast installert telefon.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

32.1 Hovedregel om kontroll

a) Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå
Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd.

b) Fengsel med høyt sikkerhetsnivå
Telefonsamtaler skal som hovedregel undergis kontroll. Kontroll kan iverksettes generelt av sikkerhetsmessige grunner, herunder for å forebygge straffbart forhold eller ureglementert atferd, uten konkret begrunnelse i det enkelte tilfelle.

Kontroll kan unnlates i tilfeller der det ikke foreligger grunnlag for mistanke om mulige ulovligheter og i tilfelle hvor situasjonen i fengselet ikke nødvendiggjør kontroll. I den konkrete vurderingen vektlegges narkotikasituasjonen i fengselet, fangesammensetningen, foreliggende opplysninger om innsatte og samtalepartneren som kan indikere at adgangen til å føre en telefonsamtale kan misbrukes, samt opplysninger ellers.

c) Fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig
Hovedregelen er at telefonsamtaler ikke undergis kontroll. Dersom kontrolltiltak likevel iverksettes, skal det begrunnes med at sikkerhetsmessige forhold, herunder ureglementert atferd eller straffbart forhold, gjør det nødvendig. Som eksempel nevnes at det foreligger opplysninger som gir grunn til mistanke om at samtalen vil brukes til å avtale smugling av gjenstander, herunder narkotika, inn eller ut av fengselet eller det er grunn til å anta at det planlegges forhold som kan true sikkerheten. Konsekvent kontroll eller gjennomføring av stikkprøver i forebyggende øyemed uten indikasjoner på ulovligheter, kan ikke iverksettes.

Det kreves ikke at det foreligger mistanke rettet mot en eller flere bestemte innsatte eller samtalepartnere. Lokale forhold kan berettige kontroll av telefonsamtaler, herunder stikkprøvekontroll, dersom eksempelvis funn av narkotika, brukerutstyr eller positive analyseresultatet bekrefter misbruk av narkotika.

32.2 Bruk av mobiltelefon

Samtaler ved bruk av mobiltelefon kan ikke kontrolleres. Fordi det alltid skal være mulig å gjennomføre kontroll av telefonsamtaler på et gitt tidspunkt, skal bruk av mobiltelefon ikke tillates verken i fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå.

I overgangsbolig skal innsatte vanligvis ha frigang. De har derfor full anledning til å telefonere ukontrollert. Som oftest vil det da være urimelig å nekte innsatte å ha

mobiltelefon. Leder av overgangsbolig avgjør, ut fra en sikkerhetsmessig vurdering, om mobiltelefon skal tillates.

32.3 Kontrolltiltak

Ved vurdering av om kontrolltiltak skal iverksettes ses reglene om postsending, besøk og telefonsamtaler i sammenheng. Kontrolltiltakene må stå i logisk sammenheng med hverandre og med innsattes muligheter til permisjon og andre former for utgang.

a) Avlytting

Avlytting kan skje ved utgående og inngående telefonsamtale. Dersom en av partene etter underretningen om avlytting ikke ønsker å føre samtalen videre med avlytting, avbrytes samtalen. Det samme gjelder hvis det under avlytting av samtalen oppstår grunn til å anta misbruk. Avbrytelse av samtalen kan ellers eksempelvis skje hvis det er indikasjoner på at telefonen blir koblet over til en annen telefon, andre samtalepartnere kommer til eller hvis det kommuniseres ved hjelp av koder.

b) Pålegg om bestemt språkform ved avlytting

Slikt pålegg bør normalt gis når avlytting anses nødvendig av sikkerhetsmessige grunner. Hvis pålegget ikke etterleves av samtalepartnerne, skal samtalen avbrytes.

Selv om avlytting skal skje, skal det vurderes konkret om pålegg om bestemt språkform skal gis. Det bør vurderes å tillate bruk av morsmål ved telefoner til innsattes nærmeste pårørende i tilfeller der innsatte ikke behersker et fremmedspråk og det har oppstått akutte problemer av velferdsmessig karakter, eller dersom innsatte ikke mottar besøk og for øvrig har liten eller ingen kontakt med sine nærmeste under fengselsoppholdet. Samtalen kan for eksempel avbrytes dersom innsatte under samtalen snakker med andre personer eller samtalen blir koblet over til andre telefoner.

Som alternativ til pålegg om bestemt språkform kan det vurderes frivillig båndopptak av samtalen. Dette gjelder særlig i tilfeller der utenlandske innsatte ønsker samtale med nære pårørende i hjemlandet som ikke behersker annet språk enn sitt morsmål.

Anvendelsesområdet for bestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 32 tredje ledd, annet punktum, begrenses for så vidt gjelder innsatte i fengsler i Troms og Finnmark av sameloven § 3-4 siste ledd nr. 2, som gir de innsatte rett til å bruke samisk overfor hverandre og overfor sine pårørende. Det forutsettes at disse fengslene har minst en tjenestemann som behersker samisk.

c) Undersøkelse av samtalepartners identitet

Se straffegjennomføringsloven § 27 sjette ledd med tilhørende retningslinjer.

Identiteten kan kontrolleres både før og etter at samtalen er påbegynt i samtlige fengsler.

Ved utgående samtale fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal en tilsatt taste det oppgitte telefonnummer og forsikre seg om at rette person mottar samtalen. Samtalen avvikles ved at forbindelsen settes over til innsatte som anvender telefonapparat uten nummerskive. Ved inngående samtaler foretas en kontrolloppringning til oppgitt

samtalepartner for å sjekke at samtalepartneren er den vedkommende oppgir å være før innsatte gis tillatelse til å føre samtalen.

32.4 Nektelse av å bruke telefon

Nektelsesgrunnlagene i straffegjennomføringsloven § 32 fjerde ledd er uttømmende angitt.

Det kreves ikke alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %), men det må foreligge konkrete og troverdige opplysninger eller omstendigheter som gir grunn til å anta at telefonsamtalen vil bli misbrukt til planlegging eller gjennomføring av en straffbar handling, unndragelse av gjennomføringen eller handlinger som vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet. En løs mistanke er ikke tilstrekkelig. Tilsatte i fengselet må for eksempel ha mottatt troverdige opplysninger om innsatte eller samtalepartneren eller foretatt egne observasjoner som gir grunnlag for en mistanke om slike handlinger. Mistanken trenger ikke være knyttet til en bestemt samtalepartner. Innsattes egen atferd eller generelle opplysninger kan være tilstrekkelig grunnlag for å nekte telefonering overfor en ubestemt krets av personer.

Dersom kontroll i form av avlytting anses tilstrekkelig til å avverge den situasjonen som kan gi grunnlag for å nekte telefonering, bør telefonering tillates dersom samtalen er av stor betydning for innsatte. Dette gjelder særlig ved samtale med de nærmeste pårørende, herunder innsattes barn.

Telefonering kan ikke nektes fordi bemanningsmessige eller praktiske forhold gjør det vanskelig å gjennomføre nødvendige kontrolltiltak. Eventuelt kan telefonsamtalen utsettes til den kan gjennomføres på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte.

32.5 Båndopptak av telefonsamtaler

Det må foreligge alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at innsatte vil misbruke telefonsamtalen til å planlegge unndragelse av videre straffegjennomføring, særlig ved rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Det kan for eksempel foreligge opplysninger fra politiet eller andre personer om at en telefonsamtale kan misbrukes til å forberede slik unndragelse.

Båndopptak av samtaler bør fortrinnsvis brukes der innsatte er dømt for alvorlig kriminalitet, som alvorlig narkotika-, volds-, eller sedelighetsforbrytelser.

Dersom en av partene etter forhåndsvarsel ikke ønsker slikt opptak, skal telefonsamtalen nektes ført.

Båndopptakene skal oppbevares på forsvarlig måte og ingen uvedkommende skal ha tilgang til dem. Opptakene skal slettes når de ikke anses å ha aktuell interesse og senest ved innsattes løslatelse etter endt tid. Innsatte skal få en skriftlig bekreftelse på at opptakene er slettet.

32.6 Særregler for bestemte personer

a) Advokater og offentlig myndighetsrepresentant
Med offentlig myndighetsrepresentant menes i tillegg til diplomatisk eller konsulær representant og andre som i medhold av lov eller konvensjoner Norge har sluttet seg til har privilegert status, representanter for Europarådet og FNs menneskerettsorganer, samt for eksempel medlemmer av tilsynsrådene og sivilombudsmannen. Medlemmene av gjenopptakelseskommisjonen for straffesaker, og personer som handler på vegne av kommisjonen (dvs. kommisjonens utredere), er også å anse som offentlige myndighetsrepresentanter. Andre offentlige eller kommunalt tilsatte, herunder tilsatt i kriminalomsorgen, faller utenfor særregelen. Det samme gjelder advokatassistenter.

Forbudet mot avlytting og båndopptak gjelder i alle typer fengsler.

Telefonsamtaler med disse personer skal ikke regnes med i innsattes ukentlige telefontid. Slike samtaler skal også søkes avviklet selv om de skjer utenfor de fastsatte tidspunkter for telefonbruk.

b) Andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m.
Ved telefoner til eller fra personer som skal samtale med den innsatte i kraft av sin stilling, for eksempel lege, psykolog, prest eller tilsvarende fra godkjent trossamfunn og ansatt i politi, påtalemyndighet eller kriminalomsorg, bør kontroll ved avlytting bare finne sted dersom fengselet har kjennskap til opplysninger som gir grunnlag for mistanke om at telefonsamtalen kan misbrukes, unntatt i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Telefonsamtaler med disse personer skal etter en konkret vurdering ikke regnes med i innsattes ukentlige telefontid dersom telefonsamtalen anses særlig viktig og lokale forhold og bemanningsmessige forhold ikke taler mot.

32.7 Telefontidspunkt og telefonsamtalenes varighet

Leder av fengsel kan ut fra lokale forhold bestemme at inngående og utgående telefonsamtaler skal skje på bestemte tidspunkt. I tilfelle hvor det er av stor velferdsmessig betydning for innsatte å føre telefonsamtalen, bør det sørges for at samtalen blir avviklet utenom de fastsatte tidspunkter. Som eksempel nevnes telefonsamtaler mellom innsatte og vedkommendes barn.

Dersom det foreligger særlige grunner og kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det, kan det innvilges utvidet telefontid. Med særlige grunner menes tilfeller der innsatte eller hans nærmeste pårørende har et særlig og dokumentert behov for kontakt utover det som andre innsatte har. Utvidelse kan eksempelvis være særlig aktuelt dersom innsatte ikke får permisjoner eller sjelden mottar besøk, dersom straffen gjennomføres i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, dersom gjennomføringen av straffen er en særlig belastning for innsatte av psykiske årsaker eller i tilfeller der innsatte av andre årsaker gjennomfører straff på en særlig tyngende måte. Det skal særlig legges vekt på om dispensasjon kan bidra til å opprettholde kontakt med innsattes barn.

Dispensasjonen kan gis for et ubegrenset tidsrom eller den kan avgrenses i tid, for eksempel hvis det gis dispensasjon i forbindelse med akutte forhold.

Se for øvrig over om særregler for bestemte personer vedrørende telefonsamtalenes varighet og telefontidspunkt. Punkt b om andre særlige offentlige etater, yrkesgrupper, m.m. gjelder tilsvarende der innsatte uten advokat bistås av organer som utøver rettshjelpsvirksomhet/gir juridisk bistand i tilknytning til gjennomføringen av straffen, som for eksempel Juss-Buss, JURK og andre rettshjelpstiltak knyttet til universitetene. Se for øvrig domstolsloven § 218.

32.8 Registrering av telefonsamtaler. Føring av telefonsamtale fra tilsattes kontor

Det skal være knyttet en tellerenhet til telefonen slik at samtalens varighet og utgiftene ved å føre samtalen blir registrert. Telefonsamtaler som er av stor viktighet for innsatte, og som er knyttet til sosialkonsulentens, attføringskonsulentens eller prestens yrkesutøvelse, kan tillates ført fra deres kontorer. Leder av fengsel gir tillatelse til slik telefonering.

32.9 Dekning av utgifter som påløper ved telefonsamtaler. Utenlandske innsatte

Til forskriften § 3-29 fjerde ledd, annet punktum: Slike samtaler kan dekkes av egne midler dersom de etter en konkret vurdering anses nødvendige.

Utenlandske innsatte kan bruke private midler til dekning av utenrikssamtaler med de nærmeste pårørende uten slik konkret vurdering.

32.10 Innsattes telefonering til mobiltelefon

Etter forskriften § 3-29 siste ledd, siste punktum, kan innsatte pålegges å ringe til fast installert telefon. Det har vist seg at denne bestemmelsen kan skape problemer når den innsatte skal kontakte sin advokat, idet ikke alle advokater har fasttelefon, men baserer seg utelukkende på bruk av mobiltelefon (”trådløs bedrift”). I slike situasjoner må det avtales mellom fengselet og advokaten at advokaten ringer tilbake til den innsatte. Bestemmelsen skal under ingen omstendighet være til hinder for at den innsatte får nødvendig kontakt med sin advokat, når han etter andre regler har krav på det.

KRIMINALOMSORGEN

Permisjon fra fengsel

Strgjfl. § 33. ***Permisjon fra fengsel***

Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, kan kriminalomsorgen gi innsatte permisjon av kortere tids varighet dersom særlige og vektige grunner taler for det, eller når permisjon anses formålstjenlig for den videre gjennomføring av straffen.

Innsatte kan først gis ordinær permisjon etter at en del av straffen er gjennomført.

Ved vurderingen av om en permisjon er sikkerhetsmessig forsvarlig skal det, ut fra den kjennskap kriminalomsorgen har til innsatte og innsattes atferd under gjennomføringen, særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at innsatte vil begå ny straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og permisjonsvilkår som er fastsatt etter § 36 første og annet ledd.

Forskriften § 3-30. Permisjon. Permisjonstid. Utgifter ved permisjon. Permisjon til utlandet

Permisjon kan innvilges i form av ordinær permisjon, velferdspermisjon og korttidspermisjon av noen timers varighet.

Domfelte kan i tillegg til korttidspermisjon innvilges et ordinært samlet permisjonsfravær i året (permisjonskvote) på inntil 18 døgn, med tillegg av nødvendig reisetid. Etter nærmere retningslinjer fra Kriminalomsorgsdirektoratet kan domfelte i særlige tilfeller innvilges en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn. Permisjonskvoten løper fra første ordinære permisjon gjennomføres. I overgangsbolig gjelder egne bestemmelser om permisjonskvote.

Utgifter i forbindelse med permisjon skal som hovedregel dekkes av private midler. Fengselet kan yte bidrag til reiseutgiftene til og fra permisjonsstedet ved særlige behov. Det samme gjelder utgifter til nødvendig kost og losji under reisen.

Permisjon til utlandet skal som hovedregel ikke innvilges.

Ordinær permisjon og korttidspermisjon kan gjennomføres etter en sammenhengende frihetsberøvelse frem til permisjonstidspunktet på minst 4 måneder. Domfelte må i tillegg ha utholdt minst 1/3 av straffetiden. Domfelte med lengre straffetid enn fengsel i 12 år kan innvilges ordinær permisjon etter 4 års sammenhengende straffegjennomføring (permisjonstid).

Velferdspermisjon kan innvilges på et hvert tidspunkt under straffegjennomføringen før permisjonstid er oppnådd.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

Forskriften § 3-31.Unntak fra de alminnelige vilkår for permisjon

Dersom det foreligger særlige og tungtveiende grunner, kan domfelte unntaksvis innvilges permisjonstid på et tidligere tidspunkt enn etter bestemmelsene i § 3-30 (fremskutt permisjonstid). Dersom det foreligger særlige og tungtveiende grunner kan domfelte unntaksvis innvilges flere døgns permisjon pr. år enn det som følger av § 3-30 (utvidet permisjonskvote).

33.1 Grunnvilkår for permisjonsinnvilgelse

Permisjoner kan gis i form av velferdspermisjon, ordinær permisjon eller korttidspermisjon.

Uavhengig av permisjonsform eller behov forutsettes det at permisjonsavviklingen fremstår som formålstjenlig, vurderes som sikkerhetsmessig forsvarlig og anses være i overensstemmelse med den alminnelige rettsoppfatning jf. strgjfl. § 33 og forskriften § 1-2. Det vises i denne forbindelse til retningslinjer for *Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering* og pkt. 33.5 under

Formålet med permisjonsavvikling kan være å opprettholde kontakt med samfunnet, å prøve ut den domfeltes fungering i frihet, å medvirke til en smidig overgang til frihet og/eller å tilrettelegge for at den domfelte under gjennomføring av straff får opprettholde kontakt med sine pårørende. Formålet med permisjon kan også være å tilrettelegge for at den domfelte får ivaretatt interesser utenfor fengselet, overfor sin familie eller sine eiendeler. Se for øvrig punktene 33.2.1 – 33.2.3 under

33.2 De ulike permisjonsformer

33.2.1 Ordinær permisjon

Ordinær permisjon er hovedformen for permisjon og kan ha kortere eller lengre tids varighet. Ordinær permisjon kan gis når det anses formålstjenlig for den videre gjennomføring av straffen, som for eksempel permisjoner hjem for å opprettholde kontakt med familie, for å utføre nødvendige gjøremål og i forbindelse med forberedelse frem mot løslatelse.

Formålet med ordinær permisjonsadgang er å tilrettelegge for kontakt med omgivelsene utenfor fengselet, ivareta og etablere gode relasjoner eller andre aktiviteter som er egnet til å bryte med en kriminell tilværelse og/eller nye straffbare handlinger. Permisjons-ordningen er også begrunnet med et ønske om å tilrettelegge for at innsatte kan få et avbrudd i fengselstilværelsen når dette har betydning for en hensiktsmessig rehabilitering.

Innvilgelse av ordinær permisjon kan bare skje der permisjonsavviklingen vurderes som sikkerhetsmessig forsvarlig og i overensstemmelse med den alminnelige rettsoppfatning.

Ordinær permisjon kan bare innvilges når permisjonstid er oppnådd, jf. § 3-30 femte ledd i forskrift til straffegjennomføringsloven. Det kan imidlertid gjennomføres slik permisjonsutgang med tilsvarende formål og grunnlag før permisjonstid er oppnådd i særlige tilfeller, jf. pkt. 33.3 under om fremskutt permisjonstid. Permisjonsregnskapet og opptjening av permisjonstid påbegynnes idet første ordinære permisjon gjennomføres.

33.2.2 Korttidspermisjon

Korttidspermisjon kan innvilges når det anses nødvendig eller formålstjenlig for vedkommendes rehabilitering, som for eksempel besøk hos ekstern lege, offentlig kontor eller oppfølging av barn. Det skal ikke innvilges korttidspermisjoner til aktiviteter som primært har sosiale formål.

Formålet med korttidspermisjoner er å gi innsatte mulighet til å ivareta nødvendige formål av kortere tids varighet, som av ulike årsaker ikke kan ivaretas i forbindelse med gjennomføring av en ordinær permisjon og som ligger utenfor innsattes kontroll. Eksempel på dette kan være en ekstern behandlingstime som settes opp på et tidspunkt utenfor tidsrammen for en ordinær permisjon.

Det er således en forutsetning for korttidspermisjon at formålet med permisjonen ikke kan oppnås i forbindelse med gjennomføring av en ordinær permisjon. Med dette menes at den domfelte i størst mulig grad må planlegge sine utganger, slik at ulike gjøremål i legges til tidspunkt for eventuell innvilget ordinær permisjon Dersom formålet kan ivaretas i forbindelse med en allerede innvilget ordinær permisjon, forefinnes det ikke et særskilt grunnlag for korttidspermisjon til formålet.

Korttidspermisjon innvilges ikke til formål, behov eller aktiviteter som kan ivaretas eller gjennomføres i eller fra fengselet

Korttidspermisjoner representerer en særskilt mulighet for å ivareta formål som av ulike årsaker som ikke kan ivaretas ved ordinær permisjon. Som nevnt under pkt. 33.2.1. er det også ved gjennomføring av første ordinære permisjon permisjonsregnskapet og opptjeningen av permisjonstid påbegynnes. Korttidspermisjon skal dermed ikke innvilges før ordinær permisjonstid er oppnådd og først etter at minst én ordinær permisjon er gjennomført, forutsetningsvis uten negativ(e) anmerkning(er)

Korttidspermisjon kan gjennomføres for et tidsrom av inntil 5 timer per gang, medregnet reisetid, men inntil 7 timer per gang i tilfeller der formålet med permisjonen ellers ikke kan oppnås grunnet lang reisetid.

Der vilkårene for korttidspermisjoner er tilstede, skal antallet ikke overskride 2 per måned. Dersom innsatte er i et behandlingsopplegg som fordrer hyppig oppfølging utenfor fengsel, er det imidlertid adgang til å avvikle inntil 8 – åtte – korttidspermisjoner per måned

33.2.3 Velferdspermisjon

Velferdspermisjon kan kun gis i tidsrommet inntil permisjonstid er oppnådd, jf. § 3-30 sjette ledd i forskrift til straffegjennomføringsloven. Etter at permisjonstid er oppnådd, forutsettes det at innsattes behov ivaretas ved bruk av ordinære permisjoner, ev. supplert med korttidspermisjoner.

Formålet med bestemmelsen er å muliggjøre permisjon forut for oppnådd permisjonstid, der det foreligger særlige omstendigheter eller et særskilt velferdsgrunnlag.

Velferdspermisjon kan innvilges der det foreligger særlige og vektige grunner som for eksempel begivenheter med tilknytning til innsattes nærmeste familie og andre nærstående. Høytidsdager og familiens behov for kontakt er i seg selv ikke tilstrekkelig, jf. kravet til særlige og vektige grunner. I vurderingen av om det foreligger særlige og vektige grunner skal det alltid legges vekt på begivenhetens subjektive betydning for den innsatte, eventuelt for vedkommendes pårørende

Hensyn til barn som innsatte har omsorgen for skal tillegges vekt, jf. straffegjennomførings-loven § 3 og § 1-3 i forskriften, særlig i akutte eller andre ekstraordinære situasjoner der det er dokumentert at innsattes tilstedeværelse kan avhjelpe situasjonen. Det skal imidlertid alltid vurderes om utvidet besøk og telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til velferdspermisjon i slike tilfeller.

Uavhengig av grunnlag for velferdspermisjonen, er det en absolutt forutsetning at gjennomføringen fremstår som sikkerhetsmessig forsvarlig og i overensstemmelse med den allmenne rettsfølelse, jf. 33.5 under.

33.2.4 *Vilkårsfastsettelse ved alle former for permisjonsutgang*

Dersom det er nødvendig for å sikre en forsvarlig gjennomføring av permisjonen skal det fastsettes individuelt tilpassede vilkår, jf. § 36 annet ledd.

33.3 Framskutt permisjonstid på grunnlag av «særlige og vektige grunner»

I vurderingen av om framskutt permisjonstid unntaksvis skal innvilges, skal det tas hensyn til om innsattes barn eller barn vedkommende har omsorgen for befinner seg i en særlig vanskelig situasjon, og om det er godtgjort et spesielt behov for kontakt mellom barn og innsatte som kan avhjelpes ved at innsatte kommer i jevnlig permisjonsrutine på et tidligere tidspunkt.

Det skal videre tas hensyn til om det foreligger andre ekstraordinære velferdsgrunner som kan tilsi en innvilgelse av framskutt permisjonstid, jf. ordlyden «særlige og vektige grunner». Eksempel på dette kan være tilfeller hvor en svært nær pårørende har ligget for døden, evt. er alvorlig syk, og innsattes tilstedeværelse anses være av stor betydning
Det skal alltid vurderes om velferdspermisjon eller utvidet besøk og/eller telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til framskutt permisjonstid.

33.4 Adgang til å gi permisjoner

For innsatte med dommer på fengsel i til og med 10 år kan leder av fengsel innvilge søknad om velferdspermisjon, ordinær permisjon og korttidspermisjon, jf. straffegjennomføringsloven § 6.

Etter innstilling fra lokalt nivå kan regionalt nivå innvilge velferdspermisjon, ordinær permisjon og korttidspermisjon for innsatte med dommer over 10 år.

Der direktør på regionalt nivå har truffet beslutning om første ordinære permisjon etter oppnådd permisjonstid i henhold til straffegjennomføringsloven § 6, annet ledd er innsatte å betrakte som permisjonsklarert. Leder av fengsel har deretter myndighet til å treffe senere beslutning om alle typer permisjon, herunder om utvidet permisjonskvote, for den enkelte innsatte, jf. forskriften § 2-1 annet ledd.

Regionalt nivå har imidlertid også adgang til å beholde vedtaksmyndigheten, der regionalt nivå anser dette hensiktsmessig. I så fall skal slik reservasjon fremgå av vedtaket fra regionalt nivå.

For innsatte som er idømt forvaring følger det av strgjfl. § 6 annet ledd annet pkt, forskriften § 2-1 første ledd, jf. retningslinjene til § 6, at alle vedtak om innvilgelser etter § 33 skal fattes på regionalt nivå.

33.5 Den sikkerhetsmessige vurderingen - sviktfarevurdering

<u>Generelt:</u>
En søknad om permisjon kan bare innvilges dersom gjennomføringen etter en konkret helhetsvurdering anses sikkerhetsmessig forsvarlig.

I vurderingen skal det tas utgangspunkt i kriminalomsorgens totale kjennskap til innsatte og særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at han vil begå ny straffbar handling under permisjonen, unndra seg gjennomføringen ved å utebli etter endt permisjon eller bryte forutsetninger og permisjonsvilkår eller på annen måte misbruke permisjonen.

Kriminalomsorgen skal ved behov for å vurdere risiko vurdere om det skal innhentes opplysninger fra samarbeidende etater med særskilt kompetanse på det aktuelle området, eks. politi eller Politiets sikkerhetstjeneste (PST).

Sannsynlighetskravet:
Det kreves ikke at det foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for sviktfare for at permisjon kan nektes, jf. straffegjennomføringsloven § 33 tredje ledd: «…grunn til å anta…»

Dersom det foreligger en viss tvil i forbindelse med sviktfarevurderingen, skal det vurderes om fastsettelse av bestemte vilkår etter straffegjennomføringsloven § 36 kan medføre at permisjon likevel fremstår som sikkerhetsmessig forsvarlig. Hvis slike vilkår ikke anses tilstrekkelig, skal permisjon ikke innvilges.

Betydningen av negativ atferd og disiplinærbrudd:
Det skal ses hen til innsattes atferd hittil under straffegjennomføringen, herunder om han har gjennomført fremstilling uten svikt eller om det nylig er forøvet alvorlig disiplinærbrudd.

Dersom det er godtgjort at innsatte har forøvet et alvorlig disiplinærbrudd under straffegjennomføringen, bør det som følge av en fornyet sikkerhetsmessig vurdering ikke innvilges ny permisjon før etter minst fire måneder fra disiplinærbruddet fant sted.
For ordens skyld bemerkes det at den sikkerhetsmessige vurderingen er ikke å anse som en pønal reaksjon, men et utrykk for disiplinærbruddets betydning for den tillit det er rimelig å utvise.

Alvorlige disiplinærbrudd skal tillegges vekt ved vurdering av permisjonssøknader uavhengig av om handlingen har resultert i et *endelig* vedtak om reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40, eller endelig påtaleavgjørelse, ev. rettsavgjørelse, med mindre dette fremstår som åpenbart urimelig.

Relevant informasjon – domfeltes historikk:
Det skal ellers i sviktfarevurderingen blant annet ses hen til opplysninger om innsatte fra andre kilder, herunder fra politiet, i straffesaksdokumentene og fra tidligere straffedommer Det skal ses hen til atferd også under *tidligere* fengselsopphold, herunder om innsatte har brutt vilkårene for tidligere permisjoner og om han er ilagt reaksjon for alvorlige disiplinærbrudd.

Utenlandske borgere – utvisningsvedtak:
Et utvisningsvedtak er *i seg selv* ikke tilstrekkelig grunnlag for å anse en permisjons som sikkerhetsmessig uforsvarlig eller for å avslå permisjon. Fare for svikt og unndragelse skal vurderes konkret i det enkelte tilfelle. For å avgjøre om det foreligger sviktfare skal det foretas en totalvurdering hvor det blant annet kan legges vekt på vedkommendes tilknytning til Norge, om vedkommende tidligere har unndratt seg iverksetting av et utvisningsvedtak, om vedkommende under soningen uttrykkelig har motsatt seg å forlate riket, samt om vedkommende har vist manglende samarbeid ved tvil om identitet.

Innsattes tilknytning til riket er åpenbart av betydning for vurderingen av risiko for straffunndragelse. Manglende tilknytning til riket kan etter omstendighetene innebære en økt risiko for unndragelse. Dersom det foreligger en endelig beslutning om utvisning fra landet, må det

tilsvarende individuelt vurderes om beslutningen kan representere en risiko for straffunndragelse, herunder risiko for unndragelse i det øyemed å unngå effektuering av utvisningsvedtaket.

I vurdering av unndragelsesfare ved søknad om permisjon for utenlandsk statsborger som er besluttet utvist, bør enheten vurdere å innhente uttalelse fra Politiets utlendingsenhet, eventuelt stedlig politidistrikt, før permisjon iverksettes.

Det vises for øvrig til retningslinjer for Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

33.6 Permisjonstid

Ved beregning av permisjonstiden skal utholdt varetekt regnes med, jf. forskriften § 3-30 femte ledd om permisjonstid (sammenhengende frihetsberøvelse/straffe-gjennomføring).

Kravet til sammenhengende frihetsberøvelse/straffegjennomføring i forskriften § 3-30 kan ved korte dommer fravikes av rimelighetshensyn i tilfeller der innsatte nylig har utholdt varetekt i samme sak, men har vært løslatt en kort tid før straffegjennom-føringen ble påbegynt.

Det bør ved hver fengselsenhet fastsettes hva som representerer ordinær permisjonsratio, d.v.s. hvor hyppige utganger den innsatte kan påregne å kunne få når vedkommende er i permisjonsrutine. Ut i fra gjeldende lovverks system, herunder definisjonen av ordinær permisjonskvote, er det naturlig å ta utgangspunkt i at den innsatte kan få permisjon hver 2. måned, med et snitt på 3 døgns varighet, evt. en gang pr. måned med inntil 1,5 døgns varighet:

Permisjonskvote 18 døgn: 18 /12 mnd. = 1,5 døgn (evt. 3 døgn hver 2. måned)
Permisjonskvote 24 døgn: 24/ 12 mnd. = 2 døgn (evt. 4 døgn hver 2. måned)
Permisjonskvote 30 døgn: 30/12 mnd. = 2,5 døgn (evt. 5 døgn hver 2. måned)

o.s.v.

Muligheten for permisjonsavvikling er beroende på antall permisjonsdøgn som er tjent opp.

En ordinær permisjon eller velferdspermisjon bør normalt ikke overstige 5 døgn med tillegg av nødvendig reisetid og antallet slike permisjoner bør ikke overstige 6 per år, dersom ikke formålet med permisjonene tilsier en fravikelse.

Nødvendig reisetid defineres som korteste reisemåte til og fra permisjonsstedet med offentlig transportmiddel. Alternative reisemåter kan aksepteres, men ikke dersom den totale reisetiden blir lengre som et resultat av dette.

Dersom domfelte i henhold til beslutning om omvendt voldsalarm (OVA) ikke har anledning til å bevege seg i nærmere angitte geografiske områder, kan kriminalomsorgen etter en konkret skjønnsmessig vurdering innrømme lengre reisetid enn «korteste vei» ved permisjonsutgang. I slike tilfeller skal det alltid vurderes om det er forholdsmessighet mellom permisjonstid og reisetid. Permisjoner som innebærer en reisetid som i omfang utgjør mer enn 50 % av permisjonstiden bør ikke innvilges.

33.7 Årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn i medhold av forskriften § 3-30 2. ledd

I følgende tilfeller kan det innvilges en årlig kvote på inntil 30 døgn med tillegg av nødvendig reisetid, forutsatt at tid for ordinær permisjon er oppnådd:

a) Innsatte som har egne barn kan av hensyn til barnets interesser tilstås en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn, forutsatt at tilleggskvoten utelukkende benyttes til samvær med egne barn og er til barnets beste, jf. straffegjennomføringsloven § 3 annet ledd og forskriften § 1-3 med tilhørende retningslinjer. Det kreves ikke særskilte velferdsgrunner, men den innsatte skal ved behov fremlegge dokumentasjon på at slikt samvær er til barnets beste, for eksempel fra barnehage, barnevern, skole, sosialkontor eller andre offentlige kontorer. Omfanget av tidligere samvær mellom innsatte og barnet skal søkes kartlagt i kvantitet og kvalitet.

For øvrig skal den personen som har daglig omsorg for barnet høres og dennes synspunkter tillegges vekt. Barnet har også rett til å uttale seg om saker som direkte angår dem, jf. forskriften § 1-3, se og straffegjennomføringsloven § 3 med tilhørende retningslinjer.

b) Dersom vilkårene for øvrig er oppfylt, kan det også i andre særlige tilfeller tilstås en årlig permisjonskvote på inntil 30 døgn. Det er en forutsetning for slik permisjon at innsatte har utvist målrettet innsats for sin egen rehabilitering, og at han har hatt en positiv utvikling sett i forhold til situasjonen ved innkomst i fengselet.

Tilleggskvoten skal benyttes til formål forstås å fremme innsattes positive utvikling og tilpasning til samfunnet, slik som kontakt med offentlige myndigheter, skoler, behandlingsinstanser og lignende. Det forutsettes at det er en sammenheng mellom angitt formål med en utvidet kvote og det eller de formål som ivaretas ved bruk av ordinær permisjonskvote for øvrig og det skal ikke innvilges tillegg for formål som ikke ivaretas ved bruk av den alminnelige kvote.

Permisjonens formål skal avtales med fengselet på forhånd. Spesielt bør det tas hensyn til behov for slik permisjon dersom det er knyttet opp mot mål og tiltak i en framtidsplan eller andre planer som berører progresjon i straffegjennomføringen eller forberedelse til løslatelse.

Det skal ikke innvilges full kvote ved tidspunkt for oppnådd permisjonstid med mindre annet er særskilt bestemt, for eksempel ved straffegjennomføring etter § 12 ved *Fretex*, jf. rundskriv KDI 5/2014. Utvidelsen skal i øvrige tilfeller skje gradvis i forhold til innsattes innsats og utvikling.

Det forhold at en innsatt har gjennomgått en progresjon som tilsier at det anses sikkerhetsmessig forsvarlig med overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå, er ikke *i seg selv* tilstrekkelig til å konstatere at vilkårene for å innvilge tilleggskvote er til stede. Det må foretas en konkret individuell vurdering slik forskriften krever, jf. kravet til «*særlige tilfeller*».

Vedtaksorganet kan kreve av innsatte at det dokumenteres at permisjonen er benyttet til avtalt formål. Dersom permisjonen ikke er benyttet som forutsatt, trekkes resterende del av kvoten over 18 døgn tilbake.

Slik årlig kvote på inntil 30 døgn av hensyn til barnets interesser jf. bokstav a) over eller for å fremme en positiv utvikling jf. bokstav b) over, utelukker ikke at det i særskilte, dokumenterte, unntakstilfeller kan innvilges utvidet permisjonskvote utover dette, i medhold av forskriften § 3-31 annet punktum, jf. pkt. 33.8 under. Dette forutsetter at det foreligger slike særlige og tungtveiende grunner som kreves, for eksempel vedrørende innsattes barn.

33.8 Utvidet permisjonskvote i medhold av forskriften § 3-31 2. pkt.

Det kan innrømmes ytterligere permisjoner utover den ordinære kvoten som følger av forskriften § 3-30 annet ledd første og annet pkt. Behov for slik eventuell utvidelse jf. forskriften § 3-31 2. punktum skal være tilstrekkelig dokumentert. Det må foreligge særlige velferdsgrunner jf. kravet til *«særlige og tungtveiende grunner»*. Eksempler på slike særlige velferdsgrunner kan være behandlingspermisjoner eller andre formål av stor betydning for innsatte som ikke kan ivaretas tilfredsstillende ved ordinær permisjon eller korttidspermisjoner.

Ytterligere permisjoner ut over ordinær kvote på grunnlag som nevnt kan ikke overskride 10 – ti – døgn pr. år.

Det skal ses hen til om utvidet besøk og telefontid kan være tilstrekkelig som alternativ til utvidet permisjonskvote.

33.9 Beregning

Fravær under 12 timer regnes i timer, fravær fra og med 12 og opptil 24 timer regnes som 1 døgn.

Gjennomført ordinær permisjon trekkes fra permisjonskvoten. Korttidspermisjon trekkes ikke fra permisjonskvoten. Eventuell innvilget velferdspermisjon trekkes ikke fra permisjonskvoten, ettersom det før første ordinære permisjon ikke eksisterer en slik kvote.

Ved beregning av permisjonskvoten starter permisjonsåret når innsatte gjennomfører sin første ordinære permisjon.

Reaksjon på brudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 bokstav e) (permisjonskarantene) resulterer i en forholdsmessig reduksjon i permisjonskvoten i tillegg til at permisjon ikke innvilges i karantenetiden Fradraget i antall døgn fremkommer ved å multiplisere den totale permisjonskvoten med antall måneder tap av permisjon og dividere dette tallet med 12.

33.10 Permisjon til utlandet

Permisjon til utlandet kan ikke innvilges til land som Norge ikke har utleveringsavtale med. Unntak kan gjøres i særlige tilfeller, etter en konkret og grundig sikkerhetsvurdering, dersom det foreligger ekstraordinære velferdsgrunnlag og permisjon fremstår som svært nødvendig og viktig.

33.11 Permisjon til særlige formål

Innsatte som deltar aktivt på den årlige KROM-konferansen som innledere, paneldeltakere, ordstyrere m.m., kan innvilges permisjon til konferansen utenom ordinær permisjonskvote, Innsatte kan videre innvilges inntil 12 korttidspermisjoner per år utenom ordinær permisjonskvote for deltakelse i styremøter i KROM.

Tilsvarende gjelder etter en konkret vurdering i tilfeller der permisjonen nyttes til dokumentert, aktivt kriminalpolitisk arbeid i form av styreverv eller annen slik aktiv deltakelse som nevnt i tilsvarende organisasjoner eller konferanser.

Permisjon til deltakelse på den årlige KROM-konferansen, korttidspermisjoner til deltakelse i styremøter i KROM eller andre tilsvarende formål som nevnt over skal bare innvilges dersom øvrige vilkår for permisjon er oppfylt. Det presiseres særskilt i denne forbindelse at utgangen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig.

33.12 Permisjon fra straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Se forskrift om straffegjennomføring § 7-6 og retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 16 a, pkt. 16a 5.

33.13 Generelt om saksbehandlingen

Enhver beslutning om innvilget permisjon eller andre avgjørelser med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 33 med tilhørende forskrift i fengsel, forvaringsanstalt eller overgangsbolig skal være skriftlig og i vedtaks form, herunder med informasjon om klageadgang og om omgjøringsadgang til ugunst for innsatte dersom det inntreffer nye omstendigheter av betydning for den sikkerhetsmessige vurderingen.

Utskrift av ev. permisjonsplan, permisjonsseddel eller lignende erstatter ikke vedtak. Muntlig beslutning kan fattes dersom tidsmessige hensyn tilsier det jf. strgjfl. § 7 første ledd bokstav b), men skal snarest mulig skriftliggjøres jf. fvl. § 23.

Vedtak om ulike former for permisjon (ordinær permisjon, velferdspermisjon og korttidspermisjon) skal videre angi eventuelle fastsatte vilkår og konsekvenser ved ev. brudd på vilkår.

Det kan i særlige tilfeller praktiseres innvilgelse av flere permisjoner i ett vedtak Forutsetningen for dette er at det dreier seg om faste regelmessige permisjoner i en periode, for eksempel som følge av at vedkommende deltar i et behandlingsopplegg, eller har behov for kontakt med offentlige myndigheter, skole eller lignende, i forbindelse med forberedelse til løslatelse mv. Utover dette kan søknader om permisjoner kun innvilges enkeltvis.

En permisjonsplan eller lignende kan være et verktøy for å planlegge den innsattes progresjon i soningen, men forplikter ikke kriminalomsorgen til å gjennomføre de anførte utgangene. En slik plan kan heller ikke erstatte formelle vedtak om permisjon, jf, også over

Dersom innsatte er registrert i Infoflyt-systemet, skal eventuell beslutning om permisjon gjøres kjent for KDI via tjenestevei om mulig i god tid før aktuelt gjennomføringstidspunkt.

33.14 Utgifter og meldinger ved permisjon

Fengselet skal ved behov dekke utgifter til billigste reisemåte for inntil fire årlige permisjoner.

Dersom innsatte er ubemidlet og det ikke kan forventes at innsatte dekker permisjonsutgifter med ytelser fra utført aktivitet under straffegjennomføringen, kan innsatte søke om at kriminalomsorgen helt eller delvis dekker reiseutgifter og kostander til kost og losji også utover fire årlige.

Det kan ved behov søkes om at NAV dekker nødvendige utgifter til kost og losji under permisjonen for innsatte som ikke har familie eller nære pårørende å reise til.

Hvis permisjonen gjelder sykdomsbehandling som NAV yter stønad til, kan NAV dekke reiseutgifter etter egne regler.

Det vises ellers til egne bestemmelser om kriminalomsorgens og NAVs ansvar for sosiale tjenester og økonomisk stønad til innsatte i kriminalomsorgens enheter mv.

33.15 Meldinger om permisjonsavvikling

Leder av fengsel skal underrette aktuell politimyndighet på permisjonsstedet i tilfeller der innsatte er idømt en særreaksjon eller forvaring. Leder av fengsel skal også gi slik underretning der innsatte er dømt for alvorlig forbrytelse, særlig alvorlige volds- og seksualforbrytelser eller alvorlig narkotikakriminalitet. Det skal alltid gis underretning til stedlig politimyndighet når det er satt vilkår om meldeplikt for politiet, jf. straffegjennomføringsloven annet ledd § 36 bokstav b).

Skriftlig melding i brev eller e-post sendes i god tid før permisjonen skal finne sted og journalføres i DocuLive av notoritetshensyn. Dersom saken haster, skal det i tillegg gis melding på telefon.

Meldingen skal blant annet inneholde opplysninger om innsattes nåværende og eventuelt tidligere navn, fødselsnummer, aktuell dom, straffen eller særreaksjonens lengde, permisjonens formål, oppholdssted under permisjonen, permisjonsvilkår og eventuell meldeplikt.

33.16 Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Se retningslinjene til § 7 b Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte om varsel ved permisjonsutganger.

KRIMINALOMSORGEN

34 Fremstilling

Strgjfl. § 34. *Fremstilling*

Kriminalomsorgen kan fremstille innsatte utenfor fengsel med følge av tilsatte.

Forskriften § 3-32. Fremstilling

Innsatte kan ved behov fremstilles dersom ikke sikkerhetsmessige eller kapasitetsmessige hensyn taler mot.

34.1 Grunnvilkår for fremstilling

Fremstilling kan gis etter en konkret vurdering ut fra sikkerhetsmessige hensyn, innsattes behov og aktuell fremstillingskapasitet. Fremstillingen skal begrenses i tid til det formålet fremstillingen er ment å dekke.

34.1.1 Nærmere om den sikkerhetsmessig vurderingen

Fremstilling skal ikke gjennomføres dersom sikkerhetsmessige hensyn taler mot det. Det skal alltid foretas en konkret sikkerhetsmessig vurdering forut for enhver fremstilling.

Det vises her også til retningslinjene vedrørende *alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.*

Ved vurderingen av antall ansatte og deres kvalifikasjoner forut for en fremstilling skal det vektlegges flere forhold. Domfeltes strafferettslige historikk, nærværende dom og de strafferettslige forholds art og omfang. Det skal videre vektlegges den kunnskap kriminalomsorgen har om den innsatte, sammensetningen av innsatte (ved fellesfremstilling) og formålet med fremstillingen. Blant annet skal det legges vekt på hvor i straffegjennomføringsforløpet domfelte befinner seg, atferd og eventuelle tidligere utganger fra fengselet.

Det skal i vurderingen ses hen til sikkerheten for samfunnet, andre innsatte og ansatte, eventuelt andre som skal delta på fremstillingen. Den sikkerhetsmessige vurderingen skal være skriftlig og må være etterprøvbar. Leder av fengselet bestemmer om det skal brukes tvangsmidler i forbindelse med en fremstilling, jf. straffegjennomføringsloven § 38 med tilhørende forskrift og retningslinjer.

Det legges til grunn at kravet om minst to ansatte er viktigst ved fengsel med høy sikkerhet, og i enkelte situasjoner er dette absolutt, se nedenfor.

Se for øvrig pkt. *34.5 bistand fra politiet.*

34.1.2 Fremstillingsordre og gjennomføring

Forut for iverksettelse av en fremstilling, skal det utarbeides en skriftlig fremstillingsordre.

Det skal fremgå av ordren at det er foretatt en sikkerhetsmessig vurdering i tråd med disse retningslinjene. Videre skal fremstillingsordren blant annet redegjøre for fremstillingens formål, varighet og eventuell bruk av tvangsmidler.

Det skal forut for fremstillingen foretas en muntlig gjennomgang av vurderte risikoer og fremstillingsordren med samtlige ansatte som skal delta på fremstillingen.

Det må lokalt reguleres nærmere hvilke krav som stilles til ansattes opptreden under fremstillingen. Fremstillinger skal gjennomføres med bruk av korrekt tjenesteuniform og gyldig tjenestebevis. Dersom det er av vesentlig betydning for den innsatte og det ikke foreligger sikkerhetsmessige betenkeligheter ved det, kan fengselsleder beslutte at tjenestepersoner kan være sivilt antrukket under fremstillingen.

34.1.3 Orientering til innsatte

I den utstrekning sikkerhetsmessige grunner ikke er til hinder for det, skal innsatte så tidlig som mulig orienteres om fremstillingen, herunder om eventuell beslutning om bruk av tvangsmidler. Formålet med å orientere innsatte er å forhindre at eventuelle uoverensstemmelser knyttet til gjennomføringen kan resultere i at fremstillingen ikke gjennomføres. Blir det vurdert at slik orientering på forhånd ikke skal gis, skal begrunnelsen for dette noteres på saken.

Se for øvrig punkt 34.6 nedenfor om saksbehandlingsregler.

34.2 Typer fremstilling

34.2.1 Enkel fremstilling

En «enkel fremstilling» gjennomføres med én innsatt i følge med ansatte.

En innsatt som ikke får ivaretatt viktige behov i fengselet eller ved permisjon fra fengselet, kan fremstilles. Eksempel på slike behov kan være viktige familieanliggender, kontakt med offentlig myndighet og lege- eller tannlegebesøk. Fremstilling kan også gjennomføres som et bidrag i det rehabiliterende arbeid i tilfeller fremstillingen anses formålstjenlig for den videre gjennomføringen av straffen.

Fremstilling til nødvendig helseundersøkelse skal prioriteres.

34.2.2 Felles fremstilling

En «felles fremstilling» gjennomføres med to eller flere innsatte i følge med ansatte.

Uavhengig av reglene for permisjon, kan flere innsatte fremstilles sammen for å tilby innsatte meningsfulle aktiviteter som ledd i arbeidet med en gradvis tilbakeføring til samfunnet. Hva som er meningsfulle aktiviteter vil kunne variere ut ifra sammensettingen av innsatte, samt formål. Eksempel på aktiviteter kan være friluftsturer, trening og kinobesøk, samt dugnad for organisasjoner/foreninger.

Etter omstendighetene kan en fellesfremstilling også planlegges og gjennomføres med en varighet som går over flere dager, dersom det fremstår som hensiktsmessig i forhold til lovens formål og slik fremstilling etter en konkret risikovurdering fremstår som sikkerhetsmessig forsvarlig. Vurderingen av hvem som skal tilbys felles fremstilling og til hvilket formål, beror på en konkret vurdering av den enkeltes behov.

Fellesfremstilling som innebærer overnatting skal vurderes med særlig aktsomhet med tanke på innsattes, ansattes og samfunnets behov for sikkerhet.

34.2.3 Arbeid på fengselets ytre områder eller utenfor

I de tilfeller der én eller flere innsatte skal utføre regelmessig arbeid på fengselets ytre områder eller utenfor fengselets område i følge med ansatte, er dette ikke å regne som «fremstilling». Reglene i straffegjennomføringsloven § 18 med tilhørende forskriftsbestemmelser og retningslinjer vil her komme til anvendelse.

34.3 Følge av ansatte på fremstilling

34.3.1 Enkel fremstilling

Som hovedregel skal innsatte ved enkel fremstilling følges av to ansatte fra kriminalomsorgen, hvorav minst én ansatt er fengselsfaglig utdannet, eller har gjennomgått nødvendig opplæring i bruk av tvangsmidler foruten å ha faktisk erfaring i gjennomføring av fremstilling fra tidligere.

Dette gjelder alltid der innsatte gjennomfører straff i fengsel med høyt sikkerhetsnivå for alvorlig kriminalitet knyttet til vold, sedelighet eller narkotika.

Dersom det i øvrige tilfeller anses sikkerhetsmessig ubetenkelig, kan kun én ansatt følge med. For nevnte personer som gjennomfører straff av lengre varighet for alvorlig kriminalitet knyttet til bl.a. vold, sedelighet, oppbevaring, kjøp og salg av narkotika gjelder dette bare dersom innsatte gjennomfører straff ved lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig og har gjennomført ordinær permisjoner uten alvorlige brudd.

Ved gjennomføring av kortere dommer i fengsel må det som minimum ses hen til om innsatte selv møtte til soning, forut for en mer konkret vurdering.

Ved vurderingen av antall ansatte skal videre risikoen for straffunndragelse og ny kriminalitet vurderes. Antall ansatte må også vurderes opp mot samfunnets krav på beskyttelse. Det vises for øvrig til retningslinjene pkt. 34.1.1 *Nærmere om den sikkerhetsmessige vurderingen.*

Det skal endelig ses hen til behovet for å ivareta de ansattes sikkerhet. Det må her vurderes om det foreligger risiko knyttet til innsatte, herunder at ansatte kan bli utsatt for vold, tvang og/eller utilbørlig opptreden.

For innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter straffegjennomføringsloven § 10, annet ledd gjelder særlige regler, se retningslinjene punkt 34.3.3.

34.3.2 Felles fremstilling

Ved gjennomføring av felles fremstilling, skal det normalt alltid være minst to ansatte i følge med innsatte som skal delta i fellesaktiviteter utenfor fengselet, hvorav minst én ansatt er fengselsfaglig utdannet, eller har gjennomgått nødvendig opplæring i bruk av tvangsmidler foruten å ha faktisk erfaring i gjennomføring av fremstilling fra tidligere. Dette gjelder uavhengig av sikkerhetsnivå.

I vurderingen av om det er behov for å være flere enn to ansatte, skal det ses hen til forhold på innsattes side, fremstillingens formål, omstendighetene rundt fremstillingen og situasjonen for øvrig. Det vises her til at ansatte skal ha tilsyn med innsatte. Dette er forhold som vil kunne variere i forhold til den enkelte fremstilling, for eksempel skitur, båttur, bytur og ulike arrangementer, og derfor må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

I overgangsbolig og fengsel med lavere sikkerhet hvor innsatte regelmessig beveger seg mye på utsiden av fengselet, kan det etter en konkret vurdering av sikkerhetsmessige forhold tillates kortvarige fremstillinger med en ansatt. Det legges til grunn at slike fremstillinger med

kun en ansatt utelukkende benyttes hvor det er snakk om å fremstille maksimalt fem innsatte om gangen.

Ved vurderingen av antall ansatte skal videre risikoen for straffunndragelse og ny kriminalitet vurderes. Antallet ansatte må også vurderes opp mot samfunnets krav på beskyttelse.

Det skal endelig ses hen til behovet for å ivareta de ansattes sikkerhet. Det må her vurderes om det foreligger risiko knyttet til innsatte, herunder at ansatte kan bli utsatt for vold, tvang og/eller annen utilbørlig opptreden.

34.3.3 Fremstilling fra avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå

For fremstilling av innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå etter straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd gjelder særlige regler, se retningslinjene til bestemmelsen.

34.3.4 Forvaltningssamarbeidspartnere

Dersom det anses som hensiktsmessig kan ansatte hos kriminalomsorgens forvaltningssamarbeidspartnere delta på fremstillingen. Slike ansatte skal ikke erstatte ansatte fra kriminalomsorgen, men eventuelt være med i tillegg til det antall ansatte i kriminalomsorgen som av er påkrevd for den aktuelle fremstillingen. Det er kriminalomsorgen alene som er ansvarlig for den sikkerhetsmessig gjennomføringen.

34.4 Fremstilling av varetektsinnsatte

Påtalemyndigheten avgjør spørsmålet om fremstilling utenfor fengselet for alle varetektsinnsatte og har ansvar for gjennomføringen. Det vises til bestemmelsene i politiinstruksen (FOR-1990-06-22-3963) § 11-1.

34.5 Bistand fra politiet

Dersom fengselsleder finner at ansatte grunnet sikkerhetsmessig forhold ikke kan eller bør gjennomføre fremstillingen av domsinnsatte kan det rettes anmodning til politiet om bistand til gjennomføring av fremstillingen. Det vises til politiinstruksen (FOR-1990-06-22-3963) § 11-1.

34.6 Saksbehandlingsregler ved fremstilling

34.6.1 Søknad om fremstilling fra innsatte

Der innsatte søker om fremstilling skal søknaden besvares med et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 b. Enkeltvedtaket skal som hovedregel være skriftlig, jf. forvaltningsloven §§ 23 og 24. Saksbehandlingen kan være muntlig når tidsmessige grunner gjør det nødvendig, jf. straffegjennomføringsloven § 7 bokstav b. I slike tilfeller bør som hovedregel vedtaket skriftliggjøres i ettertid.

For øvrig vises det til forvaltningslovens øvrige saksbehandlingsregler for enkeltvedtak og unntakene nevnt i straffegjennomføringsloven § 7.

34.6.2 Beslutning om fremstilling uten søknad fra innsatte

I de tilfeller hvor det anses nødvendig å fremstille innsatte uten forutgående søknad om dette fordrer ikke at beslutningen behøver å utformes som vedtak. Slike mer eller mindre akutte beslutninger er ikke underlagt de særlige saksbehandlingsreglene som gjelder for

enkeltvedtak. Et typisk eksempel er fremstilling til lege utenfor fengslet hvor behovet oppstår akutt.

Den innsatte skal likevel orienteres om at han kan klage på en eventuell beslutning om bruk av tvangsmidler under fremstillingen. En slik klage skal behandles i tråd med reglene i forvaltningsloven, selv om beslutningen ikke er vedtak i lovens forstand.

Det som er nevnt ovenfor gjelder også der fengselet tilbyr én eller flere innsatte fremstilling som et tiltak for å fremme rehabilitering og tilpasning til samfunnet, uten at den/de innsatte har søkt om dette.

34.7 Andre situasjoner som ikke er fremstilling etter bestemmelsene her

Situasjoner hvor ansatte følger innsatte som et vilkår/tilbud i forbindelse med permisjon eller annen utgang anses ikke som fremstilling. Det vises blant annet til forskrift om forvaring § 11 med tilhørende retningslinjer.

Avbrudd i straffegjennomføringen

Strgjfl. § 35. ***Straffavbrudd***

Kriminalomsorgen kan beslutte at gjennomføringen av straffen skal avbrytes dersom domfeltes helsetilstand tilsier det, eller når det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte.

Forskriften § 3-33. Straffavbrudd

Avbrudd innvilges bare dersom det etter en konkret helhetsvurdering anses som sikkerhetsmessig forsvarlig.

Avbrudd gis i en bestemt periode av inntil 4 uker, og kan senere forlenges én gang med inntil 4 uker. Innvilgelse av søknad om ytterligere forlengelse kan gis av nærmeste overordnede nivå. I særlige unntakstilfeller kan overordnet nivå innvilge avbrudd for en ubestemt periode.

Ved avbrudd får bestemmelsene om løslatelse anvendelse så langt de passer.

35.1 Innledende bestemmelser

Lokalt og regionalt nivå avgjør søknad om straffavbrudd. Dette gjelder også når domfelte søker benådning. For øvrig kan også Justisdepartementet gi avbrudd når domfelte søker benådning og omstendighetene rundt benådningssøknaden tilsier det.

Ved begjæring om gjenopptakelse av straffesak gis normalt ikke straffavbrudd. I slike tilfeller kan påtalemyndigheten vurdere å trekke fullbyrdelsesordren tilbake.

35.2 Sviktfarevurdering

Det skal særlig legges vekt på om det er grunn til å anta at innsatte vil begå ny straffbar handling under avbruddet, unndra seg gjennomføringen ved å utebli etter endt avbrudd eller bryte forutsetninger og avbruddsvilkår eller misbruke avbruddet på annet måte.

Dersom avbrudd er aktuelt av helsemessige årsaker, må hensynet til innsattes helse veies opp mot hensynet til samfunnsvernet, herunder hva slags straffbare handlinger det er fare for.

Det vises for øvrig til retningslinjer om alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

35.3 Grunnvilkår for å innvilge avbrudd

Det skal foretas en konkret, skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle, og vurderes om problemene kan løses på annen måte enn ved avbrudd, for eksempel ved innvilgelse av permisjon, fremskutt permisjonstid, utvidet permisjonskvote, utvidet telefontid eller fremstilling.

35.4 Retningslinjer for skjønnsutøvelsen

a) Avbrudd grunnet innsattes helsetilstand
Straffegjennomføringen kan avbrytes når det anses påkrevd av helsemessige årsaker. Helsetilstanden hos innsatte må være dokumentert og av en slik karakter at avbrudd vil kunne avhjelpe problemene. Avbrudd gis ikke hvis innsattes helsetilstand kan ivaretas i tilstrekkelig grad i fengselet. Før avbrudd gis skal det vurderes overføring til annet egnet fengsel, gjennomføring av straff i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 eller gjennomføring av straff i sykehus, jf. straffegjennomføringsloven § 13. Avbrudd er særlig aktuelt i perioder med dagplassering i sykehus eller poliklinisk behandling, da slik tilknytning til sykehuset ikke er tilstrekkelig for å tilfredsstille kravene til straffegjennomføring.

Er soningsudyktigheten erklært av ”varig art”, bør det vurderes om det er grunnlag for å søke benådning eller fremskutt prøveløslatelse.

b) Særlige tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte
Avbrudd kan for eksempel gis i tilfeller med alvorlig sykdom i innsattes nærmeste familie. Helsetilstanden må være dokumentert og av en slik karakter at avbrudd vil kunne avhjelpe problemene, og gis normalt ikke hvis pårørendes helsetilstand er av kronisk karakter og må forventes å bli ivaretatt av helsevesenet og/eller det sosiale hjelpeapparatet.

Kortere avbrudd kan også gis dersom det fremstår som rimelig etter en vurdering av de menneskelige forhold i saken. Hensynet til innsattes barn skal tillegges særlig vekt.

Avbrudd kan ellers for eksempel innvilges når det oppstår akutte private problemer og svært nødvendige gjøremål for innsatte som ikke kan løses ved for eksempel hjelp fra offentlige eller kommunale instanser eller fra innsattes øvrige familie, kollegaer eller andre. Avbrudd gis normalt ikke for å ivareta egen forretningsvirksomhet.

35.5 Straffavbrudd i periode med møteplikt

Straffavbrudd etter § 35 kan også gis i periode hvor den domfelte er undergitt møteplikt, jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 43. Før det i slike tilfelle gis avbrudd, bør situasjonen primært søkes avhjulpet ved at det foretas endringer i oppmøtehyppigheten eller lignende.

35.6 Beregning

Avbrudd gis i hele døgn eller uker. Antall døgn eller uker avbrudd legges til opprinnelig beregnet gjenstående straffegjennomføringstid.

35.7 Avbrudd i forbindelse med ny varetekt

Avbrudd gis uten særskilt beslutning for den tid innsatte skal gjennomføre varetektsfengsling og eventuelt annen reaksjon.

35.8 Utenlandsopphold under straffavbruddet

Utenlandsopphold under straffavbruddet kan bare tillates i særlige unntakstilfeller etter en konkret helhetsvurdering, dersom det foreligger ekstraordinære velferdsgrunnlag som gjør oppholdet svært nødvendig og viktig.

35.9 Melding

Bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 33. Permisjon gjelder tilsvarende så langt de passer.

35.10 Varsel til fornærmede eller dennes etterlatte

Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 36 angående varsel til fornærmede eller dennes etterlatte.

Fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd

Strgjfl. § 36. ***Fastsettelse av vilkår ved permisjon og straffavbrudd***

Det er en forutsetning at innsatte under permisjon og straffavbrudd ikke begår ny straffbar handling, oppholder seg på oppgitt adresse, overholder fastsatte vilkår etter annet ledd og møter tilbake til fengslet i upåvirket tilstand til fastsatt tid. Under permisjon skal innsatte dessuten unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Kriminalomsorgen skal fastsette særlige vilkår dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av permisjonen eller straffavbruddet. Det kan blant annet bestemmes at innsatte skal

a) oppsøke angitt myndighet eller person

b) melde seg for politiet eller kriminalomsorgen til fastsatt tid,

c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter,

d) avgi ren urin- eller utåndingsprøve før utgang,

e) hentes og bringes tilbake til fengslet av bestemte personer,

f) overholde bestemmelser om oppholdssted,

g) unnlate å ha samkvem med bestemte personer, eller

h) under straffavbrudd unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Vilkår om forbud mot bruk av alkohol skal bare unnlates dersom det fremstår som sikkerhetsmessig ubetenkelig.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for permisjonen eller straffavbruddet, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varselet skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 36 annet ledd bokstav f) og g), hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Domfelte og fornærmede skal tilbys gjenopprettende prosess. Dersom de ved avtale kommer frem til enighet om å overholde bestemmelser om oppholdssted, eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, skal kriminalomsorgen ta hensyn til avtalen ved fastsettelse av vilkår for permisjon eller straffavbrudd. Kriminalomsorgen trenger ikke å ta hensyn til avtalen dersom den blir urimelig for fornærmede eller domfelte.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 14 juni 2013 nr. 44, 20 juni 2014 nr. 49 (ikr. 1 juli 2014 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 795).

Forskriften § 3-34. Vilkår ved permisjon og straffavbrudd. Brudd på vilkår

Det kan etter en konkret vurdering settes egnede vilkår utover de som er oppregnet i straffegjennomføringsloven § 36 dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av permisjonen eller straffavbruddet.

Ved brudd på vilkår eller forutsetninger for permisjonen eller avbruddet før permisjonstiden eller avbruddstiden er ute, kan permisjonstillatelsen trekkes tilbake for den gjenstående del av permisjonen eller avbruddet. Domfelte kan pålegges å vende tilbake til fengselet.

36.1 Grunnleggende forutsetninger

Straffegjennomføringsloven § 36 første ledd omhandler grunnleggende forutsetninger som alltid skal være oppfylt fra innsattes side. Disse skal fremgå i vedtaket.

Forutsetningen ”Oppholder seg på oppgitt adresse” innebærer et krav om eventuell overnatting på denne adressen.

Forutsetningen ”Upåvirket tilstand” innebærer at innsatte ikke skal være påvirket av rusmidler eller stoffer beskrevet i straffegjennomføringsloven § 36 første ledd annet punktum. Ved tilbakekomst skal det tas utåndingsprøve, urinprøve eller blodprøve ved mistanke om slik påvirkning.

36.2 Fastsettelse av særlige vilkår, straffegjennomføringsloven § 36, annet ledd

I den sikkerhetsmessige vurderingen av om særlige vilkår skal fastsettes i tillegg til forutsetningene, ses det hen til momentene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 33 og § 35 om sviktfarevurderingen ved permisjon og avbrudd som gjelder tilsvarende så langt de passer.

Det skal videre særlig ses hen til om innsatte tidligere har gjennomført utgang som permisjon eller avbrudd og hvordan dette har forløpt.

De særlige vilkårene utformes etter en konkret og individuell vurdering av den enkelte innsatte og de nærmere omstendigheter omkring utgangen. Det bør undersøkes under hvilke forhold en permisjon eller avbrudd vil finne sted, herunder bringes på det rene om innsatte vil bli mottatt på oppgitt adresse og om formålet med og forutsetningene for permisjonen eller avbruddet for øvrig kan oppfylles.

Det skal ses hen til det straffbare forholdets art, særlig om innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse.

Det skal videre ses hen til mulighetene for å kontrollere at vilkårene overholdes.

Når innsatte er dømt for overgrep mot barn, skal det undersøkes med politi, sosialkontor eller barnevernsmyndigheter om barnet oppholder seg på eller bor i nærheten av permisjons- eller avbruddsstedet og hvilken virkning utgangen antas å vil ha på barnet.

Det bør ved behov undersøkes om innsatte ved dom er forbudt å oppholde seg i bestemte områder, jf. straffeloven § 57, eller om innsatte er ilagt besøksforbud eller oppholdsforbud av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 222a og § 222b.

36.3 Til de enkelte vilkårene i straffegjennomføringsloven § 36

a) det kan settes vilkår om at innsatte skal melde seg for en bestemt person eller myndighet, for eksempel oppnevnt kontaktperson, jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 43, arbeidskontor eller sosialkontor
b) meldeplikt for politiet skal normalt pålegges når innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds-, sedelighets- eller narkotikaforbrytelse av alvorlig karakter. Vilkår om oppmøte hos friomsorgen kan særlig være aktuelt ved permisjon før prøveløslatelse med møteplikt for kriminalomsorgen
c) vilkåret settes kun i tilfeller der det etter en individuell vurdering foreligger mistanke om aktuell bruk, som ellers ville gitt rimelig grunn til å avslå en søknad om permisjon eller avbrudd
d) vilkåret settes i tilfeller der det etter en individuell vurdering foreligger mistanke om bruk i fengselet av alkohol, narkotika eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet som ellers ville gitt rimelig grunn til å avslå en søknad om permisjon eller avbrudd. Ved avgivelse av urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve ved tilbakekomst gjelder bestemmelsen i straffegjennomføringsloven § 29
e) vilkåret er særlig aktuelt når innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds-, sedelighets- eller narkotikaforbrytelse av alvorlig karakter. Personen - for eksempel innsattes pårørende - skal navngis i vedtaket
f) vilkåret innebærer at det kan gis pålegg om å oppholde seg på eller forbud mot å oppholde seg på et bestemt oppholdssted
g) vilkåret er særlig aktuelt overfor fornærmede i saker der innsatte gjennomfører en strafferettslig særreaksjon eller straff for alvorlig forbrytelse, særlig volds- eller sedelighetsforbrytelse av alvorlig karakter. Det kan også settes forbud mot at innsatte oppsøker en eller flere bestemte personer eller bestemte grupperinger som er kjent for politiet for kriminell virksomhet, forutsatt at innsatte tidligere har hatt kontakt med personen(e) eller grupperingen(e). For eksempel kan det settes forbud mot at innsatte oppsøker rusbelastede miljøer på oppholdsstedet
h) som hovedregel skal det fastsettes forbud mot bruk av alkohol under avbruddet, men det skal foretas en individuell vurdering. I tvilstilfeller bør forbud fastsettes, særlig når det gjennomføres strafferettslige særreaksjoner eller straff for alvorlig kriminalitet. I tilfeller der aktuell kriminalitet kan knyttes til alkoholbruk eller når det er kjent at innsatte har et alkoholproblem, skal vilkåret fastsettes. Det samme gjelder når innsatte misbruker andre rusmidler, herunder narkotika og dopingmidler. Bruk av narkotika er for øvrig straffbart og går følgelig under straffegjennomføringsloven § 36 første ledd.

36.4 Øvrige bestemmelser

Det skal angis når permisjonen eller straffavbruddet begynner og slutter og eventuelt hvordan reisen skal foregå til og fra oppholdsstedet. Innsatte skal gjøres kjent med at han ikke uten særskilt tillatelse kan ta med seg noe ut av eller inn i fengselet. Innsatte skal få skriftlig meddelelse om forutsetninger og øvrige vilkår, og vedta dem med sin underskrift.

36.5 Brudd

a) <u>Permisjon</u>

Så vidt mulig bør det undersøkes hvordan gjennomført permisjon har forløpt, for eksempel ved å kontakte politiet på permisjonsstedet. Er det grunn til å tro at det har vært noe å bemerke til innsattes forhold under permisjonen, skal dette gjøres. Er det konstatert brudd på vilkår

eller forutsetninger eller at innsatte har begått nye straffbare handlinger under permisjonen, må de faktiske forhold søkes klarlagt.

Får leder av fengsel kjennskap til at innsatte har overtrådt vilkår eller brutt forutsetninger for permisjonen før permisjonstiden er ute, skal permisjonstillatelsen trekkes tilbake for den gjenstående del av permisjonen. Innsatte kan pålegges å vende tilbake til fengselet. Ved behov kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse.

Ved brudd på vilkår eller forutsetninger ved permisjon gjelder bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 40 med tilhørende retningslinjer om reaksjon på brudd.

b) Straffavbrudd
Får leder av fengsel før avbruddstidens utløp informasjon om at innsatte har brutt fastsatte vilkår eller vesentlige forutsetninger for avbruddet, skal forholdet søkes klarlagt gjennom politiet, friomsorgen eller på annen egnet måte. Innsattes forklaring bør innhentes. Innvilgelsen av avbrudd kan trekkes tilbake for den gjenstående avbruddstiden. Innsatte kan pålegges å vende tilbake til fengselet. Ved behov kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse. Tilsvarende gjelder hvis innsatte ikke møter opp i fengselet ved endt avbruddstid.
Ved brudd på vilkår eller forutsetninger ved avbrudd gjelder bestemmelsene i straffegjennomføringsloven § 40 med tilhørende retningslinjer om reaksjon på brudd.

c) Straffbare handlinger begått under permisjon eller avbrudd, jf. straffegjennomføringsloven §36, første ledd.
Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 40 og punkt om ”Straffbare handlinger” som gjelder tilsvarende så langt de passer.

36.6 Varsling av fornærmede eller dennes etterlatte

Se straffegjennomføringsloven § 36 tredje ledd og § 7 bokstav i).

Varsel erstatter ikke den sikkerhetsmessige vurderingen som skal foretas. Den sikkerhetsmessige vurdering skal foretas på selvstendig grunnlag uavhengig av om det skal varsles. Formålet med varsling er å gi fornærmede eller dennes etterlatte informasjon om at domfelte kan påtreffes. Med etterlatte forstås avdødes ektefelle, samboer, barn, foreldre eller søsken. Det er tilstrekkelig at man varsler en av de nærmeste.

Før fornærmede eller dennes etterlatte spørres om de ønsker varsling, skal det alltid vurderes om varsling vil kunne få betydning for domfeltes sikkerhet. Politiet skal kontaktes for uttalelse hvis det antas å være fare for hevnaksjoner eller lignende. I så fall skal fornærmede eller etterlatte ikke varsles.

Beslutningen om at fornærmede eller dennes etterlatte skal varsles, er et enkeltvedtak. Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 7. Fengselet og den domfelte er parter i saken etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e. Domfelte skal informeres om at varsel vil bli gitt. Om mulig skal ikke fornærmede eller dennes etterlatte varsles før klagefristen er gått ut eller klagen er endelig avgjort av klageorganet.

Varsel skal gis når det antas å være av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte. Det skal foretas en konkret skjønnsmessig vurdering i det enkelte tilfelle.

I vurderingen skal det legges stor vekt på forbrytelsens art og alvorlighet, herunder særlig om det gjelder voldsforbrytelser, sedelighetsforbrytelser eller trusler. Videre skal man vektlegge hvilket behov fornærmede eller dennes etterlatte antas å ha for å kunne forberede seg på at domfelte kan påtreffes utenfor fengsel. Man må her se hen til forholdet mellom domfelte og fornærmede eller dennes etterlatte, samt vurdere hvor sannsynlig det er at de vil påtreffe hverandre under utgangen. Lengde og sted for utgangen, samt geografisk avstand mellom partene, vil her være relevante momenter.
Det skal videre legges vekt på at personer under 18 år kan ha et særlig behov for varsel. Spørsmålet om varsling skal derfor vurderes særlig nøye dersom fornærmede eller dennes etterlatte er under 18 år når utgangen finner sted. I disse tilfellene vil det etter omstendighetene kunne være behov for varsling også ved mindre alvorlige forbrytelser.

Listen over momenter ovenfor er ikke uttømmende. Også andre særlige forhold kan være relevante i vurderingen av om varsel skal gis. Domspremissene kan gi nyttig veiledning i disse sakene.

I god tid før domfelte får utgang i en sak der det kan være aktuelt å gi informasjon til fornærmede eller dennes etterlatte, skal tilsatte kontakte politiet, sosialmyndigheter, barnevernsmyndigheter osv., for å innhente informasjon til hjelp i vurderingen av om det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få et slikt varsel.

Kriminalomsorgen avgjør på selvstendig grunnlag om varsel skal gis. Uttalelse fra fornærmede eller dennes etterlatte skal på dette tidspunkt ikke innhentes. Først når det er endelig bestemt at varsel skal gis, skal disse kontaktes.

Varsel gis av lokalt nivå i kriminalomsorgen. Ved behov – særlig i tilfeller der fornærmede eller dennes etterlatte ikke har kjent adresse for kriminalomsorgen – kan politiet anmodes om å besørge varselet på vegne av kriminalomsorgen.

Varselet skal som hovedregel gis skriftlig. Dersom varsel blir gitt over telefon, skal lokalt nivå snarest mulig skriftlig dokumentere at varsel er gitt.

Det må fremgå uttrykkelig av varselet at fornærmede eller dennes etterlatte kan reservere seg mot å motta ytterligere varsel i fremtiden. Det kan avtales med fornærmede eller dennes etterlatte om det er behov for varsel ved hver enkelt utgang eller om det holder med ett varsel.

Varselet skal gis i tilstrekkelig god tid, slik at fornærmede eller dennes etterlatte kan innrette seg etter det.

Dersom fornærmede eller de etterlatte er under 18 år, gis varselet til foresatte/verge.

Varsel til andre enn politiet, fornærmede eller dennes etterlatte kan ikke gis. Det vises til reglene om taushetsplikt i straffegjennomføringsloven og forvaltningsloven.

KRIMINALOMSORGEN

Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Straffegjennomføringsloven § 37 *Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak*

Kriminalomsorgen kan beslutte at en innsatt helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet med andre innsatte dersom det er nødvendig for å

a) hindre at innsatte fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte,

b) hindre innsatte i å skade seg selv eller øve vold eller fremsette trusler mot andre,

c) hindre betydelig materiell skade,

d) hindre straffbare handlinger, eller

e) opprettholde ro, orden og sikkerhet.

For innsatte under 18 år gjelder bestemmelsene i første ledd bokstav b til e tilsvarende, likevel slik at utelukkelse bare kan besluttes dersom det er strengt nødvendig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige.

Kriminalomsorgen skal beslutte delvis utelukkelse dersom dette er tilstrekkelig for å forebygge handlinger etter første ledd bokstavene a til e og annet ledd.

Hel eller delvis utelukkelse etter første, andre eller tredje ledd skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig, og kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det fortsatt er grunnlag for utelukkelsen.

Dersom hel utelukkelse fra fellesskapet overstiger 14 dager, skal regionalt nivå ta stilling til om den innsatte fortsatt skal utelukkes. Dersom utelukkelsen samlet overstiger 42 dager, skal tiltaket meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet. Melding skal deretter gis til direktoratet med 14 dagers mellomrom. Utelukkelse etter første ledd bokstavene a til e kan bare strekke seg utover ett år dersom innsatte selv ønsker det. Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket. Dersom utelukkelsen overstiger 3 dager, skal saken oversendes regionalt nivå til ny vurdering. Dersom utelukkelsen overstiger 5 dager, skal det sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet overstiger 30 dager, skal tiltaket meldes til regionalt nivå. Dersom delvis utelukkelse fra fellesskapet av en innsatt under 18 år overstiger 7 dager, skal Kriminalomsorgsdirektoratet ta stilling til om den innsatte fortsatt skal utelukkes. Melding skal deretter gis til direktoratet med 7 dagers mellomrom.

Utelukkelse skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Innsatte som er helt utelukket fra fellesskapet, skal flere ganger daglig tilses

av tilsatte. Lege skal varsles om utelukkelsen uten ugrunnet opphold. Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn.

Kriminalomsorgen kan beslutte at alle eller enkelte innsatte helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet dersom det er sannsynlig at et ubestemt antall innsatte har begått eller er i ferd med å begå handlinger som nevnt i første ledd, eller dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det nødvendig. Slik utelukkelse kan opprettholdes i inntil 3 døgn. Regionalt nivå kan forlenge utelukkelsen med inntil 3 døgn dersom særlige grunner gjør det påkrevet. For innsatte under 18 år gjelder tiende ledd.

Kriminalomsorgen kan beslutte at en innsatt skal utelukkes helt eller delvis fra fellesskapet dersom bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det påkrevet, eller dersom den innsatte selv ønsker det. For innsatte under 18 år gjelder tiende ledd.

Kriminalomsorgen kan beslutte at innsatte under 18 år skal utelukkes helt eller delvis dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det strengt nødvendig, eller dersom innsatte selv ønsker det og det anses strengt nødvendig. Mindre inngripende tiltak må forgjeves ha vært forsøkt eller være åpenbart utilstrekkelige.
Beslutning om utelukkelse av person under 18 år skal omgående meldes til regionalt nivå. Slik utelukkelse kan opprettholdes i inntil 2 døgn. Regionalt nivå kan forlenge utelukkelsen med inntil 2 døgn dersom særlige grunner gjør det påkrevet. I så fall skal det samtidig sendes melding til Kriminalomsorgsdirektoratet. Utelukkelse skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn. Kriminalomsorgen kan gi nærmere regler om utelukkelse av innsatte under 18 år, samt om tiltak for å avhjelpe mulige negative skadevirkninger av slik.

§ 17 annet ledd skal anvendes ved utelukkelse fra fellesskapet i avdelinger som nevnt i § 10 annet ledd.

Endret ved lover 14 juni 2013 nr. 44, 28 feb 2014 nr. 3, 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 30 okt 2015 iflg. res. 30 okt 2015 nr. 1233,
med unntak av femte ledd siste setning) som endret ved lov 28 feb 2014 nr. 3, 22 apr 2016 nr. 3 (ikr. 22 apr 2016 iflg. res. 22 apr 2016 nr. 407). Endres ved lov 20 jan 2012 nr.

Forskriften § 3-35 andre ledd. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Skadelige følger av utelukkelse fra fellesskapet skal så vidt mulig forebygges eller bøtes på.

37.1 Hovedregelen om fellesskap, strgjfl. § 17 første ledd

Strgjfl. § 17 første ledd krever at innsatte så langt det er praktisk mulig skal ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Det skal på forhånd være fastsatt ved den enkelte avdeling i fengselet når muligheten for fellesskap mellom innsatte skal ta til og når dette skal være avsluttet (alminnelig dagsorden).

Unntak fra denne hovedregelen, dvs. begrensinger i, eller utelukkelse fra, fellesskapet kan besluttes dersom vilkårene etter § 37 er oppfylt. Dersom beslutning om utelukkelse fattes, skal det alltid treffes enkeltvedtak om utelukkelse etter straffegjennomførings- og forvaltningslovens bestemmelser. Enhver utelukkelse skal registreres i Kompis. Helt kortvarig innlåsning av innsatte, for eksempel avvik med en varighet på inntil én time ved telling av innsatte, vaktskifte, bespisning, etc., er likevel ikke å regne som situasjoner hvor

forvaltningslovens bestemmelser om enkeltvedtak gis anvendelse. Slike mindre vesentlige inngrep i innsattes adgang til fellesskap faller utenfor enkeltvedtaksbegrepet.

37.2 Fellesskap på ressursavdelinger eller avdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå

Strgjfl. § 17 andre ledd hjemler kriminalomsorgens adgang til å «begrense» adgangen til fellesskapet i sin alminnelighet for innsatte som gjennomfører straff i avdeling som nevnt i § 10 annet ledd. Dette gjelder avdelinger i fengsel med høyt sikkerhetsnivå som er tilrettelagt for innsatte med særlige behov (ressursavdelinger) eller innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå skal ha et høyere sikkerhetsnivå enn fengsler med høyt sikkerhetsnivå, mens ressursavdelingene forutsettes tilført ressurser for bedre å ivareta oppfølging av innsatte som har særlige behov. Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) tar stilling til om avdelinger kan gis status som avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå eller avdeling tilrettelagt for innsatte med særlige behov (ressursavdeling), jf strgjfl. § 10 annet ledd. I slike avdelinger skal § 17 annet ledd anvendes ved utelukkelse fra fellesskapet.

37.3 Fellesskap i mottaksavdelinger

I tilfeller hvor fengselet må foreta undersøkelser for å skaffe opplysninger om domfeltes bakgrunn, sosiale forhold eller for å skaffe innsatte passende fellesskap i en av fengselets ordinære avdelinger mv., kan innsatte anbringes i særskilt mottaksavdeling. Slike avdelinger bør driftes med mulighet for fellesskap. I alminnelighet vil behovet for observasjon av innsatte i en tidlig fase av fengslingen innebære at fellesskapet i slike avdelinger er begrenset. En begrensning av fellesskapets omfang i mottaksavdeling innebærer ikke en utelukkelse fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37, såfremt de innsatte fullt ut får delta i det eksisterende fellesskapet.

37.4 Begrepsavklaring

Det kan ikke utledes noen kvantitativ definisjon av begrepene «utelukkelse» eller «fellesskap» av straffegjennomføringsloven med forarbeider. Fellesskapet i en avdeling vil være definert av fengselsavdelingens alminnelig dagsorden som vil bero på det konkrete aktivitetstilbudet; hvordan arbeid, fritidsaktiviteter, studier eller programdeltagelse gjennomføres, men også på fengselets belegg, de sikkerhetsmessige grunner og fengselets bygningsmessige utforming.

- *Fellesskap* etter strgjfl. § 17 vil si samvær mellom flere innsatte. Fellesskap med andre innsatte vil vanligvis være det tiltaket som er best egnet til å kunne normalisere innsattes situasjon og motvirke eventuelle skadelige følger av frihetsberøvelsen.
- *Hel utelukkelse* betyr at innsatte overhodet ikke har noe fellesskap med andre innsatte i løpet av dagen. Samsitting eller andre kompenserende tiltak er ikke å regne som fellesskap.
- *Delvis utelukkelse* innebærer at innsattes adgang til det fellesskap som til enhver tid gjelder for den aktuelle avdelingen (alminnelig dagsorden) innskrenkes delvis, f. eks. ved at innsatte fratas adgangen til å ta del i arbeidsfellesskapet der dette fremstår som nødvendig, men gis adgang til å delta i fritidsfellesskapet senere på dagen.

Hvorvidt innsattes adgang til fellesskapet skal kunne sies å være innskrenket (delvis utelukkelse), med den følge at vedtak etter forvaltningsloven (fvl.) må treffes, vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, jf. fvl. § 2 som krever at vedtak treffes der innskrenkningen er konkret bestemmende for den innsattes rett til fellesskap etter § 17 (alminnelig dagsorden).

37.5 Avgjørelsesmyndighet

Beslutning etter strgjfl. § 37 treffes av fengselsleder eller den vedkommende gir myndighet, jf. strgjfl. § 6. Treffes avgjørelsen av andre enn fengselsleder, skal denne underrettes snarest og senest påfølgende virkedag. Lokalt nivå skal påse at det gjennom hele utelukkelsesperioden foreligger et gyldig vedtak om utelukkelse, det vil si enkeltvedtak truffet av rett myndighet. Hel utelukkelse utover 14 dager besluttes av regionalt nivå.

37.6 Vurderingen av nødvendighet

Alle tiltak etter strgjfl. § 37 første ledd må være «nødvendige» for å forebygge eller hindre uønskede handlinger fra innsattes side. Om en utelukkelse er «nødvendig» vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet. Det skal foretas en forholdsmessighetsvurdering, der det vurderes om utelukkelsen er egnet til å oppnå det formål utelukkelsen er begrunnet med og om formålet med utelukkelsen veier opp for eventuelle ulemper ved utelukkelsen, herunder den innsattes individuelle forutsetninger.

Det enkelte vedtak som treffes om utelukkelse, må tilkjennegi de vurderinger som er gjort. Det kreves ikke sannsynlighetsovervekt for at uønskede handlinger vil finne sted, men det må foreligge en nærliggende og reell risiko for at de situasjoner som skal hindres vil kunne inntreffe. Risikoen må vurderes på bakgrunn av tidligere handlinger, trusler eller andre forhold som tyder på at det er fare for nye uønskede hendelser. Vedtaket skal så langt som mulig angi hvilke hendelser som kan inntreffe om man ikke bruker utelukkelse, hvor sannsynlig det er at den uønskede hendelsen inntreffer og om formålet med utelukkelsen kan oppnås ved hjelp av mindre inngripende tiltak.

Ved beslutning om utelukkelse skal lokalt nivå benytte maler i Kompis.

37.7 De ulike utelukkelsesformål, jf. strgjfl. § 37 første ledd

En utelukkelse etter § 37 første ledd skal bare skje der tiltaket er egnet til å oppnå et lovbestemt formål. Det betyr at atferden som forebygges eller forhindres må falle innunder en av de formål som angis i § 37 første ledd bokstavene a til e. Dersom formålet med utelukkelsen endres, må det treffes nytt vedtak om utelukkelse.

37.7.1 Bokstav a – «hindre at innsatte fortsetter å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte»

Om innsatte kan sies «å påvirke miljøet i fengslet på en særlig negativ måte» vil bero på en konkret vurdering av om innsattes atferd avviker fra de minstekrav til atferd som stilles på den enkelte arena i fengselet. Bestemmelsen utgjør hjemmelen for å gjøre tiltak overfor innsatte som opptrer truende, saboterer fellesskapet, eller på andre måter har en aktiv atferd som virker destruktivt overfor andre innsatte, tilsatte eller andre personer som bidrar under straffegjennomføringen. Innsattes oppførsel må være av kvalifisert negativ art.

I formuleringen «fortsetter å påvirke …» ligger det et krav om at innsatte gis advarsel om hvordan fengselet oppfatter innsattes atferd, og at utelukkelse vil kunne være en konsekvens av fortsatt negativ atferd. Innsatte vil dermed få en oppfordring om å innrette egen atferd i tråd med fengselets krav.

37.7.2 Bokstav b – «hindre innsatte i å skade seg selv eller øve vold eller fremsette trusler mot andre»

Bestemmelsen hjemler fengselets adgang til bruk av utelukkelse for å hindre selvbeskadigelse, vold og trusler. Bestemmelsen kommer både til anvendelse der handlinger

vil kunne ramme innsatte selv, andre innsatte, tilsatte, tilsatte i forvaltningssamarbeidsetater og andre.

37.7.3 Bokstav c – «hindre betydelig materiell skade»

Bestemmelsen hjemler kriminalomsorgens adgang til bruk av utelukkelse for å hindre skadeverk. Det vil si skade som innebærer reduksjon på gjenstanders verdi. Tilsmussing omfattes også, herunder tilgrising av fellesskapsarealer. Reservasjonen «betydelig» innebærer at forventet skade må være av et visst omfang eller alvorlighetsgrad.

37.7.4 Bokstav d – «hindre straffbare handlinger»

Bestemmelsen forutsetter at de handlinger som skal forhindres er straffbare. De straffbare handlingene angis i straffeloven 2005 annen del. Det kan dreie seg om kroppskrenkelse, trusler, skadeverk, etc.

37.7.5 Bokstav e – «opprettholde ro, orden og sikkerhet»

Fordi fellesskapet i et fengsel er sårbart og deltakerne i fellesskapet skal sikres tilfredsstillende forhold, fanger bokstav e opp visse tilfeller av uønsket opptreden som ikke dekkes inn av de øvrige alternativene i § 37 første ledd. Det er imidlertid ikke enhver type atferd som omfattes av bestemmelsen. Lovens systematikk tilsier at atferd det reageres mot etter bokstav e, må være av tilnærmet samme alvorlighetsgrad som alternativene nevnt ovenfor. Eksempler på situasjoner som kan anses som forstyrrelse av ro, orden og sikkerhet, er bråk, vedvarende skriking og annen atferd som ikke kan betegnes som straffbar. Brudd på aktivitetsplikten omfattes bare av bokstav e) dersom bruddet er så graverende at det rent faktisk vil kunne forstyrre ro, orden og sikkerhet, jfr. 37.17 tredje ledd.

Opphold i fellesskapsavdelingen fordrer videre en viss normalfungering og vil ellers kunne forstyrre den stabiliteten som er nødvendig i et fengselsfellesskap. Dersom innsattes fungering av helsemessige eller andre årsaker, er av en slik karakter at innsatte ikke er i stand til å ivareta seg selv og dette påvirker fellesskapet, kan dette gi grunnlag for utelukkelse etter bokstav e.

Dersom innsattes fungering tilsier særskilt ivaretakelse, tilsyn eller beredskap, skal kriminalomsorgen sikre at disse behov ivaretas på en betryggende måte. Som hovedregel skal dette skje på ordinær fellesskapsavdeling. Unntaksvis kan det være nødvendig å utelukke innsatte, enten for å ivareta aktuelle behov eller hvor innsattes fungering går utover generell ro, orden og sikkerhet i det ordinære fellesskapet. Dette kan eksempelvis være aktuelt hvor innsattes helsemessige fungering er av en slik karakter at det kan oppstå akutt behov for helsehjelp.

37.8 Krav om vurdering av delvis utelukkelse, jf. strgjfl. § 37 tredje ledd.

Kriminalomsorgen skal beslutte delvis utelukkelse dersom dette anses som tilstrekkelig for å oppnå formålet med utelukkelsen. Dette kan eksempelvis bety at innsatte som er opphav til bråk og uro i én fellesskapssituasjon, for eksempel med bestemte personer i arbeidsfellesskapet, skal beholde adgangen til å delta i fellesskapet med andre personer i fritiden.

37.9 Krav om fortløpende vurdering av utelukkelsesgrunnlaget, jf. strgjfl. § 37 fjerde ledd.

Hel eller delvis utelukkelse skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Grunnlaget for utelukkelsen må vurderes fortløpende og loggføres i Kompis. Om utelukkelsen varer lenger enn 24 timer, skal den forløpende vurderingen av grunnlaget for utelukkelsen gå frem av

tilsynsloggen jf. 37.14 tredje avsnitt om loggføring av tilsyn.

37.10 Begjæringer om hel utelukkelse utover 14 dager til regionalt nivå, jf. strgjfl. § 37 femte ledd første punktum.

Ved utelukkelser utover 14 dager kreves vedtak fra regionalt nivå. Der fortsatt utelukkelse vurderes som aktuelt utover 14 dager, bør fengslene oversende begjæring om utelukkelse utover 14 dager senest tre virkedager før utelukkelsesvedtaket løper ut. Samtlige dokumenter og hendelser som er viktige for opplysning av saken (hendelsesrapporter, observasjoner, egenerklæringer, legeuttalelser, fengselsfaglige og sikkerhetsmessige vurderinger mv.) bør vedlegges begjæringen.

I innstillingen til regionalt nivå skal det fremgå konkret at delvis utelukkelse er vurdert, samt en angivelse av årsaken til at delvis utelukkelse ikke synes å kunne avhjelpe situasjonen. Hvis det oppstår endringer som har betydning for vurderingen av utelukkelsesspørsmålet etter at fengselet har sendt begjæringen til regionen, framlegges disse for overordnet nivå skriftlig snarest mulig.

Hvis regionalt nivå fattet forrige vedtak om utelukkelse, skal fengselet i sin nye begjæring gi en oppdatert vurdering av nødvendigheten av fortsatt utelukkelse. Der utelukkelsen er begrunnet i eget ønske, fremlegges fornyet egenerklæring. I tiden frem til neste vedtaks utløp har lokalt nivå en selvstendig plikt til fortløpende å vurdere om tiltaket skal bringes til opphør.

37.11 Melding om hel utelukkelse til Kriminalomsorgsdirektoratet, jf. § 37 femte ledd andre og tredje punktum

Dersom hel utelukkelse samlet overstiger 42 dager, skal tiltaket meldes til KDI. Slik melding sendes fra regionalt nivå. Melding skal deretter gis til KDI med 14 dagers mellomrom. Melding skal også sendes når den aktuelle utelukkelsen opphører.

37.12 Ettårsgrensen, jf. strgjfl. § 37 femte ledd fjerde punktum.

Utelukkelse etter første ledd bokstavene a til e kan bare strekke seg utover ett år dersom innsatte selv ønsker det. Alle utelukkelser skal likevel være forholdsmessige, jfr. pkt. 37.6 og § 17 andre ledd, dvs. at ulempene og fordelene ved en utelukkelse må stå i rimelig forhold til hverandre. Ved vurderingen av om fortsatt utelukkelse vil være forholdsmessig, er det avgjørende om begrensningene i innsattes fellesskap i tilstrekkelig grad kompenseres for med utvidet kontakt med tilsatte og tilfredsstillende arbeids-, opplærings- og andre aktivitetstilbud og fritidssysler.

I forarbeidene til straffegjennomføringsloven står det at en ny ettårsperiode etter § 37 første ledd kan påbegynnes etter at innsatte «prøves ut i fellesskapet», jf. Ot. prp. nr.5 (2000-2001), s. 104, pkt. 7.6.3.5. I dette ligger det at en utelukkelsesperiode vil avbrytes der innsatte er prøvd ut i fellesskap med andre innsatte.

37.13 Melding om delvis utelukkelse til regionalt nivå, jf. strgjfl § 37 sjette ledd

Dersom delvis utelukkelse overstiger 30 dager, skal melding sendes regionalt nivå etter 30 dager, og deretter hver 14. dag. Det må utarbeides rutiner slik at regionalt nivå til enhver tid har oversikt over innsatte som har innskrenket adgang til fellesskap på lokalt nivå.

37.14 Krav om tilsyn fra tilsatte, jf. strgjfl. § 37 syvende ledd første og andre punktum.

Det må avgjøres i det enkelte tilfellet hvor mange ganger innsatte skal tilses i løpet av døgnet under utelukkelsen. Tilsyn én gang i timen på dagtid danner utgangspunktet. Tilsatte må se til

at den innsattes situasjon er forsvarlig. Oppmerksomheten skal særlig rettes mot innsatte som det på grunn av helsetilstanden eller forholdene for øvrig er grunn til å frykte kan pådra seg skade under utelukkelsen.

Mulige negative virkninger av utelukkelsen skal så vidt mulig forebygges eller bøtes på, jf. forskrift til straffegjennomføringsloven § 3-35 andre ledd. At de mulige negative følgene av utelukkelsen skal forebygges, kan bety at innsatte får utvidet adgang til lufting, samvær med tilsatte, utvidet adgang til besøk fra venner og familie, utvidet adgang til fysisk aktivitet eller andre tiltak som kan forebygge skadevirkninger av å være utelukket fra fellesskapet. Nevnte tiltak er å regne som *kompenserende* tiltak, ikke som *fellesskap*.

Tilsyn og kompenserende tiltak fra fengselets side skal loggføres i Kompis. Loggen skal inneholde opplysninger om tidspunkt for tilsyn og tiltak, innsattes tilstand samt eventuelle bemerkninger om behovet for å opprettholde utelukkelsen, jf. pkt. 37.9 om kravet til fortløpende vurdering. Loggen må føres slik at det kan føres tilstrekkelig etterkontroll med tiltakets forholdsmessighet fra fengselsleders og overordnet nivås side.

37.15 Krav om legetilsyn, jf. strgjfl. § 37 syvende ledd tredje punktum.

Det følger av Helsedirektoratets veileder IS-1971 (2013) «Helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel», s. 48 at ansatte i helse- og omsorgstjenesten i fengselet skal se til en innsatt som er utelukket når det er medisinske grunner for tilsyn. Det kan være når den innsatte ber om det, eller når opplysninger fra kriminalomsorgen eller andre gir grunn til å tro at den innsatte har behov for tilsyn. Helsepersonell i fengselet skal ikke uttale seg på forhånd om det vil være forsvarlig å utelukke en innsatt fra fellesskapet eller å fortsette å holde en person utelukket.

Etter strgjfl. § 37 skal beslutning om utelukkelse eller vesentlige innskrenkninger i fellesskapet meddeles fengselslegen uten ugrunnet opphold. Legen bør samtidig informeres av kriminalomsorgen om forhold som kan ha betydning for vurderingen av den innsattes helsetilstand og eventuelle skadevirkninger av utelukkelsen. Dersom de foreliggende opplysninger tyder på at innsatte er syk eller for øvrig trenger legehjelp, skal fengselslegen oppfordres til å se til den innsatte snarest. Bruk av fysisk makt overfor innsatte ved effektuering av utelukkelse foranlediger i seg selv anmodning om tilsyn fra lege eller helsepersonell. Det samme gjelder dersom innsatte selv anmoder om det.

Det er fengselslegen som bestemmer hvordan legetilsynet skal gjennomføres, herunder om det skal utføres av lege eller annet helsepersonell. Kriminalomsorgen har ikke myndighet til å pålegge fengselslegen oppgaver.

Fengselsleder skal vurdere de rapporter og råd som legen eller annet helsepersonell eventuelt gir, og skal, om vedkommende er enig i de anbefalinger som fremmes, straks treffe tiltak for å iverksette dem.

Dersom helsetjenesten eller fengselet finner at den innsattes helsetilstand gjør det uforsvarlig å holde vedkommende utelukket, eller legens anbefalinger ikke ligger innenfor fengselsleders kompetanse etter strgjfl. § 6, skal fengselsleder straks legge legens råd og sin egen vurdering fram for regionalt nivå i kriminalomsorgen. Regionalt nivå skal etter dette ta stilling til saken, enten i form av vedtak om opprettholdelse av utelukkelsen, overføring til annet fengsel, gjennomføringsform, etc.

37.16 Utelukkelse av et ubestemt antall innsatte, jf. strgjfl. § 37 åttende ledd.

Etter åttende ledd er det adgang til å iverksette utelukkelse av alle eller enkelte innsatte som har begått eller er i ferd med å begå handlinger som beskrevet i § 37 første ledd. Slik kollektiv utelukkelse er begrenset til tre døgn og kan omfatte samtlige innsatte i enheten, en bestemt avdeling eller noen bestemte innsatte.

Bestemmelsen er aktuell dersom det foreligger omstendigheter som kan true sikkerheten i fengslet (opprør, kollektiv ordreunnlatelse, skadeverk, sabotasjeaksjoner eller lignende). Det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt for at de aktuelle handlinger er eller vil bli begått, dvs. at det må være mer sannsynlig at handlingene vil inntreffe enn at de ikke vil inntreffe.

Kollektiv utelukkelse kan også besluttes dersom akutte bygningsmessige eller bemanningsmessige forhold gjør det nødvendig, eksempelvis brann, vannskader og liknende forhold som gjør det uforsvarlig å ta opphold på fellesskapsarealer.

Tiltaket kan bare forlenges av regionalt nivå med ytterligere tre døgn når særlige grunner gjør det påkrevet. Etter dette må det treffes individuelt begrunnede vedtak om utelukkelse.

37.17 Utelukkelse av bygnings- eller bemanningsmessige forhold, jf. strgjfl. § 37 niende ledd.

Utelukkelser på grunnlag av bygnings- eller bemanningsmessige årsaker skal søkes holdt til et absolutt minimum. Den enkelte enhet/avdeling bør driftes slik at alle innsatte til enhver tid under straffegjennomføringen gis adgang til fellesskap på dagtid, også i avdelinger uten ordinære fellesskapsarealer, jf. pkt. 37.3.

For at bestemmelsen skal kunne få anvendelse, må de bygnings- eller bemanningsmessige forhold være akutte (brann, skader eller uforutsett personalmangel), jf. ordlyden «påkrevet». Det er heller ikke adgang etter bestemmelsen til å utelukke innsatte fra et fellesskap ut i fra varige ressurs- eller bemanningsutfordringer.

Sykdom, nektelse av å etterkomme aktivitetsplikten, forsovelse eller lignende er i seg selv ikke grunnlag for utelukkelse. Strgjfl. § 37 niende ledd vil imidlertid kunne anvendes i kombinasjon med § 37 første ledd bokstav e) der opphold i boenheten eller lignende ikke vil være sikkerhetsmessig forsvarlig som konsekvens av lavere bemanning i boenheten i det aktuelle tidsrommet, jf. straffegjennomføringsforskriften § 3-9 som krever at fellesskapet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal være under stadig tilsyn og kontroll. Slike utelukkelser registreres som utelukkelser etter § 37 første ledd bokstav e).

37.18 Utelukkelse etter innsattes eget ønske, jf. strgjfl. § 37 niende ledd

Kriminalomsorgen kan utelukke innsatte fra fellesskapet dersom innsatte selv ønsker det. Innsattes eget ønske skal som et utgangspunkt respekteres av kriminalomsorgen. Hvis nyankomne innsatte er i dårlig fysisk og psykisk form, vil de ofte ha et berettiget behov for å prøves trinnvis ut i fellesskapet med andre innsatte. Det kreves likevel at den innsatte skriftlig erklærer at vedkommende ønsker å utelukke seg selv fra fellesskapet. Om den innsatte av ulike årsaker ikke ønsker å skrive under på slik erklæring, skal innsattes muntlige erklæring bevitnes og attesteres av to tilsatte. Innsatte må også oppfordres om å oppgi grunnlaget for sitt ønske om utelukkelse, slik at kriminalomsorgen kan vurdere alternative tiltak til utelukkelsen. Om utelukkelsen løper utover 14 dager må det innhentes ny egenerklæring. I hvor stor grad langvarige utelukkelser etter eget ønske skal aksepteres, må avgjøres ut i fra en vurdering av forholdsmessighet, der innsattes ønske veies opp mot eventuelle ulemper ved utelukkelsen.

Dersom innsatte frykter fellesskapet og det samtidig finnes holdepunkter for slik frykt, bør det vurderes flytting av innsatte som er opphav til frykten, jf. strgjfl. § 14 første ledd bokstav g som gir hjemmel til å overføre innsatte når det er nødvendig for å unngå en uheldig sammensetning av innsatte.

Innsatte vil ikke selv kunne bestemme hvem, hvor eller i hvilket fengsel vedkommende skal ha fellesskap med andre innsatte. Det betyr at utelukkelse fra fellesskapet etter eget ønske ikke skal kunne benyttes som et pressmiddel for å bli plassert i den avdeling eller det fengsel innsatte selv ønsker.

37.19 Kriminalomsorgens internkontrollsystem (KIKS)

Lokalt nivå og regionalt nivå skal ha internkontroll for å sikre at fengselet og regionen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i strgjfl. § 37 eller i medhold av tilhørende regelverk. Dette innebærer at både lokalt og overordnet nivå må utarbeide dokumenter med rutiner i KIKS som viser hvordan kravene som følger av § 37 og tilhørende regelverk blir overholdt.

Fengselet og regionkontoret må ved eventuelt tilsyn fra overordnet nivå kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller kravet til internkontroll, og således også regelverket rundt utelukkelse etter strgjfl. § 37. Selve saksbehandlingen skal ikke skje i KIKS.

37.20 Særlig om hele og langvarige utelukkelser

Tilsatte må legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av utelukkelsen, jf. straffegjennomføringsforskriften § 3-35 andre ledd. Behovet for kompenserende tiltak øker i takt med utelukkelsens varighet. Der det er sikkerhetsmessig forsvarlig, bør det tilrettelegges for ulike sysselsettingsformer på cellen. Det kan legges til rette for økt kontakt med for eksempel prest, lege, besøkende eller helsepersonell, økt kontakt med tilsatte, aktiviteter som eneundervisning, mv.

Ved utelukkelser utover 14 dager bør det også vurderes om det kan legges til rette for at innsatte kan aktiviseres utenfor cellen hver dag, dersom innsatte ikke motsetter seg dette.

37.21 Fradrag i utmålt straff for utelukkelse besluttet av kriminalomsorgen

Varetektsfradrag etter strl. § 83 andre ledd gis som utgangspunkt ikke i de tilfeller der utelukkelse er besluttet i medhold av strgjfl. §§ 37-40. Høyesterett har imidlertid uttalt at dette gjelder med mindre den varetektsinnsatte selv er uten skyld i tiltaket, se HR-2018-1261-A. Dersom innsatte har vært utelukket etter strgjfl. § 37 niende ledd, bygnings- og bemanningsmessige hensyn, skal det gis ekstra fradrag etter strl. § 83 andre ledd.

Påtalemyndighetene er ansvarlig for praktiseringen av bestemmelsen i strl. § 83 andre ledd. Kriminalomsorgen må imidlertid til enhver tid ha nøyaktig oversikt over varigheten av aktuelle utelukkelser som gir grunnlag for fradrag i utmålt straff.

38 Bruk av tvangsmidler i fengsel

Strgjfl. § 38. ***Bruk av tvangsmidler i fengsel***

Kriminalomsorgen kan ta i bruk sikkerhetscelle, sikkerhetsseng eller annet godkjent tvangsmiddel for å

a) avverge alvorlig angrep eller skade på person,

b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,

c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter,

d) hindre rømning fra fengsel, under transport eller fra bestemmelsessted,

e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller

f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom.

Håndjern, transportjern, bodycuff, spyttbeskytter og tilsvarende tvangsmidler som er godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet, kan benyttes for å avverge andre fysiske angrep på person, når angrepet vil være egnet til å skape frykt, smerte eller annet betydelig ubehag. Spyttbeskytter kan bare benyttes under tilsyn.

Kriminalomsorgen skal bare bruke tvangsmidler dersom forholdene gjør det strengt nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Uttalelse fra lege skal så vidt mulig innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om det skal besluttes bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

For innsatte under 18 år kan tvangsmidler bare benyttes dersom det er tvingende nødvendig, og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Uttalelse fra lege skal så vidt mulig innhentes og tas i betraktning ved vurderingen av om det skal besluttes bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng. Innsatte under 18 år skal ha kontinuerlig tilsyn. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere om det er grunnlag for å opprettholde tiltaket.

Bruk av sikkerhetsseng som overstiger 24 timer, skal meldes til regionalt nivå som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Spørsmålet skal vurderes på nytt etter 24 timer. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetsseng overstiger 3 døgn. For innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetsseng omgående meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til direktoratet når bruk av sikkerhetsseng overstiger 24 timer.

Bruk av sikkerhetscelle som overstiger 3 døgn, skal meldes til regionalt nivå som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet når bruk av sikkerhetscelle overstiger 6 døgn. For

innsatte under 18 år skal bruk av sikkerhetscelle som overstiger 24 timer, meldes til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes. Tiltaket skal meldes til direktoratet når bruk av sikkerhetscelle overstiger 3 døgn.

Endret ved lover 28 feb 2014 nr. 3, 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 30 okt 2015 iflg. res. 30 okt 2015 nr. 1233) som endret ved lov 28 feb 2014 nr. 3, 26 mars 2021 nr. 15 (ikr. 1 apr 2021 iflg. res. 26 mars 2021 nr. 968).

Forskriften § 3-11. Orden og disiplin. Tvangsmidler

Lokalt nivå kan gi utfyllende bestemmelser om ro, orden og disiplin i fengselet. De innsatte skal rette seg etter gjeldende bestemmelser og etterkomme pålegg og avgjørelser gitt av tilsatte i kriminalomsorgen.

Overfor innsatte som ikke retter seg etter bestemmelser om ro, orden og disiplin, kan tilsatte bruke fysisk makt når dette er nødvendig og forsvarlig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller vil fremstå som utilstrekkelig.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler og vilkårene for bruk av slike midler, vises det til straffegjennomføringsloven § 38. Tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet før de tas i bruk.

Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

38.1. Godkjente tvangsmidler

Dersom forholdene gjør det nødvendig, og når andre og lempeligere midler forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig, kan det anvendes godkjent tvangsmiddel.

Følgende tvangsmidler er godkjent til bruk i fengslene:

1. Hånd- og transportjern, strips og bodycuff
2. Kølle, herunder
    a) ASP-teleskopbatong
    b) Langkølle, godkjent av Politiets fellestjenester for bruk i politiet. Langkølle skal kun benyttes ved massetjeneste.
3. Skjold
4. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng
5. CS-gass og OC-gass (pepperspray)

Kriminalomsorgsdirektoratet kan godkjenne også andre typer tvangsmidler. Samtlige tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet før de tas i bruk.

Det er også Kriminalomsorgsdirektoratet som godkjenner standardkrav for utforming av sikkerhetscelle, jf. den til enhver tid gjeldende standard som fremkommer i eget rundskriv fra KDI. Nye sikkerhetsceller og sikkerhetssenger skal inspiseres av Kriminalomsorgsdirektoratet før de tas i bruk. Ved rehabilitering av sikkerhetscelle skal det i planleggingsfasen være dialog mellom enheten og direktoratet med tanke på oppfølging av standardiserte krav for utforming av sikkerhetsceller.

Øvrige tvangsmidler skal anskaffes gjennom Politiets fellestjenester eller den leverandør Kriminalomsorgsdirektoratet gir anvisning på.

Fengselsenheter med høyt sikkerhetsnivå skal ha gass tilgjengelig for bruk i fengselet og nødvendig antall ansatte skal ha tilstrekkelig opplæring og trening i bruk av tvangsmiddelet.

For fengselsenheter med lavere sikkerhetsnivå vurderer fengselsleder om det foreligger behov for et slikt tvangsmiddel. I denne behovsprøvingen skal det blant annet ses hen til det klientell fengselet er beregnet for, bemanningsfaktoren, politiets responstid mv.

38.2. Grunnvilkår for bruk av tvangsmidler

All bruk av tvangsmidler krever at det skal være «strengt nødvendig» og at «mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelig».
Før bruk av tvangsmiddel skal det på forhånd alltid vurderes om mindre inngripende tiltak kan benyttes. Mindre inngripende tiltak som kan være alternativ til bruk av tvangsmidler kan for eksempel være tiltak etter straffegjennomføringsloven §§ 37 og 39.

Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødig skade eller lidelse. Kriminalomsorgen skal fortløpende vurdere hvorvidt det er grunnlag for fortsatt opprettholdelse av det aktuelle tvangsmiddelet.

For innsatte under 18 år er det et krav om at bruk av tvangsmidler er «tvingende nødvendig». I dette ligger at det skal være fare for særdeles alvorlige skadefølger før tvangsbruk besluttes. «Tvingende nødvendig» er et strengere krav enn «strengt nødvendig» og det vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet om kravet er oppfylt. Det vises til straffegjennomføringsloven § 10 a med tilhørende retningslinjer, jf. pkt. 8.11.1.

Det understrekes at adgangen til bruk av tvangsmidler etter straffegjennomføringsloven § 38 primært en ment som tiltak for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengsel og under transport av innsatte. De angitte tvangsmidler er som regel mindre egnet til å avverge alvorlig angrep eller ulovlig inntrengning i fengsel utenfra. Ansatte i kriminalomsorgen skal ikke utsette seg for unødig risiko i forbindelse med slike hendelser, men i stedet kontakte politiet med anmodning om bistand til å håndtere situasjonen.

Det gjøres videre oppmerksom på at ansatte i kriminalomsorgen, verken med eller uten bruk av tvangsmidler, har adgang til å foreta *pågripelser* av personer som ikke har møtt til straffegjennomføring eller som ikke har returnert tilbake til fengsel etter midlertidig fravær. Tiltak etter pkt. 38.4 kan imidlertid benyttes der dette er nødvendig i forbindelse med overføringer til et strengere soningsregime og tilbakeføring etter § 12-soning.

38.3. Avgjørelsesmyndighet og generelle regler for bruk av tvangsmidler

Beslutning om bruk av tvangsmidler overfor personer på fengselets område eller ved transport treffes av fengselsleder eller den vedkommende delegerer myndigheten til. Eventuell delegasjon av myndighet skal skje skriftlig. Regionalt nivå og Kriminalomsorgsdirektoratet skal orienteres med gjenpart av eventuell delegasjon.

Der regionalt nivå treffer beslutninger om bruk av tvangsmidler, er myndigheten tillagt regiondirektøren eller den vedkommende delegerer myndigheten til. Eventuell delegasjon av myndighet skal skje skriftlig. Kriminalomsorgsdirektoratet skal orienteres med gjenpart av eventuell delegasjon.

Ansatte må ikke, unntatt i nødverge eller nødrett, anvende tvangsmidler uten etter ordre fra rette myndighet. Videre kan ikke ansatte bruke andre tvangsmidler enn de som er nevnt i § 38 første ledd og som er godkjent for bruk i vedkommende fengsel. Oppregningen av i hvilke

situasjoner som kan betinge bruk av godkjente tvangsmidler i bestemmelsens første ledd er uttømmende.

Beslutning om bruk av tvangsmidler skal nedtegnes skriftlig i Kompis og/eller transportordre. Bruk av hånd- og transportjern, strips og bodycuff, kølle, skjold og gass (jf. pkt. 38.1 nr. 1, 2, 3 og 5) regnes til orientering ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, under henvisning til tiltakets art og begrensede varighet.

38.4. Bruk av hånd- og transportjern, strips og bodycuff

Bruk av tvangsmidler som nevnt i pkt. 38.1 (1) skal bare brukes når det er strengt nødvendig for en sikker gjennomføring av tjenesten.

Slike tvangsmidler kan brukes for å:

a) avverge alvorlig angrep eller skade på person,
b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,
c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden,
d) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel, under transport til eller fra bestemmelsessted eller under fremstilling. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre
e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel
f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom, eller
g) sikre mot de ovennevnte situasjoner også ved innleggelse i sykehus i medhold av straffegjennomføringsloven § 13.

38.5. Bruk av kølle og skjold

Godkjent kølle og skjold som nevnt i 38.1 (2) og (3) skal bare brukes når det er strengt nødvendig for en sikker gjennomføring av tjenesten.

Godkjent kølle kan brukes for å:

a) avverge alvorlig angrep eller skade på person,
b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,
c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden,
d) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel, under transport til eller fra bestemmelsessted eller under fremstilling. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre,
e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller
f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom.

For øvrig vises det til pkt. 38.9 om opplæring.

38.6. Bruk av gass

Godkjent gass kan brukes når det er strengt nødvendig for å:

a) avverge alvorlig angrep eller skade på person,
b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom,
c) hindre alvorlige opptøyer eller uroligheter, herunder om nødvendig for å tvinge de innsatte til å etterkomme de pålegg som gis for å gjenopprette ro og orden,
d) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel. Dette gjelder for eksempel også ved transport internt i fengselet, eller for å hindre unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå i påvente av transport til fengsel med høyt sikkerhetsnivå, eller i påvente av politiet eller andre,
e) avverge ulovlig inntrenging i fengsel, eller
f) sikre adgang til sperret eller forskanset rom.

Med hensyn til opplæring i bruk av tvangsmiddelet, vises det til pkt. 38.9 under.

Før gass brukes skal ansatte, hvis situasjonen gjør det mulig, søke å forklare innsatte det ureglementerte i vedkommendes forhold og gjøre innsatte kjent med at gass vil bli brukt hvis innsatte ikke avstår fra handlingen.

Kriminalomsorgen benytter gass som tvangsmiddel i to hovedformer, herunder større beholdere med såkalt tåkespredning (både CS-gass og OC-gass), samt en mindre beholder med strålespredning (kun OC-gass).

Egenskapene til strålebasert OC-gass er annerledes enn for gass med tåkespredning, og kan passivisere et enkelt individ alene uten større innvirkning på omgivelsene. Det legges til grunn at slik OC-gass med strålespredning kan gjøres mer tilgjengelig for bruk ved akutte behov, se bestemmelsene om oppbevaring i punkt 38.11.

Lagring av strålebasert OC-gass i plombert skap på vaktrom i tilknytning til avdelingen muliggjør at tjenesteperson får rask tilgang når det foreligger umiddelbar risiko for skade på person.

Når OC-gass med strålespredning blir benyttet aktivt i en situasjon gjelder samme krav til rapportering og dokumentasjon som for bruk av CS-gass og øvrige tvangsmidler, jf pkt. 38.10.

38.7. Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng

Sikkerhetscelle kan brukes når det er strengt nødvendig for å:

a) hindre alvorlig angrep eller skade på person, herunder å hindre en innsatt i å skade seg selv
b) hindre iverksettelse av alvorlige trusler eller betydelig skade på eiendom, eller
c) hindre rømning eller unnvikelse fra fengsel.

Sikkerhetsseng kan brukes når det er strengt nødvendig for å hindre en innsatt i å skade seg selv.

Ved bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal fengselsleder i alle tilfeller orienteres, jf. også under om kontroll av tilsynsprotokoll.

Før sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng brukes skal uttalelse fra lege så vidt mulig innhentes. Hvis dette ikke lar seg gjennomføre skal lege varsles snarest og gis anledning til å gi råd når det gjelder videre oppfølging av den innsatte. Den innsatte skal så vidt mulig ha tilsyn av helsepersonell minst én gang om dagen. Det skal føres protokoll for tilsyn og hvilken kontakt det har vært med helsepersonell.

I vedtak om bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal det alltid fremgå av vedtaket hvilke mindre inngripende tiltak som har vært forsøkt eller som anses å være utilstrekkelig.

Sikkerhetscelle og sikkerhetsseng må ikke brukes over lengre tidsrom enn absolutt påkrevet, og den innsatte skal få nødvendig tilsyn og pleie så lenge tiltaket opprettholdes. Den innsatte skal ha tilsyn av ansatte minst én gang per time. Kontinuerlig tilsyn skal iverksettes om situasjonen tilsier det. Ved bruk av sikkerhetsseng skal det gjennomføres kontinuerlig tilsyn. Gjennomført tilsyn skal protokolleres, jf. under.

Innsatte som er under 18 år skal alltid ha kontinuerlig tilsyn, jf. også straffegjennomførings-loven § 10 a med tilhørende retningslinjer, jf. pkt. 8.11.4.

Med kontinuerlig tilsyn menes det at minst én ansatt alltid skal være i nærheten. Dette kan gjennomføres ved at ansatte oppholder seg i samme rom, eventuelt i et naborom. I alle tilfeller må innsatte til enhver tid kunne kontakte de ansatte. Ved fastspenning i seng bør det i utgangspunktet være personell i samme rom som innsatte.

Bruk av sikkhetscelle og sikkerhetsseng utelukker sysselsettingstiltak, herunder arbeid og andre aktiviseringstiltak, med unntak av tiltak som har til hensikt å bringe til opphør de forhold som begrunner tvangsmiddeltiltaket. Dette innebærer at fengselet alltid bør foreta en fortløpende vurdering av i hvilket omfang isolasjonsskadeforebyggende tiltak kan iverksettes, eksempelvis utvidet lufting, samtaler og andre tiltak ment å motivere for at grunnlaget for tvangsmiddeltiltaket opphører.

Vurderinger og gjennomførte tiltak skal føres i protokollen for bruk av tvangsmiddelet som er anvendt.

Fengselsleder skal daglig gjøre seg kjent med innsattes tilstand, herunder eventuelle råd som lege eller annet helsepersonell gir, og det skal fortløpende vurderes om bruken av tvangs-midler bør opphøre eller lempes. Det skal fremgå av tilsynsprotokoll at fengselsleder har mottatt informasjon.

38.7.1. Visitering

Innsatte som plasseres i sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal alltid visiteres forut for iverksettelse av tiltaket. Formålet med visitasjonen er å avdekke og fjerne eventuelle gjenstander vedkommende er i besittelse av som kan forenkle eller muliggjøre slike handlinger tiltaket er ment å avverge.

Det vises for øvrig til straffegjennomføringsloven § 28 om undersøkelser av innsatte med tilhørende retningslinjer.

38.7.2. Bruk av tøy under opphold på sikkerhetscelle

Med mindre omstendighetene tilsier noe annet, skal den innsatte som et utgangspunkt tillates å ha sine egne klær ved opphold på sikkerhetscelle.
Dersom bruk av egne klær anses å representere en sikkerhetsrisiko, skal innsatte få utlevert egnet tøy fra fengselet, eventuelt såkalt «rivsikkert tøy» om det anses som nødvendig.
Dersom sikkerhetsmessige forhold gjør det uforsvarlig å la innsatte beholde tøy i forbindelse med oppholdet, kan innsatte unntaksvis plasseres i sikkerhetscelle uten noen form for tøy.
Ved slik plassering uten tøy, er det en forutsetning at det fremstår som klart at tilgang til egnet tøy vil øke risikoen for å kunne gjennomføre de handlinger plasseringen på sikkerhetscelle er ment å forhindre. Plassering i sikkerhetscelle uten noen form for tøy kan også skje i en kort periode i tilknytning til effektuering av tiltaket, der innsatte setter seg kraftig til motverge eller ved alvorlig utagering. Rivsikkert pledd skal være tilgjengelig for den innsatte.

38.7.3. Nærmere om gjennomføring av tiltak i form av sikkerhetsseng

Ved opphold på sikkerhetsseng skal innsatte være ikledd anstalttøy, med mindre sikkerhetsmessige hensyn tilsier at vedkommende ikke kan være påkledd. I så fall skal innsatte ha mulighet til å være tildekket av et egnet teppe eller en kjortel.

38.7.4. Tilsynsprotokoll

Ved bruk av sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng skal det føres tilsynsprotokoll som skal inneholde alle opplysninger knyttet til oppholdet i sikkerhetscellen eller sikkerhetsseng.

Tilsynsprotokoll skal som et minimum inneholde følgende opplysninger:

- navn på den som gjennomfører tilsynet og klokkeslett
- navn på innsatte, hvem som har fattet vedtaket, bekreftelse på at fengselsleder er varslet, nøyaktig tidspunkt for oppstart og avslutning av oppholdet, hvor den innsatte overføres etter vedtaket opphører
- når lege er varslet, dato og klokkeslett for hver gang innsatte får tilsyn av helsepersonell eller lege
- i de tilfeller det er besluttet at den innsatte ikke får ha tøy på sikkerhetscellen skal dette fremkomme av tilsynsprotokollen, herunder også begrunnelsen for dette. Tiltaket skal fortløpende vurderes og vurderingen skal føres i tilsynsprotokollen
- ved bruk av sikkerhetsseng bør det også fremkomme hvorvidt den innsatte er tildekket av for eksempel teppe eller kjortel, og eventuelt begrunnelse hvis dette ikke lar seg gjennomføre
- begrunnelse for tilsynsfrekvens og begrunnelse ved endring av tilsynsfrekvens
- absolutt all kontakt med den innsattes skal føres, eksempelvis om innsatte spiser, drikker, eller om innsatte takker nei til mat
- innsattes tilstand, herunder bevegelse
- eventuelle gjennomførte og/eller tilbudte tiltak, herunder motiveringssamtaler og tilbud om friluft o.a.
- Det skal tas fortløpende vurdering av tiltaket og vurderingen skal begrunnes og protokollføres.

Listen er ikke uttømmende og gir eksempler på hva en tilsynsprotokoll som et minimum skal inneholde. Føringer i tilsynsprotokollen skal kvalitetssikres av fengselsleder. Etter at

tvangsmiddelet har opphørt, skal tilsynsprotokollen skannes og arkiveres på innsattes journalnummer i Doculive.

38.7.5. Beslutningsmyndighet

Sikkerhetsseng:
Lokalt nivå har myndighet til å beslutte bruk av sikkerhetsseng i inntil 24 timer før beslutningskompetansen overføres til regionalt nivå.

Dersom lokalt nivå anser det som nødvendig å opprettholde tiltaket ut over 24 timer, sendes anmodning om forlengelse til regionalt nivå. Anmodningen skal som et minimum angi en redegjørelse for årsaken til at tiltaket ble iverksatt, grunnene som gjør at tiltaket bør opprettholdes og en redegjørelse for hvorledes lokalt nivå vurderer den videre håndtering av saken, herunder eventuelle isolasjonsforebyggende tiltak. For innsatte under 18 år skal det *umiddelbart* sendes melding til regionalt nivå, som tar stilling til om tiltaket skal opprettholdes.

Anmodningen om å opprettholde tiltaket utover 24 timer skal sendes i god tid før utløpet av fristen, slik at regionalt nivå gis reell mulighet til å vurdere anmodningen. Lokalt nivå må hensynta behovet for tidligere underretning overfor og koordinering med regionalt nivå der frister løper i helge- og høytidsdager.

Dersom regionalt nivå vurderer at tiltaket bør forlenges, kan regionalt nivå beslutte forlengelse med inntil 24 timer av gangen. Ved en eventuell forlengelse av tiltaket utover 3 – tre – døgn (72 timer), skal regionalt nivå sende melding om tiltaket til Kriminalomsorgsdirektoratet. For innsatte under 18 år kan regionkontoret tilsvarende beslutte forlengelse med inntil 24 timer av gangen, men samtidig sende melding om eventuell forlengelse av tiltaket utover 24 timer til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Sikkerhetscelle:
Lokalt nivå har myndighet til å beslutte bruk av sikkerhetscelle i inntil 3 – tre – døgn før beslutningskompetansen overføres til regionalt nivå. For innsatte under 18 år overføres beslutningskompetansen til regionalt nivå etter 24 timer.

Dersom lokalt nivå anser det som nødvendig å opprettholde tiltaket ut over tre døgn, sendes anmodning om forlengelse til regionalt nivå. Anmodningen skal som et minimum angi en redegjørelse for årsaken til at tiltaket ble iverksatt, grunnene som gjør at tiltaket bør opprettholdes og en redegjørelse for hvorledes lokalt nivå vurderer den videre håndtering av saken, herunder eventuelle isolasjonsforebyggende tiltak. For innsatte under 18 år sendes eventuell anmodning til regionalt nivå dersom det anses nødvendig å opprettholde tiltaket utover 24 timer.

Anmodningen skal sendes i god tid før utløpet av respektive frister, slik at regionalt nivå gis reell mulighet til å vurdere anmodningen. Lokalt nivå må hensynta behovet for underretning overfor og koordinering med regionalt nivå der frister løper i helge- og høytidsdager.

Dersom regionalt nivå vurderer at tiltaket bør forlenges, kan regionalt nivå beslutte forlengelse med inntil 3 – tre –døgn av gangen. Ved en eventuell forlengelse av tiltaket utover 6 – seks – døgn skal regionalt nivå sende melding om tiltaket til Kriminalomsorgsdirektoratet. For innsatte under 18 år kan regionkontoret beslutte forlengelse med inntil 24 timer av

gangen. Ved en eventuell forlengelse av tiltaket utover 3 – tre – døgn (72 timer) skal regionalt nivå sende melding om tiltaket til Kriminalomsorgsdirektoratet.

38.7.6. Generelle merknader

Ved beregning av frister over, skal det regnes som *sammenhengende bruk av tvangsmiddelet* dersom innsatte etter første innsettelse i sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng innen 24 timer på nytt besluttes overført til sikkerhetscelle eller sikkerhetsseng.

38.8. Bruk av tvangsmidler ved transport utenfor fengselet

Godkjente tvangsmidler kan også benyttes ved transport.

Gass kan aldri benyttes utenfor fengselets område, med unntak for bruk av OC-gass (pepperspray) for ansatte i Kriminalomsorgens transporttjeneste med begrenset politimyndighet, jf. gjeldende instrukser for dette.

Det er fengselsleder, eventuelt leder av Kriminalomsorgens transporttjeneste eller den vedkommende gir myndighet, som vurderer risiko og beslutter om tvangsmidler skal medbringes eller benyttes ved transport. Det skal fremkomme av transportordren om det er besluttet å bruke tvangsmidler under transporten, og i så fall hvilke. I de tilfeller det er besluttet bruk av tvangsmidler under transport skal det fremkomme av transportordren om disse kan tas av og i hvilke situasjoner.

Det er kun den som her er tillagt myndighet som kan beslutte lempinger i bruk av tvangsmidler under en transport, med mindre det foreligger nødverge eller en nødrettssituasjon.

Bare ansatte som er godkjent for bruk av tvangsmiddelet kan gjennomføre transporter hvor tvangsmiddel medbringes eller benyttes.

38.9. Opplæring og trening i bruk av tvangsmidler

Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS) forestår basisopplæring av ansatte i bruk av tvangsmidler godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet.

Alle ansatte som skal bruke tvangsmidler, herunder gass, eller pasifiseringsteknikker skal ha bestått opplæring i bruk av tvangsmiddelet eller pasifiseringsteknikkene av sertifiserte instruktører.

Ansatte som er godkjent for bruk av tvangsmidler og pasifiseringsteknikker skal trene på bruk av dette minst to ganger hvert år. Det anbefales at de ansatte trenes i bruk av tvangsmidler og pasifiseringsteknikker hver tredje måned for å vedlikeholde alle ferdigheter. Det kreves at de ansatte skal trene på bruk av alle tvangsmidler og pasifiseringsteknikker vedkommende er godkjent for.

Fengslene skal til enhver tid ha oversikt over hvem som har deltatt i opplæring i bruk av tvangsmidler og pasifiseringsteknikk. Det skal føres logg for gjennomførte treninger og disse skal arkiveres i DocuLive.

Ansatte som ikke følger oppsatte regodkjenninger hvert 5. år og oppsatte øvelser kan ikke bruke tvangsmidler eller pasifiseringsteknikker.

Mal for logg for gjennomført trening i tvangsmidler kan hentes i KIKS.

Regionalt nivå skal sørge for å ha godkjente instruktører som kan videreføre og vedlikeholde treningen av ansatte i bruk av tvangsmidler. Regionale instruktører skal delta på årlige samlinger i regi av KRUS. Lokale instruktører skal delta på årlige regodkjenninger i sine respektive regioner.

38.9.1. Særlig om opplæring i bruk av kølle og skjold

Når kølle brukes skal man så vidt mulig ut ifra situasjonen søke å begå minst mulig skade. Slag skal ikke rettes mot hodet, men fortrinnsvis mot armer og bein.

Skjold kan brukes for å pasifisere en person ved å presse denne mot vegg eller gulv. Skjold kan ellers bare brukes som verneutstyr.

38.10. Innrapportering om bruk av tvangsmidler

En ansatt som har brukt tvangsmidler eller som har varslet innsatte om bruk av gass eller kølle, skal straks gi sin overordnede muntlig og deretter skriftlig rapport. Rapporten gis til fengselsleder. Har legen gitt uttalelse, skal dette straks underrettes fengselsleder.

Opplysninger om bruk av tvangsmidler skal rapporteres årlig i særskilt protokoll.

Bruk av sikkerhetsseng, sikkerhetscelle, kølle eller gass skal innberettes til regionalt nivå. Det skal for øvrig årlig sendes innberetning til Kriminalomsorgsdirektoratet om all bruk av tvangsmidler.

38.11. Oppbevaring av tvangsmidler

Kølle og skjold skal oppbevares sammen med verneutstyr i særskilt rom eller skap.

Gass skal oppbevares i låsbart skap, fortrinnsvis i et eget beredskapsrom om enheten disponerer dette.

Strålebasert OC-gass kan i tillegg oppbevares i fengselets vaktrom i tilknytning til avdelingen. Oppbevaringen skal i slike tilfeller finne sted i et plombert skap.

Strålebasert OC-gass kan dessuten utleveres som utstyr til operativ førstebetjent/vaktleder, eller den som innehar fungering som operativ førstebetjent/vaktleder. Slik strålebasert OC-gass skal oppbevares og medbringes forsvarlig i vaktlederbeltet tilhørende operativ førstebetjent-/vaktlederfunksjonen.

Det skal føres logg for uttak og påfyll av tvangsmidler. Alle tvangsmidlene skal oppbevares og holdes i en slik stand at de uten unødig opphold kan tas i bruk.

Samtlige tvangsmidler samt verneutstyr skal jevnlig vedlikeholdes og til enhver tid være klart til bruk.

38.12. Tilstøtende regelverk

Etter straffegjennomføringsloven § 40 kan utelukkelse som springer ut fra samme forhold gi fratrekk i etterfølgende reaksjon. Det skal etter dette gis fratrekk for opphold på sikkerhetscelle og sikkerhetsseng ved etterfølgende disiplinærreaksjon som springer ut fra samme forhold.

Kriminalomsorgens internkontrollsystem (KIKS)
Lokalt nivå og regionalt nivå skal ha internkontroll for å sikre at fengselet og regionen utfører oppgavene sine i samsvar med krav fastsatt i straffegjennomføringsloven § 38 eller i medhold av tilhørende regelverk. Dette innebærer at enheten må utarbeide dokumenter med rutiner i KIKS, herunder tilsynsprotokoll, som viser hvordan kravene som følger av § 38 og tilhørende regelverk blir overholdt i den enkelte enhet.

Fengselet og regionkontoret må ved eventuelt tilsyn fra overordet nivå kunne gjøre rede for hvordan den oppfyller kravet til internkontroll.

Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Strgjfl. § 39. ***Umiddelbar utelukkelse som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner.***

Dersom det er sannsynlig at en innsatt har begått handling som kan føre til reaksjon etter § 40 annet ledd bokstavene c, d og e, kan kriminalomsorgen helt eller delvis utelukke den innsatte fra fellesskapet i inntil 24 timer. Umiddelbar utelukkelse fra fellesskapet kan ikke benyttes på innsatte under 18 år.

Endret ved lov 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 30 okt 2015 iflg. res. 30 okt 2015 nr. 1233).

Forskriften § 3-36. Umiddelbar utelukkelse som følge av brudd ved gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner

Utelukkelse etter straffegjennomføringsloven § 39 kommer til fradrag i en eventuell etterfølgende reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav c - e.

39.1 Innledende bestemmelser

Det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at det er begått en handling som kan føre til reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav c, d, og e. Det må foreligge konkrete omstendigheter som tilsier at det er begått disiplinærbrudd. Ved disiplinærbrudd som etter praksis bare fører til reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 bokstav a eller b kan det ikke reageres etter straffegjennomføringsloven § 39.

Slik utelukkelse er særlig aktuelt i forebyggende øyemed eller når det er behov for en umiddelbar reaksjon på uønsket atferd.

I utelukkelsesperioden skal situasjonen rundt den aktuelle handlingen klarlegges nærmere.

Ved behov skal innsatte tilses av tilsatte og helsepersonell.

Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Strgjfl. § 40. ***Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner.***

Kriminalomsorgen kan ilegge reaksjon etter denne bestemmelse dersom innsatte forsettlig eller uaktsomt har brutt reglene for ro, orden og disiplin eller forutsetninger og vilkår fastsatt i eller i medhold av denne loven. Dette omfatter brudd som er begått under midlertidig fravær fra fengsel eller under transport til og fra fengsel. Reaksjon kan også besluttes overfor den som har medvirket til brudd.

Følgende reaksjoner kan anvendes

a) skriftlig irettesettelse,

b) tap av dagpenger i en bestemt periode,

c) tap av begunstigelse,

d) utelukkelse fra fritidsfellesskapet eller andre aktiviteter i fritiden for et tidsrom av inntil 20 dager for brudd som utmåles i samme reaksjonssak, eller
e) tap av adgang til permisjon for et tidsrom av inntil fire måneder.

Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter §§ 16 og 16 a kan, hvis ikke tilbakeføring til fengsel besluttes etter § 14 syvende ledd, gis skriftlig irettesettelse. Dersom domfelte som følge av brudd er eller vil bli overført til fengsel, skal reaksjoner bare besluttes dersom domfelte har unndratt seg gjennomføringen av straffen.

Dersom innsatte har begått flere brudd, skal kriminalomsorgen beslutte en felles reaksjon. Tap av en begunstigelse kan besluttes i tillegg til en reaksjon etter annet ledd bokstavene a, b, d og e. Alternativt kan kriminalomsorgen beslutte tap av to begunstigelser. Reaksjon skal ikke besluttes dersom innsatte som følge av bruddet er eller vil bli overført til mer restriktivt fengsel, med mindre innsatte har unndratt seg gjennomføringen.

Reaksjonen kan gjøres betinget med en prøvetid på inntil tre måneder. Dersom innsatte i prøvetiden gjør seg skyldig i nytt brudd, avbrytes prøvetiden. I disse tilfelle skal kriminalomsorgen beslutte en ny felles reaksjon.

Dersom helsemessige eller andre særlige grunner taler for det, kan en reaksjon avbrytes eller helt eller delvis ettergis. Hvis gjennomføringen av en avbrutt reaksjon ikke er iverksatt på nytt innen tre måneder, er reaksjonen ettergitt.

Den som forsettlig eller grovt uaktsomt unnlater å etterkomme pålegg som nevnt i straffeprosessloven § 461 første ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder. Fengselsstraff under 14 dager kan idømmes. Første punktum gjelder ikke unnlatt oppmøte til samfunnsstraff som behandles etter bestemmelsene om brudd, jf. § 58.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til at domfelte unndrar seg gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslige særreaksjoner, skal kriminalomsorgen så snart som mulig varsle fornærmede eller dennes etterlatte om unndragelsen.

Endret ved lover 21 des 2005 nr. 131 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139), 14 juni 2013 nr. 44, 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015), 20 des 2019 nr. 105 (ikr. 1 juli 2020 iflg. res. 19 juni 2020 nr. 1245).

Forskriften § 3-35 første ledd. Utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak

Utelukkelse etter straffegjennomføringsloven § 37 kommer til fradrag i en eventuelt etterfølgende reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav c – e.

Forskriften § 3-37. Reaksjon på brudd ved gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner. Tap av dagpenger og tap av begunstigelse

Tap av dagpenger kan ilegges for en periode av inntil 14 dager og gjelder kun tap av dagpenger som ikke er opptjent på reaksjonstidspunktet. Den dagpengesatsen innsatte ellers tilstås, skal reduseres med inntil 50% i reaksjonsperioden.

Følgende tap av begunstigelse kan ilegges (uttømmende).

- *Tillatelse til å se på fjernsyn på innsattes rom.*
- *Tillatelse til å ha privat datautstyr på innsattes rom.*
- *Tillatelse til å ha tillitsjobb i eller utenfor fengselets område.*
- *Tillatelse til å foreta innkjøp utover nødvendige artikler.*
- *Tillatelse til å drive hobbyvirksomhet.*

Tapet kan gjelde inntil videre eller for et bestemt tidsrom, men ikke utover 20 dager. Tidsbegrensningen gjelder ikke tap av tillatelse til å ha tillitsjobb.

Forskriften § 3-38. Reaksjon på brudd. Uttalelsesrett. Forsøk. Gjentagelse

Innsatte skal gis anledning til å uttale seg og det skal skrives avhørsrapport før reaksjon ilegges.

Forsøk medfører mildere reaksjon enn gjennomført brudd.

Dersom innsatte har begått flere nye brudd på reaksjonstidspunktet som ikke allerede er møtt med reaksjon, skal bruddene tas opp til felles behandling i én reaksjonssak dersom ikke tidsmessige hensyn taler mot. At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den felles utmåling som foretas.

Forskriften § 3-39. Reaksjon på brudd. Betinget reaksjon. Iverksettelse. Oppsettende virkning

En reaksjon kan gjøres betinget med en prøvetid på inntil 3 måneder dersom det etter en totalvurdering anses hensiktsmessig at gjennomføringen av reaksjonen utsettes.

En ilagt ubetinget reaksjon kan senere omgjøres til en betinget reaksjon i særlige tilfeller.

Ilagt reaksjon skal som hovedregel ikke iverksettes før klagefristen er ute. En klage har oppsettende virkning unntatt i tilfeller der lokalt eller regionalt nivå bestemmer at en klage ikke skal ha slik oppsettende virkning.

40.1 Innledende bestemmelser

Formålet med reaksjonssystemet er blant annet å sikre ro, orden og disiplin og å markere grensene for akseptabel opptreden under straffegjennomføringen, samt å forebygge uønsket atferd i fengsel (herunder forvaringsanstalt) og å forebygge ny kriminalitet.

Reglene om reaksjon på brudd er ikke til hinder for at det enkelte fengsel utarbeider lokale belønningssystemer som kan bidra til å redusere hyppigheten av brudd. Tap av innvilgede goder som ikke anses som en begunstigelse, kan være et alternativ til reaksjon på brudd.

I tillegg til reaksjon eller som alternativ til reaksjon bør det enkelte fengsel vurdere å etablere samtaleformer, atferdsavtaler eller annet tilsvarende med frivillig deltagelse fra impliserte for å søke å løse konflikter. Det skal delta minst én tilsatt i slike samtaler. Reaksjonene skal ikke være mer inngripende enn nødvendig for å nå tiltakets formål, og mulige utilsiktete følger av reaksjonen skal søkes redusert i størst mulig grad.

Reaksjon på brudd skal søkes tilpasset innholdet i straffegjennomføringen for øvrig - særlig igangsatte prosesser knyttet til fremtidsplanlegging, deltagelse i programvirksomhet og progresjon.

Vedtak om reaksjon på brudd er enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand. Det vises til ”Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven § 7”.

40.2 Rapport og avhør. Analyseresultat

Det skal skrives rapport av en eller flere tilsatte i den enkelte reaksjonssak.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før reaksjon ilegges for inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er en forutsetning at innsatte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iakttatt av minst 2 tilsatte uavhengig av hverandre.

40.3 Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd

40.3.1 Om selve handlingen (skyldkrav)

Innsatte må forsettlig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt gjeldende regler for ro, orden og disiplin (disiplinærbrudd) eller fastsatte vilkår. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der innsatte med vitende og vilje har brutt gjeldende regler. Det samme gjelder der innsatte måtte eller burde forstått at han brøt slike regler og derfor kan klandres for dette. Dersom handlingen antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, skal det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges.

Dersom flere innsatte står bak et forhold, skal skyldspørsmålet avklares for den enkelte.

40.3.2 Om krav til sannsynlighet for at en handling er begått av en spesiell innsatt (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at en innsatt har begått en handling som kvalifiserer til en reaksjon (mer enn 50 %), slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggsmomenter som gjør den ene påstanden mer sannsynlig enn den andre, skal det ikke ilegges reaksjon.

40.4 Øvrig

Reaksjon kan vedtas for brudd som er begått under opphold i fengsel eller under midlertidig fravær fra fengsel, eller under transport til og fra et fengsel etter at straffegjennomføring er påbegynt. Med ”midlertidig fravær” forstås permisjon, fremstilling, avbrudd og ulovlig fravær fra fengselet. Avbrudd i straffegjennomføringen regnes som midlertidig fravær selv om innsatte ikke gjennomfører straff i denne perioden og brudd på avbruddsvilkår kan møtes med reaksjon, og ved brudd kan politiet anmodes om å pågripe innsatte for gjeninnsettelse.

Det skal ikke ilegges reaksjon på brudd når domfelte gjennomfører straff i institusjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 12. Ved brudd bør det vurderes om domfelte skal tilbakeføres til fengsel, fortrinnsvis etter initiativ fra vedkommende institusjon. Dersom domfelte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder avsnittet *Særlig om unndragelse av straffegjennomføringen. Straff eller reaksjon.*

Der domfelte gjennomfører straff i sykehus i medhold av straffegjennomføringsloven § 13, skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon etter straffegjennomføringsloven ved brudd, men helt unntaksvis kan det ilegges reaksjon ved særlige grove forhold, særlig ved ellers straffbare forhold der anmeldelse ikke anses hensiktsmessig. Dersom domfelte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder punkt d) i avsnittet S*traffbare handlinger*: *Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon.*

40.5 Vurderingsmomenter

I vurderingen av om reaksjon skal ilegges, og ved vurderingen av hva slags reaksjon som skal velges, skal det ses hen til alvorligheten av det brudd som har funnet sted, og til hvilke konsekvenser reaksjonen får for den innsatte.

I valget mellom de ulike reaksjonsformer og utmålingsnivå, skal det også sees hen til den til enhver tid gjeldende praksis og gjeldende retningslinjer. Hensyn til forutberegnelighet og likebehandling skal tillegges stor vekt, samtidig som individuelle forhold kan gi differensierte reaksjoner. Innenfor disse rammer skal det foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering av de konkrete omstendighetene i saken, som for eksempel handlingens objektive grovhet, om det er begått ett eller flere brudd, antatt preventiv virkning, samt om innsatte er ilagt disiplinærreaksjon for lignende forhold tidligere. Det skal ses hen til innsattes subjektive skyld og personlige forhold for øvrig - herunder hans psykiske og fysiske helsetilstand, personlige forutsetninger og omsorgsforpliktelser overfor barn. Ved særlig behov bør det innhentes faguttalelser om innsattes helsetilstand. Ved valg av reaksjonsform kan også type fengsel og lokale forhold i fengselet ellers tillegges vekt. Det skal videre tas hensyn til hvilke andre tiltak som eventuelt er truffet overfor den innsatte i anledning forholdet.

40.6 Fradrag i utmålingen der innsatte har vært utelukket fra fellesskapet i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 37 eller 39

Fradrag gis kun dersom utelukkelsen fra fellesskapet og reaksjonen springer ut av samme forhold.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 andre ledd bokstav c skal 1 dag med hel utelukkelse fra fellesskapet tilsvare 3 dager med tap av begunstigelse.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 andre ledd bokstav d skal 1 dag med hel utelukkelse fra fellesskapet tilsvare 2 dagers utelukkelse fra fritidsfellesskap. 1 dags delvis utelukkelse fra fellesskapet tilsvarer 1 dags øvrig innskrenkning i fritidsfellesskapet.

Ved etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 andre bokstav e skal det, ved fastsettelsen av lengden på tapet av adgang til permisjon tas tilbørlig hensyn til utelukkelsen fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37 og § 39.

Det skal ellers gis fradrag etter en skjønnsmessig beregning med utgangspunkt i nevnte retningslinjer når innsatte har vært delvis utelukket fra fellesskapet etter straffegjennomføringsloven § 37 eller § 39 og ilegges etterfølgende reaksjon i medhold av straffegjennomføringsloven § 40 andre ledd bokstav c og e.

Ved ileggelse av flere reaksjoner, jf. straffegjennomføringsloven § 40 fjerde ledd, gis fradrag i den reaksjonen som anses strengest slik at resultatet blir gunstigst mulig for innsatte.

40.7 Forsøk og medvirkning

Forsøk medfører mildere reaksjon enn gjennomført brudd. Forsøk innebærer at bruddet er påbegynt, men ikke fullført. Et brudd er gjennomført når følgen av bruddet har inntrådt. Forberedelse til brudd, som for eksempel planlegging, medfører ikke reaksjon. Det skal heller ikke ilegges reaksjon når innsatte tilbaketrer fra et påbegynt forsøk på brudd.

Medvirkning kan medføre reaksjon. I valg av reaksjonsform og omfang vektlegges særlig graden og omfanget av medvirkningen. Også psykisk medvirkning kan medføre reaksjon.

40.8 Til de ulike reaksjonsformer, som er uttømmende angitt i straffegjennomføringsloven

a) Skriftlig irettesettelse

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd.

Ved bagatellmessige førstegangsbrudd bør det vurderes om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel der det redegjøres for følgende av fortsatt uønsket atferd. Slik advarsel gis på stedet av vedkommende tilsatt, eller i ettertid av leder av fengsel.

b) Tap av dagpenger i en bestemt periode

Reaksjonen anvendes hovedsakelig ved forsettlig eller grovt uaktsomt skadeverk, men kan unntaksvis benyttes i tilfeller der andre reaksjonsformer ikke anses hensiktsmessige. Med 14 dager menes 14 kalenderdager.

c) Tap av begunstigelse

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd. 20 dagers begrensningen gjelder i alle tilfeller. Det skal spesifiseres hvilke begunstigelser innsatte blir fratatt.

d) Utelukking fra fritidsfellesskap eller andre aktiviteter i fritiden for et fastsatt tidsrom av inntil 20 dager

Reaksjonen kan anvendes ved alle typer brudd.

Reaksjonen kan gjelde utelukking fra en eller flere enkeltstående fritidsaktiviteter - herunder deltagelse i fellesskapsaktiviteter i fengselet som for eksempel tilstedeværelse i aktivitetsbygg - eller full utelukking fra fritidsfellesskap ved at innsatte i fritiden utelukkes fra alle former for fellesskap med medinnsatte. Dersom fullstendig utelukking fra fritidsfellesskap med medinnsatte anses uhensiktsmessig eller for inngripende, bør det vurderes å ilegge innskrenkning i fritidsfellesskapet. Utelukking fra fritidsfellesskap innebærer ikke at innsatte automatisk skal ha individuell lufting, og innsatte skal gis vanlig adgang til kontakt med tilsatte.

e) Tap av adgang til permisjon for et tidsrom av inntil 4 -fire- måneder

Reaksjonen kan bare anvendes overfor innsatte som gjennomfører straff.

Reaksjonen anvendes som hovedregel ved brudd i form av rømning eller unnvikelse fra fengsel eller under fremstilling, uteblivelse etter permisjon/avbrudd/frigang eller brudd på vilkår gitt i forbindelse med nevnte utgangsformer. Dersom innsatte forsettlig unndrar seg straffegjennomføringen, gjelder avsnittet *Særlig om unndragelse av straffegjennomføringen. Straff eller reaksjon.*

Reaksjonen kan også ilegges ved mer alvorlige brudd og i gjentakelsestilfeller der reaksjon etter bokstav a til d ikke antas å ha ønsket preventiv effekt.

Reaksjonen kan innebære inndragelse av en enkeltstående permisjon eller alle eller en viss type permisjon for en kortere eller lengre periode, men ikke utover et tidsrom av inntil 4 måneder.

Tap av permisjonsadgang innebærer en forholdsmessig reduksjon i det antall permisjonsdøgn innsatte tilstås per år i medhold av straffegjennomføringsloven § 33 med tilhørende retningslinjer.

Dersom det foreligger særlige og vektige grunner, er denne reaksjonen ikke til hinder for at innsatte innvilges en enkeltstående permisjon dersom vilkårene for slik permisjon ellers foreligger.

40.9 Brudd der straff gjennomføres utenfor fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 og § 16 a

Se straffegjennomføringsloven § 14syvende ledd angående tilbakeføring til fengsel.

Dersom domfelte bryter vilkår fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 16 andre ledd og § 16 a tredje ledd, jf. § 16 andre ledd, kan det i stedet for tilbakeføring til fengsel ilegges skriftlig irettesettelse dersom bruddene anses å være av bagatellmessig og unnskyldelig art. Terskelen for å gi slik skriftlig irettesettelse skal være lav. Det kan ikke ilegges reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav b, c, d eller e. I vurderingen av om bruddet anses å være av bagatellmessig og unnskyldelig art, ses det blant annet hen til bruddets art, bakgrunnen for bruddet og om domfelte har begått brudd tidligere - særlig likeartet brudd.

Når domfelte er tilbakeført til fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 14 syvende ledd som følge av at han har unndratt seg gjennomføringen, kan reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav b, c, d og e ilegges i tillegg til beslutningen om tilbakeføring.

Ved brudd på forutsetninger eller vilkår fastsatt i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 andre ledd eller § 16 a tredje ledd, jf. § 16 andre ledd skal det ikke fastsettes reaksjon i tillegg til beslutning om tilbakeføring til fengsel.

40.10 Reaksjon der innsatte har begått flere brudd. Gjentakelse

Dersom innsatte har begått flere brudd på reaksjonstidspunktet, skal bruddene tas opp til felles behandling i én reaksjonssak dersom ikke tidsmessige hensyn taler mot, og det skal i utgangspunktet ilegges kun én reaksjon uavhengig av antall brudd. Det kan imidlertid ilegges tap av én begunstigelse i forening med én reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 annet ledd bokstav a, b, d eller e, eller det kan alene ilegges to tap av begunstigelser i samme reaksjonssak. For øvrig er det ikke adgang til å kombinere forskjellige reaksjoner.

At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den felles utmåling som foretas.

Dersom innsatte begår nye brudd før allerede ilagt reaksjon for brudd på tidligere forhold er gjennomført, skal det som hovedregel ilegges en ny reaksjon for det nye forholdet. Dersom det nye forholdet er av samme art som det forrige, bør dette gjenspeiles i skjerpende retning ved utmålingen av den reaksjonen som skal ilegges for det nye forholdet.

Den ilagte reaksjonen må som hovedregel være endelig avgjort for å kunne tillegges vekt i skjerpende retning ved utmålingen av den reaksjonen som skal ilegges for det nye forholdet, dvs. at klagefristen må være utløpt, eller klagebehandlingen avsluttet. Unntak gjelder dersom det er klart at den allerede ilagte reaksjonen ikke vil bli påklaget. Dette er ikke å anse som ”flere brudd på reaksjonstidspunktet”, jf. ovenfor. Disse bruddene skal derfor ikke tas opp til felles behandling i én reaksjonssak. I stedet utsettes utmålingen av den nye reaksjonen til den allerede ilagte reaksjonen er endelig.

Dersom flere reaksjoner samlet innebærer tap av dagpenger utover 14 dager, tap av begunstigelse utover 20 dager, tap av fritidsfellesskap utover 20 dager eller tap av adgangen til permisjon utover 4 måneder, skal det vurderes om gjennomføringen av reaksjonen skal deles opp i flere perioder slik at utilsiktete følger av gjennomføringen av reaksjonene reduseres i størst mulig grad.

Dersom det anses hensiktsmessig, kan det alternativt ilegges én samlet reaksjon for det opprinnelige og det nye forholdet. Dette gjelder selv om det eller de nye bruddene er av en annen art enn det som førte til den allerede ilagte reaksjonen. Den opprinnelige reaksjonen skal derfor ikke iverksettes som opprinnelig fastsatt. At innsatte har begått flere brudd, skal gjenspeiles i den nye felles reaksjonen som ilegges, og gjentagelse av forhold av samme art skal tillegges vekt i skjerpende retning.

Gjentagelse er generelt et moment som bør tillegges vekt i skjerpende retning, forutsatt at forholdene er begått under gjennomføring av én dom eller flere dommer i sammenheng, herunder varetekt, og uansett om forholdene er begått i fengsel eller under midlertidig fravær. Det skal legges vekt på når det forrige forholdet ble begått og det forrige forholdets art.

Det vises for øvrig til straffegjennomføringsloven § 42 femte ledd.

40.11 Overføring til annet fengsel som følge av brudd

Overføring til annet fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 14 er ikke å anse som en reaksjon på brudd.

Dersom innsatte er overført eller vil bli overført til et mer restriktivt fengsel som en direkte følge av bruddet, skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon på brudd fordi tilbakeføring/ overføring til et strengere fengselsregime anses som et tilstrekkelig tiltak i seg selv.

Dersom innsatte har unndratt seg straffegjennomføringen, kan det ilegges reaksjon i tillegg til overføring til et mer restriktivt fengsel. Med unndragelse menes her rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller fra fremstilling og uteblivelse etter permisjon eller avbrudd. Overføringen skal gjennomføres umiddelbart, og reaksjonen iverksettes normalt i det fengsel innsatte er blitt overført til. For øvrig vises det til bestemmelsene i avsnittet *Straffbare handlinger, punkt d) Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon*.

Dersom innsatte overføres til fengsel med samme kontroll og sikkerhetsnivå som en følge av bruddet, kan reaksjon ilegges uansett type brudd. Dersom overføringen i seg selv antas å innebære en tilstrekkelig konsekvens, bør det imidlertid utvises varsomhet med å ilegge reaksjon.

40.12 Betinget reaksjon

Betinget reaksjon vil for eksempel kunne være aktuelt der skriftlig irettesettelse vil være en for mild reaksjon, og det fremstår som unødvendig av preventive grunner å gjennomføre reaksjon etter bokstav b - e.

I vurderingen vektlegges foruten momentene nevnt i avsnittet *Vurderingsmomenter*, særlig om det antas formålstjenlig å gi innsatte en mulighet til å vise at bruddet var en mindre alvorlig engangsforeteelse som ikke vil gjenta seg. Videre kan det vektlegges at innsatte har vist tegn til forbedring eller har vist en generelt positiv utvikling etter bruddet.

Betinget reaksjon kan også unntaksvis ilegges der saksbehandlingen har vært særlig lang uten at dette kan lastes innsatte. Dette skal alltid vurderes når det har gått mer enn 3 måneder siden bruddet opphørte uten at reaksjon er ilagt, forutsatt at innsatte ikke kan lastes.

En ilagt ubetinget reaksjon kan senere omgjøres til en betinget reaksjon i særlige tilfeller. Momentene over har tilsvarende relevans, samt om det har gått lang tid mellom vedtaksdato og iverksettelse uten at innsatte kan lastes, og ettergivelse ikke anses tilstrekkelig egnet. Slik omgjøring skal alltid vurderes når det har gått 3 måneder fra vedtaksdato uten at reaksjonen er iverksatt.

Prøvetiden regnes fra vedtaksdato. Dersom en reaksjon omgjøres til betinget reaksjon på et senere tidspunkt, regnes prøvetiden fra omgjøringsdatoen.

Begår innsatte et eller flere nye brudd i prøvetiden, avbrytes prøvetiden umiddelbart, og det skal ilegges en ny felles reaksjon for det opprinnelige og det nye forholdet. Dette gjelder selv om det eller de nye bruddene er av en annen art enn det som førte til den betingede reaksjonen. Den opprinnelige reaksjonen skal derfor ikke iverksettes som opprinnelig

fastsatt. Grovheten og det totale omfang av de brudd som er begått skal gjenspeiles i den nye felles reaksjonen som ilegges.

40.13 Avbrudd eller ettergivelse av ilagt reaksjon

En iverksatt reaksjon skal avbrytes dersom helsemessige grunner taler for det, og kan ellers avbrytes dersom andre særlige grunner tilsier det, for eksempel dersom det i den aktuelle perioden er særlige viktig for innsatte å inneha den aktuelle begunstigelsen, ha utgang fra fengselet eller motta full dagpengesats.

Alternativt kan en ilagt reaksjon ettergis helt eller delvis dersom helsemessige eller andre særlige grunner taler for det. Dette bør særlig vurderes der det har gått lang tid fra det aktuelle forholdet ble begått til iverksettelse av reaksjonen, uten at dette kan lastes innsatte, og forutsatt at straffegjennomføringen har forløpt uten anmerkninger etter det aktuelle forholdet. Ettergivelse skal - med de samme forutsetninger - vurderes når det har gått mer enn 3 måneder fra bruddet opphørte uten at reaksjonen er iverksatt.

Dersom en reaksjon ettergis helt eller delvis, herunder som følge av at gjennomføringen av en avbrutt reaksjon ikke er iverksatt på nytt innen 3 måneder fra avbruddsdatoen, skal reaksjonen ikke vektlegges i skjerpende retning ved eventuell ileggelse av ny reaksjon på et senere tidspunkt for nytt brudd.

40.14 Underretning. Reaksjonsprotokoll

Bestemmelsen gjelder ikke muntlig advarsel, som kun registreres i saken.

Vedtak om reaksjon på brudd føres i egen protokoll med opplysning om det forhold som har ført til reaksjon, valg av reaksjon og utmålingsnivå.

Regionalt nivå skal uten ugrunnet opphold underrettes om alle tilfeller av reaksjon etter bokstav a - e.

40.15 Iverksettelse

Det vises til ”Veiledning om saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og straffegjennomføringsloven § 7”.

Klage over vedtak om reaksjon på brudd skal som hovedregel gis oppsettende virkning. Unntak gjelder hvis det er grunn til å tro at en begjæring om oppsettende virkning reelt er begrunnet med et ønske om å trenere iverksettelsen, særlig dersom slik trenering vil kunne umuliggjøre gjennomføring av reaksjonen, for eksempel på grunn av kort tid til løslatelse, og i tilfeller der det synes åpenbart at klagen ikke vil føre frem.

Dersom det er klart at et vedtak ikke vil påklages, bør reaksjonen iverksettes så raskt som mulig etter ileggelsen.
For øvrig skal saker om reaksjon på brudd behandles så raskt som mulig uten ugrunnet opphold og skal, der det er praktisk gjennomførbart, iverksettes umiddelbart etter at klagefristen er ute.

Reaksjon skal ilegges og gjennomføres under innsattes ordinære straffegjennomføring. Dersom brudd begås umiddelbart før løslatelse skal skje, kan det ilegges skriftlig irettesettelse

dersom annen reaksjon ikke er praktisk gjennomførbart. Straffbare forhold anmeldes i henhold til gjeldende regler og retningslinjer. For øvrig vises det til straffegjennomføringsloven § 42 femte ledd –med tilhørende retningslinjer som innebærer at innsatte kan nektes løslatelse selv om to tredjedeler av straffen er gjennomført dersom, atferd under gjennomføringen av straffen tilsier det.

40.16 Straffbare handlinger

a) Hovedregler

Hovedregelen er at brudd som består i en straffbar handling, skal anmeldes til politiet. Politi/påtalemyndighet kan ved behov kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken.

Unntak fra hovedregelen kan gjøres i særlige tilfeller der det er spesielt viktig med en umiddelbar reaksjon etter retningslinjene nedenfor, slik at reaksjon på brudd ilegges alene. Mindre alvorlige straffbare handlinger ellers kan alene møtes med reaksjon etter straffegjennomføringsloven og forskriften i stedet for politianmeldelse i henhold til retningslinjene nedenfor.

Ved anmeldelse skal det som hovedregel ikke ilegges reaksjon på brudd i medhold av straffegjennomføringsloven. Se for øvrig straffegjennomføringsloven § 37 og § 39 om forebyggende tiltak som kan anvendes i tillegg til en eventuell anmeldelse.

Anmeldelser skal inngis til politiet av leder av fengsel.

b) Retningslinjer for praktisering av regelverket

Alvorlige voldshandlinger, alvorlige trusler og omfattende skadeverk skal normalt alltid møtes med politianmeldelse.

Mindre alvorlige, trussellignende uttalelser som er fremsatt i pressede situasjoner, bør søkes løst på stedet ved dialog og ved reaksjon på brudd etter straffegjennomføringsloven. Mindre skadeverk bør møtes med reaksjon på brudd.

I ekstraordinære unntakstilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon, kan anmeldelse til tross for disse retningslinjene erstattes av reaksjon på brudd, dersom forebyggende tiltak etter straffegjennomføringsloven § 37 og § 39 sammen med etterfølgende anmeldelse, ikke anses egnet.

c) Særlig om narkotika

Bruk av narkotika som er konstatert gjennom positiv urinprøve, skal møtes med reaksjon. Dersom bruken skjer umiddelbart før løslatelse skal skje, kan bruken anmeldes til politiet dersom annen reaksjon ikke er praktisk gjennomførbart.

Besittelse, omsetning og/eller innsmugling av narkotika anmeldes til politiet. Det kan unntaksvis gis reaksjon på brudd i tilfelle der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon.

Besittelse av små mengder narkotika som åpenbart er til eget personlig bruk, kan etter en konkret vurdering alene møtes med reaksjon.

Narkotika som blir funnet i fengslene skal alltid - uansett mengde - oversendes til det stedlige politikammer eller politidistrikt med en kort rapport om omstendighetene omkring funnet. Det

skal opplyses om forholdet har medført reaksjon eller vedlegges anmeldelse for forholdet.

Blir det funnet gjenstander som antas å ha vært brukt som narkotikahjelpemiddel (sprøyter, piper, siler, etc.), kan det reises bruddsak som følge av ulovlig besittelse av gjenstanden. Ved slike funn skal det tas kontakt med politiet med forespørsel om gjenstandene skal oversendes eller destrueres i fengselet.

Retningslinjene i dette punkt gjelder tilsvarende for andre rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater, eller andre kjemiske stoffer omfattet av straffelovgivningen og som ikke er lovlig foreskrevet.

d) Særlig om unndragelse av straffegjennomføring. Straff eller reaksjon

Med å unndra seg gjennomføringen av fengselsstraff, forvaring eller strafferettslig særreaksjon menes tilfeller der innsatte rømmer fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, sykehus eller institusjon, unnviker fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsfengsel, unnviker fra fremstilling med tjenestemann eller uteblir etter endt permisjon eller straffavbrudd. Det kreves at unndragelsen er foretatt med vitende og vilje (forsettlig).

Leder av fengsel begjærer offentlig påtale for overtredelse av straffegjennomføringsloven § 40 sjuende ledd. Begjæringen rettes til det aktuelle politikammer eller politidistrikt for videre behandling. Beslutning om å begjære offentlig påtale kan ikke påklages til regionalt nivå.

Slik påtale skal ikke begjæres i de mindre alvorlige unndragelsestilfellene. I vurderingen av om offentlig påtale skal begjæres eller om reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 er tilstrekkelig, gjelder følgende retningslinjer:

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå, sykehus eller institusjon og unnvikelse fra fremstilling fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal som hovedregel medføre offentlig påtale, selv om unndragelsen er av kort varighet og innsatte selv melder seg for fengselet eller politiet. Ved rømning fra sykehus eller institusjon kan det - dersom det foreligger særlig formildende omstendigheter – unnlates å begjære offentlig påtale, normalt under forutsetning av at domfelte tilbakeføres til fengsel av sikkerhetsmessige årsaker.

Unnvikelse fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig eller uteblivelse etter endt permisjon eller straffavbrudd fra fengsel uavhengig av kategori, skal kun møtes med offentlig påtale dersom unnvikelsen er av alvorlig karakter. I vurderingen skal det særlig legges vekt på fraværets lengde, om innsatte selv kommer tilbake til fengselet eller melder seg for politiet. Det skal også legges vekt på bakgrunnen for unnvikelsen.

Det skal ikke ilegges reaksjon på brudd i tillegg til begjæring om offentlig påtale, men domfelte kan overføres til mer restriktivt fengsel etter tilbakekomst, jf. straffegjennomføringsloven § 14.
Er det i forbindelse med selve unndragelsen eller under det ulovlige fraværet begått straffbare handlinger, skal disse forhold normalt anmeldes.

Forberedelse til løslatelse fra fengselsstraff

Strgjfl. § 41. ***Forberedelse til løslatelse***

Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse. Dette gjelder så langt mulig også overfor innsatte som gjennomfører kortere fengselsstraff. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller privatpersoner som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring eller andre tiltak som kan bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse.

Forskriften § 3-40. Dekning av reiseutgifter ved løslatelse fra fengselsstraff

Utgiftene til billigste reisemåte til adresse i Norge, samt utgifter til nødvendig kost under reisen, dekkes av fengselet, hvis ikke særlige grunner tilsier at domfelte selv dekker utgiftene helt eller delvis.

41.1 Kriminalomsorgens oppgave. Formål

Leder av fengsel skal forberede den enkelte løslatelse i tilstrekkelig god tid, slik at forholdene legges best mulig til rette for at innsatte ved egeninnsats kan ha en kriminalitetsfri livsførsel etter løslatelsen.

Leder av fengsel skal i god tid før løslatelsen vurdere den enkelte innsattes behov for hjelp og veiledning i forbindelse med en forestående løslatelse. Særlig skal innsatte ved behov få hjelp til å skaffe seg egnet bolig, arbeid eller opplæringstilbud. Det skal ved behov utarbeides et konkret løslatelsesopplegg.

Forberedelsen skal skje i nært samarbeid med innsatte selv og friomsorgen. I tillegg til ordinær permisjon innenfor ordinær permisjonskvote, bør det ved behov vurderes å innvilge korttidspermisjon der formålet er å legge forholdene til rette for tiden etter løslatelsen.

Slik forberedelse av løslatelse kan unnlates overfor innsatte hvor det anses åpenbart unødvendig, eller der straffen er av så kort varighet at slikt arbeid ikke er praktisk mulig.

41.2 Samarbeid

Leder av fengsel skal ta nødvendig kontakt med offentlige myndigheter eller andre som kan yte egnet bistand for å nå formål og utføre oppgaver nevnt i punktet over. Som eksempel nevnes arbeidskontor, sosialkontor, offentlige rådgivningskontor, frivillige organisasjoner og privatpersoner.

Leder av fengsel skal i god tid før løslatelsen, i samarbeid med innsatte orientere sosialtjenesten i de tilfeller der det er behov for bistand til å finne et egnet midlertidig husvære, eventuelt en permanent bolig.

Det skal særlig fokuseres på innsatte under 18 år, og arbeides for best mulig kontakt med foresatte, barnevern og andre.
For øvrig vises det til eget rundskriv om kriminalomsorgens og sosialtjenestens ansvar for sosiale tjenester og økonomisk stønad til innsatte i fengsler, mv.

41.3 Klær og annet utstyr til bruk ved løslatelsen

Hvis innsatte har behov for det, skal han søkes utstyrt med nødvendige klær i forbindelse med løslatelsen. Anskaffelser skal skje for innsattes dagpenger eller egne midler. Dersom dagpenger/egne midler ikke er tilstrekkelig, skal det rettes henvendelse til vedkommende sosialkontor under henvisning til at sosialtjenesten har ansvar for å dekke nødvendige utgifter til klær og sko ved løslatelsen.

41.4 Dekning av reiseutgifter

Ved løslatelsen dekkes den løslattes reiseutgifter i henhold til bestemmelsen i forskriften § 3-40.

Denne bestemmelsen gjelder også i forhold til hjemreisekostnader til utlandet for innsatte som ikke skal utvises. Det innebærer at det er utgiftene til billigste reisemåte til det sted i Norge hvor utenlandsreisen begynner, som skal dekkes. Dette vil typisk være Gardermoen, Oslo S, Hjortneskaia, osv. For eksempel dekkes togreise fra Hamar til Oslo S, mens togreisen fra Oslo S til bestemmelsessted i utlandet må dekkes av den løslatte selv. Togbillett til grensestasjoner, som for eksempel Kornsjø, skal ikke dekkes.

42 Løslatelse fra fengselsstraff

Strgjfl. § 42. ***Løslatelse fra fengselsstraff***

Kriminalomsorgen kan løslate domfelte på prøve når vedkommende, medregnet mulig varetektsopphold, har gjennomført to tredjedeler av straffen og minst 60 dager. Dersom løslatelse på prøve medfører at den gjenstående straffetid blir mindre enn 14 dager, kan prøveløslatelse bare skje dersom tungtveiende grunner taler for det. Domfelte som er dømt i utlandet til fengsel i mer enn 30 år, og som er overført til gjennomføring av straffen i Norge, kan løslates på prøve etter å ha vært fengslet i minst 20 år.

Kriminalomsorgen kan beslutte at domfelte som ikke lenger er fengslet, men som fyller vilkårene for løslatelse på prøve etter første ledd, skal løslates på prøve uten ny innsettelse.

Dersom halvdelen av fengselsstraffen og minst 60 dager fengsel er gjennomført, medregnet varetektsopphold, kan kriminalomsorgen løslate domfelte på prøve dersom særlige grunner tilsier det.

Dersom særlige grunner taler for det, kan kriminalomsorgen løslate domfelte kort tid før løslatelse ellers skulle skje.

Kriminalomsorgen skal ikke beslutte prøveløslatelse hvis omstendighetene etter en totalvurdering gjør løslatelse utilrådelig. Kriminalomsorgen skal særlig legge vekt på domfeltes atferd under gjennomføring av straffen, og om det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger i prøvetiden.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for løslatelse, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varsel kan også gis dersom den løslatte endrer bosted i løpet av prøvetiden, og det er av betydning for fornærmede eller dennes etterlatte å få kjennskap til endringen.

Varsel etter denne paragrafen skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 43 annet ledd bokstav d) og e), hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte.

Prøvetiden utløper på det tidspunkt den idømte fengselsstraff ville vært gjennomført i sin helhet.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 14 juni 2013 nr. 44, 16 des 2016 nr. 98 (ikr. 1 jan 2017 iflg. res. 16 des 2016 nr. 1604).

Forskriften § 3-41. Løslatelse fra fengselsstraff. Når vedtak skal foreligge

Løslatelse på prøve kan bare finne sted dersom det etter en konkret vurdering anses tilrådelig.

Dersom domfelte nektes løslatelse på prøve, skal løslatelsesspørsmålet vurderes fortløpende, og senest innen 3 måneder etter at løslatelsen i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 første ledd

ellers kunne ha funnet sted. For domfelte som er dømt til fengselsstraff fra 5 til 12 år, skal vurderingen skje senest innen 6 måneder, og for domfelte som er dømt til fengselsstraff i mer enn 12 år, skal vurderingen skje senest innen ett år.

Dersom det etter ovennevnte frister fortsatt er grunnlag for å nekte domfelte løslatelse på prøve, skal spørsmålet vurderes fortløpende, senest innen henholdsvis nye 3 eller 6 måneder eller ett år fra forrige vedtak, jf. annet ledd.

Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

42.1. Generelle føringer om løslatelse fra fengselsstraff – i fengsel og i samfunnet

Retningslinjene gjelder for løslatelse av domfelte som gjennomfører fengselsstraff i fengsel eller i samfunnet. For prøveløslatelse av forvaringsdømte gjelder eget regelverk, jf. straffeloven § 44 og forskrift om gjennomføring av særreaksjonen forvaring med tilhørende retningslinjer.

Prøveløslatelse er ikke aktuelt når domfelte gjennomfører bøtestraff, da subsidiær fengselsstraff etter bot alltid gjennomføres uavkortet. For straffereaksjoner som er omgjort til ubetinget fengsel som følge av brudd, gjelder derimot prøveløslatelsesreglene.

Domfelte skal løslates straks dersom vedkommende myndighet kaller tilbake fullbyrdelsesordren og det ikke bestemmes at den domfelte skal overføres til varetektsfengsling.

Angripes en dom ved anke eller begjæring om gjenåpning, og retten ved kjennelse beslutter at fullbyrdelsen helt eller delvis skal utstå, jf. straffeprosessloven § 452, skal løslatelse skje i samsvar med dette.

En innsatt som gjennomfører subsidiær straff etter bot, skal straks løslates dersom resten av den ilagte bot betales. Ved avdragsvis betaling skal det ved beregning av restbeløpet bare tas hensyn til antall hele døgn (24 timer) som innsatte har utholdt fengselsstraff. Har botlagte betalt en del av boten, skal fengselsstraffen nedsettes forholdsvis, men slik at del av ett døgn regnes som ett helt døgn. Dersom boten betales etter at gjennomføring av subsidiær fengselsstraff er påbegynt, avkortes boten forholdsvis, men bare slik at hele gjennomføringsdøgn tas i betraktning. Avgjørelser vedrørende avdragsvis betaling treffes av Statens innkrevingssentral, jf. påtaleinstruksen § 30-4.

Domfelte kan løslates på prøve når vedkommende har oppnådd 2/3-tid av straffegjennomføringen og slik løslatelse ikke fremstår som utilrådelig, jf. strgjfl. § 42 første og femte ledd, jf. pkt. 42.2.2. og 42.3.

For domfelte som ikke lenger er fengslet, kan det i enkelte tilfeller besluttes prøveløslatelse uten ny innsettelse, jf. strgjfl. § 42 annet ledd, jf. pkt. 42.2.3.

Dersom det foreligger særlige grunner, kan domfelte løslates på prøve når vedkommende har oppnådd 1/2-tid av straffegjennomføringen og slik løslatelse ikke fremstår som utilrådelig, jf. strgjfl. § 42 tredje og femte ledd, jf. pkt. 42.2.4. og 42.3.

Domfelte kan også løslates kort tid før løslatelse ellers skulle skje (såkalt fremskutt løslatelse), jf. strgjfl. § 42 fjerde ledd, jf. femte ledd. Dette innebærer at domfelte, etter en konkret vurdering, kan løslates kort tid før endt tid, eventuelt kort tid før allerede innvilget prøveløslatelse, jf. pkt. 42.2.5. og 42.3.

Der domfelte har oppfølgning av helsetjenesten i fengsel og/eller er innvilget skoleplass under fengselsopphold, skal henholdsvis helse- og skoleavdelingen orienteres 2 måneder før

forestående løslatelse så langt dette er praktisk mulig. Formålet med slik orientering er å fremme en bedre og mer koordinert tilbakeføring. For kortere dommer er det i mange tilfeller ikke praktisk mulig å gi orientering 2 måneder før løslatelse, og det må da i stedet gis orientering *så snart dette er mulig*. Dersom domfelte er under oppfølgning fra NAV, skal også NAV orienteres tilsvarende.

I tilfeller hvor domfelte har et uoppgjort forhold som etter sin art ikke gjør løslatelse utilrådelig, skal det politidistrikt som håndterer saken kontaktes forut for løslatelse og orienteres om løslatelsestidspunktet.

I tilfeller der enheten er av den oppfatning at det foreligger omstendigheter i saken som tilsier at politiet bør varsles om *prøveløslatelse*, skal enheten melde fra om forestående løslatelse til det politidistrikt hvor domfelte skal oppholde seg etter løslatelse.

Dersom det ved *endt tid* foreligger særlige omstendigheter i saken eller en særlig risiko ved domfelte, skal det politidistrikt hvor domfelte skal oppholde seg etter løslatelse varsles. Etter omstendighetene må kriminalomsorgen vurdere om det politidistrikt som er ansvarlig for straffesaken også bør varsles. Meldingen må angi den antatte risiko og bør sendes i god tid før løslatelse finner sted.

Den del av kriminalomsorgen som avgjør prøveløslatelsesspørsmålet må for øvrig vurdere om det er øvrige instanser som også bør orienteres om prøveløslatelse/løslatelse på endt tid, dersom taushetsplikt ikke er til hinder for det.

42.2. Prøveløslatelse

42.2.1. Forberedelse og tidspunkt for gjennomføring av prøveløslatelse

Prøveløslatelse etter dette regelverket kan innvilges der den domfelte gjennomfører fengselsstraff.

Prøveløslatelse er imidlertid ikke aktuelt der domfelte gjennomfører bøtestraff da subsidiær fengselsstraff etter bot alltid gjennomføres uavkortet. For straffereaksjoner som er omgjort til ubetinget fengsel som følge av brudd, gjelder prøveløslatelsesreglene.

Domfelte skal så tidlig som mulig etter innsettelsen informeres om at negativ atferd under straffegjennomføringen vil kunne få betydning for prøveløslatelsesspørsmålet.

Dersom domfelte gjennomfører flere fengselsstraffer i sammenheng, regnes disse sammen ved beregning av tidspunkt for prøveløslatelse.

Tidspunktet for løslatelse skal avklares så tidlig som mulig og i god tid før løslatelsen skal skje, jf. pkt. 42.2.2.1 under.

Ved deldom kan det løslates på prøve for den ubetingede delen når vilkårene i straffegjennomføringsloven § 42 og forskriften § 3-41 er oppfylt for den ubetingede del.

Et vedtak om prøveløslatelse kan omgjøres dersom domfelte begår alvorlige brudd på bestemmelser i straffegjennomføringsloven eller forskriften i løpet av gjenstående straffegjennomføringstid. Slike forbehold skal fremgå av vedtaket.

42.2.2. Nærmere om løslatelse på prøve ved eller etter 2/3-tid etter straffegjennomføringsloven § 42, første ledd

Løslatelsen skal være en integrert del av straffegjennomføringen, og det skal i det enkelte tilfelle foretas en konkret, individuell vurdering av hvorvidt løslatelse på prøve bør innvilges, jf. pkt. 42.3 nedenfor.

Slik eventuell prøveløslatelse ved 2/3-tid gjelder straffedommer på 74 dagers ubetinget fengsel eller mer. Domfelte med kortere straffer skal gjennomføre straffen fullt ut. Helt unntaksvis kan domfelte prøveløslates etter at 60 dager av straffen er gjennomført selv om gjenstående straffetid blir mindre enn 14 dager. Dette kan være aktuelt dersom tungtveiende grunner taler for det, som for eksempel hensyn til domfeltes familie eller egen helse- eller rehabiliteringssituasjon.

42.2.2.1. Når vedtak skal foreligge. Fortløpende vurdering

Så langt det er praktisk mulig skal vedtak i sak om prøveløslatelse av hensyn til forutberegnelighet og reell klageadgang foreligge i god tid før domfelte oppnår 2/3 tid, slik at en eventuell klage kan bli behandlet i rimelig tid før 2/3 av straffen er gjennomført. Det skal ses hen til at domfelte og andre i vedkommendes krets, eventuelt arbeidsgiver/utdanningssted, boligutleier mv. har et behov for forutberegnelighet.

Uavhengig av om domfelte søker eller ikke, skal den enhet hvor domfelte gjennomfører straff av eget tiltak ta opp spørsmålet om prøveløslatelse av domfelte. Domfelte skal gis anledning til å uttale seg i saken.

Arbeidet med å forberede prøveløslatelsesspørsmålet skal så vidt mulig påbegynnes senest seks måneder før tidspunkt for oppnådd 2/3-tid. Så langt straffens lengde tilsier det og det er praktisk mulig, skal vedtak om prøveløslatelse foreligge senest to måneder før 2/3-tid inntreffer. Ved kortere straffedommer, må enhetene påbegynne arbeidet så snart det er mulig.

Et hvert vedtak om prøveløslatelse skal utformes med forbehold, slik at domfelte er innforstått med at brudd på forutsetninger for vedtaket, herunder domfeltes atferd kan resultere i omgjøring etter forvaltningsloven § 35 femte ledd.

Dersom det er påstartet en soningsoverføringssak bør enheten innta et avsnitt i vedtaket om at en innvilget prøveløslatelse muligens ikke vil få noen realitet dersom det blir truffet et vedtak om soningsoverføring som kan effektueres forut for tidspunktet for fastsatt prøveløslatelse. Dette for at domfelte skal kunne innrette seg etter tidspunktet for løslatelse på best mulig måte.

Dersom det fattes vedtak om avslag på søknad om prøveløslatelse, skal muligheten for prøveløslatelse underlegges en fortløpende vurdering. Vurderingen skal formaliseres i form av nytt vedtak, jf. § 3-41 i forskriften. Det skal fremgå av avslaget når den fornyede vurderingen senest vil finne sted. I den fornyede vurderingen skal det legges vekt på domfeltes utviste vilje og evne til å endre atferd i tiden etter vedtaket om nektet prøveløslatelse ved 2/3-tid. Dersom prøveløslatelse er avslått på bakgrunn av mangler ved prøveløslatelsesopplegget, skal kriminalomsorgen i denne perioden arbeide aktivt med den domfelte for å tilrettelegge for en betryggende prøveløslatelse. I denne perioden har kriminalomsorgen et særlig ansvar for den aktuelle domfelte, og det skal i samarbeid med domfelte arbeides for å etablere en best mulig løslatelsessituasjon.

Det skal også legges vekt på påtalemyndighetens og domstolens forventede fremdrift i henhold til eventuelle anmeldte forhold.

Straffegjennomføring utover tidspunktet for 2/3-tid i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 første ledd, skal påføres domfeltes gjennomføringsattest.

42.2.2.2 Særskilt om vurdering av andre straffegjennomføringsformer

Om prøveløslatelse etter utholdt 2/3 tid ikke anses som tilrådelig på det aktuelle tidspunkt, skal delgjennomføring med elektronisk kontroll, jf. strgjfl. § 16 a første ledd, vurderes som alternativ til videre straffegjennomføring i fengsel. Det er en forutsetning at elektronisk kontroll fremstår som sikkerhetsmessig forsvarlig og at øvrige vilkår for straffegjennomføring med elektronisk kontroll er oppfylt.

Elektronisk kontroll kan innvilges i inntil seks måneder, og det skal vurderes om slik straffegjennomføring er en egnet form for gradvis tilbakeføring til samfunnet, under tett oppfølging og kontroll av kriminalomsorgen. Dersom gjenstående soningstid er inntil seks måneder, vil straffegjennomføring med elektronisk kontroll i mange tilfeller kunne være et mer hensiktsmessig alternativ enn å gjennomføre resten av straffen i fengsel.

Dersom gjenstående soningstid er lenger enn seks måneder, må kriminalomsorgen påse at det etableres et helhetlig og formålstjenlig soningsforløp. I vurderingen av om straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan innvilges, må tidspunkt for forventet løslatelse iakttas. Bruk av straffegjennomføring med elektronisk kontroll som et alternativ til prøveløslatelse skal inngå i en helhetlig plan, og kan ikke innvilges med mindre man vurderer det som sannsynlig at domfelte vil bli løslatt på prøve, eller kan overføres til andre og mindre restriktive straffegjennomføringsformer som § 12 etter gjennomført periode med elektronisk kontroll. Det bør unngås at domfelte som har gjennomført deler av straffen med elektronisk kontroll blir gjeninnsatt i fengsel, med mindre slik tilbakeføring til fengsel må tilskrives forhold på domfeltes side.

Det skal følgelig alltid foretas en vurdering av om domfelte skal få gjennomføre resterende del av straffen med elektronisk kontroll i de tilfeller prøveløslatelse ikke innvilges.

Dersom elektronisk kontroll er aktuelt, er det en forutsetning at domfelte selv ønsker dette. Dersom enheten kommer til at elektronisk kontroll er aktuelt som et alternativ, skal det innhentes et formelt samtykke til slik straffegjennomføring fra domfelte. Domfelte må gjerne fremsette en søknad om alternativ straffegjennomføring med elektronisk kontroll som vedlegg til søknad om prøveløslatelse. Det bemerkes imidlertid at slik søknad ikke er en forutsetning for at straffegjennomføring med elektronisk kontroll blir vurdert av enheten.

Dersom straffegjennomføring med elektronisk kontroll vurderes å være tilrådelig, skal fengselets *foreløpige* vurdering av elektronisk kontroll fremgå av vedtaket om prøveløslatelse. Fengselet skal be friomsorgskontoret om å gjennomføre egnethetsvurdering og orientere domfelte om videre fremgang i saken.

Friomsorgskontoret skal deretter foreta egnethetsvurdering. Friomsorgskontoret oversender etter dette sin innstilling vedlagt egnethetsvurderingen til fengselet.

Fengselet beslutter endelig i eget vedtak om domfelte oppfyller vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

I tilfeller der fengselet vurderer straffegjennomføring med elektronisk kontroll å være utilrådelig, skal dette fremgå og begrunnes i vedtaket om prøveløslatelse.

Dersom forutsetningene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll endrer seg vesentlig, skal fengselet av eget tiltak foreta en fornyet vurdering. Hvis nødvendig, skal det innhentes ny egnethetsvurdering.

42.2.3. Nærmere om løslatelse på prøve etter straffegjennomføringsloven § 42 annet ledd

Bestemmelsen får anvendelse der påtalemyndigheten anmoder om løslatelse uten ny innsettelse og i tilfeller der domstolen fastsetter at fengselsstraffen anses utholdt ved forutgående varetekt. I tilfeller der det ikke er grunnlag for tilbakeholdelse utover 2/3-tid, treffer enheten et formelt løslatelsesvedtak slik at den domfelte kan undergis reglene for løslatelse på prøve.

42.2.4. Nærmere om løslatelse på prøve ved oppnådd 1/2-tid etter straffegjennomføringsloven § 42 tredje ledd

Domfelte kan prøveløslates i perioden mellom 1/2-tid og 2/3-tid dersom særlige grunner foreligger og minst 60 dager fengsel er gjennomført. Slik løslatelse skal være særlig begrunnet med sterke og tungtveiende, godt dokumenterte momenter. Det skal foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering i hver enkelt tilfelle.

Med «særlige grunner» menes at det må foreligge helt spesielle forhold som taler sterkt for løslatelse på prøve. Ettersom en sak ofte må avgjøres på grunnlag av en rekke ulike og til dels kryssende hensyn, vil forholdene kunne variere betraktelig fra sak til sak. Omstendighetene som begrunner slik løslatelse vil også kunne ha ulik vekt avhengig av hvor langt i straffegjennomføringen domfelte er kommet. At domfelte har en tung straffegjennomføring er *i seg selv* ikke tilstrekkelig for å innvilge prøveløslatelse ved 1/2-tid. Det kreves at det er godt dokumentert hva de aktuelle problemer består i, hvor alvorlige de er, og hvilke virkninger fortsatt straffegjennomføring kan antas å få.

Prøveløslatelse ved 1/2-tid skal ikke innvilges dersom det fremstår som utilrådelig, jf. § 42 femte ledd og punkt 42.3 nedenfor.

Det skal alltid vurderes om overføring til annet fengsel eller annen straffegjennomføringsform, jf. § 10, er tilstrekkelig før løslatelse etter 1/2-tid innvilges. Det skal for eksempel vurderes om frigang, straffavbrudd eller utvidet permisjonskvote kan avhjelpe situasjonen, eller om domfelte kan gjennomføre straff i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 12, 16 eller 16 a.

Sakens art, hensyn til fornærmede og etterlatte, hensyn til den alminnelige rettsoppfatning og hvor lang tid det er igjen til løslatelse ellers skal skje, skal tillegges vekt i totalvurderingen.

Øvrige relevante, men ikke uttømmende, momenter i helhetsvurderingen:

a) <u>Særlig tung gjennomføring av helsemessige årsaker</u>
Domfelte gjennomfører straff på en særlig tyngende måte av fysiske eller psykiske helsemessige årsaker og fortsatt gjennomføring vil kunne påføre domfelte ytterligere helseskader slik at det av denne grunn er urimelig at gjennomføringen fortsetter, og det ikke er noe som tyder på at helsen vil bli vesentlig bedret i overskuelig fremtid.

b) <u>Hensynet til domfeltes nærstående</u>
Straffegjennomføringen får særlig alvorlige skadevirkninger for domfeltes nærstående, for eksempel av helsemessig eller sosial art, og det er sannsynliggjort at problemene ikke kan avhjelpes på annen egnet måte. Det skal særlig tas hensyn til domfeltes barn. Tilsvarende gjelder når fortsatt straffegjennomføring vil føre til betydelige og ekstraordinære økonomiske skadevirkninger, og de skadelidende ikke får offentlig støtte eller kompensasjon for tapet. Det

må foreligge problemer som skiller seg vesentlig fra de problemer som andre domfelte og deres familier har, og som er en påregnelig følge av straffegjennomføring.

42.2.5. Nærmere om fremskutt løslatelse etter straffegjennomføringsloven § 42 fjerde ledd

Bestemmelsen gjelder også korte straffedommer som ikke medfører prøveløslatelse, men løslatelse etter denne bestemmelsen bør normalt ikke finne sted når domfelte gjennomfører straff av meget kort varighet. I tilfeller der domfelte gjennomfører straff i hjemmet, ved institusjon eller i overgangsbolig, må det vurderes særskilt nøye om det foreligger særlige grunner for fremskutt løslatelse og om fremskutt løslatelse i en slik gjennomføringssituasjon reelt sett er formålstjenlig.

Begrepet «kort tid» skal vurderes i forhold til straffetidens lengde. Løslatelsen kan fremskytes med inntil 3 dager før løslatelse ellers skulle skje ved dommer på inntil 6 måneders fengsel. I særlige tilfeller og ved lengre dommer kan løslatelsen fremskytes med inntil 7 dager før løslatelse ellers skulle skje.

Slik fremskutt løslatelse skal kun finne sted innenfor en snever ramme i tilfeller der særlig viktige individuelle forhold, som for eksempel hensyn til å kunne tiltre arbeid eller beholde arbeid eller skoleplass tilsier det.

Fremskutt løslatelse kan også innvilges når løslatelsen ellers skal skje på en helligdag – herunder søndag – eller offentlig fridag, dersom det er av vesentlig betydning for domfelte.

Fremskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42, fjerde ledd kan unntaksvis benyttes som tiltak der dette er nødvendig for å overholde ”48-timers regelen”, jf. forskriften § 4-1 og retningslinjene punkt 47.2.

Kriminalomsorgsdirektoratet kan bestemme at fremskutt løslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 42 fjerde ledd unntaksvis skal benyttes som tiltak mot eventuell straffegjennomføringskø.

42.2.5.1 Særlig om fremskutt løslatelse av utenlandske domfelte

Av hensyn til et eventuelt behov for koordinert uttransport av utenlandske domfelte med utvisningsvedtak, kan fremskutt løslatelse i slike tilfeller gis etter følgende kriterier:

- Domfelte med dommer på under 90 dager kan løslates inntil 5 dager før de ellers ville blitt løslatt.
- Domfelte med dommer på 90 dager eller mer kan løslates inntil 10 dager før de ellers ville blitt løslatt.
- Domfelte med dommer på 6 måneder eller mer kan løslates inntil 20 dager før de ellers ville blitt løslatt.

Kriminalomsorgen skal, med utgangspunkt i ovennevnte kriterier, tilstrebe å etterkomme politiets anmodning om fremskutt løslatelse der hensynet til effektiv uttransportering tilsier dette.

42.3. Nektelse av prøveløslatelse – utilrådelighetsvurderingen
42.3.1. Noen utgangspunkter

Det vises til straffegjennomføringsloven § 42 femte ledd og forskriften § 3-41.

Selv om vilkårene for prøveløslatelse ellers er oppfylt, skal domfelte ikke prøveløslates hvis omstendighetene i saken gjør prøveløslatelse utilrådelig.

Det skal i det enkelte tilfelle foretas en konkret, individuell helhetsvurdering av hvorvidt løslatelse totalt sett fremstår som tilrådelig og derfor kan innvilges.

Ved vurderingen av om prøveløslatelse fremstår som tilrådelig må hensynet til straffens formål iakttas, herunder målsettingen om å motvirke nye straffbare handlinger og ivareta samfunnssikkerheten og den allmenne rettsfølelse. Prøveløslatelse skal anses som utilrådelig dersom prøveløslatelse innebærer en risiko for nye straffbare handlinger. Domfeltes strafferettslige historikk, atferd under soning og utviste evne og vilje til å gjøre noe med egen situasjon under straffegjennomføringen, er momenter som får betydning for spørsmålet om prøveløslatelse bør innvilges.

I punkt 42.3.2. bokstavene a) til d) nedenfor er det listet enkelte sentrale momenter for vurderingen av om prøveløslatelse fremstår som utilrådelig. Oversikten er ikke uttømmende, men angir momenter som er av betydning for vurderingen.

Selv om det foreligger omstendigheter som gjør prøveløslatelse utilrådelig, skal det alltid vurderes om fastsettelse av vilkår etter straffegjennomføringsloven § 43 likevel gjør prøveløslatelsen tilrådelig eller om overføring til straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan gjøre en eventuell senere prøveløslatelse tilrådelig.

Det skal innhentes informasjon fra politi, påtalemyndighet eller andre relevante instanser for å kunne dokumentere faktagrunnlaget.

Nektelse av prøveløslatelse skal aldri benyttes som alternativ til reaksjon etter straffegjennomføringsloven § 40 eller for øvrig ha et pønalt eller straffende formål.

Det vises for øvrig til alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering.

42.3.2. Retningslinjer for skjønnsutøvelsen, ikke uttømmende

Ved vurdering av spørsmålet om prøveløslatelse skal innvilges eller ikke, skal det alltid innhentes oppdatert informasjon fra politi/påtalemyndighet om eventuelle uavgjorte straffesaker. Når det gjelder utenlandske statsborgere, skal det videre rettes en henvendelse til Utlendingsdirektoratet (UDI) eller ansvarlig politimyndighet med anmodning om status i en eventuell utvisningssak. Det skal endelig innhentes oppdaterte uttalelser fra andre personer internt/eksternt og/eller andre etater som kan anses å besitte relevant informasjon i tilknytning til spørsmålet om prøveløslatelse skal innvilges eller ikke. Informasjonen som innhentes skal føres i Kompis eller lagres i kriminalomsorgens saksbehandlingssystem.

Når det gjelder betydningen av et eventuelt utvisningsvedtak, vises det til pkt. 42.3.3. under.

a) <u>Domfeltes atferd</u>

Prøveløslatelse skal ikke finne sted dersom domfeltes atferd under gjennomføringen av straffen taler mot det.

I vurderingen inngår domfeltes atferd under straffegjennomføringen, og om domfelte har vist særlig vilje og evne til å endre sin livsførsel. I den forbindelse kan det legges vekt på om domfelte har deltatt i ulike behandlings- eller påvirkningsprogram og/eller andre tiltak.

Dersom domfelte har begått dokumenterte, gjentatte og/eller alvorlige disiplinærbrudd i tiden frem til prøveløslatelse ellers skulle ha skjedd, skal dette tillegges vekt ved utilrådelighetsvurderingen. Forhold begått tidlig under straffegjennomføringen bør i alminnelighet tillegges mindre vekt.

Atferd og handlinger som politianmeldes, kan resultere i ny straff som ved rettskraft legges til opprinnelig straffetid. Handlingens alvorlighet skal imidlertid også tillegges vekt ved vurderingen av om en prøveløslatelse fremstår som tilrådelig eller ikke. Om antatte straffbare forhold som enda ikke er påtaleavgjort, eventuelt rettslig pådømt, vises det til bokstav c) under.

Disiplinærbrudd begått under permisjon eller annet midlertidig fravær fra fengselet i forbindelse med institusjonsopphold eller opphold i sykehus, skal inngå i vurderingen.

b) Straffehistorikk

Domfeltes strafferettslige historikk må vurderes særlig nøye. Det skal vurderes om domfelte har en forhistorie og/eller atferd som tilsier at det er en reell fare for at det snarlig begås ny kriminalitet. Avtegner straffe- og bøteregisteret et bilde av vedvarende og gjentatte straffbare handlinger, begrenset respekt for gjeldende lov- og regelverk eller at tidligere straffereaksjoner synes å ha hatt liten eller ingen preventiv virkning, indikerer dette en risiko for nye straffbare handlinger. Det skal etter dette legges særlig vekt på om domfelte har mange forutgående domfellelser. Det skal ses hen til antall tidligere dommer, hvor langt tilbake i tid de tidligere straffbare forhold ligger og hvor lang tid det har gått mellom handlingene.

Der den domfelte har gjennomført en eller flere forutgående lange straffedommer i fengsel, kan ikke tiden som er gått siden forrige straffbare handling tillegges nevneverdig vekt. Tvert om bør en eller flere lange straffedommer tilsi en særlig aktsomhet ved vurderingen av om en prøveløslatelse fremstår som tilrådelig eller ikke.

Det skal videre tillegges særskilt vekt om det er registrert straffbare forhold forøvet i prøvetiden etter tidligere dommer. Tilsvarende gjelder der straffbare forhold er forøvet kort tid etter dommer som er gjennomført til endt tid. Videre skal det ses hen til om domfelte har brutt fastsatte vilkår for prøvetiden i forbindelse med tidligere innvilgede prøveløslatelser.

c) Uavgjorte straffesaker

Dersom domfelte er registrert med uavgjorte straffesaker, må det særskilt vurderes om prøveløslatelse fremstår som tilrådelig. At domfelte er registrert med uoppgjorte forhold kan ha betydning for kriminalomsorgens vurdering av domfeltes vilje til endring av atferd under straffegjennomføringen.

Det skal ved vurdering av nye straffbare forhold, ses hen til hvor langt etterforskningen har kommet. En anmeldelse vil åpenbart ikke ha samme vekt som en tiltalebeslutning. Videre vil det straffbare forholdets art og strafferamme, samt hvor langt tilbake i tid forholdet ligger, ha betydning for vurderingen. Dersom det nye forholdet er av samme art som domfelte tidligere er domfelt for, bør dette vektlegges i vurderingen.

d) Unnlatt å møte til straffegjennomføring til angitt tid

Ved vurderingen av prøveløslatelse kan det vektlegges at domfelte etter mottatt innkalling ikke har møtt til straffegjennomføring til angitt tid, dersom dette har gått klart frem av innkallingen. Momentet bør tillegges særlig betydning når domfelte må pågripes og bringes til fengselet av politiet. Der domfelte faktisk møter opp til gjennomføring av straffen innen én uke senere enn fastsatt dato, bør ikke unnlatelsen tillegges betydning ved vurdering av spørsmålet om prøveløslatelse.

42.3.3. Utvisningsvedtak

Straffegjennomføring utover 2/3-tid skal aldri opprettholdes utelukkende med den begrunnelse at et utvisningsvedtak ikke kan effektueres. Fortsatt straffegjennomføring må være begrunnet i at det foreligger omstendigheter, utover selve utvisningsvedtaket og eventuell unndragelsesfare i utvisningssaken, som tilsier at prøveløslatelse er utilrådelig, jf. pkt. 42.3 flg. (*Nektelse av prøveløslatelse – utilrådelighetsvurderingen*).

Et utvisningsvedtak er således i seg selv ikke tilstrekkelig til å anse prøveløslatelse som utilrådelig. Tilsvarende er et effektuerbart utvisningsvedtak (vedtaket er endelig og det foreligger ikke omstendigheter til hinder for uttransportering) i seg selv ikke en begrunnelse for å anse en prøveløslatelse som tilrådelig ved oppnådd 2/3-tid.

For å sikre effektuering av utvisningsvedtak i tilfeller der løslatelse etter en konkret vurdering er tilrådelig, skal ansvarlig enhet ha tett dialog med politiet, jf. nedenfor.

Særlig relevante momenter i utilrådelighetsvurderingen utgjør domfeltes strafferettslige historie, det straffbare forholdets art, tilknytning til Norge i form av oppholdstid, familie mv. Forhold som utgjør konsekvenser av utvisningen, herunder manglende rettigheter med hensyn til arbeid og egen bolig, er i seg selv ikke tilstrekkelig til å gjøre en prøveløslatelse utilrådelig. Etter omstendighetene vil imidlertid slike forhold kunne gjøre en prøveløslatelse utilrådelig dersom de knyttes til øvrige forhold i saken. Eksempelvis dersom det foreligger nær sammenheng mellom det straffbare forholdet og omstendighetene rundt utvisningssaken, herunder manglende arbeid og/eller bolig. Dersom det kan bekreftes at domfelte har anledning til å bo hos venner og/eller familie ved en eventuell prøveløslatelse, eventuelt at det eksisterer andre forsvarlige bosteds- eller overnattingsordninger, vil dette måtte kunne vektlegges i vurderingen.

I situasjoner der det er kjent for kriminalomsorgen at domfelte ikke blir uttransportert samtidig med prøveløslatelsen, vil dette utgjøre et relevant moment i vurderingen av om det skal settes vilkår ved løslatelsen i form av møteplikt for kriminalomsorgen, jf. strgjfl. § 43.

For å sikre effektuering av utvisningsvedtak, er det avgjørende at politiet raskest mulig varsles om tidspunkt for løslatelse. Foreligger det en endelig beslutning om utvisning, skal ansvarlig enhet kontakte ansvarlig politidistrikt, eventuelt Politiets utlendingsenhet i god tid før løslatelse skal skje, slik at transporten ut av landet kan iverksettes på løslatelsestidspunktet.

Også i tilfeller der et utvisningsvedtak ikke kan effektueres på løslatelsestidspunktet, skal ansvarlig enhet sende melding til ansvarlig politidistrikt før løslatelse, eventuelt Politiets utlendingsenhet, slik at politiet får muligheten til å vurdere bruk av eventuelle tvangsmidler etter utlendingsloven.

42.4 Prøvetidens utløp

Jf. straffegjennomføringsloven § 42 åttende ledd.

Prøvetiden løper til endt straffetid. Den idømte straff i domsslutningen legges til grunn med fradrag for utholdt varetekt. Domfelte som løslates ved endt straffetid har gjennomført straffen i sin helhet og prøvetid kan ikke fastsettes.

Fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse fra fengselsstraff

Strgjfl. § 43. ***Fastsettelse og endring av vilkår ved prøveløslatelse fra fengselsstraff***

Det er en forutsetning for prøveløslatelse at prøveløslatte ikke begår ny straffbar handling i prøvetiden.

Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal kriminalomsorgen sette som vilkår at prøveløslatte i en tidsavgrenset periode skal møte for kriminalomsorgen i upåvirket tilstand. Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring, skal kriminalomsorgen i perioden med møteplikt fastsette at prøveløslatte skal

a) overholde bestemmelser om bosted,
b) møte i upåvirket tilstand hos offentlig myndighet, person eller organisasjon etter kriminalomsorgens anvisning,
c) overholde bestemmelser om behandling,
d) overholde bestemmelser om oppholdssted, arbeid eller opplæring, eller
e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer.

Dersom det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, kan fastsatte vilkår i perioden med møteplikt oppheves, endres eller kriminalomsorgen kan fastsette nye vilkår som nevnt i annet ledd. Ved mistanke om brudd på vilkår fastsatt med hjemmel i § 43 kan tiltak etter § 56 iverksettes.

Kriminalomsorgen kan forlenge perioden med møteplikt innen prøvetidens utløp på samme vilkår som nevnt i tredje ledd.

Domfelte og fornærmede skal tilbys gjenopprettende prosess. Dersom de ved avtale kommer frem til enighet om å overholde bestemmelser om oppholdssted, eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, skal kriminalomsorgen ta hensyn til avtalen ved fastsettelse av vilkår for prøveløslatelse. Kriminalomsorgen trenger ikke å ta hensyn til avtalen dersom den blir urimelig for fornærmede eller domfelte.

Endret ved lov 20 juni 2014 nr. 49 (ikr. 1 juli 2014 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 795).

Forskriften § 3-42. Møteplikt i prøvetiden

Leder av fengsel skal i samarbeid med friomsorgskontoret fastsette dato for første oppmøte og oppmøtehyppighet før tidspunktet for løslatelse. Perioden med møteplikt løper fra tidspunktet for første møte ved friomsorgskontoret. Domfelte skal møte presis.

Lengden på perioden med møteplikt skal normalt være 3 måneder. Ved lengre dommer der det fremstår som nødvendig for å motvirke ny kriminalitet, kan perioden med møteplikt fastsettes for inntil 1 år. Lengden på perioden med møteplikt kan settes for en lengre periode enn 1 år dersom hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen gjør det særlig påkrevet. Ved kortere dommer kan perioden med møteplikt fastsettes for en kortere periode, men ikke under 1 måned. I tillegg til en egen saksbehandler ved friomsorgskontoret, kan det benyttes annen kontaktperson oppnevnt av friomsorgskontoret.

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan mellom friomsorgskontoret og domfelte om det nærmere innholdet i perioden med møteplikt. Planen kan endres dersom det er nødvendig på grunn av nye opplysninger eller endret livssituasjon.

Domfelte skal på forhånd få adgang til å uttale seg om perioden med møteplikt for kriminalomsorgen og om eventuelle øvrige vilkår.

Domfelte skal selv dekke reiseutgifter i forbindelse med oppmøteplikten. Kriminalomsorgen skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

Forskriften § 3-43. Forlengelse av perioden med møteplikt. Opphør

Perioden med møteplikt kan forlenges med inntil 3 måneder. Regionalt nivå kan fastsette ytterligere forlengelse, men ikke utover 1 år. I tilfeller der hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen gjør det særlig påkrevet, kan regionalt nivå likevel forlenge perioden med møteplikt utover 1 år. Perioden kan ikke forlenges ut over prøvetidens utløp.

Møtepliktsperioden opphører når
a) den fastsatte perioden utløper, herunder etter forlengelse
b) friomsorgskontoret bestemmer det
c) det avsies dom eller kjennelse som følge av brudd på prøveløslatelsesvilkår, og den nye dommen utelukker møteplikt
d) oppdraget overføres til annet land.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

§ 3-44. Kontroll av prøveløslatte

Friomsorgskontoret skal påse at fastsatte vilkår overholdes og kan pålegge domfelte å gi opplysninger som kan sikre denne kontroll.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

43.1 Fastsettelse av vilkår

Prøveløslatelse er en del av straffen og prøvetiden skal følgelig være en integrert del av straffegjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 10 bokstav e).

De vilkår som fastsettes skal fremgå av løslatelsesskjemaet som domfelte skal gjøres kjent med og underskrive på før løslatelse skjer.

Det skal foretas en individuell vurdering for hver enkelt domfelt av lengden på en eventuell periode med møteplikt og eventuelle vilkår etter straffegjennomføringsloven § 43, annet ledd.

a) <u>Hovedvilkår</u>
Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43 første ledd.

Ved løslatelse på prøve skal det alltid settes vilkår om at det ikke begås nye straffbare handlinger i hele prøvetiden.

b) <u>Møteplikt for kriminalomsorgen</u>
Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43 annet ledd, første punktum.

Hovedformålet med perioden med møteplikt er å hindre tilbakefall ved å fremme domfeltes evne til å motvirke et kriminelt handlingsmønster gjennom kontrolltiltak.

Vilkår om fremmøteplikt for kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 43 annet ledd skal fastsettes når det anses nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøvetiden. Domfeltes behov for oppfølgning og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet, er ikke tilstrekkelig for å pålegge vilkåret.

I vurderingen vektlegges særlig om det er en reell fare for at domfelte vil begå straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at domfelte vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt. Det skal blant annet ses hen til den aktuelle dommen, domfeltes forhistorie og atferd i fengselet og legges vekt på om han har mange forutgående domfellelser, såkalt "gjengangerkriminalitet", jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 42, samt hvor langt tilbake i tid de tidligere straffbare forhold ligger og hvor lang tid det har gått mellom handlingene. Særskilt vekt tillegges nye straffbare forhold eller vilkårsbrudd begått i prøvetiden etter tidligere dommer, men også straffbare forhold begått kort tid etter dommer som er gjennomført til endt tid, tillegges vekt. Videre vektlegges om domfelte har vist tilstrekkelig vilje eller evne til å endre sin livsførsel.

Straffavbrudd i periode med møteplikt er regulert i straffegjennomføringsloven § 35 med tilhørende retningslinjer.

c) <u>Særlige vilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen</u>
Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43 annet ledd, annet punktum.

Særlige vilkår ellers i perioden med møteplikt skal fastsettes når det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, særlig for å motvirke at det begås straffbare handlinger i prøvetiden eller i tilfeller der det er fare for at domfelte vil unndra seg gjennomføringen, jf. vurderingsmomentene under bokstav b over. Det bør videre ses hen til domfeltes ressurser, eventuelle rusproblemer, miljøtilhørighet, særlige personlighetstrekk, bosted, jobbmuligheter, behandlingsbehov, kriminalomsorgens tidligere kjennskap til domfelte, og opplysninger fra domfelte selv, m.m. Der det foreligger personundersøkelse eller rettspsykiatrisk vurdering skal disse vektlegges. Domfeltes behov for oppfølgning og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet er ikke tilstrekkelig for å pålegge vilkår.

Det skal foretas en konkret vurdering med fastsetting av ett eller flere vilkår som etter en totalvurdering fremstår som hensiktsmessige - herunder kontrollerbare og gjennomførbare - og nødvendige for å hindre at det begås nye, straffbare handlinger.

Det bør ved behov undersøkes om domfelte ved dom er forbudt å oppholde seg i bestemte områder, jf. straffeloven § 57, eller om domfelte er ilagt besøksforbud eller oppholdsforbud av påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 222a og 222b.

Til de enkelte vilkår
a) domfelte skal gjøres spesielt oppmerksom på at bosted ikke kan endres uten forhåndssamtykke av leder av friomsorgskontor. Med bosted menes fast boligadresse

b) domfelte skal gjøres spesielt oppmerksom på at med upåvirket tilstand menes uten påvirkning av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet

c) vilkår om å overholde bestemmelser om behandling innebærer at behandlingen skal påbegynnes og gjennomføres. Vilkåret settes i tilfeller der aktuell behandling antas å bidra til å redusere faren for nye straffbare handlinger. Vilkåret settes ikke dersom domfelte antas å mangle motivasjon eller evne til å overholde bestemmelsene om behandling. Vilkåret settes kun i tilfelle der det er dokumentert faglig grunnlag for å starte eller opprettholde behandlingen

d) med oppholdssted menes land, fylke, kommune, by og tettsted. Det skal innskjerpes for domfelte at han ikke kan oppholde seg utenfor det aktuelle området. Det kan settes vilkår om at domfelte forbys å oppholde seg på et bestemt sted

Dersom det er grunn til å anta at domfelte vil begå nye straffbare handlinger ved opphold i utlandet skal kriminalomsorgen særskilt vurdere om det bør fastsettes vilkår om at domfelte skal ta opphold i Norge.

e) bruk av vilkåret innebærer at alle former for samkvem - herunder telefonsamtaler - med en navngitt person forbys. Vilkåret bør brukes med varsomhet og bør fortrinnsvis begrenses til tilfeller der domfelte er dømt for alvorlige voldshandlinger, alvorlige trusler, samt sedelighetsforbrytelser.

43.2 Opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43 tredje ledd.

Opphevelse er særlig aktuelt når prøveløslatte har vist en særlig positiv utvikling og vilkår ikke lenger anses nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen. Endring eller fastsettelse av nye vilkår er særlig aktuelt der det fremstår som nødvendig for å hindre at prøveløslatte begår straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at han vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt.

Slik opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår skal som hovedregel begrenses til tilfeller der et eller flere fastsatte vilkår i ettertid viser seg å være uhensiktsmessig eller ikke lar seg gjennomføre på grunn av senere inntrufne omstendigheter eller omstendigheter som ikke var kjent på tidspunktet for vilkårsfastsettelsen. Slike endringer kan også foretas i tilfelle der prøveløslatte er inne i en uheldig utvikling.

I tilfeller der prøveløslatte har brutt vilkår, gjelder straffegjennomføringsloven § 44, jf. forskriften § 3-45.

Leder av friomsorgskontor fatter vedtak etter denne bestemmelsen.

43.3 Forlengelse av perioden med møteplikt

Punktet utfyller straffegjennomføringsloven § 43 fjerde ledd, jf. forskriften § 3-43.

Forlengelse av perioden med møteplikt er særlig aktuelt der det fremstår som nødvendig for å hindre at prøveløslatte begår straffbare handlinger i prøvetiden, eller det er fare for at han vil unndra seg gjennomføringen/perioden med møteplikt. Det kreves holdepunkter for å anta at ny kriminalitet er særlig nærliggende slik at prøveløslatte av den grunn trenger særlig oppfølgning og kontroll. Prøveløslattes behov for oppfølgning og støtte som ikke relaterer seg direkte til fare for ny kriminalitet, skal ikke føre til forlengelse av møtepliktperioden.

Leder av friomsorgskontor fatter vedtak etter denne bestemmelsen.

43.4 Ansvarlig for gjennomføring av perioden med møteplikt

Saksbehandler i friomsorgen står for gjennomføringen av møtepliktperioden og skal påse at vilkårene for prøveløslatelsen overholdes. Eventuell annen kontaktperson oppnevnt av friomsorgen, skal veiledes av friomsorgen (heretter ”oppnevnt kontaktperson”).

Enhver som anses egnet, kan oppnevnes som kontaktperson. Det skal innhentes vandelsattest før oppnevnelsen. Domfelte bør gis anledning til å uttale seg før oppnevnelsen. Oppnevnt kontaktperson er underordnet friomsorgen, og skal rette seg etter den veiledning og de direktiver som gis. Vedkommende skal holde jevnlig kontakt med prøveløslatte, orientere friomsorgen om prøveløslattes utvikling og drøfte faglige og praktiske spørsmål, samt sende regelmessige rapporter til friomsorgen.

En oppnevnt kontaktperson skal gjøre seg kjent med fastsatte vilkår og følgene av ny kriminalitet eller brudd på fastsatte vilkår.

Oppnevnt kontaktperson har taushetsplikt om prøveløslattes personlige forhold, jf. forvaltningsloven §§ 13 flg. og straffegjennomføringsloven § 7. Oppnevnt kontaktperson skal ikke oppbevare sakens dokumenter hos seg. Som hovedregel gjelder det alt øvrig skriftlig materiale med personopplysninger. Rapporter og lignende returneres friomsorgen fortløpende. Dersom skriftlig materiale i saken unntaksvis av nødvendige grunner oppbevares av oppnevnt kontaktperson under straffegjennomføringen, skal det oppbevares på en slik måte at uvedkommende ikke får tilgang til det og slik at dokumentet ikke kommer på avveie. Dokumentet skal innleveres til friomsorgen ved avslutning av perioden med møteplikt. Oppnevnt kontaktperson skal underskrive løfte om taushetsplikt ved tiltredelse eller overtakelse av oppdraget.

Oppnevnt kontaktperson mottar godtgjøring og refusjon etter regulativ fastsatt av Justisdepartementet.

43.5 Gjennomføringplan

Friomsorgen skal utarbeide en gjennomføringsplan i samarbeid med prøveløslatte og eventuell oppnevnt kontaktperson.

Gjennomføringsplanen skal omfatte samtlige fastsatte vilkår for prøveløslatelse, jf. straffegjennomføringsloven § 43 første og annet ledd, og skissere innholdet i perioden med møteplikt, herunder møtehyppighet.

Det skal fremgå at prøveløslatte gjennomfører straff, og at brudd på prøveløslatelsesvilkår kan medføre innskjerpingssamtale, nye vilkår eller gjeninnsettelse i fengsel i medhold av straffegjennomføringsloven § 44, og at ved ny straffbar handling begått i prøvetiden gjelder reglene i straffegjennomføringsloven § 45, jf. straffeloven § 52 første ledd bokstav b om hel eller delvis fullbyrding av gjenstående fengselsstraff.

43.6 Innhold i perioden med møteplikt. Kontroll

Prøveløslatte skal normalt møte for friomsorgen på hjemstedet. Hvis den prøveløslatte ikke kan møte til avtalt tid på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert ved legeerklæring. Legen skal uttale seg om domfeltes mulighet til å gjennomføre de tiltak straffen består av, og som det er aktuelt å gjennomføre på sykdomstidspunktet. Det forutsettes at domfelte snarest mulig gir beskjed om sitt fravær. Fristen for fremleggelse av legeerklæring er senest tre dager etter det manglende oppmøtet. Etter dette tidspunkt skal brudd på gjennomføringen anses å foreligge. Kriminalomsorgen kan når spesielle omstendigheter tilsier det forlenge fristen for fremleggelse av legeerklæring.

Ved behov - for eksempel ved lang avstand til nærmeste friomsorgskontor - kan prøveløslatte møte for oppnevnt kontaktperson nær hjemstedet. Han skal møte i upåvirket tilstand, dvs. uten påvirkning av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler som ikke er lovlig foreskrevet.

Friomsorgen og/eller eventuell oppnevnt kontaktperson skal ha et nært samarbeid med prøveløslatte, og ha slik kontrollmøtehyppighet som anses nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, slik at nye straffbare handlinger motvirkes.

Kontrolloppmøtene skal normalt bestå av en kort samtale i kontrolløyemed. Friomsorgen skal på denne måten få kunnskap om prøveløslattes livssituasjon, om innholdet i gjennomføringsplanen overholdes og om prøveløslatte forholder seg som skissert i framtidsplanen. Ved behov bør friomsorgen formidle kontakt med andre etater i henhold til behov som fremkommer av framtidsplanen. Det vises til egne retningslinjer om framtidsplan.

Eventuell oppnevnt kontaktperson skal stå i nær kontakt med friomsorgen, og gi kvartalsvis melding om gjennomføringen av møtepliktperioden. Slik melding kan erstattes av et møte mellom prøveløslatte, oppnevnt kontaktperson og friomsorgen. Referat fra møtet skal i så fall nedtegnes skriftlig.

Eventuell oppnevnt kontaktperson skal ta alle uregelmessigheter opp med friomsorgen, som for eksempel brudd på vilkår eller ved mistanke om at det er eller vil bli begått ny straffbar handling. Leder av friomsorgskontor avgjør hvordan saken videre skal behandles, jf. straffegjennomføringsloven § 44 med tilhørende retningslinjer.

43.7 Avgjørelsesmyndighet. Nærmere om gjennomføring av perioden med møteplikt/vilkår

Leder av fengsel treffer avgjørelse om periode med møteplikt og øvrige vilkår og gir vedkommende friomsorgskontor melding om at perioden med møteplikt skal iverksettes.

Friomsorgen skal kontaktes for samarbeid angående vurdering av spørsmålet om perioden med møteplikt og om periodens lengde.

Friomsorgen skal også kontaktes for samarbeid angående vurdering av om øvrige vilkår skal fastsettes, og i tilfelle hvilke.

Perioden med møteplikt og øvrige vilkår gjennomføres i regi av friomsorgen i det fylket prøveløslatte skal oppholde seg. Vedkommende kontor har det faglige og administrative ansvaret for perioden med møteplikt. Dersom prøveløslatte endrer oppholdssted i landet, skal oppdraget overføres til friomsorgskontoret på vedkommendes nye oppholdssted, og iverksettes som bestemt for nye oppdrag. Hvis prøveløslatte gis adgang til å ta opphold i annet nordisk land, gjelder lov om fullbyrding av nordiske dommer på straff av 15. november 1963, jf. forskrift om fullbyrding av nordiske dommer på straff mv.

Friomsorgen skal i god tid før prøveløslatelsen anmodes om å avgjøre hvilken saksbehandler som skal ha ansvar for prøveløslatte og eventuelt oppnevne annen kontaktperson i tillegg (”oppnevnt kontaktperson”, se over). Leder av fengsel kan etter samråd med domfelte gi forslag til slik oppnevnt kontaktperson. Saksbehandler i friomsorgen og eventuelt oppnevnt kontaktperson bør ved behov besøke domfelte i fengselet før løslatelsen. Fengselet skal gi friomsorgen
nødvendige opplysninger om domfelte og hans forhold ved utlån av saksdokumenter, fullbyrdelsesjournal eller på annen egnet måte.

43.8 Løslatelsesskjema. Påtegning i rettsboken. Retur av straffesaksdokumenter

Ved prøveløslatelsen skal domfelte overleveres et løslatelsesskjema i utfylt stand. Vilkår, forutsetninger og de øvrige aktuelle bestemmelser, skal fremgå av skjemaet, gjennomgås med domfelte og innskjerpes for ham. Domfelte skal gjøres kjent med følgene av brudd. Domfelte skal underskrive skjemaet, slik at han bekrefter at han er blitt gjort kjent med vilkårene og de aktuelle bestemmelsene. Friomsorgen, eventuell oppnevnt kontaktpersonen, og politiet skal på forhånd motta et eksemplar av meldingen.

Løslates domfelte ved endt tid eller uten vilkår, fører leder av fengsel påtegning om gjennomføringen, med opplysning om gjennomføringens begynnelse og avslutning, i rettsboken, forelegget eller på vedkommende dokument som inneholder fullbyrdelsesordre fra påtalemyndigheten. Kopi av påtegningen sendes domfelte. Saksdokumentene returneres politiet.

Dersom domfelte prøveløslates med vilkår om møteplikt for friomsorgen, skal saksdokumentene sendes fra fengselet til vedkommende friomsorgskontor.

Påtegningene nevnt over gjøres av leder av friomsorgskontor, og kopi sendes til fengselet og til domfelte. Friomsorgen returnerer saksdokumentene til politiet.

43.9 Praktiske rutiner i forbindelse med løslatelsen

Ved løslatelsen skal domfelte få utlevert sine private klær og eiendeler mot kvittering. Eventuelle beslag som ikke er sendt politiet, skal utleveres.
Domfelte skal pålegges å reise til det sted hvor han skal ta opphold, dersom det er satt vilkår om det. Fengselet skal på forhånd ha sørget for at det er kjøpt billett for reisen til oppholdsstedet, unntatt hvis det dreier seg om helt korte avstander.

En domfelt som på løslatelsestidspunktet er anbrakt utenfor fengselet - for eksempel i medhold av straffegjennomføringsloven § 12 - besluttes løslatt uten å føres tilbake til fengselet. Ved behov skal fengselet medvirke til at domfelte får hensiktsmessig bopel og arbeid.

43.10 Meldinger om domfelte

Bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11 punkt 11.7 om meldinger om innsatte gjelder tilsvarende så langt de passer.

Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen

Strgjfl. § 44. ***Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen***

Hvis prøveløslatte forsettlig eller uaktsomt bryter vilkår fastsatt etter § 43 annet ledd, kan kriminalomsorgen pålegge den prøveløslatte å møte til samtale for å få innskjerpet vilkårene. Under samtalen skal den prøveløslatte gjøres kjent med følgene av gjentatt vilkårsbrudd. Dersom det fremstår som nødvendig for å motvirke nye brudd, skal kriminalomsorgen fastsette vilkår etter § 43 annet ledd eller nye vilkår om at den prøveløslatte skal

a) unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet, eller

b) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller kriminalomsorgen i tillegg til møteplikten etter § 43 annet ledd.

Hvis den prøveløslatte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter vilkår, kan regionalt nivå bringe saken inn for tingretten med begjæring om gjeninnsettelse i fengsel for hel eller delvis fullbyrding av reststraffen. Bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav a gis tilsvarende anvendelse på saker om gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraff etter prøveløslatelse. § 58 annet ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

Dersom prøveløslatte unnlater å møte til innskjerpingssamtale etter første ledd, kan gjennomføringen av straffen avbrytes. Det samme gjelder hvis prøveløslatte, etter at innskjerpingssamtale er gjennomført, på nytt bryter vilkår. Dersom regionalt nivå bringer saken inn for tingretten etter annet ledd, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunkt begjæringen er oversendt retten.

Hvis retten ved dom beslutter at den prøveløslatte skal gjeninnsettes for hel fullbyrding av reststraffen, kan kriminalomsorgen beslutte ny løslatelse på prøve selv om minstetidene i § 42 første ledd ikke er oppfylt for reststraffens del.

Kriminalomsorgen kan anmode politiet om å avhente prøveløslatte etter straffeprosessloven § 461 annet ledd hvis det er nødvendig for å iverksette reaksjon etter første ledd.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 17 des 2010 nr. 85 (ikr. 17 des 2010 iflg. res. 17 des 2010 nr. 1668), 14 juni 2013 nr. 44. Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

<u>Forskriften § 3-45. Brudd på prøveløslatelsesvilkår i perioden med møteplikt for kriminalomsorgen</u>
Hvis domfelte nekter å avgi prøve for å avdekke bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler, skal dette regnes som brudd. Friomsorgskontoret har adgang til å gi

en muntlig advarsel hvis den domfeltes brudd ikke er alvorlig, eller det foreligger særlig formildende omstendigheter.
Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

44.1 Innledende bestemmelse

Formålet med å reagere på brudd er å sikre at den prøveløslatte gjennomfører straffen i tråd med vilkårene fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 43, forebygge ny kriminalitet og markere grensene for akseptabel opptreden under gjennomføringen av straffen. Reaksjonen skal ikke være mer inngripende enn hva som fremstår som nødvendig for å oppnå formålet.

Reaksjonen skal så langt mulig ta hensyn til at resten av straffen skal kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte.

44.2 Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd ved prøveløslatelse

44.2.1 Om selve bruddet (skyldkrav)

Den prøveløslatte må forsettelig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt vilkår i straffegjennomføringsloven, eller andre bestemmelser eller pålegg gitt av kriminalomsorgen. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der den prøveløslatte med vitende og vilje har brutt gjeldende vilkår. Det samme gjelder der prøveløslatte måtte eller burde forstått at han brøt slike vilkår og kan klandres for dette. Dersom bruddet antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, bør det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges. Det bør da søkes samarbeid med helsevesenet.

44.2.2 Om krav til sannsynlighet for at et brudd er begått av den prøveløslatte (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt (mer enn 50 %) for at den prøveløslatte har begått et brudd som kvalifiserer til en reaksjon, slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

44.2.3 Øvrig

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggsmomenter som gjør den ene påstanden mer sannsynlig enn den andre, skal det ikke ilegges reaksjon.

Ved behov bør det vurderes bruk av andre virkemidler, eksempelvis ved å endre vilkårene. En endring krever imidlertid samtykke fra den prøveløslatte med mindre endringen fremstår nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av prøveløslatelsen, se straffegjennomføringsloven § 43, tredje ledd.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før reaksjon ilegges for inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er en forutsetning at prøveløslatte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iakttatt av minst 2 tilsatte uavhengig av hverandre. Undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler kan foretas med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 56.

44.2.4 Valg av reaksjon

Ved vurderingen av hvordan leder av friomsorgskontor bør reagere på brudd, skal hensynet til forutberegnelighet og likebehandling ivaretas ved at det legges stor vekt på gjeldende retningslinjer og praksis. Det skal i tillegg legges vekt på individuelle forhold hos den prøveløslatte, noe som medfører at brudd som objektivt sett fremstår som identiske, i enkelte tilfeller kan møtes med forskjellige reaksjoner. Forskjellen må imidlertid være saklig begrunnet.

Det skal foretas en helhetsvurdering av vilkårsbruddets objektive grovhet og prøveløslattes subjektive skyld. Det skal legges vekt på forløpet av hele straffegjennomføringen, om den prøveløslatte gjentatt har brutt vilkårene, og hvor stor del av perioden med møteplikt som er gjennomført. Det skal også tas hensyn til den prøveløslattes personlige forhold og forutsetninger, herunder den psykiske og fysiske helsetilstanden, hvilken innvirkning reaksjonen vil ha på familie og andre nærstående, og hvilken antatt preventiv virkning reaksjonen kan ha.

44.2.5 Reaksjonsformer

44.2.5.1 Advarsel

Hvis den prøveløslattes brudd ikke er alvorlig (for eksempel ved at han kun kommer litt for sent til en avtale), eller hvis det foreligger særlig formildende omstendigheter, bør leder av friomsorgskontor vurdere om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel i stedet for innskjerpingssamtale.

I forbindelse med advarselen skal prøveløslatte gjøres kjent med følgen av fortsatt uakseptabel opptreden. Advarselen skal gis på stedet, eller i ettertid av leder av friomsorgskontor. En slik advarsel er ikke et enkeltvedtak. Advarselen skal føres inn i journalen så raskt som mulig.

44.2.5.2 Innskjerpingssamtale

Første gangs vedtak om reaksjon skal ellers innebære at den prøveløslatte innkalles til en samtale for å få innskjerpet kravene. Målet med samtalen er å motvirke nye brudd.

Under samtalen skal den prøveløslatte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Den muntlige innskjerpingen skal følges opp med en skriftlig gjengivelse av innholdet i samtalen. Prøveløslatte skal gis kopi.

Hvis den prøveløslatte ikke møter til samtalen, kan leder av friomsorgskontoret avbryte gjennomføringen. Det samme gjelder dersom den prøveløslatte, etter at innskjerpingssamtale er gjennomført, på ny bryter vilkår. Avbrudd kan besluttes av leder av friomsorgskontor for en ubestemt periode. Avbrytelse innebærer at prøvetiden, perioden med møteplikt, og overholdelse av eventuelle vilkår, forlenges tilsvarende. Dersom det fremstår som nødvendig for å få gjennomført samtalen, kan leder av friomsorgskontor anmode politiet om å pågripe og fremstille den prøveløslatte, se straffegjennomføringsloven § 44 siste ledd. Hvis den prøveløslatte fortsatt ikke møter og politiet ikke får tak i ham, kan leder av friomsorgskontor fastsette vilkår etter straffegjennomføringsloven § 44 første ledd, bokstav b) om at den prøveløslatte skal overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen, i tillegg til møteplikten."

Etter straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd må det enten være holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår, før nye brudd kan medføre ytterligere konsekvenser. Møter ikke den prøveløslatte til innskjerpingssamtalen, må det derfor først fastsettes bestemmelse om meldeplikt før saken kan overføres til regionalt nivå.

Det presiseres at pålegg om å møte til innskjerpingssamtale ikke er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og derfor ikke kan påklages.

44.2.5.3 Fastsetting av vilkår

Nye vilkår kan bare fastsettes dersom det er nødvendig for å motvirke nye brudd. Vilkårene som kan fastsettes følger av straffegjennomføringsloven § 43 annet ledd eller § 44 første ledd bokstav a) og b).

44.3 Avgjørelse om å bringe saken inn for retten

Dersom den prøveløslatte, etter at det er holdt innskjerpingssamtale og/eller eventuelt fastsatt vilkår, på nytt bryter kravene eller de fastsatte vilkårene, kan leder av friomsorgskontor overføre saken til regionalt nivå med innstilling om at den bringes inn for retten med sikte på fullbyrding av den resterende fengselsstraffen.

Hvis direktør på regionalt nivå finner at vilkårene for å fremme begjæring om fullbyrding av den resterende fengselsstraffen er oppfylt, og fullbyrding fremstår som nødvendig for å oppnå formålet som er angitt ovenfor, skal begjæring om hel eller delvis fullbyrding av den resterende fengselsstraffen fremsettes for tingretten. Straffen avbrytes fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Direktør på regionalt nivå skal vurdere om delvis fullbyrding av den resterende fengselsstraffen er tilstrekkelig for å stanse videre brudd.

Dersom tingrettens dom går ut på delvis gjennomføring av reststraffen, kan straffen først fullbyrdes når dommen er rettskraftig, dvs. at dommen er godtatt, ankefristen er ute, eller at anke er endelig avgjort. Unntak fra dette kan gjøres såfremt domfelte ber om det etter straffeprosessloven § 453 første ledd.

Dersom den domfelte, etter at det er avsagt dom om soning av hele eller deler av reststraffen, søker om å få soningen utsatt, blir dette å anse som en søknad omsoningsutsettelse. Søknaden skal derfor behandles av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 459, og ikke av kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 35.

Ny straffbar handling begått i prøvetiden

Strgjfl. § 45. ***Ny straffbar handling begått i prøvetiden***

Begår den prøveløslatte en ny straffbar handling i prøvetiden, gjelder bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b tilsvarende. Det er likevel tilstrekkelig om tiltale blir reist eller saken blir begjært pådømt innen 6 måneder etter at prøvetiden gikk ut.

Dersom den prøveløslatte er siktet for en straffbar handling som kan føre til gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

45.1 Innledende bemerkninger

Hvis friomsorgen blir kjent med at den prøveløslatte har begått en ny straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den resterende fengselsstraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, skal dette meldes til politiet. Leder av friomsorgskontoret skal underskrive meldingen. Politi/påtalemyndighet kan kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken. Avbrudd i straffegjennomføringen kan besluttes av leder av friomsorgskontor for en ubestemt periode.

Alvorlige trusler og andre straffbare handlinger rettet mot personer som deltar under gjennomføringen skal anmeldes til politiet. Det skal ikke i tillegg besluttes reaksjon på brudd, unntatt i tilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon.

I tilfeller der det i tillegg til anmeldelse ilegges reaksjon, skal politiet informeres om reaksjonen som ilegges, og det skal ved valg av reaksjon tas hensyn til at forholdet også er meldt til politiet.

45.2 Særlig om den nye dommens konsekvenser for prøvetiden

Dersom den prøveløslatte bryter forutsetningen om at han ikke skal begå ny straffbar handling i prøvetiden, kan retten ved dom bestemme at reststraffen helt eller delvis skal fullbyrdes, jf. straffeloven § 52 første ledd bokstav b. Videre kan retten gi en samlet dom for begge handlingene, eller en særskilt dom for den nye handlingen.

<u>Nærmere om de ulike typetilfellene:</u>

1. Retten gir en samlet dom for begge handlingene.
Dersom retten gir en samlet dom for begge handlingene, opphører den første dommen. En ny samlet dom kan i henhold til forarbeidene ikke gjøres helt betinget, og det bør bare helt unntaksvis gis ny dom på samfunnsstraff. En ny ubetinget fellesstraff vil innebære en ny prøvetid med eventuelle prøveløslatelsesvilkår fastsatt av leder i fengsel i medhold av gjeldende regler, herunder periode med møteplikt.

2. Retten gir en særskilt dom for den nye handlingen.
Retten kan gjøre en særskilt dom betinget, idømme samfunnsstraff eller ubetinget fengselsstraff. Prøvetiden for den første dommen begynner å løpe igjen når den nye, særskilte dommen er rettskraftig.
Det er viktig å unngå situasjoner der en og samme domfelt på samme tid er undergitt parallelle sett med prøveløslatelsesvilkår. De ulike situasjoner bør derfor håndteres på følgende måte:

a. Ny særskilt dom på samfunnsstraff eller ubetinget fengselsstraff.

Selv om den nye, særskilte dommen ikke uttrykkelig utelukker møteplikt, opphører perioden med møteplikt for den første dommen når det avsies en ny dom på ubetinget fengsel, jf. forskriften til straffegjennomføringsloven § 3-43 annet ledd bokstav c, som gis tilsvarende anvendelse. Samtidig skal øvrige vilkår oppheves. Leder av friomsorgskontor fatter slikt vedtak om opphevelse.

Når domfelte prøveløslates fra den nye, særskilte dommen, vil leder av fengsel kunne fastsette vilkår for prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven § 43, herunder periode med møteplikt.

Dersom retten gir en ny, særskilt dom på samfunnsstraff, vil bestemmelsene i straffegjennomføringsloven kapittel 5 normalt gi tilstrekkelig oppfølgning av domfelte fra friomsorgens side. Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre den opprinnelige prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal imidlertid perioden med møteplikt og ytterligere vilkår opprettholdes/gjenopptas. Leder av friomsorgskontor fatter eventuelt vedtak om opphevelse, endring eller fastsettelse av nye vilkår, jf. retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 43.

b. Ny særskilt dom – betinget i medhold av straffeloven kapittel 6.

I slike tilfeller må det vurderes om omfanget av de vilkår retten har satt, gjør at perioden med møteplikt og eventuelle øvrige vilkår i den første dommen kan oppheves. Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal vilkårene opprettholdes/gjenopptas. Det vises til straffegjennomføringsloven § 43 og forskriften §§ 3-43 og 3-44. Vedtak fattes av leder for friomsorgskontor.

Kapittel 3 A. Særskilte bestemmelser under utbrudd av en allmennfarlig smittsom sykdom

Strgjfl. § 45 a. *Virkeområdet for bestemmelsen i dette kapittelet*

Bestemmelsene i kapittelet her kommer til anvendelse når det har brutt ut en allmennfarlig smittsom sykdom som smitter ved indirekte kontakt, dråpesmitte eller luftbåren smitte, og det på grunn av sykdomsutbruddet er nødvendig med tiltak etter dette kapittelet. Bestemmelsene kan ikke anvendes uten at Kriminalomsorgsdirektoratet har besluttet at det foreligger en situasjon som nevnt i første punktum.

Tilføyd ved lov 26 mai 2020 nr. 49, opphevet ved lov 26 mai 2020 nr. 49 (ikr. 1 nov 2020), tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 62 (i kraft 1 juli 2023).*

Strgjfl. § 45 b. ***Besøk i fengsel***

Kriminalomsorgen kan beslutte at besøk i fengsel skal gjennomføres i samsvar med råd fra Folkehelseinstituttet. Dersom pålegg om dette ikke overholdes, kan kriminalomsorgen avbryte besøket.

Etter en konkret vurdering kan kriminalomsorgen nekte besøk i fengsel dersom besøket vil innebære en særskilt fare for overføring av smitte. Dersom situasjonen krever det, kan kriminalomsorgen beslutte at det for en periode på inntil to uker som hovedregel ikke skal gjennomføres besøk i fengselet eller en nærmere angitt del av fengselet. Dersom det er strengt nødvendig, kan Kriminalomsorgsdirektoratet forlenge perioden med inntil to uker. Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte kan ha kontakt med personer utenfor fengsel ved bruk av fjernkommunikasjon.

Besøk fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare nektes dersom besøket ikke kan gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte. Ved nektelse av besøk etter dette ledd skal kriminalomsorgen legge til rette for kontakt ved bruk av fjernkommunikasjon. Kriminalomsorgsdirektoratet gir retningslinjer for praktiseringen av besøk fra advokat. Forsvarer som bistår klient ved bruk av fjernkommunikasjon etter bestemmelsen her, har krav på samme godtgjøring fra det offentlige som om bistanden ble gitt i fengselsbesøk.

Innsattes tilgang til helsetjenester kan ikke begrenses på grunnlag av denne bestemmelsen.

Tilføyd ved lov 26 mai 2020 nr. 49, opphevet ved lov 26 mai 2020 nr. 49 (ikr. 1 nov 2020), tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 62 (i kraft 1 juli 2023).*

45 b.1: Innledning:

Besøk er et viktig tiltak for å sikre at innsatte får opprettholde god kontakt med sine pårørende og andre under straffegjennomføringen. Kriminalomsorgen skal følgelig tilstrebe å tilrettelegge for gjennomføring av besøk såfremt dette fremstår som sikkerhetsmessig og helsemessig forsvarlig, jf. straffegjennomføringsloven § 31 flg.

Det er særlig viktig at kriminalomsorgen tilrettelegger for besøk fra barn i overensstemmelse med EMK art. 8 og FNs barnekonvensjon. Det er tilsvarende særlig viktig at kriminalomsorgen tilrettelegger for at mindreårige innsatte prioriteres med tanke på å få besøk fra sine pårørende/ nærstående.

Under henvisning til smitterisiko i forbindelse med forekomst av COVID-19 i samfunnet, er det fastsatt midlertidige hjemler for gjennomføring av besøk for å redusere risikoen for smitteutbrudd i fengslene.

I utgangspunktet skal besøk gjennomføres, dersom dette kan skje under tilbørlig hensyntagen til de enhver tid gjeldende smittevernregler og -råd som gis fra myndighetene. Dette innebærer at kriminalomsorgen skal tilstrebe å tilrettelegge for gjennomføring av besøk ved å gjøre nødvendige tilpasninger for å forebygge eventuell smitterisiko ved å gjennomføre samtale om risiko med de som ønsker å komme på besøk, oppfordring til å overholde avstandsregler under besøk, sørge for tilgang til munnbind og desinfeksjonsmidler o.a. Kriminalomsorgen må også vurdere om det er mulig å redusere risiko ved å gjøre fysiske tilpasninger knyttet til selve gjennomføringen av besøk.

Dersom fysiske besøk ikke lar seg gjennomføre, skal kriminalomsorgen tilrettelegge for at det kan gjennomføres elektroniske besøk.

Søknader om besøkstillatelse å regne som enkeltsaker og skal behandles i overensstemmelse med forvaltningsloven, herunder med de krav som følger av begrunnelse. Så vel innvilgelser som avslag skal utformes skriftlig og registreres i KOMPIS og DocuLive

45 b.2: Om nektelse av besøk fra pårørende, familie eller andre personer som er vesentlige for den innsattes velferd:

Ved en smittesituasjon som innebærer en forhøyet eller en særlig høy smitterisiko knyttet til COVID-19, er det ikke mulig å tilrettelegge for en ordinær besøksordning fullt ut i overensstemmelse med straffegjennomføringsloven § 31. Det er imidlertid en målsetting å tilrettelegge for gjennomføring av ordinære besøk i overensstemmelse med gjeldende lov, forskrift og retningslinjer, med mindre:

a) gjennomføringen av besøk representerer en særskilt smitte- eller helsefare eller
b) sykefravær i kriminalomsorgen gjør det uforholdsmessig krevende å gjennomføre besøket

<u>a) Besøket vil innebære en særskilt smitte- eller helsefare:</u>
Enhver søknad om besøk skal følgelig vurderes konkret med tanke på risiko for smittespredning i fengselet grunnet særskilt smitte- eller helsefare hos den innsattes og/ eller den besøkende. Kriminalomsorgen må benytte tilgjengelige kilder for informasjon og kjent kunnskap om smitterisiko for å vurdere individuell risiko hos den innsatte og de besøkende. Det anbefales at innsatte og besøkende besvarer følgende spørsmål:

- Har du symptomer på luftveisinfeksjon (hoste, feber eller tungpustet)?
- Har du vært i nærkontakt med en som er mistenkt eller bekreftet smittet av Covid-19?
- Er du i karantene eller i isolasjon på grunn av covid-19?
- Er du kjent med FHI sine råd til befolkningen for å forebygge smitte?

Det vises til symptomoversikt fra Folkehelseinstituttet på nettsiden:

https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/fakta/hvis_du_mistenker_at_du_er_syk_med_covid-19/?term=&h=1

som kan gi ytterligere veiledning for å kartlegge og vurdere smitterisiko.

Videre må den konkrete smittesituasjonen i området fengselet er plassert i og smittesituasjonen der den besøkende er bosatt eller har oppholdt seg vektlegges i vurderingen av om det foreligger særskilt smitte- eller helsefare.

b) Sykefravær i kriminalomsorgen gjør det uforholdsmessig krevende å gjennomføre besøket
Besøk som skissert i retningslinjene her forutsetter imidlertid at kriminalomsorgen har bemanning som kan ivareta overvåking av de enkelte besøk og påse at gjennomføringen av besøk skjer på en forsvarlig måte. Besøk kan begrenses eller avslås dersom det grunnet sykefravær hos ansatte er uforholdsmessig krevende for kriminalomsorgen å gjennomføre det.

KDI bemerker i denne forbindelse at kriminalomsorgen selv må vurdere hvor tilgjengelige ressurser skal settes inn, og at eventuell redusert bemanning dermed kan resultere i en mer begrenset besøkstilbud i enkelte enheter. Alle enheter bør imidlertid tilstrebe å fordele tilgjengelige ressurser slik at fysiske besøk kan gjennomføres regelmessig og i et visst omfang.

Reglene gjelder for varetektsinnsatte og domsinnsatte, likevel slik at bestemmelsene ikke får betydning for ev. restriksjoner i adgang til besøk, kommunikasjon m.v. besluttet av påtalemyndigheten/ domstolen i anledning varetektsfengsling.

EMK art. 8 og FNs barnekonvensjon skal iakttas før det besluttes nektelse av besøk fra innsattes barn, jf. kriminalomsorgens menneskerettslige forpliktelser. Tilsvarende skal nevnte regelverk vurderes før mindreårige innsatte nektes besøk fra sine pårørende/ nærstående.

45 b.3: Særlig om besøk fra advokater, politi/ påtalemyndighet, andre aktører innen rettsvesenet, herunder tilsynsmyndigheter, samt frivillige organisasjoner:

Det er et overordnet mål at kritiske samfunnsfunksjoner sikres kontinuitet så langt det er mulig. Opprettholdelse av lov og orden er definert som en samfunnskritisk funksjon. Det er således nødvendig at kriminalomsorgen innretter sin virksomhet slik at advokater, politi/ påtalemyndighet og andre aktører innen rettsvesenet får ivaretatt sine oppgaver.

1. ***Politi-/ påtalemyndighet og advokater:***

Representanter fra politi-/ påtalemyndighet, og advokater skal bestille og gjennomføre besøk på samme måte som angitt over. Regler om tiltak mot smitteskjerming, forbudet mot fysisk kontakt og gjeldende avstandsråd gjelder tilsvarende.

Kriminalomsorgen skal alltid tilrettelegge for fysiske besøk fra representanter fra politi/ påtalemyndighet og fra advokater, med mindre besøket ikke kan gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte. Fysiske besøk skal gjennomføres med tilfredsstillende smitteskjerming.

Dersom fengselet vurderer at et besøk fra politi, påtalemyndighet eller advokat ikke kan gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte, skal beslutning om å nekte besøk godkjennes av regionalt nivå forut for underretning.

Ved vurdering av om et besøk fremstår som helsemessig forsvarlig, forutsettes det som et utgangspunkt at alle tilgjengelige tiltak for smitteskjerming aktivt benyttes og at fysiske tilpasninger av besøket/besøksrommet og tilgjengelige kontrolltiltak etter straffegjennomføringsloven § 31 er vurdert. Iverksatte smitteskjermingstiltak må sammenholdes med individuelle forhold hos den innsatte og den besøkende, jf. 45a.2 a) over. Videre må også den konkrete smittesituasjonen i områder enheten er plassert i og områder

besøkende er bosatt eller har oppholdt seg i vektlegges. Kriminalomsorgen bør ved vurderingen rådføre seg med helsepersonell. Dersom nevnte momenter tilsier at et besøk ikke kan gjennomføres helsemessig forsvarlig, kan besøket etter samtykke fra regionen i den enkelte sak nektes.

Dersom et fysisk besøk ikke vurderes å kunne gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte og dermed nektes, skal det tilbys og tilrettelegges for elektroniske besøk mellom advokaten og innsatte.

Andre personer som politi, påtalemyndighet eller advokat ønsker å ha med i forbindelse med fysiske og elektroniske besøk håndteres etter samme regler. Dette dreier seg typisk om tolker, sakkyndige mv. Det forutsettes at representanten fra politi, påtalemyndighet eller advokaten er tilstede under besøket, enten det gjennomføres fysisk eller elektronisk.

Reglen over gjelder tilsvarende for representanter for *Gjenopptakelseskommisjonen*

2. ***Tilsynsmyndigheter, herunder tilsynsrådene og Sivilombudsmannen:***

Representanter fra ulike tilsynsmyndigheter, som representanter for tilsynsrådene og Sivilombudsmannen skal bestille og gjennomføre besøk til innsatte på samme måte som angitt over. Regler om tiltak mot smitteskjerming, forbudet mot fysisk kontakt og gjeldende avstandsråd gjelder tilsvarende.

Det skal også tilrettelegges for at uanmeldte besøk skal kunne gjennomføres.

Representanter fra tilsynsmyndighetene skal for øvrig gis adgang til øvrige deler av kriminalomsorgen, når dette følger av tilsynsoppdraget.

3. ***Særlig om besøk fra frivillige organisasjoner:***

Representanter fra frivillige organisasjoner som må anses sentrale for rehabiliteringen av de innsatte, skal bestille og gjennomføre besøk på samme måte som angitt over. Regler om tiltak mot smitteskjerming, forbudet mot fysisk kontakt og gjeldende avstandsråd gjelder tilsvarende.

45 b.4: Om helseoppfølging av innsatte:

Oppfølgingen av innsattes helse skjer uavhengig av ovennevnte særregler om besøk. Nødvendige fysiske besøk for å ivareta innsattes helse skal følgelig gjennomføres uten begrensning av reglene her. Med helseoppfølging menes her somatisk og psykisk helseoppfølging.

Strgjfl. § 45 c. ***Utelukkelse fra fellesskap med andre innsatte***

Når det følger av lov eller forskrift, eller av beslutning i medhold av smittevernloven, at en person som er innsatt i fengsel skal være i isolasjon eller karantene, eller personen har symptomer som er forenlig med en allmennfarlig smittsom sykdom som skal medføre isolasjon eller karantene, kan kriminalomsorgen etter en konkret vurdering av personen beslutte at vedkommende helt eller delvis skal utelukkes fra fellesskapet med andre innsatte dersom dette er nødvendig for å forebygge smitteoverføring. Første punktum gjelder ikke dersom utelukkelse vil innebære et uforholdsmessig inngrep. Kriminalomsorgen skal så vidt mulig rådføre seg med helsepersonell før det besluttes utelukkelse på grunn av symptomer. I tillegg skal kriminalomsorgen straks varsle ansvarlig helsetjeneste om beslutninger om utelukkelse på grunn av symptomer, og anmode om at den innsatte undersøkes.

Utelukkelse etter bestemmelsen her skal uten opphold meldes til Kriminalomsorgsdirektoratet. I tillegg gjelder § 37 fjerde til syvende ledd tilsvarende. Dersom behovet for utelukkelse kan avhjelpes eller forkortes gjennom testing, skal kriminalomsorgen legge til rette for at helsetjenesten kan gjennomføre testing.

Innsatte som er utelukket fra fellesskapet etter bestemmelsen her, skal hver dag ha tilbud om meningsfylt menneskelig kontakt. Den innsatte skal ha tilbud om meningsfylt menneskelig kontakt eller tiltak som kompenserer for fravær av meningsfylt kontakt i til sammen minst to timer hver dag. Innsatte som er utelukket etter bestemmelsen her, og som har tilbud om mindre enn to timer meningsfylt menneskelig kontakt hver dag, skal hver dag ha mulighet for kontakt med familie eller andre ved bruk av fjernkommunikasjon.

For varetektsinnsatte som har vært utelukket etter bestemmelsen her, gjelder straffeloven § 83 annet ledd annet og tredje punktum tilsvarende.

Tilføyd ved lov 26 mai 2020 nr. 49, opphevet ved lov 26 mai 2020 nr. 49 (ikr. 1 nov 2020), tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 62 (i kraft 1 juli 2023).*

Strgjfl. § 45 d. ***Straffegjennomføring utenfor fengsel***

Kriminalomsorgen kan beslutte at en domfelt som har gjennomført en tredel av den ubetingede fengselsstraffen, kan gjennomføre straffen med elektronisk kontroll utenfor fengsel dersom kapasiteten i kriminalomsorgen krever det og sikkerhetsmessige forhold ikke taler imot. § 16 annet til sjette ledd og § 16 a fjerde ledd gjelder tilsvarende, men slik at det ikke er en forutsetning for straffegjennomføring etter bestemmelsen her at den domfelte er sysselsatt. Adgangen til å beslutte straffegjennomføring etter bestemmelsen her omfatter ikke domfelte som gjennomfører straff for overtredelse av straffeloven kapittel 18 eller 26 eller §§ 275, 282 eller 283. Adgangen er dessuten betinget av at domfelte godtar de krav og vilkår som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen, at domfelte har en bolig som er egnet for gjennomføring med elektronisk kontroll, og at alle samboende over 18 år samtykker til kontrolltiltak i hjemmet. Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler imot, kan kriminalomsorgen innvilge permisjon og utgang av kort tids varighet fra straffegjennomføring etter bestemmelsen her.

Når vilkårene etter første ledd er oppfylt og det er besluttet gjennomføring etter samme ledd, kan kriminalomsorgen beslutte at den domfelte skal gjennomføre straffen utenfor fengsel uten elektronisk kontroll inntil den elektroniske kontrollen er etablert. § 16 annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Beslutning etter første ledd skal fastsettes for en begrenset tid som ikke kan være lengre enn kapasitetsutfordringen må antas å vare. Beslutning etter annet ledd skal fastsettes for en begrenset tid som ikke kan være lengre enn det antas å ville ta å etablere den elektroniske kontrollen.

Departementet kan gi forskrift som begrenser adgangen til å beslutte straffegjennomføring etter bestemmelsen her.

Tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 62 (i kraft 1 juli 2023).*

Formål

Straffegjennomføringsloven § 45 d første ledd åpner opp for at en domfelt – dersom kapasiteten i kriminalomsorgen krever det – kan besluttes overført til straffegjennomføring med elektronisk kontroll (fotlenke) utenfor fengsel.

Ordningen innebærer at den domfelte kan fortsette å gjennomføre straffen selv om vedkommende av kapasitetshensyn må slippes ut av fengsel under pågående straffegjennomføring.

Det er KDI som må beslutte at midlertidig straffegjennomføring utenfor fengsel etter § 45 d kan benyttes og varigheten på tiltaket. Beslutningen kan gjelde for en enkelt enhet, region eller nasjonalt, avhengig av den aktuelle smittesituasjonen.

Forholdet til straffegjennomføringsloven § 16 a og straffegjennomføringsforskriften kapittel 7

Bestemmelsen i § 45 d innebærer en situasjonsbestemt og midlertidig utvidelse av den adgangen som kriminalomsorgen etter § 16 a og straffegjennomføringsforskriften kapittel 7 normalt har til å beslutte straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Dette innebærer at forhold som ikke er

regulert nærmere i retningslinjene etter § 45 d, reguleres etter § 16 a, forskriften kapittel 7 med tilhørende retningslinjer, så langt de passer.

Målgruppe

Domfelte må ha gjennomført minst en tredel av den idømte ubetingede fengselsstraffen. Begrensningen i § 16 a første ledd om at den ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet prøveløslatelse ikke kan være mer enn seks måneder, gjelder ikke, jf. § 45 c første ledd. Videre er domfelte som gjennomfører straff etter straffeloven kapittel 18 om terror- og terrorrelaterte handlinger, kapittel 26 om seksuallovbrudd, § 275 om drap, eller §§ 282 eller 283 om mishandling i nære relasjoner unntatt fra muligheten for gjennomføring med elektronisk kontroll etter § 45 d.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke innvilges dersom sikkerhetsmessige forhold taler imot denne gjennomføringsformen.

Forutsetninger

Siden straffegjennomføring etter § 45 d vil innebære kontrolltiltak i domfeltes bolig, er det et krav etter første ledd fjerde punktum om at domfelte godta de krav og vilkår som vil ligge i straffegjennomføringen, og at alle samboende over 18 år må samtykke til kontrolltiltakene i hjemmet for at det skal være aktuelt å gjennomføre straff etter bestemmelsen. Domfelte må videre ha en bolig som er egnet for gjennomføring med elektronisk kontroll.

Varighet

Beslutning etter § 45 d første ledd skal alltid fastsettes for en begrenset tidsperiode og ikke for lenger tid enn kapasitetsutfordringen må antas å vare. Når den fastsatte tiden er over, er utgangspunktet at den domfelte skal tilbake til fengselet. Dersom kapasitetsutfordringen fortsatt gjør seg gjeldende, vil imidlertid ordningen med gjennomføring utenfor fengselet kunne forlenges for en ny, tidsavgrenset periode.

Det kan i vedtak etter § 45 d første ledd besluttes at den domfelte skal gjennomføre straffen utenfor fengsel uten elektronisk kontroll inntil den elektroniske kontrollen er etablert, jf. § 45 d annet ledd. Beslutning etter annet ledd skal ikke fastsettes for lenger tid enn det antas å ville ta å etablere den elektroniske kontrollen. Det skal her være tale om en meget begrenset periode.

Sysselsetting

Det er ikke en forutsetning for straffegjennomføring etter bestemmelsen her at den domfelte er sysselsatt. Dette innebærer at domfelte ikke trenger å ha sysselsetting for at straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 45 d skal kunne innvilges.

Dersom domfelte har sysselsetting, skal de ses hen til nærmere regulering av sysselsetting i gjeldende retningslinjer til § 16 a. Sysselsetting kan først påbegynnes når kontrolltiltak etter § 16 a er etablert.

I de tilfeller hvor domfelte ikke har lønnet sysselsetting kan det tilstås dagpenger fra kriminalomsorgen etter ordinære satser.

Saksbehandling

Før vedtak om overføring etter § 45 d første ledd treffes må det først undersøkes om friomsorgskontoret har kapasitet til å gjennomføre straff med fotlenke for den aktuelle domfelte. Det forventes at friomsorgskontorene i slike tilfeller øker kapasiteten ut over den ordinære kapasitet.

Fengselet treffer vedtak om gjennomføring utenfor fengsel etter § 45 d første og annet ledd, uavhengig av om domfelte søker om det, dersom vilkårene for dette anses å være til stede. Fengselet må videre sørge for at domfelte samtykker til de krav og vilkår som fastsettes for straffegjennomføringen.

Før vedtak treffes skal den enhet hvor domfelte gjennomfører straff anmode friomsorgskontoret om å gjøre nødvendige forundersøkelser, herunder innhenting av samtykke fra eventuelle samboende, samt undersøke hvorvidt den aktuelle boligen anses egnet for straffegjennomføring utenfor fengsel, med og uten elektronisk kontroll.

Ut over det ovennevnte er det ikke nødvendig med en utfyllende egnethetsvurdering slik denne praktiseres i saker etter § 16 a. Det vises i denne sammenheng til at det kan være nødvendig å treffe beslutning om bruk av § 45 d raskt, slik at kapasitet i fengselet frigjøres. Hensynet til behov for å raskt frigjøre kapasitet i fengsel dersom situasjonen med covid-19 tilsier det, skal være styrende i saksbehandlingen.

Vedtaket må være tidsbegrenset og gjelde for den periode kapasitetsutfordringen antas å vare. Etter utløpet av perioden skal domfelte som et utgangspunkt tilbakeføres til fengsel for å fortsette straffegjennomføringen der. Hvis kapasitetsutfordringen fortsatt gjør seg gjeldende ved vedtakets utløp, vil ordningen med gjennomføring utenfor fengselet kunne forlenges for en ny, tidsavgrenset periode.

Friomsorgskontret har myndighet til å treffe avgjørelser i saken, herunder permisjon, fastsettelse, endring og oppheving av vilkår, reaksjoner, straffavbrudd og gjeninnsettelse i fengsel når domfelte gjennomfører straffen i medhold av § 45 d. Fengselet har myndighet til å treffe vedtak om eventuell forlengelse etter § 45 d.

Vilkår og kontroll
Vilkårs- og kontrollregimet for den domfelte under straffegjennomføringen vil være det samme som når det besluttes gjennomføring med elektronisk kontroll etter «normalregelen» i § 16 a, men slik at det ikke vil være et vilkår at den domfelte er sysselsatt.

Avhengig av forholdene i saken vil det kunne fastsettes omfattende vilkår, blant annet om domfelte skal oppholde seg på bestemte steder eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, jf. henvisningen i § 45 d annet ledd til § 16 annet til sjette ledd.

Brudd
Ved brudd på forutsetninger og vilkår for straffegjennomføring utenfor fengsel etter § 45 d som innebærer at domfelte må gjeninnsettes i fengsel må det vurderes om kapasitetssituasjonen i avgivende enhet tillater gjeninnsettelse. Dersom dette ikke er tilfelle, må det søkes å gjeninnsette domfelte midlertidig i en annen enhet inntil tilbakeføring til avgivende enhet lar seg gjennomføre.

Ordinære retningslinjer for brudd under straffegjennomføring utenfor fengsel i medhold av §§ 16 a og 16 gjelder for øvrig så langt de passer.

Særlig om barn
Kriminalomsorgen skal gi barn som berøres av beslutning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll informasjon om straffegjennomføringen, og mulighet til å uttale seg før beslutning tas, jf. forskriften § 7-9.

Sett hen til at beslutning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 45 d gjelder for en begrenset periode og skal ivareta behov for å frigjøre kapasitet, må beslutning forutsetningsvis

fattes relativt raskt. Dette innebærer at formidling av informasjon til barn og innhenting av eventuell uttalelse, etter omstendighetene, kan gjøres i etterkant av beslutningen. Det bør imidlertid så langt det er mulig likevel tilstrebes gjennomført *før* beslutningen fattes.

Kriminalomsorgen skal så langt det er mulig før vedtak treffes forsikre seg om at samboende barn ikke kan komme til å lide overlast som følge av at straffegjennomføringen skjer i hjemmet. I tilfeller der domfelte har barn som avvikler besøk i fengselet, skal fengselet i denne forbindelse se hen til de vurderinger og kjennskap til familiesituasjonen som er gjort i forbindelse med besøk.

Hvis det er mistanke eller tvil om hvorvidt straffegjennomføring i hjemmet kan ha en skadelig innvirkning på samboende barn, skal de innhentes faglig råd om dette hos rette sakkyndige, jf. straffegjennomføringsloven § 7a annet ledd bokstav b.

Dersom kriminalomsorgen blir kjent med opplysninger som tilsier at straffegjennomføring med elektronisk kontroll i hjemmet kan ha skadelig innvirkning på berørte barn, for eksempel gjennom barnets uttalelse, skal kriminalomsorgen vurdere omgjøring av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 35.

Domfelte som bor sammen med barn, men som ikke bor sammen med barnets andre forelder, skal oppfordres til å informere vedkommende om at domfelte skal gjennomføre straffe med elektronisk kontroll i barnets hjem.

Permisjoner/utganger
Sett hen til formålet med bestemmelsen og den forutsetningsvis korte varigheten av gjennomføringen anses det å være et begrenset behov for regelmessige og lengre utganger. For øvrig gjelder retningslinjene til § 16 a om permisjon så langt de passer.

Forholdet til gjeldende smitteverntiltak i kriminalomsorgen
Under gjennomføring av straff utenfor fengsel etter § 45 d skal det til enhver tid ses hen til gjeldende smitteverntiltak fastsatt av KDI, herunder etablering, oppfølging, kontroll, permisjoner mv. Dersom det er risiko for at domfelte er utsatt for smitte i fengselet, skal det ikke besluttes straffegjennomføring utenfor fengsel etter denne bestemmelsen.

Strgjfl. § 45 e. ***Permisjon og frigang***

Etter en konkret vurdering kan kriminalomsorgen nekte permisjon eller frigang for en innsatt, eller omgjøre beslutning om innvilgelse av dette, dersom permisjonen eller frigangen antas å ville innebære en særskilt fare for overføring av smitte. Så vidt mulig skal helsepersonell konfereres før det besluttes nektelse eller omgjøring etter bestemmelsen her. Ved vurdering av nektelse eller omgjøring skal det blant annet legges vekt på den velferdsmessige betydningen av permisjonen eller frigangen for den innsatte.

Det kan stilles som vilkår for permisjon eller frigang at den innsatte følger råd fra Folkehelseinstituttet.

Tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni 2021 nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 62 (i kraft 1 juli 2023).*

Strgjfl. § 45 f. *Straffavbrudd for gjennomføring av straff i samfunnet*[1]

Kriminalomsorgen kan beslutte å avbryte gjennomføringen av samfunnsstraff, bøtetjeneste og program mot ruspåvirket kjøring dersom gjennomføringen på grunn av pålegg eller anbefaling fra statlige eller kommunale myndigheter eller endringer hos kriminalomsorgens oppdragsgivere ikke lar seg gjennomføre. Beslutningen skal fastsettes for en begrenset tid, som ikke kan være lengre enn hindringen må antas å vedvare. Dersom den som gjennomfører samfunnsstraff er under 18 år, skal straffavbrudd så vidt mulig unngås.

Dersom det etter en konkret vurdering finnes nødvendig av sikkerhetsmessige grunner, kan kriminalomsorgen stille som vilkår for avbrudd etter første ledd at den som gjennomfører straff, skal melde seg for kriminalomsorgen innen nærmere angitte tidspunkter.

Tilføyd ved lov 18 des 2020 nr. 148, opphevet ved lov 18 des 2020 nr. 148 (ikr. 1 juni 2021, se endringslovens § 45 f), tilføyd ved lov 11 juni 2021 nr. 71, opphevet ved lov 11 juni nr. 71 (ikr. 1 des 2021), tilføyd ved lov 17 des 2021 nr. 149. ***Oppheves*** *ved lov 17 des 2021 nr. 149 som endret ved lov 17 juni 2022 nr. 61 (i kraft 1 juli 2023).*

1 *§ 45 f ble opphevet før forlengelse av virketid ble vedtatt ved lov 4 juni 2021 nr. 54.*

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Strgjfl. § 46. ***Generelle bestemmelser***

Kriminalomsorgen kan ikke pålegge innsatte etter dette kapittel andre innskrenkninger i friheten enn det som er nødvendig for å sikre formålet med fengslingen eller for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengslet. Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges.

Kriminalomsorgen skal prioritere tiltak for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon etter straffeprosessloven § 186 annet ledd og § 186 a.

Endret ved lov 28 juni 2002 nr. 55 (ikr. 1 okt 2002 iflg. res. 28 juni 2002 nr. 647).

46.1 Behandling av varetektsinnsatte og andre innsatte etter dette kapittel

Kapittel 4 i straffegjennomføringsloven og forskriftens kapittel 4 gjelder for varetektsinnsatte og andre ikke-straffedømte personer innsatt med hjemmel i lov, som for eksempel utlendingsloven, utleveringsloven og konkursloven. Når begrepet varetektsinnsatte brukes, omfattes bare pågrepede og varetektsfengslede personer.

Varetekt er et straffeprosessuelt tvangsmiddel. Straffeprosessloven kapittel 14 angir rammene for bruk av pågripelse og varetektsfengsling.

Det skal utarbeides gode kommunikasjonsrutiner mellom politi/påtalemyndighet og kriminalomsorgen.

Ved innsettelse skal det legges fram skriftlig ordre fra rett myndighet om at vedkommende skal settes inn. Transportansvarlig skal gis skriftlig bekreftelse om at innsatte er mottatt. Det skal gis kvittering for de dokumenter fengselet mottar fra rett myndighet. De vanlige regler om registrering av eiendeler gjelder for øvrig. Fremstilles vedkommende av en privat person i medhold av straffeprosessloven § 176, skal fengselet straks varsle politiet og be om forholdsordre.

Fengselet skal forholde seg til og håndheve de forbud eller kontrolltiltak (restriksjoner) retten eller påtalemyndigheten har fastsatt og kan ikke uten forhåndsgodkjennelse av retten eller påtalemyndigheten endre eller lempe på fastsatte restriksjoner.

Det skal føres journal over hvem som har status som varetektsinnsatt etter kapittel 4 i straffegjennomføringsloven med informasjon om hvilke restriksjoner som eventuelt gjelder i henhold til kjennelsen.

46.2 Negative virkninger av isolasjon

Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges for samtlige innsatte. Ved varetektsfengsling og innsettelse etter pågripelse, skal leder av fengsel legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon, jf. straffegjennomføringsloven § 2, annet

ledd. Så langt det er praktisk skal varetektsinnsatte og pågrepede innsatte tilbys kontaktbetjent. Det skal prioriteres tiltak overfor innsatte som er ilagt restriksjoner, og overfor unge innsatte.

46.3 Mottak i fengsel

Snarest mulig etter innsettelse skal innsatte gis anledning til samtale med en av fengselets tilsatte, blant annet for å avdekke akutte praktiske problemer som følge av pågripelsen/fengslingen, samt forsøke å løse problemet eller sørge for videreformidling til rette instans.

Ved behov bør det vurderes å opprette en ”kontaktbetjentordning” slik at en tilsatt får spesielt ansvar for å ha kontakt med og følge opp innsatte.

Beskjeder/søknader til og fra politi/påtalemyndighet skal formidles uten ugrunnet opphold.

Innsatte skal gis informasjon om fengselet og de regler og rutiner som gjelder, herunder adgangen til å kontakte fengselsprest, helsetjeneste og sosialtjeneste, jf. også retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11 pkt. 11.2 om mottakelse og registrering, samt pkt. 11.2.6 om orientering til domfelte.. Etter anmodning og ved behov skal tilsatte hjelpe innsatte med å skrive brev til forsvarer, påtalemyndigheten eller dommeren samt hjelpe til å sette opp klage til overordnet myndighet.

Varetektsinnsatte som har fått dom i førsteinstans skal informeres om adgangen til å søke om foregrepet straffegjennomføring, jf. straffeprosessloven § 453.

46.4 Menneskelig kontakt

De tilsatte skal vise stor grad av imøtekommenhet og yte praktisk hjelp så langt det er mulig overfor innsatte som er ilagt restriksjoner. Fengselsprest, sosialtjeneste og helsepersonell bør kontinuerlig vie denne gruppen innsatte særlig oppmerksomhet, for eksempel ved samtaler. Det forutsettes at vedkommende på forhånd er gjort kjent med restriksjonenes formål slik at forhold ikke omtales som kan skade politiets etterforskning.

Det bør i samråd med politi/påtalemyndighet vurderes om varetektsinnsatte kan motta besøk fra faste besøkende, herunder Røde Kors visitortjeneste. Visitoren skal gjøres uttrykkelig oppmerksom på at samtalen ikke skal berøre forhold som har tilknytning til det saksforhold som ga grunnlag for varetektsfengslingen.

46.5 Kommunikasjon med politiet i forbindelse med endringer i restriksjonene

Endringer i restriksjonene kan ikke foretas uten forhåndssamtykke fra politi/påtalemyndighet. Fengselet skal samarbeide med politi/påtalemyndighet dersom det oppstår spørsmål i forhold til restriksjonene, herunder spørsmål om å oppheve eller lette dem. Fengselets tilsatte skal melde fra til overordnet hvis særlige forhold tilsier at en opphevelse eller lemping av restriksjon bør skje, slik at spørsmålet kan tas opp med politi/påtalemyndighet. Med særlige forhold menes spesielt varetektsinnsattes og pågrepedes helsesituasjon. I tilfeller der etterforskningen trekker ut i tid, bør det vurderes å ta opp spørsmålet om

opphevelse/lempning av restriksjoner med politi/påtalemyndighet selv om ikke særlige forhold gjør det påkrevet.

Det skal etableres rutiner som sikrer kommunikasjon med politi/påtalemyndighet i tilfeller hvor det synes særlig påkrevet med opphevelse eller lempning av restriksjonene. Eventuelt samtykke til endring/opphevelse skal bekreftes skriftlig av politi/påtalemyndighet.

Anmodning fra politiet, påtalemyndigheten eller domstolen om en redegjørelse for helsetilbudet i fengselet, bør oppfylles.

46.6 Fremstilling

Fengselet skal forelegge spørsmålet om fremstilling for politi/påtalemyndighet i tilfelle der varetektsinnsatte eller pågrepede personer oppgir et berettiget behov for dette, hvor det synes formålstjenlig eller vil kunne forebygge eller redusere negative virkninger av isolasjon. Det vises til straffegjennomføringsloven § 34 med tilhørende retningslinjer.

46.7 Tilsyn av tilsatt eller helsepersonell

Bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 37 om tilsyn av tilsatt og helsepersonell i forbindelse med utelukkelse fra fellesskapet som forebyggende tiltak gjelder tilsvarende for varetektsinnsatte og pågrepede personer som ikke har fellesskap med andre innsatte eller har vesentlige innskrenkninger i fellesskapet. Fengselslege eller annen lege skal varsles uten ugrunnet opphold om innsettelsen i slike tilfeller, jf. straffegjennomføringsloven § 37 syvende ledd.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Plassering av innsatte

Strgjfl. § 47. *Plassering av innsatte*

Kriminalomsorgen bør plassere innsatte i nærheten av hjemstedet når det er praktisk mulig. Det samme gjelder varetektsinnsatte, med mindre hensynet til etterforskningen eller den siktedes forsvar taler imot det.

Varetektsinnsatte kan overføres til et annet fengsel eller til politiarrest etter § 14. Overføring til et annet fengsel kan også skje når det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende så langt det passer.

Varetektsinnsatte kan ikke uten eget samtykke pålegges å dele rom med andre, med mindre helsemessige forhold eller plasshensyn tilsier det.

Endret ved lov 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138).

Forskriften § 4-1. Plassering av varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet. Overføring

Kriminalomsorgen skal stille fengselsplass til disposisjon for varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet innen to døgn etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig. Kriminalomsorgen og politiet plikter sammen å sørge for at slik overføring fra politiarrest til fengsel finner sted.

I særlige unntakstilfelle kan varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet, overføres fra fengsel til politiarrest i forbindelse med fengslingsmøte eller hovedforhandling i straffesaken. Dette gjelder bare dersom det ikke er mulig å finne ledig fengselsplass i nærheten av domstolen og avstanden mellom fengselet og domstolen er så lang at det er praktisk umulig å fremstille den pågrepede eller varetektsinnsatte hver dag. Slikt opphold skal være av meget kort varighet og det skal fortløpende arbeides for å skaffe egnet rom i fengsel i nærheten av rettslokalene.

Varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet kan overføres til et annet fengsel etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet dersom det anses påkrevd av etterforskningsmessige hensyn.

Før varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet, overføres til annet fengsel, skal det konfereres med vedkommende politi- eller påtalemyndighet.
Endret ved forskrifter 2 juli 2007 nr. 878, 26 juni 2014 nr. 878.

47.1 Innsettelse i varetektsfengsel

Regionalt nivå skal fortløpende holde oversikt over ledig fengselskapasitet i regionen og landet for øvrig. Direktøren i den region hvor varetektsfengslede eller den pågrepede personen har sin bostedsadresse bestemmer hvor vedkommende skal plasseres. Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser,* de to siste avsnitt om delegasjon. Er vedkommende uten fast bopel gjelder bestemmelsene forskrift og retningslinjer om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff.

Varetektsfengslede og personer som politiet har pågrepet skal, i samarbeid med politiet, overføres raskest mulig fra politiarrest til ordinær fengselscelle og senest innen to døgn etter

innsettelse i politiarrest, med mindre dette er praktisk umulig. Fristen gjelder uavhengig av hvorvidt fengslingskjennelsen påkjæres. Brudd på to-dagersfristen skal straks rapporteres til Kriminalomsorgsdirektoratet.

Varetektsinnsatte og pågrepede personer skal plasseres i fengsel med høyt sikkerhetsnivå med mindre påtalemyndigheten eller domstolen bestemmer noe annet. Dersom varetektsinnsattes somatiske eller psykiske situasjon indikerer at vedkommende ikke kan eller bør være plassert i fengsel, og dette understøttes av vurderinger fra helsetjenesten ved fengselet, skal kriminalomsorgen umiddelbart meddele aktuell påtalemyndighet om dette, samt oppfordre påtalemyndigheten om å foreta en særskilt vurdering av varetektsinnsattes medisinske evne til å gjennomføre varetektsfengsling.

De innsatte skal søkes plassert i nærheten av hjemstedet. Dette gjelder særlig unge innsatte og innsatte med mindreårige barn. Plassering i nærheten av hjemstedet kan unntaksvis unnlates dersom etterforskningsmessige årsaker eller hensyn til den siktedes forsvar tilsier det. Likeledes kan plasshensyn eller andre særlige grunner gjøre det nødvendig eller hensiktsmessig å benytte annet fengsel. Det bør i slike tilfeller arbeides for å fremskaffe annen varetektsplass så raskt som mulig.

47.2 Overføring av varetektsinnsatte til annet fengsel

Varetektsinnsatte kan overføres til annet fengsel for fortsatt varetektsfengsling i følgende situasjoner:

a) Overføring av fengselsfaglige grunner, m.m.
Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå i medhold av straffegjennomføringsloven § 14, for eksempel i tilfelle det anses nødvendig for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet eller der det anses nødvendig av plasshensyn. Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Det skal alltid innhentes forhåndsuttalelse fra politi/påtalemyndighet. Slik uttalelse skal tillegges stor vekt. Transporten utføres av tilsatte i kriminalomsorgen dersom ikke sikkerhetshensyn gjør det påkrevet å anmode politiet om bistand til transport. Straffegjennomføringsloven § 7 gjelder tilsvarende så langt det passer.

b) Overføring av etterforskningsmessige grunner, jf. forskrift om straffegjennomføring § 4-1, tredje ledd
Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet. Se retningslinjene straffegjennomføringsloven § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Kriminalomsorgen skal bestrebe seg på å etterkomme slike anmodninger.

Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

c) Overføring fra fengsel til politiarrest i forbindelse med hovedforhandling, jf. forskrift om straffegjennomføring § 4-1, annet ledd
Slik overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå etter anmodning fra politi- eller påtalemyndighet. Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Kriminalomsorgen skal bestrebe seg på å etterkomme slike anmodninger.
Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

d) Innsatte søker om overføring
Slik overføring kan skje med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 14, tredje ledd. Eventuell overføring besluttes av leder av fengsel eller direktør på regionalt nivå. Se retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 6 *Myndighet til å treffe avgjørelser* som gjelder tilsvarende så langt de passer. Det skal alltid innhentes forhåndsuttalelse fra politi eller påtalemyndighet. Slik uttalelse skal tillegges stor vekt.

Politiet har ansvar for transport av varetektsinnsatte etter reglene i politiinstruksen.

47.3 Orientering om overføring

Kriminalomsorgen skal påse at varetektsinnsattes rettsoppnevnte forsvarer så snart det er mulig å bli orientert om eventuell overføring i varetektsperioden. Vedkommende forsvarer skal til enhver tid være orientert om hvilket fengsel klienten er fengslet i.

For å sikre kontinuitet i ev. medisinsk eller helsemessig oppfølging, skal kriminalomsorgen videre påse at helsetjenesten i fengselet blir orientert om eventuell overføring av varetektsinnsatte.

Med mindre sikkerhetsmessige hensyn taler imot det, skal varetektsinnsatte forut for en eventuell overføring gis anledning til å orientere en pårørende om overføringen. Varetektsinnsatte skal under enhver omstendighet gis anledning til å orientere en pårørende etter at overføringen har funnet sted.

Kriminalomsorgen skal sikre notoritet over de orienteringer som blir gitt i forbindelse med overføring av varetektsinnsatte.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Fellesskap

Strgjfl. § 48. *Fellesskap*
(Opphevet ved lov 28 juni 2002 nr. 55 (ikr. 1 okt 2002 iflg. res. 28 juni 2002 nr. 647).)

Forskriften § 4-2. Fellesskap

Innsatte som av retten ennå ikke er besluttet fengslet, skal bare ha adgang til samkvem med andre innsatte dersom påtalemyndigheten forhåndssamtykker.

Straffegjennomføringsloven § 48 ble opphevet ved lov av 28. juni 2002 nr. 55. Adgangen til å delta i fellesskap med andre innsatte reguleres nå av reglene om hel og delvis isolasjon i straffeprosessloven §§ 186 annet ledd og 186 a. Delvis isolasjon foreligger når den varetektsinnsatte er utelukket fra samvær med bestemte andre innsatte. Bestemmelse om hvem den varetektsfengslede skal være utelukket fra samvær med treffes av retten, eller av påtalemyndigheten etter fullmakt fra retten. Fullstendig isolasjon foreligger når retten har besluttet at den fengslede generelt skal være utelukket fra fellesskap med de andre innsatte.

Fengselet må snarest mulig sørge for å få kopi av varetektskjennelsen. De restriksjoner som retten har bestemt skal følges nøye.

Innsatte som av retten ennå ikke er besluttet fengslet, skal bare ha adgang til samkvem med andre innsatte dersom påtalemyndigheten forhåndssamtykker.

Straffegjennomføringsloven § 22 med tilhørende retningslinjer gjelder tilsvarende. Det skal vurderes utvidet lufting for innsatte som ikke har fellesskap med medinnsatte.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

Strgjfl. § 49. ***Arbeid, opplæring, program og andre tiltak***

Innsatte har så langt det er praktisk mulig adgang til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak. Kriminalomsorgen kan ikke pålegge varetektsinnsatte å delta i slike aktiviteter. De kan likevel pålegges å bidra til nødvendig renhold og annet husarbeid i fengslet.

§ 4-3. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

Varetektsinnsatte uten restriksjoner og andre innsatte etter dette kapittelet har samme adgang som domsinnsatte til å delta i alle tiltak og det fritidsfellesskap som det enkelte fengsel tilbyr.

Innsatte har ikke aktivitetsplikt, men de skal motiveres til deltagelse i slike aktiviteter.

Fremskaffelse av sysselsettingstiltak, m.m. skal prioriteres høyt overfor innsatte som ønsker slikt tilbud.

Det skal ellers legges til rette for at varetektsinnsatte ilagt restriksjoner kan delta i aktiviteter av ulikt slag, som for eksempel trim, spill, selvstudier og brevkurs som ikke omfattes av eventuelt forbud/er tilpasset restriksjonene. Fengselet bør forespørre politi/påtalemyndighet om aktiviteten kan gjennomføres i fellesskap - eventuelt i begrenset fellesskap - med andre innsatte som ikke er varetektsfengslet i samme sak, eller med tilstedeværelse av en tilsatt. Politi/påtalemyndighet bør særlig forespørres om samtykke i tilfeller der innsatte uttrykker særlig behov for menneskelig kontakt.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Bruk av egne penger

Strgjfl. § 50. ***Adgang til å bruke egne penger***

Varetektsinnsatte har rett til å benytte seg av egne penger når det er forenlig med ro, orden og sikkerhet i fengslet. Ved deltagelse i fellesskap med andre innsatte kan retten til å bruke egne penger begrenses.

For varetektsinnsatte som deltar i fellesskapsaktiviteter med domsinnsatte, bør retten til fritt å bruke egne penger i tillegg til dagpenger begrenses dersom slik bruk anses å ha uheldig påvirkning på miljøet.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

51.1 Helsetjeneste

Strgjfl. § 51. ***Helsetjeneste***

Varetektsinnsatte har mulighet til å motta besøk av og la seg behandle av sin egen lege eller tannlege dersom det er rimelig grunn til det. Forskriving av medisiner skal skje i samråd med fengselshelsetjenesten.

Varetektsinnsatte og pågrepede personer har som utgangspunkt rett til å benytte egen lege og tannlege. I den konkrete rimelighetsvurderingen vektlegges for eksempel om innsatte har et fast legeforhold, om han har gått til samme lege i mange år og om aktuell legekonsultasjon gjelder allmenn- eller spesialistlege. Gjelder behovet for lege eller tannlege akutt hjelp, bør normalt fengselshelsetjenesten benyttes.

Som hovedregel skal legen eller tannlegen utøve sin tjeneste i fengselet. Etter samtykke fra politi/påtalemyndighet kan varetektsinnsatte og pågrepede personer ved behov fremstilles for lege utenfor fengselet, dersom ikke geografisk avstand og fremstillingskapasitet hos politiet taler mot og det anses sikkerhetsmessig forsvarlig. Som eksempel nevnes innsatte med spesielle sykdommer som krever spesialistkompetanse.

Ved dokumentert behov kan det i særlige tilfeller vurderes om slik begrenset adgang til å benytte egen lege og tannlege skal utvides til å også omfatte annet helsepersonell, som for eksempel psykolog, fysioterapeut eller annen terapeut.

Innleggelse i sykehus kan bare skje med samtykke fra politi/påtalemyndighet som sørger for transport, eventuelt vakthold, m.m.

51.2 Overgang til straffegjennomføring. Løslatelse

Forskriften § 4-4. Overgang fra varetektsfengsling til straffegjennomføring. Løslatelse

Varetektsinnsatte skal overføres fra varetektsfengsling til straffegjennomføring eller forvaring når vedkommende myndighet med hjemmel i rettskraftig dom eller beslutning om foregrepet tvangskraft har gitt ordre om det.

Varetektsinnsatte og personer som politiet har pågrepet skal løslates uten opphold når retten eller påtalemyndigheten har gitt ordre om det.

Får varetektsinnsatte dom på ubetinget fengselsstraff som anses utholdt til endt tid ved varetektsfengsling, skal han løslates straks. Har varetektsinnsatte ved varetektsoppholdet utholdt så stor del av den idømte fengselsstraff at han fyller vilkårene for prøveløslatelse etter straffegjennomføringsloven § 42, kan han løslates på prøve etter disse reglene.
Endret ved forskrift 2 juli 2007 nr. 878.

51.3 Overgang fra varetektsfengsling til straffegjennomføring

Eventuell transport skjer etter reglene i politiinstruksen.

51.4 Løslatelse fra varetektsfengsel

Dagen før en fengslingsfrist utløper skal fengselet kontakte politi/påtalemyndighet og be om skriftlig forholdsordre. Løper fengslingsfristen ut uten at fengselet har mottatt bekreftelse på at fengslingen er forlenget, eller i tilfelle hvor det ikke har latt seg gjøre å få berammet rettsmøte i tide, eller det ikke foreligger bekreftelse på at begjæring om fristforlengelse er fremsatt overfor retten i tide, skal varetektsinnsatte løslates uten opphold. Politi/påtalemyndighet skal varsles.

Personer som er pågrepet av politiet skal fremstilles for varetektsfengsling senest tre dager etter at de er pågrepet, se straffeprosessloven § 183. Senest to dager etter at de er pågrepet, skal fengselet kontakte politiet for å bli informert om innsatte vil bli fremstilt for varetektsfengsling eller løslatt.

51.5 Iverksettelse av løslatelse

Ved løslatelse skal innsatte få utlevert sine eiendeler, oppsparte dagpenger, m.m. Retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 41 og forskriften § 3-40 gjelder tilsvarende.

Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

Andre bestemmelser i straffegjennomføringsloven og forskriften som gjelder innsatte etter strgjfl. kapittel 4

Strgjfl. § 52. ***Andre bestemmelser***

For øvrig gjelder bestemmelsene i denne loven så langt det er forenelig med beslutninger om restriksjoner eller isolasjon etter straffeprosessloven §§ 186 og 186 a. §§ 12, 15, 16, 20, 33, 35, 36 og 41 til 45 i loven her gjelder ikke.

Endret ved lover 28 juni 2002 nr. 55 (ikr. 1 okt 2002 iflg. res. 28 juni 2002 nr. 647), 14 juni 2013 nr. 44, 22 apr 2016 nr. 3 (ikr. 22 apr 2016 iflg. res. 22 apr 2016 nr. 407).

Paragrafen angir uttømmende hvilke av lovens bestemmelser som gjelder for varetektsinnsatte og andre innsatte etter dette kapittel. Det er en forutsetning for at de aktuelle bestemmelsene skal komme til anvendelse at dette er forenlig med eventuelle beslutninger om restriksjoner eller isolasjon etter straffeprosesslovens regler. Forskriftens bestemmelser til de enkelte paragrafer får tilsvarende anvendelse.

Varetektsinnsatte uten restriksjoner eller pålegg om isolasjon skal behandles på lik linje med domsinnsatte når det gjelder kontakt med omverdenen i form av brevveksling, telefonering og besøk. Det skal utvises fleksibilitet i forbindelse med avvikling av ønskede telefonsamtaler mellom varetektsinnsatte og offentlig forsvarer. Utgifter til nødvendige samtaler med offentlig forsvarer bør dekkes dersom varetektsinnsatte er ubemidlet.

Er varetektsinnsatt ilagt restriksjoner eller pålegg om isolasjon, skal det forholdes i forhold til disse og innhentes forhåndssamtykke fra domstol eller påtalemyndighet før straffegjennomføringsloven §§ 17, 18, 21, 25 og 30-32 og tilhørende bestemmelser i forskriften gis anvendelse. Det skal forholdes i samsvar med eventuelt forhåndssamtykke eller nektelse. Postsending til og fra varetektsinnsatte som er ilagt aktuelle restriksjoner, skal alltid forelegges politiet for avgjørelse av om det skal utleveres eller sendes. Hvis påtalemyndigheten nekter utlevering eller avsendelse, skal fengselet forholde seg til dette. Tilsvarende gjelder for personer som er pågrepet av politiet.

Er varetektsinnsatte ilagt besøkskontroll, må fengselet snarest mulig etter mottatt ønske om besøk, kontakte påtalemyndigheten for å treffe nærmere avtale om gjennomføringen av besøket. Ved ilagt besøksforbud bør påtalemyndigheten forespørres om besøk likevel kan avvikles dersom helsemessige eller andre grunner i særlig grad taler for det, særlig hensyn til varetektsinnsattes barn. Skal besøk avvikles, må det på forhånd avklares hvilke kontrolltiltak som er nødvendige og hvor besøket skal gjennomføres. Tilsvarende gjelder for personer som politiet har pågrepet.

Samfunnsstraff

53.1 Innholdet i samfunnsstraffen

Strgjfl. § 53. ***Innholdet i samfunnsstraffen***

De idømte timene samfunnsstraff etter straffeloven § 49 første ledd bokstav a skal gå ut på

a) samfunnsnyttig tjeneste,

b) program, eller

c) andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Kriminalomsorgen fastsetter i hvert enkelt tilfelle det nærmere innholdet i samfunnsstraffen innenfor de rammene som retten har fastsatt i dommen. Har domstolen satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal kriminalomsorgen fastsette det nærmere innholdet i bestemmelsene. Kriminalomsorgen skal legge særlig vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster. Kriminalomsorgen skal også legge vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å gjennomføre straffen i samsvar med bestemmelsene gitt i og i medhold av denne loven.

Kriminalomsorgen skal endre innholdet når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen. Kriminalomsorgen kan endre innholdet hvis bemanningsmessige forhold tilsier det.

Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Forskriften § 5-1. Utsettelse av gjennomføring av samfunnsstraff. Beregning av straffetid

Forskriften § 3-1 gjelder så langt den passer.

I straffetiden inngår ikke den tid domfelte har vært innvilget avbrudd i medhold av straffegjennomføringsloven § 57. I straffetiden inngår heller ikke den tid gjennomføring av samfunnsstraff har vært avbrutt i medhold av straffegjennomføringsloven § 58 tredje ledd og § 59 annet ledd. For øvrig gjelder forskriften § 3-3 første ledd bokstav c og annet ledd så langt de passer.

Forskriften § 5-2. Innholdet i samfunnsstraffen

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan mellom friomsorgskontoret og domfelte om innholdet i samfunnsstraffen.

Straffen skal tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid eller skolegang uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole.

Utgangspunktet er at programdeltakelse er frivillig, men informasjon om program i forbindelse med kartlegging av det nærmere innholdet i samfunnsstraffen kan pålegges.

Timer brukt til kartleggingssamtale er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer.

Domfelte skal selv dekke reiseutgiftene i forbindelse med gjennomføringen av samfunnsstraffen. Friomsorgskontoret skal dekke utgiftene dersom domfelte ikke selv har midler.

Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

53.1.1 Innledende bestemmelse

Lokalt nivå fastsetter innholdet av samfunnsstraffen og fordeler de idømte timene innenfor gjennomføringstiden. Der domstolen har satt vilkår om at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, utformer leder av friomsorgskontor det nærmere innholdet i vilkårene innenfor dommens rammer.

53.1.2 Kartlegging av domfelte

Forberedende kartlegging

Når vedkommende friomsorgskontor mottar en rettskraftig dom skal kartleggingen og utformingen av gjennomføringsplanen påbegynnes snarest mulig. Det må tas utgangspunkt i den domfeltes kriminalitet, dom og eventuelle vilkår satt av domstolen. Hvis det er utført personundersøkelse og/eller rettspsykiatrisk vurdering, skal også disse undersøkelsene legges til grunn, samt eventuelt tidligere kjennskap til den domfelte. Det bør allerede på dette tidspunktet gjøres en vurdering av behovet for forvaltningssamarbeid og foretas en vurdering av hvilke innholdstiltak som kan være aktuelle.

Kartleggingssamtalen

Under kartleggingssamtalen skal det nærmere innholdet i samfunnsstraffen tilrettelegges, herunder treffes avgjørelse om hvilke aktiviteter domfelte skal utføre etter straffegjennomføringsloven § 53 første ledd. Den domfelte skal også informeres om de rammer og tiltak som allerede er besluttet, og gis anledning til å uttale seg om dette.

Videre må det treffes avgjørelse om fordeling av timer på ulike aktiviteter, eventuell bruk av oppnevnt kontaktperson utenfor friomsorgen og eventuelt rusforbud etter straffegjennomføringsloven § 55. I forbindelse med kartleggingssamtalen skal den domfelte også sikres god informasjon om hvilke krav som stilles under gjennomføringen, jf. straffegjennomføringsloven § 54.

I forbindelse med utarbeidelsen av innholdet i straffen skal friomsorgen samarbeide med den domfelte om nettverk. Når det gjelder den nærmere utforming av gjennomføringsplanen vises det til avsnittet om gjennomføringsplan.

Timer brukt til kartleggingssamtaler er en del av samfunnsstraffen og skal komme til fradrag i antallet timer. Eventuell tid brukt til kartlegging ut over samtalene med domfelte kommer ikke til fradrag. Den tid som brukes til kartleggingssamtaler må stå i rimelig forhold til dommens lengde.

53.1.3 Organisering og innhold

Organisering

De idømte timene samfunnsstraff skal anvendes til samfunnsnyttig tjeneste, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Én time samfunnsstraff skal ha en varighet av 60 minutter uansett innholdet i timen. Møter domfelte til avtalt tid hos friomsorgen, oppdragsgiver, behandler eller andre, og det hos disse har oppstått situasjoner som ikke gjør det mulig å gjennomføre avtalen, skal den domfelte få godskrevet den tid som var bestemt i gjennomføringsplanen. Leder av friomsorgskontor må sørge for at det inngås sikre rutiner med samarbeidspartnere når det gjelder å få bekreftelser på oppmøte.

Annen kontaktperson enn de som er tilsatt i friomsorgen, bør i utgangspunktet bare benyttes som kontrollører ved gjennomføring av samfunnsstraff. Imidlertid kan det på bakgrunn av geografiske eller andre forhold være aktuelt å bruke slikt personale i forbindelse med for eksempel individuelle samtaler. I slike tilfeller er leder av friomsorgskontor ansvarlig for at

disse personene har relevant kompetanse for tjenesten, samt at det blir gitt løpende veiledning i forbindelse med oppgaveutførelsen.

53.1.4 Innhold

a) Samfunnsnyttig tjeneste - oppdragsgivere

Friomsorgen bør til enhver tid ha avtaler med tjenestesteder som på kort varsel kan tilby oppdrag. Dersom det ikke er mulig å skaffe tilstrekkelig egnede tjenestesteder skal leder av friomsorgskontoret underrette direktøren på regionalt nivå om situasjonen og samtidig komme med et forslag til løsning. Som oppdragsgiver kan benyttes offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet.

Friomsorgen skal så langt det er mulig benytte oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag som er tilpasset den domfeltes forutsetninger, interesseområder og erfaringer. Tjenesten skal ikke innebære en særlig risiko for den domfelte.

Den domfelte kan ikke utføre arbeid i egen virksomhet. Den domfeltes arbeidsgiver skal heller ikke benyttes. Hvis oppdragsgiveren i løpet av gjennomføringstiden ønsker å tilsette den domfelte, må innholdet i straffen først endres, slik at den domfelte avslutter gjennomføringen hos denne oppdragsgiveren før tilsettingen finner sted. Friomsorgen bør unngå å tilby tjenesteoppdrag i egen etat eller la den domfelte utføre tjenester for stiftelser hvor friomsorgen er representert i styret, selv om dette er tjenester som ellers ikke ville blitt utført.

Friomsorgen bør prioritere oppdragsgivere som kan tilby tjenesteoppdrag hvor den domfelte inngår i et fellesskap med andre og skal sørge for at arbeidsplasseringen ikke medfører en særlig risiko for nærmiljøet, kollegaer eller oppdragsgiveren.

Oppdragsgiveren skal undertegne en avtale med vedkommende friomsorgskontor om gjensidige forpliktelser og rettigheter. Friomsorgen skal gi oppdragsgiveren nødvendige opplysninger om lovbruddet og den domfeltes øvrige forhold.

Oppdragsgiveren må skriftlig akseptere å overholde reglene i forvaltningsloven § 13 om taushetsplikt. Oppdragsgiveren skal sørge for at den domfelte får nødvendig bistand og veiledning under gjennomføringen av tjenesten. Oppdragsgiveren skal rapportere til friomsorgen om forløpet av tjenesten når det oppstår uregelmessigheter. Friomsorgen skal kontrollere at den domfelte gjennomfører tjenesten etter forutsetningene. Dette vil særlig være aktuelt når man benytter nye oppdragsgivere eller oppdragsgiveren ønsker det. Tilsatte hos oppdragsgiveren som blir engasjert til å føre slik kontroll i arbeidstiden skal ikke lønnes av friomsorgen. Tjenesten bør så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, gjennomføres i fellesskap med andre domfelte under ledelse av en representant for oppdragsgiveren eller friomsorgen. Tjenestelederen skal forplikte seg til å føre lister over utførte timer, og rapportere til friomsorgen om brudd og andre forhold av betydning for gjennomføringen.

b) Program

Friomsorgen bør til enhver tid ha tilgang på program som kan settes i verk på kort varsel. Dersom det ikke er mulig å tilby den domfelte et egnet program skal den undersøke om andre etater kan tilby tilsvarende tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

Deltagelse i program er i utgangspunktet frivillig. Dette innebærer ikke at domfelte kan motsette seg informasjon om relevante programmer i forbindelse med kartleggingssamtalen.

Det understrekes også at domfeltes samtykke til å delta i program, innebærer en forpliktelse til å etterleve de vilkår som settes for deltagelse i programmet. Hvis domfelte i en slik situasjon for eksempel bryter oppmøteplikten, eller andre vilkår som er satt i forbindelse med gjennomføring av programmet, vil det kunne reageres med bruddreaksjon.

c) Andre tiltak

53.1.5 Generelt

Samfunnsstraffen skal bestå av et innhold som kommer i tillegg til allerede eksisterende tiltak. Behandlingsopplegg, aktiviteter m.v. som den domfelte var involvert i på domstidspunktet, eventuelt er ilagt på annet grunnlag enn som ledd i samfunnsstraff, skal derfor som hovedregel ikke inngå i straffegjennomføringen. Hvis domfelte på domstidspunktet er involvert i tiltak som kan fremme hans evne til å motvirke hans kriminelle handlemønster, kan disse unntaksvis inngå som en del av samfunnsstraffen når sterke grunner taler for det.

Så langt det er mulig bør det tas hensyn til føringer gitt i domsslutningen.

Individuelle samtaler

For at friomsorgen til enhver tid skal ha oversikt over utviklingen i gjennomføringen, samt mulighet til å samarbeide om den domfeltes fremtidsplan, skal et tilstrekkelig antall timer bestå av individuelle samtaler. Samtalene er sammen med programmer et viktig virkemiddel for en mer målrettet og systematisk gjennomføring. I samtalene skal det settes fokus på de individuelle faktorene som utløste kriminaliteten, herunder risikofaktorer i forhold til ny kriminalitet. Samtalene skal videre dreie seg om hva den domfelte selv kan gjøre for å unngå ny kriminalitet, samt stimulere domfelte til kontakt med andre offentlige etater som sosialkontor, arbeidskraftmyndigheter, skoleverket mv. Når det fremstår som nødvendig for at den domfelte skal gjennomføre straffen i tråd med bestemmelser gitt i eller i medhold av straffegjennomføringsloven, skal det også avsettes tid til individuelle samtaler. Antallet timer som benyttes til individuelle samtaler må sees i forhold til dommens lengde.

Behandling

Innholdet i timene kan bestå av psykoterapeutisk, psykiatrisk eller medisinsk behandling, som utføres av kvalifiserte personer, under den forutsetning av at den domfelte forplikter seg til å møte til behandlingen. Det er videre et vilkår at behandlingen fremstår som nødvendig for å forebygge ny kriminalitet og at behandleren forplikter seg til å melde fra til friomsorgen dersom den domfelte ikke møter. Det er bare behandling som ikke innebærer heldøgnsopphold i institusjon som kan regnes som en del av samfunnsstraffen. Behandlingen kan unntaksvis innebære heldøgnsopphold i institusjon av kortere varighet, for eksempel som et ledd i et behandlingsopplegg utenfor institusjon. I slike tilfeller skal ett døgn i institusjon tilsvare én time gjennomført samfunnsstraff.

Hvis retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om behandling, skal det legges vekt på rettens begrunnelse for vilkåret ved utformingen av det nærmere innhold.

Samfunnsstraffen skal som nevnt ovenfor bestå av et innhold som innskrenker domfeltes frihet som følge av domfellelsen. For at behandling skal kunne inngå som del av samfunnsstraffen, er det derfor som hovedregel en forutsetning at domfelte ikke allerede var i behandlingsopplegget på domstidspunktet. Dette gjelder også for behandling ilagt av retten som vilkår for samfunnsstraff, i medhold av straffeloven § 50.

Det vises for øvrig til redegjørelsen ovenfor i avsnittet *Generelt*.

Konfliktråd
Når friomsorgen finner det hensiktsmessig kan enkelte av de idømte timene benyttes til megling i konfliktråd. Meglingen forutsetter at
1) konfliktrådet finner saken egnet for megling
2) den domfelte og den skadelidte samtykker til meglingen
3) og konfliktrådet forplikter seg til å informere friomsorgen om antallet timer som er benyttet til megling og rapportere til friomsorgen hvis den domfelte ikke møter og om andre forhold av betydning for gjennomføringen.

Meglingen og gjennomføringen av innholdet i den avtalen som er inngått mellom domfelte og skadelidte, kommer til fradrag i samfunnsstraffen.

Tilsynet med at innholdet i avtalen blir oppfylt, gjøres av konfliktrådet som rapporterer til friomsorgen.

Andre kriminalitetsforebyggende tiltak
Det gis også adgang til å benytte andre kriminalitetsforebyggende tiltak. Imidlertid kan ikke undervisning som den domfelte har rett til, som grunnskole, videregående skole eller annen utdanning regnes som en del av samfunnsstraffen. Det samme gjelder deltagelse i rent hobbypregede aktiviteter innen idrett, musikk mv. Dette hindrer ikke at man for eksempel kan trene et fotballag såfremt dette er en aktivitet man ikke allerede er engasjert i. Man gjør oppmerksom på at dette ikke er en uttømmende oppregning av hvilke typer av aktiviteter som ikke kan regnes som en del av samfunnsstraffen.

53.1.6 Fordeling av timene innen gjennomføringstiden

Gjennomføringen bør, så langt det er hensiktsmessig og praktisk mulig, legges opp slik at det blir tett oppfølgning i starten. Ellers bør timene fordeles jevnt i løpet av gjennomføringstiden. Når det synes å være nødvendig for å få straffen gjennomført, kan leder av friomsorgskontor foreta en restriktiv fordeling av timene i adskilte perioder.

Straffen bør for øvrig tilrettelegges slik at den domfelte kan utføre sitt ordinære arbeid, skolegang, eventuelt attføringsopplegg eller behandlingsopplegg uten fravær. Dersom hensynet til bemanningen eller eksterne samarbeidsparter tilsier det, kan det kreves at domfelte tar fri fra arbeid eller skole. Det må så langt det er mulig vises fleksibilitet slik at den domfelte ikke mister arbeid eller skoleplass.

53.1.7 Bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling

Når retten har satt som vilkår for samfunnsstraffen at den domfelte skal overholde bestemmelser om bosted, oppholdssted, arbeid, opplæring eller behandling, skal leder av friomsorgskontor legge vekt på rettens begrunnelse for vilkåret når innholdet i bestemmelsene skal fastsettes. Hvis retten har satt som vilkår at den domfelte skal forbys samkvem med bestemte personer, jf. straffeloven § 50 bokstav b, kan ikke leder av friomsorgskontoret på noe tidspunkt oppheve dette. I forbindelse med fastsettelse av det nærmere innhold i vilkårene skal det etableres hensiktsmessige kontrollrutiner.

53.1.8 Gjennomføringsplan

Gjennomføringsplanen skal utformes i henhold til standard tilpasset Kompis KIF. Planen skal utformes i overensstemmelse med eventuelle vilkår fastsatt i dommen og resultatet av kartleggingssamtalen jf. bestemmelsene ovenfor om kartlegging av domfelte.

Gjennomføringsplanen regnes som enkeltvedtak i forvaltningslovens forstand, og kan derfor påklages. Forvaltningslovens regler gjelder med de begrensninger som følger av straffegjennomføringsloven § 7.

53.1.9 Framtidsplan

Det vises til egne retningslinjer for friomsorgens arbeid med framtidsplanlegging.

53.1.10 Endring av innholdet

Leder av friomsorgskontor skal endre innholdet i gjennomføringsplanen når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen etter straffegjennomføringsloven § 53 siste ledd. Dette innebærer også at innholdet kan endres såfremt det anses nødvendig for å legge forholdene til rette for å motvirke ny kriminalitet.

Innholdet kan til enhver tid endres i samarbeid med den domfelte. Selv om den domfelte ikke ønsker det, kan innholdet endres hvis bemanningsmessige forhold tilsier det. Dette gjelder både bemanningsmessige forhold i friomsorgen og hos andre som eventuelt bidrar i forbindelse med gjennomføringen.

Såfremt det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen, kan innholdet i vilkår fastsatt av domstolen endres med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 53 siste ledd. Endring av innholdet i vilkår som domstolen har fastsatt vil først og fremst være aktuelt i tilfeller hvor forutsetningene for utforming av innholdet i vilkåret har endret seg etter domsavsigelsen.

Enhver endring må være innenfor de rammene som er fastsatt i dommen og i samsvar med lovens krav.

53.1.11 Iverksettelse av samfunnsstraff

Etter at dom på samfunnsstraff er avsagt, sender politiet dommen til fullbyrding via regionen. Regionen sender dommen til vedkommende friomsorgskontor, som fastsetter tidspunktet for frammøte. Kriminalomsorgen sender innkalling til domfelte med pålegg om å møte til fastsatt tid og sted, jf. straffeprosessloven § 461 og forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2.
Når ikke annet er bestemt er det friomsorgen i den region hvor domfelte har sin bostedsadresse, som er ansvarlig for at straffen blir gjennomført. Er domfelte uten fast bopel gjelder bestemmelsene i retningslinjene til forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 2.

Hvis den domfelte skifter oppholdssted innen landet skal saken så raskt som mulig overføres til friomsorgskontoret på vedkommendes nye oppholdssted. Gjennomføringstiden løper fra det tidspunktet den domfelte møter til kartleggingssamtale.

53.1.12 Meldinger om domfelte

Bestemmelsene i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11 punkt 11.7 om meldinger om innsatte gjelder tilsvarende så langt de passer. Politiet skal ha melding om alle avbrytelser og brudd i gjennomføringen av samfunnsstraffen som omfattes av straffegjennomføringsloven § 57, § 58 tredje ledd, og § 59. I tillegg skal det sendes melding om iverksettelsen og sluttmelding.

53.2 Generelt om vilkår og kontroll

53.2.1 Innledende bestemmelse

Leder av friomsorgskontor er ansvarlig for å kontrollere at den domfelte overholder
1. kravene angitt i straffegjennomføringsloven § 54
2. forebyggende rusforbud fastsatt med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 55 og
3. vilkår fastsatt som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58.

53.2.2 Generelt

Når det er fastsatt et vilkår etableres en plikt for friomsorgen til å følge opp at vilkåret overholdes. Det innebærer at det normalt må brukes mer ressurser på å følge opp den domfelte når nye vilkår er fastsatt. Der det er fastsatt rusforbud eller bestemmelser med hjemmel i vilkår fra dommen jf. straffegjennomføringsloven § 53 annet ledd, skal kontrollen også omfatte andre tidspunkter enn ved oppmøte hos friomsorgen. Det samme gjelder der det er satt vilkår som reaksjon på brudd med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 58. Kontrollen skal først og fremst skje gjennom den direkte kontakten friomsorgen har med den domfelte. I tillegg kan kontrollen utøves gjennom andre personer som friomsorgen har oppnevnt, eller oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste. Når den domfelte gjennomfører straffen uten at en tilsatt i friomsorgen er til stede, har leder av friomsorgskontor ansvaret for at den som er i kontakt med den domfelte, eksempelvis oppdragsgiver for samfunnsnyttig tjeneste, rapporterer til friomsorgen når det oppstår uregelmessigheter. Hvis friomsorgen får kjennskap til ny kriminalitet, skal dette meldes til politiet. All kontroll som utføres av andre enn tilsatte i friomsorgen skal føres opp i egne kontrollister. Manuelle kontrollister og Kompis KIF skal til enhver tid være oppdatert og stemme overens.

53.2.3 Særlig om rusforbud

Etter straffegjennomføringsloven § 54 første ledd bokstav b) skal domfelte møte for friomsorgen upåvirket av berusende eller bedøvende midler. Dette kravet stilles til enhver som gjennomfører samfunnsstraff. Ut over dette kan det stilles krav om rusforbud med hjemmel i § 55 *Forebyggende rusforbud* eller § 58 *Reaksjon på brudd*.

Rusforbud etter § 55 og § 58 medfører et heldøgns forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler. Rusforbud skal følges opp av vedkommende friomsorgskontor på en måte som gir forbudet realitet. Før vedtak om rusforbud treffes, bør det gjøres en nøye vurdering av formålet med forbudet og på hvilken måte vilkåret kan følges opp.

Dersom det gjennom kontrollen avdekkes bruk av ulovlige berusende eller bedøvende midler skal dette håndteres som et vilkårsbrudd. Kontrollen skal gjennomføres av tilsatte i friomsorgen og/eller oppnevnt kontaktperson som gjør tjeneste for friomsorgen.

Samfunnsstraff

Krav til den domfelte

Strgjfl. § 54. ***Krav til den domfelte***

Den domfelte skal gjennomføre straffen etter nærmere anvisning fra kriminalomsorgen. Den domfelte skal

a) møte til fastsatt tid og sted,

b) være upåvirket av berusende eller bedøvende midler ved fremmøtet,

c) gi opplysninger om sitt bosted, forsørgelsesgrunnlag og andre forhold av betydning for gjennomføringen av straffen,

d) overholde vilkårene dom domstolen har fastsatt etter straffeloven § 50, og
e) oppholde seg i landet i gjennomføringstiden hvis ikke kriminalomsorgen gir tillatelse til noe annet.

Den domfelte skal ikke vise en atferd som kan

a) true sikkerheten til personer som deltar under gjennomføringen, eller

b) påvirke miljøet på en særlig negativ måte.

Den domfelte skal ikke begå en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Kravene som nevnes i denne bestemmelsen er generelle krav som gjelder for alle som er ilagt samfunnsstraff.

Etter § 54, første ledd skal domfelte gjennomføre straffen etter nærmere anvisning fra friomsorgen. Dette er hjemmelen for friomsorgens avgjørelse om fordeling av timene, tid og sted for oppmøte og en konkretisering av innholdet i samfunnsstraffen.

Etter § 54, første ledd bokstav b) skal domfelte møte upåvirket av berusende eller bedøvende midler. Dette gjelder i utgangspunktet en merkbar påvirkning ut fra en klinisk vurdering. Er det grunn til å anta at den domfelte møter påvirket skal undersøkelser gjøres etter § 56, annet ledd.

§ 54, første ledd bokstav c) slår fast at domfelte har en opplysningsplikt. Normalt vil det være spesielt viktig å ha kjennskap til domfeltes bosted, men også andre forhold som er relevante for gjennomføringen av straffen kan friomsorgen kreve informasjon om. Nekter domfelte å gi denne type opplysninger, eller gir domfelte bevisst gale opplysninger, er det å betrakte som et brudd.

Etter § 54, første ledd bokstav e) skal domfelte oppholde seg i landet i gjennomføringstiden. Det følger av behovet for kontroll med domfelte at utenlandsreiser i utgangspunktet er uforenlig med straffegjennomføring. Tillatelse til å foreta utenlandsreiser skal kun gis hvis det foreligger et kvalifisert behov for reisen.

Dersom domfelte skal foreta utenlandsreise i forbindelse med arbeidet, kan dette være et eksempel på et kvalifisert behov. Besøk til familie i utlandet kan også i unntakstilfelle gi grunnlag for en tillatelse. Det må i slike situasjoner foreligge ekstraordinære omstendigheter, og nødvendigheten av reisen må dokumenteres. Når formålet med reisen er besøk til familien, skal hensynet til domfeltes nærmeste, særlig forholdet til barn, tillegges vekt. Tillatelse til utenlandsreise kan bare gis for et kort tidsrom. Avgjørelsen om det skal gis tillatelse til utenlandsreise er et enkeltvedtak som kan påklages.

§ 54, annet ledd angir minstekrav til domfeltes oppførsel under gjennomføringen. Det er viktig at man reagerer overfor domfelte som klart bryter vilkårene til akseptabel atferd. Imidlertid skal det relativt mye til før det kan sies å foreligge et brudd etter denne bestemmelsen. Leder av friomsorgskontor bør derfor som hovedregel først benytte seg av advarsel i disse sakene. Når det gjelder truende adferd eller andre forhold som kan true sikkerheten, jf. § 54, annet ledd bokstav a), skal det imidlertid være en lav terskel for å reagere på brudd.

Samfunnsstraff

Forebyggende rusforbud

Strgjfl. § 55. ***Forebyggende rusforbud***

Hvis det fremstår som nødvendig for å motvirke en ny straffbar handling som er rettet mot noens liv, helse eller frihet, kan kriminalomsorgen på ethvert tidspunkt i løpet av gjennomføringstiden[2] forby den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler.

Kriminalomsorgen skal oppheve forbudet når det ikke lenger fremstår som nødvendig.

Det er restriktive krav til i hvilke saker det kan fastsettes forebyggende rusforbud. For det første skal den domfelte ha begått straffbare handlinger rettet mot noens liv, helse eller frihet. Videre skal kriminaliteten ha direkte tilknytning til rusmiddelbruk samtidig som forbudet skal anses nødvendig for å motvirke ny straffbar handling rettet mot noens liv, helse eller frihet.

Etter § 55, annet ledd går det frem at et vilkår om rusforbud må vurderes løpende.

Samfunnsstraff

Undersøkelser i forbindelse med fastsatte vilkår eller rusforbud, eller som følge av mistanke om at den domfelte møter påvirket

§ 56. ***Undersøkelser i forbindelse med fastsatte vilkår eller rusforbud, eller som følge av mistanke om at den domfelte møter påvirket***

Hvis retten har satt vilkår etter straffeloven § 50 eller kriminalomsorgen etter § 55 eller § 58 første ledd har forbudt den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen undersøke om vilkåret eller forbudet blir overholdt. Undersøkelsen kan innebære uanmeldte besøk i hjemmet. Når det er satt rusforbud, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til annen undersøkelse som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Er det grunn til å anta at den domfelte møter påvirket av berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen snarest undersøke forholdet. Den domfelte kan pålegges å avgi urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller å medvirke til andre undersøkelser som kan skje uten fare eller særlig ubehag. Blodprøve kan bare tas av helsepersonell.

Tiltak som er en del av undersøkelse etter første eller annet ledd, kommer ikke til fradrag i det idømte antallet timer.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Straffegjennomføringsloven § 56 første ledd gir friomsorgen en rett og plikt til å undersøke om den domfelte overholder vilkår som retten har fastsatt i dommen, og/eller forbud mot bruk av berusende eller bedøvende midler som er fastsatt med hjemmel i § 55 eller § 58 første ledd.

Undersøkelser i forbindelse med rusforbud kan blant annet skje gjennom urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve. Friomsorgen må, eventuelt i samarbeid med regionen, finne frem til hensiktsmessige praktiske løsninger for en gjennomføring av disse undersøkelsene. Det antas at det i en del tilfeller vil være aktuelt å inngå samarbeidsavtale med et legesenter eller et fengsel. Prøvetakingen må gjennomføres og prøvene analyseres på godkjent måte. For fremgangsmåten ved urinprøvetaking vises til straffegjennomføringsloven § 29 med tilhørende retningslinjer. Alle friomsorgskontor må ha tilgjengelig alkometer.

Det må vurderes konkret hvordan andre vilkår/bestemmelser enn rusforbud skal kontrolleres. I en del tilfeller antas det å være hensiktsmessig med samarbeid med andre instanser. Særlig kan det være aktuelt at arbeidsgiver, skole eller behandlingsapparat rapporterer til friomsorgen ved brudd på bestemmelser.
Regionalt nivå må følge opp praksis på dette området.

Journalføring

Journal skal føres. Det vises til rundskriv G-61/1999 om journalføring og registrering i Kompis KIF.

Samfunnsstraff

Straffavbrudd

Strgjfl. § 57. *Straffavbrudd*

Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen av straffen dersom den domfeltes helsetilstand tilsier det, eller det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte. Når det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, skal kriminalomsorgen fastsette slike vilkår for avbruddet som nevnt i § 58 første ledd.

Forskriften § 5-3. Straffavbrudd

Avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 57 gis i en bestemt periode av inntil 4 uker og kan senere forlenges én gang med inntil 4 uker. Spørsmålet om ytterligere forlengelse skal forelegges overordnet nivå for avgjørelse. I særlige unntakstilfeller kan regionalt nivå innvilge avbrudd for en ubestemt periode. Avbruddets totale lengde skal stå i rimelig forhold til dommens lengde og begrunnelsen for avbruddet.

Avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 58 tredje ledd og § 59 annet ledd gis for en ubestemt periode.

Endret ved forskrift 30 okt 2015 nr. 1235.

57.1 Innledende bestemmelse

Leder av friomsorgskontor kan treffe vedtak om avbrudd i straffegjennomføringen etter straffegjennomføringsloven § 57, § 58 tredje ledd og § 59 annet ledd. Ved å avbryte straffegjennomføringen stoppes denne med den følge at gjennomføringstiden avbrytes. På denne måten unngår man at gjennomføringstiden løper uten at den domfelte utfører aktivitetsplikten.

Straffen kan avbrytes når
1) den domfeltes helsetilstand tilsier det (§ 57)
2) det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte (§ 57)
3) den domfelte har brutt bestemmelser og unnlater deretter å møte til innskjerpingssamtale (§ 58 tredje ledd, første punktum)
4) den domfelte bryter bestemmelsene på nytt etter å ha gjennomført en innskjerpingssamtale (§ 58 tredje ledd, annet punktum), eller
5) den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen (§ 59 annet ledd).

Straffen avbrytes også som følge av at direktør på regionalt nivå oversender saken til retten med begjæring om omgjøring av samfunnsstraffen til subsidiær fengselsstraff. I disse tilfellene skal det ikke settes vilkår etter § 58.

Forskrift til straffegjennomføringsloven § 5-3 kommer til anvendelse når avbrudd besluttes i medhold av lovens § 57. Etter denne bestemmelse kan leder av friomsorgskontor bare

innvilge avbrudd for et begrenset tidsrom. Ved brudd på vilkår for samfunnsstraffen kan leder av friomsorgskontor avbryte gjennomføringen i medhold av straffegjennomføringsloven § 58 tredje ledd for en ubestemt periode. Det samme gjelder dersom domfelte er siktet for en straffbar handling som kan medføre fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen, jf. straffegjennomføringsloven § 59 annet ledd.

57.1.1 Den domfeltes helsetilstand

Hvis den domfelte ikke kan møte til avtale på grunn av sykdom, kreves dette dokumentert med legeerklæring. Det må uttrykkelig fremgå av erklæringen at domfelte ikke er i stand til å møte til den type avtale fraværet gjelder. Det forutsettes at domfelte snarest mulig gir beskjed om sitt fravær. Fristen for fremleggelse av legeerklæring er senest tre dager etter fraværet. Friomsorgen bør i samråd med den domfelte vurdere om han for eksempel er i stand til å møte til individuell samtale i stedet for samfunnsnyttig tjeneste. På den måten kan man forhindre unødig endring av gjennomføringsplanen.

Hvis den domfelte på grunn av sin helsetilstand eller andre særlig tungtveiende grunner, ikke er i stand til å gjennomføre straffen i en periode, kan gjennomføringen stanses etter straffegjennomføringsloven § 57. Betydelige rusproblemer kan også falle inn under begrepet helsetilstand i forhold til denne bestemmelsen.

57.1.2 Særlig tungtveiende grunner

Forhold som ikke dreier seg om den domfeltes helsetilstand, eksempelvis forhold hos den domfeltes nærmeste, må være ”særlig tungtveiende” for å begrunne straffavbrudd. Videre må det være forhold som domstolene ikke har tatt i betraktning ved straffeutmålingen. I vurderingen av om den domfelte skal innvilges straffavbrudd skal det legges vekt på om straffavbruddet blir av lengre varighet.

For avbrudd som skyldes at domfelte har brutt bestemmelser eller begått ny straffbar handling, vises det til straffegjennomføringsloven §§ 58 og 59 med tilhørende retningslinjer.

57.1.3 Vilkår for avbruddet

Når leder av friomsorgskontor vedtar avbrudd etter straffegjennomføringsloven § 57, og det fremstår som nødvendig for at avbruddet skal være sikkerhetsmessig forsvarlig, skal det fastsettes vilkår om at den domfelte skal

a) overholde bestemmelser om oppholdssted
b) unnlate å ha samkvem med bestemte personer
c) unnlate å bruke berusende eller bedøvende midler, eller
d) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen.

Ved vurderingen av om det bør fastsettes vilkår skal det legges vekt på faren for at den domfelte vil begå en ny straffbar handling eller unndra seg den videre gjennomføringen.

57.2 Utenlandsopphold under straffavbruddet

Med mindre det foreligger særlige unntakstilfeller, skal det utformes vilkår om at domfelte må oppholde seg i landet under straffavbruddet.

57.3 Vedtaket

Leder av friomsorgskontors avgjørelse om avbrudd i gjennomføring av samfunnsstraffen etter straffegjennomføringsloven § 57 er et enkeltvedtak som kan påklages. Dette gjelder ikke for avbrudd som er en direkte følge av at direktør på regionalt nivå oversender saken til forhørsretten med begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff etter § 58 tredje ledd. Som regel vil imidlertid friomsorgen allerede ha truffet vedtak om avbrudd i forbindelse med sin behandling av bruddet som førte til innberetningen.

Dersom den domfelte, etter at det er avsagt dom om soning av hele eller deler av den subsidiære fengselsstraffen, søker om å få soningen utsatt, blir dette å anse som en søknad om soningsutsettelse. Søknaden skal derfor behandles av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 459, og ikke av kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 57.

Samfunnsstraff

Reaksjon på brudd

Strgjfl. § 58. ***Reaksjon på brudd***

Hvis den domfelte forsettlig eller uaktsomt bryter bestemmelser gitt i eller i medhold av § 54 første og annet ledd eller § 55, kan kriminalomsorgen pålegge den domfelte å møte til samtale for å få innskjerpet kravene. Under samtalen skal den domfelte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Dersom det fremstår som nødvendig for å motvirke nye brudd, skal kriminalomsorgen fastsette vilkår om at den domfelte skal

a) overholde bestemmelser om oppholdssted,

b) unnlate å ha samkvem med bestemte personer,

c) unnlate å bruke berusende eller bedøvende midler, eller

d) overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller kriminalomsorgen.

Hvis den domfelte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter kravene eller vilkår fastsatt etter første ledd bokstav a til d, bør regionalt nivå bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 52 første ledd bokstav a. Samme myndighet treffer i slike tilfeller også avgjørelse om anke til lagmannsrett, fullbyrding etter straffeprosessloven § 455 og utsettelse av fullbyrdingen utover seks måneder etter straffeprosessloven § 459.

Dersom den domfelte unnlater å møte til innskjerpingssamtale etter første ledd, kan kriminalomsorgen avbryte gjennomføringen av straffen. Det samme gjelder dersom den domfelte, etter at innskjerpingssamtalen er gjennomført, på nytt bryter kravene. Når regionalt nivå beslutter å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Kriminalomsorgen kan anmode politiet om å avhente den domfelte etter straffeprosessloven § 461 annet ledd hvis det er nødvendig for å få iverksatt en reaksjon etter første ledd.

Endret ved lover 30 aug 2002 nr. 67 (ikr. 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580), 13 apr 2007 nr. 14, 14 juni 2013 nr. 44. Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

58.1 Innledende bestemmelse

Formålet med å reagere på brudd er å sikre at den domfelte gjennomfører straffen i tråd med kravene som er angitt i straffegjennomføringsloven § 54 første og annet ledd, forebygge ny kriminalitet og markere grensene for akseptabel opptreden under gjennomføringen av straffen. Reaksjonen skal ikke være mer inngripende enn hva som fremstår som nødvendig for å oppnå formålet.

Reaksjonen skal så langt mulig ta hensyn til at resten av straffen skal kunne gjennomføres på en hensiktsmessig måte.

58.2 Grunnvilkår for å ilegge reaksjon på brudd på samfunnsstraffen

58.2.1 Om selve bruddet (skyldkrav)

Den domfelte må forsettlig eller ved grov eller simpel uaktsomhet ha brutt vilkår i straffegjennomføringsloven, andre bestemmelser eller pålegg gitt av leder av friomsorgskontor. Reaksjon på brudd kan følgelig ilegges der den domfelte med vitende og vilje har brutt gjeldende vilkår. Det samme gjelder der domfelte måtte eller burde forstå at han brøt slike vilkår, og kan klandres for dette. Dersom bruddet antas å være utløst av åpenbare og alvorlige psykiske problemer, skal det utvises varsomhet før reaksjon på brudd ilegges. Det må da søkes samarbeid med helsevesenet.

58.2.2 Om krav til sannsynlighet for at et brudd er begått av den domfelte (bevisbyrde)

Det er i utgangspunktet tilstrekkelig for å ilegge en reaksjon at det objektivt sett foreligger alminnelig sannsynlighetsovervekt for at den domfelte har begått et brudd som kvalifiserer til en reaksjon (mer enn 50 %), slik at det mest sannsynlige hendelsesforløp legges til grunn. Hendelsesforløpet må kunne dokumenteres i konkrete, objektive omstendigheter.

58.3 Øvrig

Dersom det i en konkret sak er påstand mot påstand og det ikke finnes tilleggsmomenter som gjør den ene påstand mer sannsynlig enn den andre, skal reaksjon ikke ilegges. Ved behov bør det vurderes bruk av andre virkemidler, eksempelvis å endre innholdet i samfunnsstraffen. En endring krever imidlertid samtykke fra den domfelte med mindre endringen fremstår nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen, se straffegjennomføringsloven § 53 tredje ledd.

Det skal som hovedregel foreligge endelig analyseresultat fra urinprøve, utåndingsprøve eller blodprøve eller fra andre undersøkelser før det ilegges reaksjon som følge av inntak av rusmidler, bedøvelsesmidler eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Reaksjon kan ilegges selv om slikt endelig analyseresultat ikke foreligger dersom tidsmessige hensyn taler for det. Det er i slike situasjoner en forutsetning at domfelte åpenbart er påvirket av rusmidler, m.m. som nevnt og gir en uforbeholden tilståelse, samt at han er iakttatt av minst to tilsatte uavhengig av hverandre. Hvis den domfelte nekter å avgi prøve, skal dette regnes som brudd. Undersøkelse for å avdekke bruk av rusmidler skal foretas med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 56.

Hvis den domfelte ikke møter til gjennomføring etter første gangs innkalling skal friomsorgen sjekke med politiet eller annen offentlig myndighet om adressen på innkallingen er korrekt. Deretter må politiet sende en ny innkalling til den domfelte. Hvis den domfelte ikke møter etter at denne innkallingen er sendt, kan brudd konstateres.

58.4 Valg av reaksjon

Ved vurderingen av hvordan det bør reageres på brudd, skal det ses hen til den til enhver tid gjeldende praksis og retningslinjer. Hensyn til forutberegnelighet og likebehandling skal tillegges stor vekt. Det skal i tillegg legges vekt på individuelle forhold hos den domfelte. Dette medfører at brudd som objektivt sett fremstår som identiske i enkelte tilfeller kan møtes med forskjellige reaksjoner. Forskjellen må imidlertid være saklig begrunnet.

Det skal foretas en helhetsvurdering av bruddets objektive grovhet og den domfeltes subjektive skyld. Det skal legges vekt på forløpet av hele straffegjennomføringen, om den domfelte gjentatte ganger har brutt vilkårene, og hvor stor del av straffen som er gjennomført.

58.5 Reaksjonsformer

58.5.1 Advarsel

Hvis den domfeltes brudd ikke er alvorlig (for eksempel ved at han kommer litt for sent til en avtale), eller hvis det foreligger særlig formildende omstendigheter, bør det vurderes om det er tilstrekkelig å gi en muntlig advarsel.

I forbindelse med advarselen skal den domfelte gjøres kjent med følgen av fortsatt uakseptabel opptreden. Advarselen skal gis på stedet av oppnevnt kontaktperson eller i ettertid av leder av friomsorgskontor. En slik advarsel er ikke et enkeltvedtak. Advarselen skal føres inn i journalen så raskt som mulig.

58.5.2 Innskjerpingssamtale

Første gangs vedtak om reaksjon skal innebære at den domfelte innkalles til en samtale for å få innskjerpet kravene. Målet med samtalen er å motvirke nye brudd. Under samtalen skal den domfelte gjøres kjent med følgene av gjentatte brudd. Den muntlige innskjerpingen skal følges opp med en skriftlig gjengivelse av innholdet i samtalen. Samtalen inngår ikke som en del av den ordinære gjennomføringen og skal derfor ikke regnes inn i timetallet.

Hvis den domfelte ikke møter til samtalen kan leder av friomsorgskontor avbryte gjennomføringen av straffen. Dersom det fremstår som nødvendig for å få gjennomført samtalen, kan politiet anmodes om å pågripe og fremstille den domfelte etter straffegjennomføringsloven § 58 siste ledd. Dersom den domfelte fortsatt ikke møter og politiet ikke får tak i ham/henne kan det fastsettes vilkår etter § 58 første ledd bokstav d) om at den domfelte skal overholde bestemmelser om meldeplikt for politiet eller friomsorgen i tillegg til møteplikten.

Etter straffegjennomføringsloven § 58 annet ledd må det enten være gjennomført innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår, før nye brudd kan medføre ytterligere konsekvenser. Møter ikke den domfelte til innskjerpingssamtalen må det derfor først fastsettes bestemmelse om meldeplikt før saken kan overføres til regionalt nivå med anbefaling om hel eller delvis omgjøring til subsidiær fengselsstraff.

Domstolloven § 178 gjelder tilsvarende så langt bestemmelsen passer.

Det presiseres at pålegg om å møte til innskjerpingssamtale ikke er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og derfor ikke kan påklages.

58.5.3 Fastsetting av vilkår

Nye vilkår kan bare fastsettes dersom det er nødvendig for å motvirke nye brudd. Vilkårene som kan fastsettes følger av straffegjennomføringsloven § 58 første ledd a) til d).

58.6 Avgjørelse om å bringe saken inn for retten

Dersom den domfelte, etter at leder av friomsorgskontor har gjennomført innskjerpingssamtale og/eller eventuelt fastsatt nye vilkår, på nytt bryter kravene eller de fastsatte vilkårene, kan saken overføres til regionalt nivå med innstilling om at den bringes inn for retten med sikte på fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen.
Hvis direktør på regionalt nivå finner at vilkårene for å fremme begjæring om fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen er oppfylt, og fullbyrding fremstår som nødvendig, skal begjæring om hel eller delvis fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen fremsettes for tingretten. Straffen avbrytes fra det tidspunktet begjæringen er oversendt retten.

Direktør på regionalt nivå skal vurdere om delvis fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen er tilstrekkelig for å stanse videre brudd. Avsier retten dom om delvis fullbyrding, er det ikke adgang til å prøveløslate domfelte før han har utholdt den del av reststraffen som dommen går ut på.

58.7 Behandling i tingretten

Tilsatte ved regionalt nivå skal møte som kriminalomsorgens representant i tingretten i forbindelse med begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff eller gjeninnsettelse på reststraff ved brudd på vilkår ved prøveløslatelse, med mindre domstolen signaliserer at det er unødvendig. Likeledes hvis tungtveiende forhold av f. eks. geografisk eller økonomisk art tilsier det, og det finnes ubetenkelig ut fra sakens omstendigheter, kan rettsmøtet avholdes uten at kriminalomsorgen er representert, med mindre retten ber om at en representant skal møte. I slike tilfeller kan det alternativt besluttes at en representant fra vedkommende friomsorgskontor møter.

58.7.1 Tingrettens dom

Det kreves en særskilt fullbyrdelsesordre for at en dom på gjennomføring av subsidiær fengselsstraff eller gjeninnsettelse kan effektueres, og det er påtalemyndigheten som må gi fullbyrdelsesordre i henhold til straffeprosessloven § 455. Det er også påtalemyndigheten som har kompetanse til å beslutte fullbyrding og som må gi fullbyrdelsesordre etter behandling av ankesak i lagmannsretten eventuelt i Høyesterett.

Kompetansen til å beslutte soningsutsettelse etter straffeprosessloven § 459, følger av hvem som har kompetanse til å beslutte fullbyrdelse. Siden det etter gjeldende rett er påtalemyndigheten som har kompetanse til å beslutte fullbyrdelse er det også påtalemyndigheten som må beslutte eventuell soningsutsettelse.

Samfunnsstraff

Ny straffbar handling

Strgjfl. § 59. ***Ny straffbar handling***

Begår den domfelte en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden, kan påtalemyndigheten bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 52 første ledd bokstav b.

Dersom den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes. Når påtalemyndigheten beslutter å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunkt begjæringen er oversendt retten.

Endret ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. 1 jan 2006 iflg. res. 21 des 2005 nr. 1580). Endres ved lov 19 juni 2015 nr. 65 (ikr. 1 okt 2015).

Hvis friomsorgen blir kjent med at den domfelte har begått en ny straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, skal dette meldes til politiet. Leder av friomsorgskontor skal underskrive meldingen. Politi/påtalemyndighet kan kontaktes med anmodning om en påtalemessig forhåndsvurdering av saken.

Alvorlige trusler og straffbare handlinger rettet mot personer som deltar under gjennomføringen, skal anmeldes til politiet. Det skal ikke i tillegg ilegges reaksjon på brudd. I mindre alvorlige tilfeller kan det i stedet for anmeldelse ilegges reaksjon på brudd. Det samme gjelder i tilfeller der det er særlig viktig med en umiddelbar reaksjon.

Hvis friomsorgen får kjennskap til at den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, skal leder av friomsorgskontor fatte vedtak om at gjennomføringen av straffen avbrytes.

Gjennomført samfunnsstraff

Når samfunnsstraffen er gjennomført, skal friomsorgen sende en sluttmelding til den aktuelle påtaleenhet, med kopi til den domfelte. Sluttmeldingen bør bestå av utskrift av gjennomføringsplan, opplysninger om eventuelle brudd, endringer som er foretatt underveis og tidspunktet for gjennomført straff. Det vises for øvrig til retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 53 og retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 11 pkt. 11.7.

Diverse bestemmelser

Strgjfl. § 60. *Ikrafttredelse*

Loven trer i kraft fra det tidspunktet Kongen bestemmer.

Fra samme tidspunkt oppheves fengselsloven av 12. desember 1958. Forskriftene gitt i medhold av fengselsloven og i medhold av straffeloven § 28 b og § 53 nr. 6 skal likevel fortsatt gjelde, for så vidt de ikke er i strid med denne loven, inntil de oppheves eller endres av Kongen.

Forskriften § 9-1. Endring av forskriften og utfyllende retningslinjer

Kongens myndighet til å gi nærmere regler etter straffegjennomføringsloven § 5, fjerde ledd er delegert til Justisdepartementet ved Kronprinsreg.res. 22. februar 2002 nr. 182.

Kriminalomsorgsdirektoratet gir nærmere retningslinjer til straffegjennomføringsloven og denne forskrift.

Endret ved forskrifter 2 juli 2007 nr. 878, 29 juli 2008 nr. 863 (i kraft 1 aug 2008, tidligere § 7-1), 26 juni 2014 nr. 878, 8 feb 2018 nr. 812 (i kraft 7 juni 2018, tidligere § 8-1).

Forskriften § 9-2. Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 1. mars 2002. Fra samme tidspunkt oppheves:

- *forskrift av 12. desember 1961 nr. 8944 for fengselsvesenet (fengselsreglement),*
- *forskrift av 1. februar 1965 nr. 3632 om faste besøkende i fengselsvesenets anstalter,*
- *forskrifter av 30. november 1984 nr. 3637 for det direkte tilsyn med innsatte og*
- *forskrift av 22. april 1960 nr. 6 om tvangsmidler og våpen i fengselsvesenets anstalter.*

Endret ved forskrifter 2 juli 2007 nr. 878, 29 juli 2008 nr. 863 (i kraft 1 aug 2008, tidligere § 7-2), 8 feb 2018 nr. 812 (i kraft 7 juni 2018, tidligere § 8-2).